

શ્રી ધર્મરત્ન પ્રકરણ.

સટીક.^૨

(ઉપોદ્ધાત.^૩)

આપણા જૈન ગ્રંથકારોની એવી શૈલી છે કે, શરૂઆતમાં મંગળાચરણ કરવું જોઈએ, એથી ટીકાકાર પહેલાં સામાન્ય મંગળ કરે છે:—

॥ ૐ ॥

॥ નમઃ પ્રવચનાય ॥

પ્રવચનને નમસ્કાર^૬ [થાઓ.]

૧ મૂળ ગ્રંથની આદિમાં “ ધર્મરચણસ્સ જુગ્ગો ” એવું પદ છે, તે પરથી ગ્રંથનું તેજ નામ પાડેલ છે.

૨ મૂળ ગ્રંથપર જે વિવેચન લખાય તેને ટીકા અથવા વૃત્તિ કહેવામાં આવે છે, તેપરથી જે ગ્રંથ ટીકા સહિત હોય તે સટીક કહેવાય.

૩ ઉપોદ્ધાત એટલે પ્રસ્તાવના અર્થાત કોઈ પણ બાબતનું આદિ મંદાણું.

૪ પ્રાચીન જૈન ગ્રંથોની પ્રતોની આદિમાં આ સાંકેતિક ચિન્હ વપરાય છે. આ ચિન્હ મારા ધારવા મુજબ ઐકાર અથવા ઐકાર બતાવનાર હોવું જોઈએ.

૫ પ્રવચન એટલે ઉત્કૃષ્ટ વચન—ઉત્તમ વચન, અર્થાત જિન વચન—જિનાગમ—જિન સિદ્ધાંત.

૬ આ સામાન્ય મંગળ વખતે પ્રત લખનાર લેખકે પોતા માટે લખેલ હોય, તોપણ હોય.

ટીકાકારનું ખાસ મંગળાચરણ.

સદ્જ્ઞાન લોચન વિલોકિત સર્વ ભાવં
નિઃસીમમીમમ્ભવકાનનદાહદાવમ્ ।
વિશ્વાર્ચિતં પ્રવરમાસ્વરં ધર્મરત્ન-
રત્નાકરં જિનવરં પ્રયતઃ પ્રણૌમિ* ॥ ૧ ॥

સમ્યક્ જ્ઞાનરૂપ ચક્રુવડે સર્વ પદાર્થોને જોનાર, સીમા રહિત ભયંકર
સંસારરૂપ વનને બાળવા માટે દાવાનળ સમાન, જગત્પૂજ્ય, ઉત્તમ અને
ઝગમગતા ધર્મરૂપ રત્નના માટે રત્નાકર [સમૂદ્ર] સમાન, (એવા) જિને-
શ્વરને (હું) સાવધાન [રહી] સ્તવું છું.

હવે ટીકાકાર અભિધેય^૧ તથા પ્રયોજન^૨ બતાવે છે.

શ્રી ધર્મરત્ન શાસ્ત્રં^૩ બહુર્થે સ્વલ્પ શબ્દ સંદર્ભે
સ્વપરોપકાર હેતો^૪ વિઘ્નૌમિ યથાશ્રુતં^૫ કિંચિત્^૬ ॥ ૨ ॥

ઝાઝા અર્થવાળા અને થોડી શબ્દ રચનાવાળા શ્રી ધર્મરત્ન નામના

* આ કાવ્યનો છંદ વસંતતિલકા છે, તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે—
વક્ત્રા વસન્તતિલકા તમજાજગૌગઃ— આ કાવ્યમાં જિનેશ્વરનાં ચાર વિશે-
ષણો આપી ચાર અતિશય બતાવ્યા છે, તે આ પ્રમાણે:—

૧ હેત્રા વિશેષણથી જ્ઞાનાતિશય એટલે ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન.

૨ બીજા વિશેષણથી અપાયાપગમાતિશય—એટલે ઉત્કૃષ્ટ નિર્દોષિતા.

૩ ત્રીજા વિશેષણથી પૂર્ણતિશય—એટલે ઉત્કૃષ્ટ પૂર્ણતા.

૪ ચોથા વિશેષણથી વાગતિશય—એટલે ઉત્કૃષ્ટ વાણી.

૧ જે બાબત કહેવાની હોય તે અભિધેય કહેવાય.

૨ જે અર્થે પ્રવૃત્તિ કરાય તે પ્રયોજન કહેવાય.

૩ આ પદથી અભિધેય બતાવ્યું છે.

૪ આ પદથી પ્રયોજન બતાવ્યું છે.

૫ આ પદથી સ્વભવિ કલ્પના દૂર કરી છે.

૬ આ પદથી એમ બતાવવાનું છે કે, હવે વધુ વિવરણ થઈ શકે, પ્રજ્ઞ

શાસ્ત્રને, સ્વપરના ઉપકારમાટે, જેમ મેં સાંભળ્યું છે તેમ કાંઈક વર્ણન કરું છું.* :

હવે દીકાકાર મૂળ ગ્રંથની પ્રથમ ગાથામાટે અવતરણ લખે છે.

इहहि द्वयोपादेयादिपदार्थसार्थपरिज्ञानप्रवीणस्य जन्मजरामरणरोग-
शोकादिदुर्गदौर्गत्यनिपीडितस्य भव्यसत्त्वस्य स्वर्गापवर्गादिमुखसंपत्संपाद-
नावंचनिबंधनं सद्धर्मरत्नमुपादातुमुचितं?

આ જગતમાં છાંડવા આદરવા યોગ્ય વિગેરે પદાર્થોની સમજ ધરનાર, છતાં જન્મ-જરા-મરણ-રોગ-શોકાદિ વિષમ પંચાતીથી પીડાયેલા લગ્ય પ્રાણીએ, સ્વર્ગ-મોક્ષાદિ સુખ સંપાદાતું મળ્યૂત કારણભૂત સદ્ધર્મરૂપી રત્ન ગ્રહણ કરવું જોઈએ.

तदुपादानोपायश्च गुरुपदेश मंतरेण न सम्यग् विज्ञायते?

તે [સદ્ધર્મ રત્ન] ગ્રહણ કરવાનો ઉપાય ગુરૂના ઉપદેશ વિના બરોબર બાણી શકાતો નથી.

नचानूपायप्रवृत्ताना मभीष्टार्थसिद्धिः?

અને ઉપાય જાણ્યા વગર પ્રવૃત્તિ કરનારાઓને ઇચ્છિત અર્થની સિદ્ધિ

અંશ વધી પડે તેથી હું કાંઈક વર્ણન કરીશ. આ આર્યો હંદ છે.

* શાસ્ત્રની આદિમાં મંગળ, અભિધેય, પ્રયોજન તથા સંબંધ એમ ચાર ખાખતો બતાવવી જોઈએ, જેમાંની ત્રણ તો પાધરી બતાવી છે. ચોથો સંબંધ સામર્થ્યગમ્ય એટલે કે, પોતાના જોરેજ જણાઈ શકે તેમ છે. તે આ પ્રમાણે કે, આ ગ્રંથના શબ્દો વાચક છે, અને એની જે મતલબ તે વાચ્ય છે; તેથી વાચ્ય વાચકભાવરૂપ સંબંધ પોતાની મેજે સમજી શકાય તેમ છે. એનેજ ઉપાયોપેય અથવા સાધ્યસાધન સંબંધ પણ કહે છે.

૧—૨—૩ આ ત્રણ ઉદ્દેશોનો દુકામાં સારાંશ એ છે કે, ઇચ્છિત અર્થની સિદ્ધિને માટે ગુરૂ પાસેથી ઉપાય મેળવી ધર્મ અંગીકાર કર્યાથી ચતુર પુરૂષ જન્મ—જરા—મરણથી છુટીને સ્વર્ગ મોક્ષાદિકનાં સુખ અવસ્થા મેળવી શકે છે; માટે તેઓ જનોને ગુરૂએ ઉપાય બતાવવો જોઈએ.

મતી નથી.

इत्यतःकारुण्यपुण्यचेतस्तया धर्मार्थिनां धर्मोपादानपालनोपदेशं दातु-
कामः सूत्रकारः शिष्टमार्गानुगामितया^१ पूर्वं ताव दिष्टदेवतानमस्कारादि^२
प्रतिपादनार्थं मिमां गाथा माह ॥ छ^३ ॥

એથી કરીને સૂત્રકાર કડણાથી પવિત્ર અંતઃકરણવાળા હોવાથી ધર્મ-
મોર્ચિ પ્રાણીઓને ધર્મ ગ્રહણ કરવા તથા તેનું પાલન કરવાનો ઉપદેશ દેવા
છવ્છતા થકા સત્પુરુષોના ધોરણને અનુસરી પહેલાં આદિમાં ઇષ્ટ દેવતા નમ-
સ્કાર વિગેરે બાબતો બતાવવા ખાતર આ ગાથા કહે છે.

(મૂળ ગાથા.)

નમિऊण सयल गुण स्यण-

कुलहरं^४ विमल केवलं वीरं ।

धम्मस्यण त्थियाणं

जणाण वियरेमि उवएसं ॥ १ ॥

[મૂળ ગાથાનો અર્થ]

સકળ ગુણરૂપી રત્નોના ઉત્પત્તિ સ્થાન સમાન નિર્ભળ કેવળ
જ્ઞાતવાન વીર પ્રભુને નમીને ધર્મ રત્નના અર્થિ જનોને ઉપદેશ
આપું છું.

૧ શિષ્ટ એટલે શિક્ષા પામેલા—કળવાયેલ જનો, તેમનો માર્ગ એટલે
ધોરણ—પદ્ધતિ; શિષ્ટ જનોનું એ ધોરણ છે કે મંગળ પૂર્વક પ્રવર્તવું; તેથી સૂત્રકાર
પણુ તેમજ કરે છે.

૨ આદિ શબ્દથી અભિધેય પણુ બતાવે છે.

૩ ચાલતો પ્રસંગ પૂણુ ચાલ ત્યારે આ છકારનું ચિન્હ સંસ્કૃત—પ્રાકૃતમાં
વપરાય છે. એ પૂણુવિરામનો અર્થ સારે છે.

૪ કુળગૃહ—કુળધર—ઉત્પત્તિસ્થાન,

[પ્રથમ ગાથાની ટીકા.]

इह पूर्वार्द्धेना^१ भीष्ट^२देवतानमस्कारद्वारेण विघ्नविनायकोपशांतये^३
मंगल मभिहित मुत्तरार्द्धेन चाभिधेय मिति ।

આ ગાથાના પૂર્વાર્દ્ધવડે અભીષ્ટ દેવતાને નમસ્કાર કરવાના દ્વારે કરીને વિઘ્નવિનાયક (દેવ ગણ) ની ઉપશાંતિના અર્થે મંગલ કહી બતાવ્યું છે, અને ઉત્તરાર્દ્ધવડે અભિધેય કહી બતાવ્યું છે.

संबंधप्रयोजने पुनः सामर्थ्यगम्ये । तथाहि ।

સંબંધ અને પ્રયોજન તો સામર્થ્ય ગમ્ય છે, એટલે કે પોતાના જોરથી જ જણાય છે; તે આ રીતે:—

संबंध स्ताव दुपायोपेयलक्षणः^४ साध्यसाधनलक्षणो वा ।
तत्रेदं शास्त्र मुपायः साधनं वा । साध्य मुपेयं वा शास्त्रार्थपरिज्ञान मिति ।

ત્યાં સંબંધ તે ઉપાયોપેય સ્વરૂપ અથવા સાધ્યસાધન રૂપ જણાવે. ત્યાં આ શાસ્ત્ર છે તે [તેના અર્થનો] ઉપાય અથવા સાધન છે, અને શાસ્ત્રના અર્થનું પરિજ્ઞાન છે તે ઉપેય અથવા સાધ્ય છે.

૧ ગાથાનાં પહેલાં બે પદ તે પૂર્વાર્દ્ધ અને છેલ્લાં બે પદ તે ઉત્તરાર્દ્ધ ગણાય છે.

૨ અભીષ્ટ દેવતા એટલે જે પ્રકારનું શાસ્ત્ર હોય, તે પ્રકાર માટે અનુકૂળ દેવતા.

૩ વિઘ્નવિનાયક એટલે વિઘ્નો ઉપર સત્તા ચલાવનાર અર્થાત્ વિઘ્ન કરનાર તથા ટાળનાર દેવગણ.

૪ ઉપાય એટલે જેવડે શાસ્ત્રાર્થનું પરિજ્ઞાન થઈ શકે તે, અર્થાત્ ખુદ શાસ્ત્ર તે ઉપાય છે, અને ઉપેય એટલે જે ઉપાયવડે પ્રાપ્ત થઈ શકે તે, અર્થાત્ શાસ્ત્રાર્થનું પરિજ્ઞાન.

પ્રયોજન^૧ તુ દ્વિવિધં;—કર્તુઃ શ્રોતુશ્ચ । પુનરનંતર^૨પરંપર^૩ભેદા
દેકૈકંદ્રેષા ।

પ્રયોજન તો બે પ્રકારનાં છે:— કરનારનું અને સાંભળનારનું, તે દે-
રેક પાછું અનંતર અને પરંપરા ભેદે કરીને બે પ્રકારનું છે.

તત્ત્વાનંતરં કર્તુઃ સત્ત્વાનુગ્રહઃ—પરંપર મપવર્ગપ્રાપ્તિઃ । તથા-
ચોક્તં ।

ત્યાં શાસ્ત્ર કરનારને અનંતર પ્રયોજન ભવ્ય ઓવોપર અનુગ્રહ કરવો
એ છે, અને પરંપર પ્રયોજન મોક્ષ પ્રાપ્તિરૂપ છે; જે માટે કહેલું છે કે:—

(શ્લોક.)

“ સર્વજ્ઞોક્તો પદેશેન, યઃ સત્ત્વાના મનુગ્રહં
કરોતિ દુઃખ તપ્તાનાં, સ પ્રાપ્નોત્યચિરાચ્છિદ્રં, ” ઇતિ ।

સર્વજ્ઞના કહેલા ઉપદેશવડે કરીને જે પુરૂષ દુઃખથી તપેલા ઓવો
ઉપર અનુગ્રહ કરે તે થોડા વખતમાં મોક્ષ પામે છે.

શ્રોતુઃ પુનરનંતરં શાસ્ત્રાર્થપરિજ્ઞાનં, પરંપરં તસ્યા વ્યવર્ગપ્રાપ્તિઃ ।
ઉક્તંચ ।

સાંભળનારને તો અનંતર પ્રયોજન શાસ્ત્રાર્થ પરિજ્ઞાન છે, અને પરં-
પર પ્રયોજન તો તેને પણ મોક્ષ પ્રાપ્તિરૂપ છે. કહેલું છે કે:—

(શ્લોક.)

“ સમ્યક્ શાસ્ત્રપરિજ્ઞાના, દ્વિરક્તા ભવતો જનાઃ
લઙ્ઘ્વા દર્શનસંશુદ્ધિં, તે યાંતિ પરપાં ગતિ ”—મિતિ

૧ પ્રયોજન એટલે જાણ કે અર્થ.

૨ અનંતર એટલે તરતનું અર્થાત્ હમણાં ને હમણાંનું, તાત્કાલિક.

૩ પરંપર એટલે કાંબ્યા વખતે પેદા થનાર અર્થાત્ આખરી.

શાસ્ત્રના સમ્યક્ પરિજ્ઞાનથી સંસારથી વિરક્ત થએલા જનો સમ્યક્ત્વની શુદ્ધિ મેળવીને પરમગતિ [મોક્ષગતિ] પામે છે.

સાંપ્રતં સૂત્રવ્યાખ્યા

હવે મૂળની ગાથાની વ્યાખ્યા કરીએ છીએ.

નત્વા—પ્રણમ્ય, કં—વીરં—કર્મવિદારણા, તપસા વિરાજના, દૂર્વવીર્યયુક્તત્વાચ, જગતિ યો વીરં इतिख्यातः—યદવાદિઃ—

“ વિદારયતિ યત્કર્મ, તપસા ચ વિરાજતે
તપોવીર્યેણ યુક્ત શ્વ, તસ્મા દ્વીરં इति स्मृतः ”

તં વીરં શ્રીમદ્વર્ધમાનસ્વામિનં

નમીને એટલે પ્રણામ કરીને, કેને એટલે વીરને, કર્મને વિદારણ કરવાથી, તપવડે વિરાજમાન હોવાથી, અને ઉત્તમ વીર્યે કરી યુક્ત હોવાથી જગતમાં જે વીર એવા ઇલકાળથી પ્રખ્યાતિ પામેલ છે, જે માટે કહેવામાં આવ્યું છે કે:—

જે માટે કર્મને વિદારણ કરે છે, તપથી વિરાજે છે, અને તપ વીર્યથી યુક્ત છે, તે માટે વીર એવા નામથી સંભારાય છે.

તે વીરને એટલે કે શ્રીમાન્ વર્ધમાન સ્વામીને,

किं विशिष्टं—सकलगुणरत्नकुलगृहं—सकलाः समस्ता ये गुणाः
सभामार्दधार्जवादय—स्तएव रौद्रदारिद्र्यमुद्राविद्रावकत्वात् सकलकल्याण
कलापकारणत्वा च रत्नानि—सकलगुणरत्नानि, तेषां कुलगृह—मुत्प-
त्तिस्थानं—तं सकलगुणरत्नकुलगृहं

કેવા વીરને—(ત્યાં વિશેષણ આપે છે કે) સકળ ગુણ રત્ન કુળગ્રેહ-
(એટલે કે) સકળ-સમસ્ત જે ગુણો-ક્ષાંતિ માર્દવ આર્દ્રવાદિક-તેઓજ લ-
યંકર દારિદ્ર્યની છાપને ગાળનાર હોવાથી તેમજ સકળ કલ્યાણ પરંપરાના
કારણભૂત હોવાથી રત્નરૂપે (મનાયાથી) સકળ ગુણ રત્નો [કહેવાય છે

તેમના જે કુળગૃહ એટલે ઉત્પત્તિસ્થાન છે, એવા તે વીરને,

**પુનઃ કિંવિશિષ્ટં—વિમલકેવલં—વિમલં સકલતદાવારકર્માણુ-
રેણુસંપર્કવિકલત્વેન નિર્મલં કેવલં કેવલાભ્યં જ્ઞાનં યસ્ય સ વિમ-
લકેવલ-સ્તં,**

ફરીને કેવા વીરને—[ત્યાં બીજી વિશેષણ આપે છે કે] વિમળ કેવ-
ળ એટલે કે વિમળ અર્થાત્ જ્ઞાનને ઢાંકનાર તમામ કર્મ પરમાણુ રજના સં-
બંધથી રહિત હોવાથી નિર્મળ, કેવળ અર્થાત્ કેવળ નામે જ્ઞાન છે જેને તે
વિમળકેવળ—એવા તે વીરને,

ક્ત્વા પ્રત્યયસ્ય ચોતરક્રિયાસાપેક્ષત્વા દુત્તરક્રિયા માહ

સંબંધક ભૂતકૃદંતનો કત્વા પ્રત્યય ઉત્તર ક્રિયાપદની અપેક્ષા રાખ-
નાર હોવાથી ઉત્તરક્રિયા કહે છે, [ભતલબ કે સકળ ગુણ રત્ન કુળગૃહ
વિમળકેવળજ્ઞાની વીરને નમી કરીને પછી શું કરનાર છું તે બતાવે છે].

**વિતરામિ—પ્રવચ્છામિ, ક—પ્રપદેશં—ઉપદિશ્યત ઇત્યુપદેશો હિતા-
હિત પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિનિમિત્તવચનરચનાપ્રપંચ સ્તં,**

વિતરામિ એટલે આપું છું, શું ?—ઉપદેશ—કહેવું તે ઉપદેશ અર્થાત્
હિતમાં પ્રવર્તવા અને અહિતથી નિવૃત્ત થવા માટે જે વચન રચનાની ગોઠ-
વણી તે ઉપદેશ.

કેભ્યો જનેભ્યો લોકેભ્યઃ—કથંભૂતેભ્યો—ધર્મરત્નાર્થિભ્યઃ

કોને ઉપદેશ આપું છું ? જનોને—લોકોને, કેવા જનોને ? ધર્મરત્નના
અર્થિઓને.

દુર્ગતિ પ્રપતંતં પ્રાણિગર્ભં ધારયતિ સુગતૌ ધત્તે ચેતિ ધર્મઃ ।

ઉક્તંચ ।

દુર્ગતિપ્રસૂતાન્ જંતૂન્, યસ્મા દ્વારયતે તતઃ

ધત્તે ચૈતાન્ શુભસ્થાને, તસ્માદ્ધર્મ ઇતિ સ્મૃતઃ—ઇતિ

દુર્ગતિમાં પડનાર પ્રાણીઓને (પડતાં) ધરી રાખે અને શુભગતિમાં પહોંચાડે તે ધર્મ જે માટે કહેલું છે કે:—

જે માટે દુર્ગતિમાં પડતા જંતુઓને તેનાથી ધરી રાખે છે.

અને શુભસ્થાનમાં તેમને પહોંચાડે છે માટે તે ધર્મ કહેવાયો છે.

स ह्यत्र रत्नं प्राग्व्यावर्णितं शब्दार्थं, तदर्थयंते, मृगयन्त इत्येवंशी-
लायेते धर्मरत्नार्थिन स्तेभ्यः

તે ધર્મજ રત્ન ગણાય—રત્ન શબ્દનો અર્થ પૂર્વે વર્ણવ્યો છે. તે ધર્મરત્નને જેઓ ચાહે તેવા સ્વભાવવાળા જે હોય તે ધર્મરત્નાર્થિ કહેવાય તેવા જનોને—

सूत्रे च षष्ठी चतुर्थ्यर्थे प्राकृत लक्षणवशाद् यदाहुः प्रभु श्री हेमचंद्र
हरिपादाः^१ स्वकृत प्राकृत लक्षणे “चतुर्थ्याः षष्ठी” इति गाथासरार्थः ।

મૂળ ગાથામાં પ્રાકૃતના નિયમ પ્રમાણે ચોથીના અર્થે છઠી વિભક્તિ વાપરેલ છે. જે માટે પ્રભુ શ્રી હેમચંદ્ર સૂરિ મહારાજે ચોતાના પ્રાકૃત વ્યાકરણમાં કહ્યું છે કે “ચતુર્થીના બદલે ષષ્ઠી કરવી” આ રીતે ગાથાનો અક્ષરાર્થ બતાવ્યો.

ભાવાર્થ: પુનરયં;—

ભાવાર્થ તો આ પ્રમાણે છે;—

नत्वेति पूर्वकालाभिधायिनाऽक्षिप्तोत्तर कालिक्रियेण स्याद्वादश्चार्दल-
नादसंवादिना पदेनैकांत नित्यानित्यवस्तुविस्तारिवादिप्रवादिमृगयो मुख-
बन्धो व्यधायि ।

૧ વિશેષ નામની સાથે પાદ શબ્દ જોડાથી પાદ શબ્દનો અર્થ પૂલ્ય માય છે અને તે બહુવચનમાંજ વર્તે છે.

૨ સ્વાક્રાદ એટલે કથયિત વાદ અર્થાત કોઈક અપેક્ષાએ એમ પણ હોય અને કોઈક અપેક્ષાએ તેમ પણ હોય એમ ઉભયકોટિને ગ્રહણ કરનાર કથન.

“નમીને” એ પૂર્વકાળ કરીક અને ઉત્તરકાળની ક્રિયા સાથે સંબંધ રાખનાર એ રીતે સ્યાદાદૃષ્ટી સિંહનાદ સમાન પદે કરીને એકાંત નિત્ય તથા એકાંત અનિત્ય વસ્તુ સ્થાપન કરનાર વાદિ પ્રતિવાદીરૂપ બન્ને હરણોત્તુ* સુખ બંધ કરેલ છે.

यतो नैकांतेन नित्योऽनित्यो वा कर्त्ता क्रियाद्वयं कर्तुं मीष्टे; क्रियाभेदे कर्तृभेदाद्, ततो द्वितीयक्रियाक्षणे कर्तुं रनित्यनित्यत्वाभावप्रसंगाभ्यां द्वयो रत्यपाकृति रिति ।

કારણ કે એકાંત નિત્ય અથવા એકાંતઅનિત્ય કર્તા જૂદી જૂદી બે ક્રિયા કરી શકે નહિ, કેમકે જૂદી જૂદી ક્રિયા થતાં કર્તા પણ જૂદા જૂદા હોય. તેથી બીજી ક્રિયા કરવાના ક્ષણમાં કર્તાને કાં તો અનિત્યપણાના અભાવનો પ્રસંગ લાગુ પડશે અથવા તો નિત્યપણાના અભાવનો પ્રસંગ લાગુ પડશે એ રીતે બે પ્રસંગોએ કરીને એકાંત નિત્યપણા તથા એકાંત અનિત્યપણાનું ખંડન કરવું.*

હવે વિશેષણોનો ભાવાર્થ બતાવતાં ચાર અતિશય જણાવે છે.

* આ ન્યાયની પંક્તિ છે માટે તેનો વિશેષ અર્થ જણાવીએ છીએ. જો વસ્તુને એકાંત નિત્ય માનીએ તો નિત્ય વસ્તુ હોયેાં એક સ્વભાવે રહે તેથી તેજ પદાર્થ એક ક્ષણે એક ક્રિયા કરી બીજે ક્ષણે બીજી ક્રિયા નહિ કરી શકે; તેમજ જો એકાંત અનિત્ય માનીએ તો પદાર્થ ક્ષણ વિનાશી થતાં બીજે ક્ષણે શી રીતે બીજી ક્રિયા કરી શકે તેથી એકાંત અનિત્ય વાદિને તેજ પદાર્થ બીજે ક્ષણે બીજી ક્રિયા કરતો બતાવી તેણે માનેલા અનિત્યપણાના અભાવનો પ્રસંગ લાગુ પાડી તેનું ખંડન કરવું અને એકાંત નિત્ય વાદિને તે જ પદાર્થ બીજે ક્ષણે બીજી ક્રિયા કરતો બતાવી સ્વભાવ બેદ સિદ્ધ કરી તેણે માનેલા નિત્યપણાના અભાવનો પ્રસંગ લાગુ પાડી તેનું ખંડન કરવું.

માટે સારાંશ એ છે કે જો સ્યાદવાદથી વસ્તુને નિત્યાનિત્યપણું માનીએ તો જ “હું” આમ કરીને આમ કરું છું.” એમ એક કર્તા બે ક્રિયા સાથે જોડાઈ શકાય, માટે આવી જાતના વાક્યથી સ્યાદવાદી સિદ્ધિ થાય છે.

સકલગુણરત્નકુલમૃદ મિત્યનેન ભગવતઃ શ્રીમદપશ્ચિમતીર્થાધિનાથસ્ય
પૂજાતિશયઃ પ્રકાશ્યતે, તથાચ પૂજ્યંત ઇવા હંમયમિકાવિધીયમાનાવના-
મવશસમુત્પન્નશિરઃકોટીરકોટીવિટંકસંઘટ્ટૈઃ સુરાસુરનરનિકરનાયકૈ રપિ ગુણ-
વંત ઉક્તંચ,

સર્વો ગુણોહિ ગણ્ણો, ગુણાહિયસ્સજહ લોગે વીરસ્સ
સંખંત-મણ્ડ-વિઙ્ગવો, સહસ્સનયણો સયય મેહ । ઇતિ^૧ ।

‘ સકલગુણરત્ન કુળમૃદ ’ એ પદે કરીને છેલ્લા તીર્થ નાયક ભગવાન
વીર પ્રભુનો પૂજાતિશય બતાવવામાં આવે છે; કેમકે ગુણવાન્ પુરુષોને કોડમ
કોડા કરી કરવામાં આવતા પ્રજ્ઞામના લીધે માથાં ઉપરના ઝુગટોની અણી-
ઓના ઝણઝણ કરતા મેલાપ સાથે દેવો અને દાનવોના ઇંદ્રો પણ પૂજ્યા કરે
છે જ; કહેલું છે કે,

આ લોકમાં સર્વ કોઈ ગુણોના લીધે (માનનીય)
ગણાય છે, દાખલા તરીકે જુઓ કે ગુણે કરીને અધિક
એના વીર પ્રભુની પાસે જૂળતી ઝુગટની અણીઓ વડે ઇંદ્ર
(પશુ) હુમ્મશાં આવ્યા કરે છે.

વિમલકેવલ મિત્યમુના તુ જ્ઞાનાતિશયસંપન્નતયા પ્રસિદ્ધસિધાર્થપા-
ર્યિવકુલવિમલનભસ્તલનિશીધિનીનાથસ્ય જિનનાથસ્ય વચનાતિશયઃ પ્રવ-
ચ્યતે, યતઃ કેવલજ્ઞાનેસત્યવશ્યંભાવિની ભગવતાં તીર્થકૃતાં સદેશનાપ્રવૃત્તિ,
સ્તીર્થકરનામકર્મણ ઇત્યમેવ વેદ્યમાનત્વાત્ । યદુક્તં શ્રીમદ્રત્નાહુસ્વામિપાદૈઃ—

“ તંચ કહં વેદ્જજઙ્, અગિલાણ ધમ્મદેસનાર્હિ” । ઇત્યાદિ^૨ ।

‘ વિમળ કેવળ ’ એ પદે કરીને તો જ્ઞાનાતિશય સહિતપણું બતા-
વ્યાથી પ્રખ્યાત સિદ્ધાર્થ રાજાના કુળરૂપ નિર્ભળ આકાશ પ્રદેશમાં ચંદ્ર

૧ સંસ્કૃત યાયા;— સર્વો ગુણૈર્ગણ્યો, ગુણાધિકસ્ય વયા લોકે વીરસ્ય

સંખ્રાંતમુકુટવિટપઃ સહસ્સનયનઃ સતત મેતિ

૨ સં. ૫૧૦—તથા કયં વેદ્યતે, અગ્લાન્યા ધર્મદેશનાદિમિઃ (આવશ્યક નિર્ણયિત)

સમાન વીર જિનેશ્વરનો વચનાતિશય (પણ) જણાવાય છે, કારણ કે કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતાં તીર્થંકર લગવાનું અવશ્યપણે ઉત્તમ દેશના આપવા પ્રવર્તે છે, કેમકે એ રીતે જ તીર્થંકર નામ કર્મ વેદી શકાય છે. જે માટે મૂળ્ય શ્રી લદ્રખાહુ સ્વામીએ કહેલું છે કે:—

“ તે (તીર્થંકરનામ કર્મ શી રીતે વેદાય ? (તેનું ઉત્તર એ કે) અગ્લાનીથી અર્થાત્ વગર થાકેવે ધર્મદેશનાદિક કર્યાથી. ” વગેરે.

વીર મિતિ સાન્વયપદેન ચ ભગવતઃ સમૂલકાષંકષિતનિઃશેષાપાયનિ-
બંધનકર્મશત્રુસંઘાતસ્ય ચરમજિનેશ્વરસ્યા પાયાપગમાતિશયઃપ્રસ્પૃઠં નિષ્ક્રિયતે,
યતોઽપાયધુતંભવભ્રમણકારણત્વાત્ સર્વં મપિ કર્મ । તથાચા ગમઃ—

“ સર્વં પાવં કમ્મં, મામિજ્જહ જેણ સંસારે^૧ । ઇતિ ।

‘ વીર ’ એવા યૌગિકપદે કરીને સર્વ અપાયના હેતુભૂત કર્મરૂપી શત્રુના સમૂહને મૂળથી જીખેડનાર લગવાનું ચરમ જિનેશ્વર વીર પ્રભુનો અપાયાપગમાતિશય ખુદ્દી રીતે ટાંકી બતાવેલો છે, કારણ કે તમામ કર્મ સંસારમાં જ્રમણ કરવાના કારણ હોવાથી અપાયરૂપે રહેલ છે. જીવો આગમમાં લખ્યું છે કે

“ સર્વં કર્મ (પરમાર્થે) પાપરૂપ છે, કેમકે તેનાવડે
(૭૫) સંસારમાં લટક્યા કરે છે ”

ધર્મરત્નાર્થિભ્ય ઇત્યેતેન શ્રવણાધિકારિણા મર્થિત્વ મેવ મુખ્યં લિંગ
મિત્ય ભાણિ । યદુક્તં પરોપકારભૂરિભિઃ શ્રી હરિભદ્રસૂરિભિઃ—

“ તત્ય હિગારી અત્થી, સમત્યઓ જો ન સુત્તપડિકુઠો
અત્થી ડ જો વિણીઓ, સમુઢિઓ પુચ્છમાણો ય ” । ઇતિ^૨ ।

૧ સં. ૭૦.—સર્વં પાપં કર્મ, આમ્યતે યેન સંસારે

૨ (સં. ૭૦) તત્રાધિકારી અર્થી, સમર્થોયો ન સૂત્રપ્રતિકુઠઃ ।

અર્થી તુ યો વિનીતઃ સમુત્થિતઃ પૃચ્છમાન અ ।

‘ધર્મરતનાથિ’ એ પદે કરીને એમ સૂચવ્યું છે કે સાંભળવાના અધિકારિનું મુખ્ય લિંગ અર્થપાત્રું જ છે—અર્થાત્ જે અર્થ હોય તેજ સાંભળવાનો અધિકારી ગણાય; જે માટે બહુ પરોપકાર કરનાર શ્રી હરિભદ્ર સૂરિએ નીચે મુજબ કહેલું છે:—

“ત્યાં જે અર્થી હોય, સમર્થ હોય, અને સૂત્રમાં વર્ણવેલા દોષથી રહિત હોય તે (સાંભળવાનો) અધિકારી બન્યો. અર્થી તે કે જે વિનીત થઈ સાંભળવા આતુર થાય અને પૂછવા માટે.”

जनाना मित्यनेन बहुवचनात्तेन द मुदितं भवति, यथा नैक मेवे
श्वरादिक माश्रित्यो पदेशदाने प्रवर्तितव्यं—किंतु सामान्येन सर्वसाधारणतया।
तथाचाह भगवान् सुधर्मस्वामी—

जहा पुनस्स कथइ तहा तुच्छस्स कथइ

जहा तुच्छस्स कथइ तहा पुनस्स कथइ । इति१।

‘જનોને’ એવા બહુવચનાંત પદથી એમ જણાવ્યું છે કે ફક્ત એકલા મોટા માણસને જ ઉદ્દેશી ઉપદેશ આપવાનું નહિ રાખવું, કિંતુ સામાન્યપણે સર્વને સરખી રીતે ઉપદેશ આપવો. જે માટે સુધર્મ સ્વામિએ કહ્યું છે કે—

“જેમ તવંગરને કહેવું તેમ ગરીબને કહેવું જેમ
ગરીબને કહેવું તેમ તવંગરને કહેવું.”

वितराम्यु पदेश मित्ती हाय माश्रयो—न निजप्रज्ञाभिमानेन, न पर-
परिभवाभिप्रायेण, न कस्यचि दुपार्जनायप्रवर्त्ते—किंतर्हि कथं नु नामा मी
जंतवःसद्धर्ममार्ग मासाद्या पर्यवसितं महानंदामंदानंदसंदोह मवाप्स्यंती त्यनुग्र-
हबुद्ध्यापरेषा मात्मन च । यदभाणि—

૧ (સં ૭૮) यथा पुर्णस्य कथयते तथा तुच्छस्य कथयते (आचारंग)

“ ઉપદેશ આપું છું ” એમ કહેવાનો એ આશય છે કે પોતાની બુદ્ધિ બતાવવા ખાતર, અથવા બીજાને હલકો પાડવા ખાતર અથવા કોઈને કમાવી આપવા ખાતર હું પ્રવર્તતો નથી,—કિંતુ શી રીતે આ પ્રાણીઓ સદ્ધર્મમાર્ગ પામીને અનંત મુક્તિ સુખ રૂપ મહાન્ આનંદના સમૂહને પામી શકે એવી રીતે પોતાપર અને બીજાઓપર અનુગ્રહ બુદ્ધિ લાવીને (ઉપદેશ આપું છું). જે માટે કહેલું છે કે,—

“ શુદ્ધમાર્ગોપદેશેન, યઃ સત્ત્વાના મનુગ્રહં
કરોતિ નિતરાંતેન, કૃતઃ સ્વસ્થા પ્યસૌમહાન્ ” ।

તથા

“ ન ભવતિ ધર્મઃ શ્રોતુઃ સર્વસ્યૈ કાંતતો હિતશ્રવણાત્
બ્રુવતો નુગ્રહબુદ્ધ્યા વક્તુ સ્ત્વેકાંતતો ભવતિ ” ।

इत्युक्तः सभावार्थः सकलोपि गाथार्थः ॥ छ ॥

“ જે પુરૂષ શુદ્ધ માર્ગનો ઉપદેશ કરી બીજા પ્રાણીઓપર અનુગ્રહ કરે છે તે પોતાના આત્મા ઉપર અતિશય મહાન્ અનુગ્રહ કરે છે. ”

હિતોપદેશ સાંભળવાથી સર્વ સાંભળનારાઓને કંઈ એકાંતે ધર્મ પ્રાપ્તિ થતી નથી, પણ અનુગ્રહ બુદ્ધિથી ઉપદેશ આપનારને તો એકાંતે-અવશ્ય ધર્મપ્રાપ્તિ થાય છે.

આ રીતે માર્વાર્થ સહિત પ્રથમ ગાથાનો તમામ અર્થ કહ્યો.

હવે બીજી ગાથા માટે ટીકાકાર અવતરણ
આપે છે.

अथ यथाप्रतिज्ञातं विभणिषुः प्रस्तावयन्नाह ॥ छ ॥

હવે સૂત્રકાર પોતાની પ્રતિજ્ઞા મુજબ કહેવા ઇચ્છતા થકા
પ્રસ્તાવના કરે છે.

(મૂળ ગાથા.)

ભવજલહિમિ અપારે,
 દુલહં મણુયત્તણં પિ જંતૂણં;
 તત્થવિ અણત્થહરણં,
 દુલહં સદ્ધમ્મવરરયણં ॥ ૨ ॥

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

અપાર સંસારરૂપ સાગરમાં (ભમતા) જંતુઓને મનુષ્ય પણું (મળવું) પણ દુર્લભ છે, તે (મનુષ્યપણું) માં પણ અનર્થને હરનાર એવું સદ્ધર્મરૂપી રત્ન (મળવું) દુર્લભ છે.

(ટીકા.)

મથંત્ય સ્મિન્ નારકતિર્યંકનરામરૂપેણ કર્મવશવર્તિનઃ પ્રાણિન इति
 ભવઃ સંસારઃ, સર્વ જન્મજરામરણાદિજલધારણા જ્વલધિ સ્તસ્મિન્નાદિનિ-
 થનતથાડપારેડદૃષ્ટયંતે વંન્નમ્યમાણાના મિતિ શેષઃ—

(ભૂ ધાતુનો અર્થ ઉત્પન્ન થવું હોવાથી) પ્રાણિઓ કર્મના વશે કરીને નારકતિર્યંક-નર-તથા દેવરૂપે ઉત્પન્ન થતા રહે છે જેમાં તે ભવ-સંસાર ભણવો. તેજ ભવ જન્મજરા મરણાદિરૂપ જળને ધરનાર હોવાથી જળધિ ગણી શકાય, હવે તે ભવજળધિ આદિ અને અંતથી રહિત હોવાના કારણે અપાર એટલે છેડા વિનાનો રહેલ છે, તેમાં 'ભમતા' એટલું પદ અધ્યાહાર કરી જોડવાનું છે—(તેથી એ અર્થ થયો કે અપાર સંસારરૂપ સાગરમાં ભમતા જંતુઓને—)

દુર્લભં દુરાપં મનુજત્વ મપિ—મનુષ્યભાવોપિ, દૂરે તાવ દેશકુલજા-
 તિમ્મૃતિસામગ્રી ત્યપે રર્થઃ ।

મનુજત્વ-મનુષ્યપણું પણ દુર્લભ=દુઃખે મળી શકે છે. પણ કહેવાની એ મતલબ કે દેશ-કુળ-જાતિ વગેરેની સામગ્રી મળવી દુર્લભ છે એ વાત તો દૂરજ રહી, પણ ખુદ મનુષ્યપણું મળવું પણ દુર્લભ છે.

**યજ્ઞગદે જગદેકબંધુના શ્રી વર્દમાન સ્વામિના અષ્ટાપદાદાગતં શ્રી ગૌ-
તમહામુનિં પ્રતિ—**

જે માટે જગતના ખરેખરા બંધુ શ્રી વર્દમાન સ્વામિએ અષ્ટાપદ પર્વતપરથી આવેલાં શ્રી ગૌતમ મહામુનિને (નીચે મુજબ) કહેલું છે;—

“દુર્લભે સ્વલુ માણુસે ભવે,
ચિરકાલેણ વિ સર્વપાણિનં;
ગાઢા ય વિવાગકમ્મુણો—
સમયં ગોયમ મા પમાયણ.”

“સર્વ પ્રાણિઓને લાંબા વખતે કરીને પણ મનુષ્ય ભવ (મળવું) ખરેખર દુર્લભ છે; કર્મના વિપાક આકરા (ભયંકર) છે—માટે હે ગૌતમ તું ક્ષણ માત્ર (પણ) પ્રમાદ-આલસ્ય નહિ કરજે.”

અન્યૈ રપ્યુક્તં—

“સંસારકાંતાર મપાસ્તપારં, વંન્નમ્યમાણો લભતે શરીરી-
કુચ્છેણ નૃત્વં સુખસસ્યવીજં, પ્રરુદ્ધ દુઃકર્મશમેનનૂનં”

બીજા મતવાળાએ પણ કહ્યું છે કે—

“અપાર સંસારરૂપ અરણ્યમાં ભટકતો પ્રાણી
(ત્યાં) ભીજેલા દુઃકર્મરૂપ (તૃણોને) બાળીને સુખરૂપ પાક-

૧ (સં. ૭૦) દુર્લભઃ સ્વલુ માણુસો ભવઃ, ચિરકાલેના પિ સર્વપ્રાણિનાં;

ગાઢા શ્ચ વિપાકાઃ કર્મણઃ— સમયં ગૌતમ મા પ્રમાદસ્વ

(ઉત્તરાધ્યાયન.)

ના ધીજભૂત મનુષ્યપણાને ખરેખર કદે કરીનેજ પામી શકે છે.”

“નરેષુ ચક્રી ત્રિદશેષુ વજ્રી,
મૃગેષુ સિંહઃ પ્રશમો વ્રતેષુ,
મતો મહીશ્વત્સુ સુવર્ણચૈલો,
મવેષુ માનુષ્યભવઃ પ્રધાનઃ”

“મનુષ્યોમાં ચક્રવર્તી પ્રધાન છે, દેવોમાં ઈંદ્ર પ્રધાન છે, પશુઓમાં સિંહ પ્રધાન છે, વ્રતોમાં પ્રશમ-શાંતિલાવ પ્રધાન છે, પર્વતોમાં મેરૂ પ્રધાન છે, અને જલોમાં મનુષ્યભવ પ્રધાન છે.”

તથા

“અનર્ધ્યાણ્યપિ રત્નાનિ, લભ્યંતે વિભવૈઃ સુખં—
દુર્લભો રત્નકોઢ્યાપિ, ક્ષણોપિ મનુજાયુષઃ” ઇતિ

“અમૂલ્ય રત્નો પણ પૈસાના જોરે સહજમાં મેળવી શકાય છે, પણ કોડ રત્નોવડે કરીને પણ મનુષ્યના આયુનો ક્ષણમાત્ર પણ મેળવવો દુર્લભ છે.”

જંતુનાં પ્રાણિનાં—તત્રાપિ મનુજત્વે સત્યવ્ય—નર્થહરણ મિતિ—
નાર્થ્યંતે નાભિલધ્યંતે યે દારિદ્રક્ષુદ્રોપદ્રવાદયોઽપાયા સ્તે દ્વિયંતે વિધ્વસ્યંતે
યેન તદનર્થહરણં દુર્લભં દુઃપ્રાપં—કિંતુ દિત્યાહ, સત્—સાધુઃ પૂર્વાપરા વિરો-
ધપ્રવૃત્તિગુણગણાલંકૃતત્વેન પરપ્રાવાદુકપરિકલ્પિતધર્મપેક્ષયા શોભનો ધર્મઃ—
સદ્ધર્મઃ—સમ્યક્દર્શનાદિકઃ—સર્વૈ દિકાર્થમાત્રપ્રદાયીતરરત્નાપેક્ષયા શા-
શ્વતાનંતમોક્ષાર્થદાનૃત્વેન વરં પ્રધાનં રત્નં સદ્ધર્મવરરત્ન મિતિ ॥છા॥ ૨ ॥

જંતુઓને એટલે પ્રાણિઓને—ત્યાં પણ અર્થાત્ મનુષ્યપણામાં પણ અનર્થ હરણુ એટલે અનર્થ કહેતાં જેની અર્થના—અભિલાષા ન કરીયે એવા દારિદ્ર્ય તથા નીચ ઉપદ્રવો વગેરે અપાય—તેમને હરાય—નાશ થાય જેનાવડે—તે અનર્થ હરણુ, તે શુ તે કહે છે,—સત્—સારો એટલે કે પૂર્વાપર અવિરોધ વગેરે શુભગુણથી અલંકૃત હોવાના લીધે ધીજ વાદિઓએ કલપેલા ધર્મોની

અપેક્ષાએ શોભન એવો જે ધર્મ તે સદ્ધર્મ—અર્થાત્ સમ્યક્દર્શનાદિક ધર્મ—
તે સદ્ધર્મજ શાશ્વત અને અનંત મોક્ષરૂપ અર્થને દેનાર હોવાથી આ લોક-
નાજ અર્થને સાધનાર બીજા રત્નોની અપેક્ષાએ વર એટલે પ્રધાન હોવાથી
સદ્ધર્મ વરરત્ન કહેવાય તે હુલ્લ-હુપ્રાપ છે. (૨)

મૂળની ત્રીજી ગાથા માટે અવતરણ.

અથા સુ મેવાર્થં દષ્ટાંતવિશિષ્ટં સ્પષ્ટયન્નાહ ॥છા॥

(મૂળ ગાથા.)

જહ ચિંતામણિરયણં,
સુલહં નહુ હોઇ તુચ્છવિહવાણં;
ગુણવિહવવજિયાણં,
જિયાણ તહ ધમ્મરયણં પિ ॥૩॥

[મૂળ ગાથાનો અર્થ]

જેમ ધનહીન જનોને ચિંતામણિરત્ન મળવું સુલભ નથી,
તેમ ગુણરૂપી ધને કરીને રહિત હોવાને ધર્મરત્ન પણ મળી શકતું
નથી.

(ટીકા)

યથા—યેન પ્રકારેણ, ચિંતામણિરત્ન—સુપ્રતીતં, સુલભં—સુપ્રાપં,
નહુ—નૈવ, ભવતિ—જાયતે, તુચ્છવિહવાણાં—તુચ્છઃ—સ્વલ્પો વિભવઃ—
કારણે કાર્યોપચારાદ્ વિભવકારણં પુણ્યં યેષાં તે તુચ્છવિહવાઃ સ્વલ્પગુણ્યા
इत्यर्थः तेषां । तथाविधपशुपालवत् ।

જેમ-જે પ્રકારે, જાણીતું ચિંતામણીરત્ન, સુલભ એટલે સુખે પામી શકાય તેવું, નથી એટલે નથીજ થતું, (કોને?) થોડા વિલવવાળાને એટલે ઇંડાં કારણમાં કાર્યનો ઉપચાર કરેલો હોવાથી વિલવ શબ્દે વિલવનું કારણ પુણ્ય લેતાં થોડા પુણ્યવાળા જે હોય તેમને તેવા પ્રકારના અર્થાત્ પુણ્યહીન પશુપાળની માફક (એની વાત આગળ કહેવામાં આવશે.)

તથા ગુણા અશ્વદ્રતાદયો વક્ષ્યમાણસ્વરૂપા, સ્તેષાં વિશેષેણ ભવનં સત્તા ગુણવિભવોઽથવા ગુણાણ્વ વિભવો વિભૂતિર્ગુણવિભવ, સ્તેન વર્જિતાનાં રહિતાનાં જીવાનાં પંચેન્દ્રિયપ્રાણિના—મુક્તંચ,—

પ્રાણા દ્વિત્રિચતુઃ પ્રોક્તા ભૂતાનિ તરવઃ સ્મૃતાઃ
જીવા પંચેન્દ્રિયા જ્ઞેયાઃ શેષાઃ સત્ત્વા इती રિતાઃ (૧)

તેજ રીતે ગુણો એટલે આગલ કહેવામાં આવનાર અશ્વદ્રતા વગેરે, તેમનું જે વિશેષ કરીને લવન કહેતાં હોવું તેને કહિયે ગુણવિલવ અથવા ગુણરૂપી વિલવ એટલે રીદ્ધિ તે ગુણવિલવ, તેણે કરીને વર્જિત એટલે રહિત જીવોને એટલે પંચેન્દ્રિય પ્રાણિઓને, (ઇંડાં જીવ શબ્દે પંચેન્દ્રિય પ્રાણિઓ લેવા) કહેલું પણ છે કે,—

પ્રાણ એટલે દ્વી ત્રીય, તથા ચતુરિન્દ્રિય જાણવા,
ભૂત એટલે તરૂં સમજવા,
જીવ એટલે પંચેન્દ્રિય જાણવા,
માક્રીના પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ અને વાયુ તે સત્ત્વ
કહેલા છે.

અપિશબ્દસ્ય વક્ષ્યમાણસ્યે હ સંબંધા દેવં ભાવનાકાર્યા—પંચેન્દ્રિય-વિકલ્હેન્દ્રિયાણાં તાવ ધર્મપ્રાપ્તિર્નાસ્તિ, પંચેન્દ્રિયજીવાનામપિ તત્ત્વોગ્યતાદેતુ-ગુણસામગ્રી વિકલાનાં—તથાતેન પ્રકારેણ—ધર્મરત્નં સુલભં ન ભવતી તિ પ્રકૃતે સંબંધ इति

મૂળ ગાથાના અંતે લગાડેલા અર્પિ શબ્દનો સંબંધ જીવ શબ્દની સાથે કરવાનો છે, તેથી ઇહાં આ રીતે પરમાર્થ યોજના કરવી કે એકેન્દ્રિય તથા વિક્ષેપેન્દ્રિયોને તો મૂળે ધર્મપ્રાપ્તિ રહેલ નથી, પણ પંચેન્દ્રિય જીવો પણ જે તેવી તેવી યોગ્યતાના કારણે જે ગુણ તેની સામગ્રીથી રહિત હોય તેમને તેજ રીતે ધર્મરત્ન મળવું સુલભ નથી, આલતી વાતનો સંબંધ છે.

પૂર્વસૂચિત પશુપાલ દૃષ્ટાંત આયં

बहुविबुधजनोपेतं-हरिरक्षित मत्सरः शतसमेतं,
इह अत्थि हत्थिणजुरं-पुरं पुरंदरपुरं व वरं १

પ્રથમ જળાવેલ પશુપાળનો દૃષ્ટાંત આ મુજબ છે.

બહુ વિબુધજન (દેવતાઓ) થી યુક્ત, હરિ (ઈંદ્ર) થી રક્ષિત, સેંકડો અપ્સર (દેવાંગનાઓ) થી શોભિત ઈંદ્રપુરી માફક ઇહાં બહુ વિબુધ-જન (પંડિતો) થી યુક્ત, હરિ (એ નામના રાજા) થી રક્ષિત, સેંકડો અપ્સર (પાણીના તળાવો) થી શોભિત હસ્તિનાપુર નામે ઉત્તમ નગર હતું. (૧)

तत्र श्रेष्ठिगरिष्ठः-पुंनागो नागदेवनामा सीत,
निम्मलसीलगुणधरा-वसुंधरा गेहिणी तस्य २

ત્યાં પુરૂષોમાં હાથી સમાન ઉત્તમ નાગદેવ નામે મોટો શેઠ હતો, તેની નિર્મળ શીળવાળી વસુંધરા નામે સ્ત્રી હતી (૨)

तत्तनयो विनयोज्ज्वल-मतिविभवभरो बभूव जयदेवः
दक्ष रयणपरिक्ष्व-सिक्खइ सो बारस समाओ. ३

તેમનો વિનયવાન અને તેથીજ નિર્મળ બુદ્ધિની સમૃદ્ધિવાળો જયદેવ નામનો પુત્ર હતો, તે સ્વભાવે ચતુર હોઈ બાર વર્ષ લગી રત્નોની પરીક્ષા શીખતો રહ્યો. (૩)

(સં. ૭૦) इहा स्ति हस्तिनापुरं पुरं पुरंदरपुर मिव वरं १

निर्मल शीलगुणधरा वसुंधरा गेहिनी तस्य २

दक्षो रत्नपरीक्षां शिक्ષते स द्वादश समाः ३

વિજિતાન્યહાસ મમલં-વિનાસં ચિતિતાર્યદાનપદું,

ચિંતામણિં પમુતું-સેસમળી ગણઈ ઉવલસમે. ૪

જેનાપર કોઈથી હસાય નહિ એવા નિર્મળ છેકા રહિત અને મન-
વંછિત પૂરણ કરનાર ચિંતામણિ રત્ન શિવાય બીજા મણિઓને તે પત્થર
સમાન ગણવા લાગ્યો. (૪)

ચિંતામણિરત્નકૃતે-સુકૃતી સ કૃતોદયમઃ પુરે સકલે,

દટ્ટદટ્ટેણ ઘરં-ઘરેણ ભમિઓ અપરિતંતો. ૫

તે ભાગ્યશાળી પુરૂષ ઉદયમી થઇને ચિંતામણિ રત્ન માટે આખા
નગરમાં હાટેહાટ અને ઘરેઘર થાક્યા વગર ફરી વળ્યો. (૫)

નચ ત મવાપ દુરાપં-પિતરા ત્વૂચે ચ ય ન્મયા ત્ર પુરે,

ચિંતામળી ન પત્તો-તો જામિ તયત્થ મન્નત્થ. ૬

છતાં તે તે દુર્લભ મણિને મેળવી શક્યો નહિ. ત્યારે તે પોતાના
માખાપને કહેવા લાગ્યો કે હું આ નગરમાં ચિંતામણી પામી શક્યો નહિ.
તો હુંવે તેના માટે બીજા સ્થળે જાઉં છું. (૬)

તાખ્યા મમાણિ વત્સ-સ્વચ્છમતે કલ્પનૈ વ સલ્લે ષા,

અન્નત્થવિ કત્થઈ નત્થિ-એસ પરમત્થઓ ભવળે. ૭

તેમણે કહ્યું કે હે પવિત્ર બુદ્ધિવાળા પુત્ર, ચિંતામણિ તો ખાલી
કલ્પના માત્રજ છે, માટે જગતમાં કલ્પના શિવાય બીજા કોઈપણ સ્થળે તે
અરેખર રહેલ નથી. (૭)

(સં. ૭૦) ચિંતામણિં પ્રમુચ્ય, શેષમળીન્ ગણયતિ ઉપલસમાન્. ૪

દટ્ટદટ્ટેણ ગૃહં-ગૃહેણ આંતઃ અપરિતાંતઃ ૫

ચિંતામણિ ન પ્રાપ્તઃ-તદ્ યામિ તદર્થ મન્યત્ર. ૬

અન્યત્રાપિ કુત્રચિત્ નાસ્તિ એષ પરમાર્થતઃ ભવન્તે ૭

ત દ્રત્નૈ રસપત્નૈ-યથેષ્ટ મન્યૈ રપિ વ્યવહરસ્વ,
નિમ્મલકમલાકલિયં-ભવણં તે હોઐ જેણ મિણં ૮

(ગ્રં. ૧૦૦)

તે માટે ખીજ સરસ રત્નોથીજ જેમ તને કાવે તેમ વ્યાપાર ચલાવ, કે જેથી તારૂં ઘર નિર્મળ લક્ષ્મીથી ભરપૂર થાય. (૮)

इष्टुक्तो पि स चिंता-रत्नाप्तो रचितनिश्चय अतुरः,
वारिज्जंतो पियरेहि-निगओ हत्थिणपुराओ. ९

આમ કહીને માખાપોએ વાર્યા છતાં પણ તે અતુર કુમાર ચિંતામણિ મેળવવા માટે ૬૬ નિશ્ચય કરીને હસ્તિનાપુરથી રવાને થયો. (૯)

नगर निगमग्रामाकर-कर्वटपत्तनपयोधितरीषु,
तम्भगणपवणमणो-सुइरं भंतो किलिस्तंतो १०

તે નગર, નિગમ, ગામ, આગર, ખેડા, પાટણ, તથા દરિયાના કિનારાઓમાં તે ચિંતામણિની શોધમાંજ મન રાખીને દુઃખો વેડી બહુ કાળ લમતો રહ્યો. (૧૦)

त मलभमानो विमना-दध्यौ किं नास्ति सत्य मेवे दं,
अहवा तस्स स्थित्तं-न अन्नहा होइ सत्थुत्तं ११

પરંતુ ક્યાં પણ તેને તે નહિ મળવાથી તે ઉદાસ થઈ વિચારવા લાગ્યો કે શું તે નહિજ હોય એ સાચી વાત હશે? અથવા તો શાસ્ત્રમાં તેનું અસ્તિત્વ જણાવેલ છે તે ખોટું કેમ બને? (૧૧)

(સં. ૭૦) निर्मलकमलाकलितं भवनं तव भवति येने दं ८
वार्यमाणः पितृभ्यां निर्गतः हस्तिनापुरात्. ९
तन्मार्गण प्रवणमनाः सुचिरं भ्रांतः क्लिश्यन्. १०
अथवा तस्या स्तित्वं नान्यथा भवति शास्त्रोक्तं ११

इति निश्चित्य स चेतसि-निपुणं बन्धमितु मारभत भूयः

પડરાઓ મળિયાનીડ-પુચ્છાપુચ્છિ નિયચ્છંતો. ૧૨

એમ મનમાં નિશ્ચય કરીને તે ફરીને પૂછી પૂછીને મણિઓની અ-
નેક ખાણીઓ ભેતો થકો ખૂબ ફરવા લાગ્યો. (૧૨)

वृद्धनरेण केन च-सोऽभाणि यथा मणीवती हा स्ति,

खाणी मणीण तत्थय-पवरमणी पावइ सपुत्रो. ૧૩

ફરતાં ફરતાં તેને એક વૃદ્ધ માણસ મળ્યો તેણે તેને કહ્યું કે હહાં
એક મણીવતી નામે મણિની ખાણ છે, ત્યાં તે પવિત્ર ઉત્તમ મણિ મળી
શકે છે. (૧૩)

तत्रच जगाम मणिगण-पमल मनारत मथो मृगयमाणः,

एगो य तस्स मिलिओ-पमुवालो बालिसो अहियं ૧૪

ત્યારે જ્યદેવ નિરંતર તેવી મણિઓની શોધ ચલાવવા માટે ત્યાં જઈ
પહોંચ્યો, તેવામાં ત્યાં તેને એક અતિશય મૂર્ખ પશુપાળ મળ્યો. (૧૪)

जयदेवेन निरैक्षत-वर्तुल उपलश्च करतले तस्य,

गहिओ परिच्छओ तह-नाओ चिंतामणिं ति इमो. ૧૫

તે પશુપાળના હાથમાં જ્યદેવે એક ગોળ પત્થરો ભેળ્યો, ત્યારે તે
હાથને તેણે તપાસી ભેતાં તેને ચિંતામણિ માલમ પડ્યો. (૧૫)

सोऽयाचि तेन समुदा-पशुपालः प्राह कि ममुना कार्यं,

भणइ वणी सगिहगओ-बालाणं कीलणं दाहं. ૧૬

ત્યારે તેણે હર્ષ પામી તેના પાસેથી તે પત્થરો માગ્યો, ત્યારે પશુ-
પાળ બોલ્યો કે એનું તારે શું કામ છે? એટલે તે વાણીઓ બોલ્યો કે ઘેર
જઈ નાના બાળકોને રમકડા તરીકે આપીશ. (૧૬)

(સં. ૭૦) પ્રચુરા મળિયાનીઃ પૃષ્ઠાપૃષ્ઠયા પર્યન્ ૧૨

खानि मणीनां तत्रच प्रवरमणिः प्राप्यते स पूर्णः ૧૩

एकश्च तस्य मिलितः पशुपालो बालिग्नः अधिकं ૧૪

गृहीतः परीक्षितस्तथा-ज्ञातः चिंतामणिः इति अयं ૧૫

भणति वणिक् स गृहगतः बालानां क्रीडनकं दास्ये ૧૬

સોડજલ્પ દીદશા રૂઢ-નનુ બહવઃ સંતિ કિં ન મૂહસિ,
સિઠિસુઓ મળઈ અહં-સમુસુઓ નિયયગિહગમને. ૧૭

પશુપાળ બોલ્યો કે એવા તો ઇહાં ઘણા પડ્યા છે તે કાં નથી
લઈ લેતો, ત્યારે શેકનો પુત્ર બોલ્યો કે મારે મારા ઘરે જવાની ઊતાવળ
છે. (૧૭)

ત દેહિ મણ મેનં-ત્વ મન્ય મપિ મદ્ર લપ્સયસે મ્મત્ર,
અપરોવપારસીલ-ત્તમેજ તહવિદુ ન સો દેહ. ૧૮

તે માટે હે ભદ્ર, તું આ પત્થર મને આપ, કારણકે તને તો ઇહાં
ખીજું પણ જડી જશે. (એમ જ્યદેવે માગ્યા છતાં) તે પશુપાળને પરોપકાર
કરવાની ટેવજ નહિ હોવાથી તે તેણે તેને આપ્યો નહિ. (૧૮)

તત્ત ઇતસ્યા પિ ચ વર-મય મુપકર્તા સ્તુ મા સ્મ મૂ દફલઃ,
ઇય કરુણારસિયમર્ફ-સીઠિસુઓ મળઈ આમીરં ૧૯

ત્યારે જ્યદેવે વિચાર કર્યો કે ત્યારે ભલે આ રત્ન એતું ભણું કેસે,
પણ અફળ રહે તે સાફ નહિ, એમ કફળાવાન થઇને તે શ્રેષ્ઠપુત્ર તે ભર-
વાડને કહેવા લાગ્યો. (૧૯)

યદિ મદ્ર મમ ન દત્સે-ચિંતામણિ મે ન માત્મનાપિ તતઃ
આરાહસુ જેજ તુહંપિ-ચિંતિયં દેહ સલુ ઇસો. ૨૦

હે ભદ્ર, જો તું આ ચિંતામણી મને નથી આપતો તો હવે તુંજ
એની આરાધના કરજે કે જેથી એ તું જે ચિંતવીશ તે આપશે. (૨૦)

(સં. ૭૦) શ્રેષ્ઠિ સુતો મળતિ અહં સમુત્સુકઃ નિજકમૂહગમને. ૧૭

અપરોપકારશીલત્વેન તથાપિ ચ ન સં દદાતિ. ૧૮

ઇતિ કરુણારસિતમાતિઃ શ્રેષ્ઠિસુતઃ મળતિ આમીરં ૧૯

આરાધય યેન તથાપિ ચિંતિતં દદાતિ સલુ ઇષઃ ૨૦

इतरः मोचे यदि सत्य-मेष चिंतामणि मयाऽचिति,
ता वोरकयरकन्वर-पमुहं मह देउ लहु बहुयं. २१

પશુપાળ બોલ્યો વારૂ જો આ ચિંતામણિ છે એ વાત ખરી હોય
તો હું 'ચિંતવું છું' કે એ મને જરૂરી થણા બોર, કેર, તથા કાબાડો વગેરે
આપો. ૨૧

अथ हसितविकसित मुखः-श्रेष्ठि सुतः स्माह चिंतयते नैवं,
किंतु ववासतिगंतिम-रयणिमुद्दे लित्तमहिबीदे. २२

ત્યારે હસીને શ્રેષ્ઠિ પુત્ર બોલ્યો કે એમ ચિંતવાય નહિ, કિંતુ
(એને માટે તો આ પ્રમાણે વિધિ છે કે) ત્રણ ઉપવાસ કરી છેલ્લી રાતના
પહેલા પોહોરે લીપેલી જમીન બપોર. ૨૨

शूचिपट्टनिहितसिचये-स्नपितविलिप्तं मणिं निधायो चैः
कप्पूर कुसुम माईहि-पुइउं नमिय विहिपुव्वं. २३

પવિત્ર બાજેટ બપોર પાથરણું પાથરી તેપર આ મણિને નહવસાવી
ચંદનથી અર્ચિત કરીને સ્થાપિત કરવી, પછી કપૂર તથા ગુલ્મ વગેરેથી તેની
પૂજા કરીને વિધિપૂર્વક તેને નમસ્કાર કરવો. ૨૩

तदनु विचिंसत इष्टं-पुरोऽस्य सर्वं मपि लभ्यते प्रातः,
इयं सोढं मो बालो वि-छालिआगाम मभिचलिओ. २४

ત્યારબાદ એની આગળ જે પોતાને ઇષ્ટ હોય તે ચિંતવવું એટલે
પ્રભાતે તે સ્રવણું મળે, આવું સાંભળીને તે ભરવાડ મૂર્ખ છતાં પણ પોતાના
બકરીઓવાળા ગામ તરફ ચાલ્યો. ૨૪

(સં. ૭૦) तदा बदरकरीरकर्बुरप्रमुखं महं ददातु लघु बहुकं. २१

किंतु पवासत्रिकांतिमरजनिमुखे लिप्तमहीपीदे. २२

कर्पूरकुसुमादिभिः पूजयित्वा न त्वा विधिपूर्वं, २३

इति श्रुत्वा स बालोपि छालिका ग्राम मभिचलितः २४

નસ્યાસ્યતિ હસ્તતલે, મળિરત્નં નૂન મૂનપુણ્યસ્ય,
ઇય ચિંતિય સિદ્ધિસુઓ વિ, તસ્સ પુઠિં ન હ્લેદે. ૨૫

હીન પુણ્યના હાથમાં ખચિત (આ) મળિ રત્ન રહેશે નહિ—એમ
ચિંતવીને શ્રેષ્ઠિ પુત્રે પણ તેની પૂઠ નહિ છેડી—અર્થાત પાછળ પાછળ
ચાલ્યા કથું. ૨૫

ગચ્છન્ પથિ પથુપાલઃ, પ્રાહ મળે છાગિકા इमा अधुना,
વિક્રિણિય કિણિય ઘણસાર, માઈ કાહામિ તુહ પૂયં. ૨૬

રસ્તે ચાલતાં પથુપાળ કહેવા લાગ્યો કે હે મળિ! હવે આ
બકરીઓ વેંચીને ચંદન કપૂર વગેરે ખરીદી (હું) તારી પૂજા કરીશ. ૨૬

મર્ચિતિતાર્થપૂર્ત્યા, સાન્વયસંજ્ઞો ભવે સ્ત્વમપિ ભુવને,
एव मणि मुल्लवंतेण, तेण भणियं पुणो एयं ૨૭

માટે મારા મનોરથ પૂરીને તું પણ જગતમાં તારું નામ સાર્થક
કરજે એમ તેણે મળિના સામે કહીને ક્રૂરી નીચે મુજબ કહ્યું. ૨૭

दूरे ग्राम स्तावन्, मणे कथां कथय कांचन ममाग्रे—
अहं न मुणसि तो हं तुह, कहेमि निमुणेसु एगग्गो. ૨૮

ગામ હજુ દૂર છે (ત્યાં લગણ) હે મળિ! તું મારી આગળ કંઈક
વાર્તા કહે અગર તું નહિ જાણતો હોય તો હું તને કહું છું, તું એકાગ્ર
ધર્મ સાંભળ. ૨૮.

(સં. ૭૦) इति चिंतयित्वा श्रेष्ठिमुतोपि तस्य पृष्ठिं न जहाति. ૨૫

विक्रीय क्रीत्वा घनसारादि करिष्यामि तव पृज्जां. ૨૬

एवं मणि मुल्लपना तेन भणितं पुन रतन्. ૨૭

अथ न जानासि तर्हिअहं ते कथयामि शृणु एकाग्रः ૨૮

દેવગૃહ મેકહસ્તં; ચતુર્ધુજો વસતિ તત્ર દેવ સ્તુ.

ઇય પુનરુક્તં વુત્તોવિ, જંપણ જાવ નેવ મળી. ૨૯

એક હાથનું દહેડું છે, તેમાં ચાર હાથનો દેવ રહે છે*—એમ વા-
રનાર કહેતાં છતાં પણ મણિ તો કશું ન ઓડ્યો. ૨૯

તાવ દુવાચ મ રુષો. યદિ હુંકૃતિમાત્ર મંપિ ન મે દત્સે,
તા ચિંતિયત્થસંપાયણંમિ તુહ કેરિસી આસા ૩૦

તેટલે તે ગુસ્સે થઈ ઓડ્યો કે જો તું મને હુંકારો પણ નથી આ-
પતો તો પછી મનવંછિત સિદ્ધ કરવામાં તારી શી આશા રાખી શકાય. ૩૦

ત ચિંતામણિ રિતિ તે, નામ મૃષા સત્યમેવ યદિવેદં,
જં તુહ સંપત્તીણ વિ, ન મહ ફિદ્દેઈ મળે ચિંતા. ૩૧

માટે તારું ચિંતામણિ નામ જૂઠું છે, અથવા તો તે અર્થ છે—
કેમકે તું મળ્યા છતાં પણ મારા મનમાં ચિંતા તૂટી નથી. ૩૧

કિંચ સ્ત્રણમપિ યોહં, રઘ્વાતક્રે વિંના નહિ સ્થાતું,
સત્તો સોહં કથ મિહ, ઉવવાસતિગેણ ન મરામિ. ૩૨

(સં. ૭૦) ઇતિ પુનરુક્તં ઉક્તોપિ જલ્પતે યાવત્ નૈવ મળિ: ૨૯

તદા ચિંતિતાર્થ સંપાદને તવ કીદશી આશા ૩૦

યદ્ તવ સંપ્રાપ્ત્યાપિ ન મમ નશ્યતિ મનસિ ચિંતા ૩૧

અક્ત: સોહં કથ મિહ ઉવવાસત્રિકેણ ન મ્રિયે. ૩૨

* એક હાથના દહેડામાં ચાર હાથનો દેવ—એ દેખીતો વિશેષ છે, તેનો પરિહાર
એ છે કે ચાર હાથનો એટલે ચાર હાથવાળો દેવ એમ અર્થ લેવો.

+ ચિંતામણિનો અર્થ એમ કરીયે કે ચિંતાને પૂરનાર મણિ તો તે નામ ઓડું
છે પણ ચિંતાનોજ મણિ તે ચિંતામણિ એમ અર્થ કરીયે તો તે નામ સાચું છે એમ
તે પશુપાળના દહેવાની અવગણ છે.

વળી જે હું રાખ અને છાસ વગર એક દહણ પણ રહી શકું નહિ-
તે હું ત્રણ ઉપવાસ કરું તો કેમ કહીં મરી નહિ જાઉં. ૩૨

તન્ન મમ મારણહેતો, વર્ણિજા રે વર્ણિતો સિ તદ્ગચ્છ.

જત્ય ન દીસસિ इय भणिय, लंखिओ तेण सो सुमणी. ૩૩

તે માટે મને મારવા ખાતર અરે તે વાણિયાએ તને વખાણ્યો લાગે
છે. માટે જ્યાં પાછો ન દેખાય ત્યાં જતો રહે એમ કહી તેણે તે ઉત્તમ
મણિ નાખી દીધો. ૩૩

जयदेवो मुदितमनाः, संपूर्ण मनोरथः प्रणतिपूर्व,

चिंतामणिं गहित्वा, नियनयराभिमुख मह चलिओ. ૩૪

(આ વળતે) શ્રેષ્ઠિ પુત્ર જયદેવ (જે તે પશુપાળની પાછળ ચાલ્યો
આવતો હતો) તે પોતાનો મનોરથ પૂર્ણ થવાથી હર્ષિત થઈ પ્રણામ પૂર્વક
તે ચિંતામણિ ઊપાડીને પોતાના નગર તરફ ચાલ્યો. ૩૪

मणिमाहात्म्या दुल्लसित, वैभवः पथि महापुरे नगरे,

रयणवडनामधूयं परिणीय मुबुद्धि सिद्धिस्स ૩૫

बऊपरिकरपरिकरितो-जननिवहै गीयमान सुगुणगणः,

हस्तिणपुरम्मि पत्तो-पणओ पियराण चलणेसु. ૩૬

હવે તે જયદેવ ચિંતામણિના પ્રભાવથી ધનવાન થઈ રસ્તામાં મ-
હાપુર નામે નગરમાં રહેતા સુબુદ્ધિ શેઠની રત્નવતી નામે પુત્રીને પરણીને
ઘણા આકર નોકરો સાથે લઈને ચાલતો થકો અને લોકોએ વખણાતો થકો
પોતાના હસ્તિનાપુર નામે શહેરમાં આવીને માથાપના ચરણે પડ્યો. ૩૫-૩૬

૧ (સં. ૭૧) यत्र न दृश्यसे इति भणित्वा, निक्षिप्त स्तेन स सुमणिः ૩૭

चिंतामणिं गृह्णित्वा, निजनगराभिमुख मथ चलितः ૩૮

रत्नवतीनाम्नां पुत्रीं परिणीयं मुबुद्धिश्रेष्ठिनः ૩૯

हस्तिनापुरे प्राप्तः प्रगतः पित्रोः चरणयोः ૪૦

અભિનંદિતઃ સ તાભ્યાં-સ્વજનૈઃ સન્માનિતઃ સર્વદુપાનૈઃ,
ધુણિઓ સેસજળેણં-ધોગાણં ભાયણં જાઓ. ૩૭

ત્યારે માઆપે તેને આશીષ આપી અને સગાવહાલાઓએ તેને બહુ માન આપ્યું, તથા નગરના લોકોએ તેના વખાણ કર્યા-એમ તે જમ-દેવ મોજમજાને પાત્ર થયો. ૩૭

જ્ઞાતસ્યા સ્યો પનયો ય, મુચ્ચકૈ રમરનરકતિર્યક્ષુ,
ઈયરમણીણ સ્વર્ણીસુ વ, પરિવ્રમંતેણ કહકહર્વિ ૩૮

જીવિન લભ્યત ઇયં, મનુજગતિઃ સન્મણીવતીતુલ્યા,
તત્થવિ દુલ્લહો ચિંતા-મણિ, વ્વ જિણદેસિઓ ધમ્મો. ૩૯

આ દૃષ્ટાંતની ખાસ મેળવણી એ છે કે ઇતર એટલે સામાન્ય મણિઓની ખાણ સમાન દેવ-નારક-તિર્યચ રૂપ ગતિઓમાં ભ્રમતા થકાં જેમ તેમ કરીને જીવ આ ઉત્તમ મણિવાળી ખાણ સમાન મનુષ્ય ગતિ પામી શકે છે, અને ત્યાં પણ ચિંતામણિના માફક જિન લાભિત ધર્મ પામવો (બહુ) દુર્લભ રહેલ છે. ૩૮-૩૯

પશુપાલો વ્ર યથાસલુ, મણિં ન લેખે તુપાત્તમુકુતધનઃ
જહ પુણ્ણવિત્તજુત્તો, વણિપુત્તો પુણ તયં પત્તો. ૪૦

તદ્દદ્ ગતગુણ વિભવો, જીવો લભતે ન ધર્મરત્ન મિદં,
અવિકલનિર્મલગુણગણ, વિહવભરો પાવડ્ તયં તુ. ૪૧

વળી જેમ સુકૃત નહિ કરનાર પશુપાલ તે મણિ ટકાવી

(સં. ૪૦) સ્તુતઃ શેષજનેન ધોગાનાં ભાજનં જાતઃ ૩૭

ઈતરમણીનાં સ્વર્ણિષ્વિવ પરિભ્રમતા કથંકથમપિ. ૩૮
તત્રાપિ દુર્લભ ચિંતામણિ સિવ જિનદેશિતો ધર્મઃ ૩૯
યથા પુણ્યવિત્તયુત્તો વણિકપુત્રઃ પુનસ્તત્પ્રાપ્તઃ ૪૦
અવિકલનિર્મલગુણગણવિભવભરઃ પ્રાપ્નોતિ તત્તુ. ૪૧

શક્યો નહિ, પણ પુણ્ય રૂપ ધનવાન વણિકપુત્ર તેને મેળવી શક્યો, તેમ ગુણ રૂપ ધને કરીને હીન જીવ આ ધર્મરત્ન પામી શકતો નથી, પણ સંપૂર્ણ નિર્મળ ગુણરૂપ બહુ ધનવાન (જ) તેને પામી શકે છે. ૪૦—૪૧

દૃષ્ટાંત મેં વિનિશ્ચય સમ્યક્, સદ્ધર્મરત્નગ્રહણે યદીચ્છા,
અમુદ્દારિદ્રચ્ચવિનાશદક્ષં, તત્ સદ્ગુણદ્રવ્ય મુપાર્જયધ્વં. ૪૨

આએ દૃષ્ટાંત બરોબર સાંભળ્યા બાદ એ તમને સદ્ધર્મ રૂપ રત્ન ગ્રહણ કરવામાં ઇચ્છા હોય તો, એહદ દરિદ્રતાને દૂર કરવામાં સમર્થ એવા સદ્ગુણ રૂપી ધનને ઉપાર્જન કરો. ૪૨

इति पशुपालकथेति गाथार्थः ॥ छ ॥ ३ ॥

એ રીતે પશુપાળની કથા છે.

અને એ રીતે ગાથાનો અર્થ પૂર્ણ થયો. ૩

(હવે ચોથી ગાથાનું અવતરણ કરે છે;—)

કતિગુણસંપન્નઃ પુનઃ સ્તત્પ્રાસિયોગ્ય इति प्रश्न माशंकया ह—

હવે કેટલા ગુણવાળો હોય તે ધર્મ પામવાને યોગ્ય થાય? એ પ્રશ્ન મનમાં લાવીને ઉત્તર આપે છે;—

(मूढ गाथा.)

इग्वीसगुणसमेओ—

जुग्गो एयस्स जिणमए भणिओ,

तदुवज्जणंमि पढमं—

ता जइयव्वं जओ भणियं^१. ૪

૧ ‘જઓ ભણિયં’ એમ ઉદ્દેશ કર્યાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મૂળની પાંચમી, છઠ્ઠી, તથા સાતમી એ ત્રણ ગાથાઓ લાંબી પરંપરાથી ચાલતી આવેલી છે; અને તે પ્રાચીન ગાથાઓના આધારે જ આ ધર્મરત્ન પ્રકરણ ચોજવામાં આવેલ છે.

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

એકવીશ ગુણોથી જે સહિત હોય તે પહેલ પ્રથમ એ ધર્મ-રત્નને યોગ્ય ગણાય એમ જિનશાસનમાં કહેલું છે, માટે તે એક-વીશ ગુણોના ઉપાર્જનમાં યત્ન કરવો જોઈયે; જે માટે પૂર્વાચાર્યોએ આગળ મુજબ કહેલું છે.

(ટીકા.)

एभि रेकविंशतिगुणै रक्ष्यमाणैः समेतो युक्तः—पाठांतरेण समृद्धः
संपूर्णः—समिद्धो वा देदीप्यमानो—योग्य उचित—एतस्य प्रस्तुतधर्मरत्न-
स्य—जिनमतेऽर्हच्छासने—भणितः प्रतिपादित—स्तदभिज्ञै रिति शेषः ।

આ એકવીશ ગુણો જે આગળ કહેવામાં આવશે તેણે કરીને (જે) સમેત કહેતાં યુક્ત હોય અગર પાઠાંતરમાં ('સમિદ્ધો' એવો શબ્દ લઈયે તો તેનો એ અર્થ થાય કે) સમૃદ્ધ એટલે સંપૂર્ણ હોય અથવા સમિદ્ધ એટલે દેદીપ્યમાન હોય—તે એને એટલે પ્રસ્તુત કરેલાં ધર્મરત્નને યોગ્ય એટલે ઉચિત જિન મતમાં એટલે અર્હતનાના શાસનમાં ભણેલો એટલે પ્રતિપાદન કરેલો છે—(કોણે ભણેલો છે? એનાં ઉત્તરમાં) તે વાતના બાણુ-કારોએ—એટલું ઉપરથી લઈ લેવું.

ततः कि मित्याह—तदुवज्जणंमि त्ति—तेषां गुणानां—उपार्जने वि-
हपनेप्रथम मादौ—तस्माद्वेतो र्यतितव्यं ।

તેથી થું (સિદ્ધ થયું) તે કહે છે—તેના ઉપાર્જનમાં એટલે કે તે ગુણોના ઉપાર્જન એટલે વધારવાના કામમાં—પહેલાં એટલે સૌથી આદિમાં તે માટે યત્ન કરવો.

इहा य माशयो, यथा प्रासादार्थिनः शल्योद्धारपीठबंधादा वात्रिषंते,
तद्विनाभावित्वा त्रिंशष्टप्रासादस्य—तथा धर्मार्थिभि रेतै गुणाः सम्य गु-

પાર્જનીયા, સ્તદધીનત્વા દ્વિશિષ્ટધર્મસમૃદ્ધે રિતિ । યતો યસ્માદ્—ધનિતં
ગદિતં—પૂર્વસૂરિભિ રિતિ ગમ્યત્ત્વમિતિ ।

ઇહાં એ આશય છે કે જેમ મેહેલ બાંધવા ઇચ્છનારાઓ જમીન
સાફ કરી પાયા વગેરેની મજબૂતી કરે છે, કેમકે તેમ કર્યાથી જ તેવો
મજબૂત મેહેલ બાંધાઈ શકે છે—તેમ ધર્મ કરવાના અર્થિઓએ પણ આએ
ગુણો બરોબર ઉપાજિત કરવા, કારણ કે તેમ કર્યાથીજ વિશિષ્ટ ધર્મની સમૃદ્ધિ
મેળવી શકાય છે, જે માટે (આગળ કહેવામાં આવશે તે પ્રમાણે) બહેલું
એટલે કહેલું છે. (કેલું કહેલું છે તો કે) પૂર્વાચાર્યોએ એટલું ઉપરથી
સમજાવેલું.

ધનિત મેવાહ—

શું કહેલું છે તેજ કહે છે;—

ધમ્મરયણસ્સ જુગો,
અક્કુદ્ધો, રુવવં, પગ્ગસોમો;
લોગપિઓ, અકૂરો,
મીરુ, અસદ્ધો, સુદક્ષિણો. ૫

લજ્જાલુઓ, દયાલુ,
મજ્જત્થો, સોમદિટ્ઠિ, ગુણરાગી,
સક્કહ સુપક્કજુત્તો,
સુદીહદંસી, વિસેસન્નુ. ૬

ધર્મરત્નસ્ય યોગ્યઃ અશુદ્ધરૂપવાન્ પ્રકૃતિસોમઃ
લોકમિયઃ અકૂરઃ મીરુ, અશદ્ધઃ સુદક્ષિણ્યઃ ૫
લજ્જાલુઃ દયાલુઃ મધ્યસ્થઃ સોમદૃષ્ટિઃ ગુણરાગી,
સત્કથસુપક્ષયુક્તઃ સુદીર્ઘદર્શી વિશેષજ્ઞઃ ૬

બુદ્ધાણુગો, વિણીઓ,
કયણુઓ, પરહિયત્થકારીય,
તહચેવ લલ્લલક્ષો,
ઇગવીસગુણેહિં સંપન્નો. ૭

(મૂળનો અર્થ.)

જે પુરૂષ અક્ષુદ્ર, રૂપવાન, શાંત પ્રકૃતિવાળો, લોકપ્રિય,
અકૂર, પાપ ભીરૂ, નિષ્કપટી, દાક્ષિણ્યતાવાન, શરમાળ, દયા-
ળુ, મધ્યસ્થ, થંડી નજરવાળો, ગુણરાગી, સારા સગા સાથે
પ્રીતિ રાખનાર, દીર્ઘદર્શી, ગુણદોષજ્ઞ, વૃદ્ધ જનને અનુસરનાર,
વિનીત, કૃતજ્ઞ, પરોપકારી અને સમજદાર, એમ એકવીશ
ગુણવાળો હોય તે ધર્મ રૂપ રત્નને પાત્ર થઈ શકે છે. ૫-૬-૭

(ટીકા)

धर्माणं मध्ये यो रत्नमिव वर्त्तते जिनप्रणीतो देशविरतिसर्वाविरति-
रूपो धर्मः स धर्मरत्नः—तस्य योग्य उचितो—भवति इत्यव्याहार—एक-
विंशत्या गुणैः संपन्न इति तृतीयगाथाते संबंधः ।

ધર્મોમાં જે રત્ન માફક વર્તે છે તે જિન ભાષિત દેશ વિરતિ અને
સર્વ વિરતિરૂપ ધર્મ તે ધર્મરત્ન કહેવાય—તેને યોગ્ય એટલે ઉચિત—તે થાય
કે જે ‘એકવીશ ગુણે કરી સંપન્ન હોય’ એમ ત્રીજી ગાથાના અંતે પદ છે
તે સાથે જોડાયું.

बुद्धानुगः विनीतः कृतज्ञः परहितार्थकारि च
तथाचैव लब्धलक्षः एकविंशतिगुणैः संपन्नः ७

તાને વ ગુણાન્ ગુણગુણિનોઃ કયંચિ દભેદ ઇતિદર્શનાય ગુણમતિ-
પાદનદ્વારેણાહ—અકુસુદો ઇત્યાદિ ।

તત્રા કુદ્રો નુતાનમતિઃ ?

રૂપવાન્ પ્રશસ્તરૂપઃ સ્પષ્ટપંચેન્દ્રિય ઇત્યર્થઃ—મતોઃ પ્રશંસાવાચિત્વાત્,
રૂપમાત્રાભિધાને પુન રિજેવ, યથા—રૂપિણઃ પુદ્ગલાઃ પ્રોક્તા—ઇતિ ૨

પ્રકૃતિસોમઃ સ્વભાવતોઽપાપકર્મા ૩

લોકપ્રિયઃ સદાસદાચારચારી ૪

અકૂરોઽકિલ્ષ્ટચિત્તઃ ૫

તેજ ગુણોને ગુણગુણિનો કેટલીક રીતે અભેદ બતાવવા માટે ગુણ
વાચક વિશેષણોથી કહી બતાવે છે—અહીં ‘અકુસુદો’ ઇત્યાદિ પદ બોલવા.

ત્યાં અક્ષુદ્ર એટલે અનુસ્તાન મતિવાળો હોય—અર્થાત્ જે કુદ્ર એટલે
બિછાંછળો કે ટુંક બુદ્ધિ ન હોય તે અક્ષુદ્ર બાણુવો. ૧

રૂપવાળો એટલે સારા રૂપવાળો અર્થાત્ જે ચોખી પાંચ ઇન્દ્રિયોવાળો
હોય—ઇહાં મત્તુ પ્રત્યય પ્રશંસાનો અર્થ જણાવે છે, ક્રૂત રૂપ માત્ર જણાવવું હોય
તો રૂપ પ્રત્યયજ આવે, જેમકે રૂપિ પુદ્ગળો કહેલા છે (એ ઠેકાણે રૂપિ
એટલે રૂપવાળા એટલોજ અર્થ થાય છે.) ૨

પ્રકૃતિ સોમ એટલે કે સ્વભાવથીજ પાપના કામથી દૂર રહેનાર હો-
વાથી જે શાંત સ્વભાવવાળો હોય. ૩

લોક પ્રિય એટલે કે હમેશાં સદાચારમાં પ્રવર્તનાર હોવાથી જે સૌ
લોકને પ્રિય હોય. ૪

અકૂર એટલે કે ચિત્તમાં ગુસ્સો નહિ રાખતો હોવાથી જે શાંત
મનવાળો હોય. ૫

भीरु रौहिकामुष्मिकापायभीलुकः ६

अशठः परावंचकः ७

सुदाक्षिण्यः प्रार्थनाभंगभीरु रिति ८

लज्जालुओ इत्यादि

लज्जालु रकार्यवर्जकः ९

दयालुः सत्त्वानुकंपकः १०

મધ્યસ્થો રાગદ્રેષરહિતોઽતएवासौ सोमदृष्टि र्थथावस्थितधर्मविचार-
विच्चातदूरं दोषत्यागी, सोमदृष्टि रित्यत्र विभक्तिलोपः] प्राकृतत्वात् । इह
पदद्वयेनाप्येक एव गुणः ११.

ભીરુ એટલે કે આ ભય અને પરભવના નુકશાનથી જે ખીનાર
હોય. ૬

અશઠ એટલે કે જે પરને ઠગનાર નહિ હોવાથી નિષ્કપટી હોય. ૭

સુદાક્ષિણ્ય એટલે કે કોઈની પણ પ્રાર્થનાનો ભંગ કરતાં ડરનાર
હોવાથી જે દાક્ષિણ્ય શુભવાળો અર્થાત્ લાલચ ખાઈજનાર હોય. ૮

અહીં એ ગાથા બોલવી.

લજ્જાલુ એટલે અકાર્ય આચરતાં શરમ ખાઈ તેને જે વર્જનાર
હોય. ૯

દયાલુ એટલે પ્રાણિઓ પર અનુકંપા રાખનાર હોય. ૧૦

મધ્યસ્થ એટલે રાગ દ્રેષ રહિત હોય-એથીજ તે સોમદૃષ્ટિ એટલે
અરેખરી રીતે ધર્મ વિચારને સમજનાર હોવાથી (શાંત નજરથી) દોષને
દૂર કરનાર હોય છે. મૂળમાં 'સોમદિદિ' એ ઠેકાણે પ્રાકૃતપણાથી વિભ-
ક્તિનો લોપ કર્યો છે. આ જગોએ મધ્યસ્થ અને સોમદૃષ્ટિ એ એ પદોથી
એકજ શુભ લેવાનો છે. ૧૧

ગુણરાગી ગુણપક્ષપાતી ૧૨

સતી ધર્મકથા ખીષ્ટા યસ્ય સ સત્કથઃ ૧૩

સુપક્ષયુક્તઃ સુશીલાનુકૂલપરિવારોપેતઃ ૧૪

સુદીર્ઘદર્શી સુપર્યાલોચિતપરિણામમુંદરકાર્યકારી ૧૫

વિશેષજ્ઞોઽપક્ષપાતિત્વેન ગુણદોષવિશેષવેદી તિ ૧૬

વૃદ્ધાણુગો ઇત્યાદિ

વૃદ્ધાણુગઃ પરિણતમતિપુરુષસેવકઃ ૧૭

વિનીતો ગુણાધિકેષુ ગૌરવકૃત્ ૧૮

કૃતજ્ઞઃ પરોપકારાવિસ્મારકઃ ૧૯.

ગુણ રાગી એટલે ગુણોનો અપક્ષપાતી અર્થાત્ ગુણો તરફ ઢળનાર હોય. ૧૨

સારી કથા એટલે ધર્મકથા તે જેને અભીષ્ટ હોય તે સત્કથ અર્થાત્ ધર્મકથા કહેનાર હોય. ૧૩

સુપક્ષયુક્ત એટલે કે સુશીલ અને વિનીત પરિવારવાળો હોય. ૧૪

સુદીર્ઘદર્શી એટલે ખરેખર વિચારીને જેનો પરિણામ મુંદર આવે તેવા કાર્યનો કરનાર હોય. ૧૫

વિશેષજ્ઞ એટલે કે અપક્ષપાતી હોઈને ગુણ દોષના વિશેષને જાણનાર હોય. ૧૬

આ જગોએ એ ગાથા બોલવી.

વૃદ્ધાણુગ એટલે વૃદ્ધોને અનુસરનાર અર્થાત્ પાકી બુદ્ધિવાળા પુરુષોને સેવનાર હોય. ૧૭

વિનીત એટલે કે અધિક ગુણવાળાને માન આપનાર હોય. ૧૮

કૃતજ્ઞ એટલે બીજાએ કરેલ ઉપકારને ભૂલી નહિ જનાર હોય ૧૯

પરહિતાર્થકારી નિરીહઃસન્ન પરાર્થકૃત્—સુદાક્ષિણ્યે જ્ઞાન્યર્થિત એવ
પરોપકારં કરોત્ય, યં પુનઃ સ્વતઃપરહિત મિતિ વિશેષઃ ૨૦

તદ્દેવ તિ તથાશબ્દઃ પ્રકારાર્થઃ, ચઃ સમુચ્ચયે, એવો વધારણે—
તતશ્ચ યથૈતે વિંશતિ સ્તથૈવ તેન પ્રકારેણ લબ્ધલક્ષ્ય શ્ર્ધર્માધિકારી તિ
પદયોગઃ.

પદાર્થ સ્તુ, લબ્ધ ઇવ પ્રાપ્ત ઇવ લક્ષ્યો લક્ષણીયો ધર્માનુષ્ઠાન વ્યવ-
હારોયેન સ લબ્ધલક્ષ્યઃ સુશિક્ષણીયઃ ૨૧

ઇત્યેકવિંશત્યા ગુણૈઃ સંપન્નો ધર્મરત્નયોગ્ય ઇતિ યોજિત મેવેતિ દ્વાર-
માથાત્રયાર્થઃ.

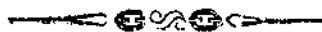
પરહિતાર્થકારી એટલે નિઃસ્વાર્થપણે પરના કામ કરનાર હોય—
પ્રથમ સુદાક્ષિણ્ય એવું વિશેષણ આપ્યું છે તેમાં અને આ વિશેષણમાં એ-
ટલો ફેર જાણવો કે સુદાક્ષિણ્ય એટલે સામો માગણી કરે ત્યારે તેનું કામ
કરી આપે અને આ તો પોતાની મેજે પરાયું હિત કરે. ૨૦

‘તદ્દેવ’ એ શબ્દમાં તથા શબ્દ પ્રકાર અર્થે છે, અશબ્દ સમુચ્ચય
અર્થે છે અને એવશબ્દ અવધારણુ અર્થે છે, તેથી જોનો અર્થ એ છે કે જેમ એ
વીસ ગુણો કહ્યા તેમજ તે પ્રકારે લબ્ધલક્ષ્ય પણ હોવો જોઈએ અને જે
એવો હોય તે ધર્મનો અધિકારી થાય એમ પદયોગ કરવો.

લબ્ધલક્ષ્ય એ પદનો અર્થ આ પ્રમાણે છે કે લબ્ધ કહેતાં લગ-
ભગ પામેલો છે લક્ષ્ય એટલે આલખવા લાયક ધર્માનુષ્ઠાનનો વ્યવહાર
જેણે તે લબ્ધલક્ષ્ય અર્થાત્ સમજદાર હોવાથી જેને ગુણે શીખાવી શકાય
તેવો હોય. ૨૧

એમ એકવીસ ગુણોએ કરીને જે સંપન્ન હોય તે ધર્મ રત્નને
યોગ્ય થાય એમ (પૂર્વે) જોડ્યું જ છે. એ રીતે ત્રણ દ્વાર માથાઓનો
અર્થ થયો.

આ રીતે ઉપોદ્ધાત પૂર્ણ થયો.

(પ્રથમ ગુણ.)

(આઠમી ગાથાનું અવતરણ કરે છે.)

માર્વાર્યે પુનઃ સૂત્રકૃદેવ વ્યાખ્યાતુકામ સ્તાવ દક્ષુદ્ર ઇતિ
પ્રથમગુણં પ્રકટય ત્રાહ । હ ।

હવે સૂત્રકાર પોતેજ ભાવાર્થ વર્ણવવા ઇચ્છતા થકા અક્ષુદ્ર એ
પહેલો ગુણ ખુલાસાથી બતાવે છે:—

(મૂઠ ગાથા.)

ખુદો તિ અગંભીરો—

ઉત્તાનમર્દ ન સાહણ ધર્મં,

સપરોવચાસત્તો—

અક્ખુદો તેણ રહ જુગ્ગો. ૮

[મૂળ ગાથાનો અર્થ]

ક્ષુદ્ર એટલે અગંભીર અર્થાત્ ઝિછાંછળી બુદ્ધિવાળો જે હોય
તે ધર્મ સાધી શકે નહિ, માટે જે સ્વપરનો ઉપકાર કરવા સમર્થ
રહે એવો અક્ષુદ્ર એટલે ગંભીર હોય તે ઇહાં યોગ્ય નાથવો. ૮

(ટીકા)

યદ્યપિ ક્ષુદ્રશબ્દ સ્તુ કૂરદરિદ્રલઘુપ્રભૃતિષ્વ યેષુ વર્ત્તતે, તથાપીહ ક્ષુદ્ર
ઇત્ય ગંભીર ઓચ્યતે—તુચ્છ ઇતિ કૃત્વા સપુન રુત્તાનમતિ ર નિપુણધિષણ
ઇતિદેતોર્ન સાધયતિ ધર્મ, ભીમવત્ તસ્ય સૂક્ષ્મમતિસાધ્યત્વાદ્ । ઉક્તંચ ।

જેઠે ક્ષુદ્ર શબ્દ તો કૂર-દરિદ્ર-લઘુ વગેરે અર્થોમાં વપરાય છે તે
પણ ઇહાં ક્ષુદ્ર શબ્દે અગંભીર કહેલ છે—તે તુચ્છ હોવાથી ઉત્તાનમતિ એ-
ટલે જીપર ટપકાની બુદ્ધિવાળો હોય છે તેથી તે ભીમની માફક ધર્મ સાધી
શકે નહિ, કારણ કે ધર્મ તો સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળાથીજ સાધી શકાય. જે માટે
કહેલું છે કે:—

“સૂક્ષ્મબુદ્ધ્યા સદા જ્ઞેયો, ધર્મો ધર્માર્થિભિ નૈરૈઃ,
અન્યથા ધર્મબુદ્ધૈચ્ચ, તદ્વિધાતઃ પ્રસજ્યતે. ૧

ગૃહીત્વા ગ્લાનભૈષજ્ય, પ્રદાનાભિગ્રહં યથા,
તદપ્રાપ્તૌ તદંતે સ્ય, શોકં સમુપગચ્છતઃ ૨

ગૃહીતો ભિગ્રહઃ શ્રેષ્ઠો-ગ્લાનો જાતો નચ કચિત્,
અહો મેઽધન્યતા કષ્ટં-નસિદ્ધ મભિવાંછિતં. ૩

एव मेतत् समादानं-ग्लान भावाभिसंधिना,
साधूनां तत्त्वतोयत्त-दुष्टं ज्ञेयं महात्मभिः । इति । ४

एतद्विपरीतः पुनः स्वपरोपकारकरणे शक्तः समर्थो—भवतीति
शेषः—अक्षुद्रः सूक्ष्मदर्शी सुपर्यालोचितकारी, तेन कारणेन ह धर्मग्रहणे
योग्योऽधिकारी स्यात्, सोमवत् ।

ધર્માર્થિ જનોએ હમેશાં સૂક્ષ્મબુદ્ધિ વાપરી ધર્મને જાણવું જોઈએ,
નહિતો ધર્મબુદ્ધિ વડે જ ઉલટો તે ધર્મનો વિધાત થઈ પડે છે. ૧

જેમ કોઈકે ટૂંકી બુદ્ધિવાળો પુરૂષ માંદાને આપણ આપવાની અભિ-
ગ્રહ લઈ મંદો નહિ મળતાં આખરે તે શોક કરવા લાગે કે- ૨

અરે મેં ઉત્તમ અભિગ્રહ લીધો—પણ કોઈ માંદો થયો નહિ તેથી
હું અધન્ય છું કે મારો અભિગ્રહ સફળ થયો નહિ. ૩

એવી રીતે સાધુઓની માંદગી થવાના અભિપ્રાયે કરીને જે નિયમ
ગ્રહણ કરવું તેને મહાત્મા પુરૂષોએ પરમાર્થે દૃષ્ટ સમજવું. ૪

એ ક્ષુદ્રથી વિપરીત અક્ષુદ્ર પુરૂષ સૂક્ષ્મ વાતને સમજનાર અને બ-
રોબર વિચારીને કામ કરનાર હોવાથી પોતાને અને પરને ઉપકાર કરવા
શક્ત—સમર્થ થાય છે, તેથી કરીને તેજ ઇલાં એટલે ધર્મ ગ્રહણ કરવામાં
યોગ્ય એટલે અધિકારી થાય, સોમની માફક.

(ભીમ સોમ કથૈવં—)

ભીમ અને સોમની કથા આ પ્રમાણે છે;—

નરગણકલિયં સુજઈ-છંદંપિ વ કળયકૂટપુર મસ્થિ,
તત્થાસિ વાસવો વા સબુદ્ધ વિબુદ્ધિપિઓ રાયા. ૧

કમલા ય કમલસેના-સુલોચના નામ તિન્નિ તરુનીઓ,
ભૂમીવદ્દુહિયોઓ-દુસ્સહપિયવિરહદુહિયાઓ. ૨

અન્નાયસરુવાઓ-અન્નુત્રંપિ દુ તર્હિં રુયંતીઓ,
સમદુહદુહિય ત્તિ ઠિયા-એમત્થ ગમંતિ દિવસાઈ ૩

નગણ તથા રગણે કરી સહિત સારા ચતિપદવાળા છંદની માફક
નરગણકળિત એટલે મનુષ્યના સમૂહ કરી સહિત અને સુચતિ એટલે સારા
મુનિવરો અથવા સારા વિશ્રામ સ્થળોવાળું કનકકૂટ નામે નગર છે, તેમાં વિ-
બુદ્ધપ્રિય એટલે દેવતાઓને વહુલ વાસવ કહેતા ઈદ્ર તેની માફક વિબુદ્ધપ્રિય
એટલે પંડિતોને પ્રિય એવો વાસવ નામનો રાજા હતો. ૧

તે રાજાની પુત્રી કમળા તથા કમળસેના, અને સુલોચના નામે બીજી
બે રાજપુત્રીઓ મળીને ત્રણ તરુણીઓ દુઃખે સહી શકાય એવા પ્રિય વિરહ-

નરગણકલિતં સુચતિ છંદોઽવ કનકકૂટપુર મસ્થિ
તન્ના સીદ વાસવો વાસવઽવ વિબુદ્ધપ્રિયો રાજા ૧

કમલાચ કમલસેના સુલોચના નામ તિસ્સસ્તરુપ્પાઃ
ભૂમિપતિદુહિતરો દુઃસહપ્રિયવિરહદુઃસ્થિતાઃ ૨

અજ્ઞાતસ્વરૂપા અન્યોન્યમપિ ચ તન્ન રુદંત્યઃ,
સમદુઃખદુઃસ્થિતા ઇતિ સ્થિતા એકત્રગમયંતિ દિવસાન્ ૩

થી દુઃખિત હતી તેઓને એક બીજાના સ્વરૂપની પણ ખબર ન હતી, પણ ત્યાં રાત્રી થકી અરબા દુઃખે દુઃખિત હોઈને એક ઠેકાણે રહી દિવસો પસાર કરતી. ૨—૩

તત્યેગો મુગુનેહિ—અવામણો વામણો ડ રૂપેણ,
સમ્મં નિયયકલાહિ—રંજઈ નિવપમિઈ સયલપુરં ૪

કદયાવિ નિવેણુ ત્તો—સો જહ રહ વિરહ દુહિયતરુણીઓ,
જઈ રંજિહિહી નૂનં—તો તુહ નજ્જઈ કલુકરિસો. ૫

યોવ મિણં તિ મણિરો—રત્તો ણુત્તાઈ વહુવયંસજુઓ,
પત્તો તાણં ભવણે—કહેઈ વિવિહે કહાલાવે ૬

ત્યાં એક મુગુણોએ કરીને અવાચન અર્થાત્ પરિપૂર્ણ—પણ દેખાવે કરી વામન પુરૂષ યોતાનિ કલાઓવડે કરીને રાત્ર વગેરે તમામ નગર લોકને બરોબર ખુશી કરતો હતો. ૪

તે વામનને એક વખતે રાત્રએ કહ્યું કે જો તું વિરહ દુઃખિત ત્રણ તરૂણીઓને (કોઈપણ રીતે) રંજિત કરે તો ખરેખર તારી કલાની હુશિયારી માલમ પડે. ૫

(ત્યારે તે વામન બોલ્યો કે) એ કામ તો તદન સહેલું છે એમ કહીને તે રાત્રની રત્ત મેળવી ઘણા મિત્રો સહિત તે ઘરે જઈને વિવિધ કથાઓ કહેવા લાગ્યો. ૬

તત્ત્રૈકઃ મુગુણૈ રવામનો વામન સ્તુ રૂપેણ,
સમ્યક્ નિજકકલાભિઃ—રંજયાતિ નૃપમમૃતિ સકલપુરં ૪

કદાપિ નૃપેણો ક્તઃ સ યથા રહ વિરહદુઃસ્થિતતરુણીઃ
યદિ રંજયિષ્યસિ નૂનં તદા તવ જ્ઞાયતે કલોત્કર્ષઃ ૫

સ્તોક મિદ મિતિ સમણન્, રાત્તો નુત્તયા વહુવયસ્યયુતઃ,
પ્રાપ્તઃ તાસાં ભવને, કથયતિ વિવિધાન્ કથાલાપાન્. ૬

एगेण वयंसेणं-वृत्तं किं मिमाहि मित्त वत्ताहि,
किंपि सुइसुहयचरियं-कहसु तओ कहइ इयरो वि ७

મહિમહિલાબાલસ્થલ, તિલયં વ પુરં રહ સ્થિ તિલયપુરં,
તત્થય પૂરિયમર્ગણ, મળોરહો મળિરહો રાયા. ૮

सुइसुरहिसीलजियविमल, मालई मालइ त्ति से दइया,
पुत्तो य भुवण अकमण, विक्रमो विक्रमो नाम ९

એવામાં એક મિત્રે કહ્યું કે હે મિત્ર એવી વાતોતું કામ નથી,
કિંતુ કાંઈક કાનને યુગ્મ આપનાર ચરિત્ર કહી બતાવ ત્યારે પેહેલો વામન
કહેવા મંડ્યો. ૭

જમીનરૂપ સ્ત્રીના કપાળમાં જાણે તિલક હોય તેવું તિલકપુર નામે
એક નગર હતું; ત્યાં માગણુ લોકોના મનોરથને પૂરનાર મળિરથ નામે રાજા
હતો. ૮

પવિત્ર અને પ્રશંસનીય શીળે કરીને નિર્મળ માલતીને અતનાર
માલતી નામે તેની રાણી હતી, અને તેમનો જગતને દાખમાં રાખનાર જોર-
વાળો વિક્રમ નામે પુત્ર હતો. ૯

एकेन वयस्येन, उक्तं किं मिमाभि मित्र वार्त्ताभिः,
किमपि श्रुतिमुखदचरितं, कथय ततः कथयती तरो पि ७

महीमहिलाभालस्थल, तिलकमिव पुर मिहास्ति तिलकपुरं,
तत्रच पूरितमार्गण, मनोरथो मणिरथो राजा ८

शुचिसुरभिशीलजितविमलमालती मालती त्ति तस्य दयिता, पुत्र
श्च भुवनाक्रमण विक्रमो विक्रमो नाम. ९

નિયમંદિરસંનિહિ, ગિહંમિ કસ્મિવિ કયાવિ સંજ્ઞાપ,

સો મુણદ સવણ મુદયં, કેણવિ एवं પદિજ્જંતં. ૧૦

નિયપુત્રપમાણં ગુણ, વિયદ્ધિમા મુજણ દુજ્જણ વિસેસો,

નજ્જંદે ને ગત્ય ઠિંણદિ, તેણ નિરુણા નિયંતિ મહિ. ૧૧

તં મુણિય મુણિય મવગણિય, પરિયણં દેસદંસણ સતણ્હો;

કુમરો રયણીદ પુરા ઉ, નિગગો સ્વગવગગકરો. ૧૨

તે રાજકુમાર પોતાના મેહેલની પડોશમાં રહેલા કોઇક ઘરમાં કો-
ઇક સંધ્યાવેળાએ કોઇકે બોલેલું કાનને મુળ આપનાર (નીચે મુજબનું
વાક્ય) સાંભળવા લાગ્યો. ૧૦

પોતાનું પુણ્ય કેટલું છે તેનો તોલ, ગુણોનો વધારો તથા મુજન
દુર્જનનું અંતર (એ ત્રણે વાના) એક ઠેકાણે રહેનાર માણસથી જાણી શકાય
નહિ-તેથી ચતુરજનો પૃથ્વી પર્યટન કરે છે. ૧૧

તે સાંભળેલા વાક્યને સમજી કરીને પરિજનની દરકાર કર્યા વગર
(જૂદા જૂદા) દેશો જોવા ઉત્કંઠિત થયો થકો, તે રાજકુમાર રાતે (છાનો
માનો) હાથમાં તરવાર લઇ શહેરથી બહાર નીકળ્યો. ૧૨

નિયમંદિરસંનિહિતે ગૃહે કસ્મિન્નપિ કદાપિ સંધ્યાયાં સ શ્રુણોતિ શ્ર-
વણમુખદં કેના પ્યેવં પઠ્યમાનં. ૧૦

નિયપુણ્યપમાણં ગુણવદ્ધિમા મુજન દુર્જનવિશેષઃ, જ્ઞાયતે નૈકત્ર સ્થિતૈઃ
તેન નિપુણા નિયાંતિ મહી. ૧૧

તત્ જ્ઞાત્વા શ્રુતં અવગણય, પરિજનં દેશવર્શનસતૃપ્ણઃ

કુમારો રજન્યાં પુરાત, નિર્ગતઃ સ્વઃ વ્યગ્રકરઃ ૧૨

સો વર્ચ્વતો સંતો, અગ્ને મગ્ને નિર્ણ કંપિ નરં,
નિદુરપહારવિહુરં, પિવાસિયં મહિયલે પદિયં. ૧૩

તો સરવરાડ સલિલં, મહિતુ ઉપ્પન્નપુનકારુજો,
તં પાદિત્તા પવન, પ્પયાણઓ કુળઈ પડળતણું. ૧૪

પુચ્છઈય મો મહાયસ, કો સિ તુમં કિં ઇમા અવત્થા તે,
સો મળઈ સુયણસિરરયણ, મુળસુ સિધ્ધુ તિ હં જોઈ. ૧૫

વિજ્ઞાવલિણ વિપક્ષ, જોઈના છલપહારિણા અહયં,
ણ્ય મવત્થં નીઓ, તણ પુળો પગુણિઓ સગુણ. ૧૬

તેણે રસ્તે ચાલતાં થકાં-આગળ માર્ગમાં એક આકરા ઘાથી જખમી થએલ અને તરસેલા માણસને જમીનપર પડેલો જોયો. ૧૩

ત્યારે તેને મહુ કડણા આવ્યાથી તેણે તળાવમાંથી પાણી આણીને, તેને પીવડાવી (તથા તે સાથે તેનાપર) પવન નાખી તેને સાવધાન કર્યો. ૧૪

પછી રાજકુમાર તેને પૂછવા લાગ્યો કે હે મહાયશ તું કેણુ છે અને આમ તારી શી રીતે અવસ્થા થઈ છે? ત્યારે તે ધાયલ માણસ કહેવા લાગ્યો કે હે સુજન શિશેમણિ-સાંભળ હું સિદ્ધ નામે યોગી છું. ૧૫

તે હું મારાથી અધિક વિદ્યા બળવાળા મારા એક દુશ્મન યોગીએ આ અવસ્થાપ્રતે પહોચાડેલો છું-છતાં હે શુભવાન તો મને હુશિમાર કરેલો છે. ૧૬

સ વ્રજન્ સન્, અગ્ને માર્ગે પડ્યતિ કમપિ નરં,
નિદુરપહારવિહુરં, પિપાસિતં મહીતલે પતિતં ૧૩

તતઃ સરોવરાત સલિલં, મૃદીત્વા ઉત્પન્નપૂર્ણકારુણ્યઃ
તં પાપિત્વા પવન, પ્રદાનતઃ કરોતિ પ્રગુણતનું ૧૪

પૃચ્છતિ ચ મો મહાયશઃ, કો સિ ત્વં કિં ઇમા અવસ્થા તે,
સ મળતિ મુજનશિરોરત્ન, શ્રુણુ સિદ્ધ ઇતિ અહં યોગી. ૧૫

વિષાવલિના વિપક્ષયોગિના, છલપહારિણા અહકં,
ણ્તા મવસ્થાં નીતઃ, ત્વયા પુનઃ પ્રગુણિતઃ સગુણ. ૧૬

તો સો લોસેનં મરુદ, મંત મપિયત્તુ નરવરસુતસ્ય,
સદ્ધાર્ણ સંપત્તો, કુમરો પુનં ઇત્ય નયરંમિ. ૧૭

નિસિ મયણગિદે વુત્થો, ચિદ્ધં જા સુદુ જમિરો કુમરો,
તા તત્થે ગા તરુણી, સમાગયા પૂઝં મયણં. ૧૮

વહિ નીહરિંઝં જંપદ, અમ્મો વણદેવયા સુણહસમ્મં,
ઇદ વાસવનરવડ્ડણો, સુહિયા કમલ સિ હં દુહિયા. ૧૯

પછી ખુશી થઈ રાજકુમારને ગરૂડ મંત્ર આપીને પોતાના શ્રુકામે
ગયો, અને તે રાજકુમાર આ નગરમાં આવ્યો. ૧૭

રાત પડતાં તે કામદેવના મંદિરમાં રાતવાસો રહ્યો-ત્યાં તે હવ્વ
બરોબર જાગતો થકો આલોટેલો હતો, તેવામાં ત્યાં એક તરૂણ સ્ત્રી કામદે-
વની પૂજા કરવા આવી. ૧૮

પછી તે બાહર નીકળીને કહેવા લાગી-હે વનદેવતા માતાઓ ! તમે
બરોબર સાંભળો, હું અહીંના વાસવ નામના રાજાની કમળા નામે એક સુખી
પુત્રી છું. ૧૯

તતઃસ લોષેણ મરુદમંત્ર મર્પયિત્વા નરવરસુતસ્ય,
સ્વસ્થાનં સંપાપ્તઃ, કુમારઃ પુન રત્ર નગરે. ૧૭

નિસિ મદનમુદે અવાસીવ, તિષ્ઠતિ યાવત્ સુષુદુજાગરઃ કુમારઃ
તાવત્ તત્રે કા તરુણી, સમાગતા પૂજયિતું મદનં. ૧૮

વહિ નિઃસૃત્ય જલ્પતિ, અંવા વનદેવતાઃ શ્રુણુત સમ્યક્,
ઇદ વાસવનરવતેઃ, સુસિતા કમલા ઇતિ અહં દુહિતા ૧૯

મણિરહસ્યસ્ય વિક્રમ, કુમરસ્તુ જ્વલગુણાનુરાણ,
દિત્તા પિત્રા સો પુન, રિહિ ન નજ્જઈ કઈપિ ગઓ. ૨૦

જહ મહ રહ નઝ જાઓ, સો ભત્તા તો પરત્થવિ હવિજ્જા,
રય પમણિય ઉલ્લંબઈ, વડવિહવિણિ જાવ સા અપ્પં. ૨૧

મા કુણસુ સાહસં રય, મણિરો હુરિયાઈ છિદિતં પાસં,
કમલં કમલસુકોમલ, વચ્ચેઈ સંઠવઈ કુમરો. ૨૨

મારા પિતાએ મને મણિરથ રાખના પુત્ર વિક્રમ કુમારને તેના ઉજ્જવલ ગુણોથી આકર્ષાઈને આપેલી છે છતાં તે કુમાર હાલ ક્યાં ગયો છે તે માલમ પડતું નથી. ૨૦

માટે જો આ લવે તે મારો ભત્તીર ન થયો તો હવે વળતા લવે તે થજો, એમ કહીને તે તરૂણી વડના ઝાડમાં ફાંસો બાંધીને તેમાં પોતાનું ગળું નાખવા લાગી. ૨૧

એટલામાં વિક્રમ કુમાર (ત્યાં દોડી જઈ) ‘સાહસ મં કર’ એમ બોલતો થકો ફાંસને છુરીવડે કાપી નાખીને કમળ જેવા સુકોમળ વચ્ચેએ કરીને કમળાને અટકાવવા લાગ્યો. ૨૨

મણિરથસુતસ્ય વિક્રમકુમારસ્ય ઉજ્જવલગુણાનુરાણેણ,
દત્તા પિત્રા સ પુનઃ, રિદાર્ની ન જ્ઞાયતે કુત્રાપિ મતઃ ૨૦

યથા મમ રહ નૈવ જાતઃ—સ ભર્તા તતઃ પરત્રાપિ ભવેત્,
રિતિ પ્રમણ્ય ઉલ્લંચયતિ, વડવિદપિણિ યાવન્ સા આત્માનં ૨૧

મા કુરુ સાહસં રિતિ, મણન્ હુરિકયા છિત્ત્વા પાસં,
કમલ્યં કમલસુકોમલ વચ્ચેનૈઃ સંસ્થાપયતિ કુમારઃ ૨૨

ઈતો તસ્સુદ્ધિકર્ણ, મહચંદ્રગરપદિવુદો તર્હિ પત્તો,
વાસવનિવો વિ કુમર, દટ્ટું હિદ્ધો મળઈ એવં ૨૨

તિલયપુરે અમ્હેર્હિ, ગર્ણિ મર્ણિરહ સમિત્તમિલનત્થં,
તં બાલત્તે દિદ્ધો, દક્ષિન્નસુપુત્ર વરકુમર. ૨૪

નિચ્છનુરક્તા એસા, પડ્ ૧ કમલા કમલિણિ વ્વ દિણનાથે,
તુહ દાહિણકરમેલણ, વસા સુંહં લહુ મહ ઉહિયા, ૨૬

એટલામાં પોતાની પુત્રીને શોધવા ખાતર સુભટ તથા ચાકરો લ-
ઈને નીકળેલો વાસવ રાજા પણ ત્યાં આવી પહોચ્યો, અને તે કુમારને જોઈ
હર્ષિત થઈ આ સુખ્ય કહેવા લાગ્યો. ૨૩

અમે જ્યારે અમારા મિત્ર મણિરથને મળવા માટે તિલકપુરમાં આ-
વેલા, ત્યારે હે દાક્ષિણ્યપૂર્ણ કુમાર ! તને અમે બાળપણમાં જોયેલો છે. ૨૪

માટે સૂર્ય સાથે પ્રેમ રાખનાર કમળિનીના માફક આ પતિ સાથે
હમેશાં પ્રેમ રાખતા શીખેલી કમળા નામે મારી પુત્રી તારા દક્ષિણ કરને મે-
ળવીને સુખી થાયો. ૨૫

ઈતઃ તચ્છુદ્ધિકૃતે મટચંદ્રકરપરિવૃતઃ તત્ર પ્રાપ્તઃ,
વાસવનૃપોપિ કુમારં દૃષ્ટ્વા દૃષ્ટો મળતિ એવં. ૨૩

તિલકપુરે અસ્માભિઃ, ગતૈઃ મણિરથસ્વમિત્રમિલનાર્થં,
ત્વં બાલત્વે દૃષ્ટો, દાક્ષિણ્યસુપૂર્ણ વરકુમર. ૨૪

નિત્યાનુરક્તા એષા પત્યાં કમલા કમલિનીવ દિનનાથે,
તત્ર દક્ષિણ કરમેલન, વશાત્ સુખં લભતાં મમ હુહિતા. ૨૬

૧ છંદાં અર્થ કરતાં સાતમી વિભક્તિ યેવી.

इय मधुरगहिरभणिई पत्थिओ वासवेण नरवइणा,
विक्रम कुमरो कमलं, परिणेइ ति विकमु व्व तओ. २३

મોસે તોસેણ પુરે, પવેસિઓ નિવડિણા સમજ્જો સં,
તીઈ સમં કીલંતો, ચિદ્દઈ નિવડિન્નપાસાણ ૨૩

તો કિં અગ્ગે કમલાઈ, જંપિણ મણિય રાયસેવાણ,
સમઝ તિં ગઓ મુજ્જો, વીયદિણે કહઈ પુણ એવં. ૨૮

એમ મધુર અને ગાંભીર વાણીએ કરીને વાસવ રાજાએ પ્રાર્થના કરવાથી, ત્રિવિક્રમ એટલે શ્રી કૃષ્ણ જેમ કમલા એટલે લક્ષ્મીને પરણ્યા હતા તેમ વિક્રમ કુમાર કમળાને પરણ્યો. ૨૬

વળતી પ્રભાતે હુર્ષ કરીને રાજાએ તે વર વહુને નગરમાં પ્રવેશ કરાવ્યો, અને તે ત્યાં રાજાએ દીધેલા આસાદમાં કીડ કરતા થકા રહેવા લાગ્યા. ૨૭

(આ રીતે પેલા વામન પુરૂષે વાત કરી ત્યારે) કમળા પૂછવા લાગી કે વાઙ્ આગળ શું થયું તે કહો ત્યારે વામન બોલ્યો કે હમણાં તો રાજા સેવાનો સમય થયો છે એમ કહી જતો રહ્યો—વળતા બીજે દિને આવીને તેણે નીચે મુજબ વાત ચલાવી. ૨૮

इति मधुरगभोरभणित्वा प्रार्थितो वासवेन नरपतिना,
विक्रमकुमारः कमलां परिणयति त्रिविक्रम इव ततः २६

મોષે તોષેણ પુરે, પ્રવેશિતો નૃપતિના સમાર્યઃસઃ
તયા સમં ક્રીડન્, તિષ્ઠતિ નૃપદત્ત મસાદે ૨૭

તતઃકિંઅગ્રે કમલયા જલિયતે મણિત્વા રાજસેવાયાઃ,
સમય ઇતિગતઃકુજ્જો દ્વિતીયદિને કથયતિ પુનરેવં ૨૮

કડયાવિ મુણિય રયણીઈ, કલુણસદં રુયંતરમણીઈ,
તસસદ્ગુણસારેણય, સ ગઓ કુમરો મસાણંમિ ૨૯

દિદ્ધા બાહજલાવિલ, વિલોલલોચણજુયા તહિં જુવઈ,
તીઈ પુરઓ જોઈ, તહ કુંદં જલિરજલણજુયં ૩૦

હોડં લયંતરે પડર, પડરિસો જાવ ચિદ્ધઈ કુમરો,
વિસમસરપસરવિદુરો, તો જોઈ મ્મણઈ તં બાલં. ૩૧

હવે એક વેળાએ રાતે રાતી સ્ત્રીનો કડ્ડણ શબ્દ સાંભળીને તે શબ્દના અનુસારે ચાલતો થકો કુમાર મશાણમાં પહોંચ્યો. ૨૯

ત્યાં તેણે આંસુઓથી ભીંજાયેલા અને ભયભીત નેત્રવાળી બુવાન સ્ત્રી બેઠી, તથા તેના આગળ બેસેલો એક યોગી બેસ્યો તેમજ બળતી આગવાળું કુંડ બેસ્યું. ૩૦

ત્યારે બહુ બળવાન કુમાર (તે મામલો બેવા ખાતર) કાણુભર છાના પ્રદેશમાં બેસી રહ્યો, એટલામાં વિષમ કામના ભેરથી પીડાયેલો યોગી તે બાળાને કહેવા લાગ્યો. ૩૧

કદાપિ શ્રુત્વા રજન્યાં કરુણશબ્દં રુદત્યારમણ્યાઃ,
તચ્છબ્દાનુસારેણ મ ગતઃ કુમારઃ ક્ષપશાને. ૨૯

દિદ્ધા બાષ્પજલાવિલ, વિલોલલોચનયુગા તત્ર યુવતિઃ
તસ્યાઃ પુરતો યોગી, તથા કુંદં જ્વલિર જ્વલનયુતં ૩૦

ભૂત્વા લયાંતરે પ્રચુર, પૌરુષો યાવ તિષ્ઠતિ કુમારઃ
વિષમસર પ્રસરવિધુર, સ્તાવત્ યોગી મ્મણતિ તાં બાલાં ૩૧

પસિયચ્છિપ સિયસયવત્ત, પત્તનયણે મમં કરિય દઇયં,

ચૂલામણિ વ્વ તં હોસુ, સયલમ્મણીયરમણીણં ૩૨

સા હ્યમાણી પમ્મણ્ઠ, કિં અપ્પ મળત્થયં કયત્થેસિ;

જડ્ઠિ હરી મયણોવા, તહાવિ તુમ્મ ન મે કજ્જં ૩૩

અહ રુઠ્ઠો સો જોઈ, વલા વિ જા મિણ્ઠિહી કરેણ તયં,

તા પુકરિયં તીણ, હહા અણાહા ઇમા પુહવી. ૩૪

હે પ્રવેત શત્રપત્રના પત્ર જેવા નેત્રવાળી મને તારો દયિત માનીને
પ્રસાદ કરી અડક કે જેથી સકળ રમણીય રમણીયોના અંદર તું ચૂડામણી
સમાન ગણાશે. ૩૨

ત્યારે રાત્રી બાળા બોલી કે તું શામાટે ફેકટ તારા આત્માને બ-
ગાડે છે, તું કદાચ ઈંદ્ર અગર કામદેવ હોય તોપણ તારા સાથે મારે કામ
નથી. ૩૩

આવું સાંભળીને રૂઠેલો જોગી જોર કરીને પોતાના હાથવડે તેને
જેવો પકડવા લાગ્યો કે તે બાળાએ પોકાર કર્યો કે હાયહાય આ પૃથ્વી ન-
ધણિયાતી છે. ૩૪

પ્રસન્ન સ્પૃશ સિત શત્રપત્ર, પત્રનયને માં કૃત્વા દયિતં
ચૂડામણિ રિવ ત્વં ભવિષ્યસિ સકલરમણીયરમણીનાં. ૩૨

સા રુદતી પ્રમ્મણત્તિ, કિં આત્માનં અનર્થકં કદર્થયસિ,

યથાપિ હરિ મંદનો વા, તથાપિ ત્વયા ન મે કાર્ય. ૩૩

અથ રુઠ્ઠઃ સયોગી બલાદપિ યાવદ્ ગૃહ્ણતિ કરેણ તાં,

તાવત્ પૂત્કારિતં તથા હહા અનાથા ઇમા પૃથ્વી. ૩૪

જં સિરિપુરપહુજયસેણ, નિવહ્નદુહિયા અહં કમલસેના,
દિન્ના પિઙ્ગા મણિરથ, નિવસુયવિક્રમકુમારસ્ય. ૩૫

સંપદ વિજ્ઞાવલિઓ, અહહ અલ્પત્તં કરેદ્ કોવિદમો,
ઇય નિસુણિય પયડિયકોવ, વિભ્રમો મળદ્ કુમરો તં. ૩૬

પુરિસો હવેસુ સત્થં, કરેસુ સુમરેસુ દેવયં ઇદ્દં,
પરમહિલ મહિલસંતો, રે રે પાવિદ્ધ નદ્ધો સિ. ૩૭

કારણ કે હું શ્રીપુર નગરના જયસેન રાજાની કમળસેના નામે પુત્રી છું અને મારા પિતાએ મને મણિરથ રાજાના પુત્ર વિક્રમ કુમાર વેરે આપેલી છે. ૩૫

હાય હાય (તે સુજના ઊપર) હમણા આ કોઈ વિદ્યા બળવાળો જુલમ જુલમવા તૈયાર થયો છે, આવું સાંભળી સંતાઈ જાહેલો વિક્રમ કુમાર સમજડ કોપ બતાવતો થકો ત્યાં આવી તેને કહેવા લાગ્યો. ૩૬

જો મદદ હોય તો હથિયાર લઈ લે અને તારા ઈષ્ટ દેવને માંભારી લે કારણ કે હે પાપિષ્ઠ તું પરાઈ સ્ત્રીને અભિલષે છે માટે પોતાને મરેલો જ સમજ લે. ૩૭

યત્ શ્રીપુરમ્બુજયસેનનૃપતિ દુહિતા અહં કમલસેના,
દત્તા પિત્રા મણિરથ, નૃપસુત વિક્રમ કુમારસ્ય. ૩૫

સં પ્રતિ વિદ્યાવલી, અહહ અક્ષત્રં કરોતિ કોપિ અયં,
ઇતિ શ્રુત્વા પ્રકટિતકોપ, વિભ્રમો મળતિ કુમાર સ્તં ૩૬

પુરુષો સિ શસ્ત્રં કુરુજ્ઞ સ્મર દેવતાં ઇદ્દાં,
પરમહિલા મહિલસંતો રે રે પાપિષ્ઠ નદ્ધો સિ. ૩૭

તો સ્વલમ્ભિઓ જોઈ, મળઈ પરિત્યાપસંગ વારણઓ,
 નિવડંતો હં નરણ, સાહુ તણ રક્ષિઓ કુમાર. ૩૮
 ઉવયારઓ ત્તિ દાડં, રૂપપરાવિત્તિકારિણિં વિજ્ઞં,
 પમળઈ જોગી મન્ને, ગુરુવિક્રમ સાહસગુણેહિં. ૩૯
 તુહ પડ ઇમીઈ દિટ્ટી, વલણેણં તં સિ વિક્રમકુમારો.
 ઇયરોવિ સાહઈ અહો, તુહિં ગિયાગારકુસલત્તં. ૪૦
 તો જોગિપત્તિઓ તં, બાલં પરિણિત્તુ તં વિસજ્જેડં,
 તીણ જુઓ કુમારો, નિયમવણુજ્જાણ મણુપત્તો. ૪૧

ત્યારે યોગી ભયભીત થઈ કહેવા લાગ્યો-હે કુમાર તેં મને પરસ્ત્રીને
 અડકતો અટકાવીને ખરેખર નરકમાં પડતાં બચાવ્યો છે. ૩૮

વળતો તે યોગી તેને ઉપકારક ગણીને રૂપપરાવૃત્તિ કરનારી વિદ્યા
 આપીને કહેવા લાગ્યો કે તારા ભાઈ પરાક્રમ અને સાહસના ગુણોએ કરીને,
 તથા તારા પ્રતે વળેલી આ કુમરીની નજરથી કરીને હું ધાઈ છું કે તું
 વિક્રમ કુમાર છે-ત્યારે વિક્રમ કુમાર પણ કહેવા લાગ્યો કે તું ઇગિત આકાર
 ઓળખવામાં ખાસ હુશિયાર દેખાય છે. ૩૯-૪૦

પછી તે યોગીની પ્રાર્થનાથી વિક્રમ કુમાર તે બાળાને પરણી યોગીને
 રત્ન આપી સ્ત્રી સંધાતે પોતાના ઘરના બગીચામાં આવી પહોંચ્યો. ૪૧

તતઃ ક્લુબ્ધઃ યોગી, મળતિ પરસ્ત્રી પ્રસંગવારણતઃ
 નિપતન અહં નરકે સાધુ ત્વયા રક્ષિતઃ કુમાર ૩૮
 ઉપકારક ઇતિ દત્ત્વા રૂપપરાવૃત્તિકારિણીં વિદ્યાં,
 પ્રમળત્તિ યોગી મન્યે ગુરુ વિક્રમસાહસગુણૈઃ ૩૯
 ત્વાં પ્રતિ અસ્યાઃ દૃષ્ટ્વેર્લનેન ત્વ મમિ વિક્રમકુમારઃ
 ઇતરોપિ કથયતિ અહો તવેં ગિતાકાર કુશલત્વં. ૪૦
 તત્તો યોગિમાર્થિત સ્તાં ચાલાં પરિણીય તં વિમૃજ્ય,
 તયા યતઃ કુમારો નિજમન્વનોઘાય મનુષ્યાતઃ ૪૧

તા કિં જાયં તસ્સ, ગ્ગઓ ત્તિ પુઠ્ઠમિ કમલસેનાણ,
ઓલગ્ગાણ વેલ ત્તિ, જંપિડં નિગ્ગઓ સ્વુજ્જો, ૪૨

અહ તદ્દયવાસરંમી, આગંતું કહઈ તત્થ પુણ એવં,
કુમરો જાવુજ્જાણે, કીલઈ સહ કમલસેનાણ. ૪૩

પરકજ્જસજ્જ મહકજ્જ, મજ્જ કુણસુ ત્તિ તાવ તં કોઈ,
આહ કુમારો વિ ભણઈ, કરેમિ જીવિયફલંણં ૪૪

આટલું સાંભળી કમળસેના પૂછવા લાગી કે વાઈ તે પછી તેનું શું થયું, ત્યારે પેલો વામન રાજસેવાનો વખત થયો છે એમ કહી ત્યાંથી રવાના થયો. ૪૨

હવે ત્રીજે દિવસે વામન ત્યાં આવીને ફરીને આ રીતે કહેવા લાગ્યો કે વિક્રમ કુમાર જેવો ઉદ્યાનમાં આવી કમલસેના સાથે રમવા લાગ્યો-૪૩

તેટલામાં તેને કોઈએ આવીને કહ્યું કે હે પરકાર્ય કરવા તૈયાર રહેનાર કુમાર આજ માઈં કાર્ય પહો કરી આપ ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે તૈયાર છું. કારણ કે એવવાનું ફળજ એ છે. ૪૪

તતઃ કિંજાતં તસ્યાગ્રત ઇતિ પૃષ્ઠે કમલસેનયા,
અવલગનસ્ય વેલે તિ જલ્પિત્વા નિર્ગતઃ કુબ્જઃ ૪૨

અથ તૃતીયવાસરે આગત્ય કથયતિ તત્ર પુનરેવં,
કુમારો યાવ દુદ્યાને ક્રીડતિ સહ કમલસેનયા. ૪૩

પરકાર્યમજ્જ મમ કાર્યં અથ કુરુષ્વ ઇતિ તાવત્ તં,
કોપિ આહ કુમારોપિ ભણતિ કરોમિ જીવિતફલ મેત્તવ ૪૪

તયણુ વિમાનારૂઢો કુમરો વેયટ્ઠિકણયપુરપહુણો,
વિજયનિવસ્સ સમીવે નીઓ સો તેણુ ઇય મણિઓ. ૪૫

કુમર મહ અત્થિં સત્તૂ, મહિલપુરસામિ ધૂમકેડ નિવો,
તં અક્કમિડં આરાહિયાઈ કુલદેવયાઈ મય. ૪૬

તત્તિવિજયસ્વમો તં કુમર, પમણિઓ ગિણ્હ તા ઇમા વિજ્જા,
આગાસગામિણી માઈયાડ તહચેવ સો કુણઈ. ૪૭

અહ સાહિયવહુવિજ્જં, હયગયવડસુહડકોઢિસંઘઢિયં,
કુમરં ઇતં નિસુણિય, સંસુદ્ધો ધૂમકેડનિવો. ૪૮

ત્યારે તે કુમારને વિમાનપર ચડાવી વૈતાલચ પર્વતમાં આવેલ કનક-
પુરના વિજય નામના રાજા પાસે લઈ ગયો, ત્યાં તે રાજાએ તેને આ પ્રમાણે
કહ્યું. ૪૫

હો કુમાર ભદિલપુરનો ધણી ધૂમકેતુ રાજા મારો દુશ્મન છે, તેને
છતવા માટે મેં કુલ દેવતાને આરાધી તો તેણે તેને છતવા માટે તને સમર્થ
જણાવ્યો છે માટે આ આકાશ ગામિની વગેરે વિદ્યાઓ લે તેથી કુમારે તે
વિદ્યાઓ ગ્રહણ કરી. ૪૬-૪૭

હવે અહુ વિદ્યાઓ આપીને ઘોડા, હાથી અને મુલટોનું 'મોટું' લ-

તદનુવિમાનારૂઢઃ કુમારો વૈત્તાલ્યે કનકપુરમમ્મોઃ

વિજયનૃપસ્ય સમીપે નીતઃ સતેન ઇતિ મણિતઃ ૪૫

કુમાર મમા સ્તિ શત્રુઃ મહિલપુરસ્વામિ ધૂમકેતુનૃપઃ

તમા ક્રાંતું આરાધિતયા કુલદેવતયા મયા. ૪૬

તદ્વિજયક્ષમઃ ત્વં કુમાર પ્રમણિતઃ ગૃહાણ તત્ત ઇમા વિદ્યાઃ

આકાશગામિન્યાદિકાઃ તથા ચૈવ સ કરોતિ. ૪૭

અથ સખિત વહુવિયં, હયગજવટા મુખટકોઢિ સંઘઢિતં,

કુમાર પિવંતે શુત્વા સંસુદ્ધઃ ધૂમકેતુનૃપઃ ૪૮

૨૩૨ લઈ ચડી આવતા વિક્રમ કુમારની વાત સાંભળીને ધૂમકેતુ રાજા ગભરાયો. ૪૮

અતુચ્છલચ્છિવિચ્છદુ, મંડિયં છંડિતં ગઓ રજ્જં,
તં મહિય મહિયસત્તૂ, પત્તો કુમરોવિ સદ્ધાણં. ૪૯

હરિસુ કરિસપરેણં, રત્નાવિ સુલોચણં નિયયધૂયં,
પરિણાવિઓ કુમારો, ચિદ્વદ્ તત્યેવ કદવિ દિણે. ૫૦

દદું પુલ્લપિયાઓ, કયાવિ કુમરો સુલોચણાસહિઓ,
ઇત્યેવ પુણો નયરે, નિયભવણુજ્જાણ મોહનનો. ૫૧

અને મહોદી લક્ષ્મીથી ભરપૂર એવા પોતાના રાજ્યને છોડી નાશી ગયો, તેથી તે રાજ્યને કબજે કરી શત્રુને ઢાળી દઇને કુમાર પણ પાછો સ્વસ્થાને પ્રાપ્ત થયો. ૪૮

ત્યારે વિજય રાજાએ પણ બહુ હર્ષિત થઇને પોતાની સુલોચના નામે પુત્રી તે કુમારને પરણાવી, તેથી કેટલાક દિન તે ત્યાંજ રહ્યો. ૫૦

હવે તે કુમાર પોતાની પ્રથમની પ્રિયાઓ જીવાને એકવાર સુલોચના સંઘાતે આજ નગરમાં ફરીને પોતાના ઘરના બગીચામાં આવી પહોંચ્યો. ૫૧

અતુચ્છ લક્ષ્મી વિચ્છદ્દમંડિતં, ત્યક્ત્વા ગતો રાજ્યં,
તં ગૃહીત્વા મથિત શત્રુઃ પ્રાપ્તઃ કુમારોપિ સ્વસ્થાનં. ૪૯

હર્ષોત્કર્ષપરેણ રાજાપિ સુલોચનાં નિજકપુત્રીં,
પરિણાયિતઃ કુમાર સ્તિષ્ઠતિ તન્નૈવ કત્યપિ દિનાનિ ૫૦

દૃષ્ટું પૂર્વપ્રિયાઃ કદાપિ કુમારઃ સુલોચના સહિતઃ
અન્નૈવ પુનઃ નગરે નિજભવનોદ્યાન મવતીર્ણઃ ૫૧

સો કત્ય ગઓ ચિ સુલોચનાઈ મુઢ્ઠમિ વામણો હસિરો,
નો તુમ્હે ત્રિવ અમ્હે, સ્વણિયા ઇય વુત્તુ નીહરિઓ. ૫૨

નિયનિયચરિયસવળઓ, નિયનિયતણુનિણફુરણઓ તાઈ,
કવરૂવ પરાવત્તો, નિયમતા તક્કિઓ સુજ્જો. ૫૩

અહ રાયપહે સુજ્જો, મચ્છંતો સુણિય કંમિવિ ગિહંમિ,
કરુણસરં તો કં પિ હુ, પુચ્છઈ રોઝ્જણ કિ મિહ. ૫૪

ત્યારે સુલોચના પૂછવા લાગી કે તે કુમાર ક્યાં ગયો છે તે કહે
ત્યારે વામન હસતો થકો બોલ્યો કે તમે જેમ નવરા છો તેમ અમે કંઈ ન-
વરા નથી એમ કહીને ત્યાંથી ઊઠી નીકળ્યો. ૫૨

પોતપોતાનું ચરિત્ર સાંભળવાથી તેમજ પોતપોતાના અનુકૂળ અંગ-
સ્પુરણ ઉપરથી તે તરૂણીઓએ તર્ક કર્યો કે આ વામન તે બીજો કોઈ નહિ
પણ રૂપ બદલાવીને રહેલો અમારો ભત્તાર હોવો જોઈએ. ૫૩

હવે એક વખતે રાજ માર્ગમાં ચાલતો તે વામન કોઈક ઘરમાં કડ-
ણસ્વરે રૂદન થતું સાંભળી કોઈકને પૂછવા લાગ્યો કે ઘડિાં રૂદન શામાટે
કરાય છે. ૫૪

સ કુત્ર ગત ઇતિ સુલોચનયા પૃષ્ઠે વામનઃ હસન્,
નો મૂય મિવ વયં ક્ષણિકા ઇતિઉક્ત્વા નિઃસૃતઃ ૫૨

નિજનિજચરિત શ્રવણતઃ નિજનિજતણુનિપુણ સ્ફુરણતઃ તામિઃ
કૃતરૂપપરાવર્તઃ નિજમર્ત્તા તર્કિતઃ કુબ્જઃ ૫૩

અથ રાજપથે કુબ્જઃ ગચ્છત્ શ્રુત્વા કસ્મિન્નાપિ ગૃહે,
કરુણસ્વરં તતઃ કમપિચ પૃચ્છતિ રુચ્યતે કિમિહ ૫૪

સો મળઈ તિલયમંતિસ્સ, પુત્તિયા સરસઈ ત્તિ નામેળ,
મવળોવરિ કીલંતી, ડકા કમિળેળ ડરગેળ. ૫૫

ચત્તા નરિંદવિંદારણહિ તો તીઈ માયપિયસયળા,
ડમ્મુકકંઠ મુકંઠવડિજયા ઇહ રુયંતિ વહું. ૫૬

તં સોડ મળઈ કુડ્ડજો, ગચ્છામો મદ મંતિગેહંમિ,
પિચ્છામિ તયં વાલં, અહ મવિ ડંજેમિ તહ કિંપિ. ૫૭

ઇય વુત્તુ મંતિમવળંમિ, વામળો તયળુ તેળ સહ પત્તો,
પળેઈ પોઢમંત, પ્પમાવઓ જ્ઞત્તિ તં વાલં ૫૮

તે બોલ્યો કે તિલકમંત્રીની સરસ્વતી નામે પુત્રી ઘર બપર રમતી હતી તેવામાં તેણીને ડાળા સંપે ડસી છે. ૫૫

તેથી તેણીને વિષ વેંચાએ (પણ) છોડી દીધી છે, તેથી તેના માખાપ અને સગાઓ આશા છૂટી ગયાથી મોકળે કંઠે ધડાં બહુ રૂદન કરે છે. ૫૬

તે સાંભળીને વામન કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્ર ! આવો આપણે મંત્રિના ઘરમાં જઈએ, (કે જેથી) તે બાળાને હું જોઉં અને અને તેમ હું પણ કંઈક ઉદ્યમ-ઉપાય કરું. ૫૭

એમ કહીને ત્યારબાદ તેના સંઘાતે વામન મંત્રિના ઘરમાં પહોં-

સ મળતિ તિલકમંત્રિણઃ પુત્રિકા સરસ્વતીતિ નામ્ના,
મવનસ્યોપરિ કીડંતી દૃષ્ટા કૃષ્ણેન ડરગેળ. ૫૫

ત્યક્ત્વા નરેંદ્રવિંદારકૈઃ તતઃ તસ્યાઃ માતૃપિતૃસ્વજનાઃ
ડમ્મુક કંઠં ડત્કંઠાવડિજિતા ઇહ રુદંતિ વહુ. ૫૬

તત્ શ્રુત્વા મળતિ કુડ્ડજો, ગચ્છામો મદ્ર મંત્રિગેહે,
મેક્ષે તાં વાલાં, અહમપિ ડચ્છામિ તથા કિમપિ. ૫૭

ઇત્યુક્ત્વા મંત્રિમવને, વામન સ્તદનુ તેન સહપ્રાપ્તઃ,
મગુળવતિ મૌઢમંત્ર પ્રમાવતો જ્ઞટિતિ તાં વાલાં. ૫૮

ચ્યો, અને પ્રૌઢ મંત્રના પ્રભાવે કરીને ઝટવારમાં તે ખાળાને હુશિયાર કરવા લાગ્યો. ૫૮

નિયવિન્નાણં વ તુમં, સરૂપ મવિ દંસસુ ત્તિ સચિવેણ,
સો પત્થિઓ સ્વણેણં, નહુ વ્વ જાઓ સહાવત્થો. ૫૯

તસ્સ પહાણં રૂવં, દટ્ટં અણ્ણિમ્હિઓ તિલ્લયમંતી,
જા ચિટ્ઠહ તા પઠિયં, માગહવિંદેણ પયહ મિમં. ૬૦

મણિરહનિવકુલસમહર, હરહારકરેણુધવલજસપસર,
પસરિયતિદ્ધુયણવિક્રમ, વિક્રમ વરકુમર જય સુચિરં. ૬૧

ત્યારે મંત્રિએ પ્રાર્થના કરી કે જેમ તે તારૂં વિજ્ઞાન બતાવ્યું તેમ તારૂં ખરૂં રૂપ પણ દર્શાવ, તેથી તેણે ક્ષણવારમાં નટના માફક પોતાનું મૂંઝડપ પ્રગટ કર્યું. ૫૯

તેનું ઉત્તમ રૂપ જોઈને તિલકમંત્રી અતિ વિસ્મય પામી રહ્યો, તે-ટલામાં ચારણ લોકોએ પ્રગટપણે નીચે સુજળ જ્યઘોષ કર્યો. ૬૦

મણિરથ રાજાના કુળમાં ચંદ્રમા સમાન, મહાદેવ હીરાના હાર અને

નિજવિજ્ઞાન મિથ ત્વં, સ્વરૂપ મપિ દર્શયેતિ સચિવેન,
સમાર્થિતઃ સ્ત્રણેન નટઈવ જાતઃ સ્વભાવસ્થઃ ૫૯

તસ્ય પ્રધાનં રૂપં દટ્ટ્વા અતિવિસ્મિત સ્તિલકમંત્રી,
યાવ ત્તિષ્ઠતિ તાવત્ પઠિતં માગધવંદેન પ્રકટ મિદં. ૬૦

મણિરથ નૃપકુલશશધર, હરહારકરેણુધવલવશઃ પસર,
પ્રસૂતત્રિધુવનવિક્રમ વિક્રમ વરકુમર જય સુચિરં. ૬૧

સદેહ હાથણના માફક સ્વચ્છ જશવાળા, ત્રણ જગત્માં દેલાયત્ત પરાક્રમવાન-
એવા હે વિક્રમ કુમાર તું ચિરંકાળ જયવંત રહેા. ૬૧

તો મંત્રી વરકુલરૂપ, વિક્રમં વિક્રમં નિષ્કળ,
કુમરીઈ પાણિગ્રહણં કારાવઈ હૃદ્વતુષ્ઠમણો. ૬૨

તં સુણિય જાણિંડં નિય, સુયાઈ કમલાઈ પિયયમં હિદ્ધો,
વાસવરાયા કારઈ, મહૂસવં સવ્વનયરંમિ. ૬૩

તત્તો મંત્રિગિહાઓ, નીઓ નિયમંદિરે વિમૂઝ્ણ,
સો સવ્વપિયાઈહ જુઓ, સુરેણ ચિદ્ધઈ સુરુવ્વ તાઈં ૬૪

ત્યારે મંત્રીએ વિક્રમ કુમારને ઉત્તમ કુળ ઉત્તમ રૂપ અને ઉત્તમ
પરાક્રમવાળો જોઈને હર્ષતોષથી તેના સાથે પોતાની પુત્રી પરણાવી. ૬૨.

તં વાત સાંભળીને પોતાની પુત્રી કમળાનો તેને ભરતીય જાણી હર્ષિત
થએલા વાસવ રાજાએ આખા નગરમાં મહોત્સવ કરાવ્યો. ૬૩

ત્યારબાદ રાજાએ તે કુમારને મંત્રીના ઘરથી આડંબર સાથે પોતાના
ઘરે તેડાવ્યો, ત્યાં તે પોતાની બધી પ્રિયાઓ સંઘાતે રહી ડેવની માફક મુખે
રહેવા લાગ્યો. ૬૪

તતો મંત્રી વરકુલરૂપવિક્રમં વિક્રમં નિરીક્ષ્ય, કુમાર્યાઃ
પાણિગ્રહણં કારાપયતિ હૃદ્વતુષ્ઠમનાઃ ૬૨

તત્ શ્રુત્વા જ્ઞાત્વા નિજસુતાયાઃ કમલાયાઃ પ્રિયતમં હૃદ્વઃ
વાસવરાજા કારાપયતિ મહોત્સવં સર્વનગરે ૬૩

તતો મંત્રિગૃહાત્ નીતો નિજમંદિરે વિમૂઝ્યા.
સ સર્વપ્રિયાભિ ર્યુતઃ સુલેન તિષ્ઠતિ સુર ઇવ તત્ર. ૬૪

કહ્યાવિ જળયલેહેણ, પેરિઓ પુચ્છિઉં સમુરરાયં,
ચહિ વિ ભજ્જાહિ સમં, કુમરો પત્તો તિલયનયરે. ૬૨

પળઓય જળણિજળણ, રૂત્તો ઉજ્જાણપાલણ નિવો,
વિન્નત્તો સિરિ અકલંક, સૂરિઆગમણ કહણેણ. ૬૩

તો ભાસુરપૂરુજુઓ, સં કુમારો મારસાસણુ વ્વ નિવો,
ચલિઓ ગુરુનમણત્થં, રાયપહે નિયદ્ નર મેઠં. ૬૪

હવે કોઈક વેળાએ વિક્રમ કુમારના પિતા તરફથી લેખ આવતાં તેથી ઉશ્કેરાઈને કુમાર પોતાના સસરા રાજાની રજા મેળવી આરે લાચીઓ સાથે તિલકનગરમાં આવી પહોંચ્યો. ૬૫

(ત્યાં આવી) કુમાર માળાપના પગે પડ્યો—એટલામાં ઉદ્યાનપાળે આવી રાજાને જણાવ્યું કે શ્રી અકલંક નામના સૂરિ (ઉદ્યાનમાં) પધાર્યા છે. ૬૬

ત્યારે કામદેવના માફક જગદ્ગતા હાકમાઠથી કુમાર સહિત રાજા શુ-
રને તમવા માટે આડ્યો થકો માર્ગમાં એક માણસને જોતો હવો. ૬૭

કટ્ટમ્મિ ન્નનકલેસેન પ્રેમિનઃ પૃષ્ઠા અથુરરાજાનં.

ચતુર્થિ રપિ માર્યામિઃ સમં કુમારઃ પ્રાપ્ત મિલકપુરે ૬૮

પ્રણત શ્ચ જનની જનકૌ (પ્રતિ), રૂત્ત ઉદ્યાનપાલકેન નૃપઃ

વિજ્ઞપ્ત શ્રી અકલંક સૂરિ આગમન કથનેન. ૬૯

તતો ભાસ્વરભૂતિયુતઃ સ કુમારો મારશાસન ર્વ નૃપઃ

ચલિતો ગુરુનમનાર્થ રાજપથે પશ્યતિ નર મેઠં. ૭૦

અસલવલંતકિમિવહુલ, જાલ મચ્છિન્નમચ્છિયાછન્નં,
નિક્કટકુટ સલ્લિર, સિરહર મહ્દીણહીણસરં ૬૮

તં દદુમણિઠ મરિઠ, મંડલં પિ વ વિસાયમલિણમુહો,
પત્તો ગુરૂપપાસે, નમિઠં નિમુણેઽધમ્મકહં. ૬૯

જીવો અણાદિતણુકમ્મ, વંધસંજોગઐ સયા ઉદ્ધિઓ,
મમદ્ અણાદિવણસ્સદ્, મજ્જગઐ ણંતપરિચ્છે. ૭૦

તે માણસ કિલ્લવિલ કરતા કીડાની બળથી ભરેલ, માખીઓથી વ્યાપ્ત,
ગંદા કોદથી ફૂટેલા માથાવાળો અને અતિદીન હીન સ્વરવાલો હતો. ૬૮

તે અરિષ્ટ મંડળની માફક ન દેખવા લાયક માણસને જોઈને રાજ
વિષાદ પામી ઝાંખા સુખવાળો થયો થકો ગુરૂના પાસે આવી નમીને ધર્મ
કથા સાંભળવા લાગ્યો. ૬૯

(ગુરૂ દેશના દેવા લાગ્યા કે-) આ જીવ અનાદિકાળથી શરીર સાથે
કર્મબંધના સંયોગથી જોડાઈને હમેશાં દુઃખી થયો થકો અનાદિથી સૂક્ષ્મ
વનસ્પતિકાયમાં રહી અનંતા પુદ્ગલ પરાવર્ત ત્યાં પૂરા કરે છે. ૭૦

અતિ સર્પત્ક્રમિવહુલજાલ મચ્છિન્ન પક્ષિકાછન્નં,
નિક્કટકુટશલ્લિયત, શિરોધર મતિદીન હીનસ્વરં. ૬૮

તં દદુમણિઠ મરિઠમંડલ મિવ વિષાદમલિણમુહોઃ
પ્રાપ્તો ગુરૂપપાર્શ્વે નત્વા નિશ્રુણોતિ ધર્મકથં. ૬૯

જીવો નાદિતનુકર્મવંધસંયોગતઃ સદા દુઃખિતઃ
અમતિ અનાદિવનસ્પતિ મધ્યગતો નંતપરિવર્તીન્. ૭૦

તાં ધાયરેસુ તત્તો, તસત્તણં કહવિ પાવણ જીવો,
 લહુકમ્મો ય તત્તો જઈ, પાવઈ પંચેન્દ્રિયત્તં ચ. ૭૧
 પુન્નવિહૂણો ય તત્તો, ન અજ્જલિત્તે લહેઈ મણુયત્તં,
 લહેવિ અજ્જલિત્તે, ન કુલં જાઈં વલં રૂપં. ૭૨
 ઇયંપિ કહવિ પાવઈ, અપ્પાઝ વા હવિજ્જ વાહિલ્લો,
 દીહાઝ્ઞો નિરોગો, હવિજ્જ જઈ પુન્નજોણ. ૭૩
 પત્તે નીરોગત્તે, દંસણનાણસ્સ આવરણઞ્ચો ય,
 નય પાવઈ જિણધર્મં, વિવેયપરિવજ્જિઞ્ચો જીવો. ૭૪

આદ આદર સ્થાવરોમાં આવી ત્યાંથી જેમ તેમ કરી જીવ તસપણું પામે છે. ત્યાંથી જો હલકા કર્મવાળો થાય તો પંચેન્દ્રિયપણું પામે છે. ૭૧

ત્યાં પણુ હળુ પુણ્યહીન હોય તો આર્ય ક્ષેત્રમાં મનુષ્યપણું પામી શકતો નથી. કદાચ આર્ય ક્ષેત્રમાં જન્મે તોપણ કુળ ભ્રાત્રી બળ અને રૂપ મળવાં મુશ્કેલ થઈ પડે છે. ૭૨

એ બધું કદાચ પામે-તોપણુ અલ્પાયુ અથવા વ્યાધિગ્રસ્ત થાય, આંકી દીર્ઘાયુષી અને નિરોગી તો પુણ્ય યોગેજ થઈ શકે. ૭૩

નિરોગીપણું પામ્યાં છતાં પણુ-સાનાવરણ તથા દર્શનાવરણ કર્મના ભેદથી વિવેકહીન જીવ જિન ધર્મ પામી શકતો નથી. ૭૪

તતો વાદરેસુ તત સ્સત્ત્વં કથમપિ પ્રાપ્નોતિ જીવઃ
 લઘુકર્મા ચ તતોયદિં પ્રાપ્નોતિ પંચેન્દ્રિયત્વં ચ ૭૧

પુણ્યવિહીન શ્ચ તતો ન આર્યક્ષેત્રે લભતે મનુજત્વં,
 લબ્ધેપિ આર્યક્ષેત્રે ન કુલં જાતિં વલં રૂપં. ૭૨

ઇતદપિ કથમપિ પ્રાપ્નોતિ, (તથાપિ) અલ્પાયુ વા ભવેત્ વ્યાધિતઃ
 દીર્ઘાયુ નીરોગો ભવેત્ યદિ પુણ્યયોગેન. ૭૩

પ્રાપ્તે નીરોગત્વે દર્શનજ્ઞાનસ્ય આવરણત શ્ચ,
 નચ પ્રાપ્નોતિ જિનધર્મં વિવેકપરિવર્જિતો જીવઃ ૭૪

લઘૂણવિ જિનધર્મં, દંસણમો હણિયકમ્પડદણં,
સંકાદકલુસિયમણો, ગુરુવચણં નેવ સદ્દહૃ ૭૨

અહ નિમ્પલ સંમત્તો, જઠઠિયં સદ્દેહૃ ગુરુવચણં,
નાણાવરણસ્સુ દણ, સંસિજ્જંતં ન બુજ્જેહૃ. ૭૬

અહ સંસિયંપિ બુજ્જેહૃ, સંયપિ સદ્દહૃ બોહણ અન્નં,
ચારિત્તમોહદોસેણ, સંજમં નય સયં કુણ્ણહૃ. ૭૭

જિન ધર્મ પાત્રીને પણ દર્શન મોહનીય કર્મના ઉદયના લીધે જીવ
શંકાદિકથી કલુષિત હૃદય થઈને ગુરુ વચનને ગ્રહી શકતો નથી. ૭૫

હવે નિર્મળ સમ્યક્ત્વ પાત્રી ગુરુના વચનને ખરૂં કરી માને, તોપણ
જ્ઞાના વરણના ઉદયથી ગુરુએ કહેતાં છતાં પણ તેનું મર્મ સમજી શકે
નહિ. ૭૬

કદાચ કહેલા (મર્મને) પણ સમજે તેમજ પોતે શ્રદ્ધા પ્રીતિને યંજી
બોધિત કરે, તોપણ ચારિત્ર મોહના દોષે કરીને પોતે સંયમ કરી શકે
નહિ. ૭૭

લઘૂણાપિ જિનધર્મં દર્શનમોહનીયકમ્પોદયેન,
શંકાદિકલુષિતમના ગુરુવચનં નૈવ શ્રદ્ધત્તે ૭૫

અથ નિર્મલસમ્યક્ત્વો યથાસ્થિતં શ્રદ્ધતે ગુરુવચનં,
જ્ઞાનાવરણસ્યો દયે શંક્યમાનં ન બુધ્ધતે. ૭૬

અથ શંક્યમાન મપિ બુધ્ધતે સ્વયમપિ શ્રદ્ધત્તે બોધયતિ અન્યં,
ચારિત્રમોહદોષેણ સંયમં નચ સ્વયં કરોતિ ૭૭

સ્ત્રીણે ચરિત્તમોહે, વિન્નલતવં સંજમં ચ જો કુણ્ઠ,
સો પાવઙ્ મુક્તિમુહં, ઇય મણિયં સ્ત્રીણરાગેહિં. ૭૮

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
તુલ્લગ પાસગ ધન્ને, જૂણ રયણે ય સુમિણ ચકે ય,
૮ ૯ ૧૦
ચમ્મ જુગે પરમાણુ, દસ દિઠંતા મુયપસિદ્ધા. ૭૯

एएहि इमं सर्व्वं, मणुयत्ताई कमेण दुल्लभं,
लब्धुं करेह सहलं, काऊण जिणिंदवरधम्मं ૮૦

અહ સમણ મળઈ નિવો, મયવં કિં દુકયં કયં તેણ,
ઝકિઠકુઠિણં, તો ઇહ જંપેઈ મુણિનાહો. ૮૧

ચારિત્ર મોહનીય ક્ષીણ થતાં જે પુરૂષ નિર્મળ તપસાચમ કરે તે
મુક્તિ મુખ પામે એમ વીતરાગે કહેલું છે. ૭૮

ચૂલો, પાશો, ધાન્ય, ચૂથ, રત્ન, સ્વપ્ન, ચક્ર, ચર્મ, ધૂસર, અને પ-
રમાણુ, એ દશ દૃષ્ટાંતો શાસ્ત્રમાં પ્રસિદ્ધ છે. ૭૯

એ દશ દૃષ્ટાંતોએ કરી આ બધું મનુષ્ય ભવાદિક અનુક્રમે દુર્લભ
છે, માટે તે પામીને જિનેશ્વરનો ધર્મ કરી તેને સફળ કરે. ૮૦

હવે (દેશના પૂરી થયાથી) અવસર પામી શાન્ત (ગુરૂને) કહેવા
લાગ્યો કે હે ભગવન્ મેં જોયલા તે અતિશય દુષ્ટ રોગવાળાએ (પૂર્વ ભવમાં)

સ્ત્રીણે ચારિત્રમોહે વિમલ તપઃ સંયમં ચ યઃ કુરુતે,
સ પ્રાપ્નોતિ મુક્તિમુખં ઇતિ મણિતં સ્ત્રીણરાગૈઃ ૭૮

તુલ્લક-પાશક-ધાન્યાનિ ચૂથો રત્નં ચ સ્વપ્નચક્રે ચ
ચર્મ-યુગે પરમાણુ દેશ દૃષ્ટાંતાઃ શ્રુતપ્રસિદ્ધાઃ ૭૯

एतै रिदं सर्व्वं मनुजत्वादि कमेण दुर्लभ्यं,
लब्ध्वा कुरुत सकलं कृत्वा जिनेंदवर धर्म. ૮૦

अथ समये भणति नृपो भगवन् किं दुष्कृतं कृतं तेन,
उत्कृष्टकुष्ठिना तत इह जल्पति मुनिनाथः ૮૧

શું પાપ કર્યું હશે? ત્યારે આ સ્થળે તે મુનીશ્વર (નીચે મુજબ) ઉત્તર આ-
પવા લાખ્યા. ૮૧

મણિસુંદરમંદિરરેહિરંમિ મણિમંદિરંમિ નયરંમિ,
દો સોમમીમનામા, કુલઉત્તા નિચ્ચ મવિઉત્તા. ૮૨

પદ્મો ણુત્તાણમઈ, અકલ્પદો મદ્ઓ વિણીઓ ય,
તવ્વિવરીઓ બીઓ, પરપેસણજીવિણો દોવિ ૮૩

અન્નદિણે દિણમણિ કિરણ, ખાસુરં સુરગિરિં વ ઉત્તુમં,
કત્થવિ વચ્ચંતેહિં તેહિં જિણમંદિરં દિઠં. ૮૪

મણિઓથી શણગારેલા મંદિરોવડે શોભતા મણિમંદિર નગરમાં સોમ
અને ભીમ નામના બે કુળ પુત્ર હતા, તેઓ (એક બીજાના મિત્ર હોઈ) હ-
મેશાં સાથે રહેતા. ૮૨

તેઓ બે, પરાઈ ચાકરી કરી આજીવિકા ચલાવતા હતા, તેમાંના સોમ
ભણી બુદ્ધિવાળો હોવાથી અશુદ્ધ ભદ્રપરિણામી અને વિનીત હતો, જ્યારે ભીમ
તેથી ઉલટાજ ગુણવાળો હતો. ૮૩

તે બે જણાએ એક દિવસે કયાંક જતાં થકાં સૂર્યના કિરણોથી અ-
ગમ્ય અને મેડું પર્વત માફક ભીંચું જિન મંદિર જોયું. ૮૪

મણિસુંદરમંદિરરાજિતે મણિમંદિરે નગરે,
દ્વૌ સોમમીમનામાનૌ કુલપુત્રૌ નિત્ય મવિયુત્તૌ. ૮૨

પ્રથમો નુતાનમતિ રક્ષુદ્રો મદ્રકો વિનીત થ,
તદ્વિપરીતો દ્વિતીયઃ પરમેષ્ય જીવિનૌ દ્વાવપિ. ૮૩

અન્યદિને દિનમણિકિરણ ખાસ્વરં સુરગિરિ મિવો તુંમં,
કુત્તાપિ વ્રજભ્યાં તાભ્યાં જિનમંદિરં દ્ષ્ટં. ૮૪

સુદુમર્ષ સોમો મળઈ, મીમ સુકયં કયં ન કિંપિ પુરા,
અમ્હેહિ તેણ નૂળં, પરપેસત્તણ મિણં પત્તં. ૮૫

જં તુલ્હેવિ નરત્તે, ઈમે પહુણો પયાઈણો અન્ને,
તં સુકયદુકયફલં, અકારણં હવઈ કિંકજ્જં. ૮૬

તો પળમામો દેવં, દેમો ય જલંજલિં દુદ્ધસયાણં,
ચત્તાણમર્ષ વાયાલ, માવઓ મળઈ અહ મીમો. ૮૭

ત્યારે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળો સોમ ભીમને કહેવા લાગ્યો કે, આપણે આ-
ગલા ભવે કશું સુકૃત કરેલ નથી. તેથીજ આ પરાઈ ચાકરી કરવી પડે
છે. ૮૫

જે માટે મનુષ્યપણું તો બધાનું સરખું છે, છતાં એક સ્વામી થાય
છે, અને બીજા તેના પગે ચાલતા ચાકર થાય છે. તે વિના કારણે કેમ બને?
માટે તે સુકૃત અને દુષ્કૃતનુંજ ફળ છે. ૮૬

માટે ચાલો દેવને નમીયે, અને દુઃખોને જળાંજળિ આપી દૂર કરીયે.
ત્યારે ઊછાંછળ બુદ્ધિવાળો ભીમ વાચાળ હોવાથી (નીચે મુજબ)
બોલવા લાગ્યો. ૮૭

સૂક્ષ્મમતિઃ સોમો મળતિ મીમ સુકૃતં કૃતં ન કિમપિ પુરા,
આવામ્યાં તેન નૂનં પરપેપ્પત્તવ મિદં પ્રાપ્તં. ૮૫

યત્ તુલ્યેપિ નરત્વે એકે પ્રભવઃ પદાતયઃ અન્યે,
તત્ સુકૃત દુષ્કૃતફલં અકારણં ભવતિ કિંકાર્યં. ૮૬

તતઃ પ્રળમાવો દેવં દદ્ધ શ્ચ જલાંજલિં દુઃખશતાનાં,
ચત્તાનમતિ વાંચાલભાવતો મળતિ અથ મીમઃ ૮૭

નય અત્થિ ભૂયપંચગ, પવંચઅહિઓ જિઝ ચ્ચિય જયંમિ,
હે સોમ વોમકુસુમં વ, તયણુ દેવાઈણો કિહણુ. ૮૮

પાસંહિતુંહઅઈચંહ, તંહવાહંવરોહિ કિં મુદ્ધ,
દેવો દેવુ ત્તિ મુદ્ધા કયત્થસે અપ્પ મપ્પમઈ. ૮૯

ઈય વારિઓવિ તેણં, સોમો સોમુ વ્વ મુદ્ધમઈજુહો,
ગંતું જિણભવણે ભુવણ, વંધવં નમઈ સમિયતમો. ૯૦

હે સોમ ! આ જગત્માં પાંચ ભૂતની શરૂઆત શિવાય આકાશના
કૂલની માફક બીજો કોઈ જીવ નામનોજ પદાર્થ નથી, તો પછી દેવ વગેરે
તે શેના હોય ? ૮૮

માટે હે ભોળા ! તું પાપ'ડિઓના ભેળના અતિ ભયંકર ધુળરાના
આડંબરથી અંભાઈને ટુંકી બુદ્ધિવાળો થઈ દેવ દેવ પોકારીને પોતાને કાં
હેરાન કરે છે ? ૮૯

એવી રીતે તે બીજે નિવારણ કરતાં છતાં પણ સોમ (અંદ્ર) ના
માફક નિર્મળ બુદ્ધિરૂપ આંદરણીવાળો સોમ જિન મંદિરમાં જઈ જગત્
બંધુ જિનેશ્વરને નમીને પાપ તોડતો હવો. ૯૦

નચાસ્તિ ભૂતપંચકમપંચાધિકો જીવ એવ જગતિ,
હે સોમ વ્યોમકુસુમ મિવ તદનુ દેવાદયઃ ક્વનુ. ૮૮

પાપંહિતુંહાતિચંહતાંહવાહંવરૈઃ કિં મુગ્ધ,
દેવો દેવ ઇતિ મુદ્ધા કદર્થયસે આત્માન મલ્પમતિઃ ૮૯

ઈતિ વારિતોપિ તેન સોમઃ સોમઈવ શુદ્ધમતિજ્યોત્સ્નઃ
ગત્વા જિનભવને ભુવનબાંધવં નમતિ શમિતતમાઃ ૯૦

મહિલં રૂપકકુસુમે, પુણ્ડ જિણં પરાઇ મત્તીણ,
તત્પુણ્યવસા અજ્ઞઇ, સર્વોદ્ધિવીયં નરાઇજુયં. ૯૧

મરિલં સ ઇસ સોમો જાઓ મણિરહનરિંદ તુહ પુસો,
પઢિપુણ્ણપુણ્ણસારો મારો ઇવ વિક્રમકુમારો. ૯૨

મીમો ડળ સુદમઈ, જિણાઈ નિંદણપરાયણો મરિલં,
જાઓ ઇસો કુઠ્ઠી, પુરઓ મમિહી ભવ મનંતં. ૯૩

વળી એક રૂપિયાના ફૂલ લઈને તેણે ઉત્કૃષ્ટ લક્ષિતથી જિનેશ્વરની
પૂજા કરી, તે પુણ્યના લીધે તેણે મનુષ્યના આયુષની સાથે યોધિ બીજ ઉ-
પાર્જન કર્યું. ૯૧

તે આ સોમ ત્યાંથી મરીને હે મણિરથ રાજા ! તારે પૂર્ણ પુણ્ય-
શાળી અને (રૂપે કરીને) કામદેવ સમાન વિક્રમ કુમાર નામે પુત્ર થયેલો
છે. ૯૨

અને ટુંકી મતિવાળો ભીમ જિનાદિકની નિંદામાં પરાયણ રહી મ-
રીને આ કોદિક્ષો થયો છે, અને તે હજી અનંત લવ લભશે. ૯૩

મૃત્વીત્વા રૂપકકુસુમાનિ પૂજયતિ જિનં પરયા મત્તયા,
તત્પુણ્યવશા દર્જયતિ સ વોધિવીજં નરાયુર્યુતં. ૯૧

મૃત્વા સ ઇષ સોમો જાતો મણિરથનરેંદ્ર તવ પુત્રઃ
પ્રતિપૂર્ણપુણ્યસારો માર ઇવ વિક્રમકુમારઃ ૯૨

મીમઃ પુનઃ સુદ્રમતિઃ જિનાદિનિંદનપરાયણો મૃત્વા,
જાત ઇષ કુઠ્ઠી, પુરતો અમિણ્યતિ ભવ મનંતં. ૯૩

અહ જાયજાઈસરણો, કુમરો હરિસુલ્લસંતરોમંચો,
 નમિડં ગુરુપયકમલં, ગિણ્હઈ ગિહિધમ્મ મહરમ્મં. ૯૪
 મણિરહનિવોવિ વિક્રમ, કુમરે સંકમિયરજ્જપ્પારો,
 મહિયવઓ ઉપ્પાડિય, કેવલનાણો ગઓ સિદ્ધિ. ૯૫
 જિણમંદિરજિણપટિમા, જિણરહજત્તાકરાવણુજ્જુત્તો,
 મુણિજણસેવણસત્તો, દદસંમત્તો વિમલચિત્તો. ૯૬
 સંપુત્તકલો પઢિપુત્ત, મંડલો હણિયદુરિયત્તમપસરો,
 વિક્રમરાયા રાડ વ્વ, કુવલયં કુણઈ સુહકલિયં. ૯૭

(શુરૂએ કહેલી આ વાત સાંભળીને) વિક્રમ કુમાર બલિસ્મરણુ જ્ઞાન
 પામી હર્ષથી ઉલ્લસતા રોમાંચવાળો થઈ શુરૂના ચરણુ કમળને નમીને અ-
 તિ રમણીય શ્રાવક ધર્મને ગ્રહણ કરતો હોયો. ૯૪

મણિરથ રાબ પણ વિક્રમ કુમારને રાજ્યભાર આપીને દીક્ષા લઈ
 કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષે પહોંચ્યો. ૯૫

જિન મંદિર-જિન પ્રતિમા-તથા જિનની રથયાત્રા કરાવવામાં તત્પર
 રહેતો, મુનિઓની સેવામાં આસક્ત, દૃઢ સમ્યક્ત્વવંત, નિર્મળ ચિત્ત ધર-

અથ જાતજાતિ સ્મરણઃ, કુમારો હર્ષોલ્લસદ્રોમાંચઃ
 નત્વા ગુરુપદકમલં, ગૃહ્ણાતિ ગૃહિધર્મ મતિરમ્યં. ૯૪
 મણિરથનૃપોપિ વિક્રમકુમારે સંક્રામિત રાજ્યપ્રાગ્ભારઃ
 ગૃહીતવ્રત ઉત્પાટિત કેવલજ્ઞાનો ગતઃ સિદ્ધિ. ૯૫
 જિનમંદિર જિનપ્રતિમા, જિનરથયાત્રાકારાપણોચુક્તઃ
 મુનિજન સેવનસક્તો, દૃઢસમ્યક્ત્વો વિમલચિત્તઃ ૯૬
 સંપૂર્ણકલઃ પ્રતિપૂર્ણમંડલો હતદુરિતતમઃપસરઃ
 વિક્રમરાજા રાજા ઇવ કુવલયં કરોતિ સુલ્લકલિતં. ૯૭

નાર, એવો વિક્રમ રાજા પૂર્ણ કળાવાન્ પ્રતિપૂર્ણ મંડળવાળા અને ખરાબ અ-
ધકારના ફેલાવાને હણનાર અંદ્રમા જેમ કુવળયને વિકાસિત કરે, તેમ પૂર્ણ
કળાથી સમસ્ત મંડળ વશ કરી પાપરૂપ અધકારને હણીને પૃથ્વીના વળયને
સુખમય કરવા લાગ્યો. ૯૬-૯૭

અન્નમિ દિણે નિવર્દે, નિયપુત્તાનિહિત્તાગરુયરજ્જધુરો,
અકલંકમૂરિપાસે પવજ્જં સંપવજ્જેદ્. ૯૮

અક્ષુદો ગંભીરો, સુહુમર્દ સુય મહિજ્જિં વહુયં,
વિહિણા મરિંડં પત્તો, દિવંમિ લહિહી કમેણ સિવં. ૯૯

શ્રુત્વે તિ ગંભીરગુણસ્ય વૈભવં-મહાંત મુત્તાનમતે શ્ર વૈ ભવં,
શ્રદ્ધાધનાઃ શ્રદ્ધાજનાઃ સમાહિતા-અક્ષુદ્રતાં ધત્ત સદા સમાહિતાઃ ૧૦૦

इति श्री सोम भीम कथा ॥छा॥

પછી કેટલેક દિવસે તે વિક્રમ રાજા પોતાના પુત્રને રાજ્ય ધરાવે
ભાર સોંપીને અકલંક સૂરિના પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરતો હવો. ૯૮

એમ અક્ષુદ્ર એટલે ગંભીર અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિમાન થઈ ઘણું
જ્ઞાન લાણી વિધિથી મરણ પામી સ્વર્ગે પહોંચ્યો અને અનુક્રમે મોક્ષે
પહોંચ્યો. ૯૯

આ રીતે અક્ષુદ્ર ગુણવાન્તી સમૃદ્ધિ અને ક્ષુદ્રજનનો વધી પડેલો
સંસાર સાંભળીને શ્રદ્ધાવાન શાંત વૃત્તિવાળા શ્રાવકજનોએ હમેશાં શાંત
રહી અક્ષુદ્રપણું ધારણ કરવું જોઈએ. ૧૦૦

આ રીતે સોમ અને ભીમની કથા છે.

अन्यस्मिन् दिने नृपतिः निजपुत्रनिहितगुरुकराज्यधुरः
अकलंकमूरिपार्थ्वे प्रवज्यां संपपद्यते. ९८

अक्षुद्रः गंभीरः सूक्ष्ममतिः श्रुत मर्थात्य बहुकं,
विधिना मृत्वा प्राप्तः दिवं लप्स्यति क्रमेण शिवं. ९९

(દ્વિતીય ગુણ.)

ઉક્તો ડક્ષુદ્ર ઇતિ પ્રથમો ગુણઃ, સંપ્રતિ દ્વિતીયં રૂપવદ્
ગુણ માહ ।

અક્ષુદ્રપણા રૂપ પહેલો ગુણ કહી બતાવ્યો, હવે રૂપવા-
ળાપણા રૂપ બીજો ગુણ કહે છે.

(મૂઠ ગાથા.)

સંપુન્નગોવંગો—

પંચિંદિયસુંદરો સુસંઘયણો,

હોઈ પમાવણહેઝ—

સ્વમો ય તહ સ્વવં ધમ્મે ૧

(મૂળનો અર્થ.)

સંપૂર્ણ અંગોપાંગવાળો, પાંચ ઇંદ્રિયોથી સુંદર દેખાતો
અને સારા સંહનન (બાંધા) વાળો હોય તે રૂપવાન ગણાય,
તેજો પુરૂષ શાસનને શોભાવવાનો કારણભૂત થાય છે, અને ધર્મ
પાળવામાં પણ સમર્થ રહે છે. ૯

ટીકા.

સંપૂર્ણાન્ય ન્યૂના—ન્યંગાનિ શિરઃપદપ્રભૃતીની—ઉપાંગાનિ ચાંગુરયા
દીનિ યસ્ય સ સંપૂર્ણાંગોપાંગોડચ્યંગિતાંગ ઇત્યર્થઃ

સંપૂર્ણ એટલે અન્યૂન છે—અંગ એટલે મસ્તક પેટ વગેરે—અને
ઉપાંગ એટલે આંગળીઓ વગેરે જેના તે સંપૂર્ણાંગોપાંગ કહેવાય. મતલબ
કે અખંડિત અંગવાળો.

પંચેન્દ્રિયમુંદરઃ કાળકોકરવધિરમૂકત્વાદિવિકલ્પાદિભિપ્રાયઃ

સુસંઘયણુ ત્તિ—શોભનં સંહનનં શરીર સામર્થ્યં યસ્ય, ન પુનઃ રાષ્ટ્રમેવ, સંહનનાંતરેપિ ધર્મપ્રાપ્તેઃ

“ સર્વેસુ વિ સંઠાણેસુ લહૈર્ એવ સર્વસંઘયણે ”
ઇતિવચનાત્.

સુસંહનન સ્તપઃ સંયમાદ્યનુષ્ઠાનશામર્થ્યોપેતિત્વાકૂતં.

एवविधस्य धर्मप्रतिपत्तौ फल माह.

भवति जायते प्रभावना हेतु स्तीर्थोन्नतिकारणं-तथा क्षम अ समर्थो रूपवान् धर्मे धर्मकरणविषये स्यात्, सुसंहननत्वा चास्येति । सुजातवत् ।

પંચેન્દ્રિય મુંદર એટલે કે કાણુ ખોખરો બહેરો મૂંગો ન હોતાં પાંચે ઇન્દ્રિયોથી શોભતો.

સુસંહનન એટલે શોભન સંહનન કહેતાં શરીરબળ (બાંધો) છે જેનો તે સુસંહનન બાણુવો, બાકી એમ ન સમજવું કે પહેલા સંહનનવાળો જ ધર્મ પામે, કેમકે બાકીના સંહનનોમાં પણ ધર્મ પામી શકાય છે, જે માટે કહેલું છે કે:—

“ સર્વ સંસ્થાન અને સર્વ સંહનનોમાં ધર્મ પામી શકે ”

સારા સંહનનવાળો હોય તો તે તપસંયમાદિક અનુષ્ઠાન કરવામાં સમર્થ રહી શકે એમ એ વિશેષણ આપવાનો અભિપ્રાય છે.

એવો પુરુષ ધર્મ સ્વીકારે તો શું ફળ થાય તે કહે છે.

એવો પુરુષ પ્રભાવનાનો હેતુ એટલે તીર્થની ઉન્નતિનું કારણ થાય છે, તેમજ રૂપવાન પુરુષ ધર્મમાં એટલે કે ધર્મ કરવાની બાબતમાં સમર્થ થઈ શકે છે, કારણ કે તે સારા શરીર સામર્થ્યવાળો હોય છે. ઈહાં સુભાતનો દુષ્ટાંત બતાવશું.

નચ નંદિષેણહરિકેશવલાદિભિ વ્યભિચાર ઉદ્ભાવનીય, સ્તેષા મપિ સંપૂર્ણગોપાંગત્વાદિયુક્તત્વાત્ ।

પ્રાયિકં ચૈતત્—શ્લેષગુણસદ્ભાવે કુરૂપસ્ય ગુણાંતરાભાવસ્ય ચાદુષ્ટ-
ત્વાત્, અતएव વક્ષ્યતિ,

“પાયદ્વગુણવિદૂણાં ઇતિ મઙ્ગિમા વરા નેયા” ઇતિ ।

નંદિષેણ અને હરિકેશિબળ વિગેરા તો કુરૂપવાન્ હતા છતાં ધર્મ પામ્યા છે એમ કહી રૂપવાનપણુનો વ્યભિચાર અતાવવો ન જોઈયે, કેમકે તેઓ પણ સંપૂર્ણ અંગોપાંગાદિકે કરીને યુક્ત હોવાથી રૂપવાન્ જ ગણાય.

અને આ વાત પણ પ્રાયિક છે, કારણ કે બીજા ગુણનો સદ્ભાવ હોય તો પછી કુરૂપપણુ અથવા કોઈ બીજા અસુક ગુણનો અભાવ હોય તેથી કંઈ દોષ આવતો નથી. એથી જ આગળ મૂળ અંશકાર જ કહેવાના છે કે;—

“ચોથાભાગ ગુણે હીન હોય તે મધ્યમ પાત્ર અને અર્ધા ગુણે હીન હોય તે અધમ પાત્ર જાણવા.”

સુજાત કથા ચેયં

રિચકકાકંપાણ, ચંપાઈ પયાવવિજિયમિત્તપહો,
મિત્તપહો નામનિવો, સધમ્મિણી ધારણી તસસ. ૧

સુજાતની કથા આ પ્રમાણે છે.

દુશ્મનોના દળથી અકંપિત અંધા નામની નગરીમાં પ્રતાપથી સુ-

રિપુચક્રાકંપ્યાયાં ચંપાયાં પ્રતાપવિજિતમિત્રપ્રભઃ
મિત્રપ્રભોનામનૃપઃ સધમ્મિણી ધારણી તસ્ય. ૧

ધની પ્રભાને છતતાર મિત્ર પ્રભ નામે રાજ હોતો—અને તેની ધારણી નામે રાણી હતી. ૧

સિદ્ધી ચ ધર્મરત્નો, ધનમિત્રો સુયજનકમલવનમિત્રો,
મજ્ઞા તસ્સ ધનસિરી, સિરી ચ વરરૂવલાવન્ના. ૨

તાણં જાઓ પુત્તો, વહુઓવાઈયસણ્હિ સુપવિત્તો,
સંજણિયજનચમક્કો, તણુપ્પહા પઢલચિચ્ચિક્કો. ૩

જં જાઓ ઇહ રિદ્ધે, કુલંમિ હે જાય તં તુહ સુજાયં,
મણ્ણ ઇજ્જેણ તેણં, નામ કયં સે સુજાઓ ત્તિ. ૪

ત્યાં ધર્મ પરાયણુ અને સુજનરૂપ કમળ વનને આનંદ આપવા સૂર્ય સમાન ધન મિત્ર નામે શેઠ હતો, તેની લક્ષ્મી સમાન ઉત્તમ રૂપ લાવણ્ય-વાળી ધનશ્રી નામે ભાર્યા હતી. ૨

તેમને સેંકડો ઉપાયોથી લોકોના ચિત્તને ચમત્કાર કરનાર તેમજ શરીરની કાંતીથી ચક્રચક્રિત એક પવિત્ર પુત્ર પ્રાપ્ત થયો. ૩

તે પુત્ર રિદ્ધિવાળા કુળમાં જન્મ્યો તેથી લોકો કહેવા લાગ્યા કે 'એનું' જન્મ સુખત છે તેથી 'તેનું' સુખત એવું નામ પાડવામાં આવ્યું. ૪

શ્રેષ્ઠી ચ ધર્મરત્નો ધનમિત્રઃ સુજનકમલવનમિત્રઃ
ભાર્યા તસ્ય ધનશ્રી શ્રી રિવ વરરૂપ લાવણ્યા. ૨

તયોર્જાતઃ પુત્રો વહૂપાય શતૈઃ સુપવિત્રઃ
સંજનિતજનચમત્ક સ્તનુપ્રભાપટલચૈચિક્રયઃ ૩

યદ્ જાત ઇહ ક્રદ્ધે કુલે હેજાત તત્ તવ સુજાતં,
મણ્યતે જનેન તેન નામ કૃતં તસ્ય સુજાત ઇતિ. ૪

પટ્ટિપુત્રંગોવંગો, નિરુપમલવણિમસુરુવરુવ ધરો,
સો સર્વકલાકુસલો, ક્રમેણ તરુણત્ત મણુપત્તો. ૫

કદ્યાવિ પવિત્તંતો, જિણશુદ્ધપૂયાદિ વાણિપાણિતલં,
ગુરુપદકમલં વિમલં, કયાવિ ભમરા વ્વ સેવંતો. ૬

કાદેવિય જિણપવયણ, પમાવણં પાવણં પુણ કુપ્પંતો,
સવણપુદેદિ પિયંતો, કયાઈ જિણસમયઅમયરસં, ૭

તે પ્રતિપૂર્ણ અંગોપાંગવાળો તથા અનુપમ લાવણ્ય અને રૂપવાળો
હોઈને સર્વ કળામાં કુશળ થઈ અનુક્રમે યૌવન અવસ્થાને પાર્યો. ૫

તે સુભત ક્યારેક જિનેશ્વરની સ્તુતિ તથા પૂજામાં વાણી અને પાણી
(હાથ) ને પ્રવર્તીવતો અને ક્યારેક ભમરાની માફક શુદ્ધ નિર્મળ પદ્મમળ-
ને સેવતો. ૬

(વળી ક્યારેક) જિન પ્રવચનની પ્રભાવના કરાવી પોતાને યવિત્ર
કરતો, (અને) ક્યારેક જિન સિદ્ધાંતરૂપ અમૃત રસને પોતાના કણ્ઠપુટવડે
કરી પીતો હતો. ૭

પ્રતિપૂર્ણાંગોપાંગો નિરુપમલાવણિમસુરુપરૂપધરઃ

સ સર્વકલાકુશલઃ ક્રમેણ તરુણત્વ મનુપ્રાપ્તઃ ૫

કદાપિ પ્રવર્તયત્ જિનસ્તુતિપૂજાયાંવાણીપાણિતલં,
ગુરુપદકમલં વિમલં કદાપિ ભ્રમર इव સેવમાનઃ ૬

કારાપયિત્વા જિનપ્રવચનપ્રભાવનાં પાવનં પુનઃ કુર્વન્,
શ્રવણપુટૈઃ પિબન્ કદાચિત્ જિનસમયામૃતરસં. ૭

લલિષ્ઠિયં મળહરેહિં, સહિયયહિગંમેહિ મળિષ્ઠિં,
નયરે નયરેહિલ્લે, કસસ ન સો કાસિ તોસમરં. ૮

ઇત્તો તત્થેવ પિયંગુ, નામિયા ધમ્મઘોસમંતિપિયા,
પેસણપહિયાઝ ચિરા, ગયાઝ તજ્જેઝ દાસીઓ. ૯

તાઓ મળંતિ સામિણિ, મા કુપ્પસુ અમ્હ જયઅપડિરૂવં,
દટું સુજાયરૂવં, કસસ ન મોહિજ્જણ હિયયં. ૧૦

વળી લલિત મનહર અને સહૃદય (મર્મજ) જનના હૃદયને પકડ-
નાર વાક્યોવાડે કરીને ન્યાયથી વિરાજતા નગરમાં તે સર્વ જનને આનંદ
આપતો. ૮

હવે તેજ નગરમાં ધર્મ ઘોષ નામના મંત્રીની પ્રિયંશુ નામની પ્રિયા
હતી તેણી દળણું દળવા મોકલેલી દાસીઓને બહુ મોડી પાછી વળવાથી ઠ-
પકે દેવા લાગી. ૯

ત્યારે તે દાસીઓ કહેવા લાગી કે હે સ્વામિની, તું અમારાપર શુ-
સ્ત્રે થા મા, કારણ કે જગતમાં જેની જોડી મળતી નથી એવું સુબંધત કુ-
મારનું રૂપ જોવા કેવું હૃદય મોહિત નહિ થાય (તેથી અમને વાર લાગી) ૧૦

લલિતૈર્મનોહરૈઃ સહૃદયહૃદયંગમૈઃ મળિતૈઃ
નગરે નયરાજિતે કસ્ય ન સ અકાર્ષિત્વં તોષમરં. ૮

ઇતસ્તત્રૈવ પ્રિયંગુનામિકા ધર્મ ઘોષમંત્રિપ્રિયા,
પેષણપહિતા શિરાગતા સ્તર્જયતિ દાસીઃ ૯

તા મળંતિ સ્વામિનિ મા કુપ્પ નઃ જગદપ્રતિરૂપં,
દટું સુજાતરૂપં કસ્ય ન મુદ્ધતે હૃદયં. ૧૦

સા પઢિભણઈ હલાઓ, જયા સ ગચ્છિજ્જ જેણ મમ્મેણ,
તાહે મમ સાહિજ્જહ, તં સુહયં જેણ પિચ્છામિ. ૧૧

ગુણિજણઅવયંસવયંસ, પરિગયં તં કયાઈ તેમિ પહે,
જંતં દાસીકહિયં, નિયઈ પિયંઘૂ સવત્તિજુયા. ૧૨

વમ્મહરૂવમ્મહુપ્પર, મંજણપવણં નિણ્ણિ તં ણસા,
પમ્મણઈ ધન્ના સ ચ્ચિવ, નારી જીસે વરો ણસો. ૧૩

(આવું સાંભળી) તે મંત્રિપ્રિયા દાસીઓને કહેવા લાગી કે હે દાસીઓ ન્યારે તે કુમાર આ રસ્તેથી જતો જુઓ ત્યારે મને ચેતવજો કે જેથી તે કેવો રૂપવાન છે તે હું જોઈ શકું. ૧૧

હવે એક વેળાએ સુગુણ શિરોમણિ મિત્રોએ વીંટાયેલો સુન્નત કુમાર તે રસ્તે થઈ જતો હતો. તેવામાં દાસીએ ચેતવ્યાથી પ્રિયંશુ નામની મંત્રિપ્રિયા પોતાની સોકથો સાથે મળીને તેને જોવા લાગી. ૧૨

ત્યારે કામદેવના રૂપના જોરવાળા ઓફાણને લાંગવામાં પવન સમાન તે સુન્નતને જોઈને એ મંત્રિની સ્ત્રી કહેવા લાગી જગત્માં તેજ સ્ત્રી નથી બહાર છે કે જેનો આ વર છે. ૧૩

સા પ્રતિભણતિ હલાઃ યદા સ ગચ્છે દનેન મર્ગેષ્ણ,
તદા મમ સાધયત તં સુભગં યેન પ્રેક્ષે. ૧૧

ગુણિજનાવતંસવયસ્યપરિગતં તં કદાપિ તસ્મિન્,
પથિ યાંતં દાસીકથિતં પશ્યતિ પ્રિયંશુઃ સપત્ની શુતા. ૧૨

મન્મથરૂપમદોત્પર, મંજનપવનં દદ્ધા તં ણસા,
પ્રમ્મણતિ ધન્ના સાચૈવ નારી યસ્યા વર ણસઃ. ૧૩

કાઠં સુજાયવેસં, અહસાઈ કયાવિ સા અભિરમે ઇ,
અન્નાણ સવત્તીણં, મહ્જે તવ્વયણચિઠાહિં. ૧૪

ઇત્તો પત્તો મંતી, ગિહ્ધારં નિઠણં તિ કલિઝ્ઞણ,
અવસપ્પિઝ્ઞણ સણિયં, કવાઢલ્લિદ્દેણ પિચ્છેઈ. ૧૫

અંતેઝરચિઠં દઢુ, ચિંતણ હા વિનઠયં ઇયં,
હોહી રહસ્સમેણ, સુઠરં તા હોઝ પચ્છન્નં. ૧૬

વળતી કેઈ વેળાએ તેણી ભલકાદાર સુબલ કુમારનો વેષ ધારણ કરી, બીજી સોકથેની વચ્ચે તે કુમારના વાક્ય અને આગા કરી ફરવા લાગી. ૧૪

એવામાં મંત્રી ત્યાં આવી ચડ્યો-તે ઘરનો દરવાજો બંધ કરેલો જાણી ધીમે ધીમે પાસે આવી ઠમાડના બાંકોરામાંથી જોવા મંડ્યો. ૧૫

પોતાના જ્ઞાનખાનાની એકા જોઈને મંત્રી વિચારવા લાગ્યો કે બાહ્યેર વાત ફૂટશે તો આ જ્ઞાનખાનાની સદંતર આગર જશે માટે લાંબા વખત સૂધી આ વાત છાની રખાવવી. ૧૬

કૃત્વા સુજાતવેષં, અતિશાયિ કદાપિ સા અભિરમતે,
અન્યાસાં સપત્નીનાં મધ્યે તદ્વચનચેષ્ટાભિઃ ૧૪

ઇતઃ પ્રાપ્તો મંત્રી ગૃહદ્વારં નિષ્ઠિત મિતિ કલયિત્વા,
અવસર્પ્ય શનૈઃ કપાઢલ્લિદ્દ્રેણ પ્રેક્ષતે. ૧૫

અંતઃપુરચેષ્ટાં દૃષ્ટ્વા ચિંતયતિ હા વિનઠ મેતત્,
ભવિષ્યતિ રહસ્યભેદે સુચિરં તદ્ ભવતુ પચ્છન્નં. ૧૬

અહ લિહ્દ કૂડલેહં, સુજાય તુમણ મહં ઇમં કહિયં,
જહ વંધિય અપ્પિસ્સં, મિત્તપહં દસદિણસ્સંતે. ૧૭

કિંતુ વિલંબસિ અઙ્ગવિ, ઇચ્છાઈ નિદંસણ નિવસ્સ મો,
ચિંતઈ નિવોત્તિ હદ્ધવી, ઇયંમિ ઇમં કહં ઘડઈ. ૧૮

અહવા લોહંધાણં, નરાણ કિં અકરણિઙ્ગ મિહ ભુવણે,
તા હંતવ્વો एसो, રક્ખેયવ્વો જણવવાઓ. ૧૯

હવે તે મંત્રીએ એક ખોટો લેખ લખ્યો તેમાં લખ્યું કે “હે સુ-
ભત તે મને એમ કહેલું હતું કે દશ દિનની અંદર મિત્રપ્રભ રાજાને આંધી
આણીશ છતાં હવે કાં વિલાંબ કરે છે!” ઇત્યાદિક વિગત લખીને તે લેખ
રાજાને ખતાવ્યો, ત્યારે રાજા પણ વિચારમાં પડ્યો કે હાય હાય આવો ભલો
માણસ આવું કામ કેમ કરે. ૧૭-૧૮

અથવા લોભાંધ મનુષ્યોને આ જગતમાં કંઈ અકર્તવ્ય નથી. માટે
આ સુભતને મારવો જોઈએ અને તે એવી રીતે કે જેથી લોકોમાં પણ કશી
હોહા નહિ થાય. ૧૯

અથ લિલ્લતિ કૂડલેસં સુજાત ત્વયા મહં ઇદં કથિતં,
યથા વદ્ધા અર્પયિષ્ણમિ મિત્રપ્રભં દશદિનસ્યાતિ. ૧૭

કિંતુ વિલંબસે અઘાપિ, ઇત્યાદિ નિદર્શયતિ નૃપસ્યાગ્રે,
ચિંતયતિ નૃપોપિ હાધિક્, એતસ્મિન્નિદં કથં ઘટતે. ૧૮

અથવા લોભાંધાનાં નરાણાં કિં અકરણીય મિહ ભુવમે,
તતો હંતવ્ય એવ રક્ષિતવ્યો જનાપવાદઃ ૧૯

તો નિવકજ્જમિસેણં, સ લેહ મપ્પિય સપેસિઓ રત્ના,
નયરી અરરકુરીય, ચંદજ્જયનિવહ્પાસંમિ. ૨૦

સો દદુ નિવાણસં, તસ્સય રૂવં વિચિંતિય ચિત્તે,
ન ઘટ્ટિ ઇરિસરૂવે, હમંમિ નરવહ્વિરુદ્ધ મિણં. ૨૧

યત ઉક્તં

વિષમસમૈ વિષમસમા, વિષમૈ વિષમાઃ સમૈઃ સમાચારાઃ
કરચરણદંતનાસિક, વક્ત્રોષ્ઠનિરીક્ષણૈઃ પુરુષાઃ ૨૨

તેથી રાજાએ પોતાનું કામ બતાવવાના મિષે કરીને તેને લેખ સાથે
અરરકુરી નગરીના ચંદ્રધ્વજ રાજા પાસે મોકલાવ્યો. ૨૦

ચંદ્રધ્વજે રાજાનો હુકમ જોયો-પણ સુખાતનું રૂપ જોતાં તે ચિત્તમાં
વિચારવા લાગ્યો કે આવા રૂપવાન પુરૂષમાં આવું રાજા વિરુદ્ધ કામ ધટી
શકેજ નહિ. ૨૧

જે માટે કહેલું છે કે

“હાથ, પગ, દાંત, નાક, મુખ, હોઠ, અને કટાક્ષ એ જેના કાંધક
વાંકા અને કાંધક સીધા હોય તો તે માણસ પોતે પણ તેવોજ વાંકો સીધો
નિવડવાનો, જો તદન વાંકો હોય તો તે તદન વાંકો હોય તો તે તદન વાંકો
નિવડવાનો અને જો સીધો હોય તો સીધો નિવડવાનો. ૨૨

તતો નૃપકાર્યમિષેણ સ લેખ મર્પયિત્વા સંપ્રેષિતોરાજા,
નગર્યા અરરકુર્યા ચંદ્રધ્વજનૃપતિપાર્શ્વે. ૨૦

સ દૃષ્ટ્વા નૃપાદેશં તસ્ય ચ રૂપં વિચિંતયતિ ચિત્તે,
ન ઘટતે હૃદયૂપે અસ્મિન્ નરપતિ વિરુદ્ધ મિદં. ૨૧

અહ ઓસારિય સન્નં, સાહઈ દંસેઈ નિવડલેહં ચ,
મળઈ મુજાઓ નરવર, કુળમુ તુમં સામિઆણસં. ૨૩

ચંદ્રજાઓ વિ જંપડ, ન તુમં મારેમિ કિંતુ પસિજળ,
અચ્છિન્નપુન્ન અચ્છિન્ન, કિત્તિ પચ્છન્ન મત્થાહિ. ૨૪

ઇય મળિજળં તેણં, ચંદ્રજસા નામિયા નિયા મળ્ણી,
તયદોસદૂરિયતળૂ, દિન્ના સે મરુયહરિસેળ. ૨૫

હવે તે ચંદ્રધ્વજે બીજા બધાને રજા આપી (એકાંતમાં) સુખતને સઘળી વાત કહી રાખના લેળ બતાવ્યો, ત્યારે સુખત બોલ્યો કે હે નરવર તને જે પ્રમાણે તારા સ્વામિનો હુકમ છે તે પ્રમાણે કર. ૨૩

ત્યારે ચંદ્રધ્વજ બોલ્યો કે તારા બપર પ્રસન્ન થઈ હું તને મારતો નથી, માટે તું પુણ્ય અને કીર્તિને તોડ્યા વગર છડાં છાનો માનો રહે. ૨૪

એમ કહીને તેણે ચંદ્રયશા નામની પોતાની બેન કે જે ત્વચ્ચાના દોષથી કેઠ રોગે કરી દૂષિત થએલી હતી તે ઘણી ખુશી સાથે તેને પ-રણાવી. ૨૫

અથ અપસાર્યં સર્વં સાધયતિ દર્શયતિ નૃપતિલેખં ચ,
મળતિ મુજાતો નરવર કુરુષ્વ ત્વં સ્વામ્યાદેશં ૨૩

ચંદ્રધ્વજોપિ જલ્પતિ, ન ત્વાં મારયામિ કિંતુ પ્રસીધ્ય,
અચ્છિન્નપુણ્ય અચ્છિન્નકીર્તિં પ્રચ્છન્ન માતિષ્ઠ. ૨૪

इति भणित्वा तेन चंद्रयशानामिका निजा भगिनी,
त्वग्दोषदूषिततनुः दत्ता तस्य गुरुकहर्षेण. २५

ત સ્સંસગવસેનં, સા સાવયધર્મનિચ્છલા જાયા,
નિક્કિઠકુઠવિહુરા, સુચંગસંવેગરંગિલા ૨૬

ગંદિયાણસણા સંમં, તેણં નિજ્જામિયા इमा મરિહં,
ભાસુરવરબુદિધરો, જાઓ સોહમ્મસગસુરો. ૨૭

પત્તો સ પહત્તોહી, નમિહં જાણાવિહં ચ અપ્પાણં,
મળહ સુજાયં સામિય, કહેસુ કિં તે કરેમિ પિયં. ૨૮

તે ચંદ્રયશા સુભતની સોખતથી હુણ્ણ રોગથી પીડાયલી છતાં
ઉત્તમ સંવેગથી રંગિત થઈ શ્રાવક ધર્મમાં નિશ્ચળ થઈ. ૨૬

તેણીએ અણસણ લીધું અને સુભત તેની નિર્યાપના કરવા લાગ્યો
એ રીતે તેણી મરણ પામીને સૌધર્મ દેવલોકમાં દેહીપ્યમાન શરીર ધારણ કરનાર દેવતા થઈ. ૨૭

તે દેવ અવધિ જ્ઞાનથી પૂર્વ લવ જાણીને ત્યાં આવી સુભતને ન-
મીને પોતાની ઓળખ આપી કહેવા લાગ્યો કે હે સ્વામિન્ તમારું શું પ્રિય
કરું તે કહો. ૨૮

તત્સંસર્ગવસેન સા શ્રાવકધર્મનિચ્છલા જાતા,
નિક્કુઠકુઠવિધુરા સુચંગસંવેગરંગવતી. ૨૬

મુદ્દીતાનજ્ઞના સમ્યક્ તેન નિર્યામિતા इयં થૃત્વા,
ભાસ્વરવરબોદિધરો જાતઃ સૌધર્મસ્વર્ગસુરઃ ૨૭

પ્રાપ્તઃ સ પ્રયુક્તાવધિઃ નત્વા જ્ઞાપયિત્વા ચાત્માનં,
મળતિ સુજાતં સ્વામિન્ કથય કિં તે કરોમિ પ્રિયં. ૨૮

સો ચિત્તઃ જઈ પિયરે, પિચ્છં તા હં ગદ્દેમિ પવ્વજ્જં,
તત્ત્થાવ મિણં નાઉં, અમરો ચંપાપુરીઝવરિં. ૨૯

વિઝલં સિલં વિઝવ્વહ, તો નિવપમુહા જણા મિસં મીયા,
ધૂપકડુચ્છુપહત્થા, મણંતિ સિરમિલિયકરકમલા. ૩૦

મો મો સમેહ સો જસ્સ, કિંચિ અમ્હેહિ ચિટ્ઠિયં દુટ્ઠુ,
અહ વિત્તાસઃ તિયસો, કહિં ગમિસ્સહ હહા દાસા. ૩૧

ત્યારે સુખત (પોતાના મનમાં) ચિંતવવા લાગ્યો કે જો હું મારા
માથાપને એકવાર જોઉં તો પછી પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરું, ત્યારે તેનો આ વિ-
ચાર દેવ જાણી લઈ ચંપાપુરી ઊપર નીચે સુખ સંકટ પાડવા લાગ્યો. ૨૯

શહેરના ઊપર એક મહોટી શિળા વિકુર્વી—તે જોઈ રાજા વગેરે લોકો
બહુ ભય પામ્યા, તેથી ધૂપના કડચ્છા હાથમાં ધરીને હાથ મસ્તકે મેળવી
કહેવા લાગ્યા. ૩૦

હે દેવ હે દેવ, અમે જો કેઈતું માહું કર્યું હોય તો તે અમને માર્
કરો, ત્યારે તે દેવ બીવરાવવા લાગ્યો કે તમે શુભામ થયા છો હવે કયાં
જઈ શકશો. ૩૧

સ ચિતયતિ યદિ પિતરૌ પ્રેક્ષે તદા હં યજ્ઞામિ,
પ્રવ્રજ્યાં તદ્દાવ મિદં જ્ઞાત્વા અમર શ્રંપાપુર્યાઝવરિં. ૨૯

વિપુલાં શિલાં વિકુરુતે, તતો તૃપ પ્રમુખા જના મૃશં મીતાઃ
ધૂપકડુચ્છકદસ્તા મણંતિ શિરોમિલિતકરકમલાઃ ૩૦

મો મો ક્ષમતાં સ યસ્ય કિંચિ દસ્માભિ શ્ચેષ્ઠિતં દુષ્ટુ,
અથ વિત્રાસયતિ ત્રિદશઃ કુત્ર ગમિશ્યથ હહા દાસાઃ ૩૧

પાવેણ અમચ્છેણં, સુસાવઓ દૂસિઓ અકજ્જેણ,
ચૂરોમિ તેણ તુરિયં, અજ્જ અણજ્જે તુમે સઘ્વે. ૩૨

હુદહ જઈ તં સ્વામહ, નરસિરરયણં તઓ જણો મળઈ,
સો સંપઈ કત્થ સુરો, મળેઈ હત્થેવ ઉજ્જાણે. ૩૩

નાયરજણ સહિણં, નિવેણ સો સ્વામિઓ તર્હિ ગંતું,
આરોવિઓ ય સિંધુર મહુદ્ધરકંધરં જ્ઞત્તિ. ૩૪

(પછી કહેવા લાગ્યો કે) પાપી મંત્રીએ સુશ્રાવક ઊપર અકાર્યનો આરોપ મેલી તેને દૂષિત કર્યો છે તેથી આજ તમે બધા અનાર્યોને ચૂરીશ. ૩૨

માટે તે ઉત્તમ નરને જો તમે ખમાવો તો છૂટો-ત્યારે લોકો બોલ્યા કે તે હાલ ક્યાં છે એટલે દેવ બોલ્યો કે આજ નગરના ઉદ્યાનમાં છે. ૩૩

ત્યારે નગર લોકના સાથે રાજાએ ત્યાં જઈને તેની માફી માગી અને અતિ ઊંચા હાથી ઊપર ઝટ તેને ચડાવ્યો. ૩૪

પાપેન અમાત્યેન સુશ્રાવકો દૂષિતઃ અકાર્યેણ,
ચૂરયામિ તેન ત્વરિતં અથ અનાર્યાન્ન યુષ્માન્ન સર્વાન્ ૩૨

હુદ્યત યદિ તં ક્ષામયત નરશિરોરત્નં તતો જનો મળાતિ,
સ સંપતિ કુવ્ર, સુરો મળતિ, અત્રૈ વો ઘાને. ૩૩

નાગરજનસહિતેન નૃપેણ સ ક્ષામિત સ્તત્ર મત્વા,
આરોપિત શ્ચ સિંધુર મત્યુદ્ધરકંધરં જ્ઞટિતિ. ૩૪

સો સોહંતો સિરસવરિ, ધરિય હિમધામધવલછત્રેણ,
વીજ્જંતો સુરસરિ, લહરીસરસેયચમરેહિં. ૩૫

થુવંતો જલભરભરિય, જલયગુરુસદ્વંદિવિંદેણ,
દિંતો દાણં મણતકિયાહિયં તકિયજણાણ. ૩૬

ધમ્મુદયા તુહ રૂવં, તુહ ઉદઓ ધમ્મહેઉ હ્ય પીઈ,
અન્નુન્નં હોઉ થિરા, હ્ય જણવયણાઈં નિમુણંતો. ૩૭

લોકો તેના મસ્તકપર હિમાલય જેવું ધવળ છત્ર ધરવા લાગ્યા
અને ગંગાની લહેરો તથા મહાદેવ જેવા શ્વેત આમશેથી તેને વીંજવા
લાગ્યા. ૩૫

વળી સજળ મેઘના માફક ગાજતા બંદિઓ તેને સ્તવવા લાગ્યા,
અને તે સુખત શેઠ તાર્કિક લોકોને તેમના ધારવા કરતાં પણ અધિક દાન
દેવા લાગ્યા. ૩૬

લોકો બોલવા લાગ્યા કે ધર્મના ઉદયથી તારૂં રૂપ થયું છે અને
તારા ઉદયથી ધર્મ વૃદ્ધિ પામે છે એમ એ બે બનાવને અરસપરસ સ્થિર
સંબંધ રહેલ છે. ૩૭

સ શોભમાનઃ શિરસઉપરિ ધારિત હિમધામધવલછત્રેણ,
વીજ્યમાનઃ સુરસરિલ્લહરીશ્વર શ્વેતચામરૈઃ ૩૫

સ્તૂયમાનો જલભરભૃત જલદગુરુસદ્વંદિવંદૈઃ
યચ્છન્ દાનં મનસ્તર્કિતાધિકં તાર્કિક જનેભ્યઃ ૩૬

ધર્મોદયાત્ તવ રૂપં, તવો દયો ધર્મહેતુ રિતિ પ્રીતિઃ
અન્યોયં ભવતુ સ્થિરા ઇતિ જિનવચનાનિ નિશ્રુણ્વન્. ૩૭

ધન્નો અહો ઇમો સ્વલુ, જસ્સ મુરા અવિ કુળંતિ આણસં,
ધમ્મો વિ એસ પવરો, કુળંતિ જં એરિસા પુરિસા. ૩૮

ઈચ્છાઈ જઈણસાસણ, પમાવણં સો કુળંતઓ સમિહે,
પત્તો પળમઈ અમ્મા, પિઝ્ઞણ પયકમલ મમલમણો. ૩૯

ઈત્તો ય ધમ્મઘોસો, મંતી વજ્જો નિવેણ આણત્તો,
મોયાવિઓ મુજાણ, કારિઓ તહવિ નિવ્વિસઓ, ૪૦

અહ દાઝ નિયયદવ્વં, ધમ્મે પુચ્છિય નિવં તહ મુજાઓ,
પિયરેહિ સમં દિક્કસં, મિણ્હઈ દુવિહં તદા સિક્કસં. ૪૧

(વળી લોકો કહેવા લાગ્યા કે) અહો આ પુરૂષ ખરેખર ધન્ય છે
કે દેવતાઓ પણ જેનો હુકમ બળવે છે, વળી આવા પુરૂષો જે ધર્મ પાળે
છે તે ધર્મ પણ ઉત્તમ હોવો જોઈએ. ૩૮

ઈત્યાદિક જિન શાસનની પ્રભાવના કરાવતો થકો તે પોતાને ધરે
આવી માઆપના ચરણ કમળમાં નિર્મળ મન ધરી નમવા લાગ્યો. ૩૯

હવે રાજાએ પહેલા ધર્મઘોષ મંત્રીને મારવાનો હુકમ કર્યો ત્યારે
સુભતે વચ્ચે પડી તેને મૂકાવ્યો, છતાં રાજાએ તેને દેશનિકાલ કર્યો. ૪૦

આહ તે સુભતે પોતાનું દ્રવ્ય ધર્મમાં વાપરી રાજાની રજા લઈ

ધન્યઃ અહો અયં સ્વલુ યસ્ય મુરા અપિ કુર્વંત્યાદેશં,
ધર્મો વ્યેષ પ્રવરઃ કુર્વંતિ ય મીદશાઃ પુરુષાઃ ૩૮

ઈત્યાદિજૈનશાસનપ્રભાવનાં સ કુર્વંત્ સ્વગૃહે,
પ્રાપ્તઃ પ્રણમતિ માતાપિત્રોઃ પદકમલ મમલમનાઃ ૩૯

ઇત શ્વ ધર્મઘોષો મંત્રી વચ્ચો નૃપેણ આજ્ઞપ્તઃ
મોચિત સુજાતેન, કારિત સ્તથાપિ નિર્વિષયઃ ૪૦

અથ દત્ત્વા નિજકદ્રવ્યં ધર્મ્મે પૃષ્ઠા નૃપં તથા સુજાતઃ
પિતૃભ્યાં સમં દીક્ષાં ગૃહ્ણાતિ દ્વિવિધાં તથા શિક્ષાં. ૪૧

પોતાના માળાપના સાથે દીક્ષા લીધી તથા ચરણ શિક્ષા અને કરણ શિક્ષા પામી હુશિયાર થયો. ૪૧

કયદુકરતવચરણા, નિમ્મલકેવલકલાહિ કંતિલ્લા,
તિન્નિવિ તિન્નપજ્ઞા, સિવ મયલ મણુત્તરં પત્તા. ૪૨

મંતી વિ ધમ્મઘોસો, રાયગિહગઓ ફુરંતવેરગ્ગો,
ગુરુમૂલગહિયદિક્સો, પવન્નપડિમાવિહારોય. ૪૩

વારત્તપુરે ભયસેણ, રાયવારત્તમંતિગેહંમિ,
નિવહિયવિંદું સ્વીરં સઘયમહું અગહિઓ ચલિઓ. ૪૪

એ ત્રણે જણ હુષ્કર તપચરણ કરીને નિર્મળ કેવળ જ્ઞાન પામી પ્ર-
તિજ્ઞા પૂર્ણ કરી અચળ સર્વોત્તમ મોક્ષપદ પામ્યા. ૪૨

હવે દેશનિકાળ થએલો ધર્મઘોષ મંત્રી પણ રાજગૃહનગરમાં જઈ
વૈરાગ્ય પામી ગુરૂ પાસે દીક્ષા લઈ સાધુની આર પ્રતિભાઓ પાળવા લા-
ગ્યો. ૪૩

તે મુનિ વારત્તપુરમાં અભયસેન રાજાના વારત્ત નામના મંત્રીના ઘ-
રમાં વહોરવા ગયો ત્યાં તેમણે ધી સાકરવાળી ખીર વહોરાવતાં તેમાંથી બિંદુ
નીચે પડ્યો એટલે મુનિ તે લીધા વગર ચાલતો થયો. ૪૪

કૃતદુષ્કરતપશ્ચરણા, નિર્મલકેવલકલાભિઃ કાંતાઃ
ત્રયોપિ તીર્ણ પ્રતિજ્ઞાઃ શિવ મવલ મનુત્તરં પ્રાપ્તાઃ ૪૨

મંત્રી અપિ ધર્મઘોષઃ, રાજગૃહગતઃ સ્ફુર દ્વૈરાગ્યઃ
ગુરુમૂલગૃહીતદીક્ષઃ મપન્નપ્રતિમાવિહાર શ્ર. ૪૩

વારત્તપુરે અભયસેન રાજવારત્તમંત્રિગૃહે,
નિપતિતવિંદુ સ્વીરં સદૃતમધુ અગૃહીત્યા ચલિતઃ ૪૪

કિં નહુ ગહિયા મિક્ખા, મુણિના ઇય જાવ ચિંતણ મંતી,
નિજ્જૂહઠિઓ તા તત્થ, મચ્છિયાઓ નિલીનાઓ. ૪૫

પિચ્છઈ ઘરકોઈલિયા, તં સરડો તંપિ દુટમજ્જારો.
તં ષચ્ચંતિયમુણઓ, તંપિય વત્થવ્વઓ મુણઓ. ૪૬

તે કલહંતે દટું, ઉવઠિયા તપ્પહૂ પહૂયવલા,
જાયં ચ મહાજુજ્જં, તો મંતી ચિંતણ ચિત્તે. ૪૭

ત્યારે ટોળામાં બેઠેલો મંત્રી વિચાર કરવા લાગ્યો કે મુનિએ ભિક્ષા
શામાટે લીધી નહિ હશે એટલામાં તો તે બિંદુ ઉપર માખીએ બેસવા
લાગી. ૪૫

તે માખીએને ઘરેણી બેવા લાગી, તેને સરડો બેવા લાગ્યો, સર-
ડાને બિલાડે બેયું, બિલાડાને બાહેરથી આવેલા કૂતરાએ બેયું, અને તેને
ત્યાં વસતા કૂતરાએ બેયું. ૪૬

તેઓ લડવા માંડ્યા, તેમને જોઈ તેમના બહુ બળવાળા ધણીએ
ત્યાં દોડી આવ્યા અને ત્યાં મોટી મારામારી થઈ પડી, ત્યારે મંત્રી મનમાં
નીચે મુજબ વિચાર કરવા લાગ્યો. ૪૭

કિં નૈવ ગૃહીતા ભિક્ષા મુનિના ઇતિયાવત્ ચિંતયતિ મંત્રી,
નિર્ઘૂયસ્થિતઃ તાવત્ તન્ન મક્ષિકા નિલીનાઃ ૪૫

(તાઃ) પ્રેક્ષતે ગૃહકૌલિકા તાં સરટઃ તમપિ દુષ્ટમાર્જારઃ
તં પ્રાત્યંતિકશુનકઃ તમપિચ વાસ્તવાકઃ શુનકઃ ૪૬

તાન્ કલહમાનાન્ દટ્ઠ્વા ઉપસ્થિતા તત્પ્રભવઃ પ્રભૂતબલાઃ
જાતં ચ મહાયુદ્ધં તતો મંત્રી ચિંતયતિ ચિત્તે. ૪૭

इय कारणा न गहिया, भिक्षा तेणं ति सुद्धभाववसा,
जाइसरो गहियवओ, पत्तो सो सुंसुमारपुरे. ४८

तत्थ निवधुंधुमारो, अंगारवई सुया य से तंच,
परिणयणकए मग्गइ, पज्जोओ देइ नय इयरो. ४९

अह रुठो पज्जोओ पबलबलो रुंभए तयं नयरं,
अप्पबलो मज्जनिवो पुच्छइ नेमित्तिયं भीओ. ૫૦

તે મુનિએ જીવરના કારણે ભિક્ષા ન લીધી એમ વિચારી વિશુદ્ધ ભાવના થોડે જાતિ સ્મરણ પામી તે મંત્રી દીક્ષા લઈ સુસુમારપુરમાં આગ્યો. ૪૮

ત્યાં ધુધુમાર નામે રાજા હતો-તેની અંગારવતી નામે પુત્રી હતી, તેને પરણવા માટે પ્રધેાતન રાજાએ માગેા મોકલ્યો. પણ ધુધુમાર આપવા ઈચ્છતો નહતો. ૪૯

તેથી પ્રધેાતન રાજા ક્રોધાયમાન થઈ ભારે લશ્કર લઈ તે નગરને શેકવા લાગ્યો, ત્યારે થોડા બળવાળા અંદરના ધુધુમાર રાજાએ બી જાધને નિમિત્તિયાને પૂછ્યું. ૫૦

इति कारणात् न गृहीता, भिक्षा तेन इति शुद्धभाववशात्,
जातिस्मरो गृहीतव्रतः प्राप्तः स सुंसुमारपुरे. ४८

तत्र नृपधुंधुमारः अंगारवती सुता च तस्य तांच,
परिणयनकृते मार्गयते प्रद्योतः ददाति न च इतरः ४९

अथ रुष्टः प्रद्योतः प्रबलबलो रुध्यते तत्र नगरं,
अल्पबलो मध्यनृपः पृच्छति नैमित्तिकं भीतः ५०

સો વિ નિમિત્તનિમિત્તં, ખેસઈ ડિંખાણિ, તાણિ ખીયાણિ,
નાગઠરે વારત્તયચરણે સરણં પવન્નાણિ. ૫૧

તો સહસાકારેણં, મા વીહેહ ત્તિ પખણિયં મુણિણા,
નેમિત્તિણ્ણ કહિયં, નિવસ્સ, જં તુહ જઓ નૂણં. ૫૨

વીસત્થો મજ્જલ્હે, પજ્જોઓ ધિત્તુ ધુંધુમારેણં,
નીઓ નિચનયરીણ, અંગારવઈ ય સે દિન્ના. ૫૩

પુરિ ખમિરો પજ્જોઓ, અપ્પવલં દદુ ધુંધુમારનિવં,
કહ ગહિઓ હં પુઠા, દઈયા સા કહઈ મુણિવચણં. ૫૪

તે નિમિત્તિયાએ નિમિત્ત બેવા ખાતર નાના છોકરાઓને બીવરાબ્યા ત્યારે તે બીધેલા છોકરા દોડીને નાગ મંદિરમાં બોલેલા વારત્ત મુનિના શરણે ગયા. ૫૧

ત્યારે સહસાત્કારે મુનિ બોલી ગયા કે બીઓમાં, તે પરથી નિમિત્તિયાએ ધુંધુમાર રાબાને કહ્યું કે તારે અચિત્ત બચ થશે. ૫૨

બાદ અપોરની વેળાએ વીન્નામો લેતા પ્રદ્યોતનને ધુંધુમારે પકડી પાડ્યો, અને તેને પોતાના નગરમાં લાવી અંગારવતી પરણાવી. ૫૩

પછી પ્રદ્યોતને શહેરમાં ફરતા ધુંધુમારનું ઓછું લક્ષકર બેઠ પોતાની પરણેતરને પૂછ્યું કે હું પકડાયો શી રીતે ત્યારે તેણીએ મુનિનું વચન કહી સંભળાવ્યું. ૫૪

સોપિં નિમિત્તનિમિત્તં ખાપયતિ ડિંખાણિ, તાણિ ખીતાણિ,
નાગઠરે વારત્તકચરણે, શરણં પ્રપન્નાણિ. ૫૧

તતઃ સહસાત્કારેણ મા વિખેત ઇતિ પ્રખણિતં મુનિના.
નેમિત્તિકેન કથિતં નૃપસ્ય, યત્ તવ જયો નૂનં. ૫૨

વિશ્વસ્તો મધ્યાન્હે પ્રદ્યોતઃ ગૃહીત્વા ધુંધુમારેણ,
નીતો નિજનગર્યા અંગારવતી ચ તસ્ય દત્તા. ૫૩

પુરિ ખ્રમન્ પ્રદ્યોતઃ અલ્પવલં દદ્ધ્વા ધુંધુમારનૃપં,
કથં ગૃહીતો હં પૃષ્ઠા દાયિતા સા કથયતિ મુનિવચનં. ૫૪

કહઈ નિવો તુજ્જ નમ્મો, નેમિન્નિયલ્લવગ, સોવિ ઉવડત્તો,
આપવ્વજ્જં સુમરઈ, ચેટ્ઠયસંવડયરં નવરં ૫૫

આલોઈય પઢિકંતો, વારત્તરિસી પરં પયં પત્તો,
મણિય મિણં તુ પસંગા, સુજાયચરિણ્ણ ઇહ પગયં ૫૬

एवं च धर्मोन्नतिहेतु रुचैः जातः सुजातः शुचिरूप रूपः
त युक्त मुक्तं यदभीष्टरूपो, जीवो भवे धर्मसुरत्न योग्यः ५७

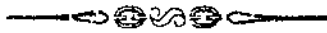
इति सुजात कथा.

ત્યારે પ્રવ્રાતન રાજા તે મુનિ પાસે જઈ કહેવા લાગ્યો કે હે નેમિ-
ત્તિક તપસ્વી, તને નમસ્કાર કરું છું, આમ સાંભળી તે મુનિએ પ્રવ્રજ્યા
લીધી ત્યાંથી માંડી ઉપયોગ આપતાં તે છોકરાઓ તરફ કહેલું વાક્ય યાદ
કર્યું. ૫૫

તેથી તે વાક્યને આલોચી પડિકમી વારત્ત મુનિ મોક્ષ પામ્યા, આ
રીતે પ્રસંગમાં આ વાત કહી પણ ઇહાં દૃષ્ટાંતમાં તે સુભતના ચરિત્રનીજ
જરૂર છે. ૫૬

આ રીતે પવિત્ર રૂપશાળી સુભત ધર્મની અતિશય ઉન્નતિનેા હેતુ
થયો, માટે મનોહર રૂપવાન્ જીવ ધર્મસુરતને યોગ્ય થાય એમ જે કહેવામાં
આવ્યું છે તે ગરોબર છે. ૫૭

એ રીતે સુભતની કથા છે.

कथयति नृपः तुभ्यं नमौ नेमित्तिकक्षपकसो एवमुक्तः
आप्रव्रज्यां स्मरति चेदकसंव्यतिकरं नवरं. ५५

आलोचितप्रतिक्रान्तः वारत्तारूपिः परं पदं प्राप्तः
मणित मिदं तु प्रसंगात् सुजातचरितेन इह प्रकृतं. ५६

ત્રીજો ગુણ.

ઉક્તો રૂપવા નિતિ દ્વિતીયોઽગુણઃ-અથ તૃતીયં પ્રકૃતિસો-
મસ્વગુણ માહ.

૩૫વાનપણા ૩૫ બીજો ગુણ કહ્યો-હવે પ્રકૃતિ સોમપણા
૩૫ ત્રીજા ગુણને કહે છે:-

(મૂઠ ગાથા.)

પયઈ સોમસહાવો-
ન પાવકમ્મે પવત્તણ પાયં,
હોઈ સુહસેવણિજ્જો-
પસમનિમિત્તં પરેસિં પિ. ૧૦

(મૂળનો અર્થ.)

સ્વભાવે શાંત સ્વભાવવાળો પ્રાચે પાપ ભરેલા કામમાં નહિ
પ્રવર્તે અને સુખે સેવાઈ શકાય તેમજ બીજાઓને પણ શાંતિનો
આપનાર થઈ પડે છે. ૧૦

(ટીકા.)

પ્રકૃત્યાઽકૃત્રિમભાવેન, સૌમ્યસ્વભાવોઽમીષણાકૃતિ વિશ્વસનીયરૂપ
इत्यर्थः न नैव, पापकर्मण्याक्रोशवधादौ हिंसा चौर्यादौ वा प्रवर्तते व्याप्रियते,
પ્રાચો બાહુલ્યેના નિર્વાહાદિકારણ મંતરેણા, તદેવ ભવતિ-સુખ સેવનીયોઽક્ષલે-
જારાધ્યઃ પ્રશમનિમિત્ત મુપશમકારણં ચ-અપિશબ્દસ્યેહ સમુચ્ચાયકસ્ય યો-
ગાત્-પરેષા મન્યેષા મનીદશાનાં ભવેદ્ । વિજય શ્રેષ્ઠિવત્ ।

પ્રકૃતિએ કરીને એટલે અકૃત્રિમપણાથી, જે સૌમ્ય સ્વભાવવાળો એ-
ટલે જેનો ભયાનક આકાર ન હોવાથી તેનો વિશ્વાસ કરી શકાય એવો હોય

તે પુરૂષ પાપકર્મ એટલે મારફાડ વગેરે અથવા હિંસા ચોરી વગેરે દુષ્ટ કા-
મોમાં પ્રાપ્ત કરીને એટલે ઘણું કરીને નહિજ પ્રવર્તે પ્રાપ્ત કહેવાની એ મ-
તલબ કે નિર્વાહજ ન થઈ શકતો હોય તો જૂદી વાત છે પણ તે શિવાય
નજ પ્રવર્તે, અને એથીજ કરીને તે સુખ સેવનીય કહેતાં વગર કલેશે આ-
રાધી શકાય એવો તથા પ્રશમનું નિમિત્ત એટલે ઉપશમનું કારણ પણ થાય
છે—આ જગોએ મૂળમાં અપિ શબ્દ વાપરેલ છે તે સમુચ્ચય અર્થે વાપરેલો
હોવાથી ‘પ્રશમનિમિત્તં ચ’ એમ અન્વયમાં બેડવો. (કોને પ્રશમનું નિમિત્ત
થાય તે કહે છે) પરને એટલે તેવા જેઓ ન હોય એવા બીજા જનોને—દા-
ખલા તરીકે વિજય શેઠની માફક—

તત્કથા ચૈવં:-

इह विजयवर्द्धनपुरे, अत्थि विसालु त्ति विस्सुओ सिद्धी,
कयकोहजोहविजओ, विजओ नामेण से पुत्तो. ?

सो उज्झायमुहाओ कयाइ आयन्नई इमं वयणं,
“अप्पहिअेण नरेणं, खमा पहाणणे होय व्वं.” २

તે વિજય કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે:-

ઇહાં (ભારત ક્ષેત્રમાં) વિજય વર્ધન નામના નગરમાં વિશાળ નામે
એક સુપ્રસિદ્ધ શેઠ હતો, તેને કોધરૂપ યોદ્ધાનો વિજય કરનાર વિજય નામે
પુત્ર હતો. ૧

તે કુમારે પોતાના શિક્ષકના મુખથી કોઈક વેળાએ આવું વચન
સાંભળ્યું કે, “પોતાનું હિત ઇચ્છનાર માણસે ક્ષમાવાન થવું.” ૨

इह विजयवर्द्धनपुरे अस्ति विशाल इति विश्रुतः
श्रेष्ठी, कृतक्रोधयोधविजयो विजयो नाम्ना तस्य पुत्रः १

स उपाध्याय मुक्तात् कदाचित् आकर्णयति इदं वचनं,
आत्महितेन नरेण क्षमाप्रधानेन भवितव्यं. २

જઓ

સ્વંતી સુહાણ મૂઠં, મૂઠં કોહો દુહાણ સવ્વાણં,
વિણઓ ગુણાણ મૂઠં, મૂઠં માણો અણત્થાણં. ૩

“જિણજણનીરમણીણં, મણીણ ચિંતામણી જહા પવરો,
કપ્પલયા ય લયાણં, તહા સ્વમા સવ્વધમ્માણં.” ૪

“ઇહ ઇકં ચિય સ્વંતિં, પઠિવજ્જિય જિયપરીસહકસાયા,
સાયાણંત મણંતા, સત્તા પત્તા પયં પરમં.” ૫

જે માટે કહેલું છે કે

“સર્વ સુખોનું મૂળ ક્ષમા છે, સર્વ દુઃખોનું
મૂળ ક્રોધ છે; સર્વ શુભોનું મૂળ વિનય છે, અને સર્વ અ-
નર્થોનું મૂળ માન છે.” ૩

“સઘળી સ્ત્રીઓમાં તીર્થંકરની માતા ઉત્તમ ગણાય છે, સઘળી મ-
ણિઓમાં ચિંતામણિ ઉત્તમ ગણાય છે, સઘળી લતાઓમાં કદંપલતા ઉત્તમ
ગણાય છે. તેમ સઘળા ધર્મોમાં ક્ષમા એજ ઉત્તમ ધર્મ ગણાય છે.” ૪

“અહીં એકલી ક્ષમાને સ્વીકાર કરી પરીષદો તથા કષાયોને છૂટીને
અનંત જીવો અનંત સુખમય પરમપદને પામ્યા છે.” ૫

ક્ષાંતિઃ સુહાનાં મૂઠં, મૂઠં કોધો દુઃહાનાં સર્વેષાં,
વિનયો ગુણાનાં મૂઠં, મૂઠં માનો નર્થાનાં. ૩

જિનજનની રમણીનાં, મણીનાં ચિંતામણિ યથા પ્રવરઃ
કલ્પલતા ચ લતાનાં, તથા ક્ષમા સર્વધર્માણાં. ૪

ઇહ એકાં ચૈવ ક્ષાંતિં પ્રતિપદ્ય જિતપરીષદકષાયાઃ
સાતાનંત મસંતાઃ સુત્ત્વાઃ પ્રાપ્તાઃ પદં પરમં. ૫

પીડસવરિસસરિસં, તં સો સંગિણઃ તત્ત્વબુદ્ધીએ,
જાઓ વિડસો કમસો, પત્તો ય સુતારતારુઙ્ગ. ૬

પિયરોહિ વસંતપુરે, સાગરસિદ્ધિસ્સગોસિરિં ધૂયં,
પરિણાવિઓ તર્હિચિય, મુત્તુ પિયં નિયપુરં પત્તો. ૭

સસુરગિહાઝ કયાઈવિ, ધિત્તુ પિયં નિયગિહંમિ સો ઇંતો,
અદ્ધપહે પઢિભણિઓ, નિયપિયરુકંઠિયપિયાએ. ૮

કુમાર તત્ત્વ બુદ્ધિથી તે વચનને અમૃતની વૃષ્ટિ સમાન ગણવા લા-
ગ્યો, અને અનુક્રમે લાણીને વિદ્વાન થઈ 'મનોહર' થાવનપણું પામ્યો. ૬

તે કુમારને તેના માળાપે વસંતપુરમાં સાગર શેઠની ગોશ્રી નામની
પુત્રી સાથે પરણાવ્યો, તે સ્ત્રીને ત્યાં પિયરમાંજ રહેવા દઈ વિજય કુમાર
પોતાના શહેરમાં આવ્યો. ૭

હવે ક્યારેક સસરાના ઘરથી પોતાની પ્રિયાને તેડીને તે પોતાના
ઘર તરફ આવતો હતો, તે જોયો અર્ધે રસ્તે આવી પહોંચ્યો કે ગોશ્રીને
પોતાના પિયરમાં રહેવાની ઉત્કંઠા થવાથી તેણી તેને કહેવા લાગી. ૮

પીયૂષવર્ષસદૃશં તત્ત્વ સ સંગણયતિ તત્ત્વબુદ્ધા,
જાતો વિદ્વાન ક્રમશઃ પ્રાપ્તઃ સ્વ સુતારતારુણ્યં. ૬

પિતૃભ્યાં વસંતપુરે સાગરશ્રેષ્ઠિનો ગોશ્રિયં પુત્રીં,
પરિણાયિતઃ તત્રચૈવ મુક્ત્વા પ્રિયાં નિજપુરં પ્રાપ્તઃ. ૭

શ્વશુરગૃહાત્ કદાચિદપિ ગૃહીત્વા પ્રિયાં નિજગૃહે સ ઇયન્,
અર્ધપથે પ્રતિભણિતો નિજપિતૃગૃહોત્કંઠિત પ્રિયયા. ૮

વાહૈ તિસાપિસાઈ, મિસં મમં નાહ, તો ઇમો તુરિયં;
પત્તો કૂવે સાર્દ્ધં, ણુમગ્ગલગ્ગાઈ દહ્યાએ. ૯

જા કહ્હૈ વાદિ તઓ, તા અવહે તં સિવિતુ સા પત્તા,
જળયગિહે મળઈ અહં, ન તેણ નીયા અસડણત્તા. ૧૦

નિવહંતો સ તદુબ્ભવ, તરૂંમિ લગ્ગિય વિણિમ્મઓ તત્તો,
ચિંતઈ સહાવસોમો, કિં તોઈ અણુલ્લિઓ અહ્યં. ૧૧

હે નાથ, મને બહુ આકરી તરસરૂંપી પિશાચણી પીડે છે, ત્યારે
આ કુમાર તરત પાછળ ચાલતી તે પ્રિયાની સાથે કૂવા પાસે આવ્યો. ૯

કુમાર તે કૂવામાંથી જેવો પાણી કાઢવા લાગ્યો કે તેને તેમાં ધક્કો
મારી તે ગોશ્રી બાપના ઘરે પાછી વળી આવી અને કહેવા લાગી કે અપ-
શુકન થવાના કારણે તમારો જમાઈ મને તેડી નહિ ગયો. ૧૦

કૂવામાં પડેલો કુમાર તેમાં ઊગેલા અડને પકડી તેમાંથી બાહર આ-
વ્યો, અને સૌમ્ય સ્વભાવવાળો હોવાથી વિચારવા લાગ્યો કે શામાટે મને તે-
ણીએ કૂવામાં નાખ્યો હશે? ૧૧

વાયતે તૃષાપિશાચી મૃશં મમનાથ તદા અયંત્વરિતં,
પ્રાપ્તઃ કૂપે સાર્દ્ધં અનુમાર્ગલગ્નયા દયિતયા. ૯

યાવત્ કર્ષયતિ વારિ તતઃ, તાવત્ અવટે તં ક્ષિપ્ત્વા સા પ્રાપ્તા,
જનકગૃહે મળતિ અહં, ન તેન નીતા અપશકુનત્વાત્. ૧૦

નિપતન્ સ તદુદ્ભવતરૌ, લગિત્વા વિનિર્ગત સ્તતઃ
ચિંતયતિ સ્વભાવસૌમ્યઃ, કિં તયા ક્ષિપ્તઃ અહં. ૧૧

હું નાયં પિયગિહમણ, પવણ ચિત્તાઈ તા અરે જીવ,
મા કુળસુ તીઈ ઉવરિં, રોસં સોસં ચ દે હસ્સ. ૧૨

સન્વો પુન્વકયાણં, કમાણં પાવએ ફલધિવામં,
અવરાહેસુ ગુણેસુય, નિમિત્તમિત્તં પરો હોઈ. ૧૩

જઈ સ્વમસિ દોસવંતે, તા તુહ સંતીઈ હોઈ અવયાસો,
અહ ન સ્વમસિ તો તુહ અવિ, સયા અસંતીઈ વાવારો. ૧૪

હા બાણુ', પિયર જવાના ધરિદાથી તેણીએ એમ કયું, માટે હે જીવ,
તેણીના ઊપર રોષ મ કર. કેમકે તેમ કયાથી પોતાના શરીરનું જ શોષ થાય
છે. ૧૨

સર્વ કોઈ પોતાના પૂર્વકૃત કર્મોનો ફળ વિપાક પામે છે, માટે અ-
પરાધ અથવા ઉપકાર કરવામાં સામે બાણુસ તો નિમિત્ત માત્ર રૂપે રહેલ
છે. ૧૩

જો તું દોષવાળા ઊપર ક્ષમા કરે તોજ તને ક્ષમા કરવાનું ટાંકણું
મળે, પણ જો ત્યાં તું ક્ષમા નહિ કરે, તો પછી તને હુમેશાં અક્ષમાનોજ
વાવશે રહેશે-અર્થાત્ ક્ષમા કરવાનો અવકાશજ નહિ મળશે. ૧૪

હું જ્ઞાતં પિતૃ ગૃહગમન, પ્રવણચિત્તયા તતઃ અરે જીવ,
મા કુરુ તસ્યાઉપરિ રોષં શોષં ચ દેહસ્પ. ૧૨

સર્વઃ પૂર્વકૃતાનાં કર્મણાં પ્રાપ્નોતિ ફલધિવાકં,
અપરાધેષુ ગુણેષુચ નિમિત્તમાત્રં પરો ભવતિ. ૧૩

યદિ ક્ષમસિ દોષવત સ્તદા તવ ક્ષાંત્યા ભવતિ અવકાશઃ
અથ ન ક્ષમસિ તતઃ તવાપિ સદા અક્ષાંત્યા વ્યાપારઃ ૧૪

(આ ગાથાનો બીજી રીતે પણ અર્થ થઇ શકે છે, તે આ પ્રમાણે કે) જો તું દોષવાળા ઉપર ક્ષમા કરે, તો તારા ઉપર પણ ક્ષમા કરવાનો પ્રસંગ આવશે. (એટલે કે તું ક્ષમા કરશે તો, બીજા પણ તારા ઉપર ક્ષમા કરશે) પણ જો તું ક્ષમા નહિ કરે, તો પછી તારાપર પણ હુમેશાં અક્ષમાજી વાપરવામાં આવશે. (અર્થાત્ તારા ઉપર પણ કોઇ ક્ષમા નહિ કરવાનો.)

इय चिन्तिष्य नियगेहं, पत्तो जणणीइ पुच्छिओ भणइ,

अवसज्जकारणा मे, सुणहा नो आणिया अंब. १५

बहुआ* बहुआणयणे, पिऊहि भणिओवि सो न उच्छहइ,

को तीइ वराईअे, काहिइ दुक्खं ति काऊण. १६

कइयावि भिसं मिच्छेहि, पेरिओ सो गओ ससुरगेहे,

ठाऊण कइवयदिणे, धितुं पियं सगिह मणुपत्तो. १७

એમ ચિંતવીને તે પોતાના ઘરે વળી આવ્યો ત્યારે માતાએ પૂછતાં કહેવા લાગ્યો કે, અપશુકન થવાના કારણે હે માતા ! હું વહુને તેડી આવ્યો નહિ. ૧૫

બાહ ઘણી વેળાએ માઆપ વહુને તેડવા માટે તેને કહેતા, તોપણ તે તૈયાર નહિ થતો, અને વિચારતો કે, તે આપડીને કોણ દુઃખી કરે ? ૧૬

છતાં એક વેળાએ મિત્રોએ બહુ પ્રેરણા કરવાથી તે સસરાના ઘરે

इति चिन्तयित्वा निजगेहं प्राप्तो जनन्या पृष्ठो भणति,

अपशुक्नकारणात् मया स्नुषा नो आनीता अंब. १५

बहुवेलं बध्वानयने पितृभ्यां भणितोपि स न उत्सहते,

क स्तस्या वराकयाः करिष्यति दुःख मिति कृत्वा. १६

कदापि भृशं मित्रैः प्रेरितः स गतः श्वशुरगृहे,

स्थित्वा कतिपय दिनानि गृहीत्वा प्रियां स्वगृहं मनुमाप्तः १७

* बहुआ એ ૩૫ બહુ શબ્દપર કાળાર્થે પ્રાકૃતમાં દા પ્રત્યય લગાવતાં થાય—
પણ જો બહુદા એવો પાઠ માનિયે તો બહુદા શબ્દનો તે બરાબર ૩૫ થાય.

ગયો, ત્યાં કેટલાક દિવસ રહીને પ્રિયાને તેડી પોતાને ઘેર આંચો. ૧૭

પિયરેસુ ઉવરએસું, જાયં તેંસિં ગિહસ્સ સામિત્તં,
પિમ્મપરાણ કમેણં, ચરો તણયા સમુવ્વન્ના. ૧૮

પયઈસોમસહાવો, વિજઓ પાએણ હણિયવહુપાવો,
જાઓ મુસેવણિજ્જો, પરિયણ મુહિસયણપભિઈણ. ૧૯

તસંસગિં વસેણં, પસમિક્કધણો ઘણો જણો જાઓ,
જં સંગાઉ જિયાણં, ગુણાગુણા હુંતિ મણિયં ચ. ૨૦

ત્યારકેડે માળાપ આલી ગયા બાદ, તેઓ ધરના ઘણી થયા, અને
અરસપરસ પ્રેમ ધરી રહેવા લાગ્યા. તેમને અનુક્રમે ચાર પુત્રો થયા. ૧૮

મૂળ પ્રકૃતિએ શાંત સ્વભાવવાળો હોવાથીજ પ્રાચે વિજય બહુ પાપ
તોડી શકતો હતો, અને તેમ હોવાથી પરિજન, મિત્ર, તથા સગાંવહાલાં વ-
ગેરા તેને સુખે સેવી શકતા હતા. ૧૯

તેની સોબતના યોગથી ઘણા લોક પ્રશમ ગુણ પામ્યા, કારણ કે
સોબતના લીધેજ જીવોને ગુણ દોષ પ્રાપ્ત થાય છે, જે માટે કહેલું છે
કે;—૨૦

પિત્રોઃ ઉપરતયોઃ જાતં તયોઃ ગૃહસ્ય સ્વામિત્વં,
પ્રેમપરયોઃ ક્રમેણ ચત્વાર સ્તનયાઃ સમુત્પન્નાઃ ૧૮

પ્રકૃતિ સૌમ્યસ્વભાવો વિજયઃ પ્રાચેણ હતવહુપાપઃ
જાતઃ મુસેવનીયઃ પરિજન મુહુવસ્વજન પ્રભૃતીનાં. ૧૯

તત્સંસર્ગવશેન, પ્રશમૈકધને ઘનો જાતઃ
યત્ સંગાવ જીવાનાં, ગુણાગુણૌ ભવતઃ મણિતં ચ. ૨૦

(કાવ્ય.)

સંતપ્તાયસિ સંસ્થિતસ્ય પયસો નામાપિ ન જ્ઞાયતે-
મુક્તાકારતયા તદેવ નલિનીપત્રસ્થિતં રાજતે,

સ્વાતૌ સાગરશુક્તિસંપુટ્કતં તજ્જાયતે મૌક્તિકં-
પ્રાયેણા ધ્રુવમધ્યમોત્તમગુણઃ સંસર્ગતો દૃશ્યતે. ૨૧*

નિવ્વુદ્દાણપહાણં, સ્વમાગુણં મુણિય મુહમણો વિજઓ,
જડ નિયડ કંપિ કલહંતયં, તઓ મળડ ઇય વચળં. ૨૨

વિલસિરપરમપમોયા, સ્વમાપહાણા મવેહ મો લોયા,
મા કુળહ કહવિ કોહં, ઓહં પિ વ મવસમુદ્રસ્ત. ૨૩

તપેલા લોહ ઉપર પાણી રાખીએ તો, તેનું નામ પણ જાણાશે નહિ,
કમળિનીના પાંદડાપર રાખતાં તે જળખિંદૂ મોતી જેવું દેખાઈ રહેશે, સ્વાત
નક્ષત્ર વરસતાં દરિયાઈ છીપમાં પડીને તેજ પાણી ખુદ મોતી થાય છે. માટે
અધમ-મધ્યમ અને ઉત્તમ ગુણો પ્રાયે સોળતના લીધેજ થાય છે. ૨૧

ક્ષમા ગુણને મુક્તિ મેળવવાનું પ્રધાન કારણ જાણીને શુભ ચિત્ત-
વાળો વિજય જો કોઈને કળહ કરતો દેખતો તો આવાં વચન કહેતો. ૨૨

હે લોકો, તમે પરમ પ્રમોદમાં મગ્ન રહી ક્ષમાવાળા થાઓ, અને
કોઈ પણ પ્રકારે ક્રોધ મ કરો. કારણ કે ક્રોધ એ ભવ સમુદ્રનો પ્રવાહ રૂપજ
છે. ૨૩

* આ કાવ્ય ભર્તૃહરીના નીતિશનકનું છે.

નિર્વૃત્તિદાનપ્રધાનં ક્ષમાગુણં જ્ઞાત્વા શુભમના વિજયઃ
યદિ પશ્યતિ કમપિ કલહાયંતં તતો મળતિ ઇતિ વચનં. ૨૨

વિલસત્પરમપ્રમોદાઃ ક્ષમા પ્રધાના ભવત મો લોકાઃ
મા કુરુત કથમપિ ક્રોધં ઓષ મિવ ભવસમુદ્રસ્ય. ૨૩

ધમ્મત્થકામમુક્ષાણ, હારણં કારણં દુહસયાણં,
કલહં કલહંસા ઇવ, કલુષજલં ચયદ્ધ મો ભવિયા. ૨૪

સન્વસ્સાવિહિલીયં, અજંપિયં જંપિયાડ વર મિહયં,
નિડળમદ્દસ પરસસ વિ, અપુચ્છિયં પુચ્છિયાડ વરં. ૨૫

ઇય પદ્દિણ મુવણ્સં, દિંતં જળયં મળેઈ જિદ્ધમુઓ,
કિં તાય તુમં પુણરુત્ત, મેવ મુવદ્દસસિ સવ્વેસિ. ૨૬

ધર્મ અર્થ કામ અને મોક્ષ એ ચારે પુરૂષાર્થને નાશ કરનાર અને
સેંકડો દુઃખોના કારણભૂત એવા કલહને રાજહંસો જેમ કલુષિત જળનો
ત્યાગ કરે, તેમ તેમ હે બાળ્યો! તમે પણ ત્યાગ કરો. ૨૪

કોઈના પણ દોષ બોલી બતાવ્યા કરતાં ન બોલવા એ સાફ છે,
અને બીજા હુશિયાર માણસે પણ તે બાબત પૂછવા કરતાં ન પૂછવી
સારી.* ૨૫

એમ દરરોજ ઉપદેશ આપતા વિજય શેઠને તેનો મોટો પુત્ર પૂ-

ધર્મર્થિકામ મોક્ષાનાં હારણં કારણં દુઃસ્વજ્ઞતાનાં,
કલહં કલહંસા ઇવ કલુષજલં ત્યજત મો મવ્યાઃ ૨૪

સર્વસ્યાપિ ચાલીકં અજલ્પિતં જલ્પિતાદ્ વર મિહ,
નિપુણમતેઃ પરસ્યાપિ અપૃષ્ઠં પૃષ્ઠાદ્ વરં. ૨૫

ઇતિ પ્રતિદિન મુપદેશં દદંતં જનકં મળતિ જ્યેષ્ઠ સુતઃ
કિં તાત ત્વં પુનરુત્ત મેવ ઉપદિશસિ સર્વેષાં. ૨૬

* આ વાતને મળતી કહેવત છે કે “ન બોલ્યામાં નવ ગુણ” મૌનં સ-
ર્વાર્થ સાધનં.

છવા લાગ્યો કે હે પિતાહ! તમે બધાને એની એજ વાત કેમ કહો છો ? ૨૬

વિજઓ જંપડ અણુહવ, સિદ્ધ મિણં વચ્છ મજ્ઞ સો આહ,
કહણુ મળડ તો સિટ્ટી, અજંપિયં જંપિયાડ વરં. ૨૭

ગાઢાયરેણ તળણ, પમણિઓ અહ મળેડ સિટ્ટી વિ,
તુહ જળળીડ પુરા હં, પણુલ્લિઓ વિયડઅવડંપિ. ૨૮

નય તં તીણ્વિ મણ, કહિયં જા તં સુહાવહં જાયં,
તુમણ વિ તઓ ણ્યં, કહિયન્વં નેવ કસ્તાવિ. ૨૯

વિજ્ય બોલ્યો કે હે વત્સ, મને એ વાત અનુભવ સિદ્ધ થયેલ છે.
ત્યારે મોટો પુત્ર બોલ્યો કે તે શી રીતે ? ત્યારે વિજ્ય બોલ્યો કે તે વાત
કહેવા કરતાં ન કહેવી સારી. ૨૭

પુત્રે બહુ આગ્રહ કરીને કહ્યાથી શેઠે વાત કહી કે, પૂર્વે મને તારી
માએ વિષમ કૂવામાં નાંખ્યો હતો. ૨૮

આ વાત મેં તેણીને યણુ ફરી નથી કહી અને તેથી સઘળું સાફ
થયું છે, માટે તારે યણુ એ વાત કોઈને કહેવી નહિ. ૨૯

વિજયો જલ્પતિ અનુભવ સિદ્ધ મિદં વત્સ મમ સ આહ કર્યંતું,
મળતિ તમ શ્રેષ્ઠી અજલ્પિતં જલ્પિતાડ વરં. ૨૭

ગાઢાદ્રેણ તનયેન, પ્રમણિતઃ અથ મળતિ શ્રેષ્ઠી અપિ,
તવ જનન્યા પુરા અહં, પ્રણુદિતઃ વિકટાવટે. ૨૮

નચ તવ તસ્યાઅપિ મયા કથિતં યાવત્ તવ સુહાવહં જાતં,
ત્વથાપિ તત એતત્ કથિતઞ્ચં નૈવ કસ્યાપિ. ૨૯

હસિક્ષણ ઝનમદ્વના, તેણં પુટ્ટં કયાઈ કિં અંમો,
 સચ્ચ મિણં જં તાઓ, તુમણ કુવંમિ પક્ષિત્તો. ૩૦
 કહ નાય મિણં તીણ, પુટ્ટે સો આહ તાયવયનાઓ,
 તં સુણિય લજ્જિયા સા, હિયયં ફુહિતં ધસ ત્તિ મયા. ૩૧
 એયં નાડં વિજઓ, અપ્પં અપ્પાસયં તિ નિંદંતો,
 સોયભરભરિયહિયઓ, કરેઈ દઈઆઈ મયકિચ્છં. ૩૨
 સંવેગરંગિયમણો, કયાવિ સિરિવિમલ્લસૂરિપાસંમિ,
 નિરવજ્જં પવ્વજ્જં, સજ્જો પહિવજ્જણ વિજઓ. ૩૩

તે ટુંકી બુદ્ધિવાળા પુત્રે કોઈ વેળા હસતાં હસતાં 'પૂછયું' કે, હે મા,
 શું તમે અમારા આપને કૂવામાં નાખ્યો હતો, એ વાત સાચી છે? ૩૦

તે પૂછવા લાગી કે, તે તે' કેમ બોલ્યું? ત્યારે તે બોલ્યો કે આપે
 વાત કહી તેથી. ત્યારે એ સાંભળીને તે એટલી શરમ પામી કે તેણ' હૃદય
 પુટી જવાથી તે મરણ પામી. ૩૧

એ વાત બાણીને વિજય પોતાને ટુંકા આશયવાળો ગણી નિંદતો
 થકો શોકાતુર થઈ તે દયિતાનું અગ્નિસંસ્કારાદિ મૃતકાર્ય કર્યું. ૩૨

આદ તેણ' મન સંવેગથી રંગિત થવાથી અવસર પામી શ્રી વિમળ-

હસિત્વા ઝનમતિના, તેન પૃષ્ઠં કદાપિ કિં અંબે,
 સત્ય મિદં યત્ તાતસ્ત્વયા કૂપે પ્રક્ષિપ્તઃ ૩૦
 કથં જ્ઞાત મિદં, તયા પૃષ્ઠે સ આહ, તાતવચનાદ્,
 તત્ શ્રુત્વા લજ્જિત્તા સા, હૃદયં સ્ફુટિતં ઘટિતિ મૃતા. ૩૧
 એતત્ જ્ઞાત્વા વિજયઃ આત્માનં અલ્પાશય મિતિ (કૃત્વા) નિંદન્,
 શોકમરમૃતહૃદયઃ કરોતિ દયિતાયાઃ મૃતકૃત્યં. ૩૨
 સંવેગરંગિત મનાઃ કદાપિ શ્રી વિમલ્લસૂરિ પાર્શ્વે,
 નિરવચ્યાં પ્રવ્રજ્યાં સયઃ પ્રતિપચતે વિજયઃ ૩૩

સૂરિના પાસે તરત નિરવધ પ્રવ્રજ્યા અંગીકાર કરી. ૩૩

સામન્નં बहुवरिसे, परिपालय चइय पाटवं देहं,
लहिउं च अमरगेहं, क्रमेण पाविहि य सिद्धिं पि. ૩૪

इति निश्चय्य सुसाम्य निबंधनं विजयवृत्त मुदार मनुत्तरं,
प्रकृतिसौम्यगुणं गुणशालिनः श्रयत भव्यजना जननच्छिदे. ૩५

इति विजय कथा ॥ छ ॥

ધણા વર્ષ સાધુપણું પાળી શાંત સ્વભાવ હોવાથી તંદુરસ્ત રહેલા
શરીરને ત્યાગ કરી દેવતા થયો, અને અનુક્રમે સિદ્ધિ પામશે. ૩૪

આ રીતે સામ્ય ભાવજનક ઉદાર અને ઉકૃષ્ટ વિજયશેઠનું વૃત્તાંત
સાંભળીને ગુણશાળી ભવ્યજનો તમે જન્મનો ઉચ્છેદ કરવા સાફ પ્રકૃતિ
સૌમ્યપણું નામે ત્રીજો ગુણ ધારણ કરો. ૩૫

એ રીતે વિજયશેઠની કથા છે.

ચતુર્થ ગુણ.

પ્રરુપિતઃ પ્રકૃતિસૌમ્ય ઇતિ તૃતીયો ગુણઃ । અથ ચતુર્થ લો-
કપ્રિયગુણ માહ ।

પ્રકૃતિ સૌમ્યપણાફ પ ત્રીજો ગુણ બતાવ્યો, હવે લોકપ્રિય
પણાફ થોથો ગુણ કહે છે.

શ્રામણ્યं बहुवर्षान् परिपालय त्यक्त्वा पटुं देहं,
लब्ध्वा चामरगेहं क्रमेण लक्ष्यते सिद्धिं च ૩४

(મૂઠ ગાથા.)

ઇહપરલોયવિરુદ્ધ,
ન સેવણ દાણવિણયસીલહો,
લોયપ્પિઓ જણાણ,
જણેઈ ધમ્મંમિ बहुमाणं. ૧૧

(મૂળનો અર્થ.)

જે પુરૂષ દાતા વિજયવંત અને સુશીલ થઈ આ લોક અને
પરલોકથી જે વિરુદ્ધ કામો હોય તેને નહિ કરે તે લોકપ્રિય થઈને
લોકોને ધર્મમાં બહુ માન ઊપજાવે. ૧૧

(ટીકા.)

ઇહલોક વિરુદ્ધ પરિનિદા,
ઇહલોક વિરુદ્ધ એટલે પરિનિદા વગેરે કાર્યો,

યદુક્ત—

સન્નવસ ચેવ નિદા, વિસેસઓ તહય ગુણસમિદ્ધાણં,
સજ્જુધમ્મકરણહસણં રીઠા જણપૂયણિજ્જાણં. ૧

જે માટે કહેલું છે કે,—

(લોક વિરુદ્ધ કાર્યો આ પ્રમાણે છે:—)

સર્વ કોઈની નિંદા કરવી અને તેમાં પણ વિશેષ કરીને ગુણવાન
પુરૂષોની નિંદા કરવી, લોભે લાવે ધર્મ કરનાર ઊપર હસવું, જન પૂજનીય
પુરૂષોનું અપમાન કરવું, ૧

સર્વસ્ય ચૈવ નિદા વિશેષત સ્તથાચ ગુણસમિદ્ધાણં,
રુજ્જુધમ્મકરણહસણં રીઠા જનપૂજનીયાનાં. ૧

બહુજન વિરુદ્ધસંગો, દેસાદાચારલંઘનં તદ્ય,
ઉલ્લખભોગો ય તદા, દાણાઈ વિ પચડ મન્નેસિ. ૨

સાહુવસર્ણમિ તોસો, સદસામત્યંમિ અપાઢિયારો ય,
અમાડયાઈં ઇત્યં, લોગ વિરુદ્ધાઈં નેયાણિ. ૩

ઈતિ.

બહુ લોકથી જે વિરુદ્ધ હોય તેની સોખત રાખવી, દેશ કુલ જાત વગેરેના જે આચાર હોય તેનું ઉલ્લંઘન કરવું, ઉલ્લટ વેષ કે ભપકો રાખવો, ખીજા દેખે તેમ (નાદે ચડી) દાન વગેરે કરવું. ૨

જો ભલા માણસને કષ્ટ પડતાં રાજી થવું, પોતાનું સામર્થ્ય છતાં ભલા માણસને પડતું કષ્ટ નહિ અટકાવવું, ઇત્યાદિક કાર્યો આ જગોએ લોક વિરુદ્ધ જાણવા. ૩

પરલોકવિરુદ્ધં સ્વરકર્માદિ

પરલોક વિરુદ્ધ કાર્ય તે ખરકર્મ એટલે જે કામ કરતાં સંપ્તાર્થ વાપરવી પડે તે.

તત્તથા

બહુધા સ્વરકર્મિત્વ, શીરપતિત્વં ચ શુલ્ક પાલત્વં.
વિરતિ વિનાપિ મુકુતી કરોતિ નૈવંપ્રકારમયં. ૧

બહુજનવિરુદ્ધસંગો દેશાચારલંઘનં તથાચ,
ઉલ્લખભોગ શ્ર તથા દાનાદ્યપિ પ્રકટ મન્યેષાં. ૨

સાધુવ્યસને તોષઃ સતિ સામર્થ્યે અપ્રતીકાર શ્ર,
અવમાદિકાનિ લોકવિરુદ્ધાનિ જ્ઞેયાનિ. ૩

(હરિભદ્રસરિ.)

તે આ પ્રમાણે છે:—

બહુ પ્રકારના ખરકર્મ જેવા કે જળાદત્ત કામ, જકાત વસુલ કરનારનું કામ ઇત્યાદિ એવા પ્રકારના કામ સુકૃતી પુરૂષે વિરતિ ન લીધી હોય તોપણ નહિ કરવાં. ૧

ઉભયલોકવિરુદ્ધં દ્યૂતાદિ

ઉભયલોક વિરુદ્ધ કાર્ય તે જુગાર વગેરે સાત વ્યસનો:—

તત્ત્વથા

દ્યૂતં ચ માંસં ચ મુરા ચ વેશ્યા, પાપદ્ધિં ચૌર્યં પરદારસેવા,
एतानि सप्तव्यसनानि लोके पापाधिके पुंसि सदा भवन्ति ?

“इहैव निन्दते शिष्टै, व्यसनासक्तमानसः

मृत स्तु दुर्गतिं याति, गतत्राणो नराधमः” ૨

અય મહિમાય:—એતાનિ કર્માણિ લોકવૈમુખ્યકારણાનિ પરિહરં શ્રેવ
શિષ્ટજનપ્રિયો ભવતિ—ધર્મસ્યાપિ સ એવા ધિકારી તિ ।

તથા દાનં ત્યાગો, વિનય ઉચિતપ્રતિપત્તિ: શીલં સદાચારપરતા, અભિ
રાદય: પરિપૂર્ણો ય: સ લોકપ્રિયો ભવતિ, ઉક્તં ચ—

તે આ પ્રમાણે છે.

જુગાર, માંસ, દારૂ, વેશ્યા, શિકાર, ચોરી, અને પરસ્ત્રી ગમન આ
સાત વ્યસનો આ જગત્માં અતિ પામી પુરૂષોમાં હુમેશાં રહ્યા કરે છે. ૧

વ્યસની માણસ ઇહાં પણ સારા જનોમાં નિંદાય છે, અને મરે
ત્યારે તે નીચ માણસ વગર અટકાયે દુર્ગતિએ પહોંચે છે. ૨

તેથી કહેવાની મતલબ એ છે કે એ કામો કરવાથી લોકોની અપ્રીતિ
થાય છે, માટે તેમનો પરિહાર કરે તોજ સારા જનોને પ્રિય થાય અને ધર્મ
કરવાનો પણ તેજ અધિકારી ગણાય.

તથા દાન એટલે સખાવત, વિનય એટલે યોગ્ય સત્કાર, તથા શીળ

એટલે સદાચારમાં તત્પર રહેવું તે, એ ગુણોથી જે આદ્ય કહેતાં પરિપૂર્ણ હોય તે લોકપ્રિય થાય છે. જે માટે કહેલું છે કે—

“દાનેન સત્ત્વાનિ વશી ભવંતિ, દાનેન વૈરાણ્ય પિ યાંતિ નાશં,
પરોપિ બંધુત્વ મુપૈતિ દાનાત્, તસ્મા દ્વિ દાનં સતતં પ્રદેયં?” ૧

“વિણળ નરો ગંધેણ, ચંદનં સોમયાદ રચણિયરો,
મહુરરસેણં અમયં, જણપિયત્તં લહઈ મુવણે. ૨”

“સુવિસુદ્ધસીલજુસો, પાવડ કિત્તિં જસં ચ ઇહ લોણ,
સવ્વજણવલ્લહો વિય, સુદગ્ધભાગી ય પરલોણ ૩”

इति.

एतस्य धर्मप्रतिपत्तौ फल माह—

एवंविधो लोकप्रियो, जनानां सम्यग्दृशा मपि, जनय स्युत्पादयति,
धर्मे यथावस्थितमुक्तिमार्गे, बहुमान मांतरप्रीतिं धर्मप्रतिपत्तिहेतुं बोधिवीजं
वा । विनयंधरवत् । तथाचोक्तं—

સખાવતથી દરેક પ્રાણી વશ થાય છે, સખાવતથી વૈરા બૂલી જવાય છે, સખાવતથીજ ત્રાહિત માણસ બંધુત્વ થાય છે, માટે હમેશાં સખાવત કરતા રહેવું. ૧

માણસ વિનયથી લોકોને પ્રિય થાય છે, ચંદન તેની સુગંધથી લોકોને પ્રિય થાય છે, ચંદ્ર તેની ચંડકથી લોકોને પ્રિય થાય છે, અને અમૃત તેના મીઠાશથી લોકોને પ્રિય થાય છે. ૨

નિર્મળ શીળવાન પુરૂષ આ લોકમાં કીર્તિ અને યશ મેળવે છે અને સર્વ લોકને વહ્નલ પણ થાય છે, તથા પરલોકમાં ઉત્તમ ગતિ પામે છે. ૩

એવો લોકપ્રિય પુરૂષ ધર્મ પામે તો તેથી જે ફળ થાય તે કહે છે:—

એવી રીતનો લોકપ્રિય પુરૂષ જનોને એટલે સમ્યગ્દષ્ટિ જનોને પણ

ધર્મમાં એટલે કે ખરેખરા સુક્રિત માર્ગમાં, બહુ માન એટલે આંતરંગિક પ્રીતિ તેને જણવે છે એટલે જાપણવે છે અથવા જેનાવડે ધર્મ પામી શકાય એવા બાધીબીજને ઉત્પન્ન કરે છે; વિનયધર માફક જે માટે કહ્યું છે કે

“યુક્તં જનપ્રિયત્વં, શુદ્ધં સદ્ધર્મસિદ્ધિ ફલદ મલં,
ધર્મપ્રશંસનાદે, વૌજાધાનાદિભાવેન” ? (ઇતિ)

ધર્મની પ્રશંસા તથા બીજા ધ્યાનનું કારણ હોવાથી લોકપ્રિયપણું ખરા ધર્મની સિદ્ધિ કરવા સમર્થ છે એ વાત યથાર્થ છે. ૧

વિનયધર કથા પુનરેવં;—

અતિ હ સુવન્નરુદ્રા, ચંપા ચંપયલય વ્વ પવરપુરી,
ફુરિયનયધર્મબુદ્ધી, તત્થ નિવો ધર્મબુદ્ધિ ત્તિ. ૧

અમરીઓ વિ જયંતી, રુવેણ પ્રિયા ચ તસ્સ વિજયંતી,
સિદ્ધી ચ ઇન્ધનામો, પુન્નજસા નામ સે મજ્જા. ૨

વિનયધરની કથા આ પ્રમાણે છે.

ઇહાં અંપકલતા જેમ સુવર્ણ-સારા વર્ણથી મનોહર છે તેમ સુવર્ણ-સોનાંથી ભરપૂર અંપાનામે મોટી નગરી હતી, તેમાં ન્યાય ધર્મની બુદ્ધિવાળો ધર્મ બુદ્ધિ નામે રાજા હતો. ૧

તે રાજાની રૂપે કરીને દેવાંગનાઓને પણ છતનાર વિજયંતી નામે રાણી હતી, અને ત્યાં ઇન્ધ નામે શેઠ હતો અને તેની પૂર્ણયશા નામે ભાર્યા હતી. ૨

અસ્તી હ મુવર્ણરુચિરા ચંપા ચંપકલતા ચ્વ પ્રવરપુરી
સ્ફુરિતનયધર્મબુદ્ધિઃ તત્ર નૃપો ધર્મબુદ્ધિ રિતિ. ૧

અમરી રપિ જયંતી રૂપેણ પ્રિયા ચ તસ્ય વિજયંતી,
શ્રેષ્ઠી ચ ઇન્ધનામા પૂર્ણયશા નામ તસ્યા ભાર્યા. ૨

નિષ્કં ગુરુજનપણઓ, નિયતણુઅફંતકંતિજિયકણઓ,
ઉછસિરવહુલવિણઓ, તાણં વિણયંધરો તણઓ. ૩

સો સવ્વકલા કુસલો, કોમુદનાહુ વ્વ સયલજણ ઇહો,
નિરૂપમસુંદેરિમરંગ, સંગયં જુવ્વણં પત્તો. ૪

મુહસંગહિયકલાઓ, લવણિમહવહસિયતિયસરમણીઓ,
સાવયકુલજમ્માઓ, પડિવન્નગિહત્થધમ્માઓ. ૫

તારા સિરી ય વિણયા, દેવી નામાડ વિમલસીલાઓ,
જમગં ચરો પરિણેડ, પવરસિદ્ધીણ ધૂયાઓ. ૬

હમેશાં ગુરુ જનને પગે પડનાર, પોતાના શરીરની કાંતિએ કરી
સોનાને છતનાર, અને બહુ વિનયવાન એવો વિનયધર નામે તે શેઠનો પુત્ર
હતો. ૩

તે કુમાર સર્વ કળાઓમાં કુશળ થઈ અંદ્રમાના માફક સર્વ જનને
ધૃષ્ટ થઈ અનુપમ સૌંદર્યના રંગથી ભરેલી યૌવન અવસ્થા પામ્યો. ૪

(ત્યારે) સુખે કરીને સર્વ કળાઓ શીખેલી, લાવણ્ય ગુણથી દેવાંગ-
નાઓને હસનારી, શ્રાવક કુળમાં જન્મેલી ગૃહસ્થ ધર્મને પાળતી એવી તારા,

નિત્યં ગુરુજનપ્રણતો નિજતનૂતિકાંત કાંતિજિતકનકઃ,

ઉછસદ્વહુલવિનય સ્તયોઃ વિનયંધર સ્તનયઃ ૩

સ સર્વકલાકુશલઃ કૌમુદીનાથ ઇવ સકલજનેષ્ઠઃ

નિરૂપમસૌંદર્યરંગસંગતં યૌવનં પ્રાપ્તઃ ૪

મુક્ષસંગૃહીતકલાઃ લાવણ્યોપહસિતત્રિદશરમણીઃ

શ્રાવકકુલજન્માઃ પ્રતિપન્ન ગૃહસ્થ ધર્માઃ ૫

તારા શ્રી ય વિનયા દેવી (ઈતિ) નામ્નીઃ વિમલસીલાઃ

યમકં ચતસ્રઃ પરિણયતિ પ્રવરશ્રોષ્ટિનાં પુત્રીઃ ૬

શ્રી, વિનયા, અને દેવી નામની ચાર નિર્ભજ શીળવાળી મોટા શેઠાની દીકરીઓને તે એકી વેળાએ પરણ્યો. ૬

વ્યવહારશુદ્ધિસારો, પ્રાયં પરિહરિયપાવપ્રમારો,
સો મુહજલહિનિમગ્નો, કાલં વોલઈ અણુવિવગ્નો. ૭

કો અહિમુહિઓ હૃદયં, નયરે નયકુલહરે સયા મુહિય,
વત્તા ઇમા પવત્તા, કયાવિ નરનાહઅત્યાણે. ૮

એમેણ તત્થ મણિયં, મુહયાણ જણાણ મત્થયમણિ વ્વ,
અત્થિ હહ ઇમ્મપુત્તો, ધણિયં વિણયંધરો નામ. ૯

હવે તે વિનયધર ચોખો વ્યવહાર સાચવી તથા બનતાં લગ્ની પાપના કામોથી દૂર રહી મુખ સાગરમાં ઝીલતો થકો ખુશ મિઝાજથી વખત ખસાર કરતો. ૭

આ ન્યાય ભરપૂર અને સદા સુખી નગરમાં સૌથી વધારે સુખી કોણ છે? એવી રીતે એક વેળા રાજ સભામાં વાત નીકળી. ૮

ત્યારે એક જણ બોલ્યો કે સઘળા સુભગ જનોમાં શિરોમણિ સમાન ધન્ય શેઠનો પુત્ર વિનયધર ઇહાં અતિશય સુખી છે. ૯

વ્યવહારશુદ્ધિસારઃ પ્રાયઃ પરિહૃતપાપપ્રમારઃ
સ મુહજલહિનિમગ્નઃ કાલં વ્યતિક્રમયતિ અનુદ્વિગ્નઃ ૭

કો તિમુખિત હહ નગરે નયકુલગૃહે સદા મુખિતે,
વાર્તા ઇયં પ્રવૃત્તા કદાપિ નરનાથાસ્થાને. ૮

એકેન તત્ર મણિતં મુખગાનાં જનાનાં મસ્તકમણિ રિવ,
અસ્તિ હહ ઇમ્મપુત્તઃ વાઠં વિનયંધરો નામ. ૯

જસ્ય ધનં ધનયસ્ય વ, જણપ્પિયં રૂવ મમરપહુણું વ્વ,
જીવસ્ય વ અમલમઈ, કરિરાયસ્ય વ સયા દાણં. ૧૦

જસ્ય પિયાઝ ચરો, અસ્યસુંદરમંદિરં દદ્ધું,
વિલિયાઓ અમરીઓ, મન્ને નોં ઇંતિ દિદ્ધપિહં. ૧૧

ઈચ્છાઈ વહુપયારં, નિરુનિરુવમવન્નણં સુણિય તાણં,
મયણસરપસરવિહુરો, રાયા રાયારો જાઓ. ૧૨

કારણ કે જેના પાસે કુબેર માફક ધન છે, ઈંદ્ર તુલ્ય લોકપ્રિય જેનું
રૂપ છે, જીવના માફક નિર્મળ જેની બુદ્ધિ છે, અને મોટો હાથી જેમ હમેશાં
દાન (મંદજળ) ઝરે તેમ જેનું હમેશાં દાન થયા કરે છે. ૧૦

જેની ચારે પ્રિયાઓ અત્યંત સુંદર રૂપવાળી છે કે જેમને જોઈને
દેવાંગનાઓ છાનીમાની ક્યાંક છુપાઈ રહેલી હોવાથી હું માનું છું કે દૃષ્ટિ
ગોચર થતી નથી. ૧૧

ઈત્યાદિક બહુ પ્રકારનું તેમનું અનુપમ વર્ણન સાંભળીને કામબાણુ-
ના જોરથી પીડાતો રાજા તેઓ તરફ રાગાંધ થઈ પડ્યો. ૧૨

યસ્ય ધનં ધનદસ્યેવ જનપ્રિયં રૂપ મમરપ્પમો રિવ,
જીવસ્યે ન અમલમતિઃ કરિરાજસ્ય ઇવ સદા દાનં. ૧૦

યસ્યચ પ્રિયા ચતસ્રઃ અતિશયસૌંદર્યમંદિરં દદ્ધ્વા,
વિલીના અમર્યઃ મન્યે નોં ઇયંતિ દદ્ધિપથં. ૧૧

ઈત્યાદિ વહુપ્રકારં નિરુપમવર્ણનં શ્રુત્વા તાસાં.
મદનશર પ્રસર વિહુરો રાજા રાગાતુરો જાતઃ ૧૨

તિદ્વયળમળોદરીઓ, કહ મહ સંપજિજ્ઞંતિ ય્યાઓ,
ઇય ચિંતાઝરચિત્તસ્સ, તસ્સ બુદ્ધી ઇમા જાયા. ૧૩

પચ્ચાઇય પઝરજણં. દોસં ઉપ્પાઇઝં ચ સે વણિણો,
ગિદ્ધામિ બલા તાઓ, ન દોમિ ગરિદ્ધારિદ્ધો જેણ, ૧૪

ઇય નિચ્છિય ઇમંતે, નિમિચ્ચ મિચ્ચો પયંપિઓ તેણ,
વિનયંધરેણ સાર્દ્ધિ, કુણ મિત્તિં કવદ્ધનેદ્ધેણ. ૧૫

આએ ત્રણ ભુવનોના મનને હરનારી સ્ત્રીઓ મને શી રીતે પ્રાપ્ત થાય? એમ ચિંતવવા મશ્ગુલ બનેલા તે સભને આવો વિચાર સૂચ્યો કે. ૧૩

તે વાણિયા ઊપર તહોમત મેલી નગરના લોકોની ખાતરી કરાવીને યછી બુલમ ગુભરી તેની તે સ્ત્રીઓ લઇ લઈ તો હું નિંદાપાત્ર નહિ બનું. ૧૪

એમ નિશ્ચય કરી એકાંતમાં ખાતરીદાર ચાકરને બોલાવીને તે સભએ તેને કહ્યું કે તું કપટ સ્નેહ બતાવી વિનયધરની સાથે દોસ્તી બાંધ. ૧૫

ત્રિભૂવનમનો હરિણ્યઃ કથં મમ સંપદ્યતે ઇતાઃ
ઇતિ ચિંતાતુર ચિત્તસ્ય તસ્ય બુદ્ધિ રિયં જાતા. ૧૩

પ્રત્યાય પૌરજનં દોષં ઉત્પાદય ચ તસ્ય વણિજઃ
ગૃહ્ણામિ બલાત્તાઃ ન ભવામિ ગર્હાર્હીં યેન, ૧૪

ઇતિ નિશ્ચિત્ય ઇકાંતે નિભૃત્ય ભૃસઃ પ્રજલ્પિત સ્તેન.
વિનયંધરેણ સાર્દ્ધં કુરુ મૈત્રીં કપટસ્નેહેન. ૧૫

તત્તોવિ ભુજ્જસંદે, લહું લિહાવિય ઇમં તુમં ગાદં,
પચ્છન્ન મેવ મજ્ઞં, ઉવણેદિ અયાણિયં તેણં. ૧૬

તથા હિ.—

“ પસયત્થિ રહિ વીયક્કવણિ, અજ્ઞ અભમ્મસસ તુહ દુસરવિરહે,
સા જામિણી તિજામા તિજામસહસિ વ્વ મહ જાયા. ” ૧૭

તેણાવિ તદેવ વિહિં, નિવેણ પઝરાણ પેસિયં ભુજ્ઞં,
દેવીં ગંધપુદે, પહિયં વિનયંધરેણે યં, ૧૮

પછી તેના હાથે લોજપત્રપર નીચેની ગાથા લખાવીને ઝટપટ તેને
માલમ ન પડે તે રીતે છાનામાના તે મારી પાસે લાવી આપ. ૧૬

તે ગાથા આ પ્રમાણે છે:—

“ હે વિક્કશ્વર આંખવાળી અને રતિકીડામાં કુશળ, તારા અસહ્ય
વિરહથી પીડાતા મુજ અભાગ્યાને આજની આ રાત હબરો રાત જેવી થઈ
પડી છે. ” ૧૭

તે આકરે તેમજ કર્યા બાદ રાત્રીએ તે લોજપત્ર નગર જનો આ-
ગળ મેળ્યું અને કહ્યું કે આ પત્ર વિનયધરે રાણી તરફ ગંધપુટમાં મોક-
લાવેલ છે. ૧૮

તતોપિ ભૂર્જસંદે લઘુ લેખીયત્વા ઇમાં ત્વં ગાથાં,
પચ્છન્ન મેવ મમ ઉપનય અજ્ઞાતં તેન. ૧૬

પ્રસદાક્ષિ રતિવિચક્ષણે અગ્રાભાગ્યસ્ય તવ દુઃસહવિરહે,
સા યામિની ત્રિયામા ત્રિયામસહસ્રી વ મે જાતા. ૧૭

તેનાપિ તથૈવ વિહિતે નૃપેણ પૌરાણાં પ્રેષિતં ભૂર્જ,
દેવ્યૈ ગંધપુટે પ્રહિતં વિનયંધરેણ એતત. ૧૮

મો મો લિવીપરિચ્છં વિહિઉણ વિણિચ્છયં કહહ મજ્ઞં,
નહુ પચ્છા કહિયવ્વં અહહ અજુત્તં કયં રત્ના ૧૯

તેવિ હુ ન હંતિ દુદ્ધે, પુયરયા તહવિ સાસણં પહુણો,
કાયવ્વં તિ મળંતા, કુણંતિ હત્થે લિવિપરિચ્છં. ૨૦

પિચ્છિવિ લિવિસંવાયં, મળિયં નાયરજણેણ સવિસાયં,
જહિવિ લિવીસંવાઓ, નય ઘટ્ટહ્મં તુ ણ્યાઓ. ૨૧

હે નાગરિકો, લિપિની પરીક્ષા કરી ચોક્કસ વાત મને કહો, પાછળ-
થી એમ નહિ કહેતા કે રાત્રએ ગેરવાજબી કર્યું છે. ૧૯

ત્યારે નગરના શ્રેષ્ઠજનો વિચારવા લાગ્યા કે જે કે દૂધમાં પૂરા નહિ
હોય તોપણ રાત્રના હુકમને તાબે થવું જોઈએ એમ કહીને ચોતાના હાથમાં
લેખ લઈ લિપિ પરીક્ષા કરવા લાગ્યા. ૨૦

ત્યારે લિપિ તો બરોબર મળતીજ આવી તેથી દિલગીરી સાથે ન-
ગર લોક બોલ્યા કે જે કે લિપિ મળતી આવે છે. છતાં એવા માણસથી
એવું કામ થવાનું ઘટતું નથી. ૨૧

મો મો લિપિપરીક્ષાં વિધાય નિશ્ચયં કથયત મહં,
નૈવ પશ્ચાત્ કથિતવ્યં અહહ અયુક્તં કૃતં રાજા. ૧૯

તેપિ ચ ન ભવંતિ દુગ્ધે પૂતરકા સ્તથાપિ શાસનં પ્રભોઃ,
કર્ત્તવ્ય મિતિ મળંતઃ કુર્વંતિ હસ્તે લિપિપરીક્ષાં. ૨૦

પ્રેક્ષ્ય લિપિસંવાદં મળિતં નાગરજનેન સવિષાદં,
યદ્યપિ લિપિસંવાદો, નચ ઘટતે દ્વં તુ ઇતસ્માત્. ૨૧

જો ચરઈ મળભિરામે, સલ્લહિતરુનિયરવહ્લારામે,
સો કંટકિયસરીરે, કરી કરીરે કહં રમઈ. ૨૨

જો દુલ્હલિઓ સલિલે, સયાવિ માણસસરસ્સ અહિવિમલે,
સો કહ કરેઈ કિદું, કલહંસો ગામનદુંમિ. ૨૩

જો અત્થઈ તપ્પાસે, સ્વળમવિ પઢિપુન્નપુન્નપસરસ્સ,
વંજુલસંગેણ વિસં વ, પન્નગો મુયઈ સો પાવં. ૨૪

તા મજ્જત્થો હોઝં, દેવો ચિતેઝ વત્થુપરમત્થં,
અઘહંતયંપિ ઘઢિયં, ઇયં કેળાવિ પિમુળેણ. ૨૫

કારણ કે જે હાથી શલ્લકીના આડોથી ભરેલા સુંદર વનમાં ફરે તે
કાંઠાળા કેશમાં શી રીતે રમે ? ૨૨

જે રાજહંસ હુમેશાં માનસ સરોવરના અતિ નિર્મળ પાણીમાં રમ્યા
ફરે તે શી રીતે ગામના રેલામાં કીડા ફરે ? ૨૩

તે પરિપૂર્ણ પુણ્યશાળીના પાસે જે ક્ષણવાર પણ જઈ બેસે છે તે
વાંસના સંગે જેમ સર્પ વિષને મૂકે તેમ પાપને મૂકી દે છે. ૨૪

માટે હવે તમે નામદારે મધ્યસ્થ થઈને ખરી વાત વિચારવી જોઈએ
છીએ કે આ અઘટિત બનાવ કોઈક નીચ માણસે બનાવેલ છે. ૨૫

ય શ્રતિ મનોભિરામે સલ્લકી તરુનિકરવહુલારામે,
સ કંટકિત શરીરે કરી કરીરે કથં રમતે. ૨૨

યો દુર્લલિતઃ સલિલે સદાપિ માનસ સરસઃ અતિવિમલે,
સ કથં કરોતિ ક્રીડાં કલહંસો ગ્રામનદે. ૨૩

ય સ્તિષ્ઠતિ તસ્ય પાર્શ્વે ક્ષણ મપિ પ્રતિપૂર્ણ પુણ્ય પ્રસરસ્ય,
વંજુલસંગેણ વિષ મિવ પન્નગો મુંચતિ સ પાપં. ૨૪

તતઃ મધ્યસ્થી ભૂય દેવ ધિતયતુ વસ્તુપરમાર્થં,
અઘસ્માન મપિ ઘટિત મેતત્ત કેનાપિ વિશુનેન. ૨૫

શુદ્ધોપિ ફાલિહમણી, ઉવાહિવસઓ ધરેઈ અન્નત્તં,
સ્વલસંગાડ ઇમસ્સ વિ સ્વલિયં અસ્વલિયસીલસ્સ. ૨૬

ઇય મણિરે પડરજણે, પડિયારં મયગલ વ્વ અગણંતો,
મંજિયમેરાલાણો પગઓ અસમંજસં નિવડ. ૨૭

મળઈ ચ રે રે સુહઢા, હટેળ આળેહ તસ્સ દડ્યાઓ,
મુદ્દેહ હદમેહે, નિદ્ધાહિય પરિયણં દૂરે. ૨૮

અગર તો જેમ સ્ફટિકમણિ પોતે સફેદ છતાં ઉપાધિના પ્રભાણે
અન્ય રંગ ધારણ કરે તેમ આ વિનયધર પોતે અખંડિત શીળવંત છે છતાં
કોઈ દુર્જનની સોખતથી આ તેની ભૂલ થએલી લાગે છે. ૨૬

આ રીતે નગર લોક બોલતા છતાં જેમ મદમત્ત હાથી મહાવતને ન
ગણુકારે તેમ મર્યાદારૂપ ખૂટો ભાંજીને રાજા અન્યાય કરવા તરફ તૈયાર
થયો. ૨૭

અને પોતાના સુભટોને બોલાવી કહેવા લાગ્યો કે તમે જોરજુલમ-
થી તેની સ્ત્રીઓને પકડી લાવો, અને ચાકર નફરોને બાહર કાઢી તેના હાટ
તથા ઘરને શીલ મારી દો. ૨૮

શુદ્ધોપિ સ્ફટિકમણિઃ ઉપાધિવશતઃ ધારયતિ અન્યત્વં,
સ્વલસંગા દસ્વાપિ સ્વલિતં અસ્વલિતશીલસ્ય. ૨૬

ઇતિ મણતિ પૌરજને પ્રતિહારં મદગલ્લ ઇવ અવગણયન્,
મંજિતમર્યાદાલાનઃ પ્રગતઃ અસમંજસં નૃપતિઃ ૨૭

મણતિ ચ રે રે સુમટા હટેન આનયત તસ્ય દયિતાઃ,
મુદ્દયત હદમેહે નિર્દ્યાય પરિજનં દૂરે. ૨૮

તુભ્યે પુન નાયરયા, હંહો દોસિહ પક્ષવાહલા,
તં કારહ મહ પુરઓ, શુદ્ધં જેનામુ મુંચામિ. ૨૯

ઇય પઝરં ફરુમગિરાહિ, તાહિયા ધાહિયા નારંદેણ,
કિવણેણ મગ્ગણા ઇવ, પઝરા પત્તા સગેહેસુ. ૩૦

(પછી નગર લોકોને રાજા કહેવા લાગ્યો કે) તમે નગર લોકો દો-
ષવાનના પક્ષપાતવાળા થયા છો, પણ તેને મારી આગળ નિર્દોષ કરાવો એટલે
હું તેને તરત છાડી દઉં. ૨૯

આ રીતે કૃપણ માણસ જેમ યાચકોને નિષ્કંછે છે તેમ રાજાએ અ-
તિશય કડકશ વાણીથી નગર લોકોને તાડિત કર્યાથી તેઓ દોડીને પોતાના ઘરે
પહોંચ્યા. ૩૦

તો વિનયંધરમજ્જા, તાઓ નિરવજ્જકજ્જસજ્જાઓ,
આણાવિય મુહહેહિં, રાયા પક્ષિવવ્હ ઓરોહે. ૩૧

આદ વિનયંધરની તે પવિત્ર કામમાં તત્પર લાડ્યાઓને સુભટોથી
પકડાવી મગાવી રાજાએ પોતાના આંતઃપુરમાં કેદ કરી. ૩૧

યૂયં પુન નગિરકાઃ હંહો દોષવત્ પક્ષપાતિનઃ,
તં કારયત મમ પુરતઃ શુદ્ધં જેનામુ મુંચામિ. ૨૯

ઇતિ પ્રચુરં પરુષગિરામિ સ્તાહિતા ધર્ષિતા નરંદ્રેણ,
ક્રુપણેન માર્ગણા ઇવ પૌરાઃ પ્રાપ્તાઃ સ્વમેહેષુ. ૩૦

તતો વિનયંધરભાર્યાઃ તાઃ નિરવયંકાર્યસજ્જાઃ,
આનામ્ય મુખદૈઃ રાજા પ્રક્ષિપતિ અવરોધે. ૩૧

તાણ સુરૂવં દટ્ટું, ચિંતઈ નિવઈ અહો અહં ધન્નો,
જં નિસુયા દિટ્ટાઓ, મમ ગેહ મિમાઝ પત્તાઓ. ૩૨

બહુચાટુવચણપુવ્વં, વિસણ પત્થિતઓ નિવો તાહિં,
લજ્જોણયવચણાહિં, મહાસઈહિં ઇમં મણિઓ. ૩૩

પરરમણી રમણીયં, રૂવં પાસંતિ અહહ મૂઢમણા,
ન મણાગંપિ હુ અપ્પં, નિવડંતં ભીમભવકૂપે. ૩૪

તેમનું સુંદર રૂપ જોઈને રાજા ચિંતવવા લાગ્યો કે અહો મારા ભાગ્ય, કે જેમને મેં સાંભળેલી તેમને જોઈ છે અને તે મારા ઘરમાં પ્રાપ્ત થઈ છે. ૩૨

પછી રાજાએ ઘણાં મીઠાં વચનોવડે તેમને વિષય સંબંધી પ્રાર્થના કરતાં શરમથી નીચાં મુખ રાખતી તે મહા સતીઓએ તેને નીચે મુજબ કહ્યું. ૩૩

અહહ અફસોસની વાત છે કે મૂઢ મનવાળા જનો પરસ્ત્રીના રમણીય રૂપ તરફ જુવે છે પણ પોતે ભયંકર સંસારરૂપ કૂવામાં પડે છે તે તરફ જગારે જોતા નથી. ૩૪

તાસાં સુરૂપં દટ્ટા ચિંતયતિ નૃપતિઃ અહો અહં ધન્યઃ
યત્ નિશ્રુતા દટ્ટાઃ મમ ગેહં ઇમાઃ પ્રાપ્તાઃ ૩૨

બહુચાટુવચનપૂર્વં વિષયાન્ પ્રાર્થયમાનઃ નૃપઃ તાભિઃ
લજ્જાવનતવદનાભિઃ મહાસતીભિઃ ઇદં મણિતઃ ૩૩

પરરમણી રમણીયં રૂપં પશ્યંતિ અહહ મૂઢમનસઃ
ન મનાગપિ આત્માનં નિષતંતં ભીમભવકૂપે. ૩૪

પરજુવઈ જુવવ્વણભરં, જે જોઅંતે જણે જણ જિણઈ,
કુસુમસરો વિ અણંગો, કહ તે વુચ્યંતિ નરસીંહા. ૩૫

પરકંતં કામંતા, ગયસુચરિય જીવિયા મહામલિણા,
ગુરુપાવકારિણો ઇવ, કહ તે દંસંતિ નિયયમુહં. ૩૬

ઈહ વિનહિયઅપ્પાણં, કુલં કલંકિય અકિત્તિ અકંતા,
અઈદુસ્સહનરયદુહગ્ગિ, તાવતવિચા ભમંતિ ભવે. ૩૭

પરાર્થ સ્ત્રીના યૌવન તરફ નજર નાખનારા લોકોને પુષ્પબાણ ધરનાર અને અંગહીન કંઠર્પ પાણી છુટતો રહે છે તો પછી તેઓ શૂરવીર ગણાઈ નરસિંહ શેના કહેવાય ? ૩૫

પરસ્ત્રીને ઈચ્છતા થકા સદાચારરૂપ જીવનથી હીન થએલા મહા મલિન જનો મહા પાપ કરનારાઓની માફક 'પોતાનું' સુખ તે કેમ બતાવી શકતા હશે ? ૩૬

ઇહાં પોતાને બગાડી કુળને કલંકિત કરી અપકીર્તિ પામીને વળતા સંસારમાં અતિ નહિ ખમી શકાય એવી દુઃખરૂપ અગ્નિના તાપમાં તમે થઈ જવો ભમ્મા કરે છે. ૩૭

પરજુવતિ યૌવનભરં યાત્રપશ્યતો જનાન્ જગતિ જયતિ,
કુસુમશરોપ્યનંગઃ કથં તે વુચ્યંતે નરસિંહાઃ ૩૫

પરકાંતાં કામપમાનાઃ ગતસુચરિત જીવિતા મહામલિનાઃ
ગુરુપાપ કારિણ ઇવ કથં તે દર્શયતિ નિજકમ્મુલ્લં. ૩૬

ઈહ વિનાશ્ય આત્માનં કુલં કલંકયિત્વા અકીર્ત્યાક્રાંતાઃ,
અતિદુસ્સહ નરક દુઃસ્વાગ્નિ તાપતપ્તાઃ ભ્રમંતિ ભવે. ૩૭

इय मुणिय दोसजालं, नराहमाणं विण दृसीलणं,
मणसावि सीलरयणं, मा मइलमु सुकुलसंभूआ. ३८

इय मुणिय सो विलक्खो, सयलदिणं तं निसं च कहकहवि,
गमिउं गोसे पत्तो तासिं पासे पुणोवि निवो. ३९

ता नियइ ताड सव्वाड, जलणजालालिकविलकेसाओ,
अइसयबीभच्छीओ, जरचीवरमलिणगत्ताओ. ४०

परिगलियजुव्वणाओ, रागीण विरागकरणपउणाओ,
चित्तइ य निराणंदो, वेरग्गओ नरवरिंदो. ४१

આ રીતે શીળબ્રહ્મ નીચ પુરૂષોના અનેક દોષ સાંભળીને હે કુલીન જનો, તમે મનથી પણ શીળરૂપ રત્નને મેલુ કરો મા. ૩૮

એમ સાંભળીને તે રાજા વિદ્યો એક તે આજો દિવસ અને રાત જેમ તેમ વ્યતીત કરી પ્રભાતે પાછો તેમની પાસે આવ્યો. ૩૯

તેવામાં તે સર્વે સ્ત્રીઓ તેને અગ્નિની જ્વાળા માફક પીળા કેશ વાળી અતિશય ખીલત્સ અને જૂના વસ્ત્ર અને મેલા શરીર વાળી દેખાવા લાગી. ૪૦

વળી યોવન રહિત થયેલી અને રાજા જનને વૈરાગ્ય ઉપજાવવા

इति श्रुत्वा दोषजालं नराधमानां विनष्टशीळानां,
मनसापि शीलरत्नं मा मलिनय सुकुलसंभूताः ३८

इति श्रुत्वा स विलक्षः सकलदिनं तां निशां च कथंकथमपि,
गमायेत्वा गोषे प्राप्तः तासां पार्श्वे पुनरपि नृपः ३९

ततः पश्यति ताः सर्वाः ज्वलनज्वालालिक पिलकेशाः
अतिशयबीभत्साः जरचीवर मलिनमात्राः ४०

परिगलितयौवनाः रागीणां विराग करण प्रगुणाः
चित्तयति निरानंदं वैराग्यगतो नरवरेंद्रः ४१

સમર્થ થએલી તે તેને દેખાઈ તેથી ઉદાસ બની વૈરાગ્ય પામી રાજા વિચારવા લાગ્યો. ૪૧

કિં એસ દિદ્વિંધો, મદ્મોહો વા વિ મુવિણઓ કિંવા,
કિંવા દિવ્વપઓગો, અહવા પાવણ્ણમાવો મે. ૪૨

અહહ હયાસેણ મએ, કલંકિય નિયકુલં સયાવિમલં,
વિત્થારિઓ ય મુવણે, તમાલ દલસામલો અયસો. ૪૩

इच्छाद् बहुविहं जूरिऊण राया विसज्जअे ताओ,
विणयंधरस्स पासे, सज्जो जाया सरूवत्था. ४४

શું આ નજરખંધ છે કે મારો મતિ વિબ્રમ છે કે સ્વપ્ન છે કે
કોઈ દિવ્ય પ્રયોગ છે કે અગર મારા પાપનો પ્રભાવ છે. ૪૨

હાથ હાથ મે કમ અછલ બની સદા વિમળ માડું ફુલ કલં-
કિત કર્યું અને જગતમાં તમાલના પાંદડાઓની માફક શામળું અપજસ
ફેલાવ્યું. ૪૩

ઇત્યાદિક બહુ પ્રકારે પશ્ચાત્તાપ કરી રાજાએ તેમને વિનયધરના
પાસે મોકલાવી, ત્યાં આવતાં તેઓ તત્કાળ બેવી હતી તેવા રૂપવાળી થઈ
ગઈ. ૪૪

કિં एष दृष्टिबंधः मतिमोहो वा पि स्वप्नः किंवा,
किंवा दिव्य प्रयोगः अथवा पाप प्रभावो मे. ४२

अहह हताशेन यया कलंकितं निजकुलं सदाविमलं,
विस्तारितं च भुवने तमालदलश्यामलं अयशः ४३

इत्यादि बहुविधं जूरयित्वा राजा विसर्जयति ताः
विनयंधरस्य पार्श्वे सद्यो जाना स्तदवस्थाः ४४

ઇત્યોય તત્થ નયરે, પત્તો સિરિસૂરસેણ વરસૂરી.

પત્તા ગુરુનમણત્થં, નિવવિણયંધર પડરલોયા. ૪૫

તિપયાહિણ પુવ્વ મપુવ્વ, ભાવભાવિયમણા નમિય ગુરુણો,

નિસિયંતિ ડચિયદેસે, ઇય કહઇ ગુરુવિ ધમ્મકહં. ૪૬

ધમ્મો દુવિહો ભણિઓ, જિણેહિ જિયરાગંદોસમોદેહિં,

સિવનયરિગમણગમ્મો, સુસાધુધમ્મો ય ગિહિધમ્મો. ૪૭

એવામાં તે નગરમાં શ્રી શૂરસેન નામે મહાન આચાર્ય પધાર્યા; તેમને નમવા માટે તેમના પાસે રાજા વિનયધર અને નગર લોકો પ્રાપ્ત થયા, ૪૫

તેઓ આવીને ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપી અપૂર્વ ભાવે કરી ગુરૂને નમી ને પોત પોતાને લાયક પ્રદેશમાં બેઠા, હવે ગુરૂએ નીચે મુજબ ધર્મ કથા કહી. ૪૬

રાજા દ્રેષ અને મોહને છતનાર જિનેશ્વરેએ બે પ્રકારનો ધર્મ બતાવ્યો છે એક સુસાધુનો ધર્મ અને બીજો ગૃહિધર્મ એટલે શ્રાવક ધર્મ તે બન્ને પ્રકારનો ધર્મ મુક્તિપુરીએ લઈ જનાર છે. ૪૭

इत श्र तत्र नगरे प्राप्तः श्री मूरसेनवरसूरिः

प्राप्ता गुरुनमनार्थं नृपविनयधर पौर लोकाः ४५

त्रि प्रदक्षिणापूर्वं अपूर्वभावभावितमनसः नत्वा गुरोः

निषीदंति उंचितदेशे इति कथयति गुरु रपि धर्मकथां. ४६

धर्मो द्विविधो भणितः जिनै जितरागद्वेषमोहैः

शिवनगरी गमन गर्भः सुसाधुधर्म श्र गृहधर्मः ४७

તત્થય પદમં સાવજ્ઞ, કજ્ઞ પરિવજ્ઞણુજ્ઞુઓ ઉજ્ઞુ,
પંચમહ્વયપન્વય, ગુરુભારસમુન્વહણપવળો, ૪૮

સમિર્દિગુત્તિપવિત્તો, અમમત્તો સત્તુમિત્તમમચિત્તો,
સ્વંતો દંતો સંતો, અવગયત્તો મહાસત્તો, ૪૯.

નિમ્મલગુણગણજુત્તો, ગુરુપયશ્વત્તો કરેઈ જો સત્તો,
સો અચિરેણ પાવઈ, સુમગ્ગલગ્ગો પવગ્ગપુરં. ૫૦

ત્યાં જે પ્રાણી સાવચકાર્ય વર્જવા માટે ઉદ્યુક્ત થાય, સરળ રહે,
પાંચ મહાવ્રત રૂપ પર્વતનો ભાર ઊપાડવા નેયાર થાય, ૪૮

પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિથી જે પવિત્ર રહે, મમત્વ રહિત
હોય, શત્રુ અને મિત્રમાં સમચિત્ત રાખનાર હોય ક્ષાંત-દાંત-શાંત હોય ત-
ત્વને જાણનાર હોય અને મહા સત્ત્વવાન હોય. ૪૯

નિર્મળ ગુણો વડે યુક્ત અને ગુરૂ સેવામાં ભક્તિમાન હોય એવો
જે પ્રાણી હોય તે પહેલા ધર્મને એટલે સાધુ ધર્મને પાળત કરી સુમાર્ગમાં
લાગ્યો થકો થોડા કાળમાં મુક્તિ પુરીએ પહોંચે છે. ૫૦

તત્રચ પ્રથમં સાવચકાર્યપરિવર્જનોદ્યુક્તઃ મજ્ઞઃ
પંચ મહાવ્રત પર્વત ગુરુભાર સમુદ્રદહન પ્રવળઃ ૪૮

સમિતિગુપ્તિપવિત્રઃ અમમત્તઃ શત્રુમિત્ર સમચિત્તઃ
ક્ષાંતઃ દાંતઃ શાંતઃ અપગતતત્ત્વો મહાસત્ત્વઃ ૪૯.

નિર્મલગુણગણ યુક્તઃ ગુરુપદ્મક્તઃ કરોતિ યઃ સત્ત્વઃ
સ અચિરેણ પ્રાપ્નોતિ સુમાર્ગલગ્નઃ અવર્ણપુરં. ૫૦

તત્કરણાસત્તેહિં, સાવગધમ્મોવિ હોઈ કાયવ્વો,
કાલેણ સોવિ સિવસુકૂલ, દાયગો દેસિઓ સમએ. ૫૧

ઇય સોહં ધમ્મકહં, લહ્ધાવસરેણ પુચ્છિયં રત્તા,
ભયવં કિં કય મસમં, સુકયં વિણયંધરેણ પુરા. ૫૨

જં સવ્વપિઓ એસો, પિયાહ એયસ્સ પવરૂવાઓ,
કેણ પઓગેણ તયા, તાહ વિરૂવાહ જાયાઓ. ૫૩

સાધુ ધર્મ જોઓ ન કરી શકે તેઓએ શ્રાવકનો ધર્મ પાળવો જો-
ઈએ, કારણ કે તે પણ કેટલોક કાળે મુક્તિ મુખ આપવા સમર્થ રહેલ છે
એમ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે. ૫૧

એમ ધર્મ કથા સાંભળીને અવશર મેળવી રાજાએ ગુરૂને પૂછ્યું કે
હું ભગવન્ વિનયધરે પૂર્વ ભવમાં કઈ જાતનું મહાન્ સુકૃત કરેલું છે? ૫૨

જે માટે એ પોતે સર્વ જનને પ્રિય થએલો છે તેમજ એની પ્રિ-
યાઓ અતિશય રૂપવંતી છે. (વળી હું ભગવન્ એ વાત પણ કહ્યો કે) તેઓ
મેં કેદ કરી તે વખતે વિરૂપ કેમ બની ગઈ? ૫૩

તત્કરણાશક્તૈઃ શ્રાવકધર્મોપિ ભવતિ કર્તવ્યઃ
કાલેન સોપિ શિવસૌરુપદાયકો દેશિતઃ સમણ. ૫૧

ઇતિ શ્રુત્વા ધર્મકથાં લહ્ધાવસેણ પૃષ્ઠં રાજ્ઞા,
ભગવન્ કિં કૃતં અસમં સુકૃતં વિનયંધરેણ પુરા. ૫૨

યત્ સર્વપ્રિયઃ एषઃ પ્રિયાઃ एतस्य प्रवरूपाः
केन प्रयोगेन तदा ताः विरूपाः जाताः ५३

અહ મળઈ ગુરુ નિવ રૂઢ, આસી નયરંમિ હસ્થિસીસંમિ,
 રાયા વિચારધવલો, ધવલજસો, ધવલિયદિયંતો. ૫૪
 તસ્સ ચરો વેયાલી, અગન્નકારૂન્નમારૂણસાલી,
 નિચ્ચં પરોવયારી, આસિ દઢં પાવપરિહારી. ૫૫
 સો અરૂદારયાએ, પદિવસં અસળમારૂ સમળુન્નં,
 દાઠં કસ્સઈ ડચિયં, પચ્છા મુંજઈ સયં નિયમા. ૫૬
 સો અન્નદિણે વિંદુજ્ઞાણે, પડિમાઠિયં મુવિદિનાદં,
 ડવસમરસં વ મુત્તં દદ્દં તુટ્ઠો યુળઈ ઇવં. ૫૭

ત્યારે ગુરૂ કહેવા લાગ્યા કે હસ્તિશીર્ષ નામના નગરમાં પોતાના
 ઉત્તરવળ થશથી દિગંતને ઉત્તરવળ કરનાર વિચારધવળ નામે રાજા હતો. ૫૪

તે રાજાનો ચર નામે વૈતાળિક હતો તે અતિશય કઠણ વગેરે ગુ-
 છોવાળો પરોપકારી અને પાપનો પરિહાર કરનાર હતો. ૫૫

તે અતિ ઉદાર હોવાથી દરરોજ મનોરૂ ભોજન કોઈ પણ લાયક
 પાત્રને દઈ કરીને ત્યાર પછીજ પોતે જમતો. ૫૬

તે એક વેળા જિંદુ નામના ઉદ્યાનમાં કાયોત્સર્ગની પ્રતિમા ધરી બિ-

અથ મળતિ ગુરુઃ નૃપ રૂઢ આસીન્ નગરે હસ્તિશીર્ષ,
 રાજા વિચારધવલઃ ધવલયશોધવલિત દિગંતઃ ૫૪
 તસ્ય ચરો વૈતાલિકઃ અગ્ન્ય કારૂણ્યાદિ ગુણશાલી,
 નિત્યં પરોપકારી આસીન્ દઢં પાપ પરિહારી. ૫૫
 સ અત્યુદારતયા પ્રતિદિવસં અસનાદિ સમનોજ્ઞં,
 દત્વા કસ્યાપિ ડચિતં પશ્ચાદ્ મુંક્તે સ્વયં નિયમાત્. ૫૬
 સ અન્યદિને વિંદુજ્ઞાને પ્રતિમાસ્થિતં મુવિધિનાયં,
 ડપશમરસ મિવ મૂર્ત્તં દદ્ધા તુટ્ઠઃ સ્તૌતિ ઇવં. ૫૭

ભા રહેલા બધો મૂર્તિમય ઉપસ્રમરસ નહિ હોય એવા સુવિધિનાથને બેઠ
સંતોષ થામી તેને નીચે પ્રમાણે સ્તવવા લાગ્યો. ૫૭

જિન સ્તુતિ કાવ્ય.

વપુરિ અંગવિન્નામુ વપુરિ લોચનઘનલવણિમ,
કટરિ માલુ સુવિસાલુ કટરિ મુહકમલપસન્નિમ,
અરિરિ સરલુ મુજ્જુલુ અરિરિ સિરિવત્થહસત્થિમ,
અહય ચરણ મવહરણ અહય સવ્વંગમુચ્ચંગિમ,

અરિ કુણહ નયણ ઘણરંક થડ, વલિ વલિ જોડિવિ એહુ પહુ,
દેવાહિદેવ તિહુયણતિલઓ, પર મપ્પડ જિમ લહુલહુ. ૬૮*

શો તારો અંગવિન્ન્યાસ છે ! શી તારા લોચનની લાવણ્યતા છે !
શો તારો વિશાળ લાલ છે ! શી તારા મુખ કમળની પ્રસન્નતા છે !
અહો તારી ભુન્નઓ કેવી સરળ છે ! અહો તારા શ્રી વસ્ત્રની કેવી
સુંદરતા છે !

અહો તારા ચરણ કેવા ભવહરણ છે ! અહો તારા સર્વે અંગ કેવા
મનહર છે !

ફરી ફરીને આ પ્રભુને બેઠને હે લોકો તમે ત-

દશ્યતાં અંગવિન્ન્યાસઃ દશ્યતાં લોચનઘનલવણિયા,
દશ્યતાં માલં સુવિશાલં દશ્યતાં મુહકમલપસન્નતા,

અહો સરલં મુજ્જુલં અહો શ્રી વસ્ત્રશસ્તતા,
અહો ચરણે મવહરણે અહો સર્વાંગ મુચ્ચંગતા.

અરે કુરૂત નયનં ધન રંકં ત્વં, પુનઃ પુનઃ દૃષ્ટ્વા એતં પ્રભું,
દેવાધિદેવઃ ત્રિભુવન તિલકઃ પર મર્પ્યયતુ યથા લઘુ લઘુ. ૬૮

* આ કાવ્ય અપભ્રંશ એટલે પ્રાચીન ગુજરાતી બાપાતું છે.

ભારાં રાંકડા નેત્રોને તૃપ્ત કરે, જેથી કરીને ત્રિભુવન તિ-
લક દેવાધિદેવ જલદી જલદી તમને પરમપદ આપે. ૫૮

एवं शुणिकुण अणूण, भक्तिराएण सुद्धसद्धिल्लो,
बहुमाण सुव्वहंतो. जिणंमि सगिहं इमो पत्तो. ५९

પુન્નાણુબંધિપુન્નાં દણ, અહ તસ્મ મોયણા વસરે,
સિરિસુવિહિજિણો મિક્કુલાઈ, આગઓ મિહદુવારંમિ. ૬૦

तं सुद्धु दद्धु वंदी, अमंद आणंद जायरोमंचो,
पडिलाभेइ जिणिंदं, परिवेसिय कामगुणिएणं. ६१

એ રીતે શુદ્ધ શ્રદ્ધાવાનુ હોઈ પરિપૂર્ણ ભક્તિરાગે કરીને જિનેશ્વરને
સ્તવી કરી તે તરફ બહુ માન ધારણ કરતો થકો તે ચર વૈતાળિક પોતાના
ધરે આવ્યો. ૫૯

હવે તેના પુણ્યાનુબંધિ પુણ્યના ઉદ્ભવટે ભોજન વેળાયે તેના ઘરે
શ્રી સુવિધિનાથ જિનેશ્વર ભિક્ષા અર્થે પધાર્યા. ૬૦

તે જિનેશ્વરને બરોબર જોઈને તે વૈતાળિકે પૂર્ણ આનંદથી શેમાંચિત
થઈને ઉત્તમ આહાર વહોરાવ્યો. ૬૧

एवं स्तुत्वा अनूनभक्तिरागेण शुद्ध श्रद्धावान्,
बहुमान मुद्रहन् जिने स्वमुहं अयं प्राप्तः ५९

પુણ્યાનુબંધિપુણ્યોદયેન અથ તસ્ય મોજનાવસરે,
શ્રી સુવિધિજિનો ભિક્ષાયે આગતો મુદ્રદારે. ૬૦

तं मुष्टु हृष्टा वंदी, अमंदानंदजातरोमांचः
प्रतिलाभयति जिनेन्द्रं, परिवेषितकामगुणितैः. ६१

ચિંતિય અહં ધન્નો, અજ્ઞ મમં જન્મજીવિયં સહલં,
જં પાણિપુટેણ મિણં, દાણં ગિણ્હ સયં ભયવં. ૬૨
અહ ઉદ્દુષ્ટં ગયણે, અહો સુદાણં અહો સુદાણં તિ,
વિયસિય મુદ્દેહિ વિવુદ્દેહિ, તાહિયા અમરભેરીઓ. ૬૩
વહુજનજણિયચમકં, ગંધોદગ કુસુમ વરિસેણં જાયં,
ઉકોસા વસુહારા પહિયા ભુવણંગણે તસ્સ. ૬૪
નર સુરઅસુર પહૂ વિહુ, વંદિતું વંદિણો વિ સે પત્તા,
સુહપરિણામેણ તયા, જાયા સમત્તસંપત્તી. ૬૫

તે સાથે ચિંતવવા લાગ્યો કે હું આજ ધન્ય-કૃતાર્થ થયો છું અને
આજે મારું જીવિત સફળ થયું છે કે જે માટે લગવાનું સ્વહસ્તે આ મારું
દાન ગ્રહણ કરે છે. ૬૨

એટલામાં આકાશમાં વિકશ્વર મુખવાળા દેવોએ “અહો સુદાન-અ-
હો સુદાન” એવો ઉદઘોષ કર્યો અને દેવદુહિ વગાડી. ૬૩

વળી લોકોના ચિત્તને ચમત્કારકારક ગંધોદક તથા પુષ્પની વૃષ્ટિ
થઈ અને તેના ગૃહાંગણમાં મોટી વસુધારા (ધન વૃષ્ટિ) થઈ. ૬૪

વળી તે વૈતાળિકને વાંદવા માટે નરેન્દ્ર દેવેન્દ્ર તથા અસુરેન્દ્ર આવી

ચિંતયતિ ચ અહં ધન્યઃ અથ મમ જન્મ જીવિતં સફલં,
યત્ પાણિપુટેન હિં દાનં ગૃહ્ણતિ સ્વયં ભગવાન્. ૬૨
અથ ઉદ્દુષ્ટં ગગને, અહો સુદાનં અહો સુદાન મિતિ,
વિકસિતમુખૈઃ વિવુધૈઃ તાહિતા અમરભેર્યઃ ૬૩
વહુજનજનિતચમત્કં, ગંધોદકકુસુમવર્ષણં જાતં,
ઉત્કૃષ્ટા વસુધારા પતિતા ભુવનાંગણે તસ્ય. ૬૪
નરસુરાસુર પ્રભવોપિ વંદિતું વંદિન મપિ અથ પ્રાપ્તાઃ
શુભપરિણામેન તદા જાતા સમ્યક્ત્વ સંપ્રાપ્તિઃ ૬૫

પધાર્યા. અને તેને શુભ પરિણામે કરીને સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિ થઈ. ૬૫

કાઠં સુપત્ત પત્તં, વિત્તં ચિત્તંમિ જિણ મણુસરંતો,
સો ચઈય પૂઠ્ઠદેહં, પત્તો પઠ્ઠમં અમરગેહં. ૬૬

તત્તો ચવિઓ एसो, જાઓ વિનયંરો ડ લોયપિઓ,
તદાણપુન્નવસઓ, ઇમાડ જાયાડ જાયાઓ. ૬૭

તુહ વેરગ્ગનિમિત્તં, તાસિ સુહસીલરંજિયમણાए,
સાસણદેવીહ તયા, ઇમા વિરૂવાડ વિહિયાઓ. ૬૮

પછી તે પોતાના ધનને સુપાત્રમાં ખરચી મનમાં જિનેશ્વરનું
સ્મરણ કરતો થકો આ અશુચિમય શરીરને છોડી પેહેલા દેવલોકે પહો-
ચ્યો. ૬૬

ત્યાંથી થયીને આ લોક પ્રિય વિનયંધર થયો છે અને તે દાનના
પુણ્યના પ્રતાપે તેને આ ચાર સ્ત્રીઓ મળી છે. ૬૭

અને તે સ્ત્રીઓના પવિત્ર શીળથી રંજિત થઈને શાસન દેવતાએ
તે વખતે તને વૈરાગ્ય ઊપજાવવા માટે તેમને વિરૂપ કરી હતી. ૬૮

કૃત્વા સુપાત્રપ્રાપ્તં વિત્તં ચિત્તો જિન મનુસ્મરન્,
સ ત્યક્ત્વા પૂતિદેહં પ્રાપ્તઃ પ્રથમં અમરગેહં. ૬૬

તત શ્ચ્યુત ઇષ જાતો વિનયંધર સ્તુ લોકપ્રિયઃ
તદાણપુણ્યવશતઃ ઇમાઃ જાતાઃ જાયાઃ ૬૭

તત્ત વૈરાગ્યનિમિત્તં તાસાં, શુચિશીલરંજિતમનસ્કયા,
શાસન દેવ્યા તદા ઇમાઃ વિરૂપાઃ વિહિતાઃ ૬૮

इय मुणिय फुरियगुरुचरण, धम्मबुद्धी स धम्मबुद्धिनिबो,
काऊण रज्जमुत्थं, सुत्यमणो गिण्हए दिक्खं. ६९

विणयंधरो वि धम्मे, बहुमाणं बहुजणाण वट्ठंतो,
चउहिं वि भज्जाहिं समं, महाविभूईए पव्वइओ. ७०

पउरा वि ससत्तीए, धम्मं गाहिउं वयंति सट्ठाणं,
सूरी विं सपरिवारो, मुहेण अन्नत्थ विहरेइ. ७१

એમ સાંભળીને તે ધર્મબુદ્ધિ રાજા ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર ધર્મ પાલન કરવાની બુદ્ધિવાળો થઇને રાજ્યની વ્યવસ્થા કરી સ્વસ્થ મનથી દીક્ષા લેવા લાગ્યો. ૬૯

વિનય'ધર પણ ઘણા લોકોને ધર્મમાં બહુ માન ઊપભવતો થકો આરે સ્ત્રીઓ સાથે મોટા આડ'બરથી દીક્ષા લેતો હવો. ૭૦

નગર લોકો પણ પોતપોતાની શક્તિના અનુસારે ધર્મ સ્વીકારીને સ્વસ્થાને પહોંચ્યા અને આચાર્ય પણ સપરિવાર સુખ સમાધિથી બીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા. ૭૧

इति श्रुत्वा स्फुरितगुरुचरणधर्मबुद्धिः स धर्मबुद्धिनृपः
कृत्वा राज्यं स्वस्थं स्वस्थमना गृह्णाति दीक्षां. ६९

विनयंधरोपि धर्मे बहुमानं बहुजनानां वर्द्धयन्,
चतुर्भि रपि भार्याभिः समं महाविभूत्या प्रव्रजितः ७०

पौरा अपि स्वशक्त्या धर्मं गृहीत्वा व्रजंति स्वस्थानं,
सूरि रपि सपरिवारः सुखेन अन्यत्र विहरति. ७१

તો ધમ્મબુદ્ધિવિનયંધર મુણિણો ચરિય ચરણ મકલંકં,
નિહણિય અસેસકમ્મા જાયા સંકલિય સિવસમ્મા. ૭૨

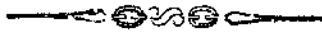
શ્રુત્વે તિ વૃત્તં વિનયંધરસ્ય, પ્રભૂતસત્ત્વાહિત બોધિબીજં,
મો ભવ્યલોકા વિલસ દ્વિવેકા, લોકપ્રિયત્વં ગુણ માશ્રવધ્વં. ૭૩

इति विनयंधर कथा समाप्ता ॥ छ ॥

પછી તે ધર્મબુદ્ધિ અને વિનયંધર મુનિ અકલંક ચારિત્ર પાળીને
સકળ કર્મ ખપાવી મુક્તિ સુખ પામ્યા. ૭૨

આ રીતે ઘણા જીવોને બોધિબીજ પમાડનાર એણે આ વિનયંધરનું
ચરિત્ર સાંભળીને હે વિવેકશાળિ ભવ્ય જનો, તમે લોકપ્રિયપણારૂપ ગુણને
ધારણ કરો. ૭૩

આ રીતે વિનયંધરની કથા સમાપ્ત થઈ છે.

પંચમ ગુણ.

इत्युक्तो लोकप्रिय इति चतुर्थो गुणः, सांप्रत मकूर इति
पंचमं गुणं व्याचिख्यासु राह

આ રીતે લોકપ્રિયપણારૂપ ચોથો ગુણ કહી ખતાવ્યો, હવે
અકૂરપણારૂપ પાંચમા ગુણની વ્યાખ્યા કરવા ઇચ્છતા થકા
કહે છે:—

ततः धर्मबुद्धिविनयंधरमुनी चरित्वा चरण मकलंकं,
निहत्य अशेष कर्माणि जाताः संकलित शिवशर्माणः ७२

(મૂઠ ગાથા.)

કૂરો કિલિઢભાવો,
સમ્મં ધમ્મં ન સાહિત્તં તરહિ;
ઇય સો ન ઇત્થ જોગો,
જોગો પુણ હોઇ અક્કૂરો. ૧૨

(મૂળનો અર્થ.)

કૂર એટલે કિલિષ્ટ પરિણામી જે હોય તે ધર્મને સમ્યક્પણે સાધવા સમર્થ થઈ શકે નહિ—તેથી તેવો પુરૂષ આ જગોએ અયોગ્ય બાણુવો કિંતુ જે અકૂર હોય તેજ યોગ્ય બાણુવો.

(ટીકા.)

કૂરઃ ક્લિષ્ટભાવો મત્સરાદિ દૂષિત પરિણામઃ સમ્યક્ નિઃકલંકં ધર્મં ન નૈવ સાધયિતુ મારાધયિતું તરહિત્તિ શક્નોતિ, સમરવિજય કુમારવત્ ।

કૂર એટલે કિલિષ્ટ પરિણામી અર્થાત્ મત્સરાદિકથી દૂષિત પરિણામવાળો જે હોય તે સમ્યક્ રીતે એટલે નિષ્કલંકપણે (અથવા સમ્યક્ નિષ્કલંક એવા) ધર્મને સાધવા એટલે આરાધવા સમર્થ થઈ શકે નહિ; સમર વિજય કુમાર માફક.

इत्य स्मा जेतो रसौ नैवा त्र शुद्धधर्मे योग्य उचितो, योग्यः पुनरेवकारार्थं स्ततो योग्योऽकूर एव, कीर्तिचंद्रनृपव दिति ।

એ હેતુથી કરીને એવો પુરૂષ ઇહાં એટલે આ શુદ્ધ ધર્મને જગોએ યોગ્ય એટલે ઉચિત ન જ ગણાય, તે માટે જે અકૂર હોય તેજ યોગ્ય બાણુવો—(મૂળમાં પુણ શબ્દ છે તે એવકારાર્થે છે). કીર્તિચંદ્ર રાજાની માફક.

કીર્તિચંદ્રનૃપ સમર વિજયકુમાર કથા ચૈવં.

बहुसाहारा पुत्राग, सो हिया उच्चसालरेहिछा,
 आराम भूमि सरिसा, चंपा नामेण अत्थि पुरी. १
 तत्थ त्थि कित्तिचंदो, नरनाहो मुयणकुमयवणचंदो,
 तस्स कणिट्ठो भाया, जुवराया समरविजउ त्ति. २
 अह हणियराय पसर्रो, समियरओ मल्लिणअंवरो सदओ,
 अंगीकयमद्वओ, पत्तो मुमुणि व्व घणममओ. ३

કીર્તિચંદ્ર નૃપ તથા સમરવિજય કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે.

જેમ આરામ ભૂમિ બહુ શાખાર-ઘણી શાખોવાળા ઝાડોથી ભરેલી, પુત્રાગ શોભિત-પુત્રાગ નામના ઝાડોથી શોભતી અને ઊંચા શાખ વૃક્ષોથી વિરાજતી હોય છે તેમ જે નગરી બહુસાહારા-બહુ સાહુકારોવાળી, પુત્રાગ એટલે ઉત્તમ પુરુષોથી શોભતી અને ઊંચા સાલ-કિલ્લાથી વિરાજિત આંખા નામે નગરી હતી. ૧

ત્યાં મુજનરૂપ કુમુદોના વનને આનંદ આપવા ચંદ્રસમાન કીર્તિચંદ્ર નામે રાજા હતો. તેનો નાનો ભાઈ સમરવિજય નામે યુવરાજ હતો. ૨

હવે રાગના બેરને હણનાર, રજસૂ-પાપને શમાવનાર, મલિન-મેલા અંબર-વચ્ચો ધારણ કરનાર, સદય-દયાવાન, અંગીકૃત ભદ્રપદ-ભ-

बहुसाधुकारा पुत्राग शोभिता उच्चसाल राजिता,
 आरामभूमिसदृशा चंपा नाम्ना अस्ति पुरी. १

तत्रा स्ति कीर्त्तिचंद्रो नरनाथः मुजनकुमुदवनचंद्रः
 तस्य कनिष्ठो भ्राता युवराजा समरविजय इति. २

अह इतराजप्रसरः शमितरजाः मल्लिनांवरः सदयः
 अंगीकृत भद्रपदः प्राप्तः मुमुनि रिव घनसमयः ३

લાપણાને સ્વીકાર કરનાર સુમુનિ—સુસાધુના માફક હતરાજ પ્રસર—રાજ
યાત્રા અટકાવનાર, શમિત રજાસુ—ધૂળને દબાવનાર, મળિનાંબર—વાદલથી
ભરેલા આકાશવાળો, સઢક—પાણીવાળો, અંગીકૃત ભદ્રપદ—ભદ્રાપદા નક્ષત્રવાળો
વર્ષાકાળ આવ્યો. ૩

તંમિય સમય નીરંધ, નીરપૂરેણ અઙ્ગુલ વહંતી,
ભવણોવરિદૃષ્ટિણં, દિદ્ધા સરિયા નરિદેણં. ૪

તો કોઝહલ આઝલ, હિયઓ બંધવજુઓ તહિં ગંતું,
ચઢઈ નિવો ઇક્કાણ, તરીઈ સેસાસુ સેસજણો. ૫

જા તે કીલંતિ તહિં, તા ઉવરિં જલહરાંમિ વુદ્ધંમિ,
સો કોવિ નઇપવાહો, પત્તો અઙ્ગતિવ્વવેગેણ. ૬

તે સમયમાં પ્રાસાદ ઊપર રહેલા રાજાએ ભરપૂર પાણીના લીધે
જેસથી વહેતી નદી જોઈ. ૪

ત્યારે કુતૂહળના લીધે મન ખેંચાયાથી પોતાના નાનાભાઈ સાથે રા-
જા તે નદીમાં ડૂરવા માટે એક હોડીમાં ચડ્યો અને બીજી હોડીઓમાં બીજા
લોકો ચડ્યા. ૫

તેઓ નદીમાં જેવા કીડા કરવા લાગ્યા કે તેડલામાં તે નદીના જ-
પરલા ભાગમાં વસેલા વરસાદથી એકદમ જોસબંધ પૂર આવી લાગ્યો. ૬

તસ્મિન્ સમયે નીરંધ્ર નીરપૂરેણ અતિવહુ વહંતી,
ભવનોપરિસ્થિતેન દૃષ્ટા સરિત્ત નરેદ્રેણ. ૪

સતં કુતૂહલકુલહ્વદયો બાંધવયુતઃ તત્ર ગત્વા,
આરોહતિ નૃપ એકસ્યાં તર્યાં શેષાસુ શેષજનઃ. ૫

યાવત્ તે કીલંતિ તત્ર તાવત્ ઉપરિ જલધરં વૃષ્ટે,
મ કોપિ નદીપ્રવાહઃ પ્રાપ્તઃ અતિતીવ્રવેગેન. ૬

નિજ્જંતિ કઢિયાઓ, અન્નન્નદિસામુ જેણ વેડીઓ,
થેવોબિ તત્થ ન ફુરઈ, વાવારો કન્નધારાણં. ૭

તો સરિયામજ્જગઓ તડટ્ઠિઓ પુકરેઈ પુરલોઓ,
અહ પડુપવણ હયા નિવ, દોળી ઉ અદંસણં પત્તા ૮

લગ્ગા દીહતમાલા, મિહાણઅડવીઈ સા કહિં રુક્ષે,
તત્તો ઉત્તરઈ નિવો, કઈવય પરિવાર વંધુ જુઓ. ૯

તેથી ખેંચતાં છતાં પણ હોડીઓ જૂદી જૂદી દિશાઓમાં વિખરાઈ
અર્ધ કેમકે પ્રવાહના જોરમાં હોડી ચલાવનારાઓનો કશો જોર ચાલી શકતો
ન હતો. ૭

ત્યારે નદીના અંદર રહેલા તથા કિનારે જાહેલા પૈર હોડેના પો-
કારો વચ્ચે આકરા પવનના ઝપાટાથી રાજવાળી હોડી નજરથી દૂર નીકળી
ગઈ. ૮

તે હોડી દીર્ઘતમાલ નામની અટવીમાં કોઈક જાડમાં ભરાઈને અટકી,
ત્યારે કેટલાક પરિવાર તથા નાના ભાઈ સાથે તેમાંથી રાજ નીચે જતર્યો. ૯

નીયંતે કર્ષિતાઃ અન્યાન્ય દિશામુ યેન નાવઃ
સ્તોકોપિ તત્ર ન સ્ફુરતિ વ્યાપારઃ કર્ણધારાણાં. ૭

તતઃ સરિતામધ્યગતઃ તટ સ્થિતઃ પૂત્કરોતિ પુરલોકઃ
અથ પડુપવનહતા નૃપદ્રોણી તુ અદર્શનં પ્રાપ્તા. ૮

લગ્ના દીર્ઘતમાલ્લાભિધાનાટવ્યાં સા કુત્રાપિ દૃષ્ટે,
તતઃ અવતરતિ નૃપઃ કતિપયપરિવારવંધુયુતઃ. ૯

જા વીસમેઈ સંતો, તત્તીરે તાવ પિચ્છઈ નરિંદો,
નડપૂરલ્લણિયદુત્તઠિ, દરપયઠં સુમણિરયણનિહિં. ૧૦

ગંતૂણ તત્થ સમ્મં, પાસિય દંસેઈ સમરવિજયસ્સ,
ચલિયં ચ તસ્સ ચિત્તં, ખામુરરયણુચ્ચયં દટ્ટહું. ૧૧

ચિંતઈ સહાવકૂરો, મારિત્તુ નિવં ઇમં પગિહ્લામિ,
તં રજ્જં મુહસજ્જં, અણિટ્ઠિયં રયણનિહિ મેયં. ૧૨

ત્યાં થાક્યાથી કિનારાપર રાજા જેવો વીસામો લેવા માંડ્યો કે તે-
ટલામાં નદીના પૂરથી બોદાયલી દેતડના ખાડામાં પાધડું પડેલું ઉત્તમ મ-
ણિરત્નોનું નિધાન તેના જોવામાં આવ્યું. ૧૦

ત્યારે તેને બરોબર જોઈ રાજાએ તે નિધાન પોતાના ભાઈ સમર-
વિજયને બતાવ્યું તે દેહીખ્યમાન રત્નોનો ઢગલો જોઈ સમરવિજયનું ચિત્ત
ચળાયમાન થયું. ૧૧

સમરવિજય સ્વભાવે કરીનેજ દૂર હોવાથી વિચારવા લાગ્યો કે રા-
જાને મારી કરીને સુખકારક આ રાજ્ય તથા આ અખૂટ ખજાનું લઈ
લઉં. ૧૨

યાવત્ત વિશ્રામ્યતિ શ્રાંતઃ તત્તીરે તાવત્ત પ્રેક્ષતે નરેંદ્રઃ
મદીપૂરલ્લણિતં દુસ્તત્તિદરપ્રકટં સુમણિરત્નનિધિં. ૧૦

ગત્વા તત્ર સમ્યક્ દૃષ્ટ્વા દર્શયતિ સમરવિજયસ્ય,
ચલિતં ચ તસ્ય ચિત્તં ખાસ્વરરત્નોમ્મયં દૃષ્ટ્વા. ૧૧

ચિંતયતિ સ્વભાવકૂરઃ મારયિત્વા નૃપં ઇદં પ્રગૃહ્ણામિ,
તત્ત રાજ્યં મુલ્લસજ્જં અનિષ્ઠિતં રત્નનિધિ મેવં. ૧૨

રન્નો મુક્તો ઘાતો, પુરીઈ લોયમિ પુકરંતમિ,
હાહા કિમિયં તિ વિચિતિઉણ વંચાવિઓ તેણ. ૧૩

મળઈ ય અકૂરમણો, નિવઈ વાહાઈ તં ધરેઉણ,
નિયકુલઅણુચિય મસમં, કિં ભાય તણ્ણંમં ત્રિહિયં. ૧૪

જઈ કજ્જં રજ્જેણં, નિહિણા ઇમિણા વ તા તુમં ચેવ,
ગિહ્હાહિ આહિમુક્કો, સમર ધરેમો વયં તુ વયં. ૧૫

એમ વિચારીને તેણે રાજા ઉપર ઘા કર્યો જે જોઈ શેષ નગર હોકો
પોકાર મારવા લાગ્યા કે હાય હાય આ શો કેર થયો ! છતાં રાજાએ તે ઘા
ચુકાવી પાડ્યો. ૧૩

હવે રાજા અકૂર મનવાળો હોવાથી પોતાની ભુલઓથી તેને ધરી
રાખીને કહેવા લાગ્યો કે હે ભાઈ તે' આ પોતાના કુલને અનુચિત ઉલટું
કામ કેમ કર્યું ? ૧૪

હે સમર જે તારે આ રાજ્ય અગર આ નિધાન અપતું હોય તે
ખુશીથી તે સ્વીકાર કર અને અમે વ્રત અહણ કરીએ. ૧૫

રાજ્ઞો મુક્તો ઘાતઃ પુર્યાં લોકે પૂત્કુર્વતિ,
હાહા કિમિદ્ મિતિ વિચિત્ય વંચાપિત સ્તેન. ૧૩

મળતિ ચ અકૂરમના નૃપતિર્બાહુભ્યાં તં ધૃત્વા,
નિજકુલાનુચિત મસમં કિં ભ્રાતસ્ત્વયા ઇદં વિદિતં. ૧૪

યદિ કાર્યં રાજ્યેન નિધિના અનેન વા તદા ત્વં ચૈવ,
ગૃહાણ આધિમુક્તઃ સમર ધારયમામં વયં તુ વ્રતં. ૧૫

તં સો નિમુણિય અમુણિય, કોવવિવાગો વિવેગપરિમુક્કો,
વિચ્છોદિક્કણ વાહં, ઓસરિઓ નિવસગાસાઓ. ૧૬

ઋસ્ત નિમિત્તં અનિમિત્ત, વદરિણો બંધુણો વિં ઇય હંતિ,
અલ મિમિણા નિદ્દિણા મે. તં મુતુ નિવો ગઓ સપુરં. ૧૭

સમરો ધમરોલિસમા, પુન્નાવસાઓ પુરદ્ધિયંપિ તયં,
રયણનિહાણ મદદ્ધું, ચિંતદ્ધ રન્ના ધુવં નીયં. ૧૮

તે સાંભળીને ક્રોધના ક્ષણે નહિ જાણનાર અને વિવેકહીન સમર-
વિજય તે હોડી છોડી દઇને રાજા પાસેથી વેગળો થયો. ૧૬

જેના કારણે ભાઇયો પણ વિના કારણે આ રીતે વેરી થઇ પડે છે,
તેવા આ નિધાનનું મારે કામજ નથી એમ વિચારી તેને છોડી કરી રાજા
પોતાના નગર તરફ આવ્યો. ૧૭

હવે સમરવિજય ભ્રમરાની પંક્તિ સમાન પાપના વશથી સામે પ-
ડેલા તે રત્ન નિધાનને પણ નહિ દેખી મનમાં ચિંતવવા લાગ્યો કે નદી એ
રાજા લઇ ગયો છે. ૧૮

તત્ સ નિશ્ચુત્ય અજ્ઞાતકોપવિપાકઃ વિવેકપરિમુક્તઃ
વ્યુત્સૃજ્ય વાહં અપસૃતઃ નૃપ શકાસાત્. ૧૬

યસ્ય નિમિત્તં અનિમિત્તવૈરિણઃ બંધવોપિ ઇતિ ભવંતિ,
અલ મનેન નિધિના મે તં મુક્ત્વા નૃપો ગતઃ સ્વપુરં. ૧૭

સમર ધ્રમરાલિસમાપુણ્યવશાત્ પુરસ્થિત મપિ તત્,
રત્નનિધાન મદદ્ધા ચિંતયતિ રાજા ધ્રુવં નીતં. ૧૮

તો જાઓ ચારહડો, ચરહો લુંટેઈ બંધુળો દેસં,
સામંતેઈં ધરિડં, કયાવિ નીઓ નિવસમીવે. ૧૭.

મુકો અળેળ, રડ્જે, નિમંતિઓ ચિતિડં ગઓ એવં,
મહિયડ્વં રડ્જ મિળં. હટેળ નહુ દિજ્જા મેળળં. ૨૦

એવં કયાઈ દેહે, મંડારે જળવળ ય સો ચુકો,
પત્તો નિવેળ મુકો, રડ્જેળ વ્થિઓ ય દહં. ૨૧

પછી તે બહારવટિઓ થઈને ભાઈના દેશને લુંટવા માંડ્યો, ત્યારે
કોઈક વેળાએ સામંત-અરદારોએ પકડીને તેને રાજા પાસે રજુ કર્યો. ૧૬

ત્યારે રાજાએ તેને માફી બક્ષી રાજ્ય આપવા માગણી કર્યા છતાં
તે ચિંતવવા લાગ્યો કે રાજા ખુશીથી મારો ભાઈ રાજ્ય આપે તે ન હોતાં
પોતાના બેરથી રાજ્ય હેલું. ૨૦

એ રીતે કોઈ વેળા રાજાના શરીરપર ધક્કો જતો, કોઈ વેળા ખ-
બ્બનું લૂંટતો, કોઈ વેળા દેશને લૂંટતો અને પકડાતો છતાં રાજા તેને વારં-
વાર માફી બક્ષી રાજ્ય હેવાને આગ્રહ કરતો. ૨૧

તતઃ જાતઃ ચારભટઃ ચરટઃ લુંટયતિ વંધો દેશં,
સામંતૈ શ્રૃત્વા કદાપિ નીતઃ નૃપસમીપે. ૧૭.

મુક્તઃ અનેન રાજ્યે નિમંત્રિતઃ ચિત્તયિત્વા ગતઃ એવં,
મૃદીતવ્યં રાજ્ય મિદં હટેન નૈવ દત્ત મેનેન. ૨૦

એવં કદાચિત્ દેહે મંડાગારે જનપદે ચ મ ભ્રાંતઃ,
પ્રાપ્તઃ નૃપેળ મુક્તઃ રાજ્યેન અભ્યર્થિતઃ શ્વ દહં. ૨૧

તો જાઓ જળવાઓ, નિયદ્ધ અહો સોયરાણ સવિસેસં,
 એગસ્મ દુર્જનણં, અસરિમ મન્નસ્સ મુયણણં. ૨૨

ગુરુવૈરમ્મો રાયા, અદ્ધિરસે વાસરે સિવ્વિ જાવ,
 તા તન્થ સમોમગ્ગિઓ, પ્રવોદ્ધનામા પ્રવરજ્ઞાણી. ૨૩

ચલ્લિઓ પમોયકલ્લિઓ, તન્નમણત્થં નિવો સપરિવારો,
 નિમુણિય ધમ્મં પુચ્છહિ, મમણ નિયવંધવ ચરિણં. ૨૪

ત્યારે લોકોમાં ચર્ચા ચાલી કે અહો ભાઈ ભાઈમાં ફરક ભુલ્યો કે
 એક બ્યારે હડહડતાં દુર્જન નિવડ્યો છે ત્યારે બીજાનું નિરૂપમ સૌજન્ય પણ
 દેખાય છે. ૨૨

હવે રાજા ભારે વેરાગ્યવાન રહી ઉદાસપણે દિવસો પસાર કરતો તે-
 ટક્કામાં ત્યાં પ્રયોધ નામના પ્રવર જ્ઞાની પધાર્યા. ૨૩

તેમને નમવા માટે પરિવાર સહિત રાજા આનંદિત થઈ ત્યાં આ-
 વ્યો, અને ત્યાં ધર્મ સાંભળી અવસરે પાતાના ભાઈનું ચરિત્ર પૂછવા
 લાગ્યો. ૨૪

તતઃ જાતઃ જનવાદઃ પડ્યત અહો સોદર.ણાં સવિશેષં,
 એકસ્ય દુર્જનણં અસદ્ધશ મન્યસ્ય મુજનત્થં. ૨૨

ગુરુવૈરાગ્યો રાજા, અતિ વિરમાન વામરાન્ ભિપતિ યાવત્,
 તાવન્ તત્ર મમવચ્છતઃ પ્રવોદ્ધનામા પ્રવરજ્ઞાણી. ૨૩

ચલિતઃ પ્રમોદ કલિતઃ તન્નમણર્થં ત્વાઃ સપરિવારઃ
 શ્રુત્વા ધર્મં પૂચ્છતિ મમયે નિજવાંધવ ચરિત્રં. ૨૪

જંપડ ગુરુ વિદેહેસુ. મંગલે મંગલાવર્ધિવિજય.
 સોમંધિપુરે સાગર, કુરંગયા મયણસિદ્ધિમુયા. ૨૬
 પદમવયસમુચિયાદિ, કીલાદિ તે કયાત્રિ કીલંતા,
 પિચ્છંતિ વાલગદુગં, તદ્દ ઇયં વાલિયં રમ્યં. ૨૬
 પુટ્ટા ય તેદિ ઇય, કે તુલ્લે તા મળાઈ તાણેગો,
 અત્થિ ત્થ મોહનામા, નિર્વર્દ જગતીતલપસિદ્ધો. ૨૭
 તસ્સ ત્થિ વદરિકરિકરદ્દ, કેસરી રાયકેમરી તણઓ,
 તપ્પુત્તો હં સાગર, મહાસઓ સાગરભિદાણો. ૨૮

ગુરુ બોલ્યા કે મહા વિદેહ ક્ષેત્રમાં મંગળમય મંગલાવર્ધી વિજયમાં
 સોમંધિકપુરમાં મહન શેડના સાગર અને કુરંગ નામે બે પુત્રો હતા. ૨૫

તે બે ભાઈઓએ પોતાની બાધ્યાવસ્થાને ઉચિત રમત કરતાં થકા
 એક વખતે બે બે બાગક અને એક મનોહર બાગિકા બેઠી. ૨૬

ત્યારે તેમણે તેમને પૂછ્યું કે તમે કોણ છો? ત્યારે તેઓમાંનો
 એક બોલ્યો કે, આ જગતમાં સુપ્રસિદ્ધ રહેલો મોહ નામે રાજા છે. ૨૭

તે મોહ રાજાનો દુશ્મન રૂપી હાથીના ગચ્ચાને નશાડવામાં કેશરી

જલપતિ ગુરુ વિદેહેષુ, મંગલે મંગલાવર્ધી વિજયે,
 સૌમંધિકપુરે સાગરકુરંગકૌ મદનશ્રેષ્ઠિમુર્તૌ. ૨૬
 પ્રથમવયઃ સમુચિતાભિઃ ક્રીડાભિઃ તૌ કદાપિ કીડંતૌ,
 પ્રેક્ષાતે વાલકટ્ટિકં તથા ઇકાં વાલિકાં રમ્યાં. ૨૬
 પૃષ્ઠા શ્ચ તામ્યા મેતે કે યૂયં તદા મળતિ તૈષા મેકઃ
 અસ્યત્ર મોહનામા નૃપતિર્જગતીતલ પ્રસિદ્ધઃ ૨૭
 તસ્યા સ્તિ વૈરિકરિકેલમ, કેશરી રાગકેશરી તનયઃ
 તપ્પુત્તો હં સાગર મહાશયઃ સાગરાભિધાનઃ ૨૮

સિંહ સમાન રાજકેશરી નામે પુત્ર છે, અને તેનો હું દરિયાની માફક ઊંડા આશયવાળો લોભસાગર નામે પુત્ર છું. ૨૮

મહ તળઓ ફુડવિળઓ, એસો ડ પરિગ્રહાભિલાસુ ત્તિ,
વૈસાનરસ્ત ધૂયા, એસા કિર કૂરયા નામ. ૨૯

ઇય સુણિય હરિસિયા તે, કીલંતિ પરુપરં તઓ મિત્તિ,
નિમ્મેઇ સાગરો સહ સિમ્મહિ નડ કૂરયાણ વિ. ૩૦

કુળઇ કુરંગો મિત્તિ, તેહિ સમં કૂરયાઇ સવિસેમં,
ભાયભિભૂય ત્તિ કમા, પચ્ચા તે તારતારુણં. ૩૧

અને આ એ પરિગ્રહાભિલાષ નામે મારાજ વિનયવાન પુત્ર છે. અને આ સાથે રહેલી આ બાળિકા તો મારા ભાઈ કોધવૈશ્વાનરની કુરતા નામે દી-કરી છે. ૨૯

એમ સાંભળી તેઓ ખુશી થઈ અરસપર રમવા લાગ્યા અને તેમાં-નો સાગર નામે શ્રેષ્ઠપુત્ર કુરતા શિવાય બાકીના એ બાળકો સાથે દોરતી કરવા લાગ્યો. ૩૦

કુરંગ નામનો શ્રેષ્ઠ પુત્ર તે બાળકો સાથે તથા વિશેષે કરીને કુરતા

મમ તનયઃ સ્ફુટવિનયઃ એપ તુ પરિગ્રહાભિલાષ ઇતિ,
વૈશ્વાનરસ્ય પુત્રી એવા તુ કૂરતા નામ. ૨૯

ઇતિ શ્રુત્વા હૃષ્ટૌ તૌ ક્રોઢતઃ પરસ્પરં તતો મૈત્રીં,
નિર્માતિ સાગરઃ સહ શિશુભ્યાં નતુ કૂરતયા પિ. ૩૦

કરોતિ કુરંગો મૈત્રીં તાભ્યાં સમં કૂરતયા (ચ) સવિશેષં,
મયાભિભૂતાતિક્રમાત્ પ્રાપ્તૌ તૌ તારતારુણ્યં. ૩૧

સાથે મિત્રી કરવા લાગ્યો. હવે તે બન્ને શ્રેષ્ઠ પુત્રો બાળવય અતિક્રમીને મનોહર યૌવન અવસ્થામાં પ્રાપ્ત થયા. ૩૧

અહ મિત્રપેરિયમણા, દવિણોવજ્જનકણ મહિયમંડા,
પિયરેહિ વારિયા વિ હુ, ચલિયા દેસંતરંમિ ઇમે. ૩૨

મિલ્હેહિ અંતરા અંતરાયવસઓ ય મહિયમ્મરિધના,
ચદ્ધરિયથેવદંવા, ધવલપુરં પટ્ટણં પત્તા. ૩૩

દવિણ તેણ તહિયં, મહિયં હટ્ટં કુળંતિ વવસાયં,
દીનારસહસસદુગં, દુક્કલસહસસેહિ અજ્જંતિ. ૩૪

હવે તેઓ મિત્રોની પ્રેરણાથી પેસા ઉપાર્જન કરવા માટે, માબાપોની મનાઈ છતાં પણ વેચવાનું માલ સાથે લઈને દેશાંતર રવાને થયા. ૩૨

રસ્તામાં તેમના અંતરાય કર્મના ઉદયથી તેમનું ધણું ધન ભીલોએ લૂંટી લીધું, તેથી થોડું ધણું જ બચ્યું તે સાથે તેઓ ધોળપુર નગરમાં આવી પહોંચ્યા. ૩૩

તે દ્રવ્યવટે ત્યાં તેઓ હાટ માંડીને વેપાર કરવા લાગ્યા, તેમાં તેમણે હબ્બરો દુઃખ વેડીને બેહબર સોનામહોર કમાવી. ૩૪

અથ મિત્ર પ્રેરિત મનસૌ દ્રવ્યવિણોપાર્જનકૃતે મુહતિમાંડી,
પિમ્મૂખ્યાં વારિતા વપિ ચલિતૌ દેશાંતરે ઇમૌ. ૩૨

મિલ્હેઃ અંતરા અંતરાયવસત શ્ચ ગૃહીતમ્મરિધના,
ઉમ્મૂતસ્તોકદ્રવ્યૌ ધવલપુરં પત્તનં પ્રાપ્તૌ. ૩૩

દ્રવ્યેણ તેન તત્ર ગૃહિત્વા હટ્ટં કુરુતઃ વ્યવસાયં,
દીનારસંહસદિકં દુઃસ્સહસૈઃ અર્જયતઃ ૩૪

તો વડ્ઢિયવહુતહ્લા, કપ્પાસતિલાઈ મંડસાલાઓ,
પકુણંતિ કરિસણં પિ હુ, ઉચ્છુક્કિચાઈં કારંતિ. ૩૫

તસસંસન્નાતિલાણં, નિપીલણં ગુલિયમાઈ વવહારં,
કારંતિ એવ જાયા, તાણં દીનાર પણસહસા. ૩૬

તો તદસગે ઇચ્છા, કમેણ લક્ષ્વે વિ જાવ તં મિલિયં,
અહ કોટિપૂરણેચ્છા, જાયા મિત્તાણુભાવેણ. ૩૭

તે છતાં તેમની તૃષ્ણા બહુ વધી પડી, જેથી તેઓ કપાસિયા અને તલની વખાશે ભરવા લાગ્યા. એટલી કરવા લાગ્યા, અને સેલડીના વાડો કરાવવા લાગ્યા. ૩૫

વળી ત્રસ જીવેથી મળેલા તલોને પીલાવવા લાગ્યા, ગુળી વગેરેનો વેપાર ચલાવવા લાગ્યા, એમ કરતાં તેઓ પાસે પાંચ હજાર સોના-મ્હોર થઈ. ૩૬

ત્યારે તેમને દસ હજારની અને અનુક્રમે લાખ સોનામ્હોરોની ઇચ્છા થઈ, તે મળતાં લોભસાગર નામના મિત્રના પ્રતાપે કરીને કોડ પૂરી કરવાની ઇચ્છા થઈ. ૩૭

તતઃ વર્દિતવહુતૃષ્ણૌ, કર્પાસતિલાદિમાંડશ્ચાલ્યઃ
પ્રકુરુતઃ કર્ષણ મપિ ચ ઇક્ષુક્ષેત્રાણિ કારયતઃ ૩૫

ત્રસ સંસક્તતિલાનાં નિપીલનં ગુણિકાદિવ્યવહારં,
કારયતઃ એવં જાતાનિ તયોઃ દીનારપંચસહસ્રાણિ. ૩૬

તતઃ તદશકે ઇચ્છા, ક્રમેણ લક્ષેપિ યાવત્ તત્ મિલિતં,
અથ કોટિ પૂરણેચ્છા જાતા મિત્રાનુભાવેન. ૩૭

તો ગુરુગંત્રીનિવહા. પહિયા દેસંતરેસુ વિવિહેસુ,
જલહિંમિ પોયસંઘાય, વત્તિયા કરહમંડલિયા. ૩૮

ગહિયાઈ નિવકુલાઓ પટ્ટેન વહૂણિ સુંકડાળાઈં,
વિહિયા ધનગણિયાઓ, બદ્ધા ડ હયાઈ હેડાઓ. ૩૯

ઈચ્છાઈ પાવકોડિહિ, જાવ કોડિ વિ તેસિ સંમિલિયા,
તો પાવમિત્તવસઓ, ઉવવન્ના રયણકોડિચ્છા. ૪૦

ત્યારે બૂદા બૂદા દેશોમાં ભારે ગાડાંઓની શ્રેણિઓ મોકલવા લાગ્યા, દરિયામાં વહાણો ચલાવવા લાગ્યા તથા જાંટોની કતારો ફેરવવા માંડ્યા. ૩૮

વળી રાજદરબાર પાસેથી ઘણી ઘણી જાતના ઇંબર પટ્ટે રાખવા લાગ્યા, તથા કુટુંબીઆનાઓ રખાવીને પણ ધનાર્જન કરવા લાગ્યા, તથા ઘોડાની સરતોના અખાડાઓ ચલાવવા માંડ્યા. ૩૯

ઈત્યાદિક કોડો પાપના કામો વડે ચાલતે તેમને કોડ સોનામંદોર પણ મળી, છતાં લોભસાગર નામના પાપમિત્રના વશથી તેમને કોડ રતન મેળવવાની ઇચ્છા થઈ. ૪૦

તતઃ ગુરુગંત્રીનિવહાઃ પ્રહિતા દેશાંતરેષુ વિવિધેષુ,
જલધૌ પોતસંઘાતાઃ વત્તિતાઃ કરમ મંડલિકાઃ ૩૮

ગૃહીતાનિ નૃપકુલાત્ પટ્ટેન વહૂણિ શુલ્કસ્થાનાનિ,
વિહિતા ધનગણિકાઃ બદ્ધા સ્તુ હયાદિ હેડાઃ ૩૯

ઈત્યાદિ પાપકોટિભિ ર્યાવત્ કોટિ રપિ તયોઃ સંમિલિતા,
તદા પાપમિત્રવશતઃ ઉપપન્ના રત્નકોટીચ્છા. ૪૦

અહ ચિવિવિઝ્ઞ સર્વં, પોણ તે પત્થિયા રયણભૂમિં,
તા કૂરયા ચિલગ્ગા, ગાદં કન્ને કુરંગસ્સ. ૪૧

જંપેઇ દંત દંતું, અંસહર મિમં કરેસુ અપ્પવસં,
સયલં દવિણ મિણં જં, ઘણિણો સર્વેવિ ઇહ સુયણા, ૪૨

ઇય સા જંપેઇ નિચ્ચં, તહેવ તં પરિણયં ઇમસ્સ તઓ,
પક્ખિવ્વઇ સાગરં સાગરંમિ, લહિઝ્ઞ સો હિદં. ૪૩

તેથી તેઓ બધું ધનમાલ વહાણમાં ભરીને રત્નદ્વીપ તરફ રવાને થયા, તેટલામાં કુરંગ નામના ભાઈના કાનમાં કૂરતા ખૂબ વળગીને નીચે મુજબ કહેવા લાગી. ૪૧

તે કૂરતા કહેવા લાગી કે આ તારા ભાગીદાર ભાઈને મારીને આ સઘળું દ્રવ્ય તું પોતાના સ્વાધીન કર કારણ કે આ જગતમાં સર્વે ધનવાન જ સુજન ગણાય છે. ૪૨

આ રીતે કૂરતા હંમેશ તેને ઉશ્કેરતી અને તે તેજરીતેતેના મનમાં ઠસતું ગયું, તેથી તેણે લાગ જોઈ પોતાના સાગર નામના ભાઈને સાગરમાં ધક્કો મારી નાખી દીધો. ૪૩

અથ ક્ષિપ્ત્વા સર્વં પોતે તૌ પ્રસ્થિતૌ રત્નભૂમિં,
તાવત્ કૂરતા ચિલગ્ગા ગાદં કર્ણયોઃ કુરંગસ્ય. ૪૧

જલપતિ દંત હત્વા અંશ હર મિમં કુરુષ્વ આત્મવશં,
સકલં દ્રવિણ મિદં યત્ ધનિનઃ સર્વેપિ ઇહ સુજનાઃ ૪૨

ઇતિ સા જલપતિ નિત્યં તથૈવ તત્ પરિણતં અસ્ય તતઃ
પ્રક્ષિપતિ સા ગરં સાગરે લબ્ધ્વા સ હિદં. ૪૩

અમુહજ્ઞાણો, વગઓ, જલહિજલુપ્પીલપીલિય સરીરો,

મરિડણ તદ્યનરગંભે, નારઓ સાગરો જાઓ. ૪૪

કાઠં મયકિચ્ચં ભાડગસ્સ હિટ્ઠો કુરંગઓ હિયણ,

જા જાઈ કિંપિ દૂરં, તા ફુટ્ટં પવહણં ઝત્તિ. ૪૫

વુટ્ઠો લોઓ ગલિયં, કયાણમં ફલહયં લહિયણ સો,

કહકહવિ તુરિયદિવસે, પત્તો નીરનિહિતીરંભિ. ૪૬

અજ્ઞિણિય ધણં મોણ, મુંજિસ્સં ઇય ત્રિચિત્તિરો ધણિયં,

મમિરો વળંમિં હરિણા, હણિઓ ધૂમપ્પહં પત્તો. ૪૭

હવે સાગર અશુભ ધ્યાનમાં રહી દરિયાના પાણીથી ખીડાઈને મરણ પામી ત્રીજી નરકમાં નારક થઈ જાયનો. ૪૪

આણીમેર કુરંગ પોતાના ભાઈના મૃત કાર્ય કરી હૃદયમાં સજી થયો થકો જેટલો થોડોક દૂર ગયો તેટલો વહાણુ ઝટ દઈને ફૂટી પડ્યું. ૪૫

વહાણુપર ચડેલા લોકો ખૂટી ગયા અને બધું માલ ગળી ગયું, છતાં કુરંગને પાટિયું મળી જવાથી તે જેમ તેમ કરીને ચોથે દિવસે દરિયાને કિનારે આવી ચડ્યો. ૪૬

(આટલો દુઃખી થયા છતાં) તે વિચારવા લાગ્યો કે હજી પણ ધન કમાવીને ભોગ ભોગવીશ, એમ ખૂણ વિચારીને વનમાં ભટકવા લાગ્યો, તેટ-

અશુભધ્યાનો પગતઃ જલધિજલ્લોત્પીડપીડિત શરીરઃ

મૃત્વા તૃતીય નરકે નારકઃ સાગરો જાતઃ ૪૪

કૃત્વા મૃતકૃત્યં મ્રાતૃકસ્ય હૃષ્ટઃ કુરંગકઃ હૃદયે,

યાવત્ યાતિ કિમપિ દૂરં તાવત્ સ્ફુટિતં પ્રવહણં ઝટિતિ. ૪૫

બ્રુદિતો લોકઃ ગલિતં કયાણકં ફલહકં લહ્વા ઇષઃ

કથંકથમપિ તૃયદિવસે પ્રાપ્તઃ નીરનિધિતીરં. ૪૬

અર્જયિત્વા ધનં મોગાન્ મોક્ષ્યે ઇતિ ત્રિચિતયન્ ધનિકં,

અમન્ વને હરિણાં હતઃ ધૂમપ્રભાં પ્રાપ્તઃ ૪૭

લામાં તેને સિંહે ભારી નાખ્યો એટલે તે ધૂમપ્રભા નામની નારકીમાં પહોંચ્યો. ૪૭

તો મમિય મવં તે દોલિ, કહાવિ અંજનનગે હરી જાયા,
ઇક ગુહત્થં જુઝ્ઝિય, ચણ્ણત્થનરણ્ણ ગયા મરિણં. ૪૮

તો અહિણો ઇગ્નિહિણો, કણ્ણ કુણંતા મહત્તયં જુઝ્ઝિય,
વિજ્ઞાયાયસુદ્ધાણા, પત્તા ધૂમપ્પહં પુઢાવિં. ૪૯

અહ વહુભવપજ્જંતે, એગસસ વણિસસ મવિય મજ્જાઓ,
તંપિ મણ્ણ વિહવકણ્ણ, જુઝ્ઝિય મરિણં ગયા છટ્ઠિં. ૫૦

પછી તે બન્ને સંસારમાં ભટકીને જેમ તેમ કરી અંજન નામના પર્વતમાં સિંહ થયા, તેઓ એક શુક્ળા માટે યુદ્ધ કરીને મરીને ચોથા નરકમાં ગયા. ૪૮

ત્યારબાદ સર્પ થયા ત્યાં એક નિધાનના માટે મહા યુદ્ધ કરતા થકા શુભ ધ્યાનના ચલાવે ધૂમપ્રભા નામની નારક પૃથ્વીમાં ગયા. ૪૯

બાદ બહુ લયો લમીને એક વાણિયાની સ્ત્રીઓરૂપે થયા ત્યાં તે પતિના મરણબાદ પેશા માટે લડીલડીને છઠ્ઠી નારકીમાં ગયા. ૫૦

તતઃ શ્રાંત્વા મવં તૌ દ્રાવપિ કથમપિ અંજનનગે હરી જાતૌ,
એકગુહાર્થં યુદ્ધવા ચતુર્થ નરકે ગતૌ મૃત્વા. ૪૮

તતઃ અહી એકનિષેઃ કૃતે કુર્વતૌ મહત્તરં યુદ્ધં,
વિધ્યાત શુદ્ધ ધ્યાનૌ પ્રાપ્તૌ ધૂમપ્રભાં પૃથ્વીં. ૪૯

અથ વહુભવપર્યંતે એકસ્ય વણિજઃ મૃત્વાભાર્યે,
તસ્મિન્ મૃતે વિભવકૃતે યુધિત્વા મૃત્વા ગતૌ વર્ણી. ૫૦

મમિય મવં પુન જાયા, તળયા નિવદ્ધસ ઉવરણ તંમિ,
કલહંતા રજ્જકણ, મરિડં પત્તા તમતમાણ. ૫૧

एवं द्रव्यनिमित्तं, सहियाओ तेहि वेयणा विविहा,
नय तं कस्सइ दिन्नं, परिभुत्तं तं सयं नेव. ૫૨

અહ પુવ્વમ્હે કાડં, અન્નાણતવં તહાવિહં કિંપિ,
જાઓ સાગર જીવો, તં નિવ દ્યરો ડ તુદ્ધ વંધૂ. ૫૩

પાછા કેટલાક ભવ ભમીને ફરી એક રાજના પુત્ર થયા. તેઓ બા-
પના મરણબાદ રાજ્યના માટે કલહ કરતા થકા મરીને તમતમા નામની સા-
તમી નરકમાં ગયા. ૫૧

આ રીતે દ્રવ્ય સાડું તેમણે અનેક પ્રકારની વેદનાઓ સહન કરી,
છતાં તે કોઈને દાનમાં દીધું નહિ અને પોતે પણ ભોગવી શક્યા નહિ. ૫૨

બાદ હે રાજન્ કોઈક ભવમાં તેઓએ કાંઈક તેવા પ્રકારનું અજ્ઞાન
તપ કર્યાથી સાગરનો ભવ તે તું રાજ થયો છે, અને કુરંગનો ભવ તે
તારો ભાઈ થયો. છે. ૫૩

भ्रात्वा भवं पुनर्जातौ तनयौ नृपतेः उपरते तस्मिन्,
कलहायमानौ राज्यकृते मृत्वा प्राप्तौ तमतमायां. ૫૧

एवं द्रव्यनिमित्तं, सोढा ताभ्यां वेदना विविधाः
न च तत्र कस्यापि दत्तं, परिभुक्तं तत्र स्वयं नैव. ૫૨

અથ પૂર્વમ્હે કૃત્વા અજ્ઞાનતપઃ તથાવિધં કિમપિ,
જાતઃ સાગરજીવઃ ત્વં નૃપ ઇતરોપિ તવ વંધુઃ ૫૩

તુમ્હાણવિ પચ્ચક્ખો, ઇઓ પરં સમરવિજયવુત્તંતો,
સો કાહીં ઉવસગં, ઇક્કસિ તુહ મહિય ચરણસ્સ. ૫૪

તો કૂરયાઈ સહિઓ, અહિઓ તસથાવરાણ જીવાણં,
દુસહદુહદહિયદેહો, ભમિહીહી ભવ મણંત મિમો. ૫૫

ઇય સુણિય મહુયવેરગ્ગ, પરિગઓ મિણ્હણ વયં રાયા,
નિયમાઈણિજ્જહરિકુમર, વસહસંકમિયરજ્જધુરો. ૫૬

હે રાજન્ ત્યાર પછીનો સમરવિજયનો વૃત્તાંત તો તને પણ પ્રત્યક્ષ રીતે માલુમજ છે. શિવાય તે તારો ભાઈ તને આશિષ લીધા પછી હજી એ-કવાર ઉપસર્ગ કરશે. ૫૪

ત્યારબાદ એ કુરંગનો જીવ કૂરતા સિદ્ધિત રહીને ત્રસ અને સ્થાવર જીવોનું અદ્વિત કરતો થકો અસદ્ય દુઃખોથી શરીરને આળતો રહી અનંત સંસાર રજાશે. ૫૫

એમ સાંભળીને ભારે વૈરાગ્ય પામીને રાજાએ પોતાના ભાણેજ હરિ નામના ઉત્તમ કુમારને રાજ્યનો ભાર સોંપી દીક્ષા લીધી. ૫૬

યુષ્માકમપિ પ્રત્યક્ષઃ ઇતઃ પરં સમરવિજય વૃત્તાંતઃ,
સ કરિષ્યતિ ઉપસર્ગ એકશઃ તવ મૃદીતચરણસ્ય. ૫૪

તતઃ ક્રૂરતયા સહિતઃ અહિતઃ ત્રસ સ્થાવરાણાં જીવાનાં,
દુઃસહદુઃખ દહિત દેહઃ અમિષ્યતિ ભવ મનંત મયં. ૫૫

ઇતિ શ્રુત્વા ગુરુકવૈરાગ્ય પરિગતઃ મૃહ્ણતિ વ્રતં રાજા,
નિજભાગિનેય હરિકુમાર વૃષભ સંક્રામિત રાજ્યધુરઃ ૫૬

કમસો અદતવસોસિય, દેહો બહુપદિયમુદ્ધસિદ્ધંતો,
અભ્યુજ્જયં વિહારં, ઉજ્જયચિત્તો પવજ્જેદ્. ૫૭

કસ્સદ્ નગરસ્સ વહિં, પલંબવાહૂ ઠિઓ ય સો ભયવં,
દિદ્ધો પાવિદ્ધેણં, સમરેણં કહિંવિ ગમિરેણ. ૫૮

વરં સુમરંતેણં, હણિઓ સ્વગ્ગેણ કંધરાદ્ મુણી,
ગુરુવેયણાભિભૂઓ, પઢિઓ ધરણીયલે સહસા. ૫૯

બાદ ચતુક્રમે બારે તપથી શરીરને સૂકવી તથા ઘણા પવિત્ર સિદ્ધાંતો શીખીને ઉજ્જમાલ થઈ તેણે અતિ આકર્ષે એકલ વિહાર અંગીકાર કર્યો. ૫૭

તે પૂજ્ય મુનીશ્વર કોઈકે નગરના બાહરે લાંબી બાહુઓ કરી કાચોત્સર્ગમાં ઊભો રહ્યો હતો તેવામાં પાપિષ્ઠ સમરે ત્યાંથી ક્યાંક જતાં થકાં તેને જોયો. ૫૮

ત્યારે વૈર સંભારીને તેણે મુનિના કાંધમાં તરવારનો ઘા કર્યો, જેથી તે મુનિ બારે પીડા પામીને તત્કાળ પૃથ્વી તળમાં પડી ગયો. ૫૯

ક્રમશઃ અતિતપઃ શોષિત દેહઃ બહુપઠિતયુદ્ધ સિદ્ધાંતઃ
અભ્યુદ્યતં વિહારં ઉચ્ચતચિત્તઃ પ્રપચતે. ૫૭

કસ્યાપિ નગરસ્ય વહિઃ પ્રલંબવાહુઃ સ્થિતા શ્ચ સ ભગવાન્,
દૃષ્ટઃ પાપિષ્ઠેન સમરેણ કુત્રાપિ ગચ્છતા. ૫૮

વૈરં સ્મરતા હતઃ સ્વજ્ઞેન કંધરાયાં મુનિઃ
ગુરુવેદનાભિભૂતઃ પતિતઃ ધરણીતલે સહસા. ૫૯

ચિંતઈ રેજીવ તણ, અન્નાણવસા વિવેગરહિણ,
વિયણાઓ અમણાઓ, નરણસુ અણંતસો પત્તા. ૬૦
ગુરુભરવહળંકણદોહ, વાહસીઝઠ્ઠાં સુહપિવાસાઈ,
દુસ્સહદુહદંદોલી, તિરિણસુવિ વિસાહિયા વહુસો. ૬૧
તા ધીરં મા વિસીયસુ, ઇમાસુ અહઅપ્પવેયણાસુ તુમં,
કો ઉત્તરિઝં જલહિં, નિવ્વુડણ ગુણ્ણીનીરે. ૬૨
વજ્જેસુ કૂરભાવં, વિશુદ્ધચિત્તો જિણસુ સવ્વેસુ,
વહુકમ્મસવ્વયસહાણ, વિસેસઞ્જી સમરવિજયંમિ. ૬૩

મુનિ ચિંતવવા લાગ્યો કે હે જીવ તે અજ્ઞાનના વશે કરી નિર્વિવેક થઈને નરકમાં અનાંતવાર ભારે વેદનાઓ સહન કરી છે. ૬૦

વળી તિર્યચ ગતિમાં પણ ઘણીવાર તે ભારે ભાર વહન કરવાની, અંકન કરવાની, દોહાવાની, લાંબે છેટે ચાલવાની તાઠ, તરડો ખમવાની, તથા ભૂખ તરસ વગેરેની અસહ્ય દુઃખ પીડા સહન કરી છે. ૬૧

માટે હે ધીર આત્મન આ અદ્ય પીડામાં તું વિષાદ મ કર, કારણ કે દરિયા તરી પાર કર્યા પછી છીલરના પાણીમાં કોણ ખૂટે. ૬૨

તેથી હે જીવ તું વિશુદ્ધ મન રાખીને સર્વ જીવોમાં કૂર ભાવનો ત્યાગ કર, અને આ ધણાં કર્મ ક્ષય કરાવવામાં સહાય કરનાર સમરવિજયમાં તો સવિશેષે કૂર ભાવનો ત્યાગ કર. ૬૩

ચિંતયતિ રે જીવ ત્વયા અજ્ઞાનવશાત્ વિવેગ રહિતેન,
વેદનાઃ અમાનાઃ નરકેષુ અનંતશઃ પ્રાપ્તાઃ
ગુરુભરવહનાંકનદોહવાહશીતોષ્ણક્ષુત્પિપાસાદિઃ
દુસ્સહ દુઃસ્વપીડા તિર્યક્ષ્વપિ વિસોદા વઝ્જશઃ ૬૧
તસ્માત્ ધીર મા વિષીદ ઇમાસુ અત્યલ્પવેદનાસુ ત્વં,
કઃ ઉત્તીર્ય જલધિં નિવ્વુડતિ ગોણ્ણદીનીરે. ૬૨
વર્જય કુરભાવં વિશુદ્ધચિત્તઃ જીવેષુ સર્વેષુ,
વહુકર્મ ક્ષય સહાયે વિશેષતઃ સમરવિજયે. ૬૩

તં લઘ્વો ઇહ ધર્મો, જે ન કયા કૂરયા પુરાવિ તપ,
ઇય ચિંતંતો સત્તો, પાવેણ સમં સ પાણેઈ. ૬૪

મુહસારે સહસારે, સો ઉવવન્નો મુરો મુકયપુન્નો,
તત્તો ચચિય વિદેહે, લહિહી મુત્તિં સમુત્તીવિ. ૬૫

શ્રુત્વે ત્યથુદ્ધ પરિણામ વિરામ હે તો:—

શ્રી કીર્તિચંદ્ર નરચંદ્ર ચરિત્ર મુચ્ચૈઃ,

મળ્યા નરા જનન મૃત્યુ જરાદિભીતા—

અકૂરતા ગુણ મગૌણધિયા દધધ્વં. ૬૬

इति कीर्तिचंद्रनृपकथा समाप्ता.

હે જીવ તેં પૂર્વે પણ કૂરતા નથી કરી તેથી ધડાં તું ધર્મ પામ્યો
છે, એમ ચિંતવતાં થકાં તેણે પાપ નિવારવાની સાથે પ્રાણનો પણ ત્યાગ
કર્યો. ૬૪

ત્યાંથી તે સુખમય સહસ્રાર નામના દેવલોકમાં સુકૃતના ભેરે દેવતા
થયો, ત્યાંથી અવીને તે સંતોષશાળી જીવ મહા વિદેહમાં મનુષ્ય થઈ સુકૃત
પામ્યો. ૬૫

આ રીતે અશુદ્ધ પરિણામને ટાળવા માટે શ્રી કીર્તિચંદ્ર રાજનું
ચરિત્ર બરોબર સાંભળીને જન્મજરા અને મરણ વગેરાથી બીધેલા હે ભગ્ય
જનો, તમે સુખ્ય બુદ્ધિથી અકૂરતા નામે ગુણને ધારણ કરો. ૬૬

આ રીતે કીર્તિચંદ્રરાજની કથા સમાપ્ત થઈ.

तत् लब्ध इह धर्मो यत् न कृता क्रूरता पुरापि त्वया,
इति चिंतयन् त्यक्तः पापेन समं स प्राणैः ६४

मुहसारे सहसारे स उपपन्नः सुरः मुकृतपूर्णः,
ततः च्युत्वा विदेहे लप्स्यते मुक्तिं समुक्तिं रपि. ६५

૫૪ ગુણ.

પ્રપંચિતો ડકૂરહિતિ પંચમોગુણઃ હદાર્નીં મીરુ રિતિષ્ટં ગુણં
ચિત્રવસ્ત્રાહ ॥ છ ॥

અકૂરપણા ૩૫ પાંચમો ગુણ કહી ખતાવ્યો હવે ભીરૂપણા
૩૫ છઠો ગુણ વર્ણવે છે.

(મૂઠ ગાથા.)

ઇહ પરલોયાવાણ—
સંભાવંતોન વટ્ટણ પાવે,
બીહઇ અજસકલંકા—
તોલણ ધમ્મારિહો મીરુ. ૧૩

(મૂળનો અર્થ.)

આ લોકના અને પરલોકના સંકટો વિચારીનેજ પાપમાં
નહિ પ્રવર્તે અને અપજ્જના કલંકથી દૂરતો રહે તે ભીરૂ કહે-
વાય, તેથી તેવો પુરૂષજ ધર્મને યોગ્ય ગણાય છે. ૧૩

(ટીકા.)

ઇહલોકાપયાન રાજ નિગ્રહ પ્રભૂતીન પરલોકાપયાન નરકગમના
દીનસંભાવન ભાવિનો મન્યમાનો, નવર્તેતે, નપ્રવર્તેતે પાપે હિંસા તૃતાદૌ.

આ લોકના અપાય એટલે રાજ તરફથી થતી ધર પકડ અને પર-
લોકના અપાય એટલે નરક ગમનાદિક. તેમને સંભાવતો થકો અર્થાત્ થ-
નારા માનતો થકો, (જે ભીરૂ હોય તે) પાપમાં એટલે હિંસા ભૂંડ વગે-
રેમા ન વર્તે એટલે નહિ પ્રવર્તે.

તથા વિમેત્યુત્તરસ્ય ત્યયશઃ કલંકા. ત્રિજકુલ માલિન્યહેતો રાપિ કારણાત્ પાપે ન પ્રવર્તેતે.

તેમજ અપજ્ઞાના કલંકથી બીડે છે એટલે ડરે છે. અર્થાત્ પોતાના કુળને રજેને ડાઘ લાગે. તે કારણથી પણ તે પાપમાં નથી પ્રવર્તેતો.

તતસ્તસ્માત્ કારણાત્, સ્વલુરવધારણે, સર્વો પરિષ્ઠાત્ સંભત્સ્યતે. તતો ધર્માહો ધર્મ યોગ્યો, મીરુ રેવ પાપમીરુ રેવ, વિમલવત્.

તેથી એટલે તે કારણથી ખલુ એટલે ખરેખર એ શબ્દનો સંબંધ જીપરલા પદ સાથે જોડવો તે આ રીતે કે ધર્મ ને અહીં એટલે ધર્મને યોગ્ય ને બીડે એટલે યાપથી બીનાર હોય તેજ ખરેખર છે વિમળની માફક.

વિમલ દષ્ટાંત શ્રેવં.

સિરિ નંદણં મયરં અતિથિ કુ મત્યલપુરંમયણ સરિસં,
તત્થયકુવ લયચંદો ચંદો વ્વ જણપિઓ સિદ્ધી. ૧

મય દંદાણં દસિરી, મિરીવપુરિ સુત્તમસસેમજ્ઞા,
વિમલ સદ્દેવ નામા, તાણં પુતાસયામજ્ઞા. ૨

વિમલની કથા આ પ્રમાણે છે.

શ્રી નંદન (લક્ષ્મીના પુત્ર) સમકર (મગરના ચિન્હવાળા) કામદેવના સ્વરૂપે શ્રી નંદન (લક્ષ્મીથી આનંદ આપનાર) સમકર (સદાકર વેશવાળું) કુસાસ્થળ નામે નગર હતું, ત્યાં અંદ્રની માફક લોકપ્રિય કુવળચંદ્ર નામે એક શેડ હતો. ૧

તે શેડની આનંદશ્રી નામે એક સ્ત્રી હતી કે જે પુરુષોત્તમ શ્રીકૃષ્ણની સ્ત્રી લક્ષ્મીના માફક અનુપમ હતી. તેમના હૃદયેશાં વિનય ભક્તિ કરનાર વિમળ અને સહદેવ નામના બે પુત્ર હતા. ૨

પગઈં ઇપાવ ખીરુ જિટ્ઠો વિવરીયઓ કણિટ્ઠોડ,
કડ્યાવિકી લિંડંતે ઉજ્જાણગયા નિયંતિમ્ણિ. ૩

તસ્સ કમકમલ મમલં મુટુપહિટ્ઠાન મિત્તુ ઉવવિટ્ઠા,
સાહુ વિકહઈ ધંમં તાણુ ચિયં સયલ જીવહિયં. ૪

હય સયલ કમ્મલેવો દેવો ગુરુણો વિમુદ્ધ ગુણ ગુરુણો,
ધમ્મો દયાઈરંમ્મો ભુવણે રયણત્તણંયં. ૫

ઇયમ્ણિજંતુટ્ઠેહિં ગહિ ઓસમ્મત્તમાઈ ગિહિધમ્મો,
અસમત્થેહિંતેહિં દુદ્ધ રજઈધમ્મ ધુર ધરણે. ૬

તે અનદિણેચલિયા ગહિંડં પણિયાઈ પુવ્વ દેસંમિ,
કેણવિ પહિણ્ણઈમં અદ્ધ પહેપુચ્છિઓ વિમલો. ૭

મોટો ભાઈ વિમળ સ્વભાવથીજ પાપ ભીડ હતો અને નાનો ભાઈ સહદેવ તેથી વિરૂદ્ધ સ્વભાવનો હતો તેઓ બન્ને ક્યારેક વનમાં રમવા ગયા ત્યાં તેમણે એક મુનિને જોયો. ૩

તે મુનિના નિર્મળ ચરણ કમળને નમી કરીને બન્ને જણ બરોબર હર્ષિત થઈ તેના પાસે બેઠા એટલે તે મુનિએ તેમને ઉચિત અને સકળ જીવને હિતકારી ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો. ૪

મુનિનો ઉપદેશ. સકળ કર્મ લેપથી રહિત દેવ, વિશુદ્ધ શુણવાન શુર, અને દયામય ધર્મ એ આ જગતમાં રત્નત્રય કહેવાય છે. ૫

આ ઉપદેશ સાંભળી તેઓએ ખુશી થઈ સમ્યક્ત્વ વગેરે ગૃહિધર્મ સ્વીકાર કર્યો કારણ કે યતિ ધર્મની દુર્ધર ધુરા ધારણ કરવામાં તેઓ અસમર્થ થયા. ૬

તેઓ એક દિવસે પૂર્વ દેશમાં માલ લેવા અર્થે આલ્યા જતા હતા તેવામાં અર્ધે રસ્તે મળેલા કોઈ વટેમાર્ગીએ વિમળને આવી રીતે પૂછ્યું. ૭

મોકહમુપંજલપદં ઘણ ઇંધણ નીર નીરનાઇજુયં,
વિમલો વિ દંદમીરુ જંપડ અહવં નયાણામિ. ૮

પમળેઈ પુળો પહિઓ ગામે નયરે વક્ત્યગંતવ્વં,
સિદ્ધિ તણસોસા હડ અધિસ્સડ જત્થ નણુપમિયં. ૯

પુણપહિણુલ્લવિયં, નિયનય રંકહ મુજત્થ તંવસસિ,
સમળ ઇનિ વહાળીણ નયનયરં અત્થિ મ મહાકિંચિ. ૧૦

જડ પમળ સિવિમલતુ મંતણ સમંપમિતેણઇયવુત્તે,
સો આહસ ઇચ્છાણ ઇંતાણ તુમાણ કે અમ્હે. ૧૧

અહપત્તો પુરવાહિ પાગત્થં જાવ જાલ ઇજ લળં.

વિમલો તાપહિ ઇણં મળિઓ અપ્પે સુમહ દહળં. ૧૨

ભલાભાઈ, કયો રસ્તો શ્રીધો અને ઘણા બળતણ, ઘાસ તથા પાણીથી ભરપૂર છે તે અમને બતાવ, ત્યારે અર્થ દેડથી ખીતો વિમલ બોલ્યો જો બા-
બત હું બાણુતો નથી. ૮

ત્યારે ફરીને વટેમાર્ગુ બોલ્યો કે હે શેઠ તમારે કયા ગામ કે શહેર તરફ જવાતું છે, ત્યારે વિમલે કહ્યું કે જ્યાં માલ સ્તુતું મળશે ત્યાં જશું. ૯

ફરીને વટેમાર્ગુ બોલ્યો કે તમારું નગર કયું છે કે જેમાં તમે રહો છો, ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે રાજના નગરમાં રહું છું. મારું નગર કોઈ છેજ નહિ. ૧૦

વટેમાર્ગુ બોલ્યો, હે વિમળ જો તું કહેતો હોય તો તારી સાથે હું આવું એમ તેણે માગણી કરતા વિમળ બોલ્યો કે તમારી ઇચ્છાએ તમે આવો તેમાં અમને શું પૂછવાતું છે. ૧૧

હવે તેઓ એક શહેરની બાહર આવી પહોંચ્યા, ત્યાં રસોઈના માટે વિમળે અગ્નિ સળગાવી તેટલામાં વટેમાર્ગુએ આવી વિમળ પાસેથી અગ્નિ માગી. ૧૨

સોચિ પયંપઈ તંપઈ મહપાસે જિ મસુ અચિય મોપહિય,
નય અગણિપમુહદાણં તુ કપ્પણ સમય પઢિસેહા. ૧૩

(તથાહિ)

મહુમજ્જ મંસખેસજ્જ મૂલ સત્થગિજં તમં તાઈ,
નકયા વિદુ દાયવ્વં સદ્દે હિંપાવ મીરુહિં. ૧૪

અન્યત્રાપ્યુક્તં

ન ગ્રાહ્યાણિ નદેયાણિ પંચદ્રવ્યાણિપંદિતૈઃ
અગ્નિર્વિષં તથાશત્ત્વં મઘં માંસં ચપંચમં. ૧૫

તોસો કુચિત્તવ્વ અરેરે પિદ્ધ નિકિદ્ધ દુદ્ધ ધમ્મિદ્ધ,
વધ્ધુત્તરાઈં પકુણસિમહ પુરઓ વિમલ ઇયમણિજં. ૧૬

ત્યારે વિમળ કહેવા લાગ્યો કે હે પથિક તારે જન્મવું હોય તો મારા
પાસે જમી જા, પણ અગ્નિ વગેરે ભયંકર ચીજ તો મારાથી તને આપી શ-
કાય તેમ નથી કારણ કે શાસ્ત્રમાં એવી ચીજો આપવા કરવા મનાઇ પાડેલ
છે. ૧૩

જે માટે કહેલું છે કે:—

મઘ, મદિરા, માંસ, ઔષધ^૧, ખૂટી^૨, અગ્નિ^૩, યંત્ર^૪, તથા મંત્રા-
દિક^૫ વસ્તુઓ પાપથી બીનાર શ્રાવકોએ કદાપિ કોઇને આપવી નહિ. ૧૪

અગ્નિ, વિષ, શસ્ત્ર, મઘ અને માંસ એ પાંચ ચીજો કાહ્યા પુરૂષોએ
કોઇ પાસેથી લેવી નહિ અને કોઇને દેવી નહિ. ૧૫

ત્યારે તે વટેમાર્ગુ ગુરુસે થઇ કહેવા લાગ્યો કે અરે ધીઠા નિબ્બુપ

૧-૨-૩-૪-૫ સોમય વગેરે ભયંકર જેરી ઔષધો, જેરી ખૂટી, તલવાર, ખંડુક,
વગેરે ભયંકર હથિયાર, ભયંકર સાંચા તથા ભયંકર મંત્રોની આપ લે કરવા માટે આ
મનાઇ છે, એમ ધારી શકાય છે. એવી ચીજો આજના વખતે પણ પરવાના સિવાય વા-
પરી સકાતી નથી.

અને હુષ્ટ તું ધર્મિષ્ઠ પણાનો રાજ ધાલી મારી સાથે આવા ઉત્તર પ્રત્યુત્તર કરે છે કે? ૧૬

ઉત્તાસિય સયલ જળો કસિણ તણુતહ્ય વદ્ધિંડલમ્બો,
જહ તસ્સ કિંચિમ્બીયં વડ વરિહુત્તંગયં ગયણં. ૧૭

ત હજંપદ્ધિ વિમલં પદ્ધિયાગ કણ મહમ્મિ મપ્પેસુ.
જંભુક્કલિંડમ્મિવાદં ઇહરાતેના સિહં પાણે. ૧૮

ઇયરોવિમ્બણજલલ વચલાળપાળાળ કારણા,
મહકોનામપાવમ્મીરુ ઇયણ રિસપાવમાવહ્હ. ૧૯

અયિરેહિંધિરો સમલેહિં ગય મલો પરવસેહિંસાહીણોપાણેહિં,
જહ્વિલ્લપ્પ ઇધમ્મો તાકિંન સલ્લપત્તં. ૨૦

જંજાળ સિતં પક્કુણસુ નડણ નિરત્થંકરોમિપાવમ્મં.
તોસો સંહરિય તણૂ નિયરુવંકાડ માહ તયં. ૨૧

એમ કહી તે લોકોને થયરાવવા એવી રીતે પોતાનું આખું શરીર વધારવા લાગ્યો કે તેથી બાણે આકાશ પણ બી જાહેને જલદી ભાંગે એટલી બધું. ૧૭

તેમજ વિમળને તે કહેવા લાગ્યો કે અરે હું ખૂબ ભૂખ્યો છું માટે ફસોઈ કરવા માટે મને અગ્નિ આપ, નહિતો હું તારા પ્રાણ હરીશ. ૧૮

ત્યારે વિમલ બોલ્યો કે આ અંચળ પ્રાણોના માટે હું ભદ્ર કંથો પાપભીડ આણું પાપમય પગલું ભરે. ૧૯

જે આ અસ્થિર મલીન અને પરવશ પ્રાણોથી સ્થિર, નિર્મળ અને સ્વાધીન ધર્મ સધાઈ શકાતો હોય તો પછી બીજું શું જોઈએ. ૨૦

માટે તારે કરવું હોય તે કર, પણ હું કશું નિર્વ્યક પાપ કરનાર નથી, આવું સાંભળી તે વટેમાર્ગ પોતાના વધારેલા શરીરને દૂકું કરીને પોતાનું મૂળ દિવ્યરૂપ પ્રગટાવી તેને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો. ૨૧

વિમલ અહિં વિમલગુણગણ ધનોસિતુમંતુમંચિયસત્ત્વે,
જંસકોવિપ સંસદ્ તુહપય ડંપાવમીરુત્તં. ૨૨

સાવજ્જ વયણ વજ્જણ પચ્ચલ નિચ્ચલ સુધમ્મવરસુવરં,
સો મ્મણ્ણિતણ દિન્નં દિત્તેણ સદંસણં સવ્વં ૨૩

વરદાણ પરે અમરે પુણો વિજંપદ્દમો અહોમહ,
નિયયમણં અદ્ધપ્પ ણં કરેસુગુણિજણગુગ્ગહણે ૨૪

અહતંમિઅહિં નિરીહે સપ્પવિ સુચ્છાયણંમણિં સુમણો,
વંધિયત્ત દુત્તરીણ વલાવિપત્તો સયંઠાણં. ૨૫

વિમલો કરેહિં સદં સહદેવાઈણતે વિતોપત્તા,
પુચ્છંતિ પહિય ચરિયં જહ્ઠ્ઠિયં સોવિસાહેહિં. ૨૬

હે અતિ ગુણશાળી વિમળ તને ધન્ય છે અને તુંજ પુણ્યશાળી છે,
કેમકે ઈંદ્ર પણ તારું પાપભીરૂપણું ખુલ્લી રીતે વખાણું છે. ૨૨

માટે સાવધ વચન વર્જન પરાયણું, હે નિશ્ચળ, હે ઉત્તમ ધર્મવાન
તારે જે માગવું હોય તે માગ, ત્યારે વિમળ બ્રાહ્મ્યો કે હે દેવ, તે તારા દ-
ર્શન આપ્યા એટલે સમગ્રું આપ્યું છે. ૨૩

છતાં દેવે વર માટે આગ્રહ કર્યાથી વિમલે કહ્યું કે હે ભદ્ર ત્યારે
તું તારા મનને ગુણિજનના ગુણ ગ્રહણ કરવામાં તત્પર રાખ. ૨૪

આ રીતે તે તદ્દન નીરિહ રહેતાં તેના ઉત્તરીય વસ્ત્રમાં દેવે ઝેર
કરી સર્પના વિષની હરણ કરનારી મણિ બાંધી અને પછી તે સ્વસ્થાને
ગયો. ૨૫

ત્યારે વિમળે સહદેવ વગેરેને બ્રાહ્મણ્યા તેથી તેઓ પણ ત્યાં આવી
તે વટેમાર્ગની વાત પૂછવા લાગ્યા, એટલે તેણે બધી બનેલી હકીકત કહી
સંભળાવી. ૨૬

જિણમુણિ મુમરણ પુઠ્ઠં તે મુત્તું અહગયાનયસ્મજ્જે.
તાતસ્થ પુરં વણિણહિ આવણા લહુ પિહિજ્જંતિ. ૨૭

ચરંગબલંબલં ઇઓ તઓમમ્મસમરસજ્જંવ,
માલિજ્જઈ પાયારો દિવ્વંતિયગોયર કવાંઠે. ૨૮

તં અસરિચ્છંપિચ્છિય વિમલેણં કોવિપુચ્છિઓ.
પુરિ સોમ્મીયંપિવપુરમેયં કિંદીસઈમ્મયલંપિ. ૨૯

તો વિમલ મવણમૂલે ડાઙ્ગમળેંસો વિજહઈત્થ.
વલિંબંધુ કરો પુરિમુત્તા મુલ્લ પુરિમુત્તમો રાયા. ૩૦

ઈકો ચિયસે પુત્તો અરિમલ્લો નામ વિજિયઅરિમલ્લો,
સોઅજ્જ કેલિમવણે મુત્તોહસિઓ મુયંગેણ. ૩૧

બાદ દેવગુરુતું સ્મરણ કરી જમીને તેઓ નગરમાં ગયા, તેવામાં ત્યાં તેમણે બજારમાં દુકાનદારોને જલદી જલદી દુકાનો બંધ કરતા જોયા. ૨૭

વળી પ્રબળ અતુરંગી લશ્કર જાણે લડાઈ માટે તમામ તૈયાર થયું હોય તેમ આમતેમ દોડાદોડ કરતું તેમણે જોયું કિલ્લો સાફ કરાતો જોયો, તથા શહેરના ઘરવાળ બંધ કરાતા જોયા. ૨૮

આવી વિલક્ષણ દોડવામ જોઈને વિમળે કાંઈક પૂછપને પૂછ્યું કે હે ભદ્ર આ આખું શહેર ભયભ્રાંત જેવું કેમ દેખાય છે? ૨૯

ત્યારે વિમળના કાનમાં રહીને તે પૂછપે કહ્યું કે ઇહાં બળીરાજને કેદ કરનાર શ્રીકૃષ્ણની માફક બળી (બળવાખોર) દુશ્મનોને કેદ કરનાર પુરુષોત્તમ નામે રાજા છે. ૩૦

તેનો બેસાવર દુશ્મનોને છોડનાર અરિમલ્લ નામે એકાએક પુત્ર છે, તે આજ કીડાધરમાં સૂતો હતો તેવામાં તેને સંપે ડર્યો. ૩૧

તપ્પણ ઇળી ઇગાઠે પુકરિણે પરિયણેણ મિલિણેણ,
અહ નિડણંપિગવિટ્ટોનય દિટ્ટો વિમહરો દુટ્ટો. ૩૨

પત્તો નિવોવિતહિયં મયંવ કુમરં નિણે વિરુત્તિગઓ,
મુચ્છ મતુચ્છંપવણાણે દિજાઓપુણો પડણો. ૩૩

કિરિયાડ વહુ વિહાઓ નરિંદવિંદારણે હિંવિહિયાઓ,
નય જાઓ કોવિગુણો તત્તો મળિયં નિવેણે ઇમં. ૩૪

જહ કહવિકિપિ કુમરસ્મમં મુલંજાયેણ અમચ્ચવરા,
તોમજ્જવિનણુ મરણં જલણોજાલા મરિય ગયણો. ૩૫

તો વુત્તો પરિવારો મયંતિઅંતે ડરીડ કરુણ સરં,
મામંતા વિવિમન્નાસલમ્ભલિ ઓસયલ પુરલોઓ. ૩૬

ત્યારે તેની સ્ત્રીઓએ ભારે બૂમરાણ કર્યાથી ચાકર નફરોએ ઢોલી આવી દુષ્ટ સંપત્તિને ઘણું જોયું પણ તે તેમના દીકરામાં નહિ આવ્યો. ૩૨

એટલામાં રાજા પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યો તે કુમારને મરેલા માફક મરેલો જોઈને તરત ભારે મૂંઝા પામ્યો, છતાં પવનાદિક નાખવાથી તે શુદ્ધિમાં આવ્યો. ૩૩

બાદ રાજવિષ પેચોએ અનેક ઉપચાર ક્રિયાઓ કરી છતાં કંઈ ગુણ થયો નહિ, ત્યારે રાજાએ નીચે મુજબ પોતાનો હાથ ઝાઢેર કર્યો. ૩૪

હે પ્રધાનો જે કોઈપણ રીતે આ કુમારને કંઈ પણ જોખમ થશે, તો હું પણ જગજગતા અગ્નિનું જ શરણ લઉંશ. ૩૫

તે ડરાવની રાણીઓને ખબર પડતાં તે પણ કંઈ જ રવરે રૂંધે છે, અને સામંત-સરદારો પણ વિવાદ પામેલા છે, તથા નાકગ નગરલોક અગાળણી રહ્યું છે. ૩૬

અહદાવિઓપહહોનિ વેણઆઠ લમણેણ હ્યનયરે,
જોજીવાવહકુમરં તસ્સ અહંદેમિ રજ્જહં. ૩૭

તંમુણિયમ્મણહિવિમલં સહદેવો ભાય કુણમ્મ ઉવયારં,
ઓહાલિય મણિહંટસુ કુમરંજંજિયહ્લહુમ્મો. ૩૮

મમ્મયં અહિમરણ મિણં વંધવકોરજ્જ કારણે કુણહ,
હ્ય વિમલેણં વુત્તો સહદેવો મ્મણહ મોભાય. ૩૯

ઉજ્જીવિરુણ કુમરં અમ્મ કુલસ્મ વિદલે સુદાલિહં,
કહ્યા જીવિ ઓકિર કરિજ્જ કુમરોવિજિણમ્મમ્. ૪૦

પમાહતંમિમ્મણિરંજા વિમલ્લો કિંપિ ઉત્તારહ તાવ,
વેલં ચલાહ હમિણા મહિયમ્મણિહિત્તઓ પહહો. ૪૧

હવે રાજાએ આકુળ અગ્નીને નગરીમાં પડો ફેરવ્યો છે કે જે કોઇ
આ કુમારને જીવાડે તેને હું માફ અર્થે રાજ્ય આપું. ૩૭

તે સાંભળીને સહદેવ વિમળને કહેવા લાગ્યો કે હે ભાઈ, આ ઉપ-
કાર કરવા જેવો છે, માટે મણિને ઘસીને તું કુમાર જીવર છાંટ કે જેથી એ
જલદી જીવે. ૩૮

વિમલે કહ્યું કે હે બંધુ રાજ્યના કારણે આતું મોટું અધિકરણ
કોણ કરે? ત્યારે સહદેવ કહેવા લાગ્યો કે. ૩૯

કુમારને જીવાડીને આપણા કુલનું દારિદ્ર્ય દૂર કર, કારણ કે કુમાર
જીવતો રહ્યા થકો કદાચ જિન ધર્મને પાળ કરશે. ૪૦

ક્રિયાત્રિક તેણે આજ્ઞાતો તેને જેટલામાં વિમળ કંઈક ઉત્તર આપવા
માંડ્યો. તેટલામાં સહદેવે તેના વજાવ્યગામ્મી મણિ છોડી લઈ પડહને રાખી
કે. ૪૧

નીઓ કુમર સમીવે મણિમોહલિ ડળ છંદિઓ एसो,
મુત્તવિડદટ્ટવ્વસળેળ ઉદ્દીઓ પુચ્છહ નરિંદ. ૪૨

કિંતાયણ સપુરિસો અંવા અંતે ડરીડ પુરલોઓ,
સવ્વોવિદ્ધમિલિઓ તોરાયા કહ્દતંમવ્વ. ૪૩

હિટ્ટેળં સહદેવો રજ્જદ્દેળં નિમંતિઓરન્ના.
સો આહદેવ જસ્મણ ભાવઓ જીવિઓ કુપરાં. ૪૪

સોમહમાયા જિટ્ટો વિમલો વિમલામઓ મ પરિવાગો,
ચિદ્દટ્ટ ઇવ્વહદ્દે તસ્મદેમુણ્ણંદ હાણેઁ. ૪૫

તોગચ્છ ઇતથ નિવો સહ સહદેવેળ કરિવરાહો,
તંદદ્દટ્ટ મુદ્દટ્ટ ઉદ્દટ્ટો અવગૂહિવિપ મળણ ણ્ણં. ૪૬

તેણે પડો ડિન્યાથી તેને કુમાર પાસે લઈ જવામાં આવ્યો, ત્યાં તેણે મણિને ધણીને કુમારને છાંટી એટલે તે કળવારમાં સૂતેલો માણસ ઊઘમાંથી ઉઠે તેમ કુમાર ઊડીને રાજાને પૂછવા આવ્યો. ૪૨

હે પિતાજી ! આ માણસ તથા મારી મા તથા અંતરપુર તથા આ નગરના કોકો ઇહાં શામાટે ભેગા થયા છે ? ત્યારે રાજાએ મધળી વાત કહી. ૪૩

પછી રાજાએ હુધ પામી સહદેવને પાતાના રાજ્યનું અર્ધ લેવાને વિનતી કરી, ત્યારે તે બોલ્યો કે હે રાજા જેના પ્રભાવે કરીને આ કુમાર જીવ્યો છે. ૪૪

તે નિમિળ આશયવાળો મારો માટેો બાઈ તો સપરિવાર ચોવાટે ઉલો રહેલ છે, માટે તેને ઇહાં તેજવીને આ રાજ્ય આપો. ૪૫

ત્યારે રાજા સહદેવ સાથે એક ઉત્તમ હાથીપર ચડીને ત્યાં ગયો, ત્યાં વિસળને બેઠા ધણી પુણીથી તેને લેવીને તે અધી રીતે બોલ્યો. ૪૬

મો વિમલ પુત્તભિક્ષા દિન્ના સુન્ના સયસ્સ મજ્ઞ,
તપ્પો કાઙ્ગય સાયં લહુપહગિહ મેહિદેહિ મુદં. ૪૭

જહ જહ જંપઇ તંપઇ રાયા વયણા ઇપણય પડ્ડણાઈ,
ગુરુ અદિગરણ પવિત્તી તહ તહસલ્લઇ વિમલહિયણ. ૪૮

પડિમણિયં તેણ નરિંદ અનય વિસપસર હરણમુ નરિંદ,
સહદેવ વિલસિય મિણં, તાકિજ્જહ ઉચિય મેયસ્સ. ૪૯.

આરો વિઞ્ઞેયવરે સવંચવો નિયગિદ્દે ઇમોનીઓ,
મણિઓ યરજ્જ વિમણ રત્નાપડિમણઇ ઇય વિમલો ૫૦

ઇકંતાવર કમ્મં વીયં અરિ તયાપરિગ હસ્સ.
તા નિવમહં નહુ કઙ્ગે રજ્જેગ મેવડવ મૂલેણ. ૫૧.

હે વિમળ તે બ્રહ્માકળા બનેલા મુગ્ધને પુત્રની ભિક્ષા આપી છે,
માટે મહેરબાની કરીને જલદી મારા ઘરે પધારી મને રાજી કર. ૪૭

જેમ જેમ રાજા તેના પ્રતિ પ્રીતિ ભરેલાં વચનો કહેવા લાગ્યો તેમ
તેમ વિમળના હૃદયમાં મોહોટા અધિકરણ પૃવત્તિ થવાનો દોષ શાલવા
લાગ્યો. ૪૮

તેથી તેણે પ્રત્યુત્તર આપ્યું કે હે નરેન્દ્ર હે અન્યાયરૂપ વિપના ફે-
લાવાને અટકાવનાર ઉત્તમ રાજેન્દ્ર આતો બધું સહદેવનું કામ છે, માટે
તેનું જે કાંઈ ઊચિત કરવાનું હોય તે કરો. ૪૯

ત્યારે રાજા તે વિમળને તથા સહદેવને હાથીપર બસાવી પોતાના
ઘરે લાગ્યો અને રાજ્ય લેવાની વીનતી કરવા લાગ્યો ત્યારે વિમળે તેને નીચે
મુજબ જવાબ પાડ્યો. ૫૦

રાજ્ય લેતાં એકતો અરકમ કરવાં પડે છે તથા બીજી પરિશુદ્ધિ
ચાય છે, માટે હે રાજા પાપમૂળ રાજ્ય સાથે મારે કામ નથી. ૫૧

અહ સજિ ગીસંનાં મહદેવં તસ્મિન્નિવ ઇના દિભં,
હ્યગયર હમદ જણવય પુરપસુહં પિભદ્ ઝંસવ્વં. ૫૨

અપ્પિ તા ધવલહરં સરંવ કમલા ઉલંડદય કલિયં,
વિમલો પુણ સિદ્ધિપણ સંઠવિ ઓણિચ્છ માણોવિ. ૫૩

નિયજણય પમુહલોઓ સમાણિઓ તત્થ તેહિં,
અદ્દ વિમલો કુવ્વંતો જિણ ધમ્મં સમં મદ્દકમદ્દ વદ્દકાલં. ૫૪

સદ્દેવો ઝણરજ્જે રટ્ઠે વિમણસુ અદ્દસય સયહ્હો,
અકરંકરે ઇવદ્દહ્દિપુવ્વ કરે દંડણ લોયં. ૫૫

વિયરદ્દિપાવુવણસે ઓહગરણે કુણ ઇહણદ્દ અરિદેસં,
અમુહ્દ જ્ઞાણો વગઓ કયાવિવિમલેણતો મણિઓ. ૫૬

ત્યારે સહદેવને કાંઈક ઇચ્છાવાળો બાણીને તેને રાજ્યે હાથી, ઘોડા, રથ, પયદલ દેશ-નગર વગેરે સઘણું અરધે અરધું વહેંચી કરીને સ્વાધીન કર્યું. ૫૨

મળી તળાવ જેમ કમળે કરીને ભરેલ હોય તેમ કમળા (લક્ષ્મીથી) ભરપૂર એક ધવળગૃહ તેને રાજ્યે આપ્યું, અને વિમળને તેની અનિચ્છા છતાં નગરશેઠનું પદ આપ્યું. ૫૩

હવે સહદેવ તથા વિમળે મળી પોતાના માઆપ વગેરેનું યોગ્ય સત્કાર સન્માન કર્યું બાદ વિમળ ત્યાં રહી જિન ધર્મ કરતો થકો બહુકાળ વ્યતિ કાંત કરવા લાગ્યો. ૫૪

પરંતુ સહદેવ રાજ્યમાં રાષ્ટ્રમાં અને વિષયોમાં અતિશય તૃષ્ણાવાળો થઈ પડી નવાં કર નાખવા લાગ્યો. બૂના કર વધારવા લાગ્યો, તથા લોકોને સખ્તાઈથી દંડવા લાગ્યો. ૫૫

તેમજ પાપના ઉપદેશો દેવા માંડ્યો, અનેક અધિકરણ વધારવા લાગ્યો. દુઃખનોના દેશ ભાંગવા લાગ્યો, આવી રીતે અશુભ ધ્યાનમાં ફસી પડ્યો તેને જોઈ એક વખતે વિમળ તેને આવી રીતે કહેવા લાગ્યો. ૫૬

કરિ કલહકંન ચવલાઈ રાયકમલાઈ કારણાભાય,
કોપાવે સુપવત્તઈ નિય નિયમ ધુરં વિરાહિત્તા. ૫૭

વરમનલંમિપવેસો ફણિ મુહ કુહરેવરંકરોલિત્તો,
વરમસ મામયપીડા નહુવિરઈવિ રાહણા ભાય. ૫૮

ઇય નિસુણંતો જાઓ જલ ભરિય ઘણુવ્વ કસિણવયણોસો,
વિમલેણ તઓમોણંવિહિયમજોગુત્તિ કાઝ્ઞં. ૫૯

જિણ ધમ્મેવિગયરઈ વિવન્નવિરઈ ફુરંતપાવમઈ,
અડ્ઘણમણત્ય દંઢં કુવ્વંતોવંત સંમત્તો. ૬૦

કેળવિનરેણ પુવ્વંવિરાહિણં કયાવિસહદેવાં,
લહિહં છલં છુરીણ હણિઓપત્તો પદમ પુદવિં. ૬૧

હે ભાઈ! હાથીના અગ્નિના કાન માફક અપણ એવી રાજ્ય લક્ષ્મીના કારણે પોતાના નિયમોની ધુસરીને લાંગી કરીને કોણ પાપમાં પ્રવર્તે. ૫૭

હે ભાઈ અગ્નિમાં પેસવું સાફ સર્પના મુખના વિવરમાં હાથ નાખવો સારો, તથા ગમે તેવા વિષમ રાગની પીડા સારી, પણ વ્રતની વિરાધના કરવી સારી નથી. ૫૮

એમ સાંભળીને પાણી ભરેલા વાદળાની માફક સહદેવે કાળું મ્હોં કર્યું, તેથી વિમળે તેને અયોગ્ય બાણી માન ધારણ કર્યું. ૫૯

પછી સહદેવની જિન ધર્મ ઉપરથી એછી પ્રીત પડતી ગઈ, અને પાપની ભતિ સ્પુરિત થયાથી તે વિરતિહીન થયો થકો ઘણા અનર્થ દંડ કરીને સમ્યક્ત્વ બ્રૂ થયો. ૬૦

બાદ કોઈક પ્રથમના દુણાયલા પુરૂષે ક્યારેક છળ પામીને સહદેવને છુરીથી મારી નાખ્યો, એટલે તે પહેલી નારત્રીમાં પહોંચ્યો. ૬૧

તયણુ ગુરુગહિરભવજલ નિહિમિ અઈસ હિય દુસહદુહનિવહં,
કહકહવિલહિય નરજંમકમ્મ હણિહં ગમીસસિવં. ૬૨

અચ્ચંતપાવમીરુ વિમલો પુણ પાલિડગગિહિધમ્મં,
જાઓ અમરો પવરો મહાવિદેહંમિસિજ્ઞિહિદ. ૬૩

ઇત્યેત્ય વિપલસ્ય વેષ્ટિતં, વેષ્ટિતં નસ્વલુકર્મ કોટિભિઃ
હે જનાભવ તપાપ મીરવો ધીરવોધિ ચરણવ્યવસ્થિતાઃ ૬૪

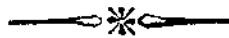
इति विमल दृष्टांतः समाप्तः छ.

ત્યારબાદ ભારે ગંભીર સંસાર સમુદ્રમાં ભટકતાં અસહ્ય દુઃખો વેડીને
જેમ તેમ કરી મનુષ્ય ભવ પામીને કર્મો ખપાવી તે મુક્તિ મેળવશે. ૬૨

આણીમેર અત્યંત પાપ ભીડ વિમળ ગૃહિધર્મ પાળીને પ્રવર દેવતા
થઈ મહાવિદેહમાં જન્મીને સિદ્ધિ પામશે. ૬૩

આ રીતે કર્મની આણીએથી અસ્પષ્ટ આ વિમળનું ચરિત્ર આણીને
હે જનો તમે સમ્યકત્વ અને ચારિત્રમાં ધીર રહી પાપભીડ થાઓ. ૬૪

આ રીતે વિમળનો દૃષ્ટાંત સમાપ્ત થયો.

સપ્તમ ગુણ.

ऊक्तो भीरु रितिषष्ठो गुणः सांप्रत महाठ्ठाति स्वस्मं गुणं
स्पष्टयन्नाह ॥ छ ॥

ભીરુપણા ૩૫ છઠો ગુણ કહી બતાવ્યો, હવે અશકપણા
૩૫ સાતમા ગુણને સ્પષ્ટ કરે છે:—

(મૂઠ ગાથા.)

અસદો પરંનવંચઈ,
 વીસસણિજ્જો પસંસણિજ્જોય;
 ઉજ્જમઈ ભાવસારં,
 ઉચિઓ ધમ્મસ્સ તેણેસો. ૧૪

(મૂળનો અર્થ.)

અશક પુરૂષ બીજને ડગતો નથી, તેથી તે વિશ્વાસ કરવા
 યોગ્ય તથા વખાણવા યોગ્ય રહે છે, અને ભાવ પૂર્વક ઉદ્ધમ કરે
 છે, તે કારણથી તે ધર્મને યોગ્ય ગણાય છે. ૧૪.

(ટીકા.)

શઠો માયાવિ તદ્વિપરીતોઽ શઠઃ પરમન્યં, નવંચતિ નાતિસંધતે,
 શઠ એટલે કપટી, તેથી વિપરીત તે અશક અર્થાત્ નિષ્કપટી પુરૂષ,
 ધર કહેતાં અન્યને વચ્ચતો નથી, એટલે ડગતો નથી.

અતएष વિશ્વસનીયઃ પ્રત્યસ્થાનં ભવતી તરઃ પુનરવંચન્નપિ ન વિ-
 શ્વાસ કારણં.

એથીજ તે વિશ્વસનીય એટલે પ્રતીતિ યોગ્ય થાય છે, પણ કપટી
 પુરૂષ તો કદાચ નહિ ડગતો હોય તોપણ તેનો કોઈ વિશ્વાસ કરતું નથી,

ચતુસ્તં.

માયા શીલઃ પુરુષો, યદપિ ન કરોતિ કિંચિદપરાધં,
 સર્પ ઇવા વિશ્વાસ્યો, ભવતિ તથા પ્યાત્મ દોષ હતઃ ૧

જે માટે કહેલું છે કે.

કપટી પુરૂષ જે કે કશો અપરાધ નહિ પણ કરે, તોપણ પોતાના
 તે દોષના જોરે સર્પની માફક અવિશ્વાસ્ય રહે છે. ૧

તથા પ્રશંસનીયઃ પ્રલાઘનીયશ્ચસ્યા દશઠ ઇતિ પ્રક્રમઃ,

વળી સદરહુ અશઠ પુરૂષ પ્રશંસનીય એટલે વ-
ખાણુવા યોગ્ય પણ થાય છે.

યદવાચિ.

યથાચિતં તથાવાચો, યથા વાચ સ્તથા ક્રિયા,
ધન્યાસ્તે ત્રિતયેયેષાં, વિસંવાદો ન વિદ્યતે. ૧

જે માટે કહેલું છે કે.

જેવું ચિત્ત હોય તેવી વાણી હોય, અને જેવી વાણી હોય તેવી
કૃતિ હોય, એ રીતે ત્રણે આખતમાં જે પુરૂષોનો અવિસંવાદ હોય તેઓ
ધન્ય છે. ૧

તથોચ્છત્તિ પ્રવર્તતે ધર્માનુષ્ઠાન ઇતિશેષઃ ભાવસારં સદ્ભાવ સુંદરં
સ્વચિતરંજનનનુગતં નપુનઃ પરરંજનાયેતિ દુઃપ્રાપ્તસ્વચિત્તરંજનં.

વળી અશઠ પુરૂષ ધર્માનુષ્ઠાનમાં ભાવસારપણે એટલે સદ્ભાવ પૂર્વક
અર્થાત્ પોતાના ચિત્તને રંજિત કરવા માટે, ઉદ્યમ કરે છે એટલે પ્રવર્તે
છે, નહિ કે પરને રંજન કરવા માટે પોતાના ચિત્તને રંજન કરવું એ અ-
રેખર મુશ્કેલ કામ છે.

તથાચોક્તં.

મુયાંસો મુરિલોકસ્ય ચમત્કાર કરાનરાઃ
રંજયંતિ સ્વચિત્તંયે મુતલે તે ય પંચષાઃ ૧

જે માટે કહેલું છે કે,—

ખીબ ઘણા લોકોના ચિત્તને અમકાવનારા માણસો ઘણા મળી આવે
છે, પણ જેઓ આ પૃથ્વીપર પોતાના ચિત્તને રંજે તેવા તો પાંચ છ જ
મળે. ૧

તથા.

કૃત્રિમૈર્હૈવૈશ્વિત્રૈઃ શક્ય સ્તોષયિતું પરઃ
આત્મા તુ વાસ્તવૈ રેવ હતકઃ પરિતુષ્યતિ. ૨

વળી કહ્યું છે કે.

બીજાને તો અનેક તરેહના બનાવટી આંડંબરોથી રાજી કરી શકાય છે, પણ આ (હુણે) આત્માતો ખરેખરા બનાવોથીજ પરિતોષ પામે છે. ૨

ઉચિતો યોગ્યો ધર્મસ્ય પૂર્વ વ્યાવર્ણિત સ્વરૂપસ્ય, તે ન કારણેનૈ
ષોડશઃ સાર્થવાહ પુત્ર ચક્ર દેવવત

તે કારણે કરીને એ એટલે અશડ પુરૂષ પૂર્વે વર્ણવેલા સ્વરૂપવાળા ધર્મને ઉચિત એટલે યોગ્ય ગણાય છે; સાર્થવાહના પુત્ર ચક્રદેવની સાક્ષ.

ચક્રદેવ ચરિતંત્વેવં.

અસ્થિ વિદેહે ચંપા વાસપુરં પત્ત રપ ઉરપરિ કલિયં,
તત્યાસિ સત્યવાહો અદ્ રુદ્ધોરુદ દેવુત્તિ. ૧

તસસય મજ્જા સોમા સહાવસોમા કયાઈગિહિધમ્મં,
સાપડિવજ્જ ઇગણિણીઢ વાલચંદા ઇપાસંમિ. ૨

ચક્રદેવની વાત આ પ્રમાણે છે.

વિદેહ દેશમાં ઘણી વસ્તીથી ભરપૂર રહેલું ચંપા નામે નગર હતું, ત્યાં અતિકુર રુદ્રદેવ નામે સાર્થવાહ હતો. ૧

તે સાર્થવાહની સોમા નામે ભાત્રી હતી, તે સ્વભાવથીજ સૌમ્ય ગુણવાળી હતી, તેણીએ બાળચંદા નામની ગણિની પાસેથી ગૃહીધર્મ અંગીકાર કર્યો હતો. ૨

તર્કિચિવિસય વિમુહં દદ્દુપડટ્ટો મળેદસેમ્તામુંચપિણ,
ધમ્મમિમં મોગિપિવ મોગ વિગ્ધ કરં, ૨

સાસાહરૂ મોગેહિં રોગેહિ વમહકયંડમો આહ,
કિંચઈડં દિટ્ઠમદિટ્ઠ કપ્પણં કુણસિ તંમૂઠ ૩

સા મળઈ દમેવિસયા પસુગણ સાહારણા વિપચક્કસા,
આણિસ્સરિયાઈ ફલો વિકિન્ન ધમ્મોસમક્કસોતે. ૫

ઉત્તરદાણ અ સત્તો વિલક્કસ ચિત્તો અદ્વસચિરત્તો,
આલવણાદવિત્તત્તો તોદમ મંચયદસચ્ચતો, ૬

અન્નંમગ્ધ ઇકન્નં સોમા અત્થિત્તિ લહરૂ નયતોસો,
તમ્મારણહે ઉમહિં ઠવદ્દગિહંતો વહેચિવિહં. ૭

તેણીને કાંઈક વિષયથી વિમુખ થએલી જોઈને તેણીનો ભત્તા ગુસ્સે થઈ કહેવા લાગ્યો કે સર્પની માફક ભોગમાં વિદ્ધ કરનાર આ ધર્મને મૂકી દે. ૩

તેણીએ ઉત્તર આપ્યું કે રોગો અમાન ભોગોની મારે જરૂર નથી, ત્યારે તે બોલ્યો કે હે મૂર્ખ સ્ત્રી તું દેખીતાને મૂકી અણુદેખીતાની શામાટે કલ્પના કરે છે. ૪

તેણી બોલી કે આ વિષયો તો પશુઓ પણ ભોગવી શકે છે એમ પ્રત્યક્ષ જણાય છે અને અનેક પ્રકારનો ધર્મ કરતાં તો સૌ આજ્ઞા બિઠાવે એવું એશ્વર્ય મળે છે એ તમે પ્રત્યક્ષ જુઓ છો. ૫

ત્યારે ઉત્તર આપવા અસમર્થ થએલો સોમ વિલક્ષ મન કરીને તેણીનાં બિંપર અતિશય વિરક્ત થયો થકો તેણીના સંઘાતે બોલવા કરવાનું અંધ રાખી તેણી સાથે દરેક સ્થળે જતો આવતો, ૬

આહ તેણે બીજી સ્ત્રી પરણવા વિચાર કર્યો પણ સોમા હંચાત હોવાનાં સંજોગે તે મેળવી શક્યો નહિ, તેથી તેને મારી નાખવા ખાતર એક સર્પને ઘસામાં નાખીને તે ઘડો ઘરમાં રાખી મેલ્યો. ૭

મળઈપિણ અમુગઘટા ઉદામમાણે સુસાવિસરલમણા,
જારિવ વડ કરં કુંભે તાઢકા કંસિણ મુયગેણ. ૮

ઢકાઅહંતિપણોસાસાહસોવિગાઢ સઢયાણ,
ગારુડિયા ગારુડિયા ઇચ્છાઈકરે ઇહલ્લોલં. ૯

સિગ્ધંસે ઉલ્લહિયં વિહુરેહિંનિવહિયં ચદસણેહિં,
વિસમીણ હિચયાણેહિં દૂર દૂરેણ ઓસરિયં ૧૦

અચદ્ય સંમાસોદંમ કપ્પલીલાવયંસમુવિમાણો,
પાલો વમટ્ટિઈયા સોમાસુર સુંદરી જાયા. ૧૧

રૂદ્ધોસરૂદ્ધદેવો નાગસિરિનાગદત્તસિટ્ઠિસુયં,
પરિણીય નીડવાહાઈ મુંજિયં પંચવિહિવસણ. ૧૨

પછી તે સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રિયા અમુક ઘડામાંથી ફૂલની
માળા લાવી આપ, ત્યારે સરળ મનવાળી સોમાએ ઘડામાં જેવો પોતાનો હાથ
નાખ્યો કે તેમાં રહેલા કાળા સર્પે તેણીને ડસી. ૮

તેણીએ પતિને કહ્યું કે મને તો સર્પે ડસી છે, ત્યારે તે ભારે કપટ
કરનાર હોવાથી ગાડીઓને બોલાવવા માટે ખૂબો મારી ભારે ધાંધલ કરવા
લાગ્યો. ૯

એટલામાં તો તરત તેણીના કેશ ખરી પડ્યાં, દાંત પડી ગયા, અને
વિષથી બાણે બીધા હોય તેમ પ્રાણ દૂર થયા. ૧૦

તે સોમા સમ્યક્ત્વ કાયમ રાખીને ઔષ્ધ દેવલોકના લીલાવતંસક
નામના વિમાનમાં પડ્યોખમના આયુધવાળી દેવાંગના થઈ ૧૧

રૂદ્ર પરિણામી તે રૂદ્રદેવ હવે નાગદત્ત શેઠની નાગશ્રી નામે પુત્રીને
પરણ્યો અને અનિતિ માર્ગે વર્તતો રહી પાંચ પ્રકરના વિષયો લોગણવા
લાગ્યો. ૧૨

રુદ્ધજ્ઞાણો વગઓ નરયાવાસંમિ પદમપુદ્ધવીષ.

સ્વાદૂક્ષ્ણા ભિદાણે પલિયા ઝનારઓ જાઓ. ૧૩

અદસો સોમાજીવો ચવિડં સોહંમઓ વિદેહંમિ,

સૈલંમિસું સુમારે, જાઓ દંતી ધવલ કંતી. ૧૪

ઇયરો વિત્તઝ્વદ્વિય જાઓ કીરોતહિં ચિયગિરિંમિ,

કીરીઈ સહરમંતો નર ભાસાભાસિરો ભમઈ. ૧૫

કડયા વિતંગઈદં કરેણુયાનિયર પરિગયંદટ્ટું,

પુલ્લ ભવભાસાઓ વહુ લીલહુલો વિચિંતેઈ. ૧૬

વિસય સુહાડ ઇમાઓ કિહણુમણ વંચિયવ્વઓ ઇસ,

ઈવં ઉવાયચિંતણ પવણો પત્તોસણ નીદે. ૧૭

તે શૈદ્ર ધ્યાનમાં ગરકાવ રહી મરીને પહેલી નારકીના ખાડખાડ નામના નરકાવાસમાં પલ્લેપમના આયુષ્યથી નારકપણે ઉત્પન્ન થયો. ૧૩

હવે તે સોમાનો જીવ ઐધર્મ દેવલોકથી ચવીને વિદેહ દેશમાં સુ-સુમાર પર્વતમાં ઘોળી કાંતિવાળો હાથી થયો. ૧૪

પહેલો રૂદ્ધદેવનો જીવ પણ નારકીથી નીકળીને તેજ પર્વતમાં શુકરૂપે ઉત્પન્ન થયો, તે મનુષ્યની લાખા બોલતો થકો શુક્રી સાથે રમતો ત્યાં જામતો હતો. ૧૫

તેણે ક્યારેક તે હાથીને ઘણી હાથણીઓ સાથે ફરતો જોઈને પૂર્વ જાવના અભ્યાસથી બહુ કપટી થઈને નીચે મુજબ વિચાર્યું. ૧૬

આ હાથીને આવા વિષય સુખથી મારે શીરીતે છૂટો પાડવો એ ખાખતના ઉપાય ચિંતવતો થકો તે પોતાના માળામાં આવી બેઠો. ૧૭

તાત્થચંદ લેહાભિહાણ સ્વયરિ હરિતુ સંપત્તો.

લીલારટિ સ્વયરો ભયમીઓ મળદંતં કીરં. ૧૮

મોદ્ધ ગિરિનિઝં જે ચિદ્દા મેગોદ્દાગ મીસ્વયરો,
નહુસે કહિયવ્વો હંગઓ યમસો કહેયવ્વો. ૧૯

તોકીર સ્વીરમદ્ધમહુર વયળમદ્ધ વમુવકયં તુમણ,
તુદ્ધજિવિ અહંઅવસ્સં કરિસ્સમણુ રુવમુવચારં. ૨૦

અહ આગઓ સસ્વયરો અદ્દુ લીલારટિપિડિનિયત્તો,
કહિયં સુણ્ણણયં ઇમસ્સ સોહરિસિઓહિયણ. ૨૧

ઈત્થં તરંમિતત્થા ગયંગયં તંજહિચ્છિયામમિરં,
પાસિત્તુ ચિંતઈ મુઓ અહહ અહો સુંદરો વસરો. ૨૨

તેટલામાં ત્યાં ચંદ્રલેખા નામની વિદ્યાધરીને હરીને લીલારતિ ના-
મનો વિદ્યાધર આવી પહોંચ્યો, તે ભયભીત હોવાથી તે સૂઝને આ પ્રમાણે
કહેવા લાગ્યો. ૧૮

હે શુક અમે આ આડીમાં ભરાઈ બેસીએ છીએ ઈડાં એક બીજે
વિદ્યાધર આવનાર છે, તેને મારો પતો દેવો નહિ, અને તે પાછો વળે ત્યારે
મને જાણાવી દેવું. ૧૯

હે હુધ અને મધની માફક મધુર વાણી બોલનાર શુક, જો તું એ
રીતે મારો ઉપકાર કરીશ તો હું તારો પણ અવશ્ય યોગ્ય બદલો વાળી
આપીશ. ૨૦

એટલામાં તે વિદ્યાધર આવી પહોંચ્યો, તે લીલારતિને ત્યાં નહિ
દેખવાથી પાછો વળ્યો, ત્યારે શુકે તે વાત છુપાઈ બેઠેલા વિદ્યાધરને જાણાવી
તેથી તે હુકયમાં રાજ થયો. ૨૧

આ હરમ્યાન ત્યાં પોતાની ઈચ્છાએ ભ્રમતો હાથી આવી પહોંચ્યો,
તેને જોઈ તે શુકે વિચારવા લાગ્યો કે આ મજાની તક છે. ૨૨

તો નિવઢિનિયઢિનઢિઓ ઠાંકરિસંનિહિમિમળિપિયં,
મળિયં વસિટ્ટ રિસિણા કામિય તિત્યં ઇમંસિતં. ૨૧

જોઈત્યમિગુનિવાયં કરે ઇસો લહઈ કામિયંસ્વફલં,
ઇયમળિયપિયાઈસમં તદિંત્રિપત્તો નિલુકોય. ૨૨

તવ્વયણ પેરિઓ પુણ લીલારઈ સ્વેયરોપિયાસહિઓ,
ચલચવલ કુંડ લધરો ઉપ્પઈઓ ગયણમગ્ગમિ. ૨૬

તંદટ્ટુ ચિત્તઈકરી કામિયતિત્યંઈમં સ્વજંઙ્ગયંસ્વેયરમિહુજંજાયં,
પડિયંકિર કીરમિહુજંપિ. ૨૬

તો કિંઈમિણા તિરિયત્તળેણ મજ્જંતિ ચિંતિયનગાઓ,
જંપાવઈસોતહિયં, અહુદિયંકીર મિહુજંતં. ૨૭

તેથી તે ભારે કપટી થઇને હાથીની પાસે રહીને પોતાની પ્રિયાને
કહેવા લાગ્યો કે વશિષ્ઠ મુનિએ કહ્યું છે કે આ કામિત તીર્થ નામે ક્ષેત્ર
છે. ૨૩

ઇહાં જે ભૃગુપાત કરે તે મનવાંછિત ફળ પામે છે, એમ કહીને
પ્રિયાની સાથે ત્યાંથી અંપાપાતના ઢોંગે પડીને નીચે છુપાઈ રહ્યો. ૨૪

આદ તેના કહેવાથી લીલાવતિ વિદ્યાધર પોતાની પ્રિયા સહિત ચપળ
કુંડળો ધરતો થકો આકાશમાં ઊડતો થયો. ૨૫

આ બનાવ જોઇને હાથી વિચારવા લાગ્યો કે આતો ખરેખર કામિત
તીર્થ છે, કેમકે ઇહાંથી પહેલું શુકતું જોડું વિદ્યાધરનું જોડું ગન્યું છે. ૨૬

માટે મારે પણ આ તિર્થચપળાનું શું કામ છે? એમ ચિંતવીને
પર્વતપરથી નેણે ત્યાં અંપાપાત કર્યો એટલે શુકતું જોડું ત્યાંથી ઊડી ગયું. ૨૭

સંચુન્નિયં ગુવંગોહત્પી ગલહત્થિઓવિવિયણાણ,
 ફુરિય મુહજ્જ વસાઓ જાઓવંતર સુરોપવરો. ૨૮
 અહસયકિલિદ્ઘચિત્તો વિસયપસત્તો મુઓવિસંપત્તો,
 રયણાઇલોહિયકૂલે નરણ અહતિકૂલકૂલકૂલે. ૨૯

(૩૧)

અત્થિ વિદેહે સિરિચક વાલનયરંમિ સત્થ વાહવરો,
 અપ્પહિહય ચકકૂલો સુમંગલાપણ ઇણીતસ્સ. ૩૦
 અહસો કરિંદ જીવો ચંચિઝ્ઞં તાણનંદણો જાઓ,
 નામેણ ચકકદેવો સયાવિગુરુજણવિહિય સેવો. ૩૧
 ઉવ્વટ્ટિય ઇયરોવિહુ જાઓ તત્થેવ જંન દેવુત્તિ,
 સોમપુરોહિયપુત્તો, દુવેવિતરુણુત્તમણુપત્તા. ૩૨

હવે તે હાથીના અંગોપાંગ ચૂરેચૂરા થઈ ગયા અને તેને ભારે વે-
 દના થવા લાગી છતાં તે શુભ અધ્યવસાય રાખીને મહાન વ્યંતર દેવતા
 થયો. ૨૮

અતિશય કિલ્લ પરિણામી અને વિષયાશક્ત શુક મરીને પહેલી
 નારકીના અતિ આકરા દુઃખથી ભરપૂર લોહિતાક્ષ નામના નરકાવાસમાં પ-
 હોયો. ૨૯

દરમ્યાન વિદેહ ક્ષેત્રમાં શ્રી ચક્રવાળ નગરમાં અપ્રતિહત ચક્ર ના-
 મનો એક મહાન સાર્થવાહ રહેતો હતો અને તેની સુમંગળા નામે સ્ત્રી હતી. ૩૦

હવે તે હાથીનો જીવ વ્યંતરના ભવથી ચલીને તેઓના ઘરે પુત્રરૂપે
 અવતર્યો, તેનું ચક્રદેવ એવું નામ પાડવામાં આવ્યું, તે હમેશાં પોતાના શુ-
 રજનની સેવામાં તત્પર રહેવા લાગ્યો. ૩૧

પેલા શુકનો જીવ પણ નારકીમાંથી નીકળીને તેજ નગરમાં સોમ-
 પુરોહિતનો યજ્ઞદેવ નામે પુત્ર થયો. આદ્ય ચક્રદેવ અને યજ્ઞદેવ બન્ને યૌવન
 પામ્યા. ૩૨

સત્પાવ કડયવોદિ, જાયામિત્તીદ તે સિમન્નોનં,
પુન્નકય કમ્મ દોસા કયાવિ ચિંતિદ પુરોહિસુઓ. ૩૩

કદપ્પ મચ્ચક દેવો, ઇમાડ અત્તુચ્છ લચ્છિ વિચ્છદ્ધ,
પાવિહિદ્દ ફુદ્ધંભંસં, હું નાયં અત્થિદ્દ ઉવાઓ. ૩૪

ચંદણ સત્થાદ્ધગિદ્ધં મુસિડં દવિણં સ્થિતિત્તુ ઇયગિદ્ધે,
કહિડં નિવસ્સપુરઓ મંમિસ્સં સંપયાડ ઇમં. ૩૫

કાડં તદ્દેવસ મ્મણદ્ વયંસગોવેમ્મમજ્જદવિણમિણં,
નિપમેદ્દેસો વિતઓ એવંચિયકુણદ્ સરલમણો. ૩૬

વત્તા પુરેપવત્તા મુદ્દટં ચંદણગિદ્ધંતિતો પુદ્ધો,
સત્થાદ્ધસુ ઇણેસોદવિણમિણં કસ્સ મોમિત્ત. ૩૭

તે બે જાણુ વચ્ચે એકની ખરા ભાવથી અને બીજાની કપટ ભાવથી
દોસ્તી બંધાઈ બાદ પૂર્વકૃત કર્મના દોષથી પુરોહિતનો પુત્ર એક વેળા આ
પ્રમાણે વિચારવા લાગ્યો. ૩૩

તેણે વિચાર્યું કે આ ચક્રદેવને આવી મોટી લક્ષ્મીના વિસ્તારપરથી
શી રીતે બ્રહ્મ કર્યો એમ વિચાર કરતાં કરતાં તેને એક ઉપાય સૂજ્યો. ૩૪

તેણે નિશ્ચય કર્યો કે ચંદન સાર્યવાહનું ઘર લૂંટીને તેનું ધન આ
ચક્રદેવના ઘરે રાખવું અને પછી રાજાને કહીને એને પકડાવી એની સઘળી
મિલકત પડાવવી. ૩૫

પછી તેણે તે પ્રમાણે કરીને ચક્રદેવ પાસે આવીને કહ્યું કે હે મિત્ર
આ માફ દ્રવ્ય તું તારા ઘરમાં સંભાળી રાખ ત્યારે સરળ હૃદયવાળા ચક્રદેવે
તે પ્રમાણેજ કર્યું. ૩૬

એવામાં નગરમાં વાત ચાલી કે ચંદન સાર્યવાહનું ઘર લૂંટાયું છે,
તે સંભળી ચક્રદેવે ચક્રદેવને પૂછ્યું કે હે મિત્ર આ દ્રવ્ય કોનું છે? ૩૭

સોઆહમજ્ઞદવ્વંતાયભયા ગોવિયંતુહગિહંમિ.

આમંકાનમણાગવિ કાયવ્વા ચક્રદેવતણ. ૩૮

ઇત્તોયચંદર્ણેણં અમુગં અમુગંચિમહ ગયંદવ્વં,

કહિયં નિવસ્સ તેણં નયરે ઘોસા વિયંપવં. ૩૯

ચંદણ મિહંપં મુદ્દંતં જેણં કેણવિ કહેડં સોમજ્ઞ,

ઇણિં નતસ્સદંડો પચ્છાસારિરિઓ દંડો. ૪૦

અદ્દિણપણગંમિમણં પુરોહિણુત્તો નિવંભણદ્દેવ,

જડવિનજુજ્જ ઇનિયમિત્તં દોસફુડ વિયડણંકાડં. ૪૧

પરમદ્દ વિરુદ્ધ મેયંતિધારિ ડંપારિમેન્નાહયંમિ.

ચંદણધણં અવસ્મં અત્તિયગિહે ચક્રદેવસ્મ. ૪૨

ત્યારે તે બાઈએ કે એ માડું દ્રવ્ય છે, કિંતુ બાપના બચથી તારે ઘેર છુપાવ્યું છે, માટે હે ચક્રદેવ તારે એ બાબત જાણે શકા ધારવી નહિ. ૩૮

આણીમેર ચંદન શેડે રાજા પાસે પોતાનું જે જે દ્રવ્ય ચોરાયું હતું તે ત્રાસવાર નોંધાવ્યું, તેથી રાજાએ નગરમાં નીચે સુજળ ઉદ્ઘોષણ કરાવ્યું. ૩૯

જે કોઈએ ચંદનનું ઘર લૂટ્યું હોય તે મને આવીને હમણા ને હમણા કહી જશે તો તેને દંડવામાં નહિ આવે, નહિ તો પછી સખત રીતે દંડ કરવામાં આવશે. ૪૦

હવે પાંચ દિવસ વીત્યા કેટલે પુરોહિતનો પુત્ર યજ્ઞદેવ રાજા પાસે જઈ કહેવા લાગ્યો કે હે દેવ, જે કે પોતાના મિત્રનો દોષ બોલી બતાવવો વાજબી નથી. ૪૧

જેમાં આ અતિ વિરુદ્ધ કામ છે એમ ધારીને હું તે મારા હૃદયમાં છુપાવી શકતો નથી કે ચંદનનું ઘન અવશ્ય ચક્રદેવના ઘરમાં હોવું જોઈએ. ૪૨

(રાજા) નળુમોગરિટપુરિસો રાયવિરુદ્ધં ઇમંકહકરિજ્ઞ,

(યજ્ઞદેવઃ) ગરુડાવિલોહમોહિયમદ્વિણોચિદ્વં તિવાલવ્વ. ૪૩

(રાજા)સોમંતોસમુદારસ પાળવ્વવ્વણોમુણિજ્ઞ એસયયં,

(યજ્ઞદેવઃ) અવિ તરુણો દવિણમિણંપાવિયપાણ્દિપસરંતિ. ૪૪

(રાજા) નળુસોમદ્વા કુલીણો, (યજ્ઞદેવઃ) કોદો સોદ્ધકુલસ્સ વિપલસ્સ,

અદ્વહલ પરિપલે સુવિ કુસુમે સુનદ્વંતિ, કિંકિમઓ. ૪૫

(રાજા) જદ્વેવંતાકિજ્ઞઝ મમંત ઓગેહસોદ્વણં તસ્સ.

(યજ્ઞદેવઃ) એવંકિં દેવસ્મવિપુરઓ જોપિજ્ઞણ અ એઅલિયં. ૪૬

તો નિવદ્વણા તલ્લારો ચંદણ મંદારિણ સદ્ધ મણિઓ,

મોચક દેવગંઢે નદ્વં દ્વંતે ગવેસેદિ. ૪૭

(રાજા બોલ્યો) અરે એનો ભારે આગરદાર પુરૂષ છે, તે આવું રા-
જ્ય વિરુદ્ધ કામ કેમ કરે?

(યજ્ઞદેવ બોલ્યો) મહારાજા બોલોટા માણસો પણ લોભથી અતિ મોહ,
પામીને મૂળ ગને છે. ૪૩

(રાજા બોલ્યો) અરે ચક્રદેવ તો સંતોષરૂપ અમૃત પાનમાં હમેશ
પરાયણ રહેલો સાંભળવામાં આવે છે. (યજ્ઞદેવ બોલ્યો) મહારાજ તરુઓ પણ
આ દ્રવ્યને પામીને તેને પોતાની પાડોશી વીંટે છે. ૪૪

(રાજા બોલ્યો) અરે ચક્રદેવ તો મહા કુલીન સાંભળાય છે.

(યજ્ઞદેવ બોલ્યો) મહારાજ, એમાં નિર્મળ કુળનો શો દોષ છે? શું
મુગથી પુલોમાં પણ શ્રીકા નથી થતાં? ૪૫

(રાજા બોલ્યો) બે એમ છે તો તેના ઘરની ઝડતી લેવરાવીએ.

(યજ્ઞદેવ બોલ્યો) મહારાજ! તમારી રૂબરૂ શું મારા જેવાથી બૂઝું
બોલાય કે? ૪૬

ત્યારે રાજાએ તળવર (દેવદાર) તથા ચંદન શેઠના ભંડારીને બો-
લાવીને કહ્યું કે તમે ચક્રદેવના ઘરે જઈ ચોરાયલા માણસો તપાસ કરો. ૪૭

સોચિત્ત્વં રૂપા અહ્હ અસંભા વણિજ્જ માઈટ્ઠં,
કિંકડયા પાવિજ્જઈ રવિવિંદે તિમિરપપ્પારો. ૪૮

અહ્હવા પહુણો આણં કરેમિપસો તઓગિદ્દેતસ્સ,
પમ્મણઈ ચંદણદ્ધવં નદ્ધં જાણેસિ મોમ્મદ. ૪૯

(ચક્રદેવ:) નહુનહુ મુણેમિકિંચિવિ (તલવર:)
તોમો તુમ્મણ કુપ્પિયવ્વંમે જંરાય સામ્મણેણં તુહગેદ્ધંકિંપિ જોઈસ્સં. ૫૦

(ચક્રદેવ:) કોવસ્સકોણુ સમ્મો સયાપયા પાલ્લણત્થ મેવજઓ,
નયકુલ દરસ્સ દેવસ્સ એસ સયલોવિ સંરંમો. ૫૧

તો તલવરો ગિહંતો પવિસિય જાનિય્ણયં નિહાલેઈ,
તાકંચણ વાસણયં ચંદણ નામં કિયંલદ્ધં. ૫૨

ત્યારે તળવર વિચારવા લાગ્યો કે અરેરે આતો અણુસંભવતી વાતનું
હુકમ કરવામાં આવે છે. શું સૂર્યના ગિર્ણમાં અધકારનો ભરાવ પામી શ-
કાય કે? ૪૮

અથવા સ્વામિનો હુકમ બળવવોજ નેમ્યે એમ ચિંતવી તે ચક્રદે-
વના ઘરે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્ર અંદનના ચોરાયલા માલની
તને કંઈ બચર છે? ૪૯

(ચક્રદેવ બોલ્યો) નાના, મને કશી બચર નથી.

(તળવર બોલ્યો) ત્યારે તારે મારાપર કશેા કોપ ન કરવો. કેમકે
હું રાક્ષસના હુકમ પ્રમાણે તારું ઘર કાંઈક તપાસીશ. ૫૦

(ચક્રદેવ બોલ્યો) એમાં કોપ કરવાનું શું કામ છે? કારણ કે ન્યાય-
વાન્ મહારાક્ષસનો આ સઘળો વહીવટ કેવળ પ્રભાના પાળન અર્થેજ છે. ૫૧

ત્યારે તળવર તેના ઘરમાં પેચીને બેસાવેર નેવા લાગ્યો તો તેણે
અંદનના નામવાળું સોનાનું વાસણ બેચું. ૫૨

તો મળઈ સદુક્ષમિમો કુઓ તણ ચક્રદેવ પત્તમિણં,
કિહમિત્તત્થ વણિયંપાયહે મિનિયયંતિસોમળઈ. ૫૩

(તલવર:) કહચંદણ નામકં(ચક્રદેવ:)નામવિવજ્ઞાસઓકહવિજાયં,
(તલવર:) જડેવંતા કિત્તિયમિત્તંઈહ વાસણે કળગં. ૫૪

(ચક્રદેવ:) ચિરગોવિયંતિનતદા સુમરેમિઅંસયંચિયનિણ્હ,
(તલવર:) મંડારિયકિંસંસ્થં ધળમિદસોઆહઅજ્ઞયમિયં. ૫૫

તો છોઢાવિયન ડલોંનિયંતિ સવંતહેવતંભિલિયં,
મળઈપુણો રક્ષિપહ્મોમહ ફુડક્ષરંકહસુ. ૫૬

અહવીસત્થં સહયં સુકીલિયં કીલિયં પંચિતંમિ,
મિત્તંદૂસે મિકહંતી ચક્રદેવોપુણાહ નિયં. ૫૭

ત્યારે દિલગીર થઈ તળવર તેને પૂછવા લાગ્યો કે હે ચક્રદેવ તને આ વાસણુ ક્યાંથી મળ્યું છે? ત્યારે ચક્રદેવ વિચારવા લાગ્યો કે મિત્રની ચાપણુને કેમ પ્રગટ કરું, તેથી તે બોલ્યો કે એ માણે પોતાનું છે. ૫૩

(તળવર બોલ્યો) ત્યારે એનાપર ચંદનનું નામ કેમ છે?
(ચક્રદેવ બોલ્યો) કોઈ પણ રીતે નામ ફેર થવાથી તેમ બન્યું લાગે છે.
(તળવર બોલ્યો) જો એમ છે તો કહે આ વાસણુમાં કેટલી કીમતનું સોનું છે. ૫૪

(ચક્રદેવ બોલ્યો) લાંબા વખતપર સંઘરેલું છે માટે મને બરોબર યાદ નથી, તમેજ તપાશીલ્યો.

(તળવર બોલ્યો) હે ભાંડારિક એનાપર કેટલું ધન લાગ્યું છે? ત્યારે તે બોલ્યો કે દશ હજાર. ૫૫

ત્યારે નોંધ કઢાવીને જોવા લાગ્યા તો બધું તેજ પ્રમાણે મળતું થયું, એટલે તળવર ચક્રદેવને કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્ર સાચી વાત કહી દે. ૫૬

ચક્રદેવે વિચાર કર્યો કે માણપર વિશ્વાસ ધરનાર, મારી સાથે ધૂળે

રમનાર ચિત્તમાં ચોટી રહેલા મિત્રનું નામ કેમ આપું? એમ વિચારીને ફરી તેણે કહ્યું કે એતો માફજ છે. ૫૭

(તલવર:) કિત્તિયમિત્તં પરસંતિયંધનંતુહગિહંમિચ્છિદ્દે,
(ચક્રદેવ:) નિયયંપિ અસ્થિં બહુયં પજ્જત્તં મમપર ધણેણં. ૫૮

તોતલવરેણસ વ્વંગિહંનિયતેણ તે ધણં પત્તં.
કુવિણેણ ચક્રદેવો હહેણનીઓનિ વસમીવે. ૫૯

રત્નાભણિયં નણપડ અપ્પહિહય ચક્રસત્થ વાહમુણ,
નહુ સંભવહિમંતો કહેસુકો હત્થપરમત્થો. ૬૦

પરદોસ કહણ વિમુહો નાકિંચિજાં જંપણ્ણમોતાહે,
બહુયંવિહંવિ જ્ઞણં નિવ્વિસઓકારિઓ રન્નાં. ૬૧

અહસોવિસાય વિહુરો ગુરુપરિભવદવજ્ઞ લક્કિય સરીરો,
ચિંતિહિં કિંમ, મ, સંપહિં પણદ્દમાણસ્સજી ણ. ૬૨

(તળવર બોલ્યો) તારા ઘરમાં પારકું દ્રવ્ય કેટલું રહેલું છે?
(ચક્રદેવ બોલ્યો) માફ પોતાનું પણ થાણુંજ છે, પરાયાનું મને શું
ખપ છે. ૫૮

ત્યારે તળવરે આખું ઘર શોધતાં તે છુપાવેલું ધન મેળવ્યું એટલે
તેણે ગુસ્સે થઈ ચક્રદેવને બાંધી કરીને રાજા પાસે રજુ કર્યો. ૫૯

રાજા તેને કહેવા લાગ્યો કે તારા જેવા અપ્રતિહતચક્ર સાર્થવાહના
યુવકમાં આવી વાત સંભવે નહિ, માટે જે ખરી વાત હોય તે કહી દે. ૬૦

ત્યારે પરાયા દોષ કહેવાથી વિમુખ રહેનાર ચક્રદેવ કંઈ પણ બોલ્યો
નહિ, એટલે રાજાએ તેને બહુ પ્રકારે વિટંબીને દેશનિકાલ કર્યો. ૬૧

હવે તે ચક્રદેવના મનમાં ભારે દિલગીરી પેદા થઈ, અને ભારે પરા-
ભવરૂપ, દવાનળથી તેનું શરીર ઝળવા લાગ્યું, તેથી તે વિચારવા લાગ્યો કે
હવે મારે માનબ્રહ્મ થઈને જીવવું શા કામનું છે? ૬૨

(યતઃ)

વરંપ્રાણ પરિત્યાગો મામાન પરિસ્વંડના,
પ્રાણત્યાગે ક્ષણં દુઃખં માન મંગે દિને દિને. ૬૩
ઇય ચિંતિય પુરવાહિં વહવિહવિર્ણિ જાવ વંધણ અપ્પં,
તા તમ્મુણમણ રંજિય હિયયા પુરદેવયા જ્ઞાતિ. ૬૪
ઠાડંનિવજણણિમુહે નિવપુરઓ તંકહેડિવુત્તંતં,
ઉવંધણ પેરંતં તોડુહિઓ ચિંતણ રાયા. ૬૫
ઉપકારિણિ વિશ્વવેઆયં જનેયઃ સમાચરતિપાપં,
તંજનમ સત્યસંધં મગધતિ વસુધે કથંવહસિ. ૬૬
ઇયપરિમાવિયરન્ના પુરોહિપુત્તાં ધરાવિડં તુરિયં,
તત્થ ગણંદિટ્ઠો સત્થાહ મુઓ તહ કુણંતો. ૬૭

જે માટે કહેલું છે કે.

પ્રાણ છોડવા સારા, પણ માનનું ખડન સહન કરવું સાફ નહિ,
કારણ કે પ્રાણ છોડતાં ક્ષણવારનું દુઃખ રહે છે, પણ માનભંગ થતાં દરરોજ
દુઃખ લાગે છે. ૬૩

એમ ચિંતવીને નગરની ગાહેર એક વડના ઝાડમાં તેણે પોતાને
ગળે ફાંસો દીધો, તેટલામાં તેના ગુણે કરીને પુરદેવતા જલદી તેનાપર પ્ર-
સન્ન થઈ. ૬૪

ઉપકાર કરનાર અને વિશ્વાસ ધરનાર આર્યજન તરફ જે પાપ આ-
ચરે તેવા અસત્ય પ્રતિજ્ઞાવાળા જનને હે ભગવતી વસુધા ! તું કેમ ધારણ
કરે છે ? ૬૬

(નગર દેવતાએ આવો વિચાર સજ્જના મનમાં પ્રેર્યો) એટલે રાત્રે
એમ વિચારીને પુરોહિતના પુત્રને ઝટ પકડાવી કેદ કર્યો અને પોતે સાર્થ-
વાહના પુત્રની પૂઠ પકડી ત્યાં તેને ફાંસો ખાતા જોયો. ૬૭

છિંદિત્તુજન્નિપાસં સોગયમારોવિઝ્ઞહિદ્દેણ,
મહયાવિચ્છદેણં પવેસિઓ નયરમઙ્ગમિ. ૬૮

મણિઓયમોમહાયસતુઙ્ગકુલીણસ્સજુરોમેવદ્ધમં,
તહ પુચ્છિરસ્સવિમમં જંપરદોસો નતે કહિઓ. ૬૯

કિંતુતુહજપવરદ્ધં અંનાણપમાય ઓહમ્હેહિં,
તંસમિ યવ્વં સવ્વં સ્વમાપદાણાસુસપ્પુરિસા. ૭૦

ઇત્યંતરે મહેહિં બંધિય તત્થાણિઓ પુરોહિસુઓ,
રોસારૂણ નયણેણં રન્નાવન્ઘો સમાણત્તો. ૭૧

તો મળઈ ચક્રદેવો વચ્છલહિણપગઈસરલેણ,
મહમિત્તો ઇમેણં કિંનામ વિરુદ્ધ માયરિયં. ૭૨

રાબલે ઝટ ઇઈ તેનો ફાંસો કાપી તેને હાથીપર ચડાવી મોહોટા
આડંબરથી નગરમાં પ્રવેશ કરાવ્યો. ૬૮

સભામાં આવતાં રાબલે તેને કહ્યું કે હે મહાશય, તને તેવી રીતે
અમે પૂછતાં પણ તેં પરનો દોષ નહિ બિઘાડ્યો, તે તારા જેવા કુલીન પુ-
રુષને બરોબર ઘટિતજ છે. ૬૯

કિંતુ આ બાબતમાં અમે અજ્ઞાનરૂપ ગફલતના લીધે તારો જે અ-
પરાધ કર્યો છે, તે બધો તારે માફ કરવો, કેમકે સત્પુરુષો ક્ષમાવાન હોય
છે. ૭૦

એટલામાં સુલટો પુરોહિતના પુત્રને બાંધીને ત્યાં લાવ્યા, તેને જોઈ
રાબલે લાલચોળ આંખો કરીને તેને મારી નાખવાનો હુકમ કર્યો. ૭૧

ત્યારે ચક્રદેવ કહેવા લાગ્યો કે આ વત્સલ હૃદયવાન મરણ સ્વભાવી
મારા મિત્રે વળી શું વિરુદ્ધ કામ કરેલ છે? ૭૨

પુરુષેવયઈ કહિયં કહઈ નિવોદુદ્ધુ ચિદ્વિયંતસ્સ,
મન્નુભર ભરિય ચિત્તો તો ચિંતઈસત્થ વહ્ણુત્તો. ૭૩

અમયરસાડચિસંપિવ સસહર બિંવાડ અગ્ગિવુદ્ધીવ્વ,
एरि सपिच्चा उडमं किमसमम समंज संजायं. ૭૪

एवंसोपरिभाविय गाढं निवडि तुनिवडं चलणेसु,
मोयावइनियमिच्चं तोहिदुटो भणइ नरनाहो. ૭૫

उपकारिणि वीतमत्तरेवा सद्य त्वंयदित्तवकोत्तिरेकः
अहिते सहसापराधलब्धे सधृणंयस्यमनः सतांसधुर्यः ૭૬

अहसत्थ वाहपुत्तो सयवचासुपत्ता निम्मलचरित्तो.
भट्चडगपरियरिओ नियगेहेपे सिओ रत्ता. ૭૭

ત્યારે રાજાએ નગર દેવતાએ કહેલું તેનું સઘળું લોપાળું કહી બ-
તાવ્યું, ત્યારે દિલગીર થઈને સાર્થવાહનો પુત્ર વિચારવા લાગ્યો. ૭૩

અમૃતમાંથી વિષ કેમ પેદા થાય અથવા અંદ્રના બિંબમાંથી અગ્નિ
કેમ વર્ષે, તેમ આવા મિત્રથી આવું ભારે ભુંડું કામ કેમ થયું હશે. ૭૪

એમ વિચારીને તે ચક્રદેવે રાજાના પગે પડીને તે મિત્રને છોડાવ્યો
ત્યારે રાજા હર્ષ પામીને નીચે મુજબ બોલ્યો. ૭૫

ઉપકારી અથવા નિર્મલસરી માણસપર દયાળુ રહેવું એમાં શી ભો-
ટાઈ છે? કિંતુ હુમ્મન અને વગર વિચારે અપરાધ કરનારપર જેનું મન દ-
યાળુ હોય તેને સન્નમન જાણવો. ૭૬

હવે શતપત્ર નામના કૂલના માફક નિર્મળ ચરિત્રવાળા તે સાર્થવાહ
પુત્રને આરા સુ ભટોની સાથે તેના ઘરે મોકલાવ્યો. ૭૭

તેનાવિજંનદેવો આલવિઓપાણય સારવયળેહિ,
સકારિય સંમાણિય પટ્ટવિઓનિયય ભવણંમિ. ૭૮

જાઓજળપ્પવાઓધન્નોણ સેવ સત્થ વાહમુઓ,
અવયાર પરેવિનરે ઇયજસ્સમઈ પરિપ્પુરડ. ૭૯.

વેરગ્ગ મમ્મલગ્ગોકયાવિસિરિ અગ્ગિધુડ્ડગુરુપાસે,
ગિલ્લે ચક્કદેવોદિકંલ્લ દુહકકલ્લદ્દહણ સમં. ૮૦

વહુકાલં પરિપાલિય સામન્નેસો અણન્ન સામન્ને,
જાઓઅજિંમવંભોનવ અયરાઝ મુરોવંમ્મો. ૮૧.

તત્તોચય વિદેહે અરિઅજિણ મંગલાવઈ વિજણ,
વહુરયણે રયણ રરેસત્થપ્પ દુરયણ સારસ્સ. ૮૨

તે ચક્રદેવે તેટલું છતાં યજ્ઞદેવને પ્રીતિ ભરેલા વચનોથી બોલાવ્યો
તથા સત્કાર સન્માન આપીને તેના ઘરે મોકલાવ્યો. ૭૮

ત્યારે લોકમાં વાત આવી કે આ સાર્થવાહનના પુત્રનેજ ધન્ય છે કે
જેની અપકાર કરનાર ઉપર પણ આવી ભુદ્ધિ રૂપુરે છે. ૭૯

હવે તે ચક્રદેવ વેદાચ્ચના માર્ગમાં લાગ્યો થકો કોઈકે દિવસે શ્રી
અગ્નિભૂતિ નામના યુગ્મની પાસે દુઃખરૂપી કુશ્વને બાળવા માટે અગ્નિ સમાન
દીક્ષાને ગ્રહણ કરવા લાગ્યો. ૮૦

તે ઘણા કાળ સૂધી અતિ ઉચ્ચ સાધુપણું તથા નિષ્કપટ પ્રહાર્ય
પાત્રીને પ્રહારદેવ લોકમાં ભવ સાગરોપમના આયુષ્યવાળો દેવ થયો. ૮૧

ત્યાંથી ચલીને તે દુર્યમનોથી નહિ છતાંય એવી મંગલાવતી નામની
વિજયમાં બહુ રત્નવાળા રત્નપુર નગરમાં રત્નચાર નામના મોટા સાર્થવાહનના
ઘરે. ૮૨

સિરિમડ પિયાઈ જાઓચંદળ સારુત્તિ નંદળો તસ્સ,
કંતાયચંદકંતા દુવેન્નિજિણ ધમ્મ પરિ કલિયા. ૮૩

મરિઝં સજંન દેવોવિ દુચ્ચપુઢવીણ નારઓજાઓ,
પુણ આહેડય મુણઓ મરિઝં તત્થે વડ વવન્નો. ૮૪

તત્થો મમિય વહુમવં જાઓ સોરયણ સારદામિ મુઓ,
અદ્દળ મનામાપીઈ પુવ્વુત્તાતે મિસંજાયા. ૮૫

અન્નદિણે રયણ ડરં દિસિજત્તાણ મયં મિનિવંમિ,
સવરવઈ વિઝ્ઝકેઝ મંજિય ગિલ્લ ઇવહંવંદં. ૮૬

હરિયાયચંદકંતા સેસજળો કોવિક્કત્થ વિયનડ્ડો,
આન્ના મિઓયવલિઝં સવરવ ઈજિજ કૂવત્તહે. ૮૭

તેની શ્રીમતી નામની પ્રિયાના પેટે ચંદનસાર નામે પુત્ર થયો, તે ચંદ્રકાંતા નામની સ્ત્રી પરણ્યો અને તે બન્ને બાળુ જિન ધર્મ પાળવા લાગ્યા. ૮૩

યજ્ઞદેવ પણ મરીને બીજી નારકીમાં ઉપજી ત્યાંથી પાછો તેજ ન-
ગરમાં એક શિકારી કૃતરો થયો. ૮૪

ત્યાંથી બહુ ભયો ભગ્યા કેટે સદરહુ રત્નસાર સાર્યવાહની દાસીનો
અધનક નામે પુત્ર થયો, ત્યાં પાછી તે બે બાળુની પ્રીતિ અધાઈ. ૮૫

એક દિવસે રાત્ર દિગ્ગયાત્રાએ ગયો હતો તે ટાંકણે વિધ્યકેતુ ના-
મના બીલ લોકોના સરદારે રત્નપુરને ભાંજીને ઘણા કેદી પકડ્યા. ૮૬

તે ધરપકડમાં તે લોકો ચંદ્રકાંતાને પણ હરી ગયા. અને બાકીના
લોકોમાં કોઈ કયાં અને કોઈ કયાં એમ નાશી ગયા. બાદ તે બીલ સરદાર
ત્યાંથી પાછો વળીને જૂના કાંઠે પડાવ નાખી પડી રહ્યો. ૮૭

વોલીણે સયલ દિણે નિમાવસેસેપયાળકાલંમિ,
અરહ સવસંપુરકાલ્હાનિય નિય કિચ્ચે મુર્ધિચ્ચે સુ. ૮૮

ઉત્તાલકાહલા તરલવહલરવપસરભરિયનહવિવરે,
અગ્ગાળીયંમિવહંતયંમિત્તીણે યવંદિયણે. ૮૯

સાચંદળપાણપિયાસલીલનિયસીલ લંઘણભણ,
પંચ ન મુક્કારપરા ઝંપાવહંતં મિકૂવંમિ. ૯૦

ભવિયવ્વયા નિઓગા પઢિયા નીરંમિજીવિયાતેણ,
પઢિકૂવયં મિટાઉં ગમેહ માત્રા સરે કહિવિ. ૯૧

ઇત્તોયગયા ધાહિત્તિ ચંદળોનિયપુરે સમણપત્તો,
દહયા હહત્તિ નાઉં જાઓ અહ વિરહ દુહ દુહિઓ. ૯૨

તે આખો દિવસ પસાર થતાં પાછલી રાતે પ્રયાણના વખતે અતિ
ઉતાવળના થોગે આકરનક્રશે પોતપોતાને કામે શેકાઈ જતાં. ૮૮

તેમજ ભારે ઘોંઘાટથી આકાશ ભરાયે છતે લફકર અને ગરીબ કે-
દીઓ આગળ ચાલતાં થકાં ૮૯

તે અંદનસારની સ્ત્રી પોતાના પવિત્ર શીળ રખેને ખંડાઈ બાથ તેના
બચથી પંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર સંભારતી થકી તે કૂવામાં કૂદી પડી. ૯૦

ત્યાં ભવિતવ્યતાના જોરે તે (છાલકા) પાણીમાં પડવાથી જીવતી રહી
ગઈ, બાદ તે કૂવાના પખેરામાં રહી તેણીએ કેટલાક દિવસ પૂરા કર્યા. ૯૧

આણીમેર ધાડ પાછી વળી એટલે અંદનસાર પોતાના નગરમાં આવી
પહોંચ્યો ત્યાં તેની સ્ત્રી હસાયાની વાત બાણી તે વિરહના દુઃખથી ભારે દુઃખિત
થવા લાગ્યો. ૯૨

તોતી ઇમોયણત્થં સંબલ યંદવિણ ન ઉલયંગહિંડં.

અહણગવીઓ ચલિઓ વારેણ વહંતિ તંભારં. ૧૩

પચ્છા કમેણ તંજિઅ કૂવદેસંતયાપુણો અત્થિ,

ધણ જાયંપાસેદા સયસ્સ ઇયરસ પાહેયં. ૧૪

તો પુવ્વભવજ્જાસા દાસો ચિંતેઈ મુન્નરન્નમિણં,

અત્થમિઓ ગગણમણીઓલ્લસિઓગરૂયતિમિરભરો. ૧૫

તાઈત્થ કૂવકુહરે સ્થિવિઝ્ઞં સત્થ વાહમુહમેયં,

ધણ જાણ્ણઈમેણં ભવામિ ભોગાણ આભામી. ૧૬

તો મળઈ નિવીડનિયડી મિ સંતિ સાવાહણમંસામિ,

સોવિહુ સહાવસરલોજાકૂવે નિયઈ તત્થજલં. ૧૭

બાદ તેણીને છોડાવવા ખાતર ભાથું તથા પૈસાનું નોઈં ભરીને ચં-
દનસાર અધનકને સાથે લઈ ચાલ્યો તેઓ બે જણ સાથે ઊપાડેલ ભારને
વારાફરતી વહેવા લાગ્યા. ૬૩

તેઓ ચાલતા ચાલતા અનુક્રમે તે બૂના કુવા પાસે આવી પહોંચ્યા,
તે વખતે દાસી પુત્રના પાસે પૈસાનું નોઈં હતું અને ચંદનસાર પાસે ભાથું
હતું. ૬૪

તે વેળાએ પૂર્વ ભવના અભ્યાસથી દાસી પુત્ર વિચારવા લાગ્યો કે
આ 'બૂન' જંગલ છે, અને સૂર્ય પણ આથમી ગયો હોવાથી ખૂબ અંધારું
થયું છે. ૬૫

માટે આ કૂવામાં આ સાર્થવાહના પુત્રને નાળી દઈ આ મારી સાથે
રહેલ પૈસાથી હું મોજમજાહુ લોગવું. ૬૬

એમ વિચારી તે મહાકપટી કહેવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિ! મને બહુ
તરસ લાગી છે, ત્યારે સરળ સ્વભાવી ચંદનસાર જેવો તે કૂવામાં પાણી ભેવા
લાગ્યો. ૬૭

તાતેણપાવપન્ધાર પિલ્લિણં સપ્પિલિઓઅવહે,
તત્તોવિપણસાડપાવિટ્ઠો અહણ ગોહણટ્ઠો. ૯૮

અહચંદણો જલંતો સિરઠિય પાહેય પુટ્ઠલો પઢિઓ,
પઢિકૂવેલહુ લગ્ગોયચંદકંતા કહવિ છિચ્છા. ૯૯

મયવિહલા મળાનમો અરિહંતાણં તિતં સરેણફુદં,
ઝલક્કલિય આહમો જિણધમ્માણં અમય મમયં. ૧૦૦

તં સુણિય સુણિયદહયં સરેણરોણ્ઠ તારતારમિમા,
તો અન્નુત્તં મુહુદુહવત્તા હિમમંતિ તંરયણિ. ૧૦૧

ઝઈ સહસ્સકિરણે તંપાહેયં દુવોવિ મુંજંતિ,
કઈ વયદિણે મુણ્ણં પક્કલ્લીણં સંવલં સવ્વં. ૧૦૨

તેવામાં તે મહાપાપીએ તેને કૃપામાં ધડેલી દીધો, અને પોતે ત્યાંથી નાશી ગયો, ૯૮

હવે ચંદન માથાપર ભાથાના પોટલાની સાથે પાણીમાં પડયો તે (જીવતો રહી) પડખાના પખેરામાં ચડયો એટલે ત્યાં રહેલી ચંદ્રકાંતાને જઈ આટકયો. ૯૯

ત્યારે ચંદ્રકાંતા ભયભ્રાંત થઈ “નમો અરિહંતાણં” એમ કહેવા લાગી ત્યારે તે શબ્દથી તેને ઓળખી જઈને ચંદન બોલ્યો “જૈન ધર્મિઓને અમય છે” ૧૦૦

તે સાંભળીને તેને પોતાનો પતિ બાણીને લાંબા સ્વરે ચંદ્રકાંતા શેવા લાગી, આદ પરસ્પરની શુભ દુઃખની વાતોથી તેમણે તે રાત પસાર કરી. ૧૦૧

પ્રભાતે સૂરજ ઊગ્યા બાદ તે ભાથુ' બન્ને જણાએ ખાધું, એમ કે-ટલાએક દિવસ પસાર કરતાં તે બધું ભાથુ' ખવાઈ રહ્યું. ૧૦૨

અહચંદનો પયંપડ દડાપ્પ યાઓવિયડ અવઢાઓ,
મંધીરાડ મવાડવ ઉત્તારો દુત્તારો નૂળં. ૧૦૩

તમ્હાકુણિમોણસળં મામણુય મવંનિ રત્થયંનેમો,
ઇયજા કહેડ તામે દાહિણ નયણેણ વિપ્પુરિયં. ૧૦૪

ઇયરીણ વામેળંમો આહપિણ્ડ અંગપુરણેહિં,
એમ કિલેસાં નચિરં દોદ્દો અમ્હેંતિ તક્કેમિ. ૧૦૫

ઇત્થં તરંમિપ્પત્તો સત્થ વડે નંદિવદ્ધનો તત્થ,
રયણ ઉર નયરમામી ઉદયત્થંપેસપ્પ પુરિસે. ૧૦૬

તેજાનિયંતિકૂવં તાચંદણચંદકંતમ્મ મિદ્દુટ્ટં સાહિત્તુ
સત્થવડ્ડણો કઠંતિય મંચિયાહ્લહું. ૧૦૭

હવે ચંદન કહેવા લાગ્યો કે હિ પ્રિયા જેમ ગંભીર સંસારમાંથી
જાયે ચડવું મુશ્કેલ છે, તેમ આ વિકટ ક્વામાંથી પણ જાયે નીકળવું ખ-
રેખર મુશ્કેલ છે. ૧૦૩

માટે આપણે અણઅણ કરીએ કે જેથી આ મનુષ્યભવ નિર્થક થતો
અટકે, એમ ચંદને કહ્યું કે તેટલામાં તેની જમણી આંખ ફરકી. ૧૦૪

સાથે ચંદ્રકાંતાની ડાબી આંખ ફરકી, ત્યારે ચંદન બોલ્યો કે હે
પ્રિયા આ આંગ દુપુરણ પ્રમાણે આપણું આ અંકટ હવે લાંબો વખત નહિ
આલે એમ હું ધારું છું. ૧૦૫

એવામાં ત્યાં નંદિવદ્ધન નામે આર્થિવાહુ કે જે રત્નપુર નગર તરફ
જતો હતો તે આવી પહોંચ્યો, તેણે પોતાના આકરોને પાણી લેવા મોકલ્યા. ૧૦૬

તેઓ જેવા ક્વામાં જોવા લાગ્યા કે તેઓને ચંદન અને ચંદ્રકાંતા
જોવામાં આગ્યા, તેથી તેમણે આર્થિવાહુને કહીને માંચીવટે તેમને બહાર
કાઢ્યા. ૧૦૭

પુટ્ટોય સત્થ વડ્઱ા વુત્તંતં કઠ્ઠચંદણો સઘ્વં.
સંચલિઓનીયનયરાભિમુહં પૂઠોયદિણવણમં. ૧૦૮

દિટ્ઠો તેણ નિવપદે છટ્ઠદિણેહરિ વિદારિઓ પુરિસો,
નાએશ્વણોવલં માદ્દહાવરાઓ અહણગુત્તિ. ૧૦૯

તંદઘ્વં ગદ્દિઝ્ઞણં પકામમુવિમુજ્જમાણ પરિણામો.
રયણ ડરેસંપત્તો પત્તેમુનિએજિએંદઘ્વં ૧૧૦

ગિલ્લિત્તુવિજય વદ્ધણ મૂરિ સમીવંણ વજ્જપવ્વજ્જં,
જાઓય મુક્કકપેસોલસ અયરદ્ઢિદ્ અમરો. ૧૧૧

તો ચવિએંદ્દહમરહે રહવીર પુરાભિહાણ નયરંમિ,
મેહ વડેનંદિવક્કણ મુંદરિ પુત્તેદ્ મોજાઓ. ૧૧૨

પછી સાર્થવાહે પૂછતાં અંદને સઘળો વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો, બાદ તેઓ પોતાના નગર તરફ આણતા થયા, તે રીતે પાંચ દિન રસ્તામાં પસાર કર્યા. ૧૦૮

છઠ્ઠા દિને આણતાં તેમણે રાજ માર્ગમાં સિંહે ફાડીને મારી નાખેલો એક માણસ જોયો, તેના પાસે ધન ભરેલું નોડું મળી આવતાં તેમણે જણ્યું કે હાય હાય! આ તો બિચારો અધનકજ છે. ૧૦૯

બાદ તે દ્રવ્ય લઈને રત્નપુરમાં આવી અતિથય વિશુદ્ધ થતા પરિભ્રામે કરીને તે દ્રવ્ય તેમણે સુપાત્રમાં વાપર્યું. ૧૧૦

પછી વિજયવર્ધન સૂરિ પાસે નિર્દોષ દિક્ષા લઈને અંદન શુક દેવ-લોકમાં સોળ સાગરોપમના આયુષ્યથી દેવતા થયો. ૧૧૧

ત્યાંથી ચલીને આ ભરત ક્ષેત્રમાં રથવીરપુર નામના નગરમાં નંદિ-વર્ધન નામના ગૃહપતિની મુંદરી નામની ભાર્યાના પેટે તે પુત્ર થયો. ૧૧૨

નામેણગંમદેવો અણમદેવુલ્લટહ રૂવેણ મિરિદેવસેણ,
ગુરુણો પાસે પડિવં નણિદિધમ્મો. ૧૧૩

અહ અહણગોવિ દરિણા હણિઓ સેલાહ નારઓજાઓ,
સીદોભવિયંતદિચિચ્ચ ગુણો વિપત્તો અમુહચિત્તો. ૧૧૪

તોદિંદિય મૂરિભવે તત્થેવયસોમસત્થવાહસ્સ,
નંદિમઇમરિયાણ જાઓધનદેવ નામસુઓ. ૧૧૫

અસદ સદમાણ સાણંતે સિંધીરૂપ રૂપરંજાયા,
તેદવિણકોણ મણસો કયાવિપત્તા રચણદીવે. ૧૧૬

કહવયદિણેહિવલિયા સપુરામિમુહં ત્વિટત્તવહુવિત્તા,
અહચ્ચ દેવો જાઓ નિયમિત્તપર્વચણણ વર્ણો. ૧૧૭

તેનું 'અનંગદેવ એવું' નામ પાડવામાં આવ્યું અને તે અનંગ (કામ) ના ભાક્કજી સુદર રૂપવાન થયો. તેણે શ્રીદેવસેન આચાર્ય પાસે ગૃહિ ધર્મ અંગીકાર કર્યો. ૧૧૩

હવે પહેલો અઘનક પણ સિંહિ ભારી નાખ્યાથી વાલુપ્રભા નારકીમાં જઈને ત્યાંથી સિંહ થયો, ત્યાંથી પાછો અશુભ પરિણામે કરીને તેજ નારકીમાં ગયો. ૧૧૪

બાદ ઘણા ભવ ભટકીને ત્યાંજ સોમ સાચવાહની નંદમતિ ભાર્યાના પેટે ધનદેવ નામે પુત્ર થયો. ૧૧૫

નિષ્કપટી અનંગદેવ અને કપટી ધન દેવની પાછી ત્યાં પરસ્પર પ્રીતિ અપાઈ તેઓ બન્ને જાણ પેસો કમાવવા અર્થે ક્યારેક રત્ન દ્વીપમાં ગયા. ૧૧૬

ત્યાંથી તેઓ બહુ પેસો મેળવ્યા બાદ કેટલાક દિવસે પોતાના નગર તરફ પાછા વળ્યા તેદલામાં ધનદેવે પોતાના મિત્રને કમવાનો વિચાર કર્યો. ૧૧૭

કમ્પિવિગામેહદ્ટે કરાવિયા મોયગા દુવેતેળં.

ઈકં મિવિસંચિત્તં ઇયંમિત્તસ્મ દાહંતિ. ૧૧૮

આડ લમણસ્મજાઓ મગ્ગેં તસ્સ વચ્ચસો,

મુદ્ધો સહિણો દિલ્લો સયંતુવિસમોયજો ખુતો. ૧૧૯

અડ વિસમવિસ. વિસાપ્પર ગુરુવેચણ પમર પરિગમોદ્ધાત્તિ.

ધણદેવો પરિચત્તો ધમેણ વજીવિણાવિ. ૧૨૦

વદુસોડ્ડકળ તસ્સય મય કિત્ત્વં કારણંમ દેવોવિ.

પત્તો કમેણ સપુરે તત્તિયમાણં કઠ્ઠં સવ્વં. ૧૨૧

તેસિપભૂયદ્ધવં દાડંપુચ્છિત્તુ પિયરપમુદ્ધજણં,

સો પુવ્વગુરુમપીવે મિલ્લ ઇવયસુ મય લોયદિયં. ૧૨૨

તેથી તેણે કોઈક ગામમાં હાટપર જઈ એ લાડુ કરાવ્યા, પછી એકમાં વિષ નાખીને ધાર્યું કે આ લાડુ મિત્રને આપીશ. ૧૧૮

પરંતુ રસ્તે આકાતમાં મન આકુળ થવાથી તેની યાદદાસ્ત ઉસરાઈ ગઈ, તેથી તેણે મિત્રને આકાતો લાડુ આપ્યો અને વિવતાઓ હતો તે પોતે આપ્યો. ૧૧૯

તેથી તે અતિ આકરા વિપની દેસાયડી ભારે પીડાથી પીડાઈને ધનદેવ ધર્મની આથે ભુવિતથી પણ રહિત થઈ મરણ પામ્યો. ૧૨૦

એથી અનંગદેવ તેના માટે બહુ શોક કરી તેના મૃતકાર્ય કરીને અનુક્રમે પોતાના નગરમાં આવ્યો અને ત્યાં તેણે તેના સગા વહાલાને સઘળી વાત કરી. ૧૨૧

બાદ તેમને ધણું ધન આપી દઈ પોતાના માબાપ વગેરેની રજા લઈ તે અનંગદેવે પ્રથમના શ્રી દેવસેન ગુરૂની પાસે ફલય લોકની હિત કરનારી દીક્ષા લીધી. ૧૨૨

દુક્કરતવચત્તણપરો પરાં વય.રિક્ક માણસો મરિડં,
ગુણ વીસ સાગરાડ પાળયકપ્પે સુરોજાઓ. ૧૨૩

કાલેણ તઓ વિચુઓ જંઘુદીવં મિણરવય વાસે,
નયપુર નયરે હરિનંદ મેટ્ટિણો પરમસદ્દસ. ૧૨૪

લલ્લિ મહપણ ઇળીણ જાઓ પુત્તોયચીર દેવુત્તિ,
ભિરિમાણ મંગમુદ્દ ગુરુમણી વચ્ચમિદિવ ઉચ્ચારો. ૧૨૫

ધનદેવો વિદ્ધતદ્ધયા ઉકડવિમ વેગ પતપંચત્તો,
નવમાગરો વમાડ રવવંનોપંકપુદ્ધ વીણ. ૧૨૬

પુણરવિ મવિય મુમંજો દારુણવળ-દાવ દડદ સવ્વંગો,
જાઓ તદ્દિચ્ચિકિચ્ચુગ અવરદ મગાડ નેરડઓ. ૧૨૭

તે દુષ્કર તથ્થરણ કરતો થકો નિઃ કેવળ પદોપકાર કરવામાંજ મન
ધરીને મરણ પામી માણત્ નામના દેવલોકમાં આગણીશ સાગરોપમના આ-
યુષ્યથી દેવતા થયો. ૧૨૩

તેટલો કાળ પૂરો કરી ત્યાંથી ચવીને તે જાળુદ્રીપના ઔરવતક્ષેત્રમાં
ગજપુર નગરમાં હરિનંદિ નામના પરમ શ્રાવક શેડના ઘરે. ૧૨૪

તેની લક્ષ્મીવતી નામની સ્ત્રીના પિટે વીરદેવ નામે પુત્ર થયો તેણે
શ્રીમાનભંગ નામના ઉત્તમ ગુરૂ પાસે શ્રાવકતા ત્રતો લીધાં. ૧૨૫

ધનદેવ પણ તે વખતે ઉત્કૃષ્ટ વિષના વેગથી મરણ પામીને નવ સા-
ગરોપમને આઉએ પંકપ્રભા નામની નારત્રીમાં ઉત્પન્ન થયો. ૧૨૬

ત્યાંથી નીકળીને ફરી સપે થયો તે વનમાં કાગેલી ભયંકર આગ-
માં સર્વજ્ઞને યજ્ઞીને તેજ નારત્રીમાં કાંકડે બીજુદ્ધ સાગરોપમના આઉએ,
નારકપણે ઉત્પન્ન થયો. ૧૨૭

તિરિણ્ણુ મમિય સોત્થમયપુરે इदं नागसिद्धिस्सि,
नंदि मइभज्जाए दोणग नामामुओ जाओ. १२८

પુજ્જુત્તાપીડજોગા ઇગહટે વચઠરં તિતેદોવિ.
ચિત્તં વહંવિહત્તં તો ચિત્તં દોણગોપાવો. ૧૨૯

કહણ્ણસો અંસહરો દ્વણિયવ્વો હુંકરાવિત્તં ઇણિં,
નવધવલ હરં ઉચ્ચત્તેણેણ નહમણ્ણલિહં તેવ. ૧૩૦

તત્થુવરિભુવિ અઝમય કીલગજાલાનિયંતિયગવક્કલં,
મોયણકણ્ણિમંતિત્તુવીર દેવં કુદં વજ્જયં. ૧૩૧

તો સેદંસિસ્સમિમં રમણીયત્તા સયંસ આરુહિહી.
સહહિદિ ઝળ નિવહિદી પાણેદિવિજ્જત્તિ મુચ્ચિરિહી. ૧૩૨

ત્યાંથી તિર્યચના ભવેમાં ભસીને તે ત્યાં ગજપુરમાં ઇદ્રિનાગ શેઠની નંદિમત્તી લાધાના પેટે દ્રોણક નામે પુત્ર થયો. ૧૨૮

ત્યાં પણ તેઓ પૂર્વ ભવની પ્રીતિના યોગે કરી સાથે જોડાઈ એક હાટમાં વેપાર કરવા લાગ્યા તેમાં તેમણે બહુ પૈસા વધાર્યા, ત્યારે પાપી દ્રોણક વિચારવા લાગ્યો કે. ૧૨૯

શી રીતે આ મારા ભાગીદારને મારી નાખવો? હા એક ઉપાય છે તે એકે એક આકાશને અડકે એવું જીયું મહેલ બંધાવવું. ૧૩૦

તેની ટોચ ઉપર લોડાના ખીલાથી જડેલું જોખ કરાવવું, પછી સહ-કુટુંબ વીરદેવને જમવા માટે બોલાવવો. ૧૩૧

પછી તેને જો જોખ બતાવવું એટલે તે તેને રમણીય બાણી પોતે તેના પર ચડી બેસશે તેટલામાં તે અડખડ કરતો ત્યાંથી પડશે એટલે જદાં મરણ પામશે. ૧૩૨

અદ્ધ નિચ્ચિ વાયમેસો વિહવભરો મદ્ધનચેવકિર હોદ્ધો,
નયકો ઇજળ ચવાઓ દ્યવચિત્તિય કારડ તહેવ. ૧૩૩

જાણુતુત્તારમેળ દુવેવિધ વલહર સિહરમા રુદ્ધા,
સડ મડરાંદો દોળો અળળ સંકળ્પભરિયમળો. ૧૩૪

મો મિત્તાળ દિદ્ધદ્યં નિજ્જૂદે વિસમુજંપિરોતત્થ,
સય મારુદો ઈકો પદિદ્ધો મુક્કોય પાળેદિ. ૧૩૫

હાદ્ધારવ મુહલમુદો તુરિયંત્તારિયત્તીર દેવોવિ,
જાનિય ઇતા પદિદ્ધો મિત્તો પંચસમણપત્તો. ૧૩૬

હામિત્તામિત્તાવચ્છલ લલદૂસળ રાહિયરાહિયનયમજ્જો,
ઇયવહુવિહંપલવિડં મયકિચ્ચં કુળદ્ધસો ત્તસ. ૧૩૭

(એમ મરણ પામ્યો એટલે) વગર વાંધે આ તમામ પૈસો મારોજ
થઈ પડશે, અને લોકોમાં પણ કોઈ રીતે વાંધો આવશે નહિ. એમ ચિંત-
વીને તેણે સધળું તેમજ કર્યું. ૧૩૩

બાદ જમીને બન્ને જણા મેહેલનાં શિખરપર ચડ્યા, હવે દ્રોણક
મૂળથીજ ખુદ્ધિ રહિત હતો તે સાથે હમણા તેનું મન અનેક ચંકડ્ય વિક-
લપથી ઘેરાયલું હતું. ૧૩૪

તેથી તે મિત્રને જોખ તરફ આવવાનું કહેતો થકો પોતે એકલો
ત્યાં ચડી ગયો કે જોખ તૂટી પડ્યું એટલે તે નીચે પડી મરણ પામ્યો. ૧૩૫

ત્યારે વીરદેવ તેને પડતો જોઈ મુળથી હાહાકાર કરતો થકો જટ
ત્યાંથી નીચે ઊતરી તેને જોવા લાગ્યો તો તે તેને મરણ પામેલો દેખાયો ૧૩૬

ત્યારે વીરદેવ-હો મિત્ર હો મિત્ર વત્સલ હો છળ દૂષણ રહિત હો નીતિ
માર્ગના ખતાવનાર એમ જાહુ પ્રકારનાં વિલાપ-કરીને તેનું મૃતકાર્ય કરતો
હવો. ૧૩૭

જલલવતરલે જીણ વિજ્જુલયા ચંચલંમિ તરુણક્કો,
કોનામગે હવમિ પઢિવંથં કુણ્ણસવિવેઓ. ૧૩૮

ઇયંચિતિ ઝગમમ્મસાદાઈ ગુરુપાસપ્પસામન્નો,
ઉવવન્નો ગવેવિજ્જે સો તદ્દણ માસુરો અમરો. ૧૩૯

અત્થિહ વિદેહવાસે વાસવદેહંવસજ્જવજ્જહરં,
અંબય સહસ્સ કલિયં ચંપાવામંતિ વર નયરં. ૧૪૦

તત્થા સિમાણિ ભદ્દો ભદ્દો વજ્જણમણો સયા સિદ્ધી,
જિણધમ્મ રમ્મકામા તસ્મ પિયાહરિ મઈનામા. ૧૪૧

સોવીર દેવજીવો તત્તોગેવિજ્જ ગાહચવિહણ,
નામેણ પુન્નભદ્દો તાણ્ણપુત્તો સમુલ્લન્નો. ૧૪૨

(પછી તે વિચારવા લાગ્યો કે) આ અવિતલ્ય પાણીના ખિંદુની મા-
ફક ચંચળ છે, યોગ્ય વીજળીના માફક ચંચળ છે, માટે કયો વિવેકી પુરૂષ
ગૃહવાસમાં મુઝાઈ રહે? ૧૩૮

એમ ચિંતવીને અમ્યક્ત્ય દેનાર ગુરૂની પાસે ત્રીશા લઈને ત્રીજા
ઐવેયક વિમાનમાં તે દેદીપ્યમાન દેવતા થયો. ૧૩૯

આદ આ જંબુદ્વીપમાં મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ઈંદ્રતું શરીર જેમ તત્કાળ
વજ્ર ધારણ કરે છે તથા હજાર આંખવાળું છે તેમ સજ્જ તૈયાર કરેલા વજ્ર
મણિ (હીરાઓ) ને ધારણ કરનાર તથા હજાર આંખાથી શોભતું ચંપાવાસ
નામે ઉત્તમ નગર છે. ૧૪૦

ત્યાં કલ્યાણ સાધવામાં હમેશાં મન ધરનાર મણિલદ્ર નામે શેઠ હતો,
તેની જિન ધર્મપર ઉત્તમ પ્રીતિ રાખનારી હરિમતી નામે પ્રિયા હતી. ૧૪૧

તેમના ઘરે તે વીરદેવનો અવ તે ત્રીજા ઐવેયક વિમાનથી ચવી
કરીને પૂર્ણલદ્ર નામે તેમનો પુત્ર થયો. ૧૪૨

તેળંચપદળ સમણ ઘોસંપદમમવિહચ્ચરં તેળં,
અમરુત્તિ સમુલ્લવિયં વુહ્મઇ અમરો વિતેણેસો. ૧૪૩

દોળો વિમઓ ધૂમાઈ વાર અયરાડનારઓજાઓ,
મચ્છો સયં મુરમણે મવિજં તત્થે વડવવન્નો. ૧૪૪

મમિય મવેતત્થપુરે નંદાવત્ત મિહસિવિદ્દયાણ,
સિરિનં દાણ ધૂયા સંજાયા નંદયંતિત્તિ. ૧૪૫

મવિયવ્વયાવસેળં પરિણીયાસાડ પુન્નમહેળ,
સાપુવ્વ કમ્મવસઓ જાયાપઈ વંચણિકમણા. ૧૪૬

સેપરિયણેળ કહિંયં વધ્ધુચારકૂઢકવઢનિયહિંકુડી,
સામિયપિયા તુહેસા નયસહિંયં પુળો તેળં. ૧૪૭

તેણે પેહેલાજ સમયે પહેલોજ અવાજ ઉચ્ચારતાં અમર એવો અ-
વાજ ઉચ્ચાર્યો તેથી તેણે અમર એવું નામ પાડવામાં આવ્યું. ૧૪૩

આણીમેર દ્રોણક મરીને ધૂમપ્રભામાં બાર સાગરોપમના આઉળે
નારક થયો બાદ સ્વયંબૂ રમણ સમુદ્રમાં મત્સ્ય થઇને તેજ નારકીમાં પાછો
મયો. ૧૪૪

બાદ કેટલાક લવ લમીને તેજ નગરમાં નંદાવત્ત નામના શેઠની
શ્રીનંદા નામની સ્ત્રી પેટે નંદયતી નામે પુત્રી થઈ. ૧૪૫

હવે ભવિતવ્યતાના વશે કરીને તે નંદયતી ને પૂર્ણિમા પરણ્યો,
તે નંદયતી પૂર્વ કર્મના વશે કરીને પતિને વંચન કરવામાં તત્પર રહેવા
લાગી. ૧૪૬

તેના આકર નકરોએ તે વાત જાણી લઈ પૂર્ણિમાને કહ્યું કે, હે સ્વા-
મી! તારી મિયા ખોટા ઉત્તર અને કુડકપટની ખાણ જેવી છે, છતાં તેણે તે
વાત માની નહિ. ૧૪૭

કહયાવિસવ્વસારં કુંડલ જુયલંસયં અવહરિત્તા,
આઝલહિયવ્વહમા સાહ્મપ્પણો પળંતિ. ૧૪૮

તેણ વિનેહ વસેણં ઘઢાવિઝં નવયમપ્પિ યંતંસે,
ઇયહરિયમન્ન મન્નં તીણ્ણિન્નં પુણ્ણમેણ. ૧૪૯

ન્હાણા વસરે કહયા મુદ્ધારયણં સમપ્પિયં તીસેસંજ્ઞાહ,
મગ્ગિયં પુણ સા આહકહિંચિનણુ પડિયં. ૧૫૦

તત્તો અહ સંખંતો નિઝણં एसो નિહાલહ નિહંતો,
મજ્ઞામરણ સમુગ્ગો નઠં દવ્વંનિયહ સવ્વં. ૧૫૧

કિકુંડલાહ દવ્વં ગયંપિલહ્લં ઇમીહ નગયંવા,
કરકલિય દવિણ જાઓ एसો ચિંતે ઇસવિયક્કં. ૧૫૨

તે નંદય'તીએ ક્યારેક બહુ મૂલ્ય જે કુંડળ પોતે છુપાવીને ગભરા-
યલી બની તે પતિને કહેવા લાગી, કે કુંડળો ક્યાંક પડી ગયાં. ૧૪૮

પૂર્ણભદ્રે સ્નેહના વશે તેને ફરી નવા કુંડળ ઘડાવી આપ્યાં, એ રીતે
દરેક દાગીના તે છુપાવતી ગઈ અને પૂર્ણભદ્ર નવાં ઘડાવી પૂરતો રહ્યો. ૧૪૯

એક દિવસે પૂર્ણભદ્રે સ્નાન કરવાના અવસરે પોતાના હાથની રત્ન
જડિત વીંટી તેને આપી, તે સાંજે માગી ત્યારે તે બોલી કે તે તો મારા
હાથથી ક્યાંક પડી ગઈ. ૧૫૦

ત્યારે પૂર્ણભદ્ર અતિ ઊતાવળ કરી દરેક ડેકાણે તેની શોધ કરવા
લાગ્યો એટલામાં પોતાની તે સ્ત્રીના દાગીનાના ડાખડામાં જેટલી ચીજો જતી
રહેલી કહેવામાં આવેલી તેટલી સહી સલામત પડેલી બેઠ. ૧૫૧

ત્યારે તે ડાખડો હાથમાં લઈને તે મનમાં તર્ક કરીને વિચારવા લા-
ગ્યો કે આ કુંડળ વગેરે દાગીના શું તેણીએ જતા રહેલા પાછા શોધીને
એમાં રાખ્યા હ શે કેમૂળથીજ સંતાડી રાખ્યા હશે ? ૧૫૨

ઈતોય સાતહિંચિય પત્તા ઇયરોય જ્ઞાતિની હરિઓ,
જ્ઞાણે ઇનંદયંતી ધુવમિમિણા જાણિયા અહયં. ૧૫૩

જાસયણાણવિમજ્જે નો ઉપ્પાણે ઇલાઘવંમજ્જં,
સજ્જો સંજોઈયકમ્મણેણ મારેમિતાવદમં. ૧૫૪

કાંડંતયં સયંચિય અણેગ મરણાવદ્દેહિં દવ્વેહિં,
તમિસંમિ સંઠવંતી દક્કા દુટેણ સપ્પેણ. ૧૫૫

પડિયા ઘસત્તિ ધરણિં જાઓ હાહારવો અદમહંતો,
તત્થાગઓ પડિસે આહૂયા પવરગારુદિયા. ૧૫૬

સમ્મે સિનિયં તાણવિ સ્વણેણ નિહણંયાગયાપાવા,
છઠીણે પુદ્ધવીણે પુરઓ મમિંહી અણંત ભવં. ૧૫૭

એટલામાં નંદયંતી ત્યાં આવી પહોંચી એટલે પૂર્ણભદ્ર ત્યાંથી ઝટ
બાહર નીકળ્યો ત્યારે નંદયંતી વિચારવા લાગી કે એણે મને નક્કી પણ
જાણી લીધી છે. ૧૫૩

માટે જ્યાં સૂધી એ સગાવહાલામાં મને ઉઘાડી નહિ પાડે તેટલા-
માંજ જલદી એને અમુક દ્રવ્યો એકઠા કરી કામણુ કરી મારી નાખુ'. ૧૫૪

એમ ચિંતવી તેણે ચોતાના હાથે અનેક મરણુ જનક થીજો એકઠી
કરી અંધારામાં એક ઠેકાણે રાખવા ગઈ એટલામાં કાળા સપે તેને ડસી. ૧૫૫

તે જેવી ઉસાધ તેવી ધબ દઇને જમીનપર પડી એટલે ચાકર નકરો
ત્યાં આવી હાહાકાર કરવા લાગ્યા તેથી તેનો પતિ પૂર્ણભદ્ર પણ ત્યાં આવી
પહોંચ્યો અને તેણે હુશિયાર ગાડીઓને બોલાવ્યા. ૧૫૬

છતાં બધા એતા રહ્યા તેમ ક્ષણ વારમાં મરણુ પામીને તે પાપણી
છટ્ટી નારકીમાં ગઈ, અને આગળ અનંત ભવ રૂઝળશે. ૧૫૭

તંદદુ પુન્નમદો સોયજુઓતીડકાઉમયકિચ્ચં,
વેરગ્ગ ભાવિયમણો જાઓ સમણો વિજિય કરણો. ૧૫૮

સુકજ્ઞાણા નલદટ્ટ સયલ કર્મિધણો ધુણિયપાવો,
સોમયવંસંપત્તો લોયગ્ગસુસંઠિય ઠાળં. ૧૫૯

નિરુનિવ્વેય નિમિત્તં પકિત્તિયાપુરિમણ્ણિ મિલ્લભવા,
ઇદ્દયં અસદ્દ ગુણંમીપગયં પુણ ચક્રદેવેણ. ૧૬૦

ઇતિ ફલમતિ રમ્યં ચક્રદેવસ્ય સમ્યક્પ્રતિભવમ
પિ શાઘ્યાભાવમાજો નિશમ્ય ભવત ભવિક લોકાઃ

સ્પષ્ટ સંતોષ પોષાઃ કથમપિ હિપરેષાં
વંચના વંચવોમા. ૧૬૧

ઇતિ ચક્રદેવ ચરિતં સમાપ્તં.

તેને મરણ પામેલી બેઠને પૂણ્ણદ્રને ઘણો શોક થયો તેથી તેનું
મૃતકાર્ય કરીને મનમાં વૈરાગ્ય લાવી તેણે દીક્ષા લઈ ઇન્દ્રિય જ્ય કરવા
માંડયો. ૧૫૮

તે લગવાનું શુકલ ધ્યાનરૂપ અગ્નિથી સકળ કર્મરૂપ ઇન્દ્રિયને બાંધી
કરીને પાપથી રહિત થઈ લોકના ટોચે રહેલી મુક્તિપુરીને પામ્યો. ૧૫૯

વધારે નિવેદ પામવા માટે ઇહાં આગલા પાછલા ભવો કહી બતાવ્યા,
આકી ઇહાં અશઠપણ રૂપશુભમાં ખાસ કામ તો ચક્રદેવનું જ છે. ૧૬૦

આ રીતે દરેક ભવમાં નિષ્કપટ ભાવ રાખનાર ચક્રદેવને કેવાં મનો-
હર રૂપ પ્રાપ્ત થયાં તે બરોબર સાંભળીને હે ભવ્ય લોકો તમે સંતોષ ધરી-
ને કોઈ પણ રીતે પરને ઠગવામાં હુશિયાર થતા નહિ. ૧૬૧

આ રીતે ચક્રદેવનું ચરિત્ર સમાપ્ત થયું.

અષ્ટમ ગુણ.

ऊक्तोऽ शठइति सप्तमोगुण इदानीं सुदाक्षिण्य इत्यष्टमं
गुणं विवृण्व न्नाह ॥ छ ॥

અશઠપણાણે સાતમો ગુણ કહી બતાવ્યો. હવે સુદાક્ષિણ્ય-
પણાણે આહમો ગુણનું વર્ણન કરે છે.

(મૂઠ ગાથા.)

ऊवय रइ सुदक्षिन्नो-
परेसि मुज्झियसक उज्जवावारो,
तोहोइ गप्पभवको-
णुवत्तणी ओय सव्वस्स. १५

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

સુદાક્ષિણ્ય ગુણવાળો પોતાનો કામ ધંધો મૂકીને બીજાને
ઉપકાર કરતો રહે છે, તેથી તેનું વાક્ય સૌ કબૂલ રાખે છે,
તથા સૌ તેના પછવાડે ચાલે છે. ૧૫

(ટીકા.)

ऊपकरो त्युपकारतया प्रवर्त्ततेऽ ध्यर्थितसारतया सुदाक्षिण्यः शोभ-
न दाक्षिण्यवान्.

સુદાક્ષિણ્ય એટલે સારા દાક્ષિણ્ય ગુણવાળો માગણી કરતાં ઉપકાર
કરે છે એટલે ઉપકારી પણ પ્રવર્તે છે.

कोर्थः—यदिहि परलोकोपकारि प्रयोजनं तस्मिन्ने व दाक्षिण्यवान् न
पुनः पापहेता वधीति मुशब्देन दाक्षिण्यं विशेषितं.

સુદાક્ષિણ્ય એમ કહેવાનો શો અર્થ ? તેનો અર્થ એ કે જો પરલો-

લોકમાં ઉપકાર કરનાર પ્રયોજન હોય તો તેમાંજ લાલચ આવી, પરંતુ પાપના હેતુમાં લાલચ નહિ આવી, એટલા માટે મુ શબ્દે કરીને દાક્ષિણ્યને વિશેષિત કર્યું.

પરેષા મન્યેષાં કથમિત્યાહ ઋજિવ્રત સ્વકાર્ય વ્યાપારઃ પરિત્યક્તાત્મ પ્રયોજન પ્રવૃત્તિઃ ।

(ઉપકાર કેનો કરે તે કહે છે) પર એટલે બીજાઓનો કેવી રીતે તે કહે છે. સ્વકાર્ય વ્યાપાર છોડીને એટલે કે પોતાના પ્રયોજનની પ્રવૃત્તિ છોડીને પણ (પરોપકાર કરે.)

તતઃ કારણાદ્ ભવતિ ગ્રાહ્ય વાક્યોડનુલ્લંઘનીયા દેશ, સ્તથાનુ વર્તનીય શ્વા મીઠુ ચોષ્ટિત શ્વ સર્વસ્ય ધાર્મિક લોકસ્ય સહિકિલ મુદાક્ષિણ્ય ગુણેના કામોડપિ ધર્મ માસેવતે શુલ્લક કુમારવત્ ।

તે કારણથી તે ગ્રાહ્ય વાક્ય એટલે જેનો હુકમ કોઈ ઉલ્લંઘિ નહિ એવો થાય છે, તથા અનુવર્તનીય રહે છે એટલે બધા ધાર્મિક જનોને તેની ચેષ્ટા સારી લાગે છે. કારણ કે ધાર્મિક લોકો તેના દાક્ષિણ્ય ગુણે કરીને એવાઈને મરજી નહિ છતાં પણ ધર્મને એવે છે; શુલ્લક કુમારની માફક.

શુલ્લક કુમાર કથા ચૈવં.

અતિથિ પુર સાણ્યં, મુત્તાહારં સયા મિત્રપુરંવ,
અરિકરદિ પુંડરીઓ, તત્થ નિવો પુંડરી કત્તિ. ?

શુલ્લક કુમારની કથા.

જેમ શિવપુર મુક્ત (મોક્ષ પામેલા પુરૂષો) નો આધાર છે, તેમ મુક્ત (મોતી) ના આધારરૂપ સાકેત નામે નગર હતું, ત્યાં દુશ્મનરૂપી હાથીઓમાં પુંડરીક સમાન પુંડરીક નામે રાજા હતો. ૧

તસસ કણિઠો ભાયા, કંઠરિઓ નામ આસિ જુવરાયા,
જસમદા સે મજ્ઞા, મુસીલસજ્ઞા મરુયલજ્ઞા. ૨

તં કત્થઈ વીસત્થો, કથાવિ રાયા નિયંતઓ હિયણ,
ઈસો ઇવ મયંણેણં, હણિઓ વાણેઠિં ચિંતેઈ. ૩

યિત્તવ્વા તાવ ઇમા, મણ મવત્થી તઓ પલોભેમિ,
આમિસપાસ નિવદ્ધો, કજ્ઞ મકજ્ઞંપિ કુણઈ જણો. ૪

તો કુમ્મુમફલ વિલેવણ, તંવોલાઈણિ તીઈ પઠવઈ,
સા વિ હુ અદુઠભાવા, જિઠપસાડ તિ ગિણેઈ. ૫

અહ અન્નદિણે દૂઈ, વિસજ્ઞણ તીઈ સા પઢિનિસિદ્ધા,
અઈ નિબ્બંધે રત્તો, પુણ મણિયં સરલહિયયાણ. ૬

તેનો ક'ડરીક નામે નાનો ભાઈ યુવરાજ હતો, અને તેની સુશીલ
અને લાજવાળી યશોભદ્રા નામે ભાર્યા હતી. ૨

તે યશોભદ્રાને કોઈક સ્થળે વીસામે લઇ બેઠેલા પુ'ડરીક રાજાએ
બેઠ, તેથી તે મહાદેવની માફક કામના બાણોથી હણાયો થકો હૃદયમાં ચિં-
તવવા લાગ્યો. ૩

આ મૃગાક્ષી મારે ગ્રહણ કરવી માટે એને (કોઈ રીતે) હોભાવવી, કારણ
કે માંસના પાશમાં બંધાયેલો માણસ કાર્યકાર્ય બધું કરે છે. ૪

એમ ચિંતવીને તેણે તેણીને તાંબૂળ વગેરે મોકલાવ્યાં, ત્યારે યશો-
ભદ્રા પણ અદુષ્ટભાવવાળી હોવાથી પોતાના જેઠનો પ્રસાદ ગણીને તે સ્વીકાર-
તી હતી. ૫

હવે એક દિવસે રાજાએ ફરી મોકલાવી ત્યારે તેણીએ તેને પાછી
વાળી, ત્યારે તેણી અતિ આગ્રહ કરવા લાગી ત્યારે સરળ હૃદયવાળી યશો-
ભદ્રા તેને નીચે સુજળ કહેવા લાગી. ૬

હા પાવે સો રાયા, કિં નહુ લહુબંધુણો વિ લજ્જેઈ,
જં તુહ મુહેણ એવં, મં ઉલ્લવણ વિગયલજ્જો. ૭

ઇય મળિય ધાડિયા સા, તયં કહઈ નિવડ્ણો સ ચિંતેઈ,
લહુબંધુમિ જિયંતે, એમા નો તીરણ ધિતું. ૮

તો પચ્છિન્નં અચ્છિન્ન, પાવઅન્નાણછન્નનણેણં,
કેળાવિ પઓમેણં, તેણ વિળાસાવિઓ ભાયા. ૯

અહ ચિંતઈ જસમદા, હળાવિઓ જેણ સ લહુભાયાવિ,
મહ સીલં સો હણિહી, નૂળં રક્ખેમિ ત મિયાણિ. ૧૦

ઇય પરિભાવિય ભાવિય, જિણવયણા ગહિયનિયયઆહરણા,
એળાગિણી વિ સિગ્ધં, સાણ્યપુરાડ નિક્કલંતા. ૧૧

હે પાપિની, તે રાજા પોતાના નાના ભાઈથી પણ શું લગ્નજાતો નથી કે જેથી નિર્લગ્ન થઈને તારા મુખે મને આવું કહેણ મોકલાવેછે? ૭

એમ કહીને તેણીએ તે ફતીને ધક્કો મારી કહાડી મૂકી, ત્યારે ફતી-એ આવી તે વાત રાજાને કહી ત્યારે રાજા વિચારવા લાગ્યો કે જ્યાં સૂધી નાનો ભાઈ જીવતો છે ત્યાં સૂધી યશોભદ્રા મને સ્વીકારી શકનાર નથી. ૮

તેથી તે કુદ્ધ અસાનથી આંધળા બનેલા રાજાએ છાના માના કોઈકે પ્રયોગ કરીને પોતાના ભાઈને મરાવી નાખ્યો. ૯

ત્યારે યશોભદ્રા વિચારવા લાગી કે જેણે પોતાના નાનાભાઈને પણ મરાવી નાખ્યો છે, તે હવે મારા શીળને ખચિત બગાડશે માટે હું હવે (કોઈ પણ ઉપાયથી) માફ શીળ બચાવું. ૧૦

એમ ચિંતવીને જિન વચનથી રંગાયલી યશોભદ્રા પોતાના આજ-રણ સાથે લઈને સાકેતપુરથી ઝટપટ એકાએક રવાના થઈ. ૧૧

પડિવન્ન જનગ ભાવસ્સ, થેરવણિયસ્સ પડરપણિયસ્સ,
સત્થેણ સહ મુહેણં, સાવત્થિં નયરિ મણુપત્તા. ૧૨

દુઘ્વારંતરભડકોઢિ, અજિયસિરિ અજિયસેણસૂરિસ્સ,
મયહરિયાં મયહરિયા, કિત્તિમઈં નામ તત્થ ત્થિ. ૧૩

તં નમિઝં જસમહા, મહાસઙ્ગીં મુણેઙ્ગ મમ્મકહં,
કહિઝં નિયવુત્તાં, સંબુદ્ધાં મિલ્લુણં દિક્કલ્લં. ૧૪

વિજ્જંતો વિ હુ મઙ્ગો, જાણંતીણ્ણિ તીઙ્ગ નહુ સિઠો,
મયહરિયાણં પુરઓ, મા મા દિક્કલ્લં ન દાહિ સ્સિ. ૧૫

કાલકમેણ વુટ્ઠિં, ગયંમિ મઘ્મંમિ મયહરિઙ્ગે ઇમા,
પુઠા રહંમિ સાહઙ્ગ, જહઠિયં કારણં તીસે. ૧૬

ત્યાં કેઠકે બુદ્ધો વાણિયો ઘણો માલ લઈને આવસ્તી નગરી તરફ
જતો હતો તેને મળી એટલે તેણે તેણીને કહ્યું કે હું તારી તારા બાપ મા-
ફક સાંભળ લઈશ એટલે તેણી તેના સાથ સાથે હમેખેમે આવસ્તી આવી
પહોંચી. ૧૨

ત્યાં અંતરંગ વૈરિઓથી નહિ છતાયલ એવા અજિતસેન સૂરિની
મદ રહિત કીર્તિમતી નામે મહત્તરિકા આર્યા હતી. ૧૩

તેને નમીને ભદ્ર આશયવાળી યશોભદ્રા ધર્મકથા સાંભળવા લાગી,
બાદ પોતાનો વૃત્તાંત નિવેદન કરીને તેણીએ દીક્ષા ગ્રહણ કરી. ૧૪

તેણીને ગર્ભ રહેલ હતો તે તેણીને માલમ છતાં પણ રખેને દીક્ષા
નહિ આપે એમ વિચારી તેણીએ તે સંબંધી મહત્તરને કશી વાત નહિ
કહી. ૧૫

કાળક્રમે ગર્ભ વૃદ્ધિ પામતાં મહત્તરા તેણીને એકાંતમાં પૂછવા લાગી
ત્યારે તેણીએ તેણીને 'અરેખઙ્ગ' કારણ જણાવી દીધું. ૧૬

પચ્છા પચ્છન્નં ચિય, તા ધરિયા જા મુગં પમૂયા સા,
કય સુહુગ કુમરક્લો, સદ્ગિહે વદ્ધિઓ સો ડ. ૧૭

સિરિ અજિયસેનગુરુણા, સમણ પચ્ચાવિઓ સમયાવિહિના,
સિક્કિસવિઓ ય સમગ્ગં, જજ્જણ જુગ્ગં સમાયારં. ૧૮

અહ સો કમસો અરૂવ, ઉવ્વણં જુવ્વણં સમણુપત્તો,
હીરિજ્જંતો વિસણ્હિં, કરણગામેણ રુબ્બંતો. ૧૯

સજ્ઞાયે સીયંતો, સંજમ મણુપાલિડં અચાયંતો,
પઢિભગ્ગો જણણિં સો, પુચ્છઈ ડન્નિકૂલમણહેડં. ૨૦

તં મુણિડં સા સહસા, કરાલકુલિસાહય વ્વ દુક્ખતા,
મગ્ગરસરં પયંપઈ, હા કિં તે ચિંતિયં વચ્છ. ૨૧

પછી જ્યાં સૂધી તેણીની સુવાવડ થઈ ત્યાં સૂધી તેણીને છાનીજ રાખવામાં આવી, બાદ પુત્ર જન્મતાં તેનું કુલ્લક કુમાર એવું નામ પાડવામાં આવ્યું, અને તે કેઈ શ્રાવકના ઘરે ઉછેરવામાં આવ્યો. ૧૭

પછી તેને યોગ્ય સમયે શાસ્ત્રની વિધિ પ્રમાણે અજિતસેન ગુરૂએ દીક્ષિત કર્યો, અને યતિ જનને યોગ્ય સઘળો આચાર શીખવ્યો. ૧૮

હવે તે કુલ્લક મુનિ અનુક્રમે અતિ રૂપવાળું યૌવન પામ્યો થકો વિષયોથી લોભાયો થકો ઇદ્રિયોને દાબી રાખવા અસમર્થ બન્યો. ૧૯

તેથી તે સ્વાધ્યાયમાં મંદ પડ્યો અને સંયમ પાળવામાં અશક્ત થયો એટલે ભગ્ન પરિણામી થઈને પોતાની માને સંયમ છોડી નાશી જવાનો ઉપાય પૂછવા લાગ્યો. ૨૦

તે સાંભળીને યશોભદ્રા બાણે આચિંતી વજ્રથી હણાઈ હોય તેમ દુઃખાર્ત્ત થઈને ગદ્ગદ સ્વરે કહેવા લાગી કે હે વત્સ! તે આ શું ચિંતવ્યું છે? ૨૧

જઈ ચલઈ મંદરો, સુસઈ, સાયરો લહસઈ સયલદિસિચકં,
તહવિહુ સપ્પુરિસાણં, પયંપિયં નન્નદા હોઈ. ૨૨

સારય સસહરકરનિયર, ધવલસીલસસ પાણિણો વચ્છ,
મરણં પિ વરં ન કયાવિ, સીલભંગો જઓ મણિયં. ૨૩

વર મરિસદનેમ્મયો મિસ્યા પ્રાણવૃત્તિ,
વર મનલનિપાતલ્પોપણા દેહમુક્તિઃ,
વર મસમગિરીંદ્ર પ્રસ્થપાતઃ પવિત્રો,
મવતિ તદપિ નેષ્ટઃ શીલભંગો વુધાનાં. ૨૪

પહુપવણ પહયથયવડ, ચવલં નાઝણ જુલ્લણં જીયં,
મા મુજ્જસુ વચ્છ તુમ, અકજ્જસજ્જં મણં કારં. ૨૫

એ મેરૂ આલે, સાગર શોષાય, સઘળી દિશાઓ ફરી બાય, તોપણ
સત્પુરૂષોનું બોલેલું અન્યથા થતું નથી. ૨૨

શરદ્ ઋતુના અંદ્રનાં કિરણો જેવા સ્વચ્છ શીંગવાળા પ્રાણિને મરવું
સાડું છે, પણ શીંગ લાંગવું સાડું નથી. ૨૩

દુસ્ખનોના ઘરેથી ભીળ માર્ગી જીવવું સાડું, અથવા તો અગ્નિમાં
પડીને બળી કરી દેહ મૂકવો સારો અથવા મોહોટા પર્વતના ટોચપરથી જં-
પાપાત કરવો સારો, પણ પાંડિત જનોએ શીંગલાંજ કરવો સારો માન્યો
નથી. ૨૪

આ યૌવન અને આયુષ્યને આકર પવનથી ચળાયમાન થતી ધન-
ની માફક અપણ બાણીને હે વત્સ ! તું અકાર્યમાં મન રાખી મુંઝા
માં. ૨૫

કો સુરનાહસમિદ્ધિ, ચઇં દાસત્ત મહિલસઇ વચ્છે,
ચઇં ચિંતારયણં, કાયમણિ કો વ ગિળ્હેઇ. ૨૬

અવિ લબ્ધઇ રિદત્તં, અહમિદત્તં મહાનરિદત્તં,
અસુરિદત્તં ન ઉણો, દે પુત્તય નિવ્વણં ચરણં. ૨૭

રિચ્ચાઇ વહુપયારં. મણિઓવિ હુ જાવ ઠાઇ નહુ એસ,
તો ગુરુકરુણારસભર, પણુલ્લિયા મળઇ રિય જળણી. ૨૮

જઇ એવ મજ્જવસિઓ, પુત્ત તુમં તા મમોવરોહેણ,
રિહયં ગુરુકુલવાસે, વારસવામે વરિકમમુ. ૨૯

મળેવિ પરીણામે, મળંમિ કામં ફુરંતે કામે,
એવં તિ સો પવજ્જઇ, મુપુબ્બદકલિન્ન જલ્લ જલ્લી. ૩૦

હે વત્સ, ઈંદ્રની સમૃદ્ધિ મૂકી કરીને દાસપણની ઇચ્છા કેણુ કરે?
અથવા ચિંતામણિ મૂકીને કાચને કેણુ ગ્રહણુ કરે? ૨૬

હે પુત્ર, ઈંદ્રપણુ, અહમિંદ્રપણુ, મહાનરેંદ્રપણુ, તથા અસુરેંદ્રપણુ
મળવું સુલભ છે, પણ નિર્દોષ ચારિત્ર મળવું દુર્લભ છે. ૨૭

ઈત્યાદિક બહુ પ્રકારે માતાએ સમજાવ્યા છતાં પણ તે સ્થિર થયો
નહિ, ત્યારે અતિ કષ્ટભાગીની માતા તેને આ રીતે કહેવા લાગી. ૨૮

હે પુત્ર, જો તું મને વશવર્તી હોય તો મારા આગ્રહથી આ ગુરુ
કુળવાસમાં હજી બાર વર્ષ રહે. ૨૯

ત્યારે તે દાક્ષિણ્યરૂપ જળનો જળધિ સમાન શુક્લક કુમાર પોતાના
મનમાં વિષયો ભોગવવાની ઇચ્છા સ્પુરતી હોવાથી ભગ્ન પરિણામ છતાં પણ
તે વાત સ્વીકારવા લાગ્યો. ૩૦

વોલીનેસુત તેમું, તેણ પુણો પુચ્છયા મળઈ જળની,
આપુચ્છસુ વચ્છ તમં, મહ ગુરુણિં જળણિ સારિત્થં. ૩૧

તેણવિ તહેવ ધિહિણ, મય દરિયાણવિ તત્તિયં કાલં,
અવમત્થિય સો ધરિઓ, આયરિણાવિ એમેવ. ૩૨

એવ મુવઝ્ઝાણ વિ, અંઢયાલીસં ગયાણિ વરિસાણિ,
તઠવિ મળંપિ મળં સે, ચરણે વંધઈ ન ધિઈ ભાવં. ૩૩.

દો મોહવિસપસત્તા, કહવિ ન ચેયંતિ અપ્પયં જીવા,
ઇય-ચિંતિઝળણ એસો, ઉવેહિઓ મૂરિપમુહેદિં. ૩૪

પિંડનામંકા મુદ્દા, કંવઝરયણં ચ પુઢ્વસંઠવિયં,
તસ્સ પિંડઝળણ નવરં, જળણીણ સો ઇમં મળિઓ. ૩૫

આર વર્ષ વ્યતિકમ્બ્યા બાદ ફરીને તેણે માને પૂછયું, ત્યારે મા બો-
લી કે હે વત્સ, તું આપણી માતા સમાન મારી શુરૂણીને પૂછ. ૩૧

ત્યારે તેણે તે શુરૂણીને પૂછયું એટલે તે મહત્તરાએ પણ બીજા આર
વર્ષ રહેવાની પ્રાર્થના કરી તેને ધરી રાખ્યો, એજ રીતે ત્રીજાવાર આચાર્ય
આર વર્ષ તેને અટકાવી રાખ્યો. ૩૨

ચોથીવાર ઉપાધ્યાયે આર વર્ષ અટકાવ્યો એમ અડતાલીશ વર્ષ પ-
સાર થયા છતાં હજુ તેનું મન ચારિત્રમાં લગાર પણ ધીરજવાળું નહિ
થયું. ૩૩

ત્યારે બધા વિચારવા લાગ્યા કે મોહના વિષને ધિકાર છે કે જેના
વશે જીવો કોઈ પણ રીતે પોતાને ચેતવી શકતા નથી. એમ ચિંતવીને આ-
ચાર્ય વજેરાએ તેની ઉપેક્ષા કરી. ૩૪

બાદ પિતાના નામવાળી વીંટી અને કંબળ રત્ન જે પૂર્વે રાખી મે-
લ્યાં હતાં તે માતાએ તેને આગીને આ રીતે કહ્યું. ૩૫

ઈત્તો જત્યથ તત્યથ, મા ગમિહી વચ્છ કિંતુ સાણે,
અત્થિ નિવો પુંડરિઓ, સો તુહ હોઈ મહલપિયા. ૩૬

પિતનામંકા મુદ્દા, રયણં દરિસિજ્જ તસ્સ તં ઇયં,
ઉવલકૂલ્લિજ્જ સમ્મં, સા દાહી રજ્જભાણં તે. ૩૭

ઇવં તિ પવજ્જિત્તા, ગુરુણો નમિત્તં ચ નિગ્ગઓ ઇસો,
કમલ્લાઈ કુલ્લનિકેણ, કમેણ પત્તો ય સાકેણ. ૩૮

તવ્વેલં તિવભવણે, પડરજણો જાઈ અહમદમિગાણ,
પિચ્છણયપિચ્છણત્થં, સુહુગકુમરો વિ તત્ય ગઓ. ૩૯

કલ્લે પિચ્છિરસં નર, વઈં તિ ચિંતિય તહિંચિ આસીણો,
નવનવભંગી સંદોહ, સુંદરં પિચ્છણ નટ્ટં. ૪૦

હે વત્સ, તું અહિંથી જ્યાં ત્યાં નહિ જતાં પરભારે સાકેતપુરમાં જાજે, ત્યાં પુંદરીક નામે રાજા છે તે તારો ભોટો બાપ (કાકો) થાય છે. ૩૬

તેને તું આ તારા બાપના નામવાળી મુદ્રા તથા કંબળરત્ન બતાવજે, એટલે તે તને બરોબર ઓળખીને રાજ્યનો ભાગ આપશે. ૩૭

આ વાત કબૂલ રાખીને અને યુદ્ધને નમી કરીને તે ત્યાંથી નીકળ્યો, તે લક્ષ્મીના કુળગૃહ સમાન સાકેતપુરમાં આવી પહોંચ્યો. ૩૮

તે વખતે રાજાના મેહેલમાં નાટક થતું હતું, તેને જોવાને નગરના લોક દોડાદોડી કરતા જોઈ કુલ્લક કુમાર પણ ત્યાં ગયો. ૩૯

રાજાને મળવાનું આવતી કાલપર રાખીને તે ત્યાંજ બેસી જઈ નવનવી રચનાવાળું નૃત્ય જોવા લાગ્યો. ૪૦

તત્થ સયલંપિ રયણિં, પળાચિંતં નાટ્ટિયા પરિસ્સંતા,
ઈસિં પયલાયંતી, પભાયસમયંમિ જળણીય. ૪૧

બહુભાવહાવકરણ, પઓગસંજાચરંગભંગભયા,
મીઈ ગાળ મિસેળં, સમ્મં પહિવોહિયા એવં. ૪૨

સુદ્દુ ગાઈયં સુદ્દુ વાઈયં, સુદ્દુ નશ્ચિયં સામસુંદારિ,
અણુપાલ્લિય દીહરાઈઓ, સુમિણંતે મા પમાયય. ૪૩

તં સુણિય સુહુરણં, કંવઝરયણં પયચ્છિયં તીય,
કુંડઝરયણં નિવનંદણેણ, જસમહનામેણં. ૪૪

સત્થાહિવકંતાય, સિરિકંતાય સુભાસુરો હારો,
ચિચિકરયણ કળગો, કહગો જયસંધિસચિવેણ. ૪૫

મિંટેણ કન્નપાલ્લેણં, કુસરયણં ચ લક્ષ્મસુહાઈ,
પત્તેય મિમાઈ ઇઓ, ઉદયપયં દિળયરો પત્તો. ૪૬

ત્યાં આખી રાત નાચીને થાકેલી નટી પ્રભાતે જરા ઝોંકાં ખાવા લાગી ત્યારે તેની માતા વિચારવા લાગી કે આટલે લગી અનેક હાવભાવ કરી જમાવેલા રંગનો રખેને લંગ થઈ જશે તેથી તે ગીતિ ગાવાના મિષે કરીને તેણીને નીચે મુજબ પ્રતિબોધવા લાગી. ૪૧—૪૨

૩ડું ગાયું, ૩ડું વગાડયું, ૩ડું નાચ્યું, માટે હે શ્યામસુહરી, આખી રાત પસાર કરી હવે સ્વપ્નના અંતે ગફલત મ કર. ૪૩

તે સાંભળીને કુલ્લક કુમારે તેણીને ક'બળરત્ન આપ્યું, રાખના પુત્ર યશોભદ્રે પોતાના કુ'ડળ ઊતારી આપ્યાં, સાર્થવાહની સ્ત્રી શ્રીકાંતાએ પોતાનો દેદીપ્યમાન હાર ઊતારી આપ્યો, જયસંધિ નામના સચિવે ચક્રચક્રતા રત્ન-વાળું પોતાનું કટક ઊતારી આપ્યું, કર્ણુપાળ નામના મિંઠે (હાથી પાળના-રાએ) અંકુશરત્ન આપ્યું, એમ એ બધી લાખ મૂલ્યની વસ્તુઓ તેમણે ભેટ આપી એટલામાં સૂર્ય ઊઘ્યો. ૪૪-૪૫-૪૬

અહ ભાવજાળણદૂટા, નિવેણ પદમંપિ પમણિઓ સુદ્ધો,
કિકારણ મિહ દાણં, મહાપમાણં તદ્દ દિનં. ૪૭

તો તેણ મૂલઓ વિ દુ, કહિઓ સવ્વોવિ નિયયવુત્તંતો,
જા સજ્જો રજ્જકણ તુહ પાસે રિત્થ પત્તો મિહ. ૪૮

ગીઈં રિમં નિસામિય, સંવુદ્ધો વિસયવિસય વિગઈંચ્છો,
પવ્વજ્જાપરિપાલ્લણ, પચ્ચલલચિત્તો ય જાઓ મિહ. ૪૯

ઉવકારિણિ ત્તિ કાણં, કેવલ્લરયણં રિમીઈ મે દિનં,
તં ભાયનંદણં જાણિજ્ઞણ રાયા ખણદ્દ તુદ્ધો. ૫૦

અઈસચ્છ વચ્છ ગિણ્હસુ રજ્જ પિણં વિસયવિસયસુહસરિયં,
કિં રિમિણા દેસકિલેસ કારિણા વયવિસેસેણ. ૫૧

હવે ભાવ બાણુવા માટે રાજ્યએ પહેલાં કુદલકને કહ્યું કે તે આવડું
મોહોડું દાન શા કારણે આપ્યું ? ૪૭

ત્યારે તેણે મૂળથી સઘળો પોતાનો વૃત્તાંત કહી બતાવ્યો, અને કહ્યું
કે યાવત્ રાજ્ય લેવા માટે સજ્જ થઈ તારી પાસે આવી બેસો છું. ૪૮

પણ આ ગીતિ સાંભળીને હું પ્રતિબુદ્ધ થયો છું અને વિષયની ઈ-
ચ્છાથી વેગળો થઈ પ્રવ્રજ્યા પાળવા માટે ૬૬ નિશ્ચયવાન થયો છું. ૪૯

તેથી એને ઉપકાર કરનારી બાણીને મેં એને કંબળરત્ન આપ્યું છે,
ત્યારે તેને પોતાના ભાઈનો પુત્ર બાણીને રાજ્ય સંતોષ પામી કહેવા
લાગ્યો. ૫૦

હે અતિ પવિત્ર વત્સ, આ ઉત્તમ વિષય સુખવાળું રાજ્ય ગ્રહણ
કર-શરીરને કલેશ આપનાર મતોનું તારે શું કામ છે ? ૫૧

સ્વહોવિ મળઈ નરવર, કો ણુ સકં નો કરેઈ રજ્જકણ,
આડયસેમ ચિરકાઝ, પાઝિયં સંજમં વિદ્ધલં. ૫૨

અહનિયપુત્તપ્પમુહા, નિવેણ મળિયા કહેહ મો તુમ્હ,
દાણંમિ કારણં કિં, તો ઉત્તં નિવડતણણ. ૫૩

તાદ તુમં વાવાઈય, રજ્જ મિમં ગિણ્ઠિહં સમીહંતો,
મીંઈ સુણિય નિયત્તો, રજ્જે વિસણ્ણુ ય વિરત્તો. ૫૪

સિરિકંતા વિ પયંપંઈ, નરવર પંઈણો મમં પવુત્થસ્સ,
અકંતાઈ દુવાઝસ, વરિસાઈ અહં ચ ચિંતેમિ. ૫૫

અવરં કરેમિ કંતં, કિંતુ કિલિસ્સામિ તસ્સ આસાણ,
મીંઈ સવણેણ પુણો, થિરચિત્તા સંપયં જાયા. ૫૬

હુદલક બોલ્યો, હે નરવર, ચિરંકાળ પામેલા પોતાના સંયમને અં-
તકાળમાં રાજ્યના મારે કોણ નિષ્કૂળ કરે. ૫૨

બાદ પોતાના પુત્ર પ્રમુખને રાજ્યે કહ્યું કે તમે જે દાન આપ્યું
તેના કારણે કહી બતાવો ત્યારે રાજપુત્ર બોલ્યો. ૫૩

હે પિતા, હું તમોને મારીને આ રાજ્ય લેવા ઇચ્છતો હતો, તે આ
ગીતિ સાંભળીને રાજ્ય અને વિષયોમાં વિરક્ત થયો છું. ૫૪

શ્રીકાંતા બોલી કે હે નરવર, મારો પતિ પરદેશ ગયા ને બાર વર્ષ
ન્યતિકમ્યા છે તેથી હું વિચારવા લાગી હતી કે હવે બીજો પતિ કઈ કેમકે
પ્રવાસે ગયેલા પતિની આશાથી બાલી કલેશ પામું છું, પરંતુ આ ગીતિ
સાંભળવાથી હવે સ્થિર ચિત્તવાળી થઈ છું. ૫૫-૫૬

જયસંધિના ઉ ફુડસચ્ચ, વયણબ્રણસંધિના સમુલ્લવિયં,
દેવ અહં અન્નિવેહિ, ભત્તિપણકપવણોદિ. ૫૭

સદ્ધિ ઘટેમિ કિંવા, નવ ત્તિ પુવ્વં ઇમં વિચિંતંતો,
ગીર્દ સવળા સંપદ્, તં પદ્ ભત્તિભરો જાઓ. ૫૮

મિંટેળ પુળો માણિયં, અહંપિ સીમાલ્લ દુદ્ધરાર્દિહિ,
આણેહ પદ્ધત્થિ, અહવા મારેદિ ઇય તુત્તો. ૫૯

સંસય દોલ્લાચલ્લચિત્ત, વિસિઓ સંઠિઉં ચિરંકાલં,
ઈર્ણિ મુણિતુ ગીર્દ, જાઓ પદ્ધ વંચળા વિમુહો. ૬૦

અહ તેસિ મભિપ્પાયં, જાણિય તુટેળ પુંદરિયરક્ખા,
દિક્ષા ણુક્ખા જં મે, પદિહાસદ્ તં કરેદ્ તિ. ૬૧

સ્પષ્ટ સત્ય પ્રતિજ્ઞાવાન્ જયસંધિ બોલ્યો કે હે દેવ, હું રમેહપ્રીતિ
બતાવનાર બીજા રાજાઓની સાથે મળી જાઉં કે કેમ કરું. ૫૭

એમ ડગમગ થતો હતો, પણ હમણા આ ગીતિ સાંભળીને ત-
મારા પર દૃઢ લક્ષિતવાન્ થયો છું. ૫૮

મિંદ બોલ્યો કે મને પણ સીમાડાના દુષ્ટ રાજાઓ કહેતા હતા કે
પદ્ધસ્તિને લાવી અમને સોંપ અથવા તેને મારી નાખ; ૫૯

તે હું ઘણો કાળ ડગમગ થઈ રહ્યો હતો, પણ હમણા આ ગીતિ
સાંભળીને સ્વામિ સાથે દગો રમવાથી વિમુખ થયો છું. ૬૦

આ રીતે તેમના અભિપ્રાય જાણીને ખુશી થઈ રાજાએ તેમને હુકમ
આપ્યો કે હવે જેમ તમને સાફ લાગે તેમ કરો. ૬૧

एवंविदं अकज्जं, काऊणं किञ्चिरं वयं काउं,
जाविस्सामु त्ति पयंपिऊण संजायवेरग्गा. ६२

सुहृगकुमारसमीवे, सव्वेविहु तक्खणेण पव्वइया,
तेहि ममं स महप्पा, पत्तो नियसुगुरुपयमूले. ६३

गुरुणा पसंसिओ सो, दक्खिन्नमहोयही अहीयसुओ,
पाळियअकलंकवओ, पत्तो अपुणम्भवं ठाणं. ६४

एवं फलं सुल्लकुमारकस्य स्पष्टं सुदाक्षिण्यवतो निश्चय,
सदा सदाचारविवृद्धिहेतो स्तदत्र भव्याः कुरुत प्रयत्नं. ६५

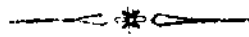
इति सुल्लकुमार कथा समाप्ता.

આવી રીતનું આકાર્ય કરીને આપણે કેટલું જીવનાર છીએ? એમ બોલીને તેઓ વૈરાગ્ય પામી હુલ્લક કુમારના પાસે તરત પ્રવ્રજિત થયા. બાદ તેમને સાથે લઈ તે મહાત્મા પોતાના ગૃહ પાસે આંબે. ૬૨-૬૩

ગૃહે તે દાક્ષિણ્યસાગર કુમારની પ્રશંસા કરી. બાદ તે સંપૂર્ણ આગમ શીખી નિર્મળ વ્રત પાળી મોક્ષ પામ્યો. ૬૪

આ રીતે દાક્ષિણ્ય ગુણુવાળા હુલ્લક કુમારને પ્રાપ્ત થએલું ફળ સ્પષ્ટ રીતે સાંભળીને હુમેશાં સદાચારની વૃદ્ધિના અર્થે હે લાંબો, તમે પ્રયત્ન કરો. ૬૫

એ રીતે હુલ્લક કુમારની કથા છે.

નવમ ગુણ.

નિરૂપિતઃ સુદાક્ષિણ્ય इत्यष्टमो गुणः, संप्रति लज्जालु
रिति नवमं गुणं व्याख्यानयन्नाह.

સુદક્ષિણ્યપણા રૂપ આહમો ગુણ કહ્યો. હવે લજ્જાણુપણા
રૂપ નવમા ગુણનું વર્ણન કરે છે:—

(મૂલ ગાથા.)

લજ્જાલુઓ અકજ્જ—
વજ્જઈ દૂરેણ જેણ તણુયંપિ,
આયરઈ સયાયારં—
ન મુયઈ અંગીકયં કહવિ. ૧૬

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

લજ્જાણુ પુરૂપ નાનામાં નાના અકાર્યને પણ દૂર વર્જે છે.
તેથી તે સદાચાર આચરે છે અને સ્વીકારેલ વાતને કાઢી પણ
શીતે મૂકતો નથી. ૧૬

(ટીકા.)

લજ્જાલુઓ તિ લજ્જાવાન્—અકાર્ય કુત્તિમતકૃત્યં (નવઃ કુત્તસના-
ર્યેત્વાત્) વર્જયતિ પરિહરતિ—દૂરેણ વિપ્રકર્ષેણ—યેન હેતુના તેન ધર્માધિકારી
તિ પ્રકૃતેન યોગઃ—તનુક મપિ સ્તોક મ પ્યાસ્તાં વહિતિ.

લજ્જાણુ એટલે લજ્જાવાળો પુરૂપ-અકાર્ય એટલે ભુલ કામને (છિદાં
નમ કુત્તસના અર્થે છે) વર્જે છે એટલે પરિહરે છે—દૂરથી એટલે છેટે રહીને
જે કારણે તે કારણે તે ધર્મનો અધિકારી થાય છે એમ અંગ્રાધ એટલે
તનુ એટલે થોડા અકાર્યને પણ વર્જે છે. તે આજ્ઞાની શ્રી વાત કરવી.

તજાંચોન્તં.

અવિ ગિરિચરમદુરંતેષ, વૃક્ષદ્વારેણ જંતિ પંચસં,
નરૂણો કુર્ણંતિ કમ્પં, સપ્તુરિમા જં ન કાયવ્વં—(શતિ)

જે માટે કહેલું છે કે:—

પર્વત જેવડા મોહોટા દુઃખથી મોત પામે, તોપણ સત્પુરૂષો જે ન કરવાનું કામ હોય તે કરતા નથી.

તથા આચાર ત્યનુતિષ્ઠિતિ સદાચારં શોભનવ્યવહારં—તસ્યાઽ
લજ્જાહેતુસ્વાત.

વળી સદાચાર એટલે સારા વ્યવહારને આચરે છે એટલે બળવે છે—
કેમકે તે કરવામાં કશી શરમ લાગતી નથી.

તથા ન નૈવ મુંચતિ ત્યજ ત્યંગીકૃતં કક્ષીકૃતં પ્રતિજ્ઞાવિશેષ મિતિ
યોગઃ—કથ મપિ સ્નેહવલા મિયોગાદિના પ્રકારેણાપિ—લજ્જાહેતુસ્વા દા-
રબ્ધ પરિત્યાગસ્ય.

વળી અંગીકૃત એટલે સ્વીકારેલ પ્રતિજ્ઞા વિશેષને તેઓ પુરૂષ કોઈ
પણ રીતે એટલે કે સ્નેહ અથવા બળાભિયોગ વગેરે કોઈ પણ પ્રકારે મૂકતો
નથી એટલે ત્યાગ કરતો નથી. કારણ કે આરંભેલા કામને છોડવું એ લજ્જાનું
કારણ છે.

ઉક્તંચ:—

દૂરે તા અન્નજર્ણો, અંગે ચ્ચિય જાઈ પંચ ભૂવાઈ,
તેમિં પિ ય લજ્જિજ્જઈ, પાગદ્ધં પરિદરંતેદિં.

જે માટે કહેલું છે કે:—

શેષ લોકો તો દૂર રહો પણ પોતાના અંગમાં જે પાંચ ભૂતો છે
તેનાથી પણ જે આરંભેલું કામ છોડે છે તેને શરમ આવી પડે છે.

મુકુલોત્પન્ન પંચવિધો યવતિ, વિજયકુમારયત.

મુકુલમાં જન્મેલો પુરૂષ એવા પ્રકારનો હોય છે—વિજય કુમારના
મહક.

વિજય કુમાર કથા ચૈવં.

અરિય સુવિસાલ માલા, દુહા વિસાલા પુરી વિસાલ ત્તિ,
તત્થ નિવો જયતુંગો, ચંદ્રવર્દે તસ્સ પાણપિયા. ૧

લજ્જાનઇ નઇનાદો, પડુપચડ પયાવ વિજિય ઢિણનાદો,
પરકજ્જ સજ્જ ચિત્તો, વિજઓ નામેણ તપ્પુત્તો. ૨

અબ્બંમિ ઢિણે કોઇ, જોઈ નિવભવણ મંઠિયં કુમરં,
માલયલ મિલિયકર કમલ, સંપુહો ફુહ મિમં બળ્લ. ૩

કુમર મહ અજ્જ કમિણ, ઠમીઇ રયણીઇ મરિય વસાણે,
મંતં સાદંતસ્સય, તં ઉત્તરસાદગો દોમુ ૪

તં પઢિવજ્જઇ કુમરો, પરોપરોદ્દપ્પદાણ મળકરણો,
પત્તો ય મણિયઠાણે, કરે કરેઝ્ઞ કરવાલં. ૫

વિજય કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે.

પહોળા કિલ્લાવાળી અને વિસ્તાર તથા સમૃદ્ધિ એ એ પ્રકારથી મહાન એવી વિશાળા નામે નગરી હતી, ત્યાં જયતુંગ નામે રાજા હતો, તેની ચંદ્રવતી નામે સ્ત્રી હતી. ૧

તેમનો લક્ષ્મણ નદીઓનો સમુદ્ર અને પ્રતાપથી સૂર્યને જીતનાર અને પરોપકાર કરવામાં તત્પર એવો વિજય નામે પુત્ર હતો. ૨

એક દિવસે રાજમેહેલમાં રહેલા તે કુમારને કોઈક યોગી હાથ જોડી પ્રભુભ કરીને આ રીતે વીનવવા લાગ્યો. ૩

હે કુમાર! મારે આજ કાળી આઠમની રાતે ભેરવ રમશાનમાં મંત્ર સાધવું છે, માટે તું ઉત્તરસાધક થા. ૪

કુમાર તેના ઉપરોધથી તે વાત કબૂલ રાખી, હાથમાં તરવાર લઈ તે સ્થાને પહોંચ્યો. ૫

તો જાઈ જાઈ જાઈ, કુંડકલિયં કરિતુ સુપવિત્તો,
રક્તકળવીર ગુગુલ, માઈહૈં તં ચ તપ્પેડં. ૬

પમણિય નિસગ્ગ ઉવસગ્ગ, વગ્ગ સંસગ્ગરંગિરે તત્થ,
નિયસત્ત ચન્ન ઢરધર, કુમર સ્વણં હોમુ અપમત્તો. ૭

નિરુનિયનાસાવંસગ્ગ, લગ્ગનયણો જવેઈ જા મંતં,
કુમરોવિ જાવ ચિઠઈ, તપ્પાસે સ્વગ્ગવગ્ગ કરો. ૮

તાવ નિરવ્વજ્જવિજ્જો, ઇમો વિજ્જાહરો તહિં પત્તો,
અહ જંપઈ કુમરં પઈ નિઢાલત્તઢ ઘઢિય કરકોસો. ૯

તુમ મુત્તમ સત્તધરો સિ, સરણપત્તાણ તં સરન્નો સિ,
વહુ અત્થિસત્થ મણ ચિંતિય, ત્થ કપ્પ હુમો તં સિ. ૧૦

પછી યોગિએ ત્યાં પવિત્ર થઇને દુ'ડમાં અગ્નિ સળગાવી અને તેમાં રાતી કણિયાર તથા ગુગુળ વગેરે હોમવા લાગ્યો. ૬

તેણે કુમારને કહ્યું કે ઈહાં સહજમાં અનેક ઉપસર્ગ થશે, તેમાં તારે બીક નહિ આતાં હિમ્મતમાં રહી ક્ષણભર પણ ગફલત નહિ કરવી. ૭

પછી તે પોતાના નાકપર દૃષ્ટિ લગાવી મંત્ર જપવા લાગ્યો, અને કુમાર પણ તેના પડખે તરવાર હાથમાં ધરી બેસી રહ્યો. ૮

એટલામાં એક ઉત્તમ વિદ્યાવાન્ વિદ્યાધર ત્યાં આવ્યો, તે પોતાના લલાટે હાથ ભેરી કુમારને કહેવા લાગ્યો. ૯

હે કુમાર, તું ઉત્તમ સત્ત્વવાન્ છે, તું શરણાગતને શરણ કરવા લાયક છે, વળી અર્થિઓના મનવાંછિત પૂરણ કરવામાં તું કદપવૃક્ષ સમાન છે. ૧૦

તા તાયઠ્ઠા તાયઠ્ઠા, પુત્તિયા મહા પિયા ઇમા તુમણ.
જા વેરિલેયરં દપ્પદુદ્ધરં જિણિય ણમિ અહં. ૧૧

કિંકાયવ્વવિમૂઠ્ઠો, જાવ અમૂઠ્ઠો વિં ચિઠ્ઠણ કુમરો,
તો ક્ષત્તિ ઉપ્પજ્ઞા, પત્તો સ્વયરો અદિઠ્ઠિપહં. ૧૨

ઇત્યંતરંમિ નિયમિય, કત્તી કત્તી રહપાણિતલ્લો.
અસિમસિકસિણ સરીરો, મુંજાપુંજારુણત્થિહો. ૧૩

અટ્ટટ્ટહાસજિયફુટ્ટમાણવંભંડમંડચંડરવો,
હણ હણ હણ ત્તિ મણિરો, સમુઠ્ઠિઓ રક્તસો ણમો. ૧૪

મળઈ ય જોઈં રે રે, અણજ્જ અજ્જવિ અકજ્જસજ્જ ઇહં,
મજ્જ વિ પૂય મકાહં, ચિઠ્ઠસિ તા ધિઠ નટો સિ. ૧૫

માટે હું જ્યાં લગી મારા હુસ્મન ગર્વિષ્ટ વિદ્યાધરને જીતીને કહ્યાં
આવું ત્યાં લગણુ આ મારી જીતીને તારે પુત્રી માફક સંભાળવી. ૧૧

કુમાર હુશિયાર છતાં પણ હું કરવું એવા વિચારમાં મુંઝાઈ પડ્યો
તેટલામાં તો તે વિદ્યાધર જટ ત્યાંથી જીતીને નજરથી વેગલે જતો
રહ્યો. ૧૨

એટલામાં તો ત્યાં હાથમાં કાતર પકડેલ હોવાથી ભયાનક લાગતો,
તરવાર અને શાહીની માફક કાળા શરીરવાળો અને ચણાડીના માફક લાલ
આંખો વાળો, તેમજ અટ્ટટ્ટહાસ્યથી કૂટતા બ્રહ્માંડના પ્રચંડ અવાજને પણ
જીતનારો અને “મારો-મારો-મારો” એમ પોકાર પાડતો એક સક્ષસ જિ-
ઠ્યો. ૧૩-૧૪

તે યોગિને કહેવા લાગ્યો કે અરે અનાયં અને અકાર્ય કરવામાં સજ્જ
રહેનાર, આજે પણ મારી પૂજા કર્યા વગર તું આ કામ કરે છે, માટે હે
ધીક, આજે તારો નાશ થનાર છે. ૧૫

મહ મુહકુહર હુયાસે, તુહ સંગિલ્લં ર્મં કુમારં પિ,
લહુ દહડ તળગળં પિ વ, અહવ કુસંગો ન કિં જળહ. ૧૬

તઘ્વયણસવળ ઉત્પન્ન, મન્નુભરિઓ મળેહ તો કુમરો,
રે રે તુહ જ્જ પત્તં, કયંતદત્તં સમણુપત્તં. ૧૭

મહ પાસટિણ વિગ્યં, ર્મસસ સકો વિ કાડ નહુ સકો,
ર્ય જંપંતો પત્તો, ર્મત્તિ કુમારો તવાસન્નં. ૧૮

અહ દોવિ કોવકડનિવડ, મિડડિણો ફુરફુરંત અહરદલા,
અન્નુન્નં પહરંતા, તજ્જંતા ફરુસવયણેહિં. ૧૯

જા સંપત્તા દૂરં, તા નવરયણીયરુ વ્વ ર્યણિયરો,
સ્થિણ મિત્તેણં કુહિલો, નયણ અગોયર પહં પત્તો. ૨૦

મારા મુખમાંથી નીકળતી અગ્નિ તને અને આ કુમારને પણ તણુ-
ખલાની માફક જલદી બાળી નાખશે, કારણ કે એણે પણ કુસંગ કર્યો
છે. ૧૬

તેના વચન સાંભળવાથી ગુસ્સે થઈને કુમાર કહેવા લાગ્યો કે અરે
તુંજ આજે મોતના દાંતમાં પડનાર છે. ૧૭

ન્યાં સૂધી હું પાસે બેસો છું ત્યાં સૂધી એને ઈંદ્ર પણ વિદ્ધ કરી
શકે તેમ નથી, એમ બોલતો થકો ઝટ કુમાર તે રાક્ષસ પાસે આવી પ-
હોંચ્યો. ૧૮

હવે તે બે કોપથી પ્રકૃટિ બાંધીને અને હોઠ દાબીને એક બીજાને
પ્રહાર કરવા લાગ્યા તથા કઠોર વચનોથી તર્જના કરવા લાગ્યા. ૧૯

તેમ કરતા થકા તે દૂર ગયા તેટલામાં નવા રજનીકર (ચંદ્રમા)
ની માફક તે કુટિલ રજનીચર (રાક્ષસ) ક્ષણવારમાં અદ્રશ્ય થઈ ગયો. ૨૦

પઢિયાગઓ કુમારો, ગયજીયં જોડ્યં નિણ્ણ,
ગુરુતર વિસાય વિહુરો, પલોયણ સ્વેયરિં તેણ. ૨૧

ત મવિ મયચ્છિ મપિચ્છિય, હયસવ્વસ્સુ વ્વ દીણકસિણમુહો,
નિંદડ અનાણ મતાણ કારણં સરણપત્તાણ. ૨૨

ઇત્તો ળ્ણિ સ પત્તો, સ્વયરો કુમરં નમિત્તુ વ્વજ્જરહ,
તુજ્ઞ પમાવેણ મણ નિહઓ દક્ખો વિં પડિવવ્વો. ૨૩

તા પરનારિ સહોયર, સરણાગય વ્વજ્જપંજર સુધીર,
અણવ્વજ્જકજ્જ અપ્પસુ, મહ પાણપિયં પિયં કુમર. ૨૪

પરકજ્જ જ્ઞજ્ઞયમણો, અહ વીઓ નચ્ચિ ઇત્થ જિયલોણ,
જયતુંગરાયવંસો, વિમૂસિઓ તુજ્ઞ જમ્મેણ. ૨૫

ત્યારે કુમાર પાછો વળી આવીને જોવા લાગ્યો તો યોગિ મરેલો તેણે
દીઠો તેથી તે ભારે વિષાદ પામી તે વિદ્યાધરીને જોવા લાગ્યો. ૨૧

તે પણ તેના જોવામાં નહિ આવી એટલે તે હુંટાયો હોય તેમ
અંખવાણો પડી પોતાને નિંદવા લાગ્યો કે અરે હું શરણાગતને પણ રાખી
શક્યો નહિ. ૨૨

એટલામાં તે ખેચર જલદી ત્યાં આવીને કુમારને કહેવા લાગ્યો કે
તારા પ્રભાવે કરીને મેં મારા હુશિયાર દુશ્મનને પણ મેં મારી નાખ્યો
છે. ૨૩

માટે હે પરનારી સહોદર, શરણાગતને રાખવા વજૂ પિંજર સમાન
સુધીર, નિર્મળ કાર્ય કરનાર કુમાર, મારી પ્રાણુપ્રિયા મને આપ. ૨૪

પરાયા કાર્ય સાધવામાં તત્પર આ જીવલોકમાં તારા જોવા બીજો
કોઈ નથી, અને તારા જન્મથી જયતુંગ રાજાનો વંશ પ્રોક્ષિત થએલ છે. ૨૫

જદ જદ થુવ્વડ કુમરો, તદ તદ ઉવ્વિગ્ગમાણસો ધણિયં,
લજ્જાભરમંથરકંધરો ય નહુ કિંપિ જંપેડ. ૨૬

તં પડ પુણો પયંપડ, સ્વયસ્થારં પિ વ સ્વરં ગિરં સ્વરો,
જડ તુદ કડ્ડં મદ પળડ્ડણીડ તા જામિ एस અહં. ૨૭

તુદસરિસપવર પુરિસસ્સ, મદ પ્પિયા જડ સિ જાડ ઉવ્વઓગં,
લદ્ડં જં લહિયવ્વં, મણં પિ મા કુણસુ મળસેયં. ૨૮

ઇપ કુતું ઉપ્પડઓ, સ્વયરો તા ચિંતણે ઇમં કુમરો,
બદ્દહ વહુપાવ ભરિઓ, નિમ્મલકુલ દૂસણો અહયં. ૨૯

સરણાગણ ન રક્ષડ, વિજયકુમારુ ચિં કિં ન પજ્જસાં,
જં કુણસિ પરત્થિકલંક, અંકિયં મજ્જ રે દિવ્વ. ૩૦

આ રીતે જેમ જેમ તે વિદ્યાધર તેની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો તેમ તેમ કુમાર ભારે હૃદયન થઇને લાજથી કંઇ નમાવી કંઇ પણ બોલી શક્યો નહિ. ૨૬

ત્યારે તેના પ્રત્યે ફરીને જખમમાં ખાર નાખીયે તેમ તે વિદ્યાધર ખારી વાણી બોલવા લાગ્યો કે જો તારે મારી સ્ત્રીનો ખપ હોય તો હું આ બહુ છું. ૨૭

તરા જેવા મહા પુરુષને જો મારી સ્ત્રી કામ આવે તો પછી શો વધારે લાભ મેળવ્યો છે? માટે તું લગારે ખેદ મ કર. ૨૮

એમ કહીને વિદ્યાધર બહુ થયો, ત્યારે કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે અરેરે હું બહુ પાપી થયો અને મેં મારા નિર્મળ કુળને દૂષિત કર્યું. ૨૯

અરે દેવ, વિજય કુમાર શરણાગતને શખી શક્યો નહિ, એટલામાં જ તું નહિ ધરાયો કે જેથી વળી તું મને પરજ્ઞાથી કલંકિત કરાવે છે! ૩૦

વર મિહ પાણચ્ચાઓ, લજ્જિક્ષણાણ પવરપુરિસાણ,
મઠપદ્મનાણ કલંકિયાણ, ન જિયંપિ જે મણિયં. ૩૧

લજ્જાં ગુણૌઘ જનનીં જનની મિવા યાં,
મત્યંત શુદ્ધ હૃદયા મનુવર્તમાનાઃ
તેજસ્વિનઃ સુખ મમ્મ નપિ સંત્યજંતિ,
સત્યવ્રત વ્યસનિનો નપુનઃ પ્રતિજ્ઞાં. ૩૨

इइ चिंताभरविहुरं, कुमरं को वि हु सुरो सुकंतिहो,
जंपइ आहरणपहा, उज्जोइय सयलदिसिचको. ३३

મા કુળસુ કુમર સ્વેયં, સેયં ઇયં સુગોહિ મહવયણં
इयरो वि भणइ तुह वयण, सवणपवणा य मे सवणा. ३४

आह सुरो वीरपुरे, पुरंमि जिणदास नामवर सिठी,
कय गुरुजण अणुसिठी, अइधम्मिठी विमलदिठी, ३५

લજ્જવાળા મહા પુરૂષો પ્રાણ ત્યાગ કરે એ સાઈ છે, પણ બ્રહ્મ
પ્રતિજ્ઞાવાળા કલંકિત જનોતું જીવવું નકામું છે. ૩૧

અત્યંત પવિત્ર હૃદયવાળી આર્યા માતાની માફક ગુણ સમૂહની ઉત્પાદક લજ્જાને અનુસરતા તેજસ્વી જનો પોતાના પ્રાણોને સુખે મૂકી આપે છે, પણ તે સાચા વ્રતની ટેકવાળા જનો પોતાની પ્રતિજ્ઞા મેલતા નથી. ૩૨

આ રીતે ચિંતામાં પડેલા કુમારને કોઈક કાંતિવાળો દેવ પોતાના આલસ્યની પ્રભાથી બધી દિશાઓને અગ્રકાવતો થકો કહેવા લાગ્યો. ૩૩

હે કુમાર તું ખેદ મ કર, પણ આ માઈ કલ્યાણકારી વચન સાંભળ. ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે મારા કાન તારૂં વચન સાંભળવા તૈયારજ છે. ૩૪

દેવતા બોલ્યો કે વીરપુર નગરમાં જિનદાસ નામે ઉત્તમ શેઠ છે, તે તેના ગુરૂજનથી શિક્ષા પામેલ છે અને અતિધર્મિષ્ઠ તથા નિર્મળ દૃષ્ટિવાળો છે. ૩૫

તસ્સ ય મિચ્છદિટી, મિત્તો અફલ્લહો ધનો નામ,
સો પઢિવજ્જઈ વજ્જિય, વિસઓ તાવસવયં કહયા. ૩૬

તો ચિંતઈ જિણદામો, એ અન્નાણિણો વિ જઈ એવં,
પાવધરપસરમીરુ, વિસં વ વિસએ પરિહરંતિ. ૩૭

અવગય ધવસ્સરુવા, જિણપવયણ સવણ નાય નાયન્વા,
નિમ્મલ વિવેણોવિહુ, તા કિં અમ્હે ન તે ચઈમો. ૩૮

ઇય ચિંતિત્તુ સવિણયં, વિણયંધરગુરુ સમીવ ગહિયવઓ,
અણસણ વિહિણા મરિહં, જાઓ સોહમ્મસગ્ગસુરો. ૩૯

મિત્તાં પિ વંતરં તં જાયં સો જ્ઞાતિ ઓહિણા દઠું,
નિયયં રિદ્ધિસમુદયં, નિદંસએ વોહણત્થં સો. ૪૦

તેનો અતિ વલ્લભ ધન નામે એક મિથ્યા દૃષ્ટિ મિત્ર છે, તેણે એક વખતે વિષય સુખ છોડીને તાપસની દીક્ષા લીધી. ૩૬

ત્યારે જિનદાસ વિચારવા લાગ્યો કે આ એછા જ્ઞાનવાળા પણ જો આ રીતે પાપથી ડરીને વિષની માફક વિષયોને તજે છે તો ભવના સ્વરૂપને સમજનારા અને જિન પ્રવચન સાંભળવાથી બાણુવા યોગ્ય વસ્તુને બાણુનારા નિર્મળ વિવેકવાન અમારા જેવા તે વિષયોને કેમ નહિ છોડિયે? ૩૭-૩૮

એમ ચિંતવીને વિનયપૂર્વક વિનયધર ગુરૂના પાસે વ્રત લઈ અનસન કરી મરીને સાધર્મ દેવલોકમાં તે દેવતા થયો. ૩૯

તેણે અવધિ જ્ઞાનથી પોતાના મિત્રને વ્યંતર થએલો જોયો, તેથી તેને ઓધ આપવા ખાતર તેણે પોતાની ઋદ્ધિ તેને અતાવી. ૪૦

ચિંતેઈ વંતરો તો, અવ્વો લહિઝળ મળુયજમ્મ મહં,
જઈ જિણધમ્મં તડયા, સેવંતો તો મુદ્દી હંતો. ૪૧

જઈ રે જિય ગુણગુરુણો, ગુરુણો અમરચારૂ વ્વ સેવંતો,
તો રૂદ્ધરિહં પિ વ, ન લહંતો હીણઅમરચાં. ૪૨

જઈ જિય જિણપવયણઅમય, પાણપવણો તયા તુમં હંતો,
અસરિસ અમરિસ વિસપર, વસચાણં તો ન પાવંતો. ૪૩

ઈચ્છાઈ વહુવિહં જૂરિઝળ નિયમિત્ત અમરવયણેણ,
સમ્મં સમ્મં ધમ્મો, પઠિવન્નો મુક્કવત્તરૂત્તીયં. ૪૪

દસવરિસ સહસ્સ ઠિરે, નિયયં જાણિત્તુ મળઈ સુરપવરં,
પરકજ્જાચિત્તા મળુયત્તાણે વિ વોહિજ્જ મં મિત્ત. ૪૫

ત્યારે વ્યંતર ચિંતવવા લાગ્યો કે અરે મનુષ્ય જન્મ પામીને તે વખતે મેં જો જિન ધર્મ સેવ્યો હોત તો હું કેવો સુખી થાત. ૪૧

અરે હવ તો કલ્પવૃક્ષની માફક ગુણવાન્ ગુરૂ સેવ્યા હોત તો જાન્યંકર દાગિદ્રયની માફક આ નીચ દેવપણું નહિ પામત. ૪૨

અરે હવ, જો તે જિન વચનરૂપ અમૃતનું પાન કર્યું હોત, તો ભારે અમરરૂપ વિષવાળું આ પરવશપણું નહિ પામત. ૪૩

કત્યાદિ બહુ પ્રકારે શોક કરીને પોતાના મિત્ર-દેવતાના વચને કરીને તે ભાવ્યશાળી વ્યંતર મોક્ષરૂપ તરૂના બીજ સમાન સમ્યક્ત્વને રૂપી રીતે પામ્યો. ૪૪

પછી તેણે દશ હજાર વર્ષની પોતાની રિયતિ જાણીને તે દેવતાને કહેવા લાગ્યો કે હે પરકાણુ દેવ, હું મનુષ્ય થાઉં તો ત્યાં પણ મને તું પ્રતિબોધ આપજો. ૪૫

તિયસેણ વિ પઢિવન્ને, ઉચ્ચદ્વિય વંતરો તુમં જાઓ,
પ્રકંતવીરવિત્તી, ન મુણસિ નામંપિ ધમ્મસ્સ. ૪૬

તો તુજ્ઞ વોહણકણ, મણ્ણેમા વહુલ વહુલિયા વિહિયા,
ઓહાવણં અપચ્છા, જં નહુ તુજ્ઞંતિ માણયણા. ૪૭

ઇય સુણમાણુ ચ્ચિય, જાહસરણ ફુહવિયહ મુણિયનિયચરિઓ,
કુમરો વિન્નવહ સુરં, વિવોહિઓ સાહુ સાહુ તણ. ૪૮

તં મહ મિત્તો તં મજ્ઞ વંધવો તં સયા ગુરુ મજ્ઞ,
ઇય મણિય ગિણ્ણહ વયં, સુરઅપ્પિયસાહુનેવત્થો. ૪૯

તો કયકાહસ્સગ્ગં, કુમરમુણિં સ્વામિહં પણમિહં ચ,
પત્તો સુરો સઠાણં, ઉદિઓ હત્થંતરંમિ રવી. ૫૦

તે દેવે તે વાત કબૂલ કરી-બાદ તે વ્યંતર ત્યાંથી ચલીને તું થયો
છે-તું જો કે એકાંત સૂરવીર છે, છતાં હજી ધર્મનું નામ પણ જાણતો
નથી. ૪૬

તેથી તેને ઓધવા માટે મેં આ ભારે માયા કરી છે. કારણ માનવાળા
પુરૂષો ખાણ પડ્યા શિવાય પ્રતિઓધ પામતા નથી. ૪૭

એમ સાંભળવાની સાથેજ તેને અતિ સ્મરણ થતાં તેને પોતાનું ચ-
રિત્ર સ્ફુટપણે ભાસમાન થયું, એટલે તે કુમાર તે દેવને વીનવવા લાગ્યો કે
તેં મને ઘણાં સારાં ઓધિત કર્યાં. ૪૮

તુંજ મારો મિત્ર છે, તુંજ મારો અંધુ છે, તુંજ હમેશાં મારો શુદ્ધ
છે, એમ બોલીને તે દેવે આપેલ સાધુનો વેષ લઈ તેણે મત લીધાં. ૪૯

પછી તે કુમાર કાર્યોત્સર્ગમાં ઊભો રહ્યો એટલે દેવતા તેને ખમાવી
જાને નમીને પોતાને સ્થાને ગયો એટલામાં સૂર્ય ઊગ્યો. ૫૦

તત્થેવ તયા પત્તો, જયતુંગાનિવો વિ કુમરમુદ્ધિકણ,
પુત્તં નિદ્ધુ સહસ ત્તિ, લુત્તવિહુરં મળઈ દીણો. ૫૧

હા વત્થ પળયવચ્છલ, છલિયા અમ્હેવિ કહ તણ એવં,
ધવલજસ ધરમુ અજ્જવિ, રજ્જધુરુદ્ધરણ ધવલત્તં. ૫૨

બુદ્ધવયડચિય મેયં, વય મુજ્જમુ જ્ઞાતિ સત્તિનયકલિય,
તુહ વયણામય પાણં, લહુ લહઈ જણો ઇમો વચ્છ. ૫૩

ઈય જંપતં નિમ્મુણિય, મોહ તિવ્વં નિવં વિવોહેડં,
પારિયકાડસસગો, કુમરમુળી મળઈ વયણ મિણં. ૫૪

મો મો નરિંદ તડિલય, ચલાઈ અભિમાણ મિત્તામુહ્યાણ,
સમ્માપવગ્ગસંસમ્મ, મગ્ગગુરુ વિમ્મ મૂયાણ. ૫૫

તે વેળાએ જયતુંગ રાજા પણ કુમારને શોધતો થકો ત્યાં આવી પ-
હોંચ્યો, તે પુત્રને (સાધુ થએલો) જોઈને દીન થઈ શોકથી ગદ્ગદપણે નીચે
બુજાવ કહેવા લાગ્યો. ૫૧

અરે સ્નેહવત્સળ વત્સ, તે આ રીતે અમને કેમ છેતર્યા? હે નિ-
ર્મળ યશવાળા પુત્ર, હજી પણ તું રાજ્યની ધુરા ઉપારવાને ધોરી પણ ધારણ
કર. ૫૨

વૃદ્ધ અવસ્થાને ઉચિત આ મતને તું ત્યાગ કર, હે શક્તિ અને
ન્યાયશાળી કુમાર, તારા વચનામૃતનું આ જનને પાન કરાવ. ૫૩

આમ બોલતા તે તીવ્ર મોહવાળા રાજાને બોધ આપવા માટે કુમાર
મુનિ કાયોત્સર્ગ પાકીને આ રીતે કહેવા લાગ્યો. ૫૪

હે મરેદ્ર, આ રાજ્યલક્ષ્મી વીજળીના માફક ચપળ છે, તેમજ તે
અભિમાન માત્ર સુખની દેનાર છે, વળી સ્વર્ગ અને મોક્ષના માર્ગમાં વિઘ્નરૂપે
રહેલ છે. ૫૫

નરયઅઈ દુસહદુહકારણાઈ, ધમ્મ તરુજલણજાલાઈ,
કોળપ્પમઈ અપ્પં, વિહંબણ રાયલચ્છીઈ. ૫૬

પિણ્ણા જણિયં લચ્છિ, મહિણિં પિં વ અપ્પણાં ડ ધૂયં વ,
પરસંતિયં પરત્થિં વ કિહં ણુ સેવિજ્જ લજ્જાલૂ. ૫૭

પવળ પહરિલ્લ કમલગ્ગ, લગ્ગજલલવ ચલંમિં જીયંમિં,
કલ્લે કાહં ધમ્મં, કો મળઈ સકન્નવિન્નાણો. ૫૮

(જઓ)

જસ્સ ત્થિ મચ્છુણા સક્કં, જસ્સ વત્થિ પલાયણં,
જો જાણે ન મરિસ્સામિ, સો હુ કંસે સુણસિયં. ૫૯

(તથા)

જા જા વચ્ચઈ રયણી, ન સા પઢિનિયત્તઈ.
અહમ્મં કુળ માળસ્સ, અફલ્લાં જંતિ રાઈઓ. ૬૦

વળી તે નરકના અતિ દુઃસહ દુઃખની કારણ છે, તથા ધર્મરૂપ
આડને બાળવા માટે અગ્નિજ્વળા સમાન છે, માટે એવી રાજ્યલક્ષ્મીવડે કોણ
મહામતિ પુરૂષ પોતાને વિટંબિત કરે. ૫૬

પિતાએ પેદા કરેલ લક્ષ્મી બેઠેન ગણાય, પોતે પેદા કરેલ લક્ષ્મી
પુત્રી ગણાય, પારકી લક્ષ્મી પરચી ગણાય, માટે તેને લજ્જાવાન પુરૂષ કેમ
સેવે. ૫૭

પવનથી હાલતા કમળના અગ્ર ભાગપર રહેલા પાણીના બિંદુની
માફક આ ભૂવિત અપળ છે, માટે “કાલે હું ધર્મ કરીશ” એમ કયો કાલો
પુરૂષ કહે. ૫૮

જે માટે જેને મોતના સાથે દોસ્તી હોય અથવા જે તેનાથી નાશી
જવા સમર્થ હોય, અથવા જેને હું નહિ મરું એવી ખાતરી હોય તેજ વિ-
ધયોની વાંછા કરે. ૫૯

વળી જે જે રાત બંધ છે તે પાછી આવનાર નથી, માટે અધર્મ
કરનારની રાતો વ્યર્થ બંધ છે. ૬૦

(તથા)

કો જાણઈ પુણરુત્તં, કહ્યા હોહી ડ ધમ્મસામગ્ગી,
રંકધણુ વ્વ વિહિજ્જડ, વયાણ ઇણ્ઠંપિ પત્તાણં. ૬૧

ઇય મુણિય ગલિય મોહો, સંવેયવિવેયપરિગઠો રાયા,
કુમર રિસિપાયમૂલે, સમ્મં ગિણ્ઠેહ મિહિધમ્મં. ૬૨

મત્તીઈ મુણિં નમિડં, સ્વામિત્તુ ગઠો નિર્વા સઠાણંમિ,
સાહુ વિ દ્વડપડ્ઢો, સયા સયા યાર સારવઠો. ૬૩

લજ્જાતવાઈ સહિઓ, સ હિઓ તિહુયણજણાણ મરિરુજ્જ,
જાઓ તત્થેવ મુરો, જિણદાસો અત્થે જત્થ. ૬૪

તત્તો ચુયા સમાણા, મહાવિદેહંમિ જિણસમીવંમિ,
નિમ્મિય નિવ્વણ ચરણા, સિદ્ધિં તે દોવિ ગમિંહંતિ. ૬૫

વળી કોણુ જાણે છે કે કયારે ધર્મ કરવાની સામગ્રી મળશે? માટે રાંકને જ્યારે મળે ત્યારે કામતું એમ વિચારી જ્યારે વ્રત પ્રાપ્ત થાય ત્યારે પાળવા બેઠયે. ૬૧

એમ સાંભળીને રાજાને મોહ ગળ્યો, તેથી તે સંવેગ અને વિવેક પામ્યો, એટલે તેણે કુમાર મુનિ પાસેથી ગૃહિ ધર્મ અંગીકાર કર્યો. ૬૨

પછી તે ભક્તિથી મુનિને નમી ખમાવીને સ્વસ્થાને ગયો. બાદ દૃઢ પ્રતિજ્ઞાવાન અને હુમેશાં સદાચારમાં રહી વ્રત પાળનાર તે સાધુ લાજ અને તપ વગેરેથી સહિત રહી ત્રિભુવનના છવોને હિતકારી થઈને મરીને જ્યાં જિનદાસ દેવતા થયો હતો ત્યાંજ દેવતા થયો. ૬૩-૬૪

ત્યાંથી તે બે જણુ ચવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં તીર્થંકરની સમીપે નિર્મળ ચારિત્ર ગ્રહણ કરી મુક્તિ પામશે. ૬૫

લજ્જા મકાર્ય પરિહાર સુકાર્ય કાર્ય,
રૂપાં સદા વિદધતઃ ક્ષિતિપા ત્મજસ્ય,
એવં નિશમ્ય ફલ મુત્તમ મેકતાના,
નિત્યં સમાશ્રયત ભવ્યજના સ્તદેનાં. ૬૬

इति विजय कुमार कथा.

અકાર્યને મૂકાવનાર અને સુકાર્યને કરાવનાર એવી લાજ કરનાર રાજ
કુમારને થયેલ ઉત્તમ ફળ સાંભળીને હે ભવ્યજનો તમે પણ એક ચિત્તે
તેને આદ્રિત કરો. ૬૬

આ રીતે વિજય કુમારની કથા છે.

દશમ ગુણ.

इति निरूपितो लज्जावा निति नवमो गुणः, संप्रति दयालु
रिति दशमं गुणं प्रचिकटयिषु राह.

આ રીતે લજ્જાલુપણા રૂપ નવમો ગુણ વર્ણવ્યો, હવે દયા-
લુપણા રૂપ દશમા ગુણને પ્રકટિત કરવા ખાતર કહે છે.

(मूळ गाथा.)

मूलं धम्मस्स दया-

तयणुगयं सब्ब मेव णुद्वरणं,

सिद्धं जिणिंदसमए-

मग्गिज्जइ ते णिह दयालू. १७

(भूण गाथानो अर्थ.)

દયા એ ધર્મનું મૂળ છે, અને દયાને અનુકૂળજ સર્વળું અ-

નુષ્ઠાન જિનેન્દ્રના સિદ્ધાંતમાં કહેલ છે—માટે આ સ્થળે દયાલુ-
પણું માગ્યું છે. ૧૭

(ટીકા.)

મૂળ માઘં કારણ—ધર્મસ્યો ક્તનિરુક્તસ્ય-દયા પ્રાણિરક્ષા.

દયા એટલે પ્રાણિની રક્ષા પ્રથમ કહેલા અર્થવાળા ધર્મનું મૂળ એ-
ટલે આદિકારણ છે.

યદુક્તં શ્રી આચારાંગસૂત્રે,—

સે વેમિ જે અડઆ જેય પડુપન્ના જે આગમિસ્સા અરહંતા ભગવંતો,
તે સવ્વે એવ માઝક્ખંતિ એવં માસંતિ એવં પન્નવંતિ એવં પરુવંતિ-સવ્વે પાણા
સવ્વે ખૂયા સવ્વે જીવા સવ્વે સત્તા ન હંતવ્વા ન અજ્ઞાવેયવ્વા ન પરિતા-
વેયવ્વા ન ઉદ્ધવેયવ્વા-એસ ધમ્મે સુદ્ધે નિદ્દે સાસણે સમિચ્ચ લોયં લેયન્ને-
દિપવેદ્દે (ઇત્યાદિ.)

જે માટે શ્રી આચારાંગ સૂત્રમાં કહ્યું છે કે,—

હું કહું છું કે જે તીર્થંકર ભગવાન થઈ ગયા જે હાલ વર્તે છે
અને આવતા કાળમાં થશે તે બધા આ રીતે કહે છે બોલે છે જણાવે છે
તથા વર્ણવે છે કે “સર્વ પ્રાણ, સર્વ ભૂત, સર્વ જીવ, અને સર્વ સત્ત્વને હ-
ણવું નહિ, તેમનાપર હુકુમત ચલાવવી નહિ, તેમને કબજે કરવા નહિ,
તેઓને મારી નાખવા નહિ અને તેઓને હેરાન કરવા નહિ.” આવો યવિત્ર
અને નિત્ય ધર્મ લોકના હુઃખને જાણનાર ભગવાને બતાવ્યો છે.

ઈત્યાદિ.

યતો ડસ્યા એવ રક્ષાર્થે શ્રેષ્ઠત્તાનિ.

જે જાદું એ દુષ્કાંડને જાણવા શાકું શ્રેષ્ઠ વર્તી છે.

તથાચા વાચિ;

અર્હિ સૈવ મતા મુલ્યા, સ્વર્ગમોક્ષ પ્રસાધની,
અસ્પાઃ સંરક્ષણાર્થંચ, ન્યાય્યં સત્યાદિપાલનં (ઈતિ)

જે માટે કહ્યું છે કે;—

સ્વર્ગ અને મોક્ષને આપનારી અહિંસાજ સુખ્યપણે મનાયલી છે.
અને એને રાખવા માટેજ સત્યાદિકેનું પાળન વાજબી ગણાય છે.

અતएव तदनुगतं जीवदया सहभावि-सर्व मेव विहाराहारतपो वैया
वृत्त्यादि सदनुष्ठानं सिद्धं प्रतीतं जिनेन्द्रसमये पारगतगदित सिद्धांते.

એથીજ તેનાથી મળેલું અર્થાત્ જીવ દયા સાથે રહેલું અધુ' એટલે
કે વિહાર આહાર તપ તથા વૈયાવૃત્ય વગેરે સાડું અનુષ્ઠાન જિનેન્દ્ર સમયમાં
એટલે સર્વજ પ્રણીત સિદ્ધાંતમાં સિદ્ધ એટલે પ્રસિદ્ધ છે.

તથાચોક્તં શ્રી શય્યંભવસૂરિપાદૈ:

जयंचरे जयं चिंटे जय मासे जयं सए,
जयं भुंजंतो भासंतो पावं कम्मं न बंध (इत्ति)

જે માટે શ્રી શય્યંભવ સૂરિએ કહ્યું છે કે;—

યતનાથી ચાલવું, યતનાથી ઊભા રહેવું, યતનાથી બેસવું, અને
યતનાથી સૂવું, તેમજ યતનાથી ખાવું અને યતનાથી બોલવું એટલે પાપ
કર્મ નહિ અધાય.

अन्यै रप्युक्तं

न सा दीक्षा न सा भिक्षा, न त दानं न त तपः
न तव ज्ञानं न त ज्ञानं, दया यत्र न विद्यते. (इति)

બીજાઓએ પણ કહ્યું છે કે

એવી કોઈ દીક્ષા, ભિક્ષા, દાન, તપ, જ્ઞાન કે ધ્યાન નથી કે જેમાં દયા નહિ હોય.

મૃગયતે નિવિષ્યતે તેન કારણેને હ ધર્માધિકારે દયાલુ દયાશીલ:—
સહિ કિલ સ્વલ્પસ્યાપિ જીવવધસ્ય યશોધર જીવસુરેદ્રે દત્ત મહારાજસ્યે વ
દારુણવિપાક મવબુધ્યમાનો ન જીવવધે પ્રવર્તતે ઇતિ.

તે કારણે કરીને છઠ્ઠાં એટલે ધર્મના અધિકારમાં દયાલુ એટલે દયાના સ્વભાવવાળો પુરૂષ માગ્યો છે એટલે ગનેધ્યો છે. કારણ કે તેવો પુરૂષ યશોધરના જીવ સુરેન્દ્રદત્ત મહારાજની સાક્ષી થોડી પણ જીવ હિંસાના દારૂણ વિપાક બાળીને જીવ હિંસામાં પ્રવર્તતો નથી.

(યશોધર ચરિતં ત્વેવં)

પચડિય દંડકપ્રમ્મં, દંસિય જીવવદ્ દારુણ વિવાગં,
કિંપિ જમોહર ચરિયં, મળામિ સંવેગરમ મરિયં. ૧

અસ્થિ પુરી ડજ્જેણી, જત્થ જળો વિમલસીલદુલ્લિઓ,
કલિઓ વિહવ મરેણં, ન કયાવિ નિણ્ણ પરદારં. ૨

યશોધરનું ચરિત્ર આ પ્રમાણે છે.

દયા ધર્મનેજ પ્રગટ કરનાર, જીવ હિંસાના દારૂણ કૃણને બતાવનાર,
વૈરાગ્ય રસથી ભરપૂર એવું આ યશોધરનું કંઈક ચરિત્ર કહ્યું છું. ૧

ઉજ્જયિની નામે નગરી હતી, જ્યાંના લોકો નિર્મળ શીળવાન હો-
ઇને પૈસાદાર છતાં ક્યારે પણ પરસ્ત્રી તરફ જોતા ન હતા. ૨

અમરુ વ્વ અમરચંદો, મુહાસઓ તત્થ આસિ નરનાહો,
વરલાવન્ન મળહરા, જસોહરા તસ્સ પાણપિયા. ૩

તાળ કય વિબુહતોસો, મુરિંદદત્તો મુઓ મુરિંદુ વ્વ,
પર મેસ ગુત્તમેઈ, નેવય કશ્યાવિ વરકરો. ૪

નિયમંગમડજીવિય, મયણા સારય સસંકસમ વયણા,
તસ્સ ય નીલુપ્પલદલ, નયણા નયણા વલી મજ્ઞા. ૫

અન્નદિણે રજ્જમરં, પુત્તે સંકમિય અમરચંદ નિવો,
પઢિવન્નો કયડન્નો, સમણત્તં અસમ મુમણતં. ૬

મહિહર છુજ્જંત કરો, પયઢિય કમલો ય દાણિય રિડ તિમિરો,
રવિ રિવ મુરિંદદત્તોવિ, કુણદ સવ્વક મહમુહિયં. ૭

ત્યાં અમર (દેવતા) ની માફક શુભ આશયવાળો અમરચંદ્ર નામે રાજા હતો, તેની ઉત્તમ લાવણ્યથી મનોહર યશોધરા નામે રાણી હતી. ૩

તેઓને સુરેંદ્રદત્ત નામે પુત્ર હતો તે સુરેંદ્ર જેમ વિબુધાને (દેવાને) ખુશી કરે છે તેમ વિબુધાને (પણિતોને) ખુશી કરતો, છતાં સુરેંદ્ર જેમ ગોત્રલિદ્ધ (પર્વતોને લેદનાર) છે, તથા વજ્રકર (વજ્ર હાથમાં ધરનાર) છે, તેમ તે ગોત્રલિદ્ધ (કુટુંબમાં લેદ પાડનાર) અથવા વઘરિકર (વૈર કરનાર) નહતો. ૪

તેની નયનાવળી નામે સ્ત્રી હતી, તે પોતાના સંગમથી કામને છવાડનાર હતી, શરદ્ધ ઋતુના ચંદ્ર જેવા મુખવાળી હતી, અને નીલોત્પલ જેવા નયનવાળી હતી. ૫

એક દહાડે રાજ્યનો ભાર પુત્રને સોંપીને પુણ્યશાળી અમરચંદ્ર રાજા જેમાં ઉત્તમ મન રાખી શકાય એવા શ્રમણપણાને અંગીકાર કરતો હશે. ૬

હવે સુરેંદ્રદત્ત પણ સૂર્ય જેમ મહિધર (પર્વત) માં પોતાના કર (કિરણ) અડાવે તેમ મહિધર (શેષ રાજ્યો) પાસેથી કર (ખંડણી) વસુલ કરતો. વળી સૂર્ય જેમ કમળોને પ્રગટાવે તેમ તે કમલા (લક્ષ્મી) ને પ્રગટા-

વતો, તથા રિપુરૂપ અંધકારને નાશ કરતો થકો પૃથ્વીરૂપ સોંકને અતિ સુખી કરવા લાગ્યો. ૭

અહ અન્નદિણે રન્નો, સારસિયા નામિયાઈ દાસીઈ,
પલિયંછલેણ કહિઓ, સમાગઓ ધમ્મદૂઓ ત્તિ. ૮

તત્તો ચિંતેઈ નિવો, અધિરત્તં અહહ સન્નવાવાણં,
હી તુચ્છયા ભવસ્સ ય, હ હા ચલત્તં તરુણયાઈ. ૯

(અવિય)

દિવસ નિસા ઘડિમાલં, આડયસલિલં જણસ્સ ધિત્તૂણં,
ચંદાઈચ્ચ વડ્ડા, કાલરહટ્ઠં ભમાહંતિ. ૧૦

જીવિય જલંમિ ક્કીણે, સરીરસસ્સંમિ પરિસુસંતંમિ,
કો વિ હુ નત્થિ ઉવાઓ, તહવિ જણો પાવ માયરહ. ૧૧

તા કિં ઇમીઈ મજ્ઞં, રંગંત તરંગ મંગુરતરાઈ,
નિવલચ્છીઈ સુતુચ્છાઈ, નરયપુરસરલસરણીઈ. ૧૨

હવે એક દિવસે રાજાની સારસિકા નામની દાસીએ પણિત બેઠને તેને કહ્યું કે ધર્મનો દૂત આવ્યો છે. ૮

ત્યારે રાજા સર્વ લાવોનું અસ્થિરપણું તેમજ લવની તુચ્છતા તથા તરુણપણાનું અચળપણું ચિંતવવા લાગ્યો. ૯

બળી તે વિચારવા લાગ્યો કે દિવસ અને રાતરૂપ ઘટભાળાથી લોકનું આયુષ્યરૂપ પાણી લઈને અંદ્ર અને સૂર્યરૂપી બેલો કાળરૂપ અરટને લમાડ્યા કરે છે. ૧૦

અવિતરૂપ જળ પૂરું થતાં શરીરરૂપી પાક સૂકાશે તેમાં કોઈ ઉપાય નથી છતાં લોક પાપ કરતા રહે છે. ૧૧

માટે આ તરંગની માફક ભંશુર, અતિતુચ્છ, અને નરકપુરમાં જવાની સીધી નીક બેવી આ રાજ્ય લક્ષ્મીનું મારે શું કામ છે ૧૨

ગુણહરકુમરં ગુણરયણ, કુલહરં ઠાવિઝ્ઞણ નિયરજ્જે,
પુવ્વપુરિસાણુચિન્નં, સામન્નં અણુચરામિ ત્તિ. ૧૩

તો સિઠો દઈયાણ, નિયમિપ્પાઓ નિવેણ સા આહ,
જં મે રોયઈ તં કુલસુ, નાહ ન કરેમિ વિગ્ધ મહં. ૧૪

કિંતુ અહંપે ગહિસ્સં, સદેવ પવ્વજ્જ મજ્જત્તેણ,
ચિટ્ઠઈ પચ્છા જુણ્હા, ફુડ મુહુવઈણો વિણા કહ ણુ. ૧૫

તો ચિંતઈ નરનાહો, અહો અહો મજ્જા ઉવરિ દેવીણ,
અઈ નિવિઠો પઢિવંજાં, અહો અહો વિરહમીરુત્તાં. ૧૬

ઈત્થંતરંમિં મિડગહિર, સદ્દઓનમિય દાહિણકરેણ,
કાઠ્ઠનિવેણ નિડણ પઢિય મિણં તન્નિડત્તેણં. ૧૭

માટે ગુણરત્નના કુણધર સમાન ગુણધર કુમારને પોતાના રાજ્યમાં
સ્થાપીને પૂર્વ પુરુષોએ આવરેલું શ્રમણપણું અંગીકાર કરે એમ તેણે
ચિંતવ્યું. ૧૩

તેથી રાજાએ રાણીને પોતાનો અભિપ્રાય જણાવ્યો એટલે તે બાલી
કે હે નાથ જે તમને રૂચે તે કરો-હું તેમાં વિદ્ય નથી કરતી. ૧૪

કિંતુ હું પણ આર્ય પુત્રની સાથેજ દીક્ષા લઈશ-કારણ કે અંદ્ર
વિના તેની અંદ્રિકા શી રીતે રહી શકે? ૧૫

ત્યારે રાજા વિચારવા લાગ્યો કે અહો રાણીને મારા ઉપર કેવો નિ-
વિડ પ્રેમ છે અને કેવું વિરહનું લાય છે? ૧૬

એટલામાં ડોમળ અને ગંભીર સ્વરથી સવળે હાથે સલામ ભરતા
કાળ નિવેદકે આ રીતે કહ્યું. ૧૭

લઘુ પસિદ્ધ મુદયં, પયાવપસરં કમેણ વહ્નિદિતા,
ઉજ્જોવિતા ભુવણં, સંપદ અત્યમદ્ દિણનાહો. ૧૮

તં સોઽ ચિંતદ્ નિવો, હહા હં નસ્થિ કોઽ નિચ્ચસુહી,
શ્ચિય દસાઽ વિવસો, પદિવસં સહદ્ મૂરો વિ. ૧૯

સંજ્ઞાકિચં તો કાઽ, ઠાઽ મત્થાણ મંડવંમિ સ્વળં,
નયણા વ્હીદ્ સમલંકિયંમિ પત્તો રદ્ મિહંમિ. ૨૦

સંસારસરુવ નિરુવણિકપવણસ્સ નિહુય ચિત્તસ્સ.
વિસય વિમુહસ્સ રન્નો, દૂરં ઓસરિય નિદ્સ. ૨૧

સુત્તો નિવ્વુ ત્તિ ઉકદ્, મયણા નયણાવ્હી સમુદ્દે,
ઉઘ્ઘાડિઽં કવાડે, વિણિગ્ગયા વાસગેહાઓ. ૨૨

જગત્પ્રસિદ્ધ ઉદય પામી અનુક્રમે પોતાનો પ્રતાપ વધારી જગતને
અજવાળી હવે દિનનાથ (સૂર્ય) અસ્ત પામે છે. ૧૮

તે સાંભળી રાજા ચિંતવવા લાગ્યો કે હાય હાય-છાં કોઈ પણ
નિત્ય સુખી નથી. કારણ કે સૂર્ય પણ પરવશ રહી આટલી દશા ભોગવે
છે. ૧૯

પછી સંધ્યા કૃત્ય કરી ક્ષણભર સભા સ્થાનમાં બેસી નયનાવળીથી
વિરાજતા રતિગૃહમાં રાજા ગયો. ૨૦

ત્યાં સંસાર સ્વરૂપ વિચારવામાં તેનું ચિત્ત લાગ્યાથી વિષયથી વિ-
સુખ રહેલા રાજાને બંધ આવી નહિ. ૨૧

નયનાવળીએ જાણ્યું કે રાજાને બંધ આવી ગયું છે એટલે તેણી
અતિ કામાતુર હોવાથી કમાડ બધાડી વાસધરથી ખાડેર નીકળી. ૨૨

ચિંતઈ નિવો અવેલં, કિં એસા નિગય સિ હું નાવં,
મહ ભાવિવિરહ મીરુ, નૂળં મરિહિ સિ વારોમિ. ૨૩

તયણુ અણુપુઠિ મેઈઈ, જાઈ જા નરવઈ મહીયઆસી,
પાસાયપાઝઓ તાવ, સુજ્જઓ તીઈ ઉઠાવિઓ. ૨૪

અહ તે દોવિ પમતે, કરાઝ કરવાઝ ઘાય પાયાઝે,
જા સિવિહી કોવવસા, નિવઈ ઇય ચિંતણ તાવ. ૨૫

રઘ્મહ રિઝમહસંઘડિય, કરડિયહ કરહ દઝળ દુઝલિઓ,
વિયલિય સીલેસુ ઇમેસુ, એસ કહ વહહ મહ સ્વમ્મો. ૨૬

અહવ કિ મિમીઈ ચિંતાઈ પત્થુયત્થસ્સ અણણુસુવાણ,
ઇય વલિય વિલિયોચિત્તો, સિજ્જાઠાણં નિવો પત્તો. ૨૭

રાજા વિચારવા લાગ્યો કે આવી અવેળાએ આ કેમ નીકળી હશે ?
હા જાણુ' ! મારા થનાર વિરહથી ળીને નહીં એ મરવા નીકળી હશે, માટે
જમને વાડ'. ૨૩

તેથી રાજા તરવાર લઈ તેની પૂઠે જાવા લાગ્યો, રાણીએ મેહેલને સં-
ભાળનાર કૂબડાને જગાડ્યો. ૨૪

પછી તે એ પ્રમત્ત થયા એટલે રાજા ગુસ્સે થઈ લય'કર તરવારનો
ધા કરવા તૈયાર થયો તેટલામાં આવું વિચારવા લાગ્યો. ૨૫

અરે આ મારી તરવાર કે જે ઉદ્ધટ રિપુઓના હાથીઓના કુંભ
સ્થળને વિદારનાર છે તે આવા શીંગહીન જનોમાં શી રીતે વાપડ' ? ૨૬

અથવા મેં ધારેલા અર્થને પ્રતિકૂળ એવી આ ચિંતા કરવાતું મારે
શું કામ છે ? એમ વિચારી ત્યાંથી પાછા વળી ઉદાસ મને રાજા પોતાના
શય્યાસ્થાનમાં આવ્યો. ૨૭

ચિંતે સયણિજ્જગઓ, અહો મહેલા અનામિયા વાહી,
વિસકંદલી અમૂમા, વિસુદ્ધિયા મોયણેય વિળા. ૨૮

વગ્ગી અકંપરા તહ અણગિ ચુડલી અવેયણા મૂછા,
નિવડં નિવડ મલોહં, અકારણો તહય મચ્ચુ ત્તિ. ૨૯

ઇય જા ચિંતેઇ ઇમો, તા દેવી તત્થ આગયા સણિયં,
ગંભીરયાઇ નહુ કિંપિ, જંપિયં નરવરેણ તયા. ૩૦

ઇત્તો સમાહયાઇં, પમાય તૂરાઇં કિંકરગણેણ,
કાલ નિવેયગ પુરિસેણ, ગદિરસદેણ ઇય પઢિયં. ૩૧

એસા વચ્ચઇ રયળી વિ મુકયુરુ તિમિર ચિહુરપ્પમારા,
દાડં જલંજલિં પિવ, પરલીય મયસ્સ સુરસ્સ. ૩૨

ત્યાં શય્યામાં રહી ચિંતવવા લાગ્યો કે અહો સ્ત્રી એ નામ વગરની વ્યાધિ છે, ભૂમિ વગરની વિષવદ્ધી છે, લોઝન વગરની વિશુદ્ધિકા છે, શુદ્ધ વગરની વ્યાધિ છે, અગ્નિ વગરની જૂડેલ છે, વેદના વગરની મૂર્છા છે, લોહ વગરની બેડી છે, અને કારણ વગરનું મેલ છે. ૨૮-૨૯

એમ જ્યાં સૂધી તેણે ચિંતવ્યું તેટલામાં તો ધીમે રહીને ત્યાં સળી આવી પહોંચી, ત્યારે રાત્રીએ ગાંભીર્ય શુણ્ધ ધારીને તેણીને કશું પણ નહિ કહ્યું. ૩૦

એટલામાં આકરોએ પ્રજાતનાં વાળાં વગાડ્યાં અને કાળ નિવેદક પુત્ર ગંભીર શબ્દથી આ રીતે બોલ્યો;—૩૧

આ ભારે અધારારૂપ વાળના સમૂહને છૂટા મૂકી દઈને પરલોકમાં ગએલા સૂર્યને પણ જળાંજલિ આપવા ણાતર રાત્રી થય છે. ૩૨

તો કાઝ ગોસકિચ્ચં, અત્યાણસહાઈ આગઓ રાયા,
પળઓ ય મંતિસામંત, સિઠિસત્થાહપમુદેહિં. ૩૩

કહિઓ નિયામિપ્પાઓ, નિવેણ વિમલમડ માઈ મંતીળ,
માલ્યલમિલિયકરકોરમેહિં તેહિંપિ વિન્નવિયં. ૩૪

દેવ ન અજ્જવિ જાયઈ, કવચહરો જાવ ગુણહરો કુમરો,
તાવ સયં ચિય સામી, ણ્યાઝ પયાઝ પાલેઝ. ૩૫

મળઈ નિવો મંતિવરા, કિં અમ્હકુલે સમાગણ પલિણ,
કોવિ ઠિઓ ગિહવાસે, મળંતિ તે દેવ નહુ ણવં. ૩૬

ઇય સહ મંતીહિ નિવો, વિવિહાલાવેહિ તં દિણં ગમિઝં,
મુહમુત્તો રયણીણ, વિરામસમણ નિયઈ મુમિણં. ૩૭

ત્યારે પ્રભાત કૃત્ય કરીને આ સ્થાન સભામાં રાજા આવ્યો. ત્યાં તેને મંત્રી, સામંત, શેઠ તથા સાર્થવાહ વગેરે પળે લાગ્યા. ૩૩

પછી રાજાએ વિમળમતિ વગેરે મંત્રિઓને પોતાનો અભિપ્રાય કહ્યો ત્યારે તેમણે હાથ જોડી નીચે મુજબ વિનંતિ કરી. ૩૪

હે દેવ, જ્યાં લગી હજુ ગુણધર કુમાર કવચ ધરનાર નથી થયો ત્યાં લગી આ પ્રજાને તમારે પોતે જ પાળવી જોઈએ. ૩૫

ત્યારે રાજા બોલ્યો કે હે મંત્રિવરો, અમારા કુળમાં પણિત દેખાતાં કોઈ ધરવાસમાં રહેલ યાદ છે? ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે હે દેવ, તેમ તો કોઈએ નથી કર્યું. ૩૬

આ રીતે મંત્રીઓ સાથે રાજા વિવિધ વાતચીત કરી તે દિન પૂરો કરીને રાત્રે સુખે સૂતો થકો પાછલી રાત્રે નીચે મુજબ સ્વપ્ન બોવા લાગ્યો. ૩૭

જહ સત્તભૂમિમંદિર, ઉવરિં સીહાસણંમિ ઉવવિઠો,
પાઢિકૂલ ભાસિળીણ, અંવાણ પાઢિઓ હિઠા. ૩૮

નિવહંતો પત્તો હં, ભૂમીઓ સત્ત તહય અંવાવિ,
ઉઠિય કહંપિ મંદિર, ગિરિસિહરં પુણવિ આરુઢો. ૩૯

અહ ગયનિહો રાયા, ચિંતહ આવાય દારુણ વિવાગો,
પરિણામસુહો સુમિળો, એસો કિં ભાવિ નહુ જાણે. ૪૦

(અત્રાંતરે પઠિતં પ્રાભાતિકકાલ નિવેદકેન)

પતિતોપિ દૈવયોગાત્ પુનરુત્પાતં ક્ષણેન કિલ લભતે,
કંદુક ઇવ સદુત્તો ન ભવતિ ચિરકાલ વિનિપાતઃ ૪૧

અહ કયપમાયકિચ્ચો, જા અત્થાણંમિ ઉવવિસહ રાયા,
વહુપરિયણ પરિયરિયા, જસોહરા તા તહિં પત્તા. ૪૨

બાણે કે સાત ભૂમિવાળા મેહેલની ઊપર સિંહાસનપર તે બેઠેલો
છે, તેને પ્રતિકૂળ બોલનારી માતાએ નીચે પાડ્યો. ૩૮

ત્યાં તે તથા તેની માતા પડતા પડતા ઢેઠ પહેલી ભૂમિપર આવી
પહોંચ્યા. છતાં તે ઊડીને પાછો જેમ તેમ કરી તે મેડ પર્વત જેવા મેહેલની
ટોચે ચડ્યો. ૩૯

હવે રાજા ઊંઘ ઊડી જતાં ઊડીને ચિંતવવા લાગ્યો કે કંઈક લય-
કર ફળ થનાર છે, છતાં આ સ્વપ્ન પરિણામે સાફ છે, માટે શું થયે તેની
ખબર પડતી નથી. ૪૦

આ દરમિયાન પ્રભાતકાળના નિવેદકે પાંડ કર્યો કે સદત (ગોળ) દ-
ડાની માફક જે સદત (સારા આચરણવાળો હોય તે દેવયોગે પડી ગયો હોય
તોપણ તે ફરીને જાંચો થાય છે, તેવાની પડતી લાંબો વખત રહેતી નથી. ૪૧

હવે પ્રભાત કૃત્ય કરી રાજા રાજ સભામાં બેઠો તેટલામાં ઘણા આ-
કર નકશાની સાથે યશોધરા ત્યાં આવી. ૪૨

અન્નપુટિયા નિવેણં, નિવેસિયા આસણે અહમહંતે,
પુચ્છેઈ વચ્છ કુસલં, સ મળઈ અંબાવસાણ. ૪૩

ચિંતઈ ય નિવો મજ્ઞં, વયગહણં કહણુ મન્નિહી અંબા,
અઈવંધુર પઢિવંધા, હું અત્થિ ઇમો ઇહો વાઓ. ૪૪

તં ચેવ મુમિણયં તહ, કહેમિ પઢિઘાયહેહ જહ તસ્સ,
મન્નઈ મહ મુણિવેસં, પવ્વઈઓ ઢિચય તઓ અહયં. ૪૫

ઇય સામત્થિય કહિઓ, મુમિણો જણનીઈ અંબ જહ અજ્ઞઃ
ગુણહર કુમરસ્સ અહં, રજ્જં દાઝુણ પવ્વઈઓ. ૪૬

ધવલહરાહ નિવડિઓ, ઇચ્છાઈ મુણિત્તુ તીઈ મીયાણ,
થુત્થુક્કિયં ચ વામકમેણ અકમિય મહિવલ્લયં. ૪૭

રાજા બીડી તેના સામે ગયો અને મોહોટા આસનપર તેને બેસાડી
તે પૂછવા લાગી કે હે વત્સ, કુશળ છે? રાજા બોલ્યો કે માણ તમારા પ-
સાથે કુશળ છે. ૪૩

રાજા વિચારવા લાગ્યો કે હું ત્રત ગ્રહણ કરીશ તે વાત માતા શી
રીતે માનશે? કારણ કે તેનો મારાપર ભારે અનુરાગ છે. હા જાણ્યું એક
ઉપાય છે. ૪૪

મને જે સ્વપ્ન આવેલ છે તે કહી પછી તેના પ્રતિધાતનો હેતુ મુ-
નિવેષ છે એમ કહું એટલે તે માનશે એટલે હું દીક્ષિત થઈ શકીશ. ૪૫

એમ વિચારીને તેણે માતાને કહ્યું કે હે માતા મેં એવો સ્વપ્ન
દીઠો કે જાણે આજ ગુણધર કુમારને રાજ્ય આપીને હું પ્રમજ્જિત થયો. ૪૬

પછી જાણે ધવળગૃહથી પડી ગયો ઇત્યાદિ વાત રાજાએ કહી તે
સાંભળી માતાએ ભયભીત થઈ ડાળા પંગે જમીન દબાવી શુકારો કર્યો. ૪૭

(યશોધરા પ્રાહ)

एयस्स विघायकए. दाउं कुमरस्स रज्ज भित्तरियं.
गिण्हेसु समणलिंगं, (राजा) एवं जं आणवइ अंबा. ४८

(યશોધરા)

निवडण निमित्तयं पुण, जलथल खेयरजिए बहुं हणिउं,
कुळदेवयच्चणेणं, करेहि तं संतिकम्मं ति. ४९

(રાજા)

जियघाया य ण संती, हहा कहं अंब ते समाइठा,
जं धम्मेणं संती, सो पुण धम्मो दयामूलो. ५०

(તથાચોક્તં)

नेह भूयस्तयो धर्म, स्तस्मादन्योस्ति भूतले,
प्राणिनां भयभीताना, मभयं यत् प्रदीयते. ५१

યશોધરા બોલી:—આ સ્વપ્નનો વિઘાત કરવા માટે કુમારને રાજ્ય આપી તું શ્રમણુ તું લિંગ લે.

રાજા બોલ્યો:—માતાની આજ્ઞા કબૂલ છે. ૪૮

યશોધરા બોલી:—તું પડી ગયો તેની શાંતિ માટે ઘણા પશુ પંખી મારીને કુળ દેવતાની પૂજા કરી શાંતિકર્મ કરશું. ૪૯

રાજા બોલ્યો:—હાય હાય, માતાજી તમે જીવ ધાતથી શાંતિ કેમ જીજ્ઞાસી? શાંતિ તો ધર્મથી થાય અને ધર્મનું મૂળ તો દયા છે. ૫૦

જે માટે કહેલું છે કે ભયભીત પ્રાણીઓને ચાલ્ય આપવું એના કરતાં મોડોટો ધર્મ આ પૃથ્વીપર બીજો કોઈજ નથી. ૫૧

હેમ ધેનુધરા દીનાં, દાતારઃ સુલભા ભુવિ,
દુર્લભઃ પુરુષો લોકે, યઃ પ્રાણિષ્વભયપદઃ ૫૨

મહતા મપિ દાનાનાં, કાલેન ક્ષીયતે ફલં,
મીતાભય પ્રદાનસ્ય, ક્ષય એવ ન વિચતે. ૫૩

દત્ત મિદ્રં તપ સ્તપ્તં, તીર્થસેવા તથા શ્રુતં,
સર્વા ણ્યભયદાનસ્ય, કલ્પાં નાર્હતિ ષોડશીં. ૫૪

એકતઃ ક્રતવઃ સર્વે, સમગ્રા વરદક્ષિણાઃ
એકતો ભયમીતસ્ય, પ્રાણિનઃ પ્રાણરક્ષણં. ૫૫

સર્વે વેદાન તત્કુર્યુઃ, સર્વે યજ્ઞા યથોદિતાઃ
સર્વે તીર્થાભિષેકા ઓ, યત્ કુર્યાત્ પ્રાણિનાં દયા. ૫૬

જગત્માં સોના, ગાય તથા પૃથ્વીના દાતાર ઘણા મળશે પણ પ્રાણિઓને અલય દેનાર પુરુષ તો કોઈ વિરલોજ જડશે. ૫૨

મોટા દાનોનું ફળ પણ કાળે કરી ક્ષીણ થાય છે. પરંતુ લયભીતને અલય આપ્યાનું ફળ કદાપિ ક્ષય નથી પામતું. ૫૩

દાન, હોમ, તપ, તીર્થસેવા, તથા શાસ્ત્રશ્રવણ, એ બધાં અલયદાનની શોળમી કળા જેટલાં પણ નથી થતાં. ૫૪

એક બાળુ સઘળા યજ્ઞો અને સઘળી મહા દક્ષિણાઓ છે અને એક બાળુ એક લયભીત પ્રાણીનું રક્ષણ કરવું એ બરોબર છે. ૫૫

સર્વે વેદ તેટલું નથી કરી શકતા, તેમજ સર્વે યજ્ઞ તથા સર્વે તીર્થાભિષેક પણ તેટલું નથી કરી શકતા કે જેટલું પ્રાણીની દયા કરી શકે છે. ૫૬

તં અંબ સંતિકમ્મં, તં ચિમ સવ્વત્થ સાહણ સમત્થં,
જં અદ્યેવં પિ પરસ્સ, નેવ ચિંતિજ્જણ પાવં. ૫૭

(યશોધરા)

પુત્રય પરિણાપવસા, પુત્રં પાવં ચ હોઈ અહવાચિ,
દેહારૂઘ નિમિત્તં પાવંપિ હુ કીરણે રથ. ૫૮

(યતુક્ત)

પાવંપિ હુ કાયવ્વં, તુદ્ધિમયા કારણં ગણંતેણં,
તહ હોઈ કિંપિ કજ્જં, વિસંપિ જહ ઓસહં હોઈ. ૫૯

(રાજા)

જઈવિ પરિણામ વસઓ, પુત્રં પાવં હવેઈ જીવાણં,
તહવિય જયંતિ સંતો, પરિણામ વિસોહિ મિચ્છંતા. ૬૦

માટે હે માતા, તેજ શાંતિકર્મ છે અને તેજ સર્વ અર્થ સાધવા સમર્થ છે કે જે પરતુ અતિ થોડું પણ ભૂંડુ નહિ ચિંતવવું. ૫૭

યશોધરા બોલી:— હે પુત્ર પુણ્ય અને પાપ પરિણામના વશે રહેલ છે. અથવા તો દેહની આરોગ્યતા માટે પાપ પણ કરાય તેમાં શો વાંધો છે? ૫૮

જે માટે કહેલું છે કે,

તુદ્ધિમાન પુરુષે કારણ ગણીને પાપ પણ કરવું, કારણકે કોઈ એવો પણ પ્રસંગ આવે છે કે જેમાં વિષ પણ આપધ તરીકે વપરાય છે. ૫૯

રાજા બોલ્યો:— જો કે જીવોને પરિણામના વશે પુણ્ય અને પાપ થાય છે, તોપણ સત્પુરુષો પરિણામની વિશુદ્ધિ રાખવા માટે યતનવાન રહે છે. ૬૦

જો પુણ હિંસાયયણેસુ વટ્ટઈ તસ્સ નણુ પરીણામો,
દુઠો નય તં લિંગં, દોઈ વિસુદ્ધસ્સ જોગસ્સ. ૬૧

(કિંચ)

પુત્ર મિણં પાવં ચિય સેવંતો તં ફલં ન પાવેઈ,
હલાહલ વિસમોઈ, ન જીવઈ અમયવુદ્ધી વિ. ૬૨

નય તિહુયણેવિ પાવં, અન્નં પાણાદવાયઓ ગરુયં,
જં સવ્વે વિ ય જીવા, મુદ્દેસિણો દુક્ખીરુ ય. ૬૩

દેહારુગ્ગકણ વિ હુ, જીવદયા ચેવ અંબ કાયવ્વા;
આરુગ્ગ માઈ સવ્વં, જં જીવદયાફલં નૂણં. ૬૪

(તથાહિ)

જં આરુગ્ગ મુદગ્ગ મપ્પઢિહયં આણેસરત્તં ફુદં,
ફવં અપ્પઢિરુવ મુજ્જલતરા કિત્તી ધણં ઉવ્વણં,

દીઈં આહ અવંચણો પરિયણો પુત્તા મુખત્તા સયા,
તં સવ્વં સચરાચરંમિ વિ જણ નૂણં દયાણ ફલં. ૬૫

કારણુકે જે હિંસાના સ્થાનોમાં વર્તતો હોય તેનો પરીણામ દુષ્ટજ
હોય છે કેમકે વિશુદ્ધ યોગવાળાનું તે લિંગજ નથી. ૬૧

વળી પાપને પુણ્ય માનીને સેવે તો તેથી કંઈતે પુણ્યનું ફળ પામી
શકે નહિ, કેમકે હળાહળ વિષ ખાતો થકો અમૃતની બુદ્ધિ રાખે તેથી કંઈ
તે જીવી શકે નહિ. ૬૨

ત્રણે લોકમાં હિંસા કરતાં મોહોદુ પાપ કોઈ નથી, કારણુકે સર્વે
જીવ સુખ ઇચ્છે છે અને દુઃખથી બીચે છે. ૬૩

વળી હે માતા, શરીરના આરોગ્ય માટે તણુ જીવ દયાળુ કરવી
જોઈએ. કેમકે આરોગ્યતા વગેરે સુધર્મ જીવ દયાનું ફળ છે. ૬૪

જે માટે કહેલું છે કે ઉત્તમ આરોગ્ય, અપ્રતિહત, અશ્વર્થ, અનુપમ

૩૫, નિર્મળ, કીર્તિ, મહાન્ રૂઢિ, દીર્ઘ આયુષ્ય, અવંચક પરિજન, ભક્તિ-
વાળા પુત્રો એ બધું આ ચરાચર જગતમાં દયાનુજ્ઞ ફળ છે. ૬૫

વયળકલહેળ ઇમિળા, અલં મમંચિય કરેમુ તં વયળં,
ઇય જંપિરી નરવડં, જસોહરા ધરઇ વાહાં. ૬૬

તત્તો નિવો વિ ચિંતઇ, એગત્તો અંવયાવયળલોવો,
અન્નત્તો જીવવહો, ઇત્થ મળે કિં તુ કાયવ્વં. ૬૭

અહવાવિ અંદુરંતો, ગુરુવયળવિલોવઓ વિ વયમંગો,
તા અચ્છાણંપિ હણિય, રવિસ્વયો પાણિણો ઇણિં. ૬૮

ઇય ચિંતિજં નિવડ્ઠા, પકદ્ધિયં મંડલમ્મ મડ્ઠ ઉગં,
તો હાહારવ મુહલાઇ, તીડ ધરિઓ મુયાદંડો. ૬૯

મણિઓ ય પડિવિવન્ને, વચ્છ અહં કિં તુ જીવિહં પચ્છા,
માડવહો ચેવ ઇમો, તા તુમળે વવસિઓ ઇત્થ. ૭૦

યશોધરા બોલી કે આ વચનકલહ કરવાનું કામ નથી, માટે વચન
તારે કબુલ રાખવું એમ બોલીને તેણીએ રાજાને પોતાની બાહુથી પકડી
રાખ્યો. ૬૬

ત્યારે રાજા વિચારવા લાગ્યો કે ઇંહાં એક બાબત માતાનું વચન
લોપાય છે અને બીજી બાબત જીવહિંસા થાય છે, માટે મારે ઇંહાં શું
કરવું? ૬૭

અથવા તો શુદ્ધજનના વચનના લોપ કરતાં પણ વ્રત ભંગ કરવો
એમાં ભારે પાપ છે, માટે પોતાને મારી નાખીને પણ ગ્રાણીઓની મારે રક્ષા
કરવી જોઈએ. ૬૮

એમ ચિંતવીને રાજાએ મ્યાનમાંથી ભયંકર તરવાર ખેંચી લીધી,
ત્યારે હાહાકાર કરતી માતાએ તેની બાહુ પકડી રાખી. ૬૯

તે બોલી કે હે વત્સ, શું હું તું મરતાં તારા પાછલ જીવતી રહીશ
કે? આ તો તું માતૃવધ કરવાજ તૈયાર થયો લાગે છે. ૭૦

ઇત્તો ય કુક્કુડેણં, કુદ્યં સુણિઓ ય તીડ તસ્સદો,
મણિયં ય વચ્છ નિહણસુ, ઇયં જં અત્થિ ઇદ્ધ કપ્પો. ૭૧

ઇરિસકજ્જે પગ્ગે, જસ્સ સરો સુમ્મણે તયં હણિડં,
તપ્પહિં ચિંવં અહવા, કરિજ્જ સ સમીહિયં પુરિસો. ૭૨

(રાજા)

હે માય કાયમણવડ, જોગેદિ હણે ન જીવ મન્ન મહં.

(યશોધરા)

જડ્ડે એવં પિઠમયંપિ, કુક્કુડં હણસુ તા વચ્છ. ૭૩

તો માડનેહમો હિય, મણેણ સં છન્નનાણ નયણેણ,
જણની વયણં રક્ષા, પહિવન્નં ગયચિવેણ. ૭૪

(યદ્ધા)

વહ્ધયં પિ હુ ચિન્નાણં, નાહસયં હોદ્ધ નિયય કજ્જંમિ,
મુટ્ઠુ ચિ દ્રાલોયં, ન પિચ્છણે અપ્પયં લક્કી. ૭૫

એટલામાં ફૂકડો બોલ્યો તે તેણીએ સાંભળ્યું એટલે તે બોલી કે
હે વત્સ, આ ફૂકડાને તું માર. કારણકે એવો કલ્પ છે કે આણું કામ કરતાં
જેનો શબ્દ સાંભળવામાં આવે તેને અથવા તેના પ્રતિબિંબને મારીને પોતાનું
ધર્મિય કરવું. (૭૧-૭૨)

રાજા બોલ્યો કે હે માતા, મન વચન અને કાયાથી હું અન્ય જી-
વને મારનાર નથી. ત્યારે માતા બોલી કે હે વત્સ જો એમ છે તો લોટના
બનાવેલા ફૂકડાને માર. ૭૩

ત્યારે માતાના ક્નેહથી તેનું મન મોહીત થયું અને તેની જ્ઞાન
ચક્ષુ ઢંકાઈ ગઈ તેથી તેણે વિવેકહીન થઈ માતાનું વચન કબૂલ રાખ્યું. ૭૪

કારણકે ઘણું વિજ્ઞાન હોય તોપણ પોતાના કામમાં તે ઉપયોગી થતું

નથી જે માટે બહુ લાંબેથી જોનારી આંખ પણ ખોતાને જોઈ શકતી નથી. ૭૫

નરનાહ વયળ પરિપેરિણ્હિ સિપ્પીહિ જ્ઞત્તિ નિમ્મવિઓ,
પિઠમયતંવચ્છડો, જસોહરાણ સમુવળીઓ. ૭૬

સા વિ તઓ નિવસહિયા, ગંતું કુલ્લદેવયા પુરો મળઈ,
ઈય કુલ્લકુલેણ તૂસિય, મહ સુયકુસુમિણહરા હોસુ. ૭૭

અહ તોઈ પેરિણં, નિવેણ અસિણા સ કુલ્લકુલો વહિઓ.
મક્કલસુ ઇયં મંસં તિ જંપિણ તેણ પઢિમળિયં. ૭૮

વર મંબ વિસં મુત્તં, નડ મંસં નરયદુસહ દુલ્લેહં,
તસજીવ વહુપ્પન્નં, દુગ્ગંધં અમુદ્ધીમત્થં. ૭૯

તઓ જસોધરાણ, જસોહરાણ ય પત્થિઓ વાદં,
પિઠમય તંવચ્છડસ, નરવરો મંજણ મંસં. ૮૦

બાદ રાજના હુકમથી શિષ્યઓ અટ લોટનો કુકડો બનાવી યશોધરાને આપ્યો. ૭૬

પછી યશોધરા રાજની સાથે કુળદેવતા પાસે જઈ કહેવા લાગી કે આ કૂકડાથી તુષ્ઠ થઈને મારા પુત્રના કુસ્વપ્નને હણનારી થા. ૭૭

હવે માતાની પ્રેરણાથી રાજાએ તરવાર વડે તે કૂકડો માર્યો, ત્યારે માતાએ કહ્યું કે હવે એનું માંસ આ ત્યારે તે બોલ્યો:—૭૮

હે માતા, વિષ આવું સાફ પણ નરકના દુઃસહ દુઃખનું કારણભૂત ઘણા ત્રસ જીવોની ઉત્પત્તિવાળું દુર્ગંધિ અને અતિખીભત્ત માંસ આવું નહિ સાફ. ૭૮

ત્યારે યશ હરનારી યશોધરાએ બહુ પ્રાર્થના કરી, તેથી રાજાએ લોટમય કુકડાનું માંસ આપ્યું. ૮૦

અહ બીયદિને કુમરં, રજ્જે સંઠવિય જાવ પવ્વહી,
તા દેવીએ મણિઓ, પઢિવાઝસુ દેવ અજ્જદિનં. ૮૧

પવ્વહી મહં પિ મુદ્દ, અણુહવિડં અજ્જ પુત્તારજ્જસુહં,
ચિંતદ્દ નિવો દમીએ, કિ મિણં પુવ્વાવર વિરુદ્ધં. ૮૨

અહવા ચયદ્દ જિયંતં, મયં પિ અણુમરદ્દ કાવિ મત્તારં,
વિસહરગંદવ વંકં, કો જાણદ્દ ચરિય મિત્થીએ. ૮૩

તા પિચ્છાપિ કિમેસા, કરેદ્દ તો મણદ્દ દેવિ દય હોડ,
સા ચિંતદ્દ જદ્દ ન દમં, જણુપવ્વહં તઓ મજ્જ. ૮૪

હોહી મહં ક લંકો, કહમવિ વાવાદ્દે પુણ નિવંમિ,
વાલસુયપાલણકદ્દ, અણુમરંતી દ્વિ ન દોસો. ૮૫

હવે બીજા દિવસે રાજા કુમારને રાજ્યમાં સ્થાપીને દીક્ષા લેવા તૈયાર થયો તેટલામાં રાણીએ આવી કહ્યું કે હે દેવ આજનો દિવસ રાહ જુઓ. ૮૧

હે આર્ય પુત્ર, આજનો દિવસ પુત્રને મળેલા રાજ્ય સુખના આનંદમાં અનુભવીને હું પણ પ્રવ્રજ્યા લઈશ, ત્યારે રાજા વિચારવા લાગ્યો કે આ પૂર્વાપર વિરુદ્ધ શી વાત છે? ૮૨

અથવા કોઈ સ્ત્રી જીવતા ભરતારને તજી દે છે ત્યારે કોઈ મરતા પાછલ પણ મરે છે, માટે સર્પની ગતિ માફક વાંકા રહેલા સ્ત્રી ચરિત્રને કોણ બાણી શકે? ૮૩

માટે જોડ કે આ શું કરે છે? એમ વિચારી તે બોલ્યો કે ભલે ત્યારે એમ થાયો; ત્યારે રાણી વિચારવા લાગી કે જો હું એના પાછળ પ્રવ્રજ્યા નહિ લઈશ તો મારાપર મહાન્ કલંક રહેશે, પરંતુ જો કોઈ રીતે રાજાને મારી નાખી બાળ પુત્રના પાલન અર્થે હું રાજા પાછળ નહિ મરું તો એ તેમ દોષ નહિ ગણાશે. ૮૪-૮૫

ઇય ચિંતિય સા રત્નો, નહમુત્તીસંઠિયં વિસં દેહ,
ભુંજંતસ્સ તઓ સો, જાઓ વિહલં ઘલો જ્ઞત્તિ. ૮૬

નાઓ વિસપ્પઓગો, આહ્યા વિસ વિધાયમા વિજ્ઞા,
વિજ્ઞાહવણં નહુ સુંદરં તિ ચિંતિત્તુ અહ દેવી. ૮૭

સોયમરકંતા ઇવ ધસ ત્તિ નિવહેઇ નરવરસ્મુવરિં,
ગલઅગુટપઓમેણ, હણઇ નિયયં પઇં પાવા. ૮૮

અહ અટ્ટજ્ઞાણપરો, કાયા મરિતં સિવંધસેલંમિ,
જાઓ મઠ્ઠરપોઓ, ગદ્દિઓ જયનામવાહેણ. ૮૯

નંદાવાહયગામે, ચંદતલારસ્સ દિન્નઓ તેણં,
સત્તુયગ પત્થણં, સો તં સિક્કવવ્વ નટ્ઠકલં. ૯૦

એમ ચિંતવીને તેણીએ છીપના પુટમાં રાખેલું વિષ રાજાને ભોજન-
માં દીધું, તેથી ઝટ રાજાનું ગળું પકડાયું. ૮૬

ત્યારે વિષનો પ્રયોગ જણાયાથી વિષને ઊતારનારા વૈદ્યો તેડવામાં
આવ્યા, ત્યારે રાણીએ વિચાર્યું કે વૈદ્યો આવશે તો સઘળું ઊંધું વળશે, તેથી
શોક અતાવતી ધબ દેતી રાજા ઉપર પડી અને રાજાના ગળે અંશુઠો દબાવીને
તેણીએ તેને મારી નાખ્યો. ૮૭-૮૮

હવે રાજા આર્તધ્યાનમાં રહી મરીને શિલપ્ર પર્વતમાં મોરનો અચ્ચો
થયો તે જય નામના વટેમાર્ગીએ પકડી લીધો. ૮૯

તેણે તે નંદાવાહ ગામમાં ચંડ નામના તળાર (જેલર) ને એક
પાળી સત્તૂ (મિશ્ર ધાન્યનું દોટ) લઈને વેચ્યો. તે તળારે તેને નૃત્ય કળા
શીખવી. ૯૦

વહુવિહરયણા મેલય, સચ્છહ વહુપિચ્છ ભારરમણીઓ,
સો પાહુડં તિ તેણં, પઠવિઓ ગુણહર નિવસ્સ. ૯૧

ઈત્તો જસોહરા વિ હુ, સુયમરણુપ્પન્નઅટ્ટજ્ઞાણ પરા,
તદિવસં ચેવ મયા, ધન્નઝરે કુવકુરો જાઓ. ૯૨

સોવિ જયપવણવેગો, તપ્પુરપહુણા ય ગુણ હરસ્સે વ,
કોસલ્લિયં તિ પહિઓ, પત્તા તે સમગ મુવનિવં. ૯૩

વરહિણસુણપાલાણં, સમપ્પિયા નિવડ્ઢણા પહિટેણ,
રન્નો અઈવ્વ ઇટ ત્તિ, તેવિ પાલંતિ જત્તેણ. ૯૪

કાલકમેણ મરિડં, તે દોવિ હુ દુપ્પવેસ નામવણે,
જાયા પસયમ્પયંગા, અન્નુન્નં ભવિસ્વજ્ઞ મયા. ૯૫

તે મીણસુંસુમારા, જાયા સિપ્પા નડ્ડ મજ્ઞંમિ,
પવિસિય નઈઃ કેળાવિ, કયાવિ મંસાસિણા નિહયા.

વળી તે અનેક જાતના રત્નોની મેળવણીથી તે શણગારવામાં આવ્યો તથા તેને ઘણાં પીછાં આવ્યાં હતાં તેથી તે તળાવે ગુણધર રાજાને લેટ તરીકે આપ્યો. ૯૧

આણીમેર ચશોધરા પણ પુત્રના મરણથી આર્ત ધ્યાનમાં પડી તે દિવસેજ મરીને ધન્યપુરમાં કૂતરાનો અવતાર પામી. ૯૨

તે પવનના વેગને જીતનાર કૂતરો પણ તે નગરના રાજાએ ગુણધર રાજાને લેટ તરીકે મોકલાવ્યો એમ મોરનો બચ્ચો તથા કૂતરો બન્ને સમકાલે ગુણધર રાજાને મળ્યા. ૯૩

રાજાએ હર્ષિત થઈ તે બન્ને તેના પાળકોને સોંપ્યા, તેઓએ તેમને રાજાના માનીતા બાણી રૂડી રીતે ઉછેર્યા. ૯૪

કાળક્રમે તેઓ બન્ને મરીને દુધ્રવેશ નામના વનમાં બાણ અને સર્પ થયા તેઓ એક બીજાને લક્ષણ કરી મરણ પામ્યા. ૯૫

બાદ તેઓ શિખ્રા નદીમાં મત્સ્ય અને શિશુમાર રૂપે અવતર્યા, તે-

મને કોઈક માંસાહારિએ નદીમાં પેચીને માર્યા. ૯૬

તો ઉજ્જેળી પુરિએ, મેસો છગલે ય તે સમુપ્પન્ના,
પારદ્વિપસત્તેણં, ગુણહરરન્ના કયાવિ હયા. ૯૭

તત્થેવ પુળો જાયા, મેસો મહિસો ય ગુણહર નિવેણ,
અદ્દમંસલોલુણં, કિચ્છેણ હળાવિયા કહયા. ૯૮

મવિયવ્વગ્ગાવસેણં, પુણરવિં તત્થેવ તે વિસાલાએ,
માયંમપાડયંમી, ઉવવન્ના કુક્કુડીગમ્મે. ૯૯

તીએ કુક્કુડિયાએ, દુઠવિરાલેણ સ્વજ્જમાળીએ,
મીયાઈ અંડગદુગં, પરિગલિયં કયવરસ્સુવરિં. ૧૦૦

ઇત્તો ય તેસિં મુવરિં, હુંવીએ કજ્જઓ પરિઠવિઓ,
તસ્સુ ન્હાએ કમસો, કુક્કુડપોયા દુવે જાયા. ૧૦૧

પછી તેઓ ઉગ્ગયિની નગરીમાં તેઓ ઘેટો અને બકરી રૂપે ઉત્પન્ન થયા, તેમને શિકારમાં આસક્ત રહેલા ગુણધર રાજાએજ મારી નાખ્યા. ૯૭

પાછા તેજ નગરીમાં તેઓ ઘેટો અને પાટો થયા, તેમને પણ માંસ લોલુપી ગુણધર રાજાએ બહુ દુઃખ આપી મરાવ્યા. ૯૮

લવિતવ્યતાના વશે કરીને ફરીને પણ તેઓ તેજ વિશાળા (ઉગ્ગયિની) નગરીમાં માતંગના પાડામાં એક ફૂકડીના ગર્ભમાં અવતર્યા. ૯૯

તે ફૂકડીને દુષ્ટ બિલાડાએ પકડી તેથી એટલી બીધી કે તેના તે બે ઇંડાં બીકરડા બાપર પડી ગયાં. ૧૦૦

એટલામાં તેમનાપર એક અંડાળણીએ થોડો કચરો નાખ્યો, તેની ગરબીથી તેઓ સેવાઈને ફૂકડાના બચ્યા રૂપે પેદા થયા. ૧૦૧

તેસિ પિચ્છાંદ ચંદ ચંદિમા ધવલયાઈ જાયાઈ,
ચૂલા ય સમુબ્ધયા, સૂયમુદ્ ગુંજદ્વરાગ સમા. ૧૦૨

કડયાવિ કાલનામેણ, તલવરેણં ઇમે નિણ્ઝણં,
ઝવળીયા સ્વિલ્લળયં તિ કાઝ ગુણહર નરિંદસ્સ. ૧૦૩

મળિયં નિવેણ તલવર, જત્થ અહં જામિ તત્થ તત્થ તુમણ્ણિ,
ણ્ણ સહ આણેયા, ઇમોવિ પચ્ચાહ એવં તિ. ૧૦૪

મહુસમયંમિ પયટ્ટે, અંતેઝર સંજુઓ નિવો પત્તો,
કુસુમાયર આરામે કુવકુડણ્ણ મહિયં કાલોવિ. ૧૦૫

તત્થય કયલી હરમજ્જ, માહવીમંડવે ઠિઓ રાયા,
કાલો અસોયવીહીઈ તત્થ પિચ્છેઈ મુણિપવરં. ૧૦૬

મો તેણ મારસહિયં તિ વંદિઓ તસ્સ મુણિવરેણાવિ,
દિન્નો ય ધમ્મલામ્મો, સંપાડિય સયલ મુહલામ્મો. ૧૦૭

તેમની પાંખો ચંદ્રની ચંદ્રિકા જેવી ઘોળી થઈ અને શુકના મુખ
તથા ચીણાડીના અર્ધ જેવી તેમને લાલ શિખા થઈ. ૧૦૨

તેમને કેઈક વેળાએ કાળ નામના તળવર પકડીને ખેલણા તરીકે
ગુણધર રાજા પાસે લઈ આવ્યો. ૧૦૩

રાજાએ કહ્યું કે હે તળવર, હું જ્યાં જ્યાં જાઉં ત્યાં ત્યાં તારે
આ લાવવા, ત્યારે તળવરે તે વાત કબૂલ રાખી. ૧૦૪

હવે વસંત રૂતુ આવતાં રાજા અંતઃપુરસહિત કુસુમાકર નામના બ-
ગીચામાં રાજા ગયો. એટલે કાળ તળવર પણ કૂકડાઓને લઈ ત્યાં ગયો. ૧૦૫

ત્યાં કેળના ઘરની માંહે માધવી લતાના મંડપમાં રાજા બેઠો
અને કાળ તળવર અશોકના ઝાડોની હાર હટી ત્યાં ગયો એટલે તેણે ત્યાં
એક ઉત્તમ મુનીને બોલ્યો. ૧૦૬

ત્યારે તેણે તે મુનિને નિષ્કપટ ભાવે વંદના કરી એટલે મુનિએ

તેને સકળ સુખ આપનાર ધર્મ લાભ આપ્યો. ૧૦૭

તં દટ્ટ પમડવસંત, કંતરૂવં પસન્ન મુહવચણં,
હિઠો મળઈ તલારો, મયવં કો તુજ્ઞ ધમ્મુ ત્તિ. ૧૦૮

સાહઈ મુળી મહાયસ, અસેસ સત્તાણ રક્ષણં સયયં,
ઈક્કુ ચ્ચિય્ ઇહ ધમ્મો, ઓહેણ વિભાગઓ ડ ઇમો. ૧૦૯

(તથાહિ)

જીવદય સચ્ચ વચણં, પરધણ પરિવજ્જણં સયા વંમં,
સયલ પરિગ્ગહ ચાઓ, વિવજ્જણં રયણિ મત્તસસ. ૧૧૦

બાયાલીસે સળ દોસ, મુદ્ધ પિંડસસ મોયણં વિહિણા,
અપ્પહિ બદ્ધ વિહારો, સારો ધમ્મો ઇય્ જઈણં. ૧૧૧

જંપેઈ તલવરો પુણ, ગિહત્થ ધમ્મં કહેસુ મે મયવં,
પરડવયા રિક્કમણો, મુળીવિ જંપઈ તઓ એવં. ૧૧૨

તે મુનિનો શાંત સ્વભાવ, મનોહર રૂપ, અને પ્રસન્ન મુખ કમળ
જોઈને તળવર હર્ષ પામી તેને પૂછવા લાગ્યો કે ભગવન્ તમારો શો ધર્મ
છે ? ૧૦૮

મુની બોલ્યા કે હે મહાયશ હમેશાં સર્વ જીવની રક્ષા કરવી એજ
આ જગત્માં સામાન્યપણે એક ધર્મ છે; તેના વિભાગ પાડીએ તો આ
પ્રમાણે છે:— ૧૦૯

જીવદયા, સત્ય વચન, પરધન-વર્જન, હમેશનું બ્રહ્મચર્ય, સકળ પ-
રિગ્રહનો ત્યાગ, અને રાત્રી ભોજનનું વિવર્જન. ૧૧૦

બેંતાલીસ દોષ રહિત આહારનું વિધિએ કરી ભોજન કરવું તથા
અપ્રતિબદ્ધ વિહાર કરવો એ ચતિજનોનો ધર્મ સર્વોત્તમ છે. ૧૧૧

ત્યારે તળધર બોલ્યો કે હે ભગવન્ મને ગ્રહસ્થનો ધર્મ કહો;
ત્યારે પરોપકારમાં પરાયણ રહેલ મુનિ આ રીતે બોલ્યા. ૧૧૨

કરવું, (૫) લોભ મેલી બધી દિશાઓની હદ બાંધવી, (૬) મધુમાંસાદિ છોડીને વિગઈ વગેરેનું પરિભાણ કરવું, (૭) યથાશક્તિ અતિપ્રચંડ અનર્થ-દંડ વર્જવો, (૮) નવરાસની વેલાએ હમેશાં સમભાવરૂપ સામાયિક કરવું, (૯) સકળ વ્રતોને સંશ્લેષમાં લાવી દેશાવકાશીક વ્રતો કરવું. (૧૦) દેશથી અથવા સર્વથી શક્તિ પ્રમાણે પૌષ્ઠ વ્રત પાળવું. (૧૧) અને ભક્તિથી સાધુઓને પવિત્ર દાન આપી સંવિભાગ વ્રત પાળવું. (૧૨) એ રીતે બાર પ્રકારનો ગૃહિધર્મ છે, તેને વિધિએ પાળીને પ્રાણીઓ ક્રમે કરી કર્મ કચરો શોધીને પરમપદ પામી શકે છે. (૧૧૪-૧૧૫-૧૧૬-૧૧૭-૧૧૮-૧૧૯-૧૨૦)

તં સોઝ મળઈ કાલો, મયવંં એયં કરેમિ ગિહિધર્મં,
કિંતુ કમાગય મેયં, હિંસં સકેમિ નો ચઈડં. ૧૨૧

વાગરઈ તઓ સાહૂ, જઈ એયં નો ચણસિ મો મહ,
ઈય કુકકુડ મિહુણં પિવ, તો લહિસિ મવે અણત્થ મરં. ૧૨૨

સો આહ વહ મિમેહિં, જીવવહં અચઈડં દુહં પત્તં,
તો મૂલાઓ કહિયા, મુણિણા તેસિં મવા એવં. ૧૨૩

મુચજણગી^૧, સિહિસાણા^૨, પસયઅર્દા^૩, મીણસુંસુમારા ય^૪,
મેસ છગલી ય^૫, મેસયમહિસા^૬, કુકકુડજુગં^૭ જાવ. ૧૨૪

તે સાંભળીને કાળ બોલ્યો કે હે ભગવન્ એ ગૃહિધર્મ હું કરવા ઇચ્છું
છું ખરો, પણ આ કુલકમાગત હિંસા મૂંઝી શકતો નથી. ૧૨૧

ત્યારે સાધુ બોલ્યા કે હે ભદ્ર, જો તું એ હિંસાને નહિ છોડીશ,
આ બે કૂકડાની માફક સંસારમાં અનેક અનર્થ પામીશ. ૧૨૨

ત્યારે તે તળવર પૂછવા લાગ્યો એમણે શી રીતે જીવહિંસા નહિ
મૂંઝીને દુઃખ પાડ્યો છે? ત્યારે મુનિએ મૂળથી નીચે મુજબ તેમના લવ
કહી બતાવ્યા. ૧૨૩

પુત્ર અને માતા, (૧) મોર અને કુતરો, (૨) ખણ અને સર્પ, (૩)

મત્સ્ય અને શિશુમાર, (૪) ઘેટો અને બકરી, (૫) ઘેટો અને પાડો, (૬) યાવત્ અને કૂકડા. (૭) ૧૨૪

તેસિં નિમુણિય અગણિય, દુહદંદોલિં વિમુદ્ધસંવેગો,
પમળઈ મત્તીએ દંડપાસિઓ વાસિઓ હિયણ. ૧૨૫

મયવં યં નિત્યારમુ, રમાડ મવમીમ કુવકુહરાઓ,
ગિહિધમ્મવરત્તાણ, નિપ્પન્નાણ ગુણમણેહિં. ૧૨૬

તો સાહુણા તલવરો, સાવયધમ્મસ્સ માયણં ત્રિહિઓ,
પંચપરામિઠિમંતં નિબ્બંતં તદય સિક્ખવિઓ. ૧૨૭

અહ તેહિ કુવકુડેહિ વિ, તં મુણિવયણં ફુડં મુણંતેહિં,
પત્તં જાઈ સરણં, તદેવ ગિહિધમ્મ વરરયણં. ૧૨૮

અઈ નિબ્બેયપરેહિં, સંવિગ્ગમણેહિ હરિસ વિવસેહિં,
મહયા મહયા સદેણ, કૂઈયં તં મુયં રત્ના. ૧૨૯

આ રીતે તેમની ભારે દુઃખ ખીડા સાંભળીને તે તળવર નિર્મળ સં-
વેગ પામ્યો, તેથી હૃદયમાં વાસિત થઇને ભક્તિથી બોલ્યો કે:—૧૨૫

હે ભગવન્, મને આ ભયંકર સંસારરૂપ ક્વામાંથી ઘણા ગુણથી
નિપ્પન્ન થએલી ગૃહિ ધર્મરૂપ વરત્રા (વાધર) વડે બાહિર ખેંચી કહાડો. ૧૨૬

ત્યારે મુનિએ તે તળવરને શ્રાવક ધર્મ આપ્યો તથા ભૂલ ચૂક વગર
પંચપરમેષ્ઠિ મંત્ર તેને શીખવ્યો. ૧૨૭

હવે તે કૂકડાઓ પણ સ્પષ્ટપણે તે મુનિ વાક્ય સાંભળીને જાતિ સ્મ-
રણ અને ગૃહિ ધર્મ રૂપ ઉત્તમ રત્ન પામ્યા. ૧૨૮

તે કૂકડાઓ અતિ વૈરાગ્ય અને સંવેગ પામ્યા થકા હર્ષથી વિવશ
થઈ મોહોટે મોહોટે સાદે કૂદવા લાગ્યા તે રાત્રીએ સાંભળ્યું. ૧૨૯

હા મહ સરવેહિત્તં, જયાવલિં નિયયદેવિ મિય મણિયં,
નરવદ્ધના ઇગદ સુણા, તે દોવિ હયા ગયા નિહણં. ૧૩૦

ગમ્મે જયાવલીએ, પુત્તતાએ સુરિંદદત્તજિઓ,
તેસુ વવન્નો એગો, વીઓ પુણ પુત્તિભાવેણ. ૧૩૧

ગમ્મણુભાવા દેવી, હિંસાપરિણામવિરહિયા સુહિયા,
જિણ પવયણ સવણ મઈ, સંજાયા અમયદાણરૂઈ. ૧૩૨

નીસેસ જીવ અમય, પાયાણ પડ્ડો ય હોહલો તીસે,
નયરે પયડેહ અમારિ, ઘોસણં પૂરિઓ રન્ના. ૧૩૩

કાલક્રમેણ દેવી, પસવેઈ જુગલિણિ વ્વ વરજુગલં,
તો કારવિય નયરે નિવેણ વદ્ધાવણં મરુયં. ૧૩૪

ત્યારે રાજા પોતાની જયાવળી રાણીને કહેવા લાગ્યો કે જીવો હું
કેવો સ્વરવેધી છું, એમ કહી તેણે એક બાણુથી બન્ને કૂકડા મારી નાખ્યા. ૧૩૦

તેઓ મરીને તેમાંનો સુરેંદ્રદત્તનો જીવ તે જયાવળીના ગર્ભમાં પુત્ર
રૂપે જીપનો અને બીજો (યશોધરાનો જીવ) પુત્રી રૂપે જીપનો. ૧૩૧

તે ગર્ભના અનુભાવે કરીને રાણી હિંસાના પરિણામથી રહિત થઈ,
જિન પ્રવચન સાંભળવા ઇચ્છવા લાગી અને અભય દાનની રૂચિ ધરવા
લાગી. ૧૩૨

તેણીને એવો દોહદ થયો કે “બધા જીવોને અભય દેવરાવવું,”
ત્યારે રાજાએ નગરમાં અમારિપડો વગડાવીને તે પૂર્ણ કર્યો. ૧૩૩

કાળક્રમે રાણીએ યુગળણીના માફક તે જોડણું જણ્યું, ત્યારે રાજાએ
નગરમાં મોહોટી વધામણી કરાવી. ૧૩૪

અહ વારસંમિ દિવસે, ઠવિયં કુમરસ્સ અભયરૂઢ નામં,
કુમરીએ અભયમઈ ત્તિ, દોવિ વડદંતિ સુહસુહઓ. ૧૩૫

નિમ્મલ કલા કલાવા, કમેણ જુવ્વણ મણુત્તરં પત્તા,
તા હઠતુઠ ચિત્તેણ, રાઢિણા ચિંતિયં એયં. ૧૩૬

સામંતાઈ સમક્કલં, જુવરજ્જ પળ ઠવેમિ કુમર મહં,
કુમરીઈ રુવવિજિયા મરીઈ કારેમિ વીવાહં. ૧૩૭

ઇય ચિંતિજ્ઞણ પત્તો, પારલ્લિકળ મિરામ મારામં,
હિક્કો ય સુરહિપવ્વણેણ, પિચ્છળ સયલ દિસિચ્છં. ૧૩૮

તા તત્થ તિલયતરુવર, તલંમિ કંચણમિરિ વ્વ નિકંપો,
નાસમ્મ નિહિય નયણો, સુદત્તનામા મુળી દિઠો. ૧૩૯

હા અવસડ્ડણુત્તિ પયંપિજ્ઞણ કુવિણ્ણ મૂમિનાહેણ,
મુણિવરકયત્થણત્થં, છુચ્છુક્કિય મંડલા મુક્કા. ૧૪૦

હવે બારમા દિવસે કુમારનું અલય અને કુમરીનું અલયમતી એ-
વાં નામ પાડવામાં આવ્યાં, તેઓ બન્ને સુખે વધવા લાગ્યા. ૧૩૫

તેઓ રૂઢી રીતે કળાઓ શીખી અનુક્રમે ઉત્તમ યૌવન પામ્યા ત્યારે
ભારે હર્ષિત થઈ રાત્રીએ આ રીતે ચિંતવ્યું. ૧૩૬

સામંતાદિકની રૂબરૂ કુમારને મારે યુવરાજપદમાં સ્થાપવો અને
રૂપે કરીને અમરાંગનાને જીતનારી આ કુમરીને પરણાવી દેવી. ૧૩૭

એમ ચિંતવીને તે શિકાર કરવા માટે મનોહર આરામમાં ગયો,
ત્યાં સુગંધી પવન તેને આવવાથી તે બધી દિશાએ જોવા લાગ્યો. ૧૩૮

તેવામાં ત્યાં તિલકના ઝાડ નીચે મેરૂ પર્વત માફક નિષ્કંપ અને
નાકના અગ્ર ભાગે દૃષ્ટિ ધરનાર સુદત્ત નામે મુનિ તેણે જોયો. ૧૩૯

ત્યારે રાત્રીએ હાથ આ તો અપશકુન થયું એમ બોલીને કોપિત થઈ તે
મુનીશ્વરની કદરૂપીના કરવા કૂતરાને છુછુકારી છોડ્યા. ૧૪૦

અશ્તિક્ષદંતદાદા, ઝગાદા હરિણપવણ જઈનગઈ,
લલ્લકમાણ જીહા, તે પત્તા મુણિ સમીવંમિ. ૧૪૧

જલિર જલણં વ તવસા દિત્તાં તં દત્તુ નિપ્પહા જાયા,
સાળા ઓસહિમરભગ્ગ, ઝગ્ગરલા વિસહરુ વ્વ. ૧૪૨

કાઝં પયાહિણતિયં, અણપ્પમાહપ્પઓ મુણિવરસ્સ,
ચરણે પહિયં મહિયલ, મિલંતમઝલિ મુણયવંદં. ૧૪૩

તં દત્તુ વિલયચિત્તો ચિત્તઈ રાયા વરં રમે મુણયા,
નઝણ અઠં જો અકુસલ, કારી ઈયસ્સવિ મુણિસ્સ. ૧૪૪

અહ નિવઈ વાલમિત્તો, સિઠિમુઓ નામઓ અરિહમિત્તો,
જિણમુણિપવયણ મત્તો, મુણિ નમણત્થં તહિં પત્તો. ૧૪૫

તેઓ અતિ તીક્ષ્ણ દાદથી લયંકર થઈ પવનથી અધિક ગતિએ
જીલ કહાડીને તે મુનિ પાસે આવી પહોંચ્યા. ૧૪૧

પણ તે બળતી અગ્નિની માફક તપે કરીને દેદીપ્યમાન મુનિને
જોઈને ઔષધિથી જીતરી ગએલ વિષવાળા સર્પની માફક નિસ્તેજ થઈ
ગયા. ૧૪૨

તેઓ તે મહા મહિમાશાળી મુનીન્ધરને ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપી પૃથ્વી
તળમાં માથું નમાવી પગે પડ્યા. ૧૪૩

તે જોઈને વિલક્ષ ચિત્ત થઈ રાજા વિચારવા લાગ્યો કે, આ કૂતરા-
ઓને ધન્ય છે, પણ આવા મુનિને અકુશળ કરનાર હું અધન્ય છું. ૧૪૪

એવામાં રાજાનો બાળ મિત્ર અર્હન્નિમત્ર નામે શ્રેષ્ઠિ પુત્ર જૈન મુનિ
અને જિન પ્રવચનનો લક્ષ્મી હોવાથી મુનિને નમવા માટે ત્યાં આવી પ-
હોંચ્યો. ૧૪૫

નાઓ ય તેણ મુણિવર, ઉવસગ્ગપરો નિવસ્સ મિપ્પાઓ,
મળિયં ચ દેવ કિમિણં, સવિસાયં આહ રાયાવિ. ૧૪૬

મો મિત્તા અલાહિ મમં, ચરિણં પુરિસસાર મેયસ્સ,
ઇયરોવિ મળઇ મા દેવ, ણરિસં વયણ મુલ્લવસુ. ૧૪૭

લહુ ઓયરસુ તુરંગા, મયવંતં વંદિમો સુદત્તમુણિ,
મુવણચ્છરિય ચરિયં, ઇમસ્સ કિં દેવ ન સુયં તે. ૧૪૮

અહ સંમંતેણ નિવેણ, પમળિયં કહસુ કહસુ મો મિત્તા,
મુપુરિસ કહાવિ જા પાવ, તિમિર હણણિકસૂરપહા. ૧૪૯

જંપેઇ અરિહમિત્તો, કલિંગ, પહુ અમરદત્ત નરવડ્ડણો,
પુત્તો આસિ સુદત્તો, રાયા નાયાવદાયમઈ. ૧૫૦

તેણે રાજાનો મુનિને ઉપસર્ગ કર્યાનો અભિપ્રાય બાણી લીધો તેથી તે બોલ્યો કે હે દેવ, તમે આવા ઉદાસ કેમ દેખાઓ છો, ત્યારે રાજા બોલ્યો. ૧૪૬

હે મિત્ર, હું માણસોમાં કૃતરા સમાન છું, માટે માફ ચરિત્ર તારે સાંભળવાનું કંઈ કામ નથી. ત્યારે તે મિત્ર બોલ્યો કે હે દેવ એવું વચન નહિ બોલો. ૧૪૭

તમે જલદી ઘોડાથી ઊતરો અને તે સુદત્ત મુનિ ભગવાનને આપણે વાંદવા ચાલો. શું તમે આ મુનિનું જગત્તને આશ્ચર્ય પમાડનાર ચરિત્ર નથી સાંભળ્યું? ૧૪૮

ત્યારે રાજાએ સંજ્ઞાંત થઈ તેને કહ્યું કે હે મિત્ર ! મને તે વાત કહે, કેમકે સત્પુરૂષની કથા પણ પાપરૂષ અધિકારને હણવા સૂર્યની પ્રભા જેવી છે. ૧૪૯

ત્યારે અર્હુન્નિમિત્ર બોલ્યો કે, કળિંગ દેશના અમરદત્ત રાજાનો સુદત્ત નામે પુત્ર હતો, તે ન્યાયશાળી રાજા થયો. ૧૫૦

તસસ ય કયાવિ ચોરો, ઉવળીઓ તલવેરણ મળિયં ચ,
દેવ ઇમો વદનરં, વાવાઈય મુસિય અમુગગિહં. ૧૫૧

મણિકળગરયણધ્રગજાય, માઈ વહું ગિળિહં ચ ગચ્છંતો,
અમ્હેહિ અજ્જ પત્તો, સંપઈ દેવો પમાણં તિ. ૧૫૨

તો ધમ્મ સત્થ પાઠી, અવરાહં કહિય પુચ્છિયા રત્ના,
ણ્યસસ કોણુ દંડો, તેહિવિ એવં સમુલ્લવિયં. ૧૫૩

કર ચરણ સવળ કપ્પણ, પુઠ્ઠ મિમો અરિહણ વહં ચેવ,
તં સોઝ ચિંતઈ નિવો, ધિરત્થુ ણ્યસસ રઝ્ઝસસ. ૧૫૪

જીવવહ અલિયભાસણ, અદિન્નગિળ્હણ અવંભચેરાઈ,
આસવદારા દારા વ, કુગણ્ણો જત્થ વહંતિ. ૧૫૫

તેની આગળ કોઈ વખતે તળવેરે એક ચોર આણ્યો અને કહ્યું કે
હે દેવ, આ ચોર એક છુટ્ટા માણસને મારી નાખી અમુક માણસનું ઘર લૂં-
ટીને મણિ, સોનું તથા રત્ન વગેરે ધન લઈ જતો થકો અને આજ પકડી
આણ્યો છે, હવે આપ મુખત્યાર છો. ૧૫૧-૧૫૨

ત્યારે ધર્મ શાસ્ત્રપાઠી (કાયદા શાસ્ત્રીઓ) ના આગળ તેનો અપ-
રાધ કહી બતાવીને રાજાએ તેઓને પૂછ્યું કે, આને શો દંડ કરવો, ત્યારે
તેઓ બોલ્યા. ૧૫૩

એના હાથ પગ અને કાન કાપી એને મારી નાખવો જોઈયે. તે
સાંભળી રાજા વિચારવા લાગ્યો કે ધિક્કાર છે આ રાજ્યને! ૧૫૪

કારણ કે એમાં ભૂવ વધ. અટ્ટીક લાગણ, અદત્ત શ્રદ્ધણ, અપ્રક્રમ્ય
જેવેરે કુમલિયા હાર સમાન આશ્રય દારો વર્તી રહેલા છે. ૧૫૫

રજ્જે તઓ સુદત્તો, ઠવિંડે આળંદ નામજામેયં,
પામે મુહમ્મગુરુણો, દિક્કલં ગિળ્હરૂં ઇમો સાહુ. ૧૫૬

અહ ઉત્તરિયં તુરિયં, તુરયાઓ હરિસિઓ મહીનાહો,
નમરૂ મુણિદં તેણવિ, દિન્નો સે વમ્મલામુ ત્તિ. ૧૫૭

તં દટ્ટ સાહુરુલં, તવ્વયણં સવણમુહયરં મુણિંડં,
લજ્જાભરોણયમુહો, અણુતાવા ચિંતરૂં નરિંદો. ૧૫૮

કહકહવિ નરિથિ મુદ્દી, રિસિઘાયણ વવસિયસ્સ રૂહ મજ્જં,
રૂમિણા અસિણા તા લહુ, લુણામિ કમલં વ નિયમરૂલિં. ૧૫૯

રૂય જ્ઞાયંતો વુત્તો, મુણિણા મણનાણિણા મહારાયા,
ચિંતારૂં અલ મિમીણ, જં આયવહો વિ પઠિસિદ્ધો. ૧૬૦

એમ વિચારી તે સુદત્તે પોતાના આનંદ નામે ભાણેજને રાજ્યમાં
સ્થાપી સુધર્મ શુદ્ધ પાસે દીક્ષા લીધી છે. ૧૫૬

આ વાત સાંભળી રાજા હર્ષિત થઈ ઝટ ઘોડાથી ઊતરીને સુનીંદ્રને
નમ્યો, ત્યારે સુનિએ તેને ધર્મ લાભ આપ્યો. ૧૫૭

હવે તે રાજા તે સુનિવું શાંત રૂપ જોઈ તથા કાનને સુખ આપનાર
તેનાં વચન સાંભળી શરમથી નીચું સુખ રાખી મનમાં પશ્ચાત્તાપ કરવા
લાગ્યો. ૧૫૮

મેં આ ઋષિનો ઘાત કરવા ઉદ્યમ કર્યો માટે મારી કોઈ પણ પ્રકારે
શુદ્ધિ થવાની નથી, માટે આ તલવારવડે કમળની માફક માફ માથું ઊતારી
લઉં. ૧૫૯

એમ રાજા ચિંતવતો હતો તેને મનોજાની સુનિએ કહ્યું કે, આવી
ચિંતા કરવાની જરૂર નથી, કેમકે આત્મવધ કરવો નિર્ધેય છે. ૧૬૦

(આહવ.)

ભાવિય જિણવયણાણં, મમત્તરહિયાણ નત્થિ હુ વિસેસો,
અપ્પાણંમિ પરંમિ ય, તો વજ્જે પીઢ મુખઓ વિ. ૧૬૧

નય અન્નં પાવકલંક, પંકપક્ખાલણક્કલમં રાય,
જિણવરપણીયપવચણ, વચણાણુટાણવારિ વિણા. ૧૬૨

અહ દિયયમયાભિષ્પાય, કહણઓ રંજિઓ ભિમં રાયા,
હરિસંસુપુન્નનયણો, નમિહં વિન્નવડ મુણિપવરં. ૧૬૩

મયવં કિં પચ્છત્તાં, ઇમસ્સ પાવસ્સ ઘાયણસમત્થં,
મુણિ આહ નિયાણં વિવજ્જણેણ પઢિવક્ક આસેવા. ૧૬૪

ઇત્થ નિયાણં મિચ્છત્તાં, સંગયં પાવહેહ અન્નાણં,
તં ચન્નહા ટિયાણં, ભાવાણં અન્નહા ગહણં. ૧૬૫

જે માટે કહેલું છે કે, જિન વચનને જાણનાર અને મમત્વ રહિત જનોને પોતામાં અને પરમાં કશો વિશેષ રહેલ નથી, માટે બન્નેની ખીડા વર્જવી જોઈએ. ૧૬૧

હે રાજન, પાપ કલંકરૂપ પાંકને ધોવા માટે જિનેશ્વર પ્રણીત પ્રવચનના વાક્ય અને અનુદાનરૂપ પાણી વગર બીજું કોઈ સમર્થ નથી. ૧૬૨

ત્યારે હૃદયગત અભિપ્રાય કહી દીધાથી રાજા ભારે ખુશી થયો થકો નેત્રમાં હર્ષના આંસુઓ લાવી મુનિને નમીને વીનવવા લાગ્યો. ૧૬૩

હે ભગવન્ ! આ પાપને ટાળી શકે એવું શું પ્રાયશ્ચિત્ત છે ? મુનિ બ્રાહ્મણ કે નિદાન કર્મથી દૂર રહી એના પ્રતિપક્ષની આ સેવના કરવી (એજ એનું પ્રાયશ્ચિત્ત છે.) ૧૬૪

કહાં નિદાન આ છે કે આ પાપ તે મિથ્યાત્વથી મળેલા અજ્ઞાનના લીધે કરેલ છે, કારણ કે અન્યથા રહેલા ભાવને અન્યથારૂપે ગ્રહણ કરવું તે મિથ્યાત્વ છે. ૧૬૫

તુમણિ ચિંતિયં નિવ, અવસરૂણં સમણઓ રૂમો દિઠો,
અવસરૂણત્તે ય રૂમં, નિમિત્ત મજ્ઞવસિયં મદ્દ. ૧૬૬

જહ કિર ઇસો ચિક્કણ, મલમલતણૂ સિણાણપરિવજ્ઞી,
સોયાયાર વિમુક્કો, પરઘર ભિક્ખોવજીવિ ત્તિ. ૧૬૭

તા મજ્ઞસ્થો હોરૂં, ય્વણ મેગં મલલેસ નિસુણેસુ,
મલ મલિણત્તાં મલલત્તા, કારણં નો જઓ મણિયં. ૧૬૮

મલ મલપંકમલ્લા, ખૂલી મલ્લા ન તે નરા મલ્લા,
જે પાવપંક મલ્લા, તે મલ્લા જીવલોચંમિ. ૧૬૯

ચ્વણમિત્તાં સલિલેહિં. મરીરદેસસ્સ સુદ્ધિજણં જં,
કામંગં તિ નિસિદ્ધં, મહેસિણં તં નણુ સિણાણં. ૧૭૦

હે રાજા, તે' શ્રમણને જોઈ અપશુકન થયું એમ ચિંતવ્યું અને તેના કારણમાં હે ભદ્ર, તે' એવું વિચાર્યું કે આ મળમલિન શરીરવાળો સ્નાન અને શ્યામચારથી રહિત તથા પરાયા ઘરે ભીખ માગી જીવનાર છે માટે તે અપશુકન ગણાય. ૧૬૬-૧૬૭.

પણ હવે હે માળવપતિ, તું ક્ષણભર મધ્યસ્થ રહીને સાંભળ-મળથી મેલા રહેવું એ મેલાપણાનું કારણ નથી, ૧૬૮

જે માટે કહેલું છે કે:—

મળથી મેલા, કાઢવથી મેલા, અને ધૂળથી મેલા થએલા માણસો મેલા નહિ ગણાય, પણ જે પાપરૂપ પાંકથી મેલા હોય તે આ જીવલોકમાં મેલા જાણવા. ૧૬૯

વળી સ્નાનમાં પાણીપડે ક્ષણભર શરીરના બહિર્ભાગની શુદ્ધિ થાય છે, અને તે કામનું અંગ ગણાય છે, તેથી મહર્ષિઓને સ્નાન કરવાનો નિષેધ છે. ૧૭૦

(ઉક્તં ચ)

સ્નાનં મદદર્પ કરં, કામાંગં પ્રથમં સ્મૃતં,
તસ્માત્ કામં પરિત્યજ્ય, નૈવ સ્નાંતિ દમે રતાઃ ૧૭૧

(કિંચ)

આત્મા નદી સંયમતોય પૂર્ણા, સત્યાવહા શીલતટા દયોર્મિઃ,
તત્રા મિષેકં કુરુ પાંડુપુત્ર, ન વારિણા શુદ્ધતિ ચાંતરાત્મા. ૧૭૨
અક્ષંદિયવયનિયમા, ગુત્તા ગુત્તિદિયા જિયકસાયા,
અદ્ શુદ્ધ વંમચેરા, સુદ્ગ્નો ઇસિણો સયા નેયા. ૧૭૩

(તથા ચાવાચિ)

નોદકક્લિન્નગાત્રોપિ, સ્નાત્ત્વમિત્યભિધીયતે,
સ સ્નાતો યો દમસ્નાતઃ, સ વાહ્યાભ્યંતરઃ શુચિઃ ૧૭૪

સ્નાન એ મદ અને ગુરુસાતું કારણ હોવાથી કામનું પહેલું અંગ કહેવાય છે, માટે કામને ત્યાગ કરનાર અને ઇન્દ્રિયોને દમવા તત્પર થએલા યતિજનો ખિલકુલ સ્નાન નથી કરતા. ૧૭૧

આત્મારૂપ નદી છે, તેમાં સંયમરૂપ પાણી ભરેલ છે, ત્યાં સત્યરૂપ અવાહો છે, શીલરૂપ તેના તટ છે, ત્યાં દયારૂપ તરંગો છે, માટે હે પાંડુ પુત્ર, તેમાં તું સ્નાન કર, કારણ કે અંતરાત્મા કંઈ પાણીથી શુદ્ધ થતો નથી. ૧૭૨

મત અને નિયમને અખંડ રાખનારા, ગ્રામ, ગ્રામોદ્વિય, કષાયોને છોડનારા, અને નિર્મળ બ્રહ્મચર્ય પાળનાર ઋષિઓ સદા શુચિ બાળુવા. ૧૭૩

પાણીથી ભીંજાયેલ શરીરવાળો કંઈ નહાએલો નહિ કહેવાય, કિંતુ જો દમિતોદ્વિય હોઈ અભ્યંતર અને બાહ્યથી પવિત્ર હોય તેજ નહાએલો કહેવાય. ૧૭૪

ચિત્ત મંતર્ગતં દુષ્ટં, તીર્થસ્નાનૈર્ન શુદ્ધતિ;

શતશોપિ જલૈર્ધૌત, મુરાભાંડ પિવાશુચિ. ૧૭૫

સત્યં શૌચં તપઃ શૌચં, શૌચ મિંદ્રિય, નિગ્રહઃ,

સર્વ ભૂતદયા શૌચં, જલશૌચં ચ પંચમં. ૧૭૬

આરંભનિયં તસ્સાય, અપ્પઙ્કિવદ્ધસ્સ ઉભયલોપવિં,

ભિક્ષોવજી વિગત્તં, પસંસિયં સવ્વસત્થેસુ. ૧૭૭

(ઉક્તં ચ)

અવધૂતાં ચ પૂતાં ચ, મૂર્ચ્ચાઘૈઃ પરિનિર્દિતાં,

ચરે ન્માધુકરીં વૃત્તિ, સર્વ પાપ પ્રણાશિનીં. ૧૭૮

ચરે ન્માધુકરીં વૃત્તિ, મપિ પ્રાંતકુલા દપિ,

एकांतं नैव भुंजीत वृहस्पति समा दपि. ૧૭૯

અંદરનું દુષ્ટ ચિત્ત કંઈ તીર્થસ્નાનથી શુદ્ધ થતું નથી, કેમકે મદિરાનું વાસણ સેંકડો પાણીથી ધોઈએ તોપણ તે અશુચિજ રહે છે. ૧૭૫

સત્ય એ પહેલું શૌચ છે, તપ એ બીજું છે, ઇન્દ્રિયનો નિગ્રહ કરવો એ ત્રીજું શૌચ છે, સર્વ ભૂતની દયા કરવી એ ચોથું શૌચ છે, અને પાણીથી ધોવું એ પાંચમું શૌચ છે. ૧૭૬

વળી આરંભથી નિવર્તેલા અને આ લોક અને પરલોકમાં અપ્રતિબદ્ધ રહેલા મુનિને સર્વ શાસ્ત્રોમાં ભિક્ષા કરી નિર્વાહ કરવાનું કામ પ્રશંસેલું છે. ૧૭૭

ફેંકી દેવામાં આવતી છતાં પવિત્ર એવી સર્વ પાપને નાશ કરનારી માધુકરી (લમરાની માફક ડોઈને પીડા આપ્યા શિવાય લેવામાં આવતી) વૃત્તિ કરવી. પછી ભલેને મૂર્ખ વગેરે લોકો તેને નિંદિત કહ્યા કરે. ૧૭૮

પ્રાંત (હલકા) કુલોમાંથી પણ માધુકરી વૃત્તિ (ભિક્ષા) લઈ ચલાવવું સાફ, પણ વૃહસ્પતિ સરખા પાસેથી પણ એકાંતે હમેશ લીધા કરવું સાફ નહિ. ૧૭૯

एवं च गुणगवियं, तियसाणवि मंगलं समणरुवं,
गुणहर नरनाह कहं, अवसउणत्तेण ते गहियं. १८०

एमाइ मुणिय राया अइहिठो नठदुठमिच्छत्तो,
मुणिनाहं पयलंगो, खमावए नियय मवराहं. १८१

भणइ मुणीवि नरेसर, इदहमित्तेण संभमेण कयं,
नणु खमियं चेव मए, खंति चिय जं समण धम्मो. १८२

नत्थिहु मुणिवरनाणस्स, अविसओ इय विचित्तिडं रत्ता,
तायस्स अज्जियाए, गईविसेसं मुणी पुठो. १८३

मुणिणावि पिठकुक्कुड, वहमुलो तेसि सयलवुत्तો,
कहिओ जयावलीगम्भ, संभवावच्चपेरंतो. १८४

આ રીતે શ્રમણુ' રૂપ ગુણથી બહુ મૂલ્ય હોઈ દેવતાઓને પણ મંગળકારી છે, ત્યારે હે નરનાથ ! તે' તેને અપશકુનપણે કેમ ગણ્યુ' ? ૧૮૦

ઈત્યાદિક સાંભળીને રાજાના મનમાંથી અતિ દુષ્ટ મિથ્યાત્વ નાશ પામ્યું તેથી તે હર્ષિત થઈ મુનીશ્વરના પગે પડી પોતાનો અપરાધ અમા-વવા લાગ્યો. ૧૮૧

મુનિ બોલ્યા કે હે નરેશ્વર, એટલો બધો સંભ્રમ શામાટે કરે છે, મેં તો પ્રથમથીજ તને માફ કર્યું છે, કારણ કે ક્ષમા રાખવી એજ અમારો શ્રમણુ ધર્મ છે. ૧૮૨

રાજાએ વિચાર્યું કે આવા મુનીશ્વરના જ્ઞાનમાં કેઈ વાત છાની હોય એમ નથી, એમ વિચારી રાજાએ પોતાના બાપ તથા દાદીની શી ગતિ થઈ હશે તે તે મુનીશ્વરને પૂછી. ૧૮૩

ત્યારે મુનિએ લોટના ફૂકડથી માંડીને જયાવળીના ગર્ભ તથા પુત્ર પુત્રી થવા સૂધીનો સઘળો વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો. ૧૮૪

તો ચિતિયં નિવરૂણા, અહહ અહો મહિલિયાણ કૂરતં,
દી મોહસ્સ ગુરૂત્તં, ભવસ્સ ધિ વકૂત્થનીયત્તં. ૧૮૫

જઇ સંતિ નિમિત્તંપિ હુ, વિહિઓ પિટમય કુવકુઢવહો વિ,
તાયઙ્ગિયાણ જાઓ, एवं વિહદારુણ વિવાગો. ૧૮૬

દા અદ્યં કિહ હોહં, નિરત્થયં જેણ જિયસયા વહિયા,
અડ કોહલોહ મોહા, મિભૂયચિત્તેણ નિચ્ચંપિ, ૧૮૭

તા નૂળં ગંતઘ્વં, સરસરલેણં પહેણ નરયંમિ,
નત્થિ હુ ઇત્થ ઉવાઓ અહવા પુચ્છામિ ભયવં તં. ૧૮૮

અહ મુણિઝં નિવહિયયં, આહ મુણી મુણસુ નરવર ઉવાયં,
મળવયણ તણુવિસુદ્ધા, જિણિંદસદ્દમ્મ પઢિવત્તી. ૧૮૯

ત્યારે રાજાએ વિચાર્યું કે અહોહો સીઓનું કૂરપણું જીવો, વળી
મોહનો મહિમા જીવો, તેમજ સંસારની દુષ્ટતા જીવો. ૧૮૫

ત્યારે શાંતિના નિમિત્તે લોટના કૂકડાનો કરેલો વધ પણ મારા બાપ
અને દાદીને આવા ભયંકર વિપાકનું કારણ થઈ પડ્યો, ત્યારે હાય હાય,
મારી તે શી ગતિ થશે ! ૧૮૬

કેમકે મેં તો નિર્ધક સેંકડો જીવો નિત્ય અતિ ક્રોધ-લોભ-તથા
મોહથી વ્યાકુળ ચિત્ત રાખીને મારી નાખ્યા છે. ૧૮૭

માટે મારે તો નક્કી બાણની માફક સીધું નરક માર્ગે જવું પડશે,
એમાં કશો ઉપાય નથી, અથવા એ ભગવાનને એનો ઉપાય પૂછું. ૧૮૮

એટલામાં મુનિએ રાજાનું હૃદય જાણી લઈ કહ્યું કે હે નરવર, સાં-
ભળ-એનો ઉપાય છે-તે એ કે મન વચ્ચે કાયાથી વિશુદ્ધ થઈ જિનેશ્વરનો
ખરો ધર્મ અંગીકાર કર. ૧૮૯

મિત્તી પમોય કરુણા, મજજ્ઞત્યં સવ્વયાવિ કાયવ્વં,
નીસેસજિયં ગુણાદિયં, કિલિસ્સમાણાવિણીણ્ણુ. ૧૯૦

एवं काउं सम्मं, परिपालिय निरइयार वयनियमा
निठविय अठक्कम्मा, परमपयं जंति अचिरेण. १९१

अह तुठो भणइ निवो, भयवं अह मवि वयस्स किं उचिओ,
वागरइ गुरु नरवर, अन्नो को नाम उचिउ त्ति. १९२

तो रश्ना नियपुरिसा, वुत्ता भो भो कहेह मंतीण,
जह देवाणुपिण्हि, कुमरो रज्जे भिसित्तवो. १९३

नय कायव्वो खेओ, गहेमि दिक्खं सुदत्त गुरुपासे,
तेहिवि तेहव कदियं, संतुणं संतिप्पमुहाणं. १९४

તમામ જીવો પર મૈત્રી રાખ, અધિક ગુણવાળા પર પ્રમોદ ધર,
દુઃખી પર કડ્ડણ લાવ, અને અવિનીત જોઈ ઉદાસ રહે. ૧૯૦

કારણ કે એ રીતે અતિચાર રહિત વ્રત નિયમ પાળીને આઠે કર્મ
અપાવી થોડા વખતમાં પરમપદ પામી શકાય છે. ૧૯૧

ત્યારે હુષિત થઈ રાજા બોલ્યો કે હે ભગવન્ ! હું મારા જેવો પણ
વ્રત લેવાને યોગ્ય ગણાય કે ? ગુરૂ બોલ્યા, હે નરવર, ત્યારે બીજો કોણ
ઉચિત ગણાય ? ૧૯૨

ત્યારે રાજાએ પોતાના માણસોને કહ્યું કે તમે જઈ મંત્રીઓને કહો
કે તમારે કુમારને રાજ્યાભિષેક કરવો. ૧૯૩

મારા માટે તમારે કશો ખેદ ન કરવો. હું સુદત્ત ગુરૂના પાસે દીક્ષા
લઉં છું, ત્યારે તેઓએ પણ જઈને મંત્રી વગેરેને તે વાત તેમજ જ-
ણાવી. ૧૯૪

તે સંભંતા સવ્વે, અંતેરિઆડ કુમર કુમરીઓ,
સેસો પરિચળોઓ, તત્થારામે લહું પત્તો. ૧૯૫

મેઙ્ગિતલાસણત્થં, વિચ્છાદિય છત્તચામરા ડોવં,
કહકહવિ નિવં નાડં, સગમ્મયં તે મળંતિ ઇમં. ૧૯૬

ગયદાહુ વ્વ મુયંગો, વારીછદ વ્વ મત્તમાયંગો,
સીહો વ્વ પંજરગઓ, કિં જ્ઞાયસિ રજ્જમટુ વ્વ. ૧૯૭

તો રના મવ્વેસિં, મુણિવયણં સાહિયં નિરવસેસં,
તં મુણિય જાહસરણં, મંજાયં કુમર કુમરીણં. ૧૯૮

સંવેગભાવિણ્ઠિં, મવજવ્વિમ્મોહિં તેહિ ઉલ્લવિયં,
તાય અલં અમ્મહાણં, મોમેહિં મોગિમીમેહિં. ૧૯૯

ત્યારે તેઓ તથા રાણીઓ તથા કુમર કુમરીઓ, તથા શેષ વ્યાકર
નકરો સર્વે વિમાસણમાં પડી તે આરામમાં જલદી આવી પહોંચ્યા. ૧૯૫

ત્યાં છત્ર ચામરનો આ ટોપ છોડીને જમીનપર બેઠેલા તે રાજાને
જેમ તેમ કરી ઓળખીને ગદ્ગદ કંઠે તેઓ આમ કહેવા લાગ્યા. ૧૯૬

દાદ ખેંચી લીધેલા સર્પ માફક, પાણીમાં ખૂંચાઈ રહેલા મદમત્ત
હાથીના માફક, અને પાંજરામાં પડેલા સિંહની માફક તું રાજ્ય બ્રહ્મ થઈ
ને શું ચિંતવે છે? ૧૯૭

ત્યારે રાજાએ સર્વેને મુનિના બધાં વચનો સંભળાવ્યાં; તે સાંભળીને
કુમાર તથા કુમરીને જાતિસ્મરણ ઉત્પન્ન થયું. ૧૯૮

તેઓ સંસારથી ઉદ્ધિગ્ન થઈ સંવેગ પામી બોલવા લાગ્યા કે હે તાત,
ભોગિ (સર્પ) ની માફક ભયંકર ભોગોથી અમારે કશું કામ નથી. ૧૯૯

ગિળ્હિસ્સામો અમ્હેવિ, તાયપાણ્હિ સહ સમણ ભાવં,
પડિભણિયં નરવહ્ણા, (મા પડિવંધં કુળહવચ્છાં.) ૨૦૦

તો વિજય વમ્મ નિયમાઈણિજ્જ કુમરે ઠવિત્તુ રજ્જભરં,
જિણનાહ ચેઈણ્ણં, કાઠં અઠાહિયામહિમં. ૨૦૧

કઙ્કવયંતેરરપુત્ત, પુત્તિસામંતમંતિમાઈ જુઓ,
ગિળ્હઈ સુદત્ત ગુરુણો, પાસે ગુણહરનિવો દિવસં. ૨૦૨

કારુજ્ઞ સુપુન્નેણં, વિન્નતો કુમર સાહુણા સૂરી,
નયણાવલિપિ ભયવં, નિત્થારમ્મુ ભવસમુદ્દાઓ. ૨૦૩

ભણઈ ગુરુ કરુણાયર, સા સંપઈ કુઠવાહિ વિહુરતણૂ,
અચ્છિન્ન મચ્છિયા જાલ, પરિગયા લોયપરિભૂયા. ૨૦૪

પહ્ણવણ ફુરંત રુદ્ધ, જ્ઞાણવસા વદ્ધ તદ્ધનરગાઠ્ઠ,
અઈ દીહરસંસારા, ધમ્મસ્સુ ચિયા ન થેવં પિ. ૨૦૫

અમે પણ આપના સંઘાતે શ્રમણું પણ અંગીકાર કરશું, ત્યારે રાત્રી
બોલ્યો કે જેમ સુખ થાય તેમ કરો. ૨૦૦

બાદ ગુણધર રાત્રી વિજયવર્મ નામના પોતાના ભાણેજને રાત્રી ભાર
સોંપી જિનેશ્વરના ચેત્યોમાં અણ્ણિહક મહોત્સવ કરાવી કેટલીએક રા-
ણીઓ તથા પુત્ર પુત્રી સામંત અને મંત્રી વગેરેની સાથે સુદત્ત ગુરૂ પાસે
દીક્ષા લેતો હોયો. ૨૦૧-૨૦૨.

કરૂણા પૂર્ણ કુમાર સાધુએ સૂરિને વીનતી કરી કે હે ભગવાન! નય-
નાવળીને પણ સંસાર સમુદ્રથી તારો. ૨૦૩

ગુરૂ બોલ્યા કે હે કરૂણા નિધાન, તે હમણા કોઠની વ્યાધિથી પી-
ડાય છે, તેણીના શરીર પર માળીઓ ગણુ ગણુ છે, અને લોકો તેણીને હડ-
ધત કરે છે. ૨૦૪

તેણીએ પ્રતિકાણ રૂઢ ધ્યાનમાં રહી ત્રીજી નરકતું આયુષ્ય બાંધ્યું
છે અને તેને હજી અતિ લાંબો સંસાર ભટકવાનો છે, મારે ધર્મ પામવાને
લગાડે ઉચિત નથી. ૨૦૫

તો ગુરુવેરગગઓ, ચરણં પાલિત્તુ અભયરૂડિસાહ,
તહ અભયમઈ સમળી, જાયા દેવા સહસ્તારે. ૨૦૬

ઈત્યેવ ભરહસિત્તો, ચિત્તે ઇવ કરિસણિ કયસોહે,
સંકેયનિકેયં વર, સિરીઈ પુર મત્થિ સાણ્યં. ૨૦૭

વિણયંધરો ધરો ઇવ, સુપડો સફલઓ નિવો તત્થ,
લચ્છમઈ તસ્સ પિયા, પિયામહસ્તેવ સાવિત્તી. ૨૦૮

અહ સો ભય રૂડીવો, તત્તો ચવિઝ્ઞણ તીઈ ઉયરંમિ,
મુત્તામણિ વ્વ મુત્તી, પુઢે સુ ચિત્તો સમુપ્પન્નો. ૨૦૯

પઢિપુન્નેસુ દિણેસું, મુમ્મણિ પિમ્મણિય મુપુન્ન પઞ્ચારં,
સા પસવઈ મલય મહિ વ્વ, ચંદણં નંદણં પરમં. ૨૧૦

નાઝ્ઞણ ઇમં રાયા, પિયંવયાદાસચેઢિ વયણાઓ,
કારેઈ હઠતુટો, નયરે વહ્ધાવણં ઇવં. ૨૧૧

ત્યારે ભારે વેરાગ્ય ધારી ચારિત્ર પાળીને અભય રૂચિ સાધુ તથા
અભયમતી સાધ્વી સહસ્રાર દેવલોકમાં દેવતા થયા. ૨૦૬

બાદ કરિસય એટલે કર્પણુર્થી શોભતા ક્ષેત્રની માફક કરિશત એટલે
સે'કડો હાથીઓથી શોભતા આ ભરત ક્ષેત્રમાં લક્ષ્મીના સંકેત ધર સમાન
સાકેતપુર નગરમાં પર્વતની માફક સુપ્રતિષ્ઠાવાન્ અને રૂપશાળી વિનયધર
રાજા હતો, તેની બ્રહ્માની જેમ સાવિત્રી સ્ત્રી વખણાય છે તેમ લક્ષ્મીમતી
નામે પ્રિયા હતી. ૨૦૭-૨૦૮

હવે તે અભય રૂચિનો જીવ સહસ્રાર દેવલોકથી ચવીને છીપના પુ-
ટમાં જેમ મોતી ઉત્પન્ન થાય તેમ તે રાણીના ઉદરમાં ઉત્પન્ન થયો. ૨૦૯

પ્રતિપૂર્ણ દિવસે સારા સ્વપ્નથી સૂચિત થતા પુણ્યપ્રાગ્ભારપૂર્વક તેણી
મલય પર્વતની જમીનથી જેમ ચંદન પેદા થાય તેમ તે નંદનને જણતી
હતી. ૨૧૦

ત્યારે પ્રિયવંદા દાસીના વચનથી આ વાત જાણીને રાજા હ્રષ્તુષ્ટ
થઈ નગરમાં નીચે સુજળ વર્ધાપન કરાવવા લાગ્યો. ૨૧૧

(તથાહિ)

મુચ્ચંતિ ક્ષત્તિ પુરગુત્તિયાઈ, દાળાઈ મહંતિ પવત્તિયાઈ.
નિરુવમ કિજ્જહ હઠસોહ, નચ્ચંતિ પડર પાડલ અચોહ. ૨૧૨

આવંતિ બહુયજળ અક્ષવત્ત, ગાયંતિ કુલબ્બહુ કમલ નિત્ત,
તહિ પડહિં નમારિય મટ્ટ ચટ્ટ, દીસંતિ ઠાળડાળાંમિ નટ્ટ. ૨૧૩

બજ્જંતિ હુ ઘરિ ઘરિ તોરળાઈ, સોહિજ્જઈ વરરત્થામુહાઈ,
ઝજ્જિજ્જઈ જૂવહમુસલસહસ, ઠાવિજ્જહિ કંચળપુત્ત કલસ. ૨૧૪

एवं भूमिप्पहु जम्म महामहु कारिय दस दिवसइ नयरि
तउ कुमार मणोहरू नामु जसोहरू संठावइ अइहरिसभरि. ૨૧૫

સો વઠંતો નવનવ, કલાહિ નવસસહરૂ વ્વ પડિદિવસં,
જાઓ ય જુવળત્થો જસધવલિય સયલ દિસિવલઓ. ૨૧૬

अह अत्थि कुसुमनयरे, ईसाणो इव तिसत्तिपरिकलिओ,
ईसाणसेण राया, विजया नामेण से देवी. ૨૧૭

કેલીઓને ઝટ છૂટા કરવામાં આવ્યા, મહાદાન દેવરાવા લાગ્યાં, હા-
ટો શણગારાયાં, પૌરલોકમાં નાચ થવા લાગ્યા, ઘણા લોક અક્ષત લઈ રાજના
ઘરે વધાવવા આવ્યાં, કુળવધૂઓ ગીત ગાવા લાગી, ભાટ આરણ આશીર્વાદ
ભણવા લાગ્યા, ઠેકાણે ઠેકાણે નાટક થવા લાગ્યાં, ઘરે ઘરે તોરણ બંધાયાં,
ગલી ગુંચીના મુખડાં સાફ કરવામાં આવ્યાં, કેળિના થંભો અને મુશળો
ઊભા કરવામાં આવ્યાં, સોનાના કળશ સ્થાપવામાં આવ્યાં. આ રીતે રાજાએ
દશ દિવસ લગી નગરમાં જન્મોત્સવ કરાવી અતિ હર્ષિત થઈ કુમારનું અતિ
મનોહર યશોધર એવું નામ પાડ્યું. ૨૧૨-૨૧૩-૨૧૪-૨૧૫

તે કુમાર નવો અંદ્ર જેમ પ્રતિદિવસ કળાથી વધે તેમ નવી નવી
કળાઓથી વધતો થકો યૌવન પામી પોતાના યશથી સઘળી દિશાઓ ઘેળી
કરવા લાગ્યો. ૨૧૬

હવે કુસુમપુર નગરમાં ઈશાન (મહાદેવ) ની માફક ત્રણ શક્તિ સ-
હિત ઈશાનસેન નામે રાજા હતો તેની વિજયા નામે દેવી હતી. ૨૧૭

સો અભયમડ્ જીવો સગ્ગાઓ ચવિય તીઠ્ ડયરંમિ,
વરધૂયા સંજાયા, વિણયવર્ડ્ નામ વિવ્સાયા. ૨૧૮

પત્તા ય તરૂણભાવં, સયંવરા પેસિયા નરિંદેણ,
વહુ ખડ્ ચડગર સહિયા, કુમરસ્સ જસોહરસ્સ ઇમા. ૨૧૯

વિણયંધરસ્સ રન્નોય, વહુમણ નયર વાહિરુજ્જાણે,
આવાસિયા ય એસા, વિવાહદિવસે ય અહ પત્તે. ૨૨૦

ઠ્ઠિછવર્ડ્ પમુહેહિં, કુમરો મણિ રયણ કણય કલસેહિં,
મજ્જાવિઓ વિલેવણ, વત્થાહરણેહિ લંકરિઓ. ૨૨૧

આરોવિઓ મઈંદે, વીઠ્ઠ્જંતો ય ચારુચમરેહિં,
સિર ધરિય ધવલછત્તો, યુવ્વંતો માગહજણે. ૨૨૨

તેણીના ઉદરમાં અભયમતીનો જીવ સ્વર્ગથી ચવીને પુત્રીરૂપે અવ-
તર્યો, તેણીનું વિનયવતી એવું નામ પાડવામાં આવ્યું. ૨૧૮

તે થોવન પામી ત્યારે તેણી પોતાની ઇચ્છાથી યશોધરને વરી એટલે
રાજાએ ઘણા સૈન્ય સાથે યશોધરને પરણવા તેને મોકલાવી. ૨૧૯

તે વિનયધર રાજાના માનીતા બાહેરના ઉદ્યાનમાં આવી ઊતરી. હવે
વિવાહનો દિવસ આવી પહોંચ્યો. ૨૨૦

ત્યારે લક્ષ્મીવતી વગેરાએ મળી કુમારને મણિ, રત્ન અને સોનાના
કળશોએ કરી સ્નાન કરાવી વિલેપન કરી વસ્ત્ર તથા આભરણોથી અલંકૃત
કર્યો. ૨૨૧

પછી તે હાથીપર ચડી ચામરોથી વીંળતો થકો મસ્તકપર ધવળ
છત્ર ધારણ કરી ચાલવા લાગ્યો અને માગધ (ભાટ ચારણો) તેની સ્તુતિ ક-
રવા લાગ્યા. ૨૨૨

સિંધુરસ્વંધગણં, અણુગમ્મંતો નિવાઈ લોણં,
પડદિસિ વિ સંદરહ તુરિય, ઘટકલિઓ ય જા જાઈ. ૨૨૩

તા ફુરિય રૂઢરદાહિણ, નયણેણ જસોહરેણ કુમરેણ,
કલ્લાણ સિદ્ધિ ભવણે, કલ્લાણ ગિઈ મુળી દિટાં. ૨૨૪

મન્ને ઇરિસરુવં, કત્થવિ મં દિટ પુઞ્વયં તિ ઇમો,
ઈદ્દાપોહગયમણો, સ મૂલ્લિઓ હત્થિસ્વંધંભિ. ૨૨૫

અરિઓ ય નિવડમાણો, પાસટિય રામભદ્ર સિંઠણ,
કિં કિં તિ જંપમાણા, નિવાઈણો વિ ય તહિં પત્તા. ૨૨૬

ચંદણ જલપહુપવણ, પ્પયાણ પડળીકઓ કુમારવરો,
સુમરિય જાઈ પુટો, રન્ના કિં વચ્છ ઇયં તિ. ૨૨૭

તેના પાછલ હાથીપર ચડીને રાજ વગેરે ચાલ્યા, અને દરેક દિ-
શાએ રથ અને ઘોડાની ઠંઠ જમીને ચાલવા લાગી. ૨૨૩

એટલામાં કુમારની જમણી આંખ ફરફી એટલે તેણે કડ્યાણુ સિદ્ધિ
લવનમાં એક કડ્યાણુમય આકારવાળો સુનિ જોયો. ૨૨૪

તે જોઈ કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે ‘આપું’ રૂપ મેં પૂર્વે જોયેલું લાગે
છે, એમ ઇંદ્રાપોહ કરતાં તે હાથીના ખાંધ ઉપર મૂલિત થઈ ગયો. ૨૨૫

તેના પડખે બેઠેલા રામભદ્ર નામના મિત્રે તેને પડતાં ધરી રાખ્યો,
તેટલામાં “શુ’ થયું, શુ’ થયું” એમ બોલતા રાજ વગેરે પણ ત્યાં દોડી
આવ્યા. ૨૨૬

પછી તેના શરીરપર અંદન મિશ્રિત પાણી તથા પવન નાખતાં તે
શુદ્ધિમાં આવ્યો, એટલે તેને જાતિ સ્મરણુ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. રાજાએ પૂછ્યું
કે હે વત્સ, આમ કેમ બન્યું? ૨૨૭

(કુમારઃ)

તાય અદ્ગહિર સંસાર, વિલસિયં દાહણં ઇમં એવં,

(રાજા)

કો ઇત્થ અવસરો ભવ વિલસિય ચિંતાઈ તે વચ્છ. ૨૨૮

(કુમારઃ)

એસા કહા મહંતી, તા તાય કહિંપિ એગદેસંમિ,
હવવિસહ જેણ એવં, કહેમિ સયલં નિયય ચરિયં. ૨૨૯

રત્નાવિ તદેવ કણ, કુમરો સાદ્દ સુરિંદદત્ત ભવા,
આરઘ્ય પિઠકુક્કુડ, વદજણિય કિલેસ ભરવિરસં. ૨૩૦

નિયવુત્તંતં જાઈ, સુમરણ પજ્જંતયં તયં સુણિતં,
ખણઈ નિવાઈજણો કહ, વિરસો જિયવહવિગપ્પો વિ. ૨૩૧

કુમાર બોલ્યો:—હે તાત, આ બધું અતિ ગંભીર સંસારનું વિલસિત છે.

રાજા બોલ્યો:—હે વત્સ, આ વેળાએ તારે સંસારના વિલસિતની ચિંતા કરવાની શી જરૂર છે? ૨૨૮

કુમાર બોલ્યો:—હે તાત, આ બહુ મોટી વાત છે, મારે કોઈક ચોક્કસ જગાએ ખેસો કે જેથી હું મારું સધળું ચરિત્ર કહી સંભળાવું. ૨૨૯

રાજાએ તેમ કરતાં કુમાર સુરેન્દ્રદત્તના ભવથી માંડીને પિષ્ટમય કૂકડાના વધથી જે જે કલેશ થયા તે કહી બતાવ્યા. ૨૩૦

આ રીતે બલિસ્મરણ થવા પર્યંત તેનો તે વૃત્તાંત સાંભળીને રાજા વજેરે જનો બોલ્યા કે હાય હાય ! જીવ વધનો સંકલ્પ માત્ર પણ કેવો ભયાનક છે ? ૨૩૧

તો કયઅંજલિબંધો, કુમરો જંપડ પસીય મહ તાય,
અણુમન્નસુ ચારિત્તં, તરેમિ જેણં ભવસમુદ્ધં. ૨૩૨

પુત્ર અફનેહ મોહિય, મહ નરિંદ્રો કહિંપિ જા કુમરં,
ન વિસજ્જહ તા ઇમિણા, મહુરસરં વિન્નવિય મેયં. ૨૩૩

સંસારો દુહહેજ, દુઃખફલો દુસહ દુઃખરુવો ય,
નેહનિયલેહિ વદ્ધા, ન ચયંતિં તહાવિ તં જીવા. ૨૩૪

જહ ન તરહ આરુહિં, પંકે સુત્તો કરી થલં કહવિ,
તહ નેહપંકસુત્તો, જીવો ના રુહહ ધમ્મથલં. ૨૩૫

છિજ્જં સોસં મલણં, બંધં નિપ્પીલ્લણં ચ લોયંમિ,
જીવા તિલા ય પિચ્છહ, પાવંતિ સિણેહ પઢિવદ્ધા. ૨૩૬

પછી હાથ જોડી કુમાર કહેવા લાગ્યો કે હે તાત, મારાપર પ્રસાદ કરો અને મને ચારિત્ર લેવાની રજા આપો કે જેથી હું ભવસમુદ્ર તરું. ૨૩૨

ત્યારે પુત્રપર રહેલા અતિ સ્નેહથી મુઝાઈ ગયેલ મતિવાળો રાજા કુમારને રજા આપતાં આંચકો ખાવા લાગ્યો એટલે કુમાર મધુર સ્વરે નીચે સુજાળ વીનવવા લાગ્યો. ૨૩૩

આ સંસાર દુઃખનો હેતુ, દુઃખના ફળવાળો અથવા તો દુઃસહ દુઃખરૂપજ છે. તેમ છતાં સ્નેહરૂપ નિગડથી બંધાયલા જીવો તેને છોડી શકતા નથી. ૨૩૪

જેમ હાથી કાઢવમાં ખૂચી રહ્યાથી કિનારાની જમીનપર ચડી શકતો નથી, તેમ સ્નેહરૂપ કાઢવમાં ખૂચાઈ રહેલ જીવ ધર્મરૂપ જમીનપર ચડી શકતો નથી. ૨૩૫

તિલો જેમ સ્નેહ (તેલ) ના લીધે આ જગતમાં ફાપાય છે, શોષાય છે, મરડાય છે, બંધાય છે અને પીલાય છે તેમ જીવો પણ સ્નેહ (પ્રેમ) ના લીધેજ તેવાં દુઃખ પામે છે. ૨૩૬

દુરુજ્ઞિયમજ્જાયા, ધમ્મવિરુદ્ધં ચ કુલવિરુદ્ધં ચ,
કિ મકજ્જં જં જીવા, ન કુણંતિ સિણેહ પઢિવદ્ધા. ૨૩૭

થેવોવિ જાવ નેહો, જીવાણં તાવ નિવ્વુદ્ધ કત્તો,
નેહવત્થયંમિ પાવદ્ધ, પિચ્છ પર્વવીવિ નિવ્વાણં. ૨૩૮

ઇય સોઽ નિવો જંપદ્ધ, એવ મિણં કિંતુ વચ્છ અદ્ધ સચ્છ,
ઈશાણ રાયધ્ધયા, એસા કહ્ હોદ્ધિદ્ધિ વરાઈ. ૨૩૯

કુમરો મ્મણદ્ધ ઇમા વિ હુ, સાવિજ્જદ્ધ એમ વદ્ધયરો તાય,
સોઽજ્ઞ ઇમં સમ્મં, કયાવિ વુજ્જિજ્જ જિણધમ્મે. ૨૪૦

જુત્તં ઇમં તિ રન્ના, પુરોદ્ધિઓ મંત્રવદ્ધણો નામ,
પઠવિઓ તત્થે યં. સંવંધં કહ્મુ કુમરીણ. ૨૪૧

સ્નેહમાં બંધાયલાં જીવો મર્યાદા મૂકી ધર્મ વિરૂદ્ધ તથા કુળ વિરૂદ્ધ
અકાર્ય કરતાં અટકતા નથી. ૨૩૭

જ્યાં સૂધી જીવોના મનમાં થોડો પણ સ્નેહ રહે ત્યાં સૂધી તેમને
નિવૃત્તિ (શાંતિ) કેમ પ્રાપ્ત થાય ? જીવો દીવો પણ જ્યારે તેમાં સ્નેહ (તેલ)
પૂરું થઈ રહે છે ત્યારેજ નિર્વાણ (નાશ) પામે છે. ૨૩૮

આવું સાંભળી રાજા બોલ્યો કે હું સ્વચ્છ બુદ્ધિશાળી, વત્સ, તું
કહે છે તે સાચેસાચું છે, પણ આ ઈશાન રાજાની રાંક પુત્રીના શા હાલ
થશે ? ૨૩૯

કુમાર બોલ્યો એણીને પણ આ અતિકર સાંભળાવીએ, કારણ કે સ-
મ્યદ્ રીતે આ વાત સાંભળ્યાથી કદાચ એ પણ જિન ધર્મનો બોધ પામે. ૨૪૦

આ વાતને વાજળી માની રાજાએ પોતાના શબ્દવર્ધન નામના પુ-
રોદિનને કહ્યું કે, તું કુમરી પાસે જઈ આ બધો સંબંધ કહી આવ. ૨૪૧

સોવિહુ મંતૂળ સ્વળેણ, આગઓ મળઈ નિવકુમારસ,

સિદ્ધા મળોરહા કિદ, નિવેળ છુટો દમો આહ. ૨૪૨

દેવ ઇઓ હં પત્તો, તત્થેવં પમણિયા મળ કુમરી,

પમમળા હોડ સ્વળં, દેવાપસં સુળસુ મદે. ૨૪૩

નીરંગીપિદિયમુદી, કયંજલી ચત્તઆસના સાવિ,

આઈસમુ ત્તિ મળંતી, પયંપિયા મે નિવઈપુત્તી. ૨૪૪

ઈહંતસસ કુમારસ, સાહુદંસળ વમેળ અઝ્જેવ,

જાયં જાઈમરળં, સંમરિયં પુવ્વમવન વગં. ૨૪૫

(તથાદિ)

આસિ વિસાહાઈ નિવો, મુરિંદદત્તો જસોદરા પુત્તો,

વુત્તો ઇત્તિયમિત્તો વિ, જ્ઞત્તિ મુચ્છંગયા કુમરી. ૨૪૬

ત્યારે તે પુરોહિત ત્યાં જઈ થોડીવારમાં પાછો આવી રાત્રને કહેવા લાગ્યો કે કુમારના મનોરથ સિદ્ધ થયા છે. રાત્રએ પૂછ્યું કે શી રીતે ? ત્યારે તે બોલ્યો:-૨૪૨

હે દેવ, હું ઇહાંથી ત્યાં જઈ કુમરીને કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્રે, ક્ષણભર એક ચિત્ત રાખીને રાત્રનો આદેશ સાંભળ. ૨૪૩

ત્યારે તે સાડીથી મુખ ઢાંકી હાથ જોડી આસન છોડી બોલી કે ખુ શીથી ફરમાવો, એટલે મેં તેને આવી રીતે કહ્યું. ૨૪૪

આડી આવતા કુમારને સાધુના દર્શનના થોડે બાદે હમણાં જ જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન થતાં તેને પોતાના નવ ભવ સાંભર્યા છે. ૨૪૫

તે આ રીતે કે (પહેલા ભવમાં) વિશાળા નગરીમાં તે યશોધરાનો સુરેન્દ્રદત્ત નામે પુત્ર હતો, આટલું હું બોલ્યો કે અટ કુમરી મૂઠા પામી. ૨૪૬

સ્વળ મિત્તેણં સંપન્ના, ચેયણા જંપિયા મયા ણસા,
કિમિયં તિ તીહ વુત્તાં, જસોદ્ધરા મદ હં ચેવ. ૨૪૭

તા કુમરેણ વ સવ્વં, કહિઝણં જંપિયં ઇમં તીણ,
વીવાદેણ અલં મે, જં રુઝ્ઝ કુણડ તે કુમરો. ૨૪૮

તં સુણિય આગઓ હં ઇવં કહિણ પુરોહિણ નિવો,
મંઝવડ લહું વુત્તાં. મળોરહં નામ નિયરજ્જે. ૨૪૯

કુમાર જસોદ્ધર સામંત મંતિએતેડરેણ પરિયરિઓ,
સિરિંદમ્મડ મળદ્ધર, પાસે દિક્કલ્લં પવજ્જેડ. ૨૫૦

અદ્ધ સો જસોદ્ધરસુણી, છજ્જીવનિકાય પાલણુજ્જુત્તો,
દુદ્ધરતવચરણજલંત, જલણનિદ્ધિય દુરિયદુમ્મો. ૨૫૧

ગુરુપાયપસાય વિબુદ્ધ, સુદ્ધ સિદ્ધંત સારસવ્વસો,
સવ્વસ્સોયવિમુક્કાં, ઉક્કોસ ચરિત્ત સુપવિત્તો. ૨૫૨

થોડીવારમાં તે શુદ્ધિમાં આવી એટલે મેં 'પૂછ્યું' કે, આ શું બન્યું ?
ત્યારે તે બોલી કે હે ભદ્ર, યશોધરા તે હું પોતે છું. ૨૪૭

પછી કુમારની માફક તેણીએ બધી વાત કહીને એવું કહ્યું કે મારે
પરણવું નથી, કુમારને જે કરવું હોય તે કરે. ૨૪૮

તે સાંભળીને હું ઇહાં આંચો છું. આ રીતે પુરોહિતે કહેવાથી રા-
જાએ પોતાના મનોરથ નામના નાના પુત્રને રાજ્યપર સ્થાપ્યો. ૨૪૯

બાદ રાજાએ કુમાર-યશોધરા-સામંત-મંત્રિ-તથા રાણીઓની સાથે
શ્રી ઇન્દ્રભૂતિ ગણધરની પાસે દીક્ષા લીધી. ૨૫૦

હવે તે યશોધર મુનિ પદ્મકાયના જીવોની રક્ષા કરવામાં ઉદ્યુક્ત થઈ
મારે તપરૂપ અગ્નિથી પાપરૂપ તરૂને બાળવા લાગ્યો. ૨૫૧

શુદ્ધના ચરણમાં રહી તેણે શુદ્ધ સિદ્ધાંતના સારનું જ્ઞાન મેળવ્યું,
અને તે સર્વ આશ્રવદ્વાર બંધ કરીને ઉત્કૃષ્ટ આસ્ત્રિથી પવિત્ર રહેવા લાગ્યો. ૨૫૨

મંપત્તાય રિયપઓ, પઓસરહિઓ હિઓવએસેદિ,
નિત્યારિય મવિયજનં, ઉપ્પાડિય કેવલં નાણં. ૨૫૩

દુઠટમૂલપગઈ, ઉત્તરપગઈણ અઠવન્નસયં,
મ્મવિહં નિઠવિયદુહો, પત્તો અયરામરં ઠાણં. ૨૫૪

વિણયવઈ વિ હુ સવ્વં, જણગાઈણં કહેવિ નિયચરિયં,
મંબુદ્ધા પવ્વડયા, સુગઈએ માયણં જાયા. ૨૫૫

एवं दुःखपरंपरा ममुमतः संकल्पितस्यापि भो,
आरंभेण यशोधरस्य सततं श्रुत्वा पुराजन्ममु,

दुःखध्वंसकरीं भवार्णवतरीं सद्धर्मवासस्तुरीं,
नित्यं जीवदयां हताखिलभयां भया विधत्ता क्षयां. ૨૫૬

(इति यशोधर चरितं समाप्तं)

પછી આચાર્ય પદ પામી તે પ્રદેષ રહિતપણે હિતોપદેશ આપીને
ભવ્ય જનોને તારતો થકો કેવળજ્ઞાન પામ્યો. ૨૫૩

આ રીતે કર્મની આઠ મૂળ પ્રકૃતિ અને એકસોઅઠાવન ઉત્તર પ્રકૃ-
તિ અપાવીને દુઃખ દૂર કરી તે અજરામર સ્થાન પામ્યો. ૨૫૪

વિનયવતી પણ પોતાના પિતાદિકને પોતાનું સધળું ચરિત્ર કહીને
પ્રવ્રજિત થઈ સુગતિએ પહોંચી. ૨૫૫

આ રીતે યશોધરને પ્રાણિ હિંસાના સંકલ્પ માત્રથી પણ કેવી દુઃખ
પરંપરા પ્રાપ્ત થઈ તે સાંભળીને હે ભવ્યો ! તમે નિત્ય દુઃખનો ધ્વંસ કરનાર-
સંસાર સમુદ્રથી તારનાર-સદ્ધર્મરૂપી વશ્રને વણનાર-સર્વ ભયને ભાંજનાર-
અને અક્ષય એવી જીવદયા પાળ્યા કરો. ૨૫૬

એ રીતે યશોધરનું ચરિત્ર પુર્ણ થયું.

એકાદશ ગુણ.

ઉક્તો દયાલુ રિતિ દશમો ગુણઃ, સંપ્રતિ મધ્યસ્થ સોમદૃષ્ટિ
લક્ષણ મેકાદશ ગુણ મભિધિત્સુ રાહ,—

દયાલુપણા૩૫ દશમો ગુણ કહ્યો, હવે મધ્યસ્થ સોમદૃષ્ટિ-
ણા૩૫ અગીઆરમો ગુણને કહેવા ઇચ્છતા થકા કહે છે:—

(મૂળ ગાથા.)

મજ્જન્ત્ય સોમદિટ્ઠી—
ધમ્મવિયારં જહટ્ઠિયં સુણઇ,
કુણઇ ગુણ સંપઓગં—
દોસે દૂરં પરિચ્ચયઇ. ૧૮

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

મધ્યસ્થ અને સૌમ્ય દૃષ્ટિવાળો પુરૂષ ખરા ધર્મ વિચારને
સાંભળી શકે છે, અને ગુણોના સાથે બેડાઇ દોષોને દૂર તણ શકે
છે. ૧૮

(ટીકા.)

મધ્યસ્થા કચિદ્ દર્શને પક્ષપાતવિકલા—સૌમ્માચ પ્રદ્રેષાભાવાદ્દૃષ્ટિ
દર્શનં યસ્ય સ મધ્યસ્થ સૌમ્યદૃષ્ટિઃ—સર્વત્રા રક્તદ્વિષ્ટિત્વમ્, —

મધ્યસ્થ એટલે કોઈ પણ દર્શનમાં પક્ષપાત રહિત અને પ્રદ્રેષ નહિ
હોવાથી સૌમ્ય એવી દૃષ્ટિ એટલે દોષવાની નજર જેની હોય તે મધ્યસ્થ
સૌમ્ય દૃષ્ટિ કહેવાય—અર્થાત્ જે સર્વ સ્થળે-રાગદ્રેષ રહિત હોય તે મધ્યસ્થ
સૌમ્ય દૃષ્ટિ ગણવો.

ધર્મવિચારં નાનાપાષંડ મંડલી મંડપોપ નિહિત ધર્મપણ્ય સ્વરૂપં યથા-
વસ્થિતં સગુણ નિર્ગુણાલ્પબહુગુણતયા વ્યવસ્થિતં કનકપરીક્ષાનિપુણ વિશિષ્ટ
કનકાર્થિં પુરુષવત્ પુણતિ બુદ્ધયતે.

(તેવો પુરુષ) ધર્મ વિચારને એટલે કે અનેક પાપાંડિઓની મંડ-
ળીઓના મંડપમાં ઉપસ્થિત થએલ ધર્મરૂપી માલના સ્વરૂપને યથાવસ્થિતપણે
એટલે કે સગુણને સગુણપણે, નિર્ગુણને નિર્ગુણપણે, અલ્પગુણને અલ્પગુણપણે
અને બહુગુણને બહુગુણપણે-સોનાની પરીક્ષામાં કુશળ હોઈ ખરા સોનાને
બહુ કરનાર પુરુષની માફક ઓળખી કહાડે છે.

અતएव करोति विदधाति गुणसंयोगं-गुणै र्ज्ञानादिभिः सह संबंध,
दोषान् प्रतिपक्ष भूतान 'दूरं ति' दूरेण परित्यजति परिहरति, सोमवसु
ब्राह्मणवत्.

એથીજ કરીને (તેવો પુરુષ) ગુણ સંપ્રયોગ એટલે જ્ઞાનાદિક ગુણોની
સાથે સંબંધ કરે છે એટલે પાડે છે. (તેમજ) તેના પ્રતિપક્ષ ભૂત દોષોને
દૂરથી પરિત્યજે છે એટલે પરિહરે છે, સોમવસુ બ્રાહ્મણના માફક.

तत्कथा चैवं.

કોસંઘી અતિ પુરી. પશૂપત્તવા સુચ્છુલઠિ વ્વ.

आजम्म अइ दरिदो. सोमवसु तत्थ वरविप्पो. ?

સોમવસુની કથા આ પ્રમાણે છે.

જેમ સેલડીમાં અનેક પર્વ (ગાંઠો હોય છે, તેમ અનેક પર્વ પાણી
પીવાના સ્થળ) વાળી કોશાંબી નામે નગરી હતી, તેમાં જન્મથી અતિદરિદ્ર
સોમવસુ નામે એક મોહોટો વિપ્ર હતો. ૧

જં જં કરેડ કમ્મં. તં તં સયલંપિ હોડ સે વિહલં,
તા ઉચ્ચિગ્ગો ધણિયં. જાઓ ધમ્મુમ્મુહો કિંચિ. ૨

મો ધમ્મસત્થપાઢેણ, ધમ્મસાલાઇ અન્નદિયહંમિ.
સિસ્સાણ કહિજ્જંતં, ધમ્મફલં ઇય નિસામેઇ. ૩

ગિરિસિહર તુરંગા દંતિણો ભૂરિદાણા—
જિયજલહિ તરંગા વાડવેગા તુરંગા,
રહવર મહકોડી લચ્છિ વિચ્છ હુસારા—
નગર નિગમમાઈ હંતિ ધમ્મા જિયાણં. ૪

અમરનિયરપુડ્ડજંવાસવત્તં પવિત્તં, સયલભરહરજ્જં ભૂરિભોગેહિ સજ્જં,
હલહરનિવહિત્તં જં ઇહં કેસવત્તં, કયમ્બુવળચમકં ધમ્મલીલાઇયંતં ૫

રહસ વસનમંતુ હામ દેવિંદ વિંદ—
પ્પણય મસમસુક્કલં જં ચ તિત્થાહિવત્તં,
અવર મવિ પસત્થં પાણિણો જં લહં તે—
ત મિહ ફલ મસેસં ધમ્મ કપ્પ દુપસસ. ૬

તે જે જે કામ કરતો તે તે અધુ નિપ્પૂણ થતું, તેથી તે ઉદિગ્ગ થઈ ધર્મથી કંઈક આસ્થાહીન થવા માંડ્યો. ૨

હવે તે એક દિવસે ધર્મશાળામાં ધર્મ શાસ્ત્ર પાઠ કે પોતાના વિદ્યા-
ધિઓને કહેવા માંડેલું નીચે મુજબનું ધર્મ ફળ સાંભળવા લાગ્યો. ૩

પર્વતના ટોચ જેવડા ઊંચા મદઝરતા હાથીઓ, દરિયાના તરંગોને
જીતનાર પવનવેગી ઘોડા, ઉત્તમ રથો, કેટિ સંખ્ય સુભટો, અને લક્ષ્મીથી
આબાદ નગર ગામ વગેરે તમામ વસ્તુ જીવોને ધર્મથી મળે છે. ૪

દેવગણને પૂજનીય એવું પવિત્ર ઇંદ્રપાણું, ઘણા ભોગ સુખવાળું ચ-
ક્રવર્તિ રાજ્ય, બ્રહ્મદેવપાણું, વાસુદેવપાણું—ઈત્યાદિક જગતને ચમત્કારક પદ-
વીઓ બધી ધર્મની હીલા છે. ૫

વ્રતી ભારે ઊતાવળથી ઊછળતી માળાવાળા ઇંદ્રો જેને નમે છે એવું

મહા સુખમય તીર્થંકરપણું તથા બીજું પણ સઘળું પ્રશસ્તપણું જે પ્રાણિઓ મેળવી શકે છે તે બધું ધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષનું ફળ બાણવું. ૬

તં સોઝ જંપડ દિઓ, સચ્ચ મિળં કિંતુ કહમુ પસિઝળ,
કસ્મ સયાસે एसो, ધમ્મો મે ગિણિહયવ્વુત્તિ. ૭

સો પડિમળેડ મિટં, મુંજેયવ્વં મુહં ચ સોયવ્વં,
લોયપ્પિઓ ય અપ્પા, કાયવ્વો ઇય પપ્પ તિન્નિ. ૮

જો સમ્મં અવવુજ્જહ, અણુચિટ્ઠં તસ્સ પાયમૂલંમિ,
ગિણિહજ્જ તુમં ધમ્મં મદ્દપયં મદ્દ લહુ લહિસિ. ૯

કો પુણ एसિં અત્થુત્તિ, પુચ્છિઓ કહડ ધમ્મપાદી વિ,
મો મદ્દ વિમલમદ્દણો, પરમત્થં एस વુસંતિ. ૧૦

અહ મુદ્ધધમ્મ હેડં, દંસણિણો બહુવિદ્ધેવિ પુચ્છંતો,
एसમંમિ સન્નિવેસે, સમાગઓ ખિવલ્લવેલાएस. ૧૧

તે સાંભળીને સોમવસુ બ્રાહ્મ્યો કે એ વાત સાચી છે, પણ મહેરબાનીની રાહ મને બાણવો કે મારે એ ધર્મ કોના પાસેથી લેવો? ૭

ત્યારે તે ધર્મ શાસ્ત્ર પાઠક બ્રાહ્મ્યો કે “ગીહું ખાવું, સુખે સૂવું, અને પોતાને લોકપ્રિય કરવો” એ વાળુ પદને જે બરેબર બાણતો અને પાળતો હોય, તેના પાસેથી તારે ધર્મ લેવો કે જેથી હે ભદ્ર! તું બલદી ભદ્રપદ પામીશ. ૮-૯

તે ધર્મ શાસ્ત્ર પાઠકને તેણે પૂછ્યું કે એ પદોનો અર્થ શો? ત્યારે તેણે કહ્યું કે એનો પરમાર્થ તો જે નિર્મળ બુદ્ધિવાળા હોય તે બાણ. ૧૦

હવે શુદ્ધ ધર્મના મારે અનેક દર્શનિઓને તે પૂછતો પૂછતો એક ગામમાં ભિક્ષાની વેળાએ આવી પહોંચ્યો. ૧૧

ઓયરિઓ મઢિયાણ, પગસ્સ ઢ્વત્તલિંગધારિસ્સ,
હોસુ અતિહિ ત્તિ તં ઠવિય, અપ્પણા સો ગઓ ભિક્કલં. ૧૨

ગઢિહં યવેણ ભિક્કલં, સો પત્તો તો દુવેવિ તે ખુત્તા,
સમયંમિ ધમ્મતત્તં, દિણ્ણ પુઠો કહહ લિંગી. ૧૩

મહ્હ ઇહ સોમગુરુણો, અમ્હે જસસુજસ નામયા સીસઃ,
ઉવહં ણે તત્તં, મિઠં ખુત્તવ્વ મિચ્ચાહ. ૧૪

નય અત્થો પરિકહિઓ, અચિરેણ ગઓ ગુરુય પરલોયં,
તો હં નિયચુદ્ધીણ, ઇય આરાહેમિ ગુરુવયણં. ૧૫

મંતોસહમાઈહિં, વિહિઓ મે લોગવલ્લહો અપ્પા,
પાવેમિ મિઠ મન્નં, ઇહ મઢિયાણ સુવેમિ મુહં. ૧૬

ત્યાં તે એક અવ્યક્ત લિંગધારિની મઢીમાં ઊતર્યો, તેણે તેનો અ-
તિથિ તરીકે સ્વીકાર કર્યો અને પછી તે ભિક્ષા માગવા ગયો. ૧૨

તે બીજા લઈને ક્ષણવારમાં પાછો આવ્યો, પછી બે જાણે તે ખાધું,
બાદ નવરાસની વેળાએ તે બ્રાહ્મણે તે લિંગીને ધર્મનું તત્વ પૂછ્યું. ૧૩

લિંગી જોડ્યો કે હે ભદ્ર, સોમ નામના ગુરૂના અમે યશ અને સુ-
યશ નામે બે ચેક્ષા છીએ. ગુરૂએ અમને “ સીહું ખાવું ” ઇત્યાદિ તત્વ ઉ-
પદેશ્યું છે. ૧૪

પણ તેનો અર્થ નહિ કહેતાં ગુરૂ પરલોકવાસી થયા છે, તેથી હું
મારી ખુદ્ધિએ આ રીતે ગુરૂવચન આપ્યું છું. ૧૫

મંત્ર અને ઔષધો જતાવવાથી હું લોકપ્રિય થયો છું, તેથી મને
મિદાન્ત મળે છે, અને આ મઢીમાં મુખે મુકીયું. ૧૬

અહ ચિત્તં સોમવસુ, અહો ઇમો ગુરુવદ્વતત્તસ્સ,
સમશ્વયં જં ગુરુણો, મિષ્ણાઓ સંમહુરે નેવં. ૧૭

(તથાહિ)

મંતોસહિપમુદેહિં, જાયં જીવાણ યાયણં નૂણં,
તો લોગપિઓ અપ્પા, કહ પરમત્થેણ રૂઢ હોઈ. ૧૮

પાણ મિઠ મન્નં, જણેં જીવાણ ગાઢરસગિદ્ધિં,
તત્તો ભવપરિબુદ્ધો, તા પરમત્થેણ કહુય મિણં. ૧૯

દિમધામધામ નિમ્મલ, સીલાણ રિસીણ વિજિયકરણાણ,
એગંતવાસવદ્ધા, નણુ મુહસિજ્જા વિ પહિસિદ્ધા. ૨૦

(તથા ચોક્કં.)

મુખશય્યા સનં વસ્ત્રં, તાંબુલં સ્નાનમંડનં,
દંતક્ષાણ્ટં મુગંધં ચ, બ્રહ્મચર્યસ્ય દૂષણં. ૨૧

ત્યારે સોમવસુ વિચારવા લાગ્યો કે અરે આ તો શુદ્ધે કહેલા ત-
ત્વનો બાહેરનો અર્ધજ સમજેલો લાગે છે, પણ શુદ્ધનો અભિપ્રાય એમ હોય
જ નહિ. ૧૭

કેમકે મંત્ર અને ઔષધ વગેરેમાં તો નિયમા અનેક જીવોનો ધાત
થાય છે, તો પછી પરમાર્થે આત્મા હોકપ્રિય થયો કેમ ગણાય? ૧૮

વળી મીઠું અન્ન તો પ્રાથે જીવોને આકર્ષી રસ શુદ્ધિ કરાવે છે, અને
તેથી તો સંસાર વધી પડે તેથી પરમાર્થે તે કટુકળ છે. ૧૯

તેમજ ચંદ્રમાના પ્રકાશ જેવા નિર્મળ શીંગને ધારણ કરનાર અને
ઈન્દ્રિયોને વશમાં રાખનાર રૂપિઓને એક મુકામે ધિર રહી સુખશય્યા કર-
વાનો પ્રતિષેધ કરેલ છે. ૨૦

જે માટે કહેલું છે કે.

સુંવાળી શય્યા, સુંવાળું આસન, સુંવાળાં વસ્ત્રો, તાંબૂલ, સ્નાન,
શણગાર, દાંતણુ, અને મુગંધ એ બ્રહ્મચર્યના દૂષનાર છે. ૨૧

इय चित्तिउण तेणं, पुठो लिंगी कहेसु भइ तुहं.
गुरुभाया कत्थ स आह, अमुगगामंमि निवसेइ. २२

वीयदिणे सोमवसू, तत्थेव गओ ठिओ य मुजसमहे,
भुत्ता दुवेवि गेहे इक्खस्स महिदिसिठस्स. २३

पुठो य तेण तत्तं, मुजसो कहिउण पुव्ववुत्तं,
भणइ इगंतर महयं, जिमेमि मह होइ तो मिठं. २४

झाणज्झयणपसंतो, जत्थव तत्थव मुहं सुवामि त्ति,
लोयप्पिओ निरीहु त्ति, एव पकरोमि गुरुवयणं. २५

તં મુણિય દિઓ ચિંતઇ, ચારુતરો एस किंतु गुरुवयणं.
अइ गंभीरं को नणु, जाणइ गुरुयाण भिप्पायं. २६

એમ ચિંતવીને તેણે લિંગીને પૂછ્યું કે હે ભદ્ર, તારો ગુરુ ભાઈ
ક્યાં છે તે કહે, ત્યારે તે બોલ્યો કે તે અમુક ગામમાં રહે છે. ૨૨

ળીબા દિવસે સોમવસુ ત્યાં પહોંચ્યો અને સુયશના મઠમાં ભિતર્યો,
પછી બંને જણા એક મહદ્વિદ શેઠના ઘરે જમ્યા. ૨૩

પછી તેણે સુયશને તત્ત્વ પૂછતાં તેણે પૂર્વનો વૃત્તાંત કહી સંભળાવી
કહ્યું કે હું એકાંતરે જમું છું તેથી તે અને મીઠું લાગે છે. ૨૪

ધ્યાન અને અધ્યયનમાં પ્રશાંત રહી જ્યાં ત્યાં મુખે મુખે બહુજી,
અને નિરીહ રહેવાથી લોકપ્રિય રહ્યો છું, એમ ગુરુવચન પાળું છું. ૨૫

તે સાંભળીને ગ્રાહ્યણ વિચારવા લાગ્યો કે, પેહેલા કરતાં આ તારો
છે, છતાં ગુરુ વચન હજી અતિ ગંભીર લાગે છે, માટે તેનો અભિપ્રાય કોણ
બાણી શકે? ૨૬

કદાચિ વૈદ્ઘ્નિમીએ, સુદ્ધં અત્થં અહં મુણિસ્સામિ,
ઇય ચિંતા સંતત્તો, સંપત્તો પાઢલિ પુરંમિ. ૨૭ .

સત્થપરમત્થ વિત્થાર, વેદ્ધો જઇણ સમય કુસલસ્સ,
વિબુહસ્સ તિલોયણ નામગસ્સ ગિહ મેસ સંપત્તો. ૨૮

પવિસંતો ય નિરુદ્ધો, જા અણવસરૂ ત્તિ દારવીલેણં,
દંતવણ કુસુમહત્થો, તા એમો કિંકરો પત્તો. ૨૯

મગ્ગિઙ્ગંતો વિ અદાઝ, દંતવણ માઈ સો ગઓ મજ્ઞે,
નિસ્સરિય સ્વણેણ અમગ્ગિઓ વિ તં દાઝ મારદ્ધો. ૩૦

એસ ન દિંતો પુલ્લિં, કિ મિણ્ણિ દેઙ્ગિ ત્તિ સોમવસુ પુઠો,
પમ્મણ્ણિ વિત્તી પદમં, પહુણો દિન્ને હવદ્ધ મત્તી. ૩૧

છતાં કોઈ પણ ઉપાયે આ વાણીનો શુદ્ધ મારે જાણવો જોઈએ એમ
ચિંતાથી તપતો થકો તે પાઠલિ પુત્ર નગરમાં આવ્યો. ૨૭

ત્યાં શાસ્ત્રના પરમાર્થને જાણનાર, જૈન સિદ્ધાંતમાં કુશળ ત્રિલોચન
નામના પંડિતના ઘરે તે આવી અડ્યો. ૨૮

તેને ઘરમાં પેસતાં દ્વારપાળે અવસર ન હોવાનું કહીને અટકાવ્યો
એટલામાં દાતણ અને કૂલ લઈ એક આકર આવી પહોંચ્યો. ૨૯

ત્યારે સોમવસુએ દાતણ માગતાં પણ તે તેને નહિ આપતાં અંદર
ગયો—બાદ તરત બાહર નીકળીને વગર માગ્યે તે દેવા લાગ્યો. ૩૦

સોમવસુએ પૂછ્યું કે પહેલાં નહિ દેતો હતો અને હવે કેમ આપે
છે ? ત્યારે તે છડીદાર બોલ્યો કે પહેલાં સ્વામિને આખ્યાથી ભક્તિ ગ-
ણાય. ૩૧

ઇહરા વન્ના તસ્સ ડ, ડદ્ધરિયં સેસયાણ સેસે વ,
ઇત્તો ચ દોહિ પુરિસેહિ, મગ્ગિયં તત્થ આયમણં. ૩૨

एगाए तरुणीए, दिन्नं तं वालुगाइ एगस्स,
वीयस्स दीहदंडग उल्लंकेणं दिएण तओ. ૩૩

પુઠો મળઈ દુવારી, મો મદ્દ ઇમીઈ પદમઓ મત્તા,
વીઓ ડળ પરપુરિસો, તા એવં ચેત્ર ડચિયં તિ. ૩૪

इत्थंतरंमि बहुभट्ट, चट्ट पयडिज्जमाणमइ विहवा,
वर सिवियं आरुढा, तत्थेगा आगया तरुणी, ૩૫

કા એસા કિ એવં, સમેઈ ઇય પુચ્છિએ પુણો તેણં,
દોવારિએણ મણિયં, પંડિયધૂયા ઇમા મદ્દ. ૩૬

એમ નહિ કરિએ તો તેની અવજ્ઞા થાય, માટે જે બાકી રહે તે
શેષ જનોને શેષા માફક આપવું નેહએ. એટલામાં ત્યાં બે જણે આચમન
માગ્યું. ૩૨

ત્યારે એક તરુણ સ્ત્રીએ એક જણને ઝારીમાં ભરીને આપ્યું અને
બીજાને લાંબી લાકડીમાં બાંધેલ ઉલીચણા વતી આપ્યું. ૩૩

ત્યારે સોમવસુએ દ્વારપાળને તેનું કારણ પૂછતાં તે બોલ્યો કે હે
ભદ્ર, પહેલો એનો ભત્તા છે, અને બીજો પરપુરુષ છે, માટે એમજ આપવું
વાજબી છે. ૩૪

એટલામાં ત્યાં ઘણા ભાટ ચારણોથી વખણાતી બુદ્ધિવાળી ઉત્તમ
શિક્ષિકાપર ચડીને એક તરુણ કુમારી આવી. ૩૫

સોમવસુએ પૂછ્યું કે આ કોણ છે અને આમ કેમ આવેછે? ત્યારે
દ્વારપાળ બોલ્યો કે, હે ભદ્ર! આ પંડીતજીની પુત્રી છે. ૩૬

રાયડલંમિ સમસ્તા, પયપૂરણ પત્ત ગરુય સમ્માણા,
સગિહં સમેદ્દ એવં, સરસ્સઈ નામ વિક્કાયા. ૩૭
કહ પૂરિયં ઈમીએ, પયં તિ દિય પુચ્છિઓ મળદ્દ વિત્તી,
(તેન શુદ્ધેન શુદ્ધયતિ)

અવલંબિયં પય મિમં, રન્ના ઈય પૂરિય મિમીએ. ૩૮
(તત્તથા)

યત્સર્વ વ્યાપકં ચિત્તં, મલિનં દોષરેણુભિઃ,
સદ્વિવેકાંબુસંપર્કાત્ તેન શુદ્ધેન શુદ્ધયતિ. ૩૯
અહ સા ગિહં પવિટા, જળમેળ મિનંદિયા તઓ વિપ્પો,
ચિત્તદ્દ ઈસ્સ સયલો, પરિવારોવિ હુ અહો વિબુહો. ૪૦
લદ્ધાવસરો ય ગઓ, પળઓ ય તિલોયણસ્સ પયકમલ્લં,
વિન્નવદ્દ વિબુહપુંગવ, વયગહણં કાઠ મિચ્છામિ. ૪૧

તેણી દરબારમાં જઈ સમક્ષ્યાના પદો પૂરી ભારે માન મેળવી
પોતાને ઘરે આવી છે અને તેણીનું સરસ્વતી એવું નામ છે. ૩૭

તેણીએ કયું પદ પૂર્યું એમ તેણે પૂછતાં દ્વારયાજ બોલ્યો કે, રાજાએ
એ પદ પકડયું હતું કે. ૩૮

તે પદ તેણીએ આ પ્રમાણે પૂર્યું:—

જે આ સર્વમાં શુદ્ધાર્થ રહેલું ચિત્ત દોષ રૂપ રજથી મલિન થયેલું
છે, તેને સદ્વિવેક રૂપ પાણીના સંબંધથી શુદ્ધ કરવામાં આવે તો તે શુદ્ધ
થવાથી શુદ્ધ થવાય છે. ૩૯

હવે તે ઘરમાં પેઠી એટલે પિતાએ તેને અભિનંદિત કરી, ત્યારે
સોમવસુ વિચારવા લાગ્યો કે અહો આતો તમામ પરિવાર પણ મુશિક્ષિત
દેખાય છે! ૪૦

પછી અવસર પામી તે અંદર જઈ ત્રિવેચનતા પગે લાગ્યો, અને
વીનવવા લાગ્યો કે હે મહાપંડિત હું દીક્ષા લેવા આહું છું. ૪૧

તા પસિય સાદસુ ગુરું, કસસ સયાસંમિ હં ગહેમિ વયં,
સો આહ જો પયતિયં, મિટં મુત્તવ્વ મિચ્છાઈ ૪૨

વવ્લાણઈ તહ પાલઈ, તસસ સયાસે ગહેમુ તં દિક્કવં,
તો જંપઈ સોમવસુ, કો પુણ ણણસિ પરમત્થો. ૪૩

મળઈ વુહોવિ મહાયસ, અકય મકારિય મકલ્પિયં મુદ્દં,
મહુયરવિત્તી લદ્દં, રાગદોસેહિ પરિમુક્કં. ૪૪

મણિમંતમૂલઓસહ, પઓગ પરિવજ્જિયં ચ આહારં,
જો મુંજઈ સો રહયં, પરમત્થેણં જિમઈ મિટં. ૪૫

જં મુદ્દં આહારં, મુંજંતો નલ્લુ વંધણ કમ્મં,
કહુયવિવાગં તેણં, ણરિસ મિહ વુત્તવ્વ મિટં. ૪૬

ણયવિવરીયં પુણ, મુંજંતો હિંસયુ ત્તિ વંચેઈ,
અમુહ વિવાગં કમ્મં, તેણ અમિટં જઓ મણિયં. ૪૭

માટે પ્રસાદ કરી મને કહો કે કોની પાસે મારે દીક્ષા લેવી, ત્યારે તે બ્રાહ્મણ કે જે “મીહું” આવું” ઇત્યાદિ ત્રણ પદ બોલતો તથા પાળતો હોય તેની પાસે દીક્ષા લે. ત્યારે સોમવસુ બ્રાહ્મણ કે એ પદોનો પરમાર્થ શો છે? ૪૨-૪૩

ત્યારે તે પંડિત બ્રાહ્મણ કે હે મહાયશ, જે પોતાના માટે પોતે નહિ કરેલું, બીજા પાસેથી નહિ કરાવેલું, તેમજ તેને ઉદ્દેશીને પણ નહિ કરવામાં આવેલું એવું વિશુદ્ધ આહાર પાણી મણીમંત્ર મૂળ તથા ઔષધના પ્રયોગ કર્યા વિના મધુકરની વૃત્તિએ લઈ કરીને રાગ દ્રવ્ય રહિતપણે વાપરે તે આ જગતમાં પરમાર્થે મીહું આવ્ય છે. ૪૪-૪૫

કેમકે શુદ્ધ આહારને ખાતો થકો તે પ્રાણી કટુક વિપાકવાળાં કર્મ બાંધતો નથી તેથી એ મીહું બાણુવું. ૪૬

એથી વિપરીત જે આવ્ય તે હિંસક થવાથી અશુભ વિપાકવાળાં કર્મ બાંધે છે, માટે તે અગ્રિહ અણુય. ૪૭.

અજયં ધુંજમાણો હ, પામ ભૂયાંદિ હિંસદ,
વંધઈ પાવયં કમ્મં, તં સે હોઈ કહુયં ફલં. ૪૮

જો સયલઆહિમુકો, સજ્ઞાય જ્ઞાણ સંજમુજ્જુતો,
ગુરુણાણ વિદિના, નિસિ સુવદ સુદેણ સો સુવદ. ૪૯

ધણધન્ન સુવન્ન હિરન્ન, રથણ ચઙ્ચરણ પપુહદવિળંધિ,
જો નિચ્ચ નિપ્પિવાસો, લોચપિઓ હોઈ સો ચંચ. ૫૦

(યત:)

વિશ્વસ્યા પિ સ વલ્લભો ગુણમણ સ્તં મંશ્રય ત્યન્વદં,
તેનેયં સમલંકૃતા વસુમતી તસ્મૈ નમઃ સંતતં,
તસ્માત્ ધન્ય તપઃ સમસ્તિ ન પર સ્તસ્યા તુળા કામધુક્,
તસ્મિન્નાશ્રયતાં યશાંસિ દધતે સંતોષભાક્ યઃ સદા. ૫૧

અયતનાએ આતો થડો ઘણા પ્રાણ ભૂતની હિંસા કરેછે, અને પાપ
કર્મ બાંધેછે, કે જેથી તેના કહુઆ ફળ મળેછે. ૪૮

હવે જે સકળ માનસિક ચિંતાઓ છોડી સારા ધ્યાન અને સંયમમાં
ઉદ્વુક્ત રહી શુદ્ધી અનુભવી વિધિએ કરીને રાતે સુવે તે સુખે સુવેછે. ૪૯

તેમજ જે ધન, ધાન્ય, સોના-રૂપા- રત્ન-ચતુષ્પદ વગેરે તમામ
દ્રવ્યમાં હમેશાં નિઃસ્પૃહ રહે તેજ લોકપ્રિય થાયછે. ૫૦

જે માટે કહેલું છે કે.

જે સદા સંતોષી હોયછે, તે જગત્માત્રને પ્રિય રહેછે, તેને હમેશાં
શુભો વળગી રહે છે, તેના વડે આ પૃથ્વી અલંકૃત બનેછે, તેના તરફ
હમેશ નમસ્કાર થાયો, તેનાથી બીજો કોઈ ધન્યતમ નથી, તેની ખીડે
કામધેનુ ઉભી રહે છે, અને તેમાં અઘણા યજ્ઞો આગ્રય લે છે. ૫૧

એવં નિસામિઝ્ઞનં, તિલોયણં પદ્મ મળેઈ સોમવસુ,
 પરમત્થવત્થુ પપ્પડણ, નિઝણસ્સ નમો હવ્વઝ તુઝ્ઞ. ૫૨
 પમળઈ વુહોવિ મો મદ્દ, તં સિદ્ધં નો સુલક્ષણો તં સિ,
 અવિતહધમ્મવિયારં, જો એવં નિયસિ મઝ્ઞત્થો. ૫૩
 અહ પુચ્છિઝ્ઞણ વિવુહં, તમ્મેહાઓ વિણિગ્ગઓ એસ,
 અદ્ધસુદ્ધ ધમ્મ ગુરુલાભ, લાલસો નાલસો જાવ. ૫૪
 પુવ્વુત્ત જુત્તિજુત્તં, આહારં ફાસુયં ગવેસંતે
 જુગમિત્ત નિહિય નયણે, જિણમયસમણે નિયઈ તાવ. ૫૫
 તો ચિંતઈ મો દિટ્ઠો, મઝ્ઞં પુણ્ણા મળોરદ્ધા સવ્વે,
 કપ્પવરુણુ વ્વ ગુરુપાય, સંગયા જં દિમે દિટ્ઠા. ૫૬
 તેસિ પિટ્ઠોઈ ગઓ, આરામે વંદિઝં સુધોસ ગુરં,
 પુટ્ઠો પપ્પતિગઅત્થો, કહિઓ સૂરીહિવિ તહેવ. ૫૭

ઐ સાંભળીને ત્રિલોચનને સોમવસુ કહેવા લાગ્યો કે હે પરમાર્થના
 બાણ તમને મારો નમસ્કાર છે. ૫૨

ત્રિલોચન બોલ્યો કે હે ભદ્ર હું એ કહું છું કે તું સુલક્ષણ છે,
 કારણકે મધ્યસ્થ રહીને આ રીતે તું ખરા ધર્મ વિચારીને બેઠ શકે છે. ૫૩

પછી સોમવસુ તે પાંડિતની રબ લઈ તેના ઘરેથી નીકલીને અતિશુ-
 ધ્ધ ધર્મવાળા ગુરૂને મેળવવાની કળિયા ધરી શોધ કરવા લાગ્યો. ૫૪

તેવામાં તેણે પૂર્વ કહેલ યુક્તિએ પ્રાણુક આહારને શોધતા યુગમાત્ર
 રાખેલી નજરે ચાલતા જૈન શ્રવણો જોયા. ૫૫

ત્યારે તે હર્ષિત થઈ ચિંતવવા લાગ્યો કે મારા સર્વે મનોરથ પૂર્ણ
 થયા કેમકે કલ્પતરૂના માફક આ પૂજ્ય ગુરૂઓ એ દીકા. ૫૬

તેમની પૂઠે જઈ આરામમાં આવી રહેલા સુધોસ ગુરૂને વાંદીને
 તેણે ત્રણ પદનો અર્થ પૂછ્યો ત્યારે તે અગ્યાર્યે પાણુ તેમજ અર્થ કહ્યો. ૫૭

નાઓ પદમપયત્થો, મુણિજણ આહાર ગહણઓ ચેવ,
સેસપય જાણણત્થં, તત્થેવ ઠિઓ ય સો રત્તિ. ૫૮

આવસ્સયાઈ કાઉં, મણિઉં પોરિસિ મણુન્નચિય સૂરિં,
આગમવિહિણા સુત્તા, મુણિણો ગુરુણો પુણુ ઠિત્તા. ૫૯

ઉવઉત્તા વેસમણ, જ્ઞયણં પરિયટ્ટિઉં લહુ પયટ્ટા,
ચલિયાસણો કુવેરો, સમાગઓ તત્થ તવ્વેલં. ૬૦

નં નિમુણઈ ઇમગ્ગો, ક્કાણ સમિત્તીઈ નમિય ગુરુવરણે,
જંપેઈ વરેસુ વરં, મણઈ ગુરુ ધમ્મલાહો તે. ૬૧

તો અઈ હરિસિયહિયઓ, મામુર દિપ્પંત કંતરુવધરો,
નમિઝ્ઞણં ગુરુપાણ, પત્તો ધણઓ સયં ઠાણં. ૬૨

તેણે પહેલા પદનો અર્થ તો તે મુનિઓએ ગ્રહણ કરેલા આહારને
જોઈનેજ તેણે જાણી લીધો હતો-પણ બાકીના પદ જાણવા સાડ તે ત્યાંજ
રાતવાસો રહ્યો. ૫૮

ત્યારે આવશ્યકાદિક કરીને પોરિસી જાણી આચાર્યની રજા લઈ
આગમની વિધિએ મુનિયો સૂતા, એટલામાં આચાર્ય ઉઠ્યા. ૫૯

તેમણે ઉપયુક્ત થઈ વૈશ્રમણ નામનું અધ્યયન પરાવર્તન કરવા
માંડયું એટલે કુબેર દેવતાનું આસન ચળાયમાન થતાં તત્કાળ તે ત્યાં હાજર
થયો. ૬૦

તે વૈશ્રમણ એકાગ્ર ચિત્તે તે અધ્યયન સાંભળવા લાગ્યો. બાદ શુદ્ધ
ધ્યાન સમાપ્તિ કરતાં તે શુદ્ધ ચરણે નમી કહેવા લાગ્યો કે જે જોઈયે તે
માગો, ત્યારે શુદ્ધ બોલ્યા કે તને ધર્મને લાલ થાઓ. ૬૧

ત્યારે દેહીધ્યમાન મનોહર રૂપવાન તે કુબેર અતિહારિત મનથી
શુદ્ધ પગે ચાલીને સ્વસ્થાને ગયો. ૬૨

તં દત્ત પહિટમણો, સોમવસૂ લદ્ધ સુદ્ધ ધમ્મવસૂ,
ચિંતઈ અહો ભયવઓ, તિજય પસિદ્ધં નિરીહત્તં ૬૩

સાહિય નિયવુત્તંતો, દિવસં ગિણ્હ સુધોસ ગુરુ પાસે,
મજ્જતથ સોમદિઠી, કમેણ જાઓ મુગઈભાગી. ૬૪

इत्येव मुच्चैस्तर बोधिलाभः, मुख्यं फलं सोमवसो विंशिष्टं,
माध्यस्थ्य भाजः परिभाव्य भव्याः भव्येन भावेन तदेव वत्त. ६५

(इति सोमवसु कथा समाप्ता.)

તે જોઈને સોમવસુ ભારે હર્ષિત થઈ શુદ્ધ ધર્મ રૂપ ધનને પામ્યો.
તે મનમાં ચિંતવવા લાગ્યો અહો આ શુદ્ધ ભગવાનનું ત્રણે જગત્માં પ્રસિદ્ધ
કેવું નિરીહપણું છે? ૬૩

પછી તેણે પોતાનો વૃતાંત કહીને સુધોસ શુદ્ધના પાસે દીક્ષા લીધી
એ રીતે તે મધ્યસ્થ અને સૌમ્ય દૃષ્ટિ રાખતો થકો અનુક્રમે સુગતિએ
પહોંચ્યો. ૬૪

આ રીતે સોમવસુને પ્રાપ્ત થએલું જોધિ લાભ રૂપ ઉંચામાં ઉંચું
ફળ વિચારી કરીને હે ભવ્યો તમે રૂડા ભાવે કરીને માધ્યસ્થ ગુણ ધારણ
કરો. ૬૫

આ રીતે સોમવસુની કથા પૂર્ણ થઈ.

—*—
દ્વાદશ ગુણ.

उक्तो मध्यस्थ सोमदृष्टि रिति एकादशो गुणः, इदानीं द्वा-
दशं गुणरागिगुण माह ॥ छ ॥

મધ્યસ્થ સૌમ દૃષ્ટિપણારૂપ અગ્યારમો ગુણ કહ્યો, હવે
આરમો ગુણ રાગિપણારૂપ ગુણ કહે છે:—

(મૂઠ ગાથા.)

ગુણરાગી ગુણવંતે—

બહુ મન્નઈ નિગુણે ઉવેહેઈ,

ગુણ સંગહે પવત્તઈ—

સંપત્તગુણં ન મડ્ડલેઈ. ૧૧

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

ગુણ રાગી પુરૂષ ગુણવાન જનોનું બહુ માન કરે છે, નિર્ગુણિઓની ઉપેક્ષા કરે છે. ગુણનો સંગ્રહ કરવામાં પ્રવર્તે છે, અને પામેલા ગુણને મેલા નથી કરતો. ૧૬

(ટીકા.)

ગુણેષુ ધાર્મિકલોકભાવિષુ રજ્યતી ત્યેયંશીલો ગુણરાગી—ગુણ ભાજો યતિ શ્રાવકાદીન્ બહુમન્યતે મનઃ પ્રીતિભાજનં કરોતિ,

ધાર્મિક લોકમાં હોનારા ગુણોમાં જે હમેશાં રાજી રહેતો હોય તે ગુણરાગી ગણાય તેવો પુરૂષ ગુણવાન યતિ શ્રાવકાદિકને બહુ માન આપે છે એટલે કે તેમના તરફ પ્રીત ભર્યું મન રાખે છે.

યથા—અહો ધન્યા એતે, મુલધ્વ મેતેષાં મનુષ્યજન્મે ત્યાદિ.

તે આ રીતે કે (તે સીંતવે છે કે) અહો એઓ ધન્ય છે, એમનું મનુષ્ય જન્મ સફળ થયું છે, વગેરે વગેરે.

તર્હિ નિર્ગુણા ન્નિંદતી ત્યાપન્નં, યથા દેવદત્તો દક્ષિણેન ત્રણુષા પ-
શ્યતી ત્યુક્તે વાપેન ન પશ્યતી ત્ય વસીયતે;

ત્યારે એ પરથી તો એમ આનું કે નિર્ગુણિઓને નિંદે, કેમકે જ્યારે એમ કહેવામાં આવે કે દેવદત્ત જમણી આંખથી જોઈ શકે છે, ત્યારે રાખીથી નથી જોઈ શકતો એમ સમજાવવાય છે.

તથા ચાહુરેકે:—

શત્રોરપિ ગુણા ગ્રાહ્યા-દોષા વાચ્યા ગુરોરપિ. (ઇતિ)

જે માટે કેટલાએકે કહ્યું છે કે:—

શત્રુમાં પણ ગુણો હોય તો તે કહી બતાવવા અને ગુરુમાં પણ દોષ હોય તો તે કહી દર્શાવવા.

નચૈત્ત દેવં ધાર્મિકોચિત્ત મિત્યાહ

પરંતુ આમ કરવું એ ધાર્મિક જનને ઉચિત નથી તેટલા ખાતર કહે છે:—

નિર્ગુણા નુપેક્ષતે—અસંક્લિષ્ટ ચિત્તતયા તેષામપિ નિંદાં ન કરોતિ,

તેવો પુરૂષ નિર્ગુણીઓની ઉપેક્ષા કરેછે એટલે કે પોતે સંક્લિષ્ટ ચિત્તવાળો નહિ હોવાથી તેમની પણ નિંદા નથી કરતો.

યતઃ સ એવ માલોચયતિ:—

સંતો પ્પસંતોપિ પરસ્ય દોષા, નોક્તાઃ શ્રુતા વા ગુણ માવહંતિ,
વૈરાણિ વક્તુઃ પરિવર્દયંતિ, શ્રોતુ શ્ચ તત્ત્વંતિ પરાંકુબુદ્ધિ. ?

જે માટે તે એમ વિચારે છે કે:—

છતા કે અછતા પરાયા દોષ કહેતાં કે સાંભળતાં કશો ગુણ પ્રાપ્ત થતો નથી, તેમને કહી બતાવતાં વેરની વૃદ્ધિ થાય છે, અને સાંભળતાં કુબુદ્ધિ આવે છે. ૧

તથા

કાલંમિ અણાઈએ, અણાઈ દોસેહિ વાસિએ જીવે,
જં પાવિયઈ ગુણો વિ હુ, તં મન્નહ મો મહચ્છરિયં. ૨

અનાદિકાળથી અનાદિ દોષોએ કરીને વાસિત થએલા આ જીવમાં જે એકાદ ગુણ મળે તોપણ તે મહા આશ્ચર્ય માનવું જોઇયે. ૨

મૂરિગુણા વિરલ ચ્ચિય, એકગુણો વિ હુ જણો ન સઘ્યત્થ,
નિદોસાણ વિ મદં, પસંસિમો થોવદોસે વિ. ૩

ધણા ગુણવાળા તો વિરલાજ નીકળે-પણ એક એક ગુણવાળો પુરૂષ
પણ બધા સ્થળે મળી શકતો નથી. (છેવટે નિર્ગુણી છતાં પણ) જે નિર્દોષ
હોય તેનું પણ ભલું થશે, અને છેલ્લે જેઓ થોડા દોષવાળા છે તેમની પણ
અમે પ્રશંસા કરીએ છીએ. ૩

इत्यादि संसार स्वरूप मालोचय त्सौ निर्गुणानपि न निंदति, किंतु
पेक्षते मध्यस्थभावेना स्त इत्यर्थः

ઉપરની રીતે સંસાર સ્વરૂપ વિચારતો થકો ગુણરાગી પુરૂષ નિર્ગુ-
ણોને પણ નિંદતો નથી, કિંતુ ઉપેક્ષા ધરે છે અર્થાત્ તે તરફ મધ્યસ્થ
ભાવે રહે છે.

तथा गुणानां संग्रहे समुपादाने—प्रवर्त्तते यतते, संप्राप्त मंगीकृतं
सम्यग् दर्शन विरत्यादिकं न मलिनयति सात्तिचारं करोति, पुरंदर राजवत्.

વળી ગુણોના સંગ્રહ એટલે ગ્રહણ કરવામાં પ્રવર્તે છે એટલે યત્ન
રાખે છે અને સંપ્રાપ્ત થએલા એટલે અંગીકાર કરેલા સમ્યક્ત્વ તથા પ્રતા-
દિકને મેલાં નથી કરતો, એટલે કે તેમાં અતિચાર નથી લગાવતો, પુરંદર
રાજાની માફક.

तच्चरितं त्विदं.

अतिथ सयलाम रहिया, नयरी वाणारसी हरिपुरि व्व,
निदलिय सचुसेणो, तत्थ नरिंदो विजयसेणो. ?

પુરંદર રાજાની કથા આ પ્રમાણે છે.

અમરાવતીના માફક સકળ અમર (દેવતાઓ)ને હિતકારી વારાણસી
નામે નગરી છે, ત્યાં શત્રુના સૈન્યને ચૂરનાર વિજયસેન નામે રાજા હતો. ૧

તસ્સાસિ કમલમાલા, સુકમલમાલ વ્વ ગુણજુયા દેવી,
પુત્તો પુરંદરો તહ, પુરંદરો ઇવ સુરુવધરો. ૨

સો પર્ગઈણ ગુણરાગ, સંગઓ ચંગઓ સ સીલેણ,
અણવરયં સે મિજ્ઞઈ, પુરરમણીઈ ગુણપ્પસરો. ૩

તસ્સ મહિદાણ પહરિસ, વન્નણપહણો વિમુક્કનિયકિચ્ચો,
અભિરમહિ વિવુહ મમ્મણ, મુહહજ્જણો સયલનયરીણ. ૪

તં ચ તહા ગુણ ભવણં, સુણિહં દહું ચ તંમિ અણુરત્તા,
ગાઠં અન્ના નિવહિસ્સ, પણ્ણી માલઈ નામ. ૫

પેસેઈ નિયયધાઈ, ઉજ્જાણગયં મ્મણેઈ સા કુમરં,
પ્પગંતં કાઢ ય્વણં, મહ વયણં સુણસુ કારણિયં. ૬

તેની કમળની માળા માફક ગુણવાળી કમલમાલા નામની રાણી હતી. તેમનો ઇંદ્રમાફક સુંદર રૂપવાળો પુરંદર નામે પુત્ર હતો. ૨

તે સ્વભાવે કરીનેજ ગુણો ઉપર રાગ ધરનાર અને સુશીલ હતો તેથી તેના ગુણો આખા નગરમાં નિરંતર ગવાતા હતા. ૩

પડિતો, માગણો, અને શુભટો પોતાનું કામ મૂકી તે કુમારની ખુદ્ધિ, ઉદારતા, અને શૌર્યના વખાણ કરતા થકા આખા નગરમાં ભમતા હતા. ૪

તેને તેવો ગુણવાન સાંભળી તથા જોઈને રાજાની બીજી એક માલતી નામે રાણી તેનાપર અતિશય અનુરકત થઈ. ૫

તેણીએ પોતાની દૂતીને કુમાર પાસે મોકલાવી, તે ઉદ્યાનમાં રહેલા કુમારને આવી કહેવા લાગી કે જરાવાર એકાંતે પધારી માફ જરૂરનું વચન સાંભળ. ૬

કુમરેણવિ તહ વિદિષ, સા જંપદ્ નિવદ્ધો હિયયદદયા,
માલદ્નામા દેવી, ભવસ્ત ગંગેવ સુપસિદ્ધા. ૭

સા તુહ દંસણ ગુણ સવણ, પડણ મયણુગ અગિસંતત્તા,
સિચ્ચડ કુમર વરાઈ, તુમણ નિયસંગમજલેણ. ૮

તં સુણિય ચિંતદ્ ઇમો, અહહ અહો મોહ મોહિયા જીવા,
ઇહ પરલોય વિરુદ્ધે વિ, કહ મકજ્જે પયટંતિ. ૯

ઇય સવિસાઓ ચિંતિય, તં ધાઈ ભણદ્ નરવરંગરુહો,
મજ્જત્થા હોઝળં, મહ વયણં સુણસુ સ્વણ મેમં. ૧૦

પરનર મિત્તેવિ કુલં ગણાણ જુત્તો ન હોઈ અણુરાઓ,
જો પુણ પુત્તે વિ ઇમો, સો અઈ દુરં ચિ ય વિરુદ્ધો. ૧૧

સુકુલુબ્ધવનારીઓ, પરપુરિસં ચિત્ત મિત્તિલિહયં પિ,
રવિમંડલં વ દદું, દિઠિં પઢિસંહરંતિ લઠું. ૧૨

કુમારે તેમ કરતાં તે બોલી કે જેમ મહાદેવને પાર્વતી પ્રિય છે,
તેમ રાજાને પ્રિય માલતી નામે રાણી છે. ૭

તે તને જોઈ અને તારા ગુણ સાંભળી મોહિત થઈને કામાગ્નિથી
જલે છે, માટે તે ગરીબ રાણીને તું તારા સંગમ જળથી સિંચન કર. ૮

તે સાંભળીને આ કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે હાય હાય, મોહથી
ચુંબાયલા જીવો આ લોક અને પરલોકથી વિરુદ્ધ અકાર્યમાં પણ જીવો કેવી
રીતે પ્રવર્તે છે? ૯

એમ દિલગીરી સાથ ચિંતવીને કુમાર તે દૂતીને કહેવા લાગ્યો કે મુકેશિ,
તું પણ ક્ષણવાર મધ્યસ્થ હોઈને મારું વચન સાંભળ. ૧૦

કુલીન સ્ત્રીને પર પુરૂષ માત્રમાં પણ અનુરાગ કરવો અયુક્ત છે,
તો પછી પુત્રમાં અનુરાગ કરવો તે તો અતિશય વિરુદ્ધજ છે. ૧૧

કુલીન સ્ત્રીઓ ચિત્રામણમાં આરિખેલા પર પુરૂષને પણ જોઈને
સૂર્યને જોતાં જેમ પાછી દૃષ્ટિ જોયે તેમ ઝટ તેનાથી દૃષ્ટિ જોયી લે છે. ૧૨

અવિચ્છિન્ન કન્ન કરચરણ, નાસ મવિ વાસસયગ પરિમાણ,
પરપુરિસં કુલનારી, આલવણાઈંહિ વજ્જેઈ. ૧૩

ઇય મણિય તેણ ધાઈ, વિસજ્જિયા તીઈ કહઈ સા સવ્વં,
તહવિદ્ધ અઠાયમાળી, સા પેસઈ દૂઈ મન્નુચં. ૧૪

તત્તો વિસન્નચિત્તો, ચિંતઈ કુમરો હ્ણેમિ કિં અપ્પં,
અહવા પરઘાઓ વિવ, પઢિસિદ્ધો અપ્પવાઓ વિ. ૧૫

જઈય કહિજ્જઈ રત્તો, ઇમા વરાઈ તઓ વિણસ્સેઈ,
તા દેસંતરગાણં, જુત્તં મે સયલ દોસ હરં. ૧૬

ઇય વીમંસિય હિયણ કરકલિય કરાલ કાલકરવાલો,
નયરીઓ નિવલ્લંતો, કુમરો જા જાઈ કિંપિ મુવં. ૧૭

તા મિલિઓ તસ્સે ગો, દિઓ મળઈ કુમર હં ગમિસ્સામિ,
સિરિસંઢિઘ્ઘા વિસઈક, મંઢણે નંદિપુરનયરે. ૧૮

કુલીન સ્ત્રી જેના કાન, હાથ, પગ, નાક કપાયલા હોય અને સો વર્ષનો વૃદ્ધ થયો તેવા પુરુષના સંઘાતે પણ આલાપ વગેરે વર્ગ છે. ૧૩

એમ કહીને તેણે દ્વિતીને પાછી મોકલાવી, તેણીએ આવી સઘળું કહ્યું, છતાં તે સ્થિર નહિ થતાં એક પછી એક દ્વિતીને મોકલવા લાગી. ૧૪

ત્યારે એક પાત્રીને કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે શું હવે હું આત્મ ઘાત કરું કે કેમ? અથવા તો પરના ઘાતની માફક આત્મઘાત કરવાની પણ મનાઈ છે. ૧૫

જો રાજાને કહું તો આ બીચારી નાશ પામે-માટે એહેતર છે કે મારે દેશાંતરે આસી નીકળવું, એમ કર્યાથી બધા દોષ નિવૃત્ત થશે. ૧૬

એમ હૃદયમાં વિચારીને હાથમાં વિકરાળ કાળી તરવાર લઈ નગરીથી નીકળીને કુમાર થોડોક આગળ ચાલ્યો. ૧૭

તેટલામાં તેને એક બ્રાહ્મણ મળ્યો, તે બોલ્યો કે હે કુમાર, મારે સંઢર્ભદેશના સણગારરૂપ નંદિપુર નગરમાં જવું છે. ૧૮.

કુમરોવિ આહ અહ મવિ, તત્થેવ ગમી અહો સુસત્થુ સ્તિ,
ઇય વુત્તુ દોવિ ચલિયા, અગ્ગે મગ્ગે અણુવિગ્ગા. ૧૯

અહ ઉચ્છુરિઓ વહુસિલ, ભલ્લ દુલ્લલિય ભિલ્લસંઘજુઓ,
પલ્લિવર્દ વજ્જમુઓ, ઇય મણિઓ તેણ નિવતણઓ. ૨૦

મા મણસિ જં ન કહિયં, રે રે एस મ્હિ તુમ્મ પિઝ સત્તૂ,
તો સ્વલમલિયં વિપ્પં, સંઠવિઝં મળઇ કુમરો વિ. ૨૧

જં પિઝ રિઝણો ઉચ્ચિયં. તં વાલો વિ હુ ઇમો જણો કુળઝ,
કરુણારસો જઇ પરં, કિંપિ સ્વળં નણુ નિવારેઇ. ૨૨

ઇય સવિયદ્ધં કુમરસ્સ, મણિય માવન્નિઝળ પલ્લિવર્દ,
ફુરિય ગુરુકોવ વિઝ્જૂ, વરિસઇ સર વિસર ધારા હિં. ૨૩

કુમાર બોલ્યો કે હું 'પણ ત્યાંજ આહું છું', માટે ઠીક સાથ મળ્યો,
એમ કહીને બન્ને જણ આગળ માર્ગે હસતે મુખે આલ્યા. ૧૯

એટલામાં તેમને ભારે પથરા અને ભાલા ફેંકતા સિલ્લોના ટોળાનો
સરદાર વજ્જબુજ નામે પલ્લીપતિ (બારવટીઓ) મળ્યો તેણે રાજપુત્રને
કહ્યું કે. ૨૦

એમ ના કહીશ કે મેં તને ઓળખાણ નથી આપી. હું તારા બા-
પનો કડો દુશ્મન છું ત્યારે બ્રાહ્મણ ગણાયો તેને ઠેકાણે પાકીને કુમાર
બોલ્યો. ૨૧

મારા બાપના દુશ્મન તરફ જે કરવું ઉચિત હશે તે આ બાળક
જન કરી બતાવવા તૈયાર છે, છતાં તેને કડ્ડણ આવે છે તે ક્ષણભર તેને
અટકાવે છે. ૨૨

આણું ચતુરાઈ ભર્યું કુમારનું બોલણું સાંભળીને પલ્લીપતિ કોપિત
થઈ તેના તરફ બાણોનો વરસાદ વરસાવવા મંડ્યો. ૨૩

સ્વરમારુચલહરી ઇવ, વિહલાવિચ અસિલયાઈ તાડ લહું,
કુમરો કિરણવઓગા, ચડિઝળ રહંમિ ચરડસ્સ. ૨૪

દાડં દિચાં પાચં, કરં કરેણં ગહિત્તુ અહ ભણઈ,
રે કત્થ હળામિ તુમં, સ આહ સરણાગયા જત્થ. ૨૫

ચિંતઈ કુમરો ઇમિણા, વચણેણ નિવારણ પહાર મિમો,
સરણાગયાણ ગરુયા, જેણ ન પહરંતિ મણિયં ચ. ૨૬

નચણહીણહં દીણવચણહં કરચરણ પરિવજ્જિયહં,
વાલવુઢવહુલ્લંતિમંતહં વિસસિયહં વાહિયહં,

રમણિસમણવણિ સરણ પત્તહં દીણહં દુહિયહં દુત્થિયહં,
જે નિદયા પહરંતિ આસત્તવિ કુલ સત્તમહ ફુડ પાયાલિ નયંતિ. ૨૭

તે બાણીને અચંડ વાચનાની લેહેરો જેમ વિષેરે તેમ તરવાર વડે
વિક્ષણ કરીને કુમાર તે લૂંટારાના રથપર લગામ પકડી ચડી ગયો. ૨૪

તેની છાતીપર પગ દઈ હાથો હાથ પકડીને કુમાર બોલ્યો કે
બોલ હવે ક્યાં તને માફ ત્યારે તે બોલ્યો કે જ્યાં શરણાગત રહે
ત્યાં. ૨૫

ત્યારે કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો કે આ વચનથી આ માણી માગતો
દીસે છે, કારણ કે શરણાગતને મોહોટા માણસો મારતા નથી, જે માટે
કહેલું છે કે (૨૬)

આંધળાને, દીનવચન બોલનારને, હાથે પગે કપાયેલને, બાળકને,
બુઢાને, ભારે ક્ષમાવાનને, વિશ્વાસીને, માંદાને, સ્ત્રીને, શ્રમણને, અંધેમી
થયેલાને, શરણાગતને, દીનને, દુઃખિયાને, દુઃસ્થિતને, જે નિર્દયી માણસો
ધા કરે તે સાત કુળ સૂધી સાતમી નારકીએ જાય. ૨૭

ઇય ભાવિય સો મુક્કો, પલ્લિવઈ વિન્નવેઈ કુમરવરં,
તુહ અમ્હિ કિકરો હં, તુહ આયત્તં સિરં મજ્ઞ. ૨૮

ઇય સપ્પણયં મળિણં, વજ્જમુઓ ઇચ્છિયં મઓ દેસં,
કુમરો વિ દિણ સમં, કમેણ નંદિતર મળુપત્તો. ૨૯

તત્થય વહિરુજ્જાણે, વીસમઇ ઇમો સમાહણો જાત્ત,
તાવ વરલવલ્લણજુયં, સસહર કરવલ્લ સિચયધરં. ૩૦

ગુણમળજુત્તં ઇતં, કંપિ નરં દદુ ચિંતણ કુમરો,
ણ્યારિસા સુપુરિસા, નૂણં અરિહંતિ પઢિવત્તિં. ૩૧

તો અબ્બુઠિય દૂરાડ, પાય મવધારહ ત્તિ જંપેઈ,
ઢવવેસિણં સઠાણે, કયંજલી વિન્નવઈ ઇવં. ૩૨

સામિ તુહ દંસણેણં, જાયં સફલં મમાગમણ મિત્થ,
જઈ નાઈરહસ્સં તા, પહુચરિયં સોડ મિચ્છામિ. ૩૩

એમ ચિંતવીને તેણે પડ્લીપતિને મૂકી દીધો ત્યારે તે વીનવવા લાગ્યો કે હે કુમાર, હું તારો કિંકર છું, અને મારું માથું તારે સ્વાધીન છે. ૨૮

એમ પ્રીતિપૂર્વક કહીને વજ્જુજ પોતાના ઇચ્છિત સ્થળે ગયો. બાદ કુમાર બ્રાહ્મણની સાથે નંદિપુર આવી પહોંચ્યો. ૨૯

ત્યાં બાહેરના ઉદ્યાનમાં તે બ્રાહ્મણના સાથે વીસામો ખાતો રહ્યો એ-
ટલામાં તેણે એક ઉત્તમ લક્ષણવાન અંદ્રના કિરણ જેવા ધોળા વાળ ધરનાર
શુભ્રશાળી કોઇક પુરૂષને આવતો દીડો, ત્યારે તેણે વિચાર્યું કે આવા સુપુરુ-
ષોની અવશ્ય પ્રતિપત્તિ કરવી જોઇયે. ૩૦-૩૧

તેથી તે દ્વરથી ઉઠીને પધારો પધારો એમ બોલી તેને આસનપર
બેસાડી હાથ બેસી વીનવવા લાગ્યો. ૩૨

હે સ્વામિ, તમારા દર્શનથી મારું ઇહાં આવવું હું સફળ થયું
માતું છું. માટે જો કહેવા યોગ્ય હોય તો તમારી ઓળખાણ આપો. ૩૩

અહ સો નિવમુયવિણયા, વજ્જિયદિયઓ ઇમં પસાહેહ,
ગરુયંપિ રહસ્સં તુદ્ધ, કદિયચ્ચં કિંપુણ ઇમં તિ. ૩૪

ઈહ નાહુ સુદૂરે સિદ્ધ, કૂડસેલંમિ સિદ્ધવહુવિજ્જો,
ભૂયાણંદો નામેણ, કુમર નિવસામિ હં સિદ્ધો. ૩૫

મદ્ધ અત્થિ સારમૂયા, ઇક્કા વિજ્જા અદ્ધાઝયં થોવં,
નાઝ્ઞણ અપ્પણો હં, ચિંતિત્ત મેવં સમારદ્ધો ૩૬

પત્તસ્સ અમાવાઓ, વિજ્જંણં એયં કરેમિ કહ મિણ્ઠિં,
નય વિજ્જાણ દાણં, ડાચિય મપત્તે જઓ મણિયં. ૩૭

મરિજ્જ સદ્ધ વિજ્જાણ, કાલે પત્તે વરં વિઝ્ઞ,
અપત્તં નેવ વાદ્ધજ્ઞા, પત્તં તુ ન વિમાણણ. ૩૮

ત્યારે તે પુરૂષ રાજ કુમારના બિનયથી રીઝાઈને એવું કહેવા લા-
ગ્યો કે મહાન રહસ્ય હોય તે પણ તને કહેવામાં વાંધો નથી, તો પછી આ
તે શી વાત છે? ૩૪

અહીંથી નજીકમાં રહેલા સિદ્ધકૂટ પર્વતમાં વણી વિદ્યાઓને સાધ-
નાર હું ભૂતાનંદ નામે સિદ્ધ પુરૂષ વસું છું. ૩૫

મારી પાસે એક સારભૂત વિદ્યા છે, હવે મને માફ આયુષ્ય થોડું
જણાયાથી હું એવા વિચારમાં પડ્યો છું કે. ૩૬

પાત્ર મળ્યા વગર આ વિદ્યા હું કેને આપું? કેમકે અપાત્રમાં
વિદ્યા આપવી ઉચિત નથી. ૩૭

જે માટે કહેલું છે કે:—

વિદ્વાન્ પુરૂષે અવસર આવતાં વિદ્યા સાથે લઈ મરવું બેહેતર છે,
પણ અપાત્રને વિદ્યા નહિ આપવી, તેમ પાત્રથી છુપાવવી નહિ. ૩૮

इय चित्तिरस्स मज्झं, निवेइओ तीइ चेव विज्जाए,
गुणराग चंग गुणगण, कलिओ तं चिय मुजोग ति. ३९

તો તં ટાઉ મિદં તુદ, સમાગઓ મિણ્ઠ મો મદાભાગ,
જેણ મવામો મુદિયા, ઓ હરિયમરુદ્ધ મારવદા. ૪૦

एसा य महाविज्जा, विद्रिणा संसाहिया पइदिणं पि,
ऊमीसयंमि ठावइ, कणयसहसं निवंगरुह. ४१

પાય મિમીઈ પમાવા, સંગામપરાજયાઈ નહુ દાઈ,
ઈંદિય મિસયાઈયંપિ, નઝજા વત્થુજાયં ચ. ૪૨

उल्लसिर विणयभर नमिर, मउलिकमलेण निवइतणएण,
संजोडियकरजुयलेण, तयणु इय वयण मुल्लवियं. ४३

એમ ચિંતા કરતાં મને તેજ વિદ્યાએ જણાવ્યું છે કે ગુણરાગ વ-
ગેરે ઉત્તમ ગુણોથી સહિત રહેલ તુંજ ખાસ યોગ્ય છે. ૩૯

તેથી તે તને આપવાને હું ઈહાં આવ્યો છું, માટે હે મહા ભાગ,
તે લે, કે જેથી જેમ ભાર વહેનાર ભાર જિતારી ગુખી થાય તેમ હું પણ
ગુખી થાઉં. ૪૦

આ મહા વિદ્યા વિધિએ સિદ્ધ કર્યાથી તે દરરોજ ઓત્તીકામાં હ-
બાર ઓના મ્હોર સ્થાપતી રહે છે. ૪૧

વળી એના પ્રભાવથી પ્રાપ્ત કરીને લડાઈમાં હાર નથી થતી, અને
દંદ્રિયોથી વેગળે રહેલી વસ્તુઓ પણ એનાથી જણાઈ યકે છે. ૪૨

ત્યારે જીજ્ઞાસા વિનયથી મસ્તક કમળ નમાવી હાથ બેડી રાજકુમાર
આ રીતે ખાસ્યો. ૪૩

ગંધીરા ઉવસંતા, નિમ્મલ ગુણરયણ રોહણ સમાણા,
બુદ્ધિસમિદ્ધિસમેયા, ગુણિજ્ઞજનગુણાય પરિકલિયા ૪૪

પરિભમિરભુવણકિત્તી, પરોચચારિકમાણસા ધણિયં,
પહુ તુમ્હારિમ ય ચિચય, જુગ્ગા એવં રહસ્સાણં. ૪૫

ચાલાણ સુતુચ્છમર્ષણ, સુદ્ધવિન્નાણનાણરહિયાણ,
કે અમ્હ ગુણા કા અમ્હ, જુગ્ગયા ઇય સુવિજ્ઞાણં. ૪૬

કિંતુ ગુરુણદિ વિદિયા, પુરબો લહુણો વિ હુંનિ કઝ્જકરા,
રવિણા અમે વિદિઓ, અરુણો વિ દળેઈ તિમિરખરં. ૪૭

(તથા)

શાસ્ત્રામૃગસ્ય શાસ્ત્રાયાઃ, શાસ્ત્રાં મંતું પરાક્રમઃ,

યત્ પુન સ્તીર્યતે મોધિઃ, પ્રભાવઃ પ્રામચો દિસઃ. ૪૮

ગંધીર, ઉપશાંત, નિર્મળ ગુણરૂપી રત્નના રોહિણીચળ સમાન, બુદ્ધિની સમૃદ્ધિવાળા, ગુણિજ્ઞનના ઊપર અનુરાગ રાખનારા, જગતમાં ચારે બાજુ પસરતી શ્રીતિવાળા, અને પદોપકાર કરવામાંજ મગ્નબૂત મન રાખનારા તમારા જેવા સત્પુરુષોજ આવા રહસ્યને યોગ્ય ગણાય. ૪૪-૪૫

હું તો ગાળ અને તુચ્છ મતિવાળો છું, મારામાં કશું ભારે જ્ઞાન વિજ્ઞાન નથી, માટે મારા ગુણ તે શા લેખાના છે, અને મારી તે શી યોગ્યતા છે, એમ હું તો ખાતરી રાખું છું. ૪૬

કિંતુ આપ જેવા મહાપુરુષો મારા જેવા લઘુજનોને આગળ પડતા કરો તો અલબત્ત કંઈ કાર્ય કરી શકે, જે માટે સૂર્યે આગળ કરેલો અરૂણ પણ અંધારૂં દૂર કરી શકે છે. ૪૭

વાંદરાનો પરાક્રમ તો એટલામાંજ છે એક શાખાપરથી ફૂદી બીજા શાખાપર જઈ શકે, બાકી દરિયો ફૂદી જવું એ તો સ્વામિનોજ પ્રભાવ છે. ૪૮

અહ. મળઈ સિદ્ધપુરિસો, જુગુચ્ચિય તં સિ ઇય રહસ્માણં,
ગુણરાઓ જસિ સ્તિય, મિત્તો વિપ્ફુરઈ ચિત્તંમિ. ૪૯

જં દૂરે તે ગુણિણો, ગુણગણ ધર્વાલિય અસેસમહિવલયા,
જેસિ ગુણાણુરાઓ વિ, તેવિ વિરલા જઓ મળિયં. ૫૦

નામુણી ગુણિનં વેત્તિ, ગુણી ગુણિણુ મત્સરી,
ગુણી ગુણાનુરાગી ચ, વિરલઃ સરલો જનઃ. ૫૧

ઇય વુત્તુ મવહુમાણં, તે વિજ્ઞં ઢાડ તસ્મ પમળેઈ,
મદ્દ ઇદં અડવીણ, ઇગમાસં મુદ્ધવંમધરો. ૫૨

અઠઠવવામ પુવ્વં, કસિણ વઠ્ઠસિનિમિં ઇમં વિજ્ઞં,
સમ્મં સાહિજ્જ તઓ, અઠ્ઠગ્ગુ વમગ્ગ વગંતે. ૫૩

રણિરમણિ ચલયરમણા, પયડિય અદ્ધિત્તકંતનિયરુવા,
વરમુ વરં તિ મળંતી, સિજ્ઞિસસડ્ તુહ ઇમા વિજ્ઞા. ૫૪

હવે સિદ્ધ પુરૂષ જોડ્યો કે તું આ રીતે જોલતો થકો રહસ્યને
જોગ્યજ છે. કે જેના ચિત્તમાં આટલો બધો ગુણરાગ રહેલો છે. ૪૯

કારણ કે ગુણના સમૂહથી તમામ પૃથ્વીને ધવલ કરનાર ગુણિ પુ-
રૂષો તો દૂર રહો, પણ જેઓ ગુણના અનુરાગી હોય તે પણ આ જગ-
તમાં વિરલા મળે છે. ૫૦

જે માટે કહેલું છે કે,

નિગુણી હોય તે ગુણિને ઝાળખતો નથી, અને ગુણી કહેવાય છે
તે તે (ધણે ભાગે) બીજા ગુણિઓ ઉપર મત્સર રાખતા દેખાય છે, માટે
ગુણી અને ગુણના અનુરાગી એવા ત્રણ સ્વભાવી જનો તો બહુ વિરલાજ
હોય છે. ૫૧

એમ કહીને બહુ માતપૂર્વક તે તેને તે વિદ્યા આપીને કહેવા લા-
ગ્યો કે હે ભદ્ર, આ અટવીમાં એક માસ લગી શુદ્ધ પ્રહસ્યર્થ ધારી આઠ
ઉપવાસ પૂર્વક કાળી ચૌદશની રાતે આ વિદ્યાને સાધવી, ત્યારે ભારે આકરા

ઉપસંગોના અંતે મણિકંકણ ખખડાવતી અને અતિ દેદીપ્યમાન કાંતિવાયું
૩૫ ધારણ કરીને પ્રગટ થએલી આ વિદ્યા તને સિદ્ધ થઇ કહેશે કે ૧૨
ભાગ. ૫૨-૫૩-૫૪

ધિરકરણત્વં પચ્છ વિ, ધરિજ્જ વંધ મિગપાસ મિય વુત્તું,
જા ગમિદ્ધો સોં સિદ્ધો, તો વિન્નત્તો કુમારેણ. ૫૨

મહ મિત્તસ્સ ઇમસ્સ વિ, દિયસ્સ દિજ્જહ્મ ઇમા મહાવિજ્જા,
કયજય મૂયાણંદો, મૂયાણંદો વિ જંપેહ ૫૩

મો કુમર ઇમ વિપ્પો, મહરો તુચ્છો અવન્નવાઈ ય,
ગુણરાગેણ વિમુક્કો, વિજ્જાણ નેવ જુગ્ગો સ્તિ. ૫૪

અગુણંમિ નરે ગુણરાગ, વજ્જિણ ગુણિ અવન્નવાઈમિ,
વિજ્જાદાણં સપ્પે, દુદ્ધપચાણં વ દોમકરં. ૫૫

કિંચ અપત્તે નિદ્ધિયા, વિજ્જા તસ્સેવ કુણહ અવચારં,
વિજ્જાદાયગ ગુરુણો ગરુયં તહ લાઘવં જગહ. ૫૬

ત્યારબાદ એને સ્થિર કરવા માટે ફરીને એક માસ લગી બ્રહ્મચર્ય
પાળવું, એમ કહીને તે સિદ્ધ જવા લાગ્યો. તેટલામાં દુમારે તેને લીનતી
કરી. ૫૫

મારા મિત્ર આ બ્રાહ્મણને પણ આ મહાવિદ્યા આપતા જાઓ; ત્યારે
જગત્તા બ્રાહ્મણોને આનંદ કરનાર ભૂતાનંદ બોલ્યો. ૫૬

હું દુમાર, આ બ્રાહ્મણ વાચાલ તુચ્છ અને નિંદાખોર છે, માટે ગુ-
ણના રાગે કરીને એ રહિત હોવાથી આ વિદ્યાને બિલકુલ યોગ્ય નથી. ૫૭

કેમકે ગુણરાગ રહિત ગુણિના અવલેપાદ કરનાર નિર્ગુણિ માણસને
વિદ્યા આપવી તે અર્પને દૂધ આપવા સાફક દોષ વધારનાર થાય છે. ૫૮

વળી અપાત્રમાં આપેલી વિદ્યા તેને કશો ફાયદો ન કરતાં ઉલટું
નુકસાન કરે છે, તેમજ વિદ્યાદાયક ગુરૂની લઘુતા કરાવે છે. ૫૯

(સધાદિ)

જહ આમઘટે નિહિયં, નીરં લહુ હોઇ મે વિજ્ઞાસાય,
તહ અપ્પાહાર નરસ્સ હોઇ વિજ્ઞા અણત્થાય. ૬૦

પરિપૂણગ સમપસે, દિંતો વિજ્ઞં ગુરુ ત્રિ પાવેઇ,
મહુવિહકિલેસ મારં, જણાવવાયાઇ દોસે ય. ૬૧

મત્તિમર નિચ્ચરેણં, કુમરેણં પુણવિ પમ્મણિય સિદ્ધો,
દાઝુણ માદ્દણસ્મ ત્રિ, વિજ્ઞં પત્તો સણ ઠાણે. ૬૨

તો પુચ્ચોઇય વિહિણા, કુમરેણ પસાદિયા મહાવિજ્ઞા,
પયડી હોઉં પમ્મણઇ સિદ્ધા હં તુહ સયા મદ. ૬૩

કિંતુ દિઓ કત્થ ગઓ, ઇચ્ચાઇ તણ ન ચિંતિયવ્વં પિ,
કાલેણ ફુડં હોહી, ઇય મ્મણિય તિરોદિયા દેવી. ૬૪

એમ કાચા ઘડામાં પાણી રાખતાં તે જલદી તેનો નાશ કરે છે, તેમ
તુરંત પાત્રમાં આપેલી વિદ્યા તેનો અનર્થ કરે છે. ૬૦

ચાળણી જેવા પાત્રમાં વિદ્યા આપતાં ગુરુ કલેશ પામે છે અને લોકોમાં
અપવાદ વગેરે થાય છે. ૬૧

ત્યારે ભારે ભક્તિથી કુમારે ફરીને તે જ માગણી કરતાં તે સિદ્ધ
પુરુષ પ્રાદાણને પણ વિદ્યા આપીને સ્વસ્થાને ગયો. ૬૨

પછી પૂર્વોક્ત વિધિથી કુમારે તે મહાવિદ્યા સાધી એટલે તે પ્રગટ
થઈને કહેવા લાગી કે હે ભદ્ર, હું તને શદ્ધા સિદ્ધ થઈ છું. કિંતુ પ્રાદાણ
ક્યાં ગયો એમ તારે ચિંતવવું નહિ, તે વાત અવસરે પોતે પ્રગટ થઈ રહેશે
એમ કહી દેવી તિરોધાન થઈ. ૬૩-૬૪

હા હા કિં સે, જાયંતિ ચિંતિરો કાઝ તીંઝ વિજ્ઞાણ,
પચ્છાસેવં કુમરો, પત્તો નંદિરમજ્જામિ. ૬૨

વિજ્ઞા વિદ્વન્ન ચામીયરેણ, વહુ ભોગદાણ કલિયસ્સ,
મંતિસુણં સિરિનંદણેણ જાયા ય સે પીઈ. ૬૩

અહ તત્થ પુરે સિરિસૂર, રાઈણો મંદિરોવરિ રમંતી,
વંધુમદ્દનામ ધૂયા, હરિયા કેળવિ અદિઠેણ. ૬૪

તો તવિરહં રાયા, મુહું મુહું મુચ્છણ રુયઈ વહુસો,
સયલો વિ રાયલોઓ, સપુરજણો આઝલો જાઓ. ૬૫

તં દદુ તિલયમંતી, મળેઈ સિરિનંદણં નિયં પુત્તાં,
વચ્છ નરનાહ તળયા, જયણોવાયં વિ ચિંતેસુ. ૬૬

હાય હાય તેને ગુ' થયુ' હશે એમ વિચારતો કુમાર તે વિદ્યાની
પત્નીએ (પાછલ કરવા યોગ્ય સેવા) કરીને નંદિપુરમાંહિ આવ્યો. ૬૫

ત્યાં વિદ્યાએ આપેલી સોનામહેરોથી ભારે ભોગ અને દાન કરતા
કુમારની ત્યાં રહેલા શ્રીનંદન નામના મંત્રિ કુમારની સાથે દોસ્તી થઈ. ૬૬

હવે તે નગરમાં શ્રી શૂર રાજાની મેહેલપર રમતી બંધુમતી નામે
પુત્રી કોઈક અદૃષ્ટ પુરૂષે હરણ કરી. ૬૭

તેથી તેના વિરહથી રાજા વારંવાર મૂઠા ખાઈ બહુ રડવા લાગ્યો,
અને તમામ રાજલોક તથા નગરલોક આકુળ બની રહ્યાં. ૬૮

તે જોઈને તિલકમંત્રી પોતાના શ્રીનંદન પુત્રને કહેવા લાગ્યો કે હે
વત્સ, રાજપુત્રીને શોધી લાવવાનો ઉપાય વિચાર. ૬૯

નહિ તુહ બુદ્ધિતરીય, વિના ઇમો વસણસાગરો ગરુઓ,
નિત્યરિચં પારિજ્જઈ, તત્તો સિરિનંદણો ખણઈ. ૭૦

તાય તુમંમિ વિ સંતે, મદ્દ સિમુણો કો ણુ બુદ્ધિભવયાસો,
ઉદ્દે સહસ્સ કિરણે, રેહઈ ફુરિયં નં દીવસ્સ. ૭૧

તિલયસચિવો વિ જંપઈ, નય ઇમંતો ઇમો ઇહં વચ્છ,
જં પિરુણો તણઈ, ગુણાહિઈ નં હોયવ્વં. ૭૨

(જઓ)

જહસંખવો વિ ચંદો, પિચ્છહ ઉજ્જેયયે તિહુઅણંપિ,
પંકુબ્ધવંપિ કમલં, વહંતિ અમરા વિ સીસેણં. ૭૩

સિરિનંદણો પયંપઈ, જઈ એવં તો તુહવ્વખાવેણ,
નાઓ મયે ઉઘાઓ, ઇમો તીયે સમાયયણે. ૭૪

કેમકે તારી બુદ્ધિરૂપ નાવ શિવાય આ મહાન કટ્ટસાગર તરી પાર
જિતરાય તેમ નથી; ત્યારે શ્રી નંદન બોલ્યો. ૭૦

હે પિતા, તમારા આજળ મુજ બાળકની બુદ્ધિતુ' શું ગળુ' ગણાય?
કેમકે સહસ્ર કિરણ (સૂર્ય) ના આજળ દીવાની શી પ્રભા પડે? ૭૧

ત્યારે તિલક મંત્રી બોલ્યો કે હે વત્સ! એવું કાંઈ ઈહાં એકાંત
નથી કે બાપ કરતાં પુત્ર અધિકશુણી નહિજ થાવ. ૭૨

જે માટે જુવો જળમાંથી પેદા થએલો ચંદ્ર આખા જગતને અજ-
વાળું આપે છે, તેમજ પંકમાંથી પેદા થએલા કમળને દેવતાઓ માથાપર રા-
ખે છે. ૭૩

શ્રીનંદન બોલ્યો કે જે એમ છે તો તમારા પ્રતાપે તેણીને શોધી
લાવવાનો એક ઉપાય હું બાળુ છું. ૭૪

મેરુ વ્વ થિરો ચંદુ વ્વ સોમઓ કુંજરો વ્વ સોંદીરો,
માણુ વ્વ ગુરુપયાવો, ગંભીરો નીરનાહુ વ્વ. ૭૬

નિવવિજય સેણ તણઓ પુરંદરો દેસ દંસણવસેણ
વાણારસીપુરીઓ, મમીરો પત્તો રૂં અત્થિ. ૭૬

મહ મિત્તં સો નજ્જઈ, વિચિટ્ટિઈં ચ સિદ્ધવરવિજ્જો,
બંધુમઈ આણયણે, સત્તો જઈ તાય સો ચેવ. ૭૭

તો ણુન્નાઓ પિણ્ણા, પત્તો સિરિનંદણો કુમરપાસં,
અબ્ભત્થિજ્જણ નિણ્ણં, કુમરં આણેઈ નિવમૂલે. ૭૮

વિહિઓ ચિય પઢિવત્તિં, તં મણઈ નિવો અહો પમાઓ મે,
નિયમિત્ત વિજયસેણસ્સ, નંદણો જ મિહ પત્તો વિ, ૭૯

નહુ વિન્નાઓ સંમાણિઓ ય નવિ તો મણેઈ વરકુમરો,
દેવ ન વુત્તું જુત્તં, એવં તુમ્હં જઓ મણિયં. ૮૦

(તે ઉપાય એ છે કે) મેરૂ માફક સ્થિર, ચંદ્ર માફક સૌમ્ય, હાથી માફક ભેરાવર, સૂર્ય માફક ભારે પ્રતાપી અને સમુદ્ર માફક ગંભીર એવો વિજયસેન રાજાનો પુરંદર નામે કુમાર વારાણસી નગરીથી દેશાટન કરવાના મિષે ભ્રમતા થકો ઇહાં આવેલો છે. તે મારો મિત્ર છે, અને તે તેના ચેષ્ટિત પ્રમાણે વિદ્યા સિદ્ધ લાગે છે, માટે બંધુમતીને શોધી લાવવા તેજ સમર્થ છે. ૭૫-૭૬-૭૭

ત્યારે તિલક મંત્રીએ તે વાત કથૂલ રાખતાં શ્રીનંદન તે કુમારની પાસે આવી તેને બરોબર વીનવીને તેને રાજા પાસે તેડી લાવ્યો. ૭૮

તેનો યોગ્ય સત્કાર કરીને રાજા તેને કહેવા લાગ્યો કે અહો અમારી ભૂલ જીવો કે મારા મિત્ર વિજયસેનનો પુત્ર ઇહાં આવી રહેલો છતાં તેને અમે ઓળખી સન્માન આપી શક્યા નહિ. ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે હે દેવ, એમ બોલોમાં-કેમકે કહેલું છે કે ૭૬-૮૦

મરુયાળં સંમાળો, સુચ્ચિય જો માણસો પસાઓ ત્તિ,
વહિપહિવત્તીઓ પુણ, માયાવીણંપિ દર્શસંતિ. ૮૧

તત્તો ભૂસત્રાણ, રત્ના સિરિનંદણો સમાઈઠો,
તં વુત્તંતં કહિંઝં, કુમરં પદ જંપણ એવં. ૮૨

ધીરવર ચિંતિઝળં, ઇત્થ ઉવાયં કરેસુ તં કિંપિ,
જં અમ્હે સયલજણો, દેવો ય સુનિવ્વુઓ હોઈ. ૮૩

પરકજ્જ કરણસજ્જો, કુમરો વિ પવજ્જિઝળ તં કજ્જં,
પત્તો નિયંમિ ભવણે, વિહિણા સુમરેઈ તં વિજ્જં. ૮૪

સા પચ્ચક્કી ભૂયા, પુઠા કુમરેણ કહસુ નિવધૂયા,
કેણં હરિય ત્તિ તઓ, સા મળઈ ઇહ ત્થિ વેયઠે. ૮૫

મંથ સમિદ્ધા મિહપુર, સામી વિજ્જાહરો મણિકિરીઠો,
નંદીસરવર ચલિઓ, વંધુમઈ ઇહ નિણસી ય. ૮૬

મોહોટા પુરૂષોના મનની મહેરબાની છે તેજ સન્માન છે, બાહરની
આગત સ્વાગત તો કપટીઓ પણ કરે છે. ૮૧

ત્યારે આંખના પાંપણના ઇશારાથી રાજાએ સૂચિત કરાયલો શ્રીનં-
દન તે સધળો વૃત્તાંત જણાવીને કુમારને આ રીતે કહેવા લાગ્યો. ૮૨

હે બુદ્ધિશાળી, તું વિચાર કરીને આ બાબત કંઈ એવો ઉપાય
કર કે જેથી અમે સર્વ જનો તથા રાજા નિશ્ચિંત બનીયે. ૮૩

ત્યારે પરકાન્તુ કુમાર તે વાત માન્ય કરીને પોતાના મુકામે આવી
તે વિદ્યાને વિધિપૂર્વક સંભારવા લાગ્યો. ૮૪

તે વિદ્યા પ્રત્યક્ષ થઈ એટલે કુમાર તેને પૂછવા લાગ્યો કે રાજાની
પુત્રી કેણે હરણ કરી છે? ત્યારે તે કહેવા લાગી કે અહીં વૈતાલ્ય પર્વતમાં-
અંધ સમૃદ્ધ નામના નગરનો સ્વામી મણિકિરીટ નામે વિદ્યાધર છે. તે નં-
દીશ્વર દ્વીપ તરફ જતો હતો તેવામાં તેણે ઇહાં બંધુમતીને જોઈ. ૮૫-૮૬

મયણસરસલ્હિઓ સો, તં બાલં હરિય ધવલંકૂડનગે,
પત્તો અહ કુળમાળો, ચિઠઈ વીવાહસામગ્ગિ. ૮૭

તા એયં સુવિમાણં, આરોહસુ જેણ નેમિ તં તત્થ,
તેણાવિ તહચેવ કણ, નીઓ કુમરો તર્હિં તીણ. ૮૮

દિઠો ય તત્થ સ્વયરો, બંધુમઈં અંસુપુત્ર નયણ જુયં,
પરિણયણં પત્થંતો ય, હક્કિઓ નરવરસુણ. ૮૯

રે રે સરેસુ સત્થં, સુટુ ગવિઠં કરેસુ જિયલોયં,
અવિદિન્નકન્નઅવહરણ, પવણ સંપડ વિણઠો સિ. ૯૦

તં સોઝણં સ્વયરો, સંખંતો વિમ્હિયા ય રાયસુયા,
કિમિયં સિ નિયંતેહિં, દિઠો અમરુ વ્વ નિવતણઓ. ૯૧

નૂળં બંધુમણ, કુઢિયત્તે કોવિ આગઓ ઇસ,
ઇય ચિંતિય કરપગહિય, કોદંહો સ્વયરો મળઈ. ૯૨

તે જોઈને તેને કામ બ્યાસ થતાં તે તેને હરણ કરી ધવલકૂટ પર્વ-
તપર લઈ ગયો છે અને ત્યાં તેને પરણવાની તૈયારી કરતો રહેલ છે. ૮૭

માટે આ વિમાનપર તું ચડ જેથી હું તને ત્યાં લઈ જાઉં. આ
સાંભળી કુમાર વિમાનપર ચડ્યો એટલે તેણીએ તેને ત્યાં પહોંચાડ્યો. ૮૮

ત્યાં તેણે આંસુ પાડતી બંધુમતીને પરણવા માટે પ્રાર્થના કરતો તે
વિધાધર જોયો એટલે તેણે તેને હાંક મારી કે અરે અરે તું શોધી તપાશી
શસ્ત્ર ગ્રહણ કર કેમકે હે આણુદીધેલી કન્યાને હરનાર, હવે તારો નાશ થ-
નાર છે. ૮૯-૯૦

તે સાંભળીને વિધાધર તથા રાજપુત્રી ચક્રિત થઈ જોવા લાગ્યો કે
આ તે શું થયું એટલે તેમણે દેવ સમાન કુમારને જોયો. ૯૧

વિધાધરે વિચાર્યું કે નહીં આ કોઈક બંધુમતીને ખેંચવા માટે આ-
વેલો લાગે છે, તેથી તે હાથમાં ધનુષ્ય પકડીને ખોલવા લાગ્યો. ૯૨

રે બાલ ઓસર લહું, મા મહ સરપસરજલિરજલણંમિ,
સલભુ વ્વ દેસુ સંપં, તો હસિરો મળઈ રાયસુઓ. ૧૩

જો મુજ્જઈ કજ્જેસું, તં ચિય બાલં મળંતિ સમયવિહુ,
તં પુણ તિહુયણપયહં, બંધુમઈ હરણઓ તુજ્જ. ૧૪

કિહ તુહ પહરેમિ અહં, નિય દુચ્ચરિણિદિ ચેવ પહયસ્સ,
જઈ પુણ અસ્થવ્વગવો, અજ્જ વિ તા પહરસુ તુમે વ. ૧૫

તો કોવદઠઠો, સ્વયરો મુંચેઈ નિસિય સરનિયરં,
વિજ્ઞા બલેણ કુમરેણ, તં હયં નિયય વાણેહિં. ૧૬

एवं खेयरमुक्कं, नीरत्थेणं, हणेइ जलणत्थं,
सप्पत्थं गरुडत्थेण, वायवत्थेण मेहत्थं. ૧૭

અહ મુક્કો અયગોલો, સ્વયરેણં વહુ ફુલિંગ સયમીમો,
ચુણીકઓ સ્વણેણં, પડિગોલેણં નિવસુણં. ૧૮

અરે બાળ ઝટ હઠી જા, મારા બાણુરૂપ ઝળતી અગ્નિમાં પત'ગી-
આની માફક અંખાપાત મ કર; ત્યારે રાજકુમાર હસતો થકો કહેવા લાગ્યો. ૯૩

જે પુરૂષ કાર્ય કરવામાં મુંઝાય તેનેજ નીતિ જ્ઞાનીઓ બાળ કહે
છે, માટે અંધુમતીને હરવાથી તુંજ બાળ છે એ વાત ત્રણે જગતમાં પ્રકટ
છે. આ રીતે તારા દુશ્વરિતથીજ તું હણાયલો છે, તો તેનાપર હું શો ધા
કરું. છતાં હજી તું ભારે ગર્વ રાખતો હોય તો તુંજ પહેલો ધા કર. ૯૪-૯૫

ત્યારે કોપથી હોઠ કચકચાવીને વિદાધર બાણો ફેંકવા લાગ્યો, તે-
મને વિદાના બળથી કુમારે પોતાના બાણોવડે પ્રતિહત કર્યા. ૯૬

ત્યારે તેણે અમ્બ્યસ્સ ફેંક્યું તે કુમારે જળાસ્સથી હણી નાખ્યું; સ-
ધાસ્સને ગરુડાસ્સથી હણ્યું; તથા મેઘાસ્સને પવનાસ્સથી હણી નાખ્યું. ૯૭

ત્યારે વિદાધરે અગ્નિના કણિયા વરશાવતો લોખંડનો ગોળો ફેંક્યો
તેનો કુમારે તેવાજ પ્રતિગોળવડે ચૂરેચૂરો કર્યો. ૯૮

इअ असम सुहृदभावं, बंधुमई पिच्छरी निवसुयस्स,
विद्धा मयणेण सरेहि, खेयरो पुण कुमारेण. ९९

गाढप्पहार विहुरो, खयरो सहस त्ति निवडिओ धरणि,
पवणाइणा पजणियं, निवपुत्तेणं पुणो भणियं. १००

उठेसु सुह गिण्हसु, धणु मतणुबलो हवेसु रणसज्जो,
काउरिस च्चिय जम्हा, न संઠવંતે पुણો અપ્પં. ૧૦૧

તો અણુવમસુહૃદત્તણ, હયહિયઓ સ્વયરો મળઈ કુમરં,
તુહ કિંકરુ ચ્ચિય અહં, જં ડાચિયં તં સમાઈસસુ. ૧૦૨

ચિંતઈ નરિંદમ્બૂયા, મુહડા વુચ્ચંતિ તિ ચ્ચિય જયંમિ,
જે થુવ્વંતે એવં, દપ્પુદ્ધરવડરિવગ્ગેણ. ૧૦૩

આ રીતે રાજકુમારનો ભારે પરાક્રમ જોઈને બંધુમતી તેનાપર મોહિત થઈ કામથી વીંધાઈ અને વિદાધરને કુમારે બાણોથી વીંધી નાખ્યો. ૯૯

ત્યારે આકરા પ્રહારથી વિધુર બનીને વિદાધર આચિંતો જમીનપર પડ્યો, એટલે રાજકુમાર તેનાપર પવન નાખી તેને હુશ્યાર કરીને કહેવા લાગ્યો. ૧૦૦

(હે વિદાધર) તું ભારે બળવાન હોય તો ઊઠીને ધનુષ્ય પકડી લડવા તૈયાર થા. કારણ કે કાપુરૂષ હોય તેજ પાછી પૂડ કરે છે. ૧૦૧

ત્યારે કુમારના અનુપમ શૌર્યથી આકર્ષિત થઈને વિદાધર તેને કહેવા લાગ્યો કે હું તારો કિંકરજ છું, માટે જે ઉચિત હોય તે કરમાવ. ૧૦૨

(આ વખતે) રાજપુત્રી ચિંતવવા લાગી કે જગત્માં તેજ શૂરા કહેવાય કે જેઓ આવી રીતે ગર્વિષ્ટ વૈરિઓથી પણ વખાણ પામે છે. ૧૦૩

અહ તં બાલં આસાસિકુળ, મહિં ચ જા નિવંગરૂઢો,
નંદિપુરં પદં ચલિહી, તા મણિયં મણિકિરીઢેણ. ૧૦૪

અજ્જપ્પભિર્હિ મણિણી, બંધુમર્હિં તં ચ કુમર મહ સામી,
તા પસિય નિયપણ્હિં, લહુ મહ નયરં પવિત્તેસુ. ૧૦૫

દક્ષિન્નસારયાણ, ગંધસમિદ્ધં પુરં ગઓ કુમરો,
નિવત્તણયાઈ સમેઓ, તેણ કયા મરુય પઢિવત્તી. ૧૦૬

તત્તો નરિંદપુત્તો, જુત્તો સ્વયરેણ નિવસુયાણ ય,
પવર વિમાણારૂઢો, પત્તો નંદિવર આસન્નં. ૧૦૭

વદ્ધાવિઓ ય ગંતું, એગેણં સ્વયરેણ સૂરનિવો,
સો ગુરુ સામગ્ગીણ, ચલિઓ કુમરસ્સ પચ્ચોળિં. ૧૦૮

તો વિહિયહટ્ઠસોઢે, પુરે પવિઠો મહાવિભૂઈણ,
કુમરો કુમરી ય તહા, ઓયરિં વરવિમાણાઓ. ૧૦૯

હવે કુમાર તે કુંવરીને ધીરજ આપીને સાથે લઈ નંદિપુર તરફ
આવ્યો, તેવામાં મણિકિરીઠે કહ્યું કે આજથી આ અંધુમતી મારી બેન છે અને
હું કુમાર, તું મારો સ્વામી છે, માટે મહેરબાની કરી તમારા પગોથી માફ
નગર પવિત્ર કરો. ૧૦૪-૧૦૫

ત્યારે કુમાર દક્ષિણયવાન હોવાથી રાજકુમારી સાથે અંધસમૃદ્ધ ન-
ગરમાં ગયો, તેની વિધાધરે ભારે આગતસ્વાગત કરી. ૧૦૬

પછી રાજકુમાર તે વિધાધર તથા રાજપુત્રી સાથે ઉત્તમ વિમાનપર
ચડી નંદિપુરના નજીક આવી પહોંચ્યો. ૧૦૭

એક વિધાધરે આગળ જઈ શૂર રાજાને વધામણી આપી એટલે તે
રાજા ભારે સામગ્રીથી કુમારના સામે આવ્યો. ૧૦૮

પછી કુમાર અને કુંવરી તે વિમાનથી ઊતરીને શબ્દગારેલ હાટોથી
શોભતા તે નગરમાં ભારે ઠાઠમાઠથી દાખલ થયા. ૧૦૯

પળયા ય નિવહ ચરણે, તેણવિ અભિનંદિયા પહિટેળ,
સવ્વો રત્નો સિઠો, સ્વયરેળં કુમરવુત્તંતો. ૧૧૦

અહ હરિસપરવસેળં, સૂરનિવેળં પુરંદરો તત્તો,
બંધુમહ પાણિગદ્ધં, કરાવિઓ ગુરુવિમૂર્છે. ૧૧૧

વરપાસાયત લગઓ, મળહિચ્છિય સયલ વિસયદુલ્લલિઓ,
દોગુંદગું વ્વ અમરો, કુમરો અક્કમહ વહુકાલં. ૧૧૨

અન્નદિણે જાય ર્મો, ચિઠહ મહકોઢિ સંકુડત્થાણે,
કરકલિય કળય દંડેળ, વિત્તિણા તાવ ર્મ ધણિઓ. ૧૧૩

દેવ તુહ દંસણત્થી, વહિ ચિઠહ ચરવયળ નામનરો,
લહુ મુંચસુ ર્મ કુમરેણુત્તો સ પવેસિઓ તેળ. ૧૧૪

તેઓ આવી રાજના ચરણે નમ્યા એટલે રાજાએ હર્ષિત થઈ તેમનું
અભિનંદન કર્યું, એટલે કુમારે રાજાને વિદ્યાધરનું સઘળું વૃત્તાંત કહ્યું. ૧૧૦

ત્યારે શૂર રાજાએ ભારે હર્ષ પામીને ભારે ઠાઠમાઠથી પુરંદર કુમા-
રને બંધુમતી પરણાવી. ૧૧૧

ત્યાં તે ઉત્તમ મેહેલના ટોચપર રહીને મન ઇચ્છિત બધા વિષય
પામતો થકો દોશુદ્ધક દેવની માફક કુમાર બહુ કાલ પસાર કરતો હવો. ૧૧૨

એક દિવસે તે સેંકડો સુલટોથી ભરાયલા સભાસ્થાનમાં બેઠો હતો,
તેવામાં સુવર્ણમય દંડને પકડનાર દ્વારપાલ તેને આ રીતે કહેવા લાગ્યો. ૧૧૩

હે દેવ, તમારા દર્શનના અર્થે બાહરે એક ચતુરવદન નામે માણસ
બેસેલો છે. ત્યારે કુમારે કહ્યું કે તેને જલદી અંદર મોકલો એટલે તેણે તેને
અંદર આણ્યો. ૧૧૪

તં નિયજનયપહાણં, જાણિય અવગૂહિતં ચ પુચ્છેદ્,
કુસલં અમ્માપિણ્ણો, એવં ચિય આહ સો કિંતુ, ૧૧૬

તુહ અદ્દુસ્સહ વિરહે, જં તે પિણ્ણો દુહં અણુહવંતિ,
વાહજલા વિલનયણા, સન્વન્નુ ચેવ તં મુણ્ણ. ૧૧૬

તં મુણિય વિસન્નમણ્ણો, કુમરો પુચ્છિત્તુ સૂરનરનાહં,
બંધુમદ્દે સહિઓ, હયગયરહ મુહ્હ પરિકલિઓ. ૧૧૭

સંમુહઆગય સિરિવિજય, સેણ નિવ વિહિય ગરૂયપરિતોસો,
અદ્દસયવિચ્છદ્ધેણં, દ્ધમો પવિઠો નિયં નયારિં. ૧૧૮

કુમરો દદ્ધયા સહિઓ, પણ્ણો અમ્માપિણ્ણ પયકમલં,
તેહિવિ આસીવાદ્દિ, નંદિઓ નંદિસહિદ્દિ. ૧૧૯

અહ્હ હરિસિય સયલ જણસ્સ, નિવદ્ધ તણ્ણયસ્સ દંસણત્થં વ,
સંપત્તો હેમંતો, ફુટપયદિય કુંદ કુસુમખરો. ૧૨૦

તેને પોતાના પિતાને પ્રધાન બાણીને કુમારે તેને લેટી કરીને મા-
આપની કુશળતા પૂછી એટલે તેણે તે બાણી પછી તે બાલ્યો કે તારા વિ-
રહથી તારા માઆપ આંસુઓથી આંખો ભરીને જે દુઃખ લોગવે છે તે તો
સર્વજન બાણે. ૧૧૫-૧૧૬

તે સાંભળીને દિલગીર થઈ કુમાર શૂર રાજાની રજા લઈ બંધુમતી
સાથે હાથી-ઘોડા-રથ અને પાયદલ લઈને (પોતાના નગર તરફ આલ્યો.) ૧૧૭

વિજયસેન રાજાને તે બખર મળતાં તે ભારે પરિતોષ પામી સામે
આંખ્યો, બાદ મહાન આડંબરથી કુમાર પોતાના નગરમાં પેઠો. ૧૧૮

પછી કુમાર પોતાની દયિતા સાથે માત પિતાના ચરણે નમ્યો એટલે
તેમણે પછી મંગળમય આશીર્વાદથી તેને વધાવી લીધો. ૧૧૯

હવે સકળ જનને હર્ષ આપનાર રાજકુમારના દર્શન કરવા માટેજ
બાણે આવતો હોય તેમ કંઠના ફૂલને પ્રગટાવનાર હેમંતઋતુ સંપ્રાપ્ત થયો. ૧૨૦

અત્રાંતરે ક્ષિતિપતેઃ, સવિનય મુદ્ધાનપાલકા एत्य,
શ્રી વિમલબોધ મુગુરો, રાગમન મચીકરન્તુચ્ચૈઃ ૧૨૧

તત્ શ્રુત્વા ધરીણધવ સ્તેભ્યો દત્ત્વા ચ દાન મતિમાનં,
યુવરાજ પૌરસામંત, સચિવશુદ્ધાંત પરિકલિતઃ ૧૨૨

ઉદામગંધસિંધુર, મધિરુદઃ પ્રૌઢ મક્તિસંભારઃ,
યતિપતિ વિનતિ નિમિત્તં, નિરગચ્છ દતુચ્છપરિવાર ૧૨૩

હૃદયાકર્ષિત નિર્મથિત, રાગ રસ રંજિતૈ રિવ પ્રસભં,
સિંદુર મુપૂરારુણ, કરચરણ તલૈ વિરાજંતં. ૧૨૪

પુરપરિઘ પ્રતિમભુજં, સુરશૈલ શિલા વિશાલ વક્ષસ્કં,
પાર્વણ મૃગાંકવદનં; રાજા મુનિરાજ મૈક્ષિષ્ઠ. ૧૨૫

(યુગ્મ)

તત ઉત્તીર્ય કરીંદ્રા, દુન્મુચ્ચ ચ ચામરાદિ ચિન્હાનિ,
નત્વા ગુરુપદ કમલં, પ્રોવાચ મુવાચ મિતિ હૃદયઃ ૧૨૬

એ અવસરે ઉદાનપાળકોએ આવી વિનય સહિત રાજાને નિવેદન કર્યું કે ત્યાં શ્રી વિમળબોધ નામના આચાર્ય પધાર્યા છે. ૧૨૧

તે સાંભળીને રાજાએ તેમને બહુ દાન આપ્યું. બાદ રાજા યુવરાજ, નગરલોક, સામંત, તથા રાણીઓના સંઘાતે જાંચા ગંધહસ્તિપર ચડીને પ્રૌઢ ભક્તિથી તે યતીશ્વરને નમવા માટે મોહોટા પરિવાર સહિત ત્યાં આવ્યો, ૧૨૨-૧૨૩

ત્યાં તેણે હૃદયથી ખેતીને મસળી નાખેલા રાગરૂપ રસથીજ 'નલ' રંગાયા હોય નહિ એવા સિંદૂર ભાંક રાતા હાથપગથી વિરાજમાન, નગર દ્વારની અર્ગલાઓ જેવી લાંબી ભુજવાળા, મેડની શિલા સમાન વિશાળ છાતીવાળા, અને પૂનમના ચંદ્ર જેવા મુખવાળા મુનીશ્વર જોયા. ૧૨૪-૧૨૫

ત્યારે હાથથી જીતરી ચામરાદિક ચિન્હો દૂર કરી શુદ્ધ ચરણે નમી હર્ષિત થઈ રાજા આ પ્રમાણે બોલ્યો. ૧૨૬

કિં યુષ્માભિ ભગવન્નિતિ સત્યપિ રુપલવણિમ પ્રસરે,
નૃપ વૈભવો ચિતૈ રપિ, સુદુષ્કરં વ્રત મિદં જગૃહે. ૧૨૭

જગદે જગદે કાહિતેન, સૂરિણા શ્રુણુ સમાહિતો ભૂપ,
સુજન દ્વિદિવાતિ વિસ્તર, મસ્તીહ પુરં ભવાવર્ત્ત. ૧૨૮

તસ્મિ બ્રહ્મ કુટુંબી, સંસારિક જીવ નામકો ભૂવં,
સોદયૈશ્ચ મમૈવ હિ, તન્નગરં વસતિ સકલમપિ. ૧૨૯

તત્રચ વયં વસંતઃ, સર્વે પ્યેકેન નિષ્ઠુરવિષેણ,
નિઃ શૂકદંદશૂકેન, નવ ઘનાભેન કિલ દષ્ટાઃ ૧૩૦

તદનુ વિષમ વિષભાવિતત્ત્વેન સમાગચ્છ ત્યસ્માક મતુચ્છ મૂર્છા,
નિમીલંતિ લોચનાનિ, વિગલંતિ મતયઃ, ન બુદ્ધ્યતે કાર્યાદિ વિભાગઃ,

હે ભગવન્, તમે આપું તમારું રૂપ અને લાવણ્ય છતાં અને તેથી
તમે રાજ્યસુખ ભોગવવાને લાયક છતાં આપું ભારે દુષ્કર વ્રત કેમ લીધું
છે? ૧૨૭

ત્યારે જગત્ને એકાંતે હિત ઇચ્છનાર આચાર્ય યોગ્યા કે હે રાજન્
તું શાંત મનથી સાંભળ, ઈહાં સુજનના હૃદયની માફક અતિ વિસ્તારવાળું
ભવાવર્ત્ત નામે નગર છે. ૧૨૮

તેમાં હું સંસારિક જીવ નામનો કુટુંબી હતો. તે નગરમાં બધા
મારા સહોદર ભાઈઓજ વસે છે. ૧૨૯

ત્યાં રહેનાર અમો બધાને એક આકરા વિષવાળા અને નવો વાદળ
જેવા કાળા નિર્દય સર્પે દશ્યા. ૧૩૦

તેથી અમને તે આકરું વિષ ચડવા માંડતાં ભારે મૂર્છા આવવા લાગી,
આંખો મીંચાવા લાગી, મતિ સુંઝાવા લાગી, કરવા ન કરવાનું જાન જતું રહ્યું,

ન પરિજ્ઞાયતે નિજમપિ સ્વરૂપં; તથા સ્માભિ ન ગણ્યંતે હિતોપદેશાઃ, ન હૃદયંતે સમવિષમાણિ, ન વિધીયંતે ઔચિત્ય પ્રતિપત્તયઃ, ના લપ્યંતે સમીપસ્થા ન્યપિ સ્વજનવૃંદાનિ, કેચન કાષ્ટવ શિશ્વેષ્ટાઃ સંજાતાઃ કેચિ દવ્યક્ત શબ્દેન ધુધુ-રાયમાણા લોલુક્યંતે મહીપીઠે, અમરે શૂન્ય હૃદયા ઇતસ્તતો બંધ્રમ્યંતે, અન્યે તીવ્રતર વિષ પ્રસર સંભૂત પ્રભૂત દાહવેદના પરિભૂતા નિપતંત્ય તિમ્ચુર દુઃસ્વ-દંદોલૌ, કેચિત્ પુન રારસં ત્ય વ્યક્ત વાગ્મિ—ન શક્નુવંતિ જલ્પિતુ મપિ સ્ફુટવચનૈઃ, કેચન પુનઃ કદાચન સ્વલંતિ—કદાચિ ભિપતંતિ—કદાચિ ન્મૂર્છંતિ—કદાચન સ્વપંતિ—કદાચિ જ્ઞાપ્રતિક્ષણ મેકં—પુનશ્ચ સ્વપંતિ વિષાવેગાત્, અન્યે પુનઃ સદૈવ નિર્ભરં સ્વપંતિ—ન કિમપિ ચેતયંતે.

एवं च तस्मिन् सकलेपि पुरे विषयर विषवेदना भिभूते समागादेको महानुभागो विनीत विनय विनेयवृन्द परिवारो महानरैन्द्रः

પોતે કોણ છીયે તે પણ ભૂલી જવા લાગ્યા, હિતોપદેશને સાંભળવા પણ બેદરકાર બન્યા, ઊંચું નીચું દેખાતું બંધ પડ્યું, ઉચિત પ્રતિપત્તિ કરતા બ-ટકયા, અને સમીપે રહેલા સ્વજનોને પણ બોલાવતા બંધ પડ્યા.

અમારામાંના કેટલાએક તો લોકડા માફક નિશ્ચેષ્ટ બની રહ્યા, કે-ટલાએક અવ્યક્ત શબ્દ કરી ધુરકવા લાગી જમીનપર આળોટવા લાગ્યા, કે-ટલાએક શૂન્ય હૃદયવાળા થઈ આમતેમ ભટકવા લાગ્યા, કેટલાએક તીવ્ર વિ-ષના પસરવાથી ભારે દાહની વેદના પામી અતિ પીડા પામવા લાગ્યા, કેટલા-એક અવ્યક્ત સ્વરે રડતા થકા સ્ફુટ વાક્ય બોલવા અસમર્થ થઈ પડ્યા, કે-ટલાક ક્યારેક સ્ખલના પામતા—ક્યારેક પડી જતા—ક્યારેક મૂર્છા પામતા—ક્યારેક સૂઈ જતા—ક્યારેક બગતા—અને ક્યારેક ફરીને વિષ ચડતાં ઊંઘમાં પડતા, કેટલાએક હુમેશાં ભર નિદ્રામાં પડ્યા રહી બેભાન રહેતા.

આ રીતે તે આખું નગર વિષ વેદનાથી પીડાયમાન થઈ પડતાં ત્યાં એક મહાનુભાગ વિનીત શિષ્યોના પરિવાર સાથે ગાર્હકિક આવી પહોંચ્યો.

તત્ત્વ તથાવિંશં પુર માલોક્ય સમુત્પન્નપુણ્યકારુણ્યેન તેન વખાણિરે તે લોકાઃ—યથા મો મો લોકા મોચયામિ વઃ સર્વા ન પ્યેતસ્યા મહોરગ વિષવેદનાયાઃ, યદિ મયો પદિષ્ટાં ક્રિયા માચરત. તૈ રુક્તં કીદશીસા ? ગારુડિક ક્રિયાપરિવૃદ્ધઃ પ્રોવાચ—અહો લોકાઃ પ્રથમ મેવ તાવન્ મામકીન શિષ્ય સંદોહવેષવ ત્ પ્રતિપત્તવ્યો વેષઃ, રક્ષણીયાઃ સકલ ત્રિભુવનોદરવિવર વર્તિનઃ પ્રાણિનઃ, ન વક્તવ્યં સૂક્ષ્મ મપ્યલીકં, ન ગૃહીતવ્ય મદત્તં, પાલયિતવ્યં નવગુપ્તિસનાથમજિહ્વા વ્રહ્મચર્યં, મોક્તવ્યઃ સ્વદેહેપિ પ્રતિબંધઃ, વર્જનીયં રજન્યાં ચતુર્વિંશ મપ્યા હારજાતં, વસ્તવ્યં સ્ત્રીપશુપંડક વિરહિત વસતિ શ્મશાન ગિરિગહર શૂન્યસદનકાનનાદિષુ, કર્તવ્યં ભૂમિકાષ્ટ શય્યાશયનં, પરિભ્રમિતવ્યં યુગમાત્ર દત્તલોચનૈઃ, જલ્પનીયં દિતમિતા ગર્હિત નિરવધં વચઃ, મોક્તવ્ય મકૃતા કારિત મનનુમત મસંકલ્પિતં પિંડજાતં, નિવારણીયં સદા વ્યકુશ્લ ચિંતાયાં માનસં પરિવર્જ મિતવ્યાઃ સર્વથા રાજાદિકથાઃ, પરિત્યક્તવ્યો દૂર મકલ્યાણ મિત્ર સંપર્કઃ, પરિહરણીયઃ સર્વેણ કુગારુડિક સંબંધ,

તેણે તે નગરના તેવા હાલ જોઈ કંઈક કહ્યું. લાવી તે લોકોને કહ્યું:—હે લોકો, તમે જો ભારી બતાવેલી ક્રિયા કરો તો હું તમો બધાને આ વિષ વેદનાથી મુક્ત કરું.

લોકો બોલ્યા કે તે કેવી ક્રિયા છે ?

તે ગારુડિક બોલ્યો:—પહેલાં તો તમારે મારા આ શિષ્યોનો જોવો વેષ છે તેવો વેષ ધારણ કરવો. બાદ આખા જગતમાં રહેલા પ્રાણિઓની રક્ષા કરવી, ઝીણામાં ઝીણું અસત્ય પણ બોલવું નહિ, અણદીધેલું લેવું નહિ, નવ શુભિ સહિત નિષ્કપટ પ્રહસ્યર્થ પાળવું, પોતાના શરીરપર મમતા ન રાખવી, રાતે આરે પ્રકારના આહારનો ત્યાગ કરવો, સ્ત્રી પશુપંડક રહિત મશાણ, ગિરિશુક્ર, તથા શૂનાં ઘર અથવા વનમાં વસવું, ભૂમિ અગર કાષ્ટની શય્યાપર સૂવું, યુગમાત્ર દષ્ટિ રાખી ભમવું, દિતમિત અગર્હિત નિર્દોષ વચન બોલવાં, અકૃત અકારિત અનનુમત અસંકલ્પિત આહાર લેવો, કોઈનું ભુંડું ચિંતવવું નહિ, રાજકથાદિક વિકથાઓ વર્જવી, કુસોબતથી દૂર રહેવું, કુગારુડિક (કુશુર) સાથે સંબંધ ન રાખવો,

કર્તવ્યાનિ યથાશક્તિ સુદુશ્વર તપશ્વરણાનિ, વંન્નમિતવ્ય મનિયત વિહારેણ, સોદવ્યાઃ સમ્યક્ પરીષદોપસર્ગાઃ, તિતિક્ષ્ણીયાનિ ચ દુર્ભાષિતાનિ, ભવિ- તવ્યં સર્વં સદૃયેવ સર્વસદૃઃ, કિં બહુના—ક્ષણ મપ્યસ્યાંક્રિયાયાં ન પ્રમાદ્યં— તથા કર્તવ્યો મદુપદિષ્ટસ્ય મંત્રસ્ય નિરંતરં જાપઃ—તતો નિવર્તેતે પૂર્વવર્ણિ- ત વિષવિકારા, ઝમ્મીલંતિ નિર્મલ બુદ્ધયઃ—કિં બહુભાષિતયા—પ્રાપ્યતે પ- રંપરયા તદપિ પરમાનંદ પદ મિતિ.

एवं च तस्य वचनं महाराज कैश्चन विषावेश निवशैर्न श्रुत मेव, यै रपि श्रुतं तेषां मण्यके उपहसन्ति—अन्ये अवधीरयन्ति—अपरे निन्दन्ति—के- चन दुर्विदग्धत्वेन स्वशिल्लिप कल्पितानल्पकुविकल्पैः प्रतिघ्नन्ति—एके न श्र- द्धयन्ति—अपरे श्रद्धयाना अपि नानुतिष्ठन्ति—केचित पुन लघुकर्माणो महा- भागा युक्तियुक्त मिति श्रद्धयतेऽनुतिष्ठन्ति च.

યથાશક્તિ તપશ્વરણ કરવું, અનિયતપણે વિહાર કરવો, પરીષદ અને ઉપસ- ર્ગોને સમ્યક્ રીતે સહન કરવાં, કોઈ ગાળો ભાંડે તો તે સહન કરવી, પૃથ્વીની માફક બધું સહન કરવું.

વધુ શું કહું—આ ક્રિયામાં ક્ષણભર પણ પ્રમાદી નહિ થવું. વળી મેં બતાવેલા મંત્રનો નિરંતર જાપ કરવો. એમ કયાથી પૂર્વે વર્ણવેલા વિષ વિકાર દૂર થાય છે, નિર્મળ બુદ્ધિ પ્રગટે છે, આજું શું કહું—પરંપરાએ પર- માનંદપદ મેળવી શકાય છે.

હે મહા રાજન્! આ તેનું વચન કેટલાક વિષવિવશ જનોએ તો સાં- ભળ્યું જ નહિ, કેટલાકે સાંભળ્યું તેઓમાં પણ કેટલાક તો હસવા લાગ્યા, કેટલાક બેદરકાર થઈ રહ્યા, કેટલાક નિંદવા લાગ્યા, કેટલાક દુર્વિદગ્ધ (દોઢ ડાહ્યા) થઈ સ્વકલ્પિત અનેક કુયુક્તિઓથી તેનું ખંડન કરવા લાગ્યા, કેટલા- એક તેને કબૂલ કરતાં અટક્યા, કેટલાએકે તે કબૂલ રાખ્યું પણ તે પ્રભાણે અમલ કરવા અસમર્થ બન્યા, માત્ર થોડાએક લઘુ કર્મી મહા ભાગ પુરૂષો જ તેને કબૂલ રાખી તે પાળવા લાગ્યા.

તતો મયાપિ મહારાજ વિપથર વેદના નિર્વિણ્ણેના મૃત મિવ પ્રતિપેદે
તદ્વચઃ—ઝરરીકૃતઃ સવહુમાનં તત્સમર્થિતો વેષઃ—પારેખે ચેય મતિદુષ્કરા કિ-
યા—તદેતન્ મમ વ્રતગ્રહણે કારણં સમજનિષ્ઠ.

તદા કપ્યા નવગતપરમાર્થેન વિજયસેન પાર્થિવેન પ્રણમ્ય પૃષ્ઠો ભૂયો-
પિ મુનીંદ્રઃ

ભગવન્ કથં ત ત્તાદૃશ વિસ્તારં ભવાવર્તનગરં સકલ મપિ સહોદરૈ
ર્વસતિ? કથ મેકેન દર્શીકરેણ સર્વેપિ તે એકહેલં દૃષ્ટાઃ? કથં ચૈક એવ મ-
હાનરેંદ્રવંદારકઃ સકલજન નિર્વિષત્વ કરણે સમર્થઃ? કથ મેતા દૃશો વિષ
નિર્ઘાતિન વિધિ રિતિ?

તતઃ પ્રોક્તં ગુરુણા—મહારાજ નેદં વહિરંગં વચનમાત્રં, કિંતુ ભવ્યજન
ભવ વૈરાગ્ય કારણં સમસ્ત મપ્યંતરંગ ભાવાર્થકલિતં.

તેથી હે રાજેન્દ્ર, મેં પણ સર્ધના વિષથી પીડાતા હોઇને અમૃતની
માફક તેનું વચન અંગીકાર કર્યું છે, તેણે આપેલો વેષ ધારણ કર્યો છે, અને
આ અતિદુષ્કર ક્રિયા કરવા માંડી છે. આ એ મારા વ્રત ગ્રહણ કરવામાં કા-
રણ છે.

તે સાંભળી એ વાતનો શો પરમાર્થ છે તે નહિ સમજાયાથી રાજાએ
ફરીને તે મુનીંદ્રને પૂછ્યું કે હે ભગવન્, તે એટલું મહાન્ નગર સગા ભા-
ઈઓથી શીરીતે વસાયલું હશે? અને એટલા બધાને એકજ સર્થે શી રીતે
દૃશ્યા હશે? અને તે બધાનું વિષ ઊતારવામાં એકજ તે ગાડ્ડિક શી રીતે
સમર્થ થઈ શકે તેમજ તેણે વિષ ઊતારવાની એવી વિધિ કેમ બતાવી?

ત્યારે ગુરુ બોલ્યાઃ—હે રાજેન્દ્ર, આ કંઈ બાહરના અર્થવાળું વચન
નથી, કિંતુ ભવ્ય જનને વૈરાગ્ય ઊપભવવા અર્થે સઘળું અંતરના ભાવાર્થવા-
ળું વચન છે.

તથાહિ

નૈરયિકાદિ ભવાના, માવર્ત્તો યેન તત્ર નરનાથ,
સંસાર સ્તેનેહ, ન્યગાદિ નગરં ભવાવર્ત્ત. ૧

કર્મ પરિણામ રાજઃ, સર્વેષાં કાલ પરિણતિ સમેતઃ
જનકો યેન તતો મી, જીવાઃ સર્વેપિ સોદર્યાઃ ૨

અત્ર ભવાવર્ત્તપુરે, ત એવ નિવસં ત્યનેતકા જીવાઃ
એકેન વિષધરેણ ચ, તે દષ્ટા યેન શ્રુણુ તત્ત્વ. ૩

અષ્ટમદસ્થાન ફળો, દૃઢરૂઢ કુવાસના મલિનદેહઃ,
રત્યરતિ ચપલ રસનો, જ્ઞાના વરણા દિદિંભયુતઃ ૪

કોપ મહા વિષકંટક, વિકરાલો દ્વેષરાગ નયન યુગઃ
માયાગૃહ્ણિ મહાવિષ, દાઢો મિથ્યાત્વ સ્વર હૃદયઃ ૫

તે આ રીતે કે:—

હે નરનાથ, આ સંસારમાં નારકાદિક ભવોના ફેરા લેવાય છે તેથી તે સંસારને છઠ્ઠાં ભવાવર્ત્ત નગર કહ્યું છે. ૧

કર્મ પરિણતિ નામનો રાજ કાળપરિણતિ નામની શેણી સાથે બધા ભવોનો પિતા છે તેથી આ બધા ભવો સહોદર બાણવા. ૨

આ ભવાવર્ત્ત નગરમાં તેવા અનંત ભવો રહે છે, તે બધાને એકજ સર્પે આ રીતે દેશ્યા છે:—૩

આઠ મદરૂપ આઠ ક્ષણવાળો, મજબૂત રહેલી કુવાસનાથી કાળાં વ-
ધ્ણવાળો, રતિ અરતિરૂપ ચપળ ભલવાળો, જ્ઞાનાવરણાદિરૂપ અચ્ચા કરચાવાળો,
કોપરૂપ મોટા વિષકંટકથી વિકરાળ રહેલો, રાગદ્વેષરૂપ બે નેત્રવાળો, માયા
અને ગૃહ્ણિરૂપ મોટી વિષ ભરેલી દાઢવાળો, મિથ્યાત્વરૂપ કઠોર હૃદય-
વાળો. ૪-૫

હાસ્યાદિ ધવલ દશનઃ, સપરિકર સ્ત્રિભુવનં દશતિ નિશ્ચિલં,
કૃતચિત્ત વિલ નિવાસો, મોહમહા વિષધરો ભીમઃ ૬

દષ્ટા ચ તેન જીવા, મૂઢિતવ ચ્ચેતયંતિ નહિ કાર્યં,
મીલંતિ લોચનાનિ, ક્ષણમાત્ર મુક્તાનુભવનેન. ૭

અંગૈ રન્યધરૈ રિવ, સંચાર્યંતે ચ સેવક જનેન,
લગ્નાઃ કરે ન દેવં, ન ગુરું ચ મુર્ખાંતિ ગતમતયઃ ૮

કિં મમ યુક્ત મયુક્તં, કિંવા મમ કો હ મિતિ તથાત્માનં,
ન વિદંતિ હિત મપિ તથા શ્રુણ્વંતિ ન ગુરુભિ રુપદિષ્ટં. ૯

સમવિષમાણિ ન સમ્યક્, વીક્ષંતે નૈવ ગુરુજનસ્યા પિ,
વિદદ્ય ત્યૌચિત્યં કિલ, મૂકા ઇવ ના લપંતિ પરં. ૧૦

હાસ્યાદિરૂપ યોગા દાંતવાળો, ચિત્તરૂપ બિલમાં વસનારો, એવો ભ-
યંકર મોહ નામનો મહાસર્પ આખા ત્રિભુવનને દશી રહે છે. ૬

તેણે દંશેલા જીવો મૂઢિતની માફક શું કરવું તે સમજી શકતા નથી,
અને ક્ષણભરના સુખમાં મુગ્ધાઈ પડીને આંખો મીચી રહે છે. ૭

તેઓ આંગે એટલા જડ થઈ પડે છે કે તેમને આકર નફરો હેરવે
ફેરવે છે, તેઓની મતિ એટલી બ્રહ્મ થાય છે કે તેઓ દેવ અને ગુરુને ઓ-
ળખી શકતા નથી. ૮

શું મારે કરવું જોઈયે અને શું નહિ કરવું જોઈયે તથા હું કેાણું છું
એમ તેઓ જાણી શકતા નથી તેમજ ગુરુએ બતાવેલી હિત શિક્ષાને પણ તે
સાંભળી શકતા નથી. ૯

તેઓ સીધું ઊંધું કશું જોઈ શકતા નથી, તેમજ પોતાના ગુરુ જ-
નની ઉચિત પ્રતિપત્તિ પણ કરી શકતા નથી, તથા મૂંગાની માફક બીજાને
બોલાવતા પણ નથી. ૧૦

અતિતીવ્ર વિષાભિહતાઃ, પ્રોક્તા એકેન્દ્રિયા વિગતચેષ્ટાઃ
અવ્યક્તં ચ રસંતો, લુટંતિ વિકલેન્દ્રિયા ધરણૌ. ૧૧

જ્ઞેયા શ્ચ તંત્રયુક્ત્યા, શૂન્યા શ્વેષ્ટા અસંજ્ઞિનાં રાજન્,
દાહાદિ દુઃસ્વ દંદોલય, સ્તુ નૈરયિકજં તૂનાં. ૧૨

યેના સાતાભિધલધુ, મુજંગમસ્યા તિનિષ્કુરો દંશઃ
તેષાં જાતો હયેવં, જ્ઞેયઃ સર્વત્ર ચ વિશેષઃ ૧૩

અવ્યક્તં વિરસંતઃ, કરિકરમ પ્રમૃતયો વિનિર્દિષ્ટાઃ,
સ્વલન પતનાદિ ધર્મા, વિજ્ઞેયા માનવાનાં તુ. ૧૪

જાગ્રતિ તે પ્રતિપન્ના, વિરતિં વિષલાઘવાનુ ભાવેન,
ભૂયો મોહવિષ વશાત્, સ્વપંતિ પરિમુક્ત વિરતિગુણાઃ ૧૫

એ જીવોમાં જેઓ અતિ આકરા વિષથી હુણાયલા છે તે નિશ્ચેષ્ટ રહેલા એકેન્દ્રિય જાણવા, ખીજા અવ્યક્ત બોલી જમીનપર આજોડે છે તેઓ વિકલેન્દ્રિય જાણવા. ૧૧

હે રાજન્, શાસ્ત્ર યુક્તિએ અસંજ્ઞિઓની શ્વેષ્ટાઓ શૂન્ય જેવી જાણવી, તેમજ દાહાદિક દુઃખની પીડા તે નારકના જંતુઓને જાણવી. કેમકે તેમને અસાતા નામના નાના સર્પનો અતિ લયંકર દંશ લાગેલ છે એ રીતે બધા સ્થળે વિશેષ ભાવાર્થ જાણી લેવો. ૧૨-૧૩

અવ્યક્ત રડતા તે હાથી, જાંટ વગેરે જાણવા અને સખલનાદિક પામતા તે જાણુસો જાણવા. ૧૪

જાગે છે તે ઓછું વિષ ચડવાથી વિરતિને અંગીકાર કરનાર જાણવા, ફરીને વિષ ચડતાં જાંઘમાં પડે છે તે વિરતિથી પાછા ભ્રષ્ટ થનારા સમજવા. ૧૫

અવિરત નિદ્રાવશતઃ, સ્વપંતિ દેવાઃ સદે તિ સકલજને,
મોહોરગ વિષવિધુરે, ગારુડિકં બોધત જિનેન્દ્ર. ૧૬

યતિજન કર્ણીયાયાં, સદા ક્રિયાયાં હિ તદુ પદિષ્ટાયાં,
યદિ વિગલિત પ્રમાદૈઃ, ક્રિયતે સિદ્ધાંત મંત્ર જપઃ ૧૭

તત્ત્વ ઓપિ સમર્થો, મોહવિષોચ્છેદને ત્રિભુવનસ્ય,
નિઃકારણ બંધુ રસૌ, ભવ્યાનાં પરમ કારુણિકઃ ૧૮

એવ મવગમ્ય નરપતિ, રપૂર્વસંવેગ મુદ્ગહન કમપિ,
માલસ્થલ મિલિતકારઃ, પ્રણમ્ય મુનિરાજ મિત્યુચે. ૧૯

સત્ય મિદં મુનિપુંગવ, વય મપિ મોહવિષ ઘારિતા અધિકં,
આત્મહિત મિયત્કાલં, ચેતિતવંતઃ કિમપિ નૈવ. ૨૦

સદા સૂતાજ રહેનાર તે અવિરતિરૂપ ઊંઘમાં પડેલા દેવતા જાણુ-
વા, આ રીતે સર્વ જન મોહરૂપી સર્પના વિષથી વિધુર રહેલ છે તેમની
આગળ ગારુડિક તે જિનેન્દ્ર લગવાનું જાણુવા. ૧૬

તેણે ઉપદેશેલી યતિજનને કરવા યોગ્ય ક્રિયામાં સદા અપ્રમાદી રહી
જે સિદ્ધાંતરૂપ મંત્રનો જપ કરવામાં આવે તો (સઘળું વિષ ઊતરી નથ
છે.) ૧૭

માટે તે લગ્ય જનોનો નિષ્કારણ બંધુ અને પરમ કરુણાવાનું લગ-
વાનું એક છતાં આખા ત્રિભુવનનું વિષ ઊતારવા સમર્થ છે. ૧૮

આમ સાંભળીને રાજા અપૂર્વ સંવેગ પામી મસ્તકે હાથ બેડી પ્ર-
ણામ કરીને તે મુનીન્દ્રને આમ કહેવા લાગ્યો:-૧૯

હે મુનિ પુંગવ, તમારી વાત સાચે સાચી છે. અમે પણ મોહ વિ-
ષથી અતિશય ઘેરાઈને આટલા વખત સૂધી પોતાનું કંઈ પણ હિત જાણી
શક્યા નથી. ૨૦

અધુના તુ રાજ્ય સૌસ્થ્યં, કૃત્વા દાસ્યે વ્રતં પ્રમુપદાતે,

ગુરુ રપ્યાહ નરેન્દ્ર, ક્ષણ મપિ માસ્મ પ્રમાદી સ્ત્વં. ૨૧

તદનુ પુરંદર પુત્રે, રાજ્યભરં વિજયસેન વૃપઃ,

સામંત કમલમાલા, મંડ્યાદિ યુતઃ પ્રવત્રાજ. ૨૨

અથ માલત્ય પિ દેવી, નિજદુશ્વરિતં નિવેદ્ય સુગુરુણાં,

કર્મવન ગહન દહન, પ્રતિમાં દીક્ષાં સમાદત્ત. ૨૩

નમ્ર મુરામુર કિન્નર, વિદ્યાધર ગીયમાન શુભ્રયશાઃ,

મવ્યોપકારદેતો ગુરુ રપ્ય ન્યત્ર વિજહાર. ૨૪

અહ પરિપાલઈ રજ્જં, પુરંદરો દરિય વડરિ વલદલણો,

અપુવ્વ ચેદ્યાઈ, જિન્નુદ્ધારે ય કારંતો. ૨૫

પણ હવે રાજ્યની સુસ્થતા કરીને હું આપના પાસે વ્રત લઈશ.
ગુરુ બોલ્યા કે હે નરેન્દ્ર એ વાતમાં ક્ષણ ભર પણ પ્રમાદ નહિ કરો. ૨૧

ત્યારે પુરંદર કુમારને રાજ્ય સોંપીને વિજયસેન રાજા કમળમાળા
રાણી તથા સામંત અને મંત્રી વગેરેની સાથે દીક્ષિત થયો. ૨૨

હવે માલતી રાણી પણ તે ગુરુને પોતાનું દુશ્વરિત જણાવીને કર્મ-
રૂપી ગહન વનને આગવામાં દહન સમાન દીક્ષા લેતી હતી. ૨૩

હવે નમ્રતા સુર અસુર કિન્નર અને વિદ્યાધરોએ ગાએલા નિર્મજ
યશવાળા તે આચાર્ય ભગ્યોને ઉપકાર કરવા અર્થે અન્ય સ્થળે વિહાર કરવા
લાગ્યા. ૨૪

હવે પુરંદર રાજા વૈરિઓના લશ્કરને દલિત કરીને રાજ્યનું પરિ-
પાલન કરવા લાગ્યો, તેણે ઘણા અપૂર્વ એત્યો તથા જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા. ૨૫

સાહમ્મિય વચ્છલયંમિ, ઉજ્જુઓ ન કરણેહિ,
પાલંતો ય પયાઓ, પયાઉ ઇવ વસણ વારણઓ. ૨૬

કહયાવિ સો નરિંદો, વંધુમહ સંજુઓ સપરિવારો,
ઉલ્લોયણો વવિઠો, જા પિચ્છહ નિયય પુર સોહં. ૨૭

તા વહુયડિંમ નયરોહિ વેદિઓ કોદિઓ વ્વ મચ્છીહિ,
ધૂલી ધૂસરદેહો, નિમ્મિય અહ વહુલ હલવોલો. ૨૮

દંડીચંડનિવસણો, કુહો ધાવંતઓ ચડદિસામુ,
દિઠો સ મિત્તવિપ્પો, જેણં નારાહિયા વિજ્જા. ૨૯

તં ઉવલક્ષિય સરિયા, વિજ્જા દેવી નિવેણ ઇચ મળહ,
ગુણિજ્ઞ ઉવહાસપરો, વિજ્જાહ વિરાહગો ય હમો. ૩૦

તો કુવિયાણ વિ મણ, તુહ દક્ષિણેણ મારિઓ ન હમો,
સિલ્લમિત્ત મિણં પુણ, અહ રાયા વિન્નવહં ઇવં. ૩૧

તે પુરંદર રાજ સાધર્મિ વાત્સલ્યમાં ઉદ્યુક્ત રહેતો, મંદ્રિયોને વશ રાખતો, તથા પ્રજાને સંકટોથી પોતાની સંતતિ માફક રક્ષણ કરતો. ૨૬

હવે તે રાજ એક વેળાએ અધુમતી સાથે જોખમાં બેશીને પોતાના નગરની શોભા જોવા લાગ્યો તેટલામાં તેણે દોઢિયો જેમ માળીઓથી ઘેરાય તેમ ઘણા નગર બાળકોએ ઘેરાયલો, ધૂળથી ખરડાયલો, બહુ બકબકારો કરતો, લંગોટ માત્ર ધારણ કરતો, અને ક્રોધથી ચારે દિશામાં દોડતો (એક ગાંડો પુરૂષ જોયો,) તે તેજ આદ્યણ મિત્ર હતો કે જેણે વિદ્યા આરાધી નહિ. ૨૭-૨૮-૨૯

તેને જોખમાં રાજ્યે વિદ્યા દેવીને સંભારી એટલે તે આવી કહેવા લાગી કે આ આદ્યણે ગુણિજનના ઉપહાસમાં તત્પર રહી વિદ્યાની વિસાધના કરી છે. ૩૦

તેથી મેં ક્રોધ કરીને પણ તારી દાક્ષિણ્યતાના યોગે એને જીવતો રહેવા હીધો છે, કિંતુ શિક્ષા માત્ર તરીકે એના આ હાલ કર્યા છે. ત્યારે રાજ આ રીતે તે દેવીને વીનવવા લાગ્યો. ૩૧

જડિવિ ઇમો ઇરિસગો, તહાવિ સજ્જં કરેસુ તં દેવિ,
કાઝળ મહ પસાયં, સ્વમેસુ ઇયં તુ અવસહં. ૩૨

તા દેવી તં વિપ્પં, સજ્જીકાઝં અદંમણ પત્તા,
સકારિય જહ ડચિયં, રત્તા વિ વિસજ્જિઓ ઇસો. ૩૩

ઈત્તો ય ચિરં કાલં, પાલિય અકલંક ચરણ કરણ ગુણો,
સો વિજયસેણ સમણો, અણંત સુક્કલં ગઓ મુક્કલં. ૩૪

રાયા પુરંદરો વિ હુ, સિરિગુત્તં નંદણં ઠવિય રજ્જે,
સિરિ વિમલબોહકેવલિ, પયમૂલે ગિણ્હઈ ચરિત્તં. ૩૫

જાઓ કમેણ ગીઓ, ઇમલ્લ વિહાર પઢિલ પઢિવત્તો,
કુરુદેસઠિય ગામસ્સ, વાહિઆયાવણા પરમો. ૩૬

સંઠવિય રુક્કલ પુગ્ગલ, દિઠી મુજ્જાણલીણપરમપ્પા,
જા ચિઠઈ સ મહપ્પા, વજ્જખુણં તુ તા દિઠો. ૩૭

હે દેવિ, જો કે એ એવો છે, છતાં તું એને જેવો હતો તેવો કર,
અને મારાપર મહેરબાની કરીને એ અપરાધ માફ કર. ૩૨

ત્યારે દેવી તે બ્રાહ્મણને જેવો હતો તેવો કરીને અદૃષ્ટ થઈ, બાદ
રાત્રિએ તે બ્રાહ્મણનો યથાયોગ્ય સત્કાર કરી તેને વિસન્નિત કર્યો. ૩૩

આણીમેર ચિરંકાળ અકલંક આરિત્ર પાળીને વિજયસેન શ્રમણ અ-
નંત સુખના ધામ મોક્ષને પામ્યા. ૩૪

પુરંદર રાજા પણ પોતાના શ્રી ગુપ્ત નામના પુત્રને રાજ્યમાં સ્થાપીને
શ્રી વિમળબોધ દેવગિના પાસે દીક્ષા લેતો હતો. ૩૫

તે અનુક્રમે ગીતાર્થ થઈ એકાદી વિહાર અંગીકાર કરીને કુરૂ દેશના
અસ્થિક ગામના બાહર આતાપના લેતો થકો સામે રહેલા આડના હુંકા ઉપર
દૃષ્ટિ ધરી ધ્યાનમાં લીન થઈ બિભો હતો તેવામાં વજ્રબુદ્ધે તેને એવો. ૩૬-૩૭

તો કુવિઓ પલિલવદ્, રે રે તડયા મલિત્તુ મહ માળં,
મચ્છિદ્દહસિ કત્થ ઇપ્પિંદ, ઇય મણિય સ નિટુરં પાવો. ૩૮

મુણિણો ચડહિસિં ક્કત્તિ, સ્વિત્તુ તળકઠપત્ત ઉકેરં,
પિંગલ જાલા ભરભરિય, નહયલં જાલણ જલણં. ૩૯

તો જહ જહ ડજ્જંતં, સંકુડડ કલેવરે નસાજાલં,
તહ તહ મુણિણો વદ્દહ, ક્કાણ મસંકુડિય સુહમાવં. ૪૦

તત્તો ચિંતડ રે જિય, અણંતવારાડ તે સહિયપુલ્લો,
ઇત્તો અણંતગુણદાહ, દાયણો નિરય દહણો વિ. ૪૧

વણદવ દુસહ દુયાસે, તિરિણ્ણુ વિ ણંતસો તુમં જીવં,
દદ્ધો પરં અકામ, ત્તણેણ ન તણ ગુણો પત્તો. ૪૨

ઇપ્પિંદ સહંતસ્સ વિમુદ્ધ, ક્કાણિણો નાણિણો સકામસ્સ,
તત્તો અણંતગુણિયા, થેવેણ વિ નિજ્જારા તુજ્જ. ૪૩

ત્યારે પદ્ધિપતિ કુપિત થઈ તેને કહેવા લાગ્યો કે તે વખતે તે
મારું માન મોડયું છે તો હવે તું કયા જઈશ એમ કહોર વચન કહીને તે
પાપીએ તે મુનિની ચારે બાજુ તુણ કાષ્ટ અને પાંદડાનો ઢગલો કરીને પીળી
જ્વાળાથી આકાશને ભરી નાખતી આગ સજાગવી. ૩૮-૩૯

ત્યારે જેમ જેમ તેના શરીરની બળતી નસો સંકોચાવા લાગી તેમ
તેમ તે મુનીનું શુભ ભાવથી ભરપૂર ધ્યાન વધવા લાગ્યું. ૪૦

તે વિચારવા લાગ્યો કે હે જીવ તે અનંતીવાર આ કરતાં અનંત
શુણ દાહ કરનાર નરકની અગ્નિ સહન કરી છે. ૪૧

વળી તિર્યચપણામાં પણ હે જીવ તું વનમાં સળગેલા દાવાનળમાં
અનંતીવાર બળ્યો છે, છતાં અકામ નિર્જરાના લીધે તે વેળાએ કશો કાયદો
તું મેળવી શક્યો નહિ. ૪૨

પણ હમણાં તો તું વિશુદ્ધ ધ્યાની, જ્ઞાની, અને સકામ રહીને બે
આ વેદના સહ છે તો શ્રેયમાં તને અનંત શુણ નિર્જરા પ્રાપ્ત થશે. ૪૩

તા સહસુ જીવ સંમં, સ્વર્ગમિત્તં કાઠ કેવલં મિત્તિ,
પ્રયંમિ પલ્લિનાહે, અણંતકમ્મવચ્ચય સહાણ. ૪૪

ઇય સુહમાવા નલદદ, કમ્મ મહ્ણો પલિત્તવહિગત્તો,
સ પુરંદર રાયરિસી, અંતગઢો કેવલી જાઓ. ૪૫

વજ્જનુઓ વિ હુ અહ્ગરુય, પાવકારિ ત્તિ પરિયણ વિમુક્કો,
પગામી નસ્સંતો. મિસિ પઢિઓ અંધ કૂવંમિ. ૪૬

કલ સુત્તાસાર સ્વાહય, કીલયવિદ્ધાંયરો દુહકંતો,
રુદ્ધજ્ઞાણો વગઓ, મરિયં પત્તો તમ તમાણ. ૪૭

જત્થ ય પુરંદરરિસી, સિદ્ધો અમરેહિ તત્થ હિઠેહિં,
મહિમા વિહિયા પરમા, ગંધોદગ વરિસણાઈહિં. ૪૮

માટે હે જીવ, આ અનંત કર્મ અપાવવામાં સહાય થનાર પ્રલ્લીપતિ
જીપર કેવળ મૈત્રીલાવ ધારણ કરીને તું ક્ષણવાર આ પીડાને સમ્યક્ રીતે સ-
હન કર. ૪૪

આ રીતે તેનું બાહ્યરતું શરીર અગ્નિમાં બળતાં થકાં અને અંદરમાં
શુભ લાવરૂપ અગ્નિથી તેણે કર્મરૂપ વનને બાળતાં થકાં તે પુરંદર રાજર્ષિ
અંતગઢ કેવળી થયો. ૪૫

હવે વજ્રબુદ્ધે કરેલા આ ભારે પાપની તેના પરિવ્રજનને બખર પડતાં
તેમણે તેને હડસેલી કહાડયો એટલે એકલો નાસતો થકો રાતે અંધારા કૂવામાં
પડયો, ત્યાં નીચે કળમાં ખૂચેલા મજબૂત ખેરના ખીલાવડે તેનું પેટ વીધાઈ
ગયું, એટલે તે દુઃખિત થઈ શૈલ ધ્યાન કરતો થકો સાતમી નરકે ગયો. ૪૬-૪૭

જે ઠેકાણે પુરંદર રાજર્ષિ સિદ્ધ થયા તે ઠેકાણે દેવોએ હર્ષિત થઈ
ગંધોદક વરસાવીને મહા મહિમા કર્યો. ૪૮

બંધુમદ્ વિ હુ અદ્ભુદ્, બંધુરં સંજમં નિસેવિત્તા,
 વર નાણ દંસણ જુયા, પરમાનંદં પયં પત્તા. ૪૯
 इत्येवेत्य गुणराग संभवं, श्री पुरंदर नृपस्य वैभवं,
 त तमेव भविका गुणाकरा, धत्त चित्त निलये कृतादराः ५०

इति पुरंदरराज चरितं समाप्तं.

વળી બંધુમતી પણ અતિ શુદ્ધ સંયમ પાળીને નિર્મળ જ્ઞાન દર્શન
 પામી પરમાનંદ પદને પામી. ૪૯

આ રીતે ગુણ રાગથી પુરંદર રાજાને પ્રાપ્ત થએલ વૈભવ બાણીને હે
 ગુણશાળી ભળ્યો, તમે આદર કરીને તમારા હૃદયમાં ગુણ રાગનેજ ધારણ
 કરો. ૫૦

આ રીતે પુરંદર રાજાનું ચરિત્ર પૂરું થયું.

ત્રયોદશતમ ગુણ.

इति प्रथितो गुणराग इति द्वादशो गुणः, अथ त्रयोदशस्य
 सत्कथाख्य गुणस्या वसर स्तं च विपर्यये दोष दर्शन द्वारेणाह। छ।

આ રીતે ગુણરાગિપણા૩૫ આરમ્ભો ગુણ વર્ણવ્યો, હવે સત્ક-
 થપણા૩૫ તેરમા ગુણનો અવસર છે, તેને તેના વિપર્યય એટલે
 અસત્કથપણામાં થતા દોષ બતાવીને તે દ્વારે કહે છે.

(મૂઠ ગાથા.)

નાસઈ વિવેગચયણં—

અસુહ કહાસંગ કલ્હસિય મણસ,

ધમ્મો વિવેગસારુ તિ—

સક્કહો હુજ્જ ધમ્મત્થી. ૨૦

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

અશુભ કથાના પ્રસંગથી કલુષિત થએલ મનવાળાનું વિવેકરત્ન નાશ પામે છે, અને ધર્મ તો વિવેક પ્રધાન રહેલ છે, તેથી ધર્માર્થિ પુરૂષે સત્કથ થયું જોઈએ. ૨૦

(ટીકા.)

નश्यत्य पैति विवेकरत्नं—વિવેકઃ સદસદ્રસ્તુ પરિજ્ઞાનં સ એવ રત્ન મજ્ઞાન ધ્વાતાંત કારિત્વાત્, અશુભ કથાઃ સ્વ્યાદિકથાસ્તામુ સંગ આસક્તિ—સ્ત્રેન કલુષિતં મનોડતઃકરણં यस્ય સ તથા—તસ્યા શુભકથાસંગ કલુષિત મનસઃ ।

વિવેક એટલે સારી નરસી અથવા ખરી ખોટી વસ્તુનું પરિજ્ઞાન તે અજ્ઞાનરૂપ અધિકારનો નાશ કરનાર હોવાથી રત્ન ગણાય છે, તે વિવેકરત્ન અશુભ કથાઓ એટલે સ્ત્રી વગેરેની વાતોમાં સંગ એટલે આસક્તિ તેવડે કરીને કલુષિત થએલ છે, દાન એટલે અંતઃકરણ જેનું તેવા પુરૂષના પાસેથી નાશ પામે છે એટલે દૂર થાય છે.

इदं मत्र तात्पर्यं—વિકથાપ્રવૃત્તો હિ પ્રાણી ન સુક્તાયુક્તં વિવેચયતિ સ્વાર્થહાનિ મપિ ન લક્ષયતીતિ । રોહિણીવત્ ।

એટલે ધિહાં એ તાત્પર્ય છે કે વિકથામાં પ્રવૃત્ત રહેલો પ્રાણી સુક્તા-યુક્તનો વિવેક કરી શકતો નથી. અર્થાત્ પોતાનો અર્થ બગડે તે પણ ઓલખી શકતો નથી; રોહિણીની માફક.

धर्मः पुन विवेकसार एव हिताहितावबोध प्रधान एव भवति, सावधारणत्वाद् वाक्यस्येति

ધર્મ તો વિવેકસારજ છે એટલે કે હિતાહિતના જ્ઞાનપૂર્વકજ થાય છે. (મૂળ ગાથામાં નિશ્ચયવાચક એવકાર નથી તોપણ) દરેક વાક્ય સાવધારણ ગણાતું હોવાથી (ધિહાં અવધાર સમજી લેવાનું છે).

इत्यस्मा ज्ञेतोः सत्यः शोभना—स्तीर्थकरगण धरमहर्षि चरित
गोचराः—कथा वचनव्यापारा यस्य स सत्कथो—भूयाद् भवेत्—धर्मार्थी
धर्म चरणाभिलाषको, येन धर्मरत्नार्हः स्या दिति.

એ હેતુથી સત્ એટલે શોભન અર્થાત્ તીર્થકર ગણધર અને મહ-
ર્ષિઓના ચરિત્ર સંબંધી કથા એટલે વાતચીત જે કરે તે સત્કથ કહેવાય,
માટે ધર્માર્થી એટલે ધર્મ કરવા ઇચ્છા રાખનાર પુરૂષે તેવા સત્કથ થવું જો-
ઇએ કે જેથી તે ધર્મરત્નને યોગ્ય થઈ શકે.

पूर्व सूचित रोहिणी ज्ञात मिदं.

इह कुंडिणि त्ति पवरा, नयरी नयरीइ राइया अत्थि,
तत्थ निवो जियसच्च, जो सच्च दूज्जणजणस्स. १

पायं विगह विरत्तो, सकह गुणस्यण रोहणसमाणो,
सिठी सुभदनामा, मणोरमा भारिया तस्स. २

पुत्ती य बालविहवा, नामेणं रोहिणी अहीणगुणा,
जिण समए लद्धठा, गहियठा पुच्छियठा य. ३

રોહિણીનું ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે:—

ઇહાં ન્યાયની રીતિથી શોભિત કુંડિની નામની વિશાળ નગરી હતી,
ત્યાં જિતશત્રુ નામે રાજા હતો, તે દુર્જન જનોનો શત્રુજ હતો. ૧

ત્યાં સુદર્શન નામે શેઠ હતો, તે પ્રાચે વિકથાથી વિશક્ત રહી સ-
ત્કથ ગુણરૂપ રત્નનો રોહણુચળ સમાન હતો. તેની મનોરમા નામે ભાર્યા
હતી. ૨

તેમની પૂર્ણ ગુણવાળી રોહિણી નામે બાળ વિધવા પુત્રી હતી. તે
જિનસિદ્ધાંતના અર્થને પૂછી અવધારીને સમજેલી હતી. ૩

પૂયઈ જિણે તિસંજ્ઞં, અવંજ્ઞ મઝ્ઞયણમાઈ આયરઈ,
આવસસયાઈ કિચ્ચં, નિચ્ચં નિચ્છિતિયા કુણઈ. ૪

ધમ્મં સંચઈ નહુ કંપિ વંચણ અંચણ ગુરુણ પણ,
નિયનામં વ વિચારઈ, કમ્મપ્પયઢી પમુહમંથે. ૫

દાણં દેઈ પહાણં, સુરસરિ સલિલુજ્જલં ધરઈ સીલં,
જહસત્તિ તવેઈ તવં, ભાવઈ સુહભાવણા સુમણા. ૬

इय निम्मल गिहिधम्मा, अचलिय सम्मा दढं वलियमोहा,
अवितहजिणमय पयडण, पंडिया सा गमइ दिवसे. ७

अह चित्तवित्ति अडवीइ, भुवण अकमण अइसयपयंडो,
मोहो नाम नरिंदो, पालइ निकंटयं रज्झं. ८

તેણી ત્રિસંધ્ય જિનપૂજા કરતી, સફળ પાઠ કરતી, તથા નિત્ય નિ-
શ્ચિતપણે આવશ્યક વગેરે કૃત્ય કરતી. ૪

તેણી ધર્મને સંચિત કરતી, કોઈને ઠગતી નહિ, ગુરૂજનના અરણ્ય
પૂજતી, અને કર્મપ્રકૃતિ વગેરે અંથેને પોતાના નામ માફક વિચારતી હતી. ૫

તેણી ઉત્તમ દાન આપતી, ગંગાજળ જેવું ઉત્તમ શીળ ધારતી,
યથાશક્તિ તપ કરતી અને શુદ્ધ મન રાખી શુભ લાવનાઓ લાવતી. ૬

આ રીતે તેણી નિર્મળ ગૃહિધર્મ પાળતી, સમ્યક્ત્વમાં અચળ રહેતી,
મોહને ભેરથી તોડતી, અને ખરા જિન મતને પ્રગટ કરવામાં કુશળ રહેતી
થકી દિવસો પસાર કરતી હતી. ૭

હવે આણીમેર ચિત્ત વૃત્તિરૂપ અટવીમાં તમામ જગતને દાખી રા-
ખવામાં અતિશય પ્રયત્ન રહેલો મોહ નામે રાજા નિષ્કંટક રાજ્ય પાળતો
હતો. ૮

કહ્યાવિ નિયય દોસુ, ગ્ધટ્ટણ પવણં તુ રોહિણિં સુણિહં,
ચરવયણાઓ મોહો વિ, ચિંતણ ધણિય મુલ્લિગ્ગો. ૯

અહસઠ હિયયસદાગમ, વાસિય ચિત્તાઈ પિચ્છહ્ ઇમીણ,
કિત્તિયમિત્તં અમ્હાણ, દોસગહણે રસણ્ણસરો. ૧૦

જહ કહવિ ઇમા એમેવ, ચિંઠિહી કિત્તિયં ધુવં કાલં,
તા જે નિસ્સંતાણં, કોવિ ન પિચ્છિહિહ્ ધૂલિં પિ. ૧૧

ઇય ચિંતંતસ્સ ઇમસ્સ આગઓ રાયકેસરી તણઓ,
પણમંતો વિ ન નાઓ, તો एसो મળઈ અહિહિઓ. ૧૨

ઇત્તિયમિત્તા ચિંતા, કિં કજ્જઈ તાય તાયપાયાણં,
જં તિજણ્ણવિ ન અન્નં, સમં ચ વિસમં ચ પિચ્છામિ. ૧૩

તો સે કહેઈ મોહો, જહઠિયં રોહિણીઈ વુત્તાંતં,
તં સોઝ સિરે વજ્જાહઝ વ્વ જાઓ ઇમો વિમણો. ૧૪

તે મોહ રાજાએ પોતાના દૂતના મુખે ક્યારેક સાંભળ્યું કે રોહિણી તેના દોષો ઊઘાડા પાડવામાં પ્રવીણ રહે છે, તે સાંભળીને તે ભારે ઉદ્વિગ્ન થયો. ૯

તે વિચારવા લાગ્યો કે જીવો આ અતિ કપટી સદાગમથી ભમાયત્ર ચિત્તવાળી રોહિણી અમારા દોષ બોલવામાં કેટલું બધું જોર વાપરે છે? જો કેઈ રીતે હજી કેટલોક વખત એ એમને એમ વર્ત્યા કરશે તો અમારું સત્યાનાશ વાળશે અને અમારી ધૂળ પણ કેઈ જોઈ શકશે નહિ. ૧૦-૧૧

એમ તે ચિંતવતો હતો તેવામાં ત્યાં તેનો રાગકેસરી નામે પુત્ર આવી પહોંચ્યો, તે તેને નમ્યો છતાં તે મોહ રાજા એટલો ચિંતા મગ્ન થયો હતો કે તેનું તેને ભાન ન રહ્યું. તેથી તે રાગકેસરી બોલ્યો કે. ૧૨

હે તાત, તમે આટલી બધી ચિંતા શામાટે કરો છો? કેમકે હું તો આપનું આખા જગત્માં કંઈ ઊંચું ચતુર થતું જોઈ શકતો નથી. ૧૩

ત્યારે તેને મોહ રાજાએ રોહિણીનો યથાસ્થિત વૃત્તાંત કહી સાંભળાવ્યો, તે સાંભળી તે તેના માથામાં વજ્રથી હણાયો હોય તેમ ઉદાસ થયો. ૧૪

અહ સચલંપિ હુ સિન્નં, સુવિસન્નં મુક્કુમ્મતંબોલં,
જાય મથકે થક્કવિય, નદ્દગીયાહવાવારં. ૧૫

ઇત્થં તરંમિ સિમ્મુણા, એગેણં ઇત્થિયાહ એક્કાપ,
અદ્દદ્દ હાસસદ્દં, હસિયં સુણિયં ચ મોહેણ. ૧૬

તત્તો ચિંતઇ ગુરુમન્નુ, પસર પરિમુક્કદીહનીસાસો,
કે મહ દુહિણ એવં, અહિસુહિયા નણુ પકીલંતિ. ૧૭

અહ કુવિયસ્સા કૂયં, નાઝ્ઞણં નિયયસામિસાલસ્સ,
દુઠા મિસંધિમંતી, ગયમંતી વિન્નવર્હ એવં. ૧૮

દેવ નિવજુવહ જણવય, મત્તકહા કરણ ચડમુહા એસા,
મુવણજણ મોહણી જોહિણિ વ્વ વિગહ ત્તિ મહ મજ્જા. ૧૯

એસ સિસૂ અહિઠો, પમાયનામા મમેવ વરપુત્તો,
જંપુણ હસિય મયકે, તં પુચ્છેમો ઇમે ચેવ. ૨૦

હવે મોહુ રાજાનું તમામ સૈન્ય કૂલ તંબોલ તથા નૃત્ય ગીતાદિક
કામ છોડી વગર પ્રસ્તાવે ઉઠાસીને બની રહ્યું. ૧૫

એવામાં એક બાળક તથા એક સ્ત્રી અદ્દહાસ્યથી હસવા લાગ્યાં, તે
મોહુ રાજાએ સાંભળ્યું. ૧૬

ત્યારે અતિશય ગુસ્સાથી લાંબો નીસાસો મૂકી તે ચિંતવવા લાગ્યો
કે હું દુઃખી છતાં કેાણુ આમ અતિ સુખી રહીને મઝા કરે છે? ૧૭

ત્યારે દુષ્ટાભિસંધિ નામનો મંત્રી તે કોપેલા પોતાના સ્વામિનો અ-
ભિપ્રાય બાળી લઈ ચોકશ થઈ આ રીતે વીનવવા લાગ્યો. ૧૮

હે દેવ, રાજકથા-સ્રીકથા-દેશકથા-અને લોજનકથા રૂપ ચાર મુખ-
વાળી અને યોગિનીની માફક જગત્તા જનોને મુંઝાવનારી આ વિકથા નામે
મારી ભાર્યા છે. ૧૯

તેમજ આ બાળક મારો અતિ ઇષ્ટ પ્રમાદ નામનો પુત્ર છે. હવે એઓ
વગર પ્રસ્તાવે શામાટે હસ્યાં તે તમેજ એમનો પૂછો. ૨૦

તો દુકારિય રત્ના, તે પુઠા મો તુમેદિ કિહ હસિયં,
 વજ્જરદ તત્થ ઇત્થી, પુજ્જા સંમં નિસામંતુ. ૨૧
 સિસુમિત્ત સજ્જકજ્જે, કિં તાઓ ઇત્તિયં વહ્દ ચિંતં,
 હય વિમ્મહય વવસાણ, મણ સપુત્તાઈ હસિયં તુ. ૨૨
 જં તાપ પસાયા રોહિણિં હમં ધમ્મઓ સ્વણદ્દેણ,
 પાઢેહ મહં પિ સ્વમા, અહવા કે યં વરાઈ મે. ૨૩
 જે ઉવસંતા મળનાણિણો ય મે સુયજુયાઈ ચરણાઓ,
 મંસિયપુવ્વા તેસિં, સંસં પિ ન કોવિ જાણેઈ. ૨૪
 જે પુળ મણ ચડદસ, પુવ્વધરા સ્વહહડાવિયા ધમ્મા,
 અજ્જવિ ધૂલિ વ્વ રુલંતિ, તાય પાયાણ પુરઓ તે. ૨૫
 તં સોહ ચિંતઈ નિવો, ધન્નો હં જસ્સ મજ્જ સિત્તંમિ,
 ભુવ્વજળ જળળમંસલ, બલાહ અવલાહ ત્રિ હમાઓ. ૨૬

ત્યારે હાક મારીને મોહ રાજાએ તેમને પૂછ્યું કે તમે શામાટે હ-
 સ્યા? ત્યારે ત્યાં તે સ્ત્રી બોલવા લાગી કે હે પૂજ્ય, તમે રૂડી રીતે સાં-
 લળો. ૨૧

બાળકથી પણ સાધી શકાય એવા કામમાં તમે આટલી ચિંતા કેમ
 ધરો છો? એમ વિસ્મય પામીને હું તથા મારો પુત્ર હસ્યા છીએ. ૨૨

તમારી મેહેરબાની હોય તો આ રોહિણીને અરધી ક્ષણમાં ધર્મથી
 બ્રહ્મ કરવા હું સમર્થ છું. મારી આગળ એ બિચારી શી ગણતરીમાં છે? ૨૩

જે ઉપશાંત કષાયી અને મનપર્યવ જ્ઞાની થયેલા તેવા કઈ એકને
 પણ મારા પુત્રની સાથે રહી ચારિત્રથી બ્રહ્મ કર્યા છે, તેની સંખ્યાજ કોણ
 કરી શકે છે? ૨૪

વળી મેં જે ચૈાદ પૂર્વીઓને પણ ધર્મથી બખડાવ્યા છે તે હજી સૂધી
 આપના પગ આગળ ધૂળ માફક રજળે છે. ૨૫

તે સાંભળીને મોહ રાજા વિચારવા લાગ્યો કે હું ધન્ય છું કે મારી
 સૈન્યમાં સ્ત્રીઓ પણ આવી જગ જીત કરનારી છે. ૨૬

ઇય સામસ્થિય રન્ના, સા તણુઅંગી તણૂહસમગ્ગા,
સયહત્થ દિન્નવીઢા, સહરિસજિઘિય સિરોદેસા. ૨૭

તુહ સંતુ સિવા મગ્ગા, પિઠીઈ ચ્ચિય વલં પિ આગમિહી,
ઇય લહુ વિસજ્જિયા રોહિણીઈ પાસંમિ સા પત્તા. ૨૮

અહ તીઈ જોઈણીઈ, અહિઠિયા સા મયા જિણહેરેવિ,
અન્નન્નસાવિયાહિં, સયં કુણઈ વિવિહવિગહાઓ. ૨૯

નય પૂણઈ જિણિરે, દેવે વિ ન વંદણ પસન્નમણા,
વહુહાસ બોલ વહુલા, કુણઈ વિઘાયં પરેસિં પિ. ૩૦

નય કોવિ કિંપિ પમણઈ, મહિઠિધૂય ત્તિ તોં અણપસંગા,
સજ્ઞાયજ્ઞાણરહિયા, મણિયા ઈમેણ સદેણં. ૩૧

એમ વિચારીને મોહ રાજાએ તેણીને તેના પુત્ર સાથે પોતાને હાથે
ખીડું આપ્યું તથા હર્ષિત થઈ તેના મસ્તકે ચુંબન કર્યું. ૨૭

પછી તે બોલ્યો કે માર્ગમાં તને કશો વિદ્ય મ થાઓ, તારી પાછલ
તરતમાં ખીનું લશ્કર આવી પહોંચશે એમ કહી તેને રવાના કરી તે રોહિ-
ણીની પાસે આવી પહોંચી. ૨૮

હવે તે યોગિનીએ તેના ચિત્તમાં પ્રવેશ કર્યાથી તે રોહિણી જિન
મંદિરમાં જઈને પણ જૂદી જૂદી શ્રાવિકાઓ સાથે અનેક પ્રકારની વિકથાઓ
કરવા લાગી. ૨૯

તેણીએ જિન પૂજા કરવી છોડી દીધી, પ્રસન્ન મનથી દેવ વાંદવા
છોડી દીધા, અને અનેક રીતે બકબક કરતી થકી બીજાને પણ વિદ્ય કરનાર
થઈ પડી. ૩૦

તે મોટા શેઠની દીકરી હોવાથી તેની સામે કોઈ કંઈ કહી શકતો
નહિ, તેથી તે વિકથા કરનામાં અતિશય વળગીને સ્વાધ્યાય ધ્યાનથી પણ ર-
હિત થવા લાગી ત્યારે તેણીને એક શ્રાવકે નીચે સુજબ કહ્યું. ૩૧

કિં ભદ્રિણિ અદ્વિપમત્તા, ધમ્મઠાણેવિ કુણસિ ઇય વત્તા,
જં ભવિયાણ જિણેહિં, સયા નિસિદ્ધાઉ વિગહાઓ. ૩૨

(તથા ચોક્ત)

સા તન્વી સુખગા મનોહરરૂચિઃ કાતેક્ષણા મોગિની—
તસ્યા હારિ નિતંબવિંબં મથવા વિપ્રેક્ષિતં સુભ્રુવઃ,
ધિક્તા મુષ્ટ્રગતિં મલીમસતનૂં કાકસ્વરાં દુર્ભગા—
મિત્થં સ્ત્રીજનવર્ણનિદન કથા દૂરે સ્તુ ધર્માર્થિનાં. ૩૩

અહો ક્ષીરસ્યા ન્નં મધુર મધુગાવાજ્યસંહાન્વિતં—
(ચેત) રસઃ શ્રેષ્ઠો દદ્ધો મુલ્લમુલ્લકરં વ્યંજનેભ્યઃ કિં મન્યત્,
ન પક્વાન્ના દન્ય દ્રમયતિ મનઃ સ્વાદુ તાંબૂલ મેકં—
પરિત્યાજ્યા પ્રાજ્ઞૈ રશનવિષયા સર્વદૈ વે તિ વાર્તાં. ૩૪

હે બેહેન, તું અતિ છકી જઇને ધર્મસ્થાનમાં પણ આવી વાતો કાં કરે છે? જે માટે જિનેશ્વરે લગ્ય જનોને વિકથાઓ કરવાનો સદા નિષેધ કરેલો છે. ૩૨

(તે આ રીતે કે)

ફલાણી સ્ત્રી સાલાગ્યવાળી મનોહર સુંદર નેત્રવાળી તથા મોઝ માણનારી છે, તેણીની કેડ મનોહર છે, તેણીનાં કટાક્ષ મનોહર છે—ફલાણી સ્ત્રીને ધિષ્ઠાર થાઓ કેમકે તેની ચાલ ઊંટ જેવી છે, તે મેલા શરીરવાળી છે, તેનો સ્વર કાગડા જેવો છે, તે દુર્લાભિણી છે—આ રીતે સ્ત્રીની પ્રશંસા અને નિંદા કરવાની વાતો ધર્માર્થિ જને નહિ કરવી. ૩૩

અહો દૂધપાકમાં જે મીઠું મધ, ગાયતું ઘી અને ખાંડ નાખ્યાં હોય તો કેવું સરસ થાય? દહીંનો રસ તો બધાથી ઉત્તમ છે, શાકોના કરતાં સુખને ભાવનાર બીજું શું હોય? પક્વાન્ન વગર મનને બીજું કોણ રાખે કરે? તાંબૂલનો સ્વાદ આરજ છે. આ રીતે ખાવા પીવાના સંબંધની વાતો સમજી જનોએ હિંમેશ ત્યાગ કરવી. ૩૪

રમ્યો માલવકઃ સુધાન્ય કનકઃ કાંચ્યા સ્તુ કિં વર્ણતાં—
 દુર્ગા ગુર્જર ભૂમિ રુદ્રદમ્બટા લાટાઃ કિરાટોપમાઃ,
 કશ્મીરે વર મુણ્યતાં મુલ્લનિધૌ સ્વર્ગોપમાઃ કુંતલા—
 વર્જ્યા દુર્જન સંગ વ ચ્છુભધિયા દેશી કથૈ વં વિધા. ૩૫

રાજા યં રિપુવાર દારણ સહઃ શ્લેષંકર શ્રૌરહા—
 યુદ્ધં ભીમ મધૂ નાયોઃ પ્રતિકૃતં સાધ્વં સ્ય તેના ધુના,
 દુષ્ટો યં મ્રિયતાં કરોતુ મુચિરં રાજ્યં મમા પ્યાયુષા—
 મૂયો વંધનિવંધનં બુધજનૈ રાજ્ઞાં કથા હીયતાં. ૩૬

સિંગારરસુ તિડ્યા, મોહમઈ હાસકેલિ સંજળગા,
 પરદોસ કહણ પવળા, સાવિ કહા નેવ કહિયવ્વા. ૩૭

તા જિણ મળહર મુણિમાઈ, સકહા અસિલયાઈ છિંદિત્તા,
 વિગહાવલ્લિ તં હોસુ, ધમ્મ જ્ઞાણંમિ લીળમળા. ૩૮

માળવો તો ધાન્ય અને સુવર્ણનો ભંડાર છે, કાંચીનું શુભ વર્ણન કરીયે, ઉદ્ભટ સુભટોવાળી ગુજરાતમાં તો ફરવુંજ સુરકેલ છે, લાટ તો કિરાટ જેવા છે, સુખ નિધાન કાશ્મીરમાં રહેવું સાઈ, કુંતલ દેશ તો સ્વર્ગ સમાન છે—આવા પ્રકારની દેશ કથા બુદ્ધિમાન પુરૂષે દુર્જનના સંગ માફક વર્ણિત કરવી. ૩૫

આ રાજા દુશ્મનોના ટોળાને વારવામાં સમર્થ છે, પ્રજાનું ભહું કરનાર છે, અને ચોરોને મારનાર છે;—તે બે રાજાનું ભયંકર યુદ્ધ થયું, તેણે એનો ઠીક બદલો વાળ્યો, આ દુષ્ટ રાજા મરે તો સાઈ, આ રાજાને હું માઈ આયુધ્ય અર્પણ કરી કહું છું કે તે ચિરંકાળ રાજ્ય કરે—આ રીતની ભારે કર્મ બંધની કારણ રાજકથા પંડિત જનોએ પરિહાર કરવી. ૩૬

તેમજ શૃંગાર રસને ઉપજાવનારી, મોહ પેદા કરનારી, હાસ્યક્રીડા ઉત્પાદક, અને પરદોષ દર્શાવનારી કથા પણ નહિ બોલવી. ૩૭

માટે જિનેશ્વર, ગણધર, અને મુનિ વગેરેની સત્કથાએ તરવાર જેવી વિ કથાએ વલ્લીને કાપી કરીને ધર્મ ધ્યાનમાં હે બેઠેન, તું લીન થા. ૩૮

સા મળઈ તઓ હે માય, જિણગિહં પિઝગિહં વ પાવિત્તા,
 નિયનિય મુહદુહ કહણેણ, હંતિ મુહિયા રવણં મહિલા. ૩૯
 નય વત્તાણ નિમિત્તં કો વિ હુ કસ્સવિ ગિહં સમલિયઈ,
 તા પસિય અમ્હ તુમણ, ન કિંપિ ઇય જંપિયવ્વં તિ. ૪૦
 તો સવ્વહા અજોગ ત્તિ ચિંતિત્તં મોણસંઠિઓ સઠો,
 ઇયરી ચિરાડ મેહે સમાગયા પમણિયા પિડણા. ૪૧
 વચ્છે વિગહાવિસણ, સુમ્મઈ તુહ ઉવરવો મિસં લોણ,
 ઇસો સચ્ચો અલિઓ વ હણઈ પયડંમિ નણુ મહિમં. ૪૨

(ઉક્તંચ)

વિરુદ્ધ સ્તથયો વા ભવતુ વિતયો વા યદિપરં,
 પ્રસિદ્ધઃ સર્વસ્મિન્ હરતિ મહિમાનં જનરવઃ
 તુલોન્નીર્ણસ્યાપિ પ્રકટ નિહતા શેષ તમસો
 રવે સ્તાદૃક્ તેજો નહિ ભવતિ કન્યાં ગત ઇતિ. ૪૩

ત્યારે તે બોલી કે હે ભાઈ, પિયરના માફક જિનગૃહમાં આવી પો-
 તપોતાની સુખ દુઃખની વાતો બોલી ક્ષણભર અચો સુખી થાય તેમાં શું
 વાંધો છે? ૩૯

વાતોના માટે કોઈ કોઈના ઘરે મળવા જતું નથી. માટે મહેરબાની
 કરી અમને તારે ક'ઈ પણ કહેવું બોધતું નથી. ૪૦

ત્યારે તેણીને સર્વથા અયોગ્ય બાણી તે શ્રાવક મૈત્ર ધરી રહ્યા. પે-
 હેલીમેર રોહિણી પણ બહુ મોડી ઘરે આવી એટલે તેના પિતાએ તેને
 કહ્યું. ૪૧

હે પુત્રી, લોકમાં તારી વિકથા બાબત ભારે ચર્ચા થતી સંભળાય
 છે તે ઠીક નહિ, કેમકે સાચી કે ખોટી પણ લોકવાણી મહિમાનું નાશ કરે
 છે. ૪૨

છ એક બોલવામાં આવતી લોકવાણી વિરુદ્ધ અથવા ખરી કે ખોટી
 હોય તોપણ સર્વ સ્થળે મહિમાને તોડે છે. જુવો સકળ અધિકારનો નાશ
 કરનાર સૂર્ય તુલાથી ઊતરીને પણ જ્યારે કન્યા રાશિમાં ગમન કરે છે ત્યારે
 તે કન્યા ગામી કહેવાયાથી તેનું તેવું તેજ રહી શકતું નથી. ૪૩

તા પુત્તિ મુત્તિપડિકૂલ, વત્તિણિ વત્તિણિ ચ નરયસ,
મુંચસુ પરદોસ કહં, મુહં જહ ચ્છસિ જઓ મણિયં. ૪૪

યદી ચ્છસિ વશીકર્તુ, જગ દેકેન કર્મણા,
પરાપવાદ સસ્યેમ્ય શ્રવંતીં ગાં નિવારય. ૪૫

યાવત્ પરગુણ પરદોષ, કીર્ત્તને વ્યાવૃત્તં મનો ભવતિ,
તાવ દ્વરં વિશુદ્ધે, ધ્યાને વ્યગ્રં મનો (ધ્રિયતાં) ૪૬

તો રોહિણી પયંપડ, પદમં તા તાય આગમો વજ્જો,
જં પર ગુણદોસ કહા, ઇમાહ સવ્વા પયટ્ટંતિ. ૪૭

નય કોવિંદ્વિ દીસડ, મોળધરો જં ઇમેવિ મહરિસિણો,
પરચરિય કહણ નિરયા, ચિઠંતિ વિસિઠચિઠા વિ. ૪૮

ઈચ્છાઈ આલમાલં, મણિરી અવહીરિયા ય પિહણાવિ,
ગુરુમાઈહિ વિ એસા, ઉવેહિયા મમઈ સચ્છંદં. ૪૯

માટે હે પુત્રી, સુકિતથી પ્રતિકૂળ વર્તનારી અને નરકની વાટ એવી
પરનિંદાને જો તું સુખ વાંછતી હોય તો છોડી દે. ૪૪

જો તું ફક્ત એક કામથી આખા જગતને વશ કરવા ઇચ્છતી હોય
તો પરાપવાદરૂપ ધાસમાં ચરતી તારી વાણીરૂપ ગાયને રોકી રાખ. ૪૫

જેટલું પરગુણ અને પરદોષ કહેવામાં આપણું મન રોકાય છે, તે-
ટલું જો વિશુદ્ધ ધ્યાનમાં રોકાતું હોય તો કેટલો ફાયદો થાય? ૪૬

ત્યારે રોહિણી બોલી કે હે પિતા, જો એમ હોય તો પેહેલાં તો
ત્યારે આગમજ બાધિત થશે, કેમકે એનાથીજ પરના ગુણ અને દોષની કથા
ચાલુ થાય છે. ૪૭

આ જગતમાં સર્વથા મૌન ધરનાર કોણ દેખાય છે? જો માટે આ
મહર્ષિઓ પણ વિશિષ્ટ ચેષ્ટા કરતા થકા પારકાં ચરિત્ર કહ્યા કરે છે. ૪૮

ઈત્યાદિ ગોળમાલ બોલતી સાંભળીને પિતાએ પણ તેની અવગણના
કરી. તેમજ શુરૂ વગેરેએ પણ તેની ઉપેક્ષા કરી એટલે તે સ્વચ્છંદ બની ભ-
મવા લાગી. ૪૯

અહ રાય અગમહિસીઈ, સીલવિસણ વિભાસિરી કહ્યા,
 દાસીહિ સુયા દેવીઈ, સાહિણ સા કહઈ રત્નો. ૫૦
 કુવિણ નિવેણ તઓ, હકારિય સે પિયા ડવાલદો,
 તુહ ધૂયા અમ્હં પિ હુ, વિરુદ્ધ મેવં સમુલ્લવદ. ૫૧
 દેવ ન અમ્હં મણિયં, કરેઈ એસ તિ સિઠિણા વુસે,
 વહુયં વિઠંવિડ મિમા, નિવિસયા કારિયા રત્ના. ૫૨
 તસો નિંદિજ્જંતી, પપ્પણ પામણ વિ જણેણ,
 પિચ્છિજ્જંતી સુયણેહિ, નેહ તરલાઈ દિઠીણ. ૫૩
 કહ દારુણો વિવાગો, વિગહાસત્તાણ ઇત્થવિ જિયાણ,
 ઇય વઠંતી નિવેય, રસમરં સક્કહજણાણ. ૫૪
 નૂણં ધમ્મો વિ ઇમાણ, ઇરિસો જં ઇમં ફલં પત્તં,
 ઇહ બોહિવીય ઘાયં, કુવ્વંતી ઠાણઠાણંમિ. ૫૫

હવે એક વેળાએ તેણી રાજાની પટરાણીના શીળ બાબત વિરૂદ્ધ વાત કરવા લાગી તે રાણીની દાસીએ આંસળી રાણીને કહી, અને રાણીએ રાજાને કહી. ૫૦

તેથી રાજાએ ગુસ્સે થઈ તેના બાપને બોલાવી કપડો દીધો કે તારી પુત્રી અમારું પણ આવું ભૂંડું બોલે છે. ૫૧

શેઠ બોલ્યો કે હે દેવ એ અમારું કહ્યું માને તેમ નથી. ત્યારે રાજાએ તેની બૂબ વિટંબના કરીને તેને દેશ છોડી જવાનો હુકમ કર્યો. ૫૨

ત્યારે તે પગલે પગલે સામાન્ય જનોથી નિંદા પામતી, તથા તેના સગા વહાલા તરફથી ટગર ટગર બોલાતી થકી દેશપાર થઈ. ૫૩

તેણીની તે સ્થિતિ જોઈ સત્કથા કરનાર જનો વધુ નિર્વેદ પામ્યા કે હાય હાય ! વિકથામાં આસક્ત થનાર છતાંને કેવાં દાણુ દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે ? ૫૪

વળી તેણીને તેવું ક્ષણ પામેલી જોઈને કેટલાક કહેવા લાગ્યા કે અરે એનો ધર્મ પણ એવોજ હશે, એમ તે હામ હામ બોધિત્રીજના ઘાતની કારણ બની. ૫૫

બહુવિહ સીયાયવસુ, પિવાસ વાસાઈ દુક્ષસંતત્તા,
મરિઝ્ઞ ગયા નરયં, તત્તો ઉવ્વટ્ટિઝ્ઞ પુણો. ૫૬

તિરિણ્ણં બહુયભવે, અણંતકાલં નિગોયજીવેસુ,
મમિઝં લહિય નરભવં, કમસો ાકર રોહિણી સિદ્ધા. ૫૭

અહ સો સુમદસિઠી, નિયપુત્તિ વિઙ્ઞવણં નિણ્ણ,
ગુરુવેરગ્ગ પરિગઓ, જાઓ સમણો સમિયપાવો. ૫૮

તવચરણ કરણ સજ્ઞાય, સકહા સંગઓ ગયપમાઓ,
વિગહાવિરત્તા ચિત્તો, કમેણ સુહમાયણં જાઓ. ૫૯

એવં જ્ઞાત્વા દુઃકથાવ્યાપૃતાનાં, દુઃસ્થાનંત્ય દુસ્તરં દેહભાજાં,
વૈરાગ્યા ચૈ વૈધુમુક્તા, નિત્યં વાચ્યા સત્કથા એવ મન્યૈઃ ૬૦

(ઇતિ રોહિણી જ્ઞાતં સમાપ્તં.)

તે બહુ પ્રકારના તાઠ તાપ તથા શુધા પિવાસા વગેરે દુઃખો સહીને
મરીને નરકે ગઈ, ત્યાંથી નીકળીને ફરી તિર્યચના બહુ ભવ કરી અનતો
કાળ નિગોદમાં રખડી અનુક્રમે મનુષ્ય ભવ પામી તે રોહિણી મોક્ષે પહોંચી. ૫૭

હવે તે સુભદ્ર શેઠ પોતાની પુત્રીની વિટંબના બેઠને મહા વૈરાગ્ય
પામી દીક્ષા લઈ પાપને શમાવી તપ, ચારિત્ર, સ્વાધ્યાય, તથા સત્કથામાં
પ્રવૃત્ત રહી પ્રમાદને દૂર કરી વિકથાઓથી વિરક્ત રહી ક્રમે કરી સુખ ભા-
ગ્યન થયો. ૫૮-૫૯

આ રીતે જે પ્રાણિઓ વિકથામાં વળગ્યા રહે છે તેમને થતા અનેક
દુઃખ બાણી કરીને ભવ્ય જનોએ વૈરાગ્યાદિક ભરપૂર અને નિર્દોષ સત્કથાજ
હમેશાં વાંચવી. ૬૦

આ રીતે રોહિણીનું ઉદ્દાહરણ પૂરું થયું.

અતુર્દશાતમ ગુણ.

ઋક્તઃ સત્કથાં ઇતિ ત્રયોદશો ગુણઃ, સંપ્રતિ સુપક્ષયુક્તં ચ-
તુર્દશં ગુણં વ્યાખ્યાતુ માહ.

સત્કથપણા૩૫ તેરમો ગુણ કહ્યો, હવે સુપક્ષ યુક્તપણા૩૫
ચૌદમા ગુણનો વ્યાખ્યા કરતા કહે છે:—

(મૂઠ ગાથા.)

અણુકૂલ ધમ્મસીલો—
સુસમાચારો ય પરિયણો જસ્સ,
એસ સુપક્ષો ધમ્મ—
નિરંતરાયં તરહ કાઝં. ૨૧

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

જેનો પરિવાર અણુકૂળ અને ધર્મશીલ હોય સદાચારયુક્ત
હોય, તે પુરૂષ સુપક્ષ કહેવાય, તેવો પુરૂષ નિર્વિઘ્નપણે ધર્મ કરી
શકે છે. ૨૧

(ટીકા.)

इह पक्षः परिवारः परिकर इत्येकोऽर्थः, शोभनः पक्षो यस्य स सुपक्ष,
स्तमेव विशेषेणा इ—

ઇહાં પક્ષ, પરિવાર, કે પરિકર એ શબ્દ એક અર્થવાળા છે, તેથી
શોભન પક્ષ એટલે પરિવાર જેનો હોય તે સુપક્ષ કહેવાય, તેજ વાત વિશેષે
કરી કહે છે;—

अनुकूलो धर्माविग्रहारी—धर्मशीलो धार्मिकः—सुसमाचारः सदाचा-
रचारी—परिजनः परिवारो—यस्य एष सुपक्षो भिधीयते.

અણુકૂળ એટલે ધર્મમાં વિઘ્ન નહિ કરનાર—ધર્મ શીળ એટલે ધા-
ર્મિક, અને સુસમાચાર એટલે સદાચાર પરાયણ—પરિજન એટલે પરિવાર
હોય જેનો તે સુપક્ષ કહેવાય.

સ ચ ધર્મે નિરંતરાયં નિઃપત્યૂહં તરઈ તિ શક્નોતિ કર્તુ મનુષ્ટાતું,
મદ્રનંદિ કુમારવ દિતિ.

એવો સુપક્ષવાળો પુરૂષ ધર્મને નિરંતરાયપણે એટલે નિર્વિઘ્નપણે કરવાને એટલે અનુષ્ઠિત કરવાને સમર્થ થાય છે, ભદ્રનંદિ કુમારની માફક.

इद मत्र हृदयं—अनुकूलो धर्म प्रयोजनानि कुर्वतः प्रोत्साहकः साहाय्यकारी च स्यात्;

ઇહાં આ હૃદય છે—અનુકૂળ પરિવાર ધર્મના કામ કરતાં ઉત્સાહ વધારનાર અને મદદગાર રહે છે;

धर्मशीलो धर्मप्रयोजनेष्व भ्याथितो ना भियोगं मन्यते, अपित्वनुग्रहं मन्यते;

ધર્મશીલ પરિવાર ધર્મના કામોમાં શેકવામાં આવતા પોતાના પર દબાણ થયું નહિ માનતાં અનુગ્રહ થયો માને છે;

सुसमाचारो राजविरुद्धा यकृत्य परिहारी धर्म लाघव हेतु न भवेत्;

સુસમાચાર પરિવાર રાજ વિરુદ્ધ વગેરે અકાર્યને પરિહરનાર હોવાથી ધર્મની લઘુતાનો હેતુ નથી થતો;

अत एवंविधः सुपक्षो धर्माधिकारी स्या दिति.

માટે એવા પ્રકારના સુપક્ષવાળો પુરૂષ જ ધર્માધિકારી થઈ શકે.

મદ્રનંદી કુમાર કથા ચૈવં.

इह सुरयण सोहिलं, करिवयण समं समत्थि उसभपुरं,

ईसाण दिसाइ तहिं, थूभकरंडं ति उज्झाणं. १

ભદ્રનંદિ કુમારનું ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે.

ઇહાં હાથીના સુખ માફક સારા રત્નોથી શોભતું રૂપલપુર નામે ન ગર હતું, તેની ઇશાન કોણમાં સ્તૂપકરંડ નામે ઉદ્યાન હતું. ૧

સઘ્વો ડગતરુ નિયરે, તત્થાસી પુન્નનામજ કલ્લસ્સ,
સંનિહિયપાઢિહેરસ્સ, ચેદ્ધં વહુયજ્જ મહિયં. ૨

તં નયરં પરિપાલઈ, માલઈ કુસુમં વ માલિઓ અહયં,
લહુયકરો પવરગુણો, ધણાવહો નામ નરનાહો. ૩

સહસંતે ડરસારા, અલ્લ લિય વિસાલ્લસીલ પઞ્ચારા,
તસ્સા સિ મહુરસુંદર, સરસ્સઈ સરસઈ મજ્જા. ૪

સા નિસિ કયાઈ વયણે, હરિં વિસંતં નિણ્વિ પઢિબુદ્ધા,
નરવઈ સમીવ મુવગમ્મ, સમ્મ મક્કલ્લે તં સુમિણં. ૫

રજ્જધરો તુહ પુત્તો, હોદ્દી મણિણ નિવેણ સા એવં,
હોડ ત્તિ મણિય રઈ મવણ, મુવગયા ગમઈ નિસિસેસં. ૬

તે ઉધાનમાં સર્વ રૂતુમાં ફળતાં અનેક ઝાંઝા હતાં, ત્યાં પૂર્ણનાગ
નામના પરિકરધારી યક્ષતું બહુ જનમાન્ય થૈત્ય હતું. ૨

તે નગરને માલતીની લતાને જેમ માળી ઉછેરે તેમ પ્રવર શુભશાળી
ધનાવહ નામે નરનાથ હલકા કરવડે પાલન કરતો હતો. ૩

તેની હબ્બર રાણીઓ હતી, તેમાં ઐથી સારી, અખંડિત શીળ પા-
ળનારી, અને મધુર વાણી બોલનારી સરસ્વતી નામે રાણી હતી. ૪

તેણીએ કોઈ વેળા રાતે સ્વપ્નમાં પોતાના મુખમાં સિંહ પેસતો
જોયો. બાદ જાગીને રાજા પાસે જઈ તેણીએ સમ્યક્ રીતે તે સ્વપ્ન કહી જ-
ણાવ્યું. ૫

રાજાએ કહ્યું કે રાજ્યનો બાર ઉપાડનાર તારો પુત્ર થશે. ત્યારે
'એમજ થાઓ' એમ કહીને તે રતિભવનમાં આવી શેષ રાત્રિ પસાર કરવા
લાગી. ૬

ગોસે તોસપરવસો, રાયા ણહાઓ અલંકિય સરીરો,
સીદાસણ માસીણો, સદાવહ સુમિણસત્થવિક્ક. ૭

તેવિ તઓ લહુ ન્હાયા, કયકોડય મંગલા સમાગમ્મ,
વદ્ધાવિત્તુ જણે વિજણ નિવં સુહનિસન્ના. ૮

મદ્દાસણંમિ પવ્વરે, દેવિ ઠાવિત્તુ જવણિયં તરિયં,
રાયા પુપ્ફકુલકરો, તં સુમિણં અવસ્સણ તેસિં. ૯

સત્થાઈ વિયારેડં, નિવપુરઓ તે કહંતિ જહ સત્થે,
વાયાલીસં સુમિણા, તીસં વુત્તા મહાસુમિણા. ૧૦

ચડદસ ગયાઈ સુમિણે, નિયંતિં જિણચક્કિ માયરો તેસિં,
કમસો સગ ચડદકં, હરિવલ મંડલિય જણીઓ. ૧૧

દેવીણ જં દિટો, સુમિણે પંચાણણો તઓ પુત્તો,
સમયંમિ રજ્જસામી, રાયા હોહી મુણી અહવા. ૧૨

પ્રભાતે રાજા હપિત થઈ નાહી ઘેઈ અલંકાર ધારી સિંહાસને બેસી
સ્વપ્ન શાસ્ત્રના જાણનારાઓને બોલાવતો હવો. ૭

ત્યારે તેઓ પણ ઝટપટ નહાઈ ઘેઈ કોતુક મંગળ કરી ત્યાં આવી
રાજાને જયવિજય શબ્દથી વધાવી સુખે બેઠા. ૮

બાદ રાજા રાણીને પડદામાં લદ્દાસનપર બેસાડી ફૂલફળ હાથમાં ધરી
તેમને તે સ્વપ્ન કહેવા લાગ્યો. ૯

તેઓ શાસ્ત્ર વિચારીને રાજા આગળ કહેવા લાગ્યા કે, શાસ્ત્રમાં બે-
તાળીશ જાતનાં સ્વપ્ન અને ત્રીશ જાતનાં મહા સ્વપ્ન કહેલાં છે. ૧૦

જિનેશ્વર અને ચક્રવર્તિની માતાઓ હાથી વગેરે ચૌદ સ્વપ્નો જુવે
છે, વાસુદેવની માતા સાત જુવે છે, બળદેવની માતા ચાર જુવે છે અને
માંડળિક રાજાની માતા એક જુવે છે. ૧૧

રાણીએ સ્વપ્નમાં સિંહ જોયો તેથી પુત્ર થશે અને તે સમય આ-
વતાં કાંતો રાજ્યપતિ રાજા થશે અથવા તો મુનિ થશે. ૧૨

ઉવલદ્ધ વિઝલપીઈ, દાળા તો તે ગયા સગેહેસુ,
દેવી પસત્થ સંપુત્ર, દોહલા વહઈ તં ગબ્મં. ૧૩

સમણ પસવઈ પુત્તં, કંતિલ્લં દિનમણિં વ ગુવ્વદિસા,
વદ્ધાવણયં રાયા, કારાવઈ ગુરુવિમૂર્છણ. ૧૪

મદકરો નંદિકરો ત્તિ, સે કયં નામ મદનંદિ ત્તિ,
પળધાઈ સંગદિઓ, વદઈ મિરિગય તરુવ્વ કમા. ૧૫

સો સમણ સયલકલા, કુસલો અણુકૂલ પરિયણો ધણિયં,
પત્તો તારુત્ત મણુત્ત, પુત્તલાયન્ન નીરનિહિં. ૧૬

પાસાયસણ પંચડ, કારિય પરિણાવિઓ રમો પિઝળા,
સિરિદેવી પમુહાઓ, પંચસય નરિંદ ધૂયાઓ. ૧૭

રાજાએ તેમને ઘણું પ્રીતિદાન આપી વિદાય કર્યા, બાદ રાણી ઉત્તમ
દોહલો પૂરા કરતી થકી તે ગર્ભને વહેવા લાગી. ૧૩

તેણીએ અવસરે પૂર્વદિશા જેમ સૂર્યને પ્રગટાવે તેમ કાંતિમાન પુત્ર
જન્મ્યો. ત્યારે રાજાએ મોટા ઠાઠથી તેની વધામણી કરાવી. ૧૪

તે ભદ્રકારી અને નંદિકારી હોવાથી તેનું ભદ્રનંદિ એવું નામ આ-
પ્યું. તે કુમાર પર્વતની ખીણમાં ઊભેલા તરૂની માફક પાંચ ધાત્રીઓના
હાથમાં રહી વધવા લાગ્યો. ૧૫

તે સમયસર સર્વ કળાઓમાં કુશળ થયો અને તેનું તમામ પરિજન
તેને અનુકૂળ રહેવા લાગ્યું, એ રીતે તે પરિપૂર્ણ અને પવિત્ર લાવણ્યરૂપ
જળના દરિયા સમાન યૌવન વયને પામ્યો. ૧૬

ત્યારે રાજાએ તેના માટે પાંચસો મેહલ બંધાવી તેને શ્રીદેવી પ્રમુખ
પાંચસો રાજપુત્રીઓ પરણાવી. ૧૭

जह बज्झंति जिया इह, कम्मेहि जहा व मुच्चंति. २३

તેઓ ત્યાં આવી જિનને નમીને ધર્મ સાંભળવા લાગ્યા. વીર સ્વા-
મિએ પણ તેમને જીવો કર્મથી કેમ બ'ધાય છે અને કેમ છુટે છે તે બાબત
કહી સંભળાવી. ૨૩

ઇય સોઝ મદનંદી, નંદિયહિયઓ ગહિતુ જિણપાસે,
સમત્તમૂલ મળહં, ગિહિધ્મમં સ ગિહ મણુપત્તો. ૨૪

અહ પુચ્છઈ સિરિગોયમ, સામી સામિયદુહં મહાવીરં,
પહુ એસ મદનંદી, કુમરો અમરો ઇવ મુરુવો. ૨૫

સોમુવ્વ સોમમુત્તો, સોહમ્મ નિહીય સયલ જણઇઠો,
સાહૂણં પિ વિસેસેણ, સમઓ કેણ કમ્મેણ. ૨૬

જંપઈ જિણો વિદેહે, આસી પુંડરિગિણીઈ નયરીણ,
વિજઓ નામ કુમારો, સળંકુમારો ઇવ મુરુવો. ૨૭

સો કદઆવિ સમવણે, મવણગુહં મુરુગુણોહ કયસોહં,
જુમ વાહું જિણનાહં, મિક્કસાદકુલ્લ નિયઈ ઇતં. ૨૮

તો જ્ઞાતિ ચત્તવિત્તા, સળો મઓ સંમુહં સગઠપણ,
તિપયાહિણી કરિત્તા, વંદઈ તં ભૂમિ મિલિયમિરો. ૨૯

તે સાંભળીને ભદ્રનંદી આનંદિત મનથી વીર પ્રભુ પાસે સમ્યક્ત્વ
ભૂજ નિર્મળ ગૃહિ ધર્મ સ્વીકારીને પોતાને મુકામે આવ્યો. ૨૪

આ અવસરે જોતમ રવામિ દુઃખ સમાવનાર મહાવીર પ્રભુને પૂછવા
લાગ્યા કે હે પ્રભુ, આ ભદ્રનંદી કુમાર દેવની માફક રૂપવાન્ છે, ચંદ્રની
માફક સૌમ્ય મૂર્તિવાન્ છે, સૌભાગ્યવત્ નિધાન છે, સકળ જનને પ્રિય છે,
અને સાધુઓને પણ વિશેષ કરીને સાંમત છે, તે શા કર્મે કરીને તેવો થયો
છે? ૨૫-૨૬

જિનેશ્વર બોલ્યા કે, મહા વિદેહ ક્ષેત્રમાં પુંડરીકિણી નગરીમાં વિ-
જય નામે કુમાર હતો તે સનતકુમારની માફક રૂપવાન્ હતો. ૨૭

તેણે એક વેળા પ્રવરગુણ શોભિત જગદ્ગુરુ યુગબાહુ જિન નાથને
પોતાના ઘર તરફ ભિક્ષા માટે પધારતા જોયા. ૨૮

ત્યારે તે જટ નેતરના આસનથી ઊઠીને આત આઠ પગ સામે જઈ
ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપીને ભૂમિમાં માણુ નમાવી તેમને વાંદવા લાગ્યો. ૨૯

મળઈ ચ સામિય આહાર, મહણઓ મહ કરેસુ સુપસાયં,
દઢ્વાઈસુ ઉવડસો, જિણોવિ પાળી પસારેઈ ૩૦

અહ સો વિજય કુમારો, હરિસમરુભિન્ન વહુલ કોમંચો,
વિપ્પારિય નયણ જુઓ, વિયસંત પસંત મુહકમલો. ૩૧

આહારેણ વરેણં, પઢિલામહ પરમભત્તિ સંજુતો,
કયકિચ્ચં અપ્પાણં મન્નંતો મળવહ તણૂહિં. ૩૨

ચિત્તં વિત્તં પત્તં, તિન્નિવિ ણ્યાઈં લહિય દુલહાઈં,
પઢિલામંતેણ તયા, સમજ્જિયં તેણ ફલ મેયં. ૩૩

પુત્ત્રાણુબંધિ પુત્ત્રં, ઉત્તમભોગા ચ સુલહ વોહિત્તં,
મણુયાડયં ચ વદ્ધં, કઓ પરિત્તો ચ સંસારો. ૩૪

અન્નં ચ તર્હિં તડયા, પાડઢ્ખૂયાઈં પંચ દિઢ્વાઈં,
પહયાડ દુંદુહીઓ, ચેલુક્કેવો સુરેહિ કઓ. ૩૫

ખાદ તે યોડ્યો કે હે સ્વામિ, મારે ત્યાંથી આહાર ગ્રહણ કરીને
મારાપર મહેરબાની કરે, ત્યારે દ્રવ્યાદિકનો ઉપયોગ કરી જિનરાજે હાથ
પહોળો કર્યો. ૩૦

હવે તે વિજય કુમાર હર્ષથી રોમાંચ ઊભાં કરીને ખુલ્લેલી આંખે
અને હસતા મુખકમળે પરમ ભક્તિવડે ઉત્તમ આહાર વહોરાવીને મન વચન
કાયથી પોતાને કૃતકૃત્ય માનવા લાગ્યો. ૩૧-૩૨

ચિત્ત, વિત્ત, અને પાત્ર એ ત્રણ ભોગાં મળવાં દુર્લભ છે, તે તેણે
મેળવીને તે વખતે ભગવાનને પ્રતિલાભિત કર્યાં, તેનું આ ફળ છે. ૩૩

તેણે તેમ કરતાં પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય, ઉત્તમ ભોગ, સુલભ યોધિ-
પણું, અને મનુષ્યનું આયુષ્ય બાંધ્યું તેમજ સંસારને પણ હૃદમાં આણ્યો
છે. ૩૪

આ વખતે તેને ત્યાં પાંચ દિવ્ય પ્રગટ થયાં તે આ રીતે કે દેવ
કુંડુભિ વાગવા માંડી. ૩૫

મુકા હિરન્નવુટી, વુટી કુસુમાળ પંચવન્નાળ,
 ગયળંગળમિ ઘુઠં, અહો સુદાળં સુદાળં તિ. ૩૬
 રાયાપમુહો લોઓ, મિલિઓ વહુઓ સ તત્થ વેળા વિ,
 સો વિજઓ વિજિયમઓ, પસંસિઓ હરિસિયમળેળ. ૩૭
 મુત્તૂળ વહું કાલં, વિજઓ મોળ સમાહિળા મરિડં,
 લોયપિયાઈ ગુળ જુઓ, જાઓ સો મહનંદિ તિ. ૩૮
 પુચ્છઈ મુળિંદમૂઈ, કિં ઇસો ગિળિહી સમળધમ્મં,
 મળઈ જિળો ગિળિહસ્સઈ, સમયંમિ સમાહિઓ સમ્મં. ૩૯
 વિહરઈ અન્નત્થ પહૂ, કુમરો વિ હુ કુળઈ સાવયં ધમ્મં,
 અણુકૂલ વિળીય મુધમ્મ, સીલ પરિવાર પરિયરિઓ. ૪૦
 અહ અન્નયા કયાઈ, અઠમિમાઈસુ પવ્વદિયહેસુ,
 ગંતું પોસહસાલં, પાસવળુ ચ્ચારમૂળીઓ. ૪૧

દેવોએ વસ્ત્રોની સોનાની અને પાંચ વર્ણના કૂલની વૃદ્ધિ કરી, અને આકાશમાં “અહો સુદાનં અહો સુદાનં” એવો ઉદ્ઘોષ કર્યો. ૩૬

ત્યારે ત્યાં રાજા પ્રમુખ ઘણા લોક એકઠા થયા, તેમણે પણ તે નિરભિમાની વિજય કુમારની હર્ષિત મનથી પ્રશંસા કરી. ૩૭

પછી તે લોકપ્રિય વિજય કુમાર ત્યાં બહુ કાળ સૂધી ભોગ ભોગવી સમાધિએ મરીને આ ભદ્રનંદિ કુમાર થયો છે. ૩૮

ત્યારે જોતમ સ્વામિએ ભગવાનને ‘પૂછયું’ કે, એ શ્રમણ ધર્મ ગ્રહણ કરશે કે કેમ? ભગવાને કહ્યું કે હા, અવસર આવતાં સમ્યક્ રીતે સમાહિત થઈ તે શ્રમણ થશે. ૩૯

પછી ભગવાન અન્યત્ર વિચરવા લાગ્યા, અને કુમાર અનુકૂળ વિનીત અને ધર્મ શીળ પરિવારવાળો રહીને શ્રાવક ધર્મ પાળવા લાગ્યો. ૪૦

હવે તેણે એક વેળાએ આઠમ વગેરે પર્વ દિવસોમાં ધૌપધશાળામાં જઈ ઉચ્ચાર પ્રશ્રવણની ભૂમિઓને. ૪૧

પહિલેહિંડં પમજ્જિય, રહંડં સંથારયં ચ દબ્બસ્મ,
તંમિ દુરુદ્ધો અઠમ, મત્તજુયં પોસહં કુણ્ઠ. ૪૨

કુમરો જિણપયમત્તો, અઠમમત્તંમિ પરિણમંતંમિ,
પુવ્વાવરત્તકાલે, ચિંતિત્ત મેવં સમાદત્તો. ૪૩

ધન્ના તે ગામપુરા, ધન્ના તે સ્વેદકબ્બડમહંબા,
મિચ્છત્ત તિમિરમૂરો, વીરજિણો વિહર ઇજતત્થ. ૪૪

તે ચ્ચિય ધન્નસુપુન્ના, રાયણો રાયપુત્તમાર્હયા,
વીર જિણદેસણં નિસુણિરૂણ મિણ્ઠંતિ જે ચરણં. ૪૫

ઈત્થંપિ જહં સમિડ્ઝા, વીરો તેલ્લુક્કવંધવો અજ્જ,
તો હં તપ્પયમૂલે, મિણિહસ્સં સંજમં રમ્મં. ૪૬

તસ્સ બ્બત્થં નાહં, મોસે વીરો સમોસદ્ધો તત્થ,
તો મહંનંદિ સહિઓ, પહુનમણત્થં નિવો પત્તો. ૪૭

જેઠ પ્રમાણું દર્ભનો સંથારો પાથરી તે પર ખેશીને અષ્ટમ ભક્ત-
વાળું પોષધ કર્યું. ૪૨

તે અષ્ટમ ભક્ત પોષધ પૂરું થવા આવતાં જિનપદ ભક્ત કુમાર પા-
છલી રાતે આવું વિચારવા લાગ્યો. ૪૩

તે ગામો અને નગરોને ધન્ય છે, તે ખેડા ખંખાડા અને મંડપ પ્ર-
દેશોને ધન્ય છે કે જ્યાં મિથ્યાત્વરૂપ અધિકારને હરવા સૂર્ય સમાન વીર
ભગવાન વિચરે છે. ૪૪

વળી જે તે ભગવાનની દેશના સાંભળીને આસ્ત્રિત થયે છે તે રાજા-
ઓ રાજકુમારો વગેરેને ધન્ય છે. ૪૫

અહીં પણ જો આજ ત્રેલોક્ય બધું વીર પ્રભુ પધારે તો હું તેમ-
ના પાસે મનોહર સંયમ લઉં. ૪૬

તેનો તે અભિપ્રાય જાણી લઈને વીરપ્રભુ પણ પ્રભાતે ત્યાં સમોસર્યા,
ત્યારે ભદ્રનંદિ સાથે રાજા ત્યાં આગ્યો. ૪૭

નમિય જિણં ઉવવિઠા, ઉચિયઠાણે નરિંદકુમરવરા,
તો નવજલહર ગજિય, ગહિરસરો ભગઈ ઇય સામી. ૪૮

ભગ્વા ભવારહદે, કમ્મજલં ગહિય અવિરદ્ધડીહિં,
ચડગઈ દુહ વિસવલ્લિ, મા સિંચહ જીવમંડવણ. ૪૯

તં સુણિય નિવો પત્તો, સગિહે કુમરો ઉ જંપણ એવં,
પવ્વજ્જં ગિણિહસ્સં, પિયરો પુચ્છિય પરં સામિ. ૫૦

મા પઢિબંધં કુણસુ ત્તિ, સામિણા સો પયંપિઓ તત્તો,
પત્તો પિઝ્ઞ પાસે, નમિઝ્ઞ કયંજલી ભગઈ. ૫૧

વીરસગાસે રમ્મો, ધમ્મો અઝ્ઞંવતાય નિસુઓ મે,
— — — સદહિય પત્તિઓ ય સો ઇચ્છિઓ ય મણ. ૫૨

તે રાજા અને કુમાર જિનને નમી ઉચિત સ્થાને બેઠા, ત્યારે વીર પ્રભુ નવા મેઘના ગર્ભરવના માફક ગંભીર સ્વરથી આમ ઉપદેશ કરવા લાગ્યા. ૪૮

હે ભાવ્યો, આ સંસારરૂપ અરઘટ્ટમાં અવિરતિરૂપ ઘડાઓથી કર્મજળ ગ્રહણ કરીને ચતુર્ગતિ દુઃખ રૂપ વિષવલ્લીને જીવ રૂપી માંડવા પર ચડાવવા માટે સિંચન કરો માં. ૪૯

તે સાંભળીને રાજા પોતાને ઘરે આવ્યો અને કુમારે ભગવાન પાસે જઈ કહ્યું કે હે સ્વામી ! હું માળાપને પૂછી દીક્ષા લઉંશિ. ૫૦

ભગવાને કહ્યું કે પ્રતિબંધ નહિ કરો, ત્યારે તે માળાપની આગળ આવી નમીને હાથ જોડી કહેવા લાગ્યો. ૫૧

હે માતાપિતા, આજે મેં વીર પ્રભુ પાસે રમ્ય ધર્મ સાંભળ્યો છે, સદેશો છે, અને કબૂલ શખ્યો છે. ૫૨

તે વિ અણુકૂલહિયયા, મળંતિ તં વચ્છ ધન્નકયડન્નો,
 एवं दुच्चं तच्चंपि, जंपिए जंपए कुमरो. ૫૩

તુબ્હેહિ અણુન્નાઓ, પવ્વજ્જં સંપયં પવ્વજ્જસ્સં,
 सोउं एय मणिउं, वयणं देवी गया मुच्छं. ૫૪

પડળીકયા ચ કલુણં, વિલવંતી મળઈ દીળવયણ મિળં,
 जाय तुमं मह जाओ, बहुओ वाइय सहस्सेहिं. ૫૫

તા કહ મમં અળાહં, પુત્તય મુત્તં ગહેસિ સામન્નં,
 सोयभरभरिय हिययाइ, वच्चिही मज्झ जीयंपि. ૫૬

તા અત્થહ જા વમ્હે, જીવામો તો પવુહ્હસંતાળો,
 पच्छा काल मएहिं, अम्हेहि तुमं गहिज्ज वयं. ૫૭

ત્યારે તેઓ પણ અનુકૂળ હૃદયવાળા હોવાથી કહેવા લાગ્યા કે હે વત્સ, તું ધન્ય અને કૃતપુણ્ય છે, એમ બીજીવાર અને ત્રીજીવાર કહે છતે કુમાર બોલ્યો. ૫૩

તમે રજા આપો તો હવે હું દીક્ષા ગ્રહણ કરું. આ અનિષ્ટ વચન સાંભળી તેની માતા મૂંઝા પામી. ૫૪

તેને સાવધ કરવામાં આવતાં તે કર્ણ વિલાપ કરતી થકી આ રીતે ફીન વચન બોલવા લાગી કે હે ગુરુ, તને મેં હજારો ઉપાયે જણ્યો છે. ૫૫

ત્યારે હવે મને અનાથ મૂંઝીને હે ગુરુ તું શી સીતે શ્રમણપણું, લેશે, ત્યારે તો શોકથી મારું હૃદય ભરાતાં મારો જીવ પણ નીકળી જશે. ૫૬

માટે જ્યાં સૂધી અમે જીવિયે છીયે ત્યાં સૂધી તું રહે. બાદ સંતાનો મોટાં થતાં અને અમો કાળગત થતાં તું વ્રત લેજે. ૫૭

(કુમારઃ)

વસણ સય સમભિભૂણ, વિજ્જુલયા ચંચલેમુ મિણ સરિસે,
 મણુયાણ જીવિણ મરણ, મગ્ગઓ પથ્થઓ વા વિ. ૫૮
 કો જાણઈ કસ્સ કહં, હોદી વોદી સુદુલ્લહો एस,
 તો ધરિય ધોરિમાણ, અંથ તણ હં વિમુત્તવ્વો. ૫૯

(પિતરૌ)

જાયા તુહ અંગ મિણં, નિરુવમલ વણિમ સુરુવ સોહિલ્લં,
 તસ્સિરિ મણુહવિઝ્ઞણં, વુદ્ધવઓ તયણુ પવ્વયમુ. ૬૦

(કુમારઃ)

વિવિહાહિ વાહિગેહં, ગેહં પિ વં જજ્જરં ઇમં દેહં,
 નિવઢણધમ્મ મવસ્સં, ઇણ્ઠિં પિ હુ પવ્વયામિ તઓ. ૬૧

(પિતરૌ)

સુકુલગયાઝ લાયન્ન સલિલ સરિયાઝ તુજ્ઞ દડયાઓ,
 પંચસયાઈં ઇમાઓ, કહ મુંચસિ તં અણાહાઓ. ૬૨

કુમાર બોલ્યો:—મનુષ્યનું જીવિત સેકંડો કષ્ટથી ભરેલું છે, અને તે વીજળી માફક ચંચળ તથા સ્વપ્ન સરખું છે, વળી આગળ કે પાછળ પણ મરવાનું તો નક્કીજ છે. માટે કોણ જાણે છે કે કોને આ દુર્લભ બોધિ પ્રાપ્ત થશે કે નહિ થશે? માટે ધીરજ ધારીને હે માતા તું મને રજા આપ. ૫૮-૫૯

માબાપ બોલ્યાં:—હે પુત્ર, તારું આ અંગ અનુપમ લાવણ્ય અને રૂપથી શોભતું છે, માટે તેની શોભા ભોગવીને વૃદ્ધ થતાં દીક્ષા લેજે. ૬૦

કુમાર બોલ્યો:—આ શરીર અનેક આધિવ્યાધિઓનું ઘર છે અને જૂના ઘર જેવું (ક્ષણભંગુર) છે. તે મોડું વેલું અવશ્ય પડનારજ છે, માટે હું મહાન દીક્ષા લઉં તો ઠીક. ૬૧

માબાપ બોલ્યાં:—તું આ કુલીન અને લાવણ્ય જળની નદીઓ સમાન પાંચસે દયિતાઓને અનાથ કેમ મૂકી જશે? ૬૨

(કુમારઃ)

વિસમીસ પાયસસમે, વિસપ્ અમુશ્ભવે અમુયણો ય,
દુઃખતરુ બીયભૂણ, કો સેવિઙ્ગા સચેયત્તો. ૬૩

(પિતરૌ)

પુરિસ પરંપરપત્તાં, વિત્ત મિણ મણિદિયં તુમં વચ્છ,
દાઠં મુત્તુ પકામં, પચ્છા પઢિવજ્જ પવ્વજ્જં. ૬૪

(કુમારઃ)

જલજલણ વમુહ સાહારણંમિ, જલનિહિ તરંગ તુલ્લંમિ,
મમં વિત્તંમિ ન કોઈ, રથ પઢિવંધ મુવ્વહઈ. ૬૫

(પિતરૌ)

જહ તિક્કલ સ્વમ્મધારાઈ, વિયરણં દુકરં તદ્દા પુત્ત,
વયપાલણં વિસેસા, તુહ સરિસાણં અમુહીણં. ૬૬

કુમાર બોલ્યોઃ—વિષયો વિષ મિશ્રિત દૂધપાક જેવા છે, વળી તેઓ અશુચિથી પેદા થાય છે અને અશુચિમય હોઈ દુઃખરૂપી આડના બીજ ભૂત છે, માટે કોણુ ચૈતન્યવાન પુરૂષ તેમને સેવે. ૬૩

માબાપ બોલ્યાંઃ—હે વત્સ, આપણી વંશ પરંપરાથી પ્રાપ્ત થએલું પવિત્ર ધન તું રૂઢી રીતે દઇ ભોગવીને પછી પ્રવ્રજ્યા લેજે. ૬૪

કુમાર બોલ્યોઃ—આગ પાણી વગેરે પણ સરખી રીતેજ જેની બરબાદી કરી શકે છે, તેવા આ દરિયાના તરંગ સમાન ધનમાં કોણુ બુદ્ધિવાન પ્રતિબંધ રાખે? ૬૫

માબાપ બોલ્યાંઃ—જેમ તરવારની તીખી ધારપર બિઘાડે પગે ચાલવું એ દુષ્કર કામ છે, તેમ હે પુત્ર, વ્રત પાળવાં દુષ્કર છે અને તેમાં પણ તારા જેવા અતિ સુખીને તો તે ખાસ કરીને દુષ્કર છે. ૬૬

(કુમારઃ)

કીવાણ કાયરાણં, વિસયત્તિ સિયાણ દુકરં ઇયં,
ઉજ્જમથણાણ ધણિયં, સવ્યં સજ્જં તુ પઢિહાઈ. ૬૭

ત મ્નિચ્છય મહ મુણિઝં, રાયા સિંચેઈ ઇગદેવસિણ,
તં રજ્જે તહ પમ્મણઈ, સંપઈ તુહ વચ્છ કિં દેમો. ૬૮

મ્મણઈ કુમારો દિજ્જહ, રયહરણં પઢિગહં ચ તો રાયા,
લક્ષ્ણ દુગેણં દુન્નિવિ, આણાવઈ કુત્તિયાવણઓ. ૬૯

લક્ષ્ણેણં કાસવર્ણં, સદાવિય મ્મણઈ કુમરકેસમ્મે,
નિક્કલ્લમણપ્પાઓમે, કપ્પસુ સો વિ હુ કરેઈ તહા. ૭૦

દેવી પહેણ જહિઝં, ન્હવિઝં, તહ અચ્ચિઝં ચ સિયવસણે,
વંધિય રચણ સમુમ્મે, કાઝં તે ઠવઈ ઉસ્મીસે. ૭૧

કુમાર બોલ્યો:—કલીવ (નામદ) કાતર (ળીકણ), અને વિષયોમાં તરસેલા રહેનારને એ દુષ્કર છે, પણ સખત ઉદ્યમીને તો સઘળું સાધ્ય લાગે છે. ૬૭

હવે રાજાએ તેનો ૬૮ નિશ્ચય બોધ તેને એક દિવસ સૂધી રાજ્ય પાળવા માટે રાજ્યાલિષેક કરી પૂછ્યું કે હવે તને શું આણી આપીયે. ૬૮

કુમાર બોલ્યો:—રજોહરણ અને પાતડું આણી આપો. ત્યારે રાજાએ કુતિઆમણ (સર્વ વસ્તુ અંધરનારના દુકાન) થી બે લાખના મૂલે તે અંણાખ્યાં. ૬૯

લાખ આપીને વાળંદને બોલાવી રાજાએ તેને કહ્યું કે દીક્ષામાં લુંચવા પડે એટલા કેશ છોડીને બાપીના કુમારના કેશ કાપી લે, એટલે વાળંદે તેમ કર્યું. ૭૦

તે કેશ તેની માતાએ શ્વેત વસ્ત્રમાં ગ્રહણ કરી અર્ચી પૂજીને બાંધી રત્નના દાખડામાં રાખી પોતાના બોશીકે બેઠ્યા. ૭૧

રાયા પુનોવિ કુમરં, કેચણ કલસાદ્દાહિ પ્હવિઝ્ઞ,
હૃ સય મંગાઈ, મોસીસેણ વિલિપેઝ. ૭૨

પરિહાવૈ વત્થજુયં, કુમર મલંકુણઈ કપ્પરુક્કલુ વ્વ,
કારઈ નિવો વિસિટં, સીયં થંમસય મુનિવિટં. ૭૩

તત્થા સહિટં કુમરો, નિવસઈ સીહાસણંમિ પુવ્વમુહો,
દાહિણપાસે મદાસણંમિ, કુમરસ્સ પુણ જળળો. ૭૪

વિત્તં રયહરણાઈ, વામે પાસે તહં વધાઈ સે,
છત્તં વિત્તં ણા, વરતરુણી પિઠઓ ય ઠિયા. ૭૫

ચામરહત્થાઝ દુવે, ડમઓ પાસે તહેવ પુવ્વાણ,
વીયળગકરા તહ દુય વહાઈ મિંગારવગ્ગકરા. ૭૬

સમરુવ જુવ્વણાણં, સમસિંગારાણ હરિસિયમણાણ,
ઝવિસત્તા અહ સીયા, રાયમુયાણં સહસ્સેણ. ૭૭

પછી રાજાએ તેને સોનાના કળશથી નવરાવી પોતાના હાથે તેનું
અંગ દોહાઈ અંદનથી લીધું. ૭૨

પછી તેને બે વસ્ત્ર પહેરાવી કલ્પવૃક્ષના માફક તેને આભૂષણોથી શ-
ભાર્યો. આદ રાજાએ સો થાંભાવાળી ઉત્તમ પાદબી કરાવી. ૭૩

તેનાપર ચડીને કુમાર સિંહાસનપર પૂર્વ દિશા સામે મુખ રાખીને
બેઠો, અને તેની જમણી બાજુ લદ્રાસનપર તેની માતા બેઠી. ૭૪

તેની ડાબી બાજુએ તેની ધાવ મા રજોહરણાદિક લઈને બેઠી. અને
એક ઉત્તમ તરૂણી છત્ર લઈને તેની પીઠે બેઠી રહી. ૭૫

તેના બે પડબે બે આમર ધરનારીઓ, તેમજ તેની પૂર્વ બાજુએ
વીંઝણો ધરનારી અથ ઇશાન બાજુએ કળશ ધરનારી બેઠી રહી. ૭૬

પછી સરખા રૂપવાળા, સરખા યૌવનવાળા, સરખા શણગારવાળા, હ-
ર્ષિત મન ધરનાર (ઉમેદવાર) એક હજાર રાજકુમારોએ તે પાદબી બચકી. ૭૭

અહ સુતિયાઈ સંપતિયાઈ સે અઠ મંગલાઈ પુરો,
સમલંકિયાણ હયગય, રહાણ પત્તેય મઠસયં. ૭૮

ચલિયા બહવે અસિલઠિ, કુંત ધયચિંધ પમુહનાહા તો,
અત્થત્થિયા ય બહવે, જયજય સદં પડંજંતા. ૭૯

મગ્ગણ જણસસ દિંતો, દાણં કપ્પ દુમુ વ્વ સો કુમરો,
દાહિણ હત્થેણ તહા, અંજલિમાલા પઢિચ્છંતો. ૮૦

દાઙ્ગજંતો મમ્મે, સો અંગુલિ માલિયા સહસ્સેહિં,
પિચ્છિજ્જંતો ય તહા, લોયણમાલા સહસ્સે હિં. ૮૧

પત્થિજ્જંતો અહિયં, દિયય સહસ્સેહિ તહય થુવ્વંતો,
વયણ સહસ્સે હિં ઇમો, સંપત્તો જા સમોસરણં. ૮૨

સીયાઓ ઉત્તરિહં, જિણપયમૂલે ભિગમ્મ ભત્તીણ,
તિપયાહિણી કરેહં, વંદઈ વીરં સ પરિવારો. ૮૩

તે પાલખીની આગળ રૂડી રીતે ગોઠવેલા આઠ મંગળ ચાલતાં કર્યાં.
તથા તે સાથે શણગારેલા આઠસે ઘોડા, આઠસે હાથી અને આઠસે રથ ચા-
લતા થયા. ૭૮

ત્યારબાદ ઘણા તલવાર, લાઠી, લાલા તથા ધ્વજચિન્હ (જુડા) જિ-
પાડનારા ચાલ્યા તે સાથે વળી ઘણા ભાટ ચારણો જય જય શબ્દ કરતા
ચાલ્યા. ૭૯

હવે કુમાર કલ્પવૃક્ષની માફક માગણુ લોકોને સવળે હાથે દાન દેવા
લાગ્યો, તેને સૌ કોઈ અંજલિ ખાંધી પ્રણામ કરવા લાગ્યા, વળી માર્ગમાં
હજારો આંગળીઓથી તે ઝાળખાવા લાગ્યો, હજારો આંખોથી તે જોવા લા-
ગ્યો, હજારો હૃદયોથી તે અધિક અધિક ચાહવાયો અને હજારો વચનોથી
તે વખણાવા લાગ્યો, એમ તે ઠેઠ સમવસરણુ સૂધી આવી પહોંચ્યો. ૮૦-
૮૧-૮૨

ત્યાં આવી પાલખીથી ઊતરી ભક્તિપૂર્વક જિનેશ્વરના પાસે જઈ ત્રણ
પ્રદક્ષિણા આપી પરિવાર સાથે કુમાર વીર પ્રભુને વાંદવા લાગ્યો. ૮૩

અહિવંદિતં જિણિદં, મળંતિ પિયરો ઇમં જહે સ સુઓ,
અમ્હં ઇગો ઇઠો, મીઓ જર જમ્મ મરણાં. ૮૪

તો તુમ્હં પયમૂલે, નિક્કમિતં એસ ઇચ્છઈ તઓ મે,
દેમો સચિત્તમિક્કલં, પુજ્જા પસિત્તણ મિણ્હંતુ. ૮૫

મળઈ પહૂ પઢિવંધં, મા કુવ્વહ તયણુ મદનંદી વિ,
ગુંતું ઈસાણદિસિં, મુંચઈ સય મેવ લંકારં. ૮૬

લુંચઈ કેસ કલાવં, પંચહિ મુઠીહિ તો તહિં દેવી,
તં ચ પઢિચ્છઈ હંસગ, પડેણ અંમૂણિ મુંચંતી. ૮૭

મળઈ ય અસિસ અઠે, જઈજ્જ મા પુત્તા તં પમાઈજ્જ,
ઇય વુતું સઠાણે, પત્તા સા આહ કુમરો વિ. ૮૮

ગંતું મળઈ જિણિદં, આલિત્તા પલિત્તાયંમિ લોયંમિ,
મયવં જરાઈ મરણેણ, દેસુ તન્નાસણિં દિક્કલં. ૮૯

તેનાં માળાપ ભગવાનને વાંદીને કહેવા લાગ્યાં કે, આ અમારો એક-
લવાયો લાડકો પુત્ર છે, તે જન્મજરા મરણથી ખીને તમારા પાસે નિષ્કાંત
થવા ઇચ્છે છે, માટે અમે આ તમને સચિત્ત ભિક્ષા આપીએ છીએ તેને હે
પૂજ્ય, પ્રસાદ કરી ગ્રહણ કરો. ૮૪-૮૫

ભગવાન બોલ્યા કે ખુશીથી આપો. ત્યારબાદ ભદ્રનંદિ કુમારે ઇશાન
ખુણે જઈ પોતાને હાથે અલંકાર ઊતારી પાંચ મુદ્રિથી પોતાના વાળ હુચિત
કર્યા, તે વાળ તેની માતા આંધુ પાડતી થકી હંસગલ વસ્ત્રમાં સ્વીકારવા
લાગી. ૮૬-૮૭

માતા બોલી કે હે પુત્ર, આ બાળક હવે તું પ્રમાદ નહિ કરજે,
એમ કહીને માળાપ સ્વસ્થાને આવ્યાં અને કુમાર પણ જિનેન્દ્ર આગળ જઈ
કહેવા લાગ્યો કે, હે ભગવન! આ જરા અને મરણવડે બળીબળી રહેલા લોકમાં
તેની નાશ કરનારી દીક્ષા મને આપો. ૮૮-૮૯

તો દિવિસ્વરૂપ વિહિના, જિણેણ एसो सयं समणुसितो,
सव्वंपिं वच्छ किरियं, जयणापुव्वं करिज्जाहि. ९०

इच्छामि किं भणंतो, थेराण समण्णिओ इमो तेसिं,
पासे तवचरण रओ, गिण्हइ इकार संगाइ. ९१

मुचिरं पालित्तुं वयं, मासं संलेहणं च काऊणं,
आलोइय पडिक्कंतो, सोहम्मो सुरवरो जाओ, ९२

भुत्तुण तत्थ भोए, तत्तो आउक्खए चुओ संतो,
होऊण उत्तमकुले, मणુओ पालित्तु गिहिधम्मं. ९३

पव्वज्जं काऊणं, होही देवो सणंकुमारंभि,
एवं वंभे सुक्के, आणयकप्पे य आरणए. ९४

તો સવ્વઠે એવં, ચડદસસુ ભવેસુ નરસુરેસુ ઇમો,
ઉત્તમમોએ મોત્તું, મહાવિદેહે નરો હો હી. ૯૫

ત્યારે જિનેશ્વરે વિધિપૂર્વક તેને દીક્ષા આપી, સ્વમુખે તેને શીખા-
મણુ આપી કે હે વત્સ, તું યતનાપૂર્વક સઘળી ક્રિયા કરજે. ૯૦

તેમજ ઇચ્છું છું એમ બોલતા કુમારને પછી ભગવાને સ્થવિરોને
સોંપ્યો, તેમની પાસે તે તપશ્ચરણમાં રક્ત રહી અગ્યાર અંગ શીખ્યો. ૯૧

પછી તે ભદ્રનંદિ કુમાર ચિરંકાળ વ્રત પાળી એક માસની સંલે-
ખના કરી આલોચી પડિકમીને સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્તમ દેવ થયો. ૯૨

ત્યાં સુખલોગ લોગવી ત્યાંથી આયુક્ષયે ચવીને ઉત્તમ કુળમાં જન્મી
ગૃહિધર્મ પાળી, પ્રવ્રજ્યા લઈ સનતકુમાર દેવલોકમાં, તે જશે એ રીતે બ્રહ્મ
દેવલોકમાં, શુક દેવલોકમાં, આનત દેવલોકમાં, આરણ દેવલોકમાં અને છેલ્લે
સવાર્થ સિદ્ધ વિમાનમાં એમ દેવતા અને મનુષ્યના મળી ચૌદ ભવોમાં તે
ઉત્તમ લોગ લોગવી મહા વિદેહમાં મનુષ્ય જન્મ લેશે. ૯૩-૯૪-૯૫

પઞ્ચજ્ઞં પદિવજ્જિય, સ્વવિઝં કમ્માઈ કેવલી હોઁ,
સો મદનંદિ કુમરો, લહિહી અવહી વિમુક્કમુહં. ૧૬

એવં શુપ્તઃ કિલ ભદ્રનંદી, નિર્વિઘ્ન મારાધ્ય વિશુદ્ધધર્મ,
સ્વર્ગાદિસૌખ્યં લભતે સ્મતસ્માત્, શ્રાદ્ધસ્યયુક્તો ગુણ એષ નિત્યં. ૧૭

(ઇતિ ભદ્રનંદિ કુમારોદાહરણં સમાપ્તં.)

ત્યાં પ્રવળા લઈ કર્મો ખપાવી કેવળી થઈને તે ભદ્રનંદિ કુમાર અ-
નંત સુખ પામશે. ૬૬

આ રીતે સુપક્ષવાળો ભદ્રનંદિ કુમાર નિર્વિઘ્નપણે વિશુદ્ધ ધર્મ આ-
રાધી સ્વર્ગાદિકનાં સુખ પામ્યો, માટે શ્રાવકને સુપક્ષરૂપ ગુણની હુમેશાં જ-
ર રહેલી છે. ૬૭

આ રીતે ભદ્રનંદિ કુમારનું ઉદાહરણ સમાપ્ત થયું.

પંચદશતમ ગુણ.

ઉક્ત શ્રતુર્દશો ગુણઃ, સંપ્રતિ પંચદશં દીર્ઘદર્શિત્વગુણ માહ.
ચૌદમો ગુણ કહ્યો, હવે પંદરમો દીર્ઘદર્શિત્વગુણ ૩૫ ગુણ
કહે છે.

(મૂળ ગાથા.)

આઢવઈ દીહદંસી-

સયલં પરિણામ સુંદરં કજ્ઞં,

બહુલાભ મપ્પકેસં-

સલાહણિજ્ઞં બહુજણાણં, ૨૨

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

દીર્ઘદર્શી પુરૂષ જે જે કામ પરિણામે સુંદર હોય—બહુ લાભ અને થોડા કલેશવાળું હોય અને ઘણા જનને વખાણવા લાયક હોય તે તે કામ જ શરૂ કરે છે. રર

(ટીકા.)

આરમ્ભે પ્રતિજાતીતે—દીર્ઘ પરિણામ સુંદર—કાર્ય મિતિ ગમ્યતે—ક્રિયા વિશેષણ વા—દ્રષ્ટુ મવલોકવિતું શીલ સસ્યે તિ દર્શિદર્શી.

આરંભે છે એટલે શરૂ કરે છે—દીર્ઘ એટલે પરિણામે સુંદર ‘કામ’ એટલું ઉપરથી લેવું અથવા દીર્ઘ કષ્ટ ક્રિયા વિશેષણ તરીકે જોડવો એટલે દીર્ઘ જોવાની જેને દેવ હોય તે દીર્ઘદર્શી પુરૂષ જાણવો, તેવો પુરૂષ.

સકલં સમસ્તં—પરિણામ સુંદર આચરિતુસ્તાવહં—કાર્યકૃત્યં

સઘળું એટલે બધું પરિણામસુંદર એટલે આગામિકાળે સુખ આપનાર કાર્ય એટલે કામ.

તથા વહુલાયં પ્રચુરામીષ્ટસિદ્ધિક—મલ્લવલેશં સ્તોકાયાસં—પ્લાઘનીયં પ્રશંસનીયં—વહુજનાનાં સ્વજનપરિજનાનાં શિષ્ટાના મિતિ ભાવઃ,

વળી બહુ લાભવાળું એટલે પુષ્કળ ક્ષયદાવાળું—અને, અદ્ય કલેશ એટલે થોડી મહેનતવાળું—તેમજ બહુ જનોને એટલે સ્વજન પરિજનોને અર્થાત્ કેળવાયલા જનોને પ્લાઘનીય એટલે પ્રશંસવા યોગ્ય (જે કામ હોય તે તે કામ તેવો પુરૂષ કરવા માટે છે.)

સહિ કિલ પારિણામિકયા વુચ્ચા સુંદરપરિણામ મૈદિક મપિ કાર્યં કરોતિ, ધનશ્રેષ્ઠિવત્, તતો ધર્મસ્વાપિ ઇવાધિકારી તિ.

કારણ કે તેવો પુરૂષ આ લોક સંબંધી કાર્ય પણ પારિણામિકી પુદ્ધિવડે સુંદર પરિણામવાળું જાણીનેજ કરે છે, ધનશ્રેષ્ઠિના માફક,—માટે તેજ ધર્મનો અધિકારી ગણાય છે.

(ધનશ્રેષ્ઠિજ્ઞાતં ત્વિદં)

અતિથિ સ્થ મગદેસે, દેસિયદંસિય મહલ્લ કોહલ્લે,
રાયગિહં કેલિગિહં વ, ધુવળ કમલાઈ વરનયરં. ૧

તત્થા સિ.રાસિકયવદ્, મળિરયળો મદ્ધળો ધળો સિઠી,
સમુવજિય વહુ મદ્દા, મદ્દા નામેળ સે ગિદિળી. ૨

ધળપાલો ધળદેવો, ધળઓ ધળરવિલ્લઓ સિ સુપસિદ્ધા,
ચરો ચરણળ આળળુ વ્ધ તેલિં મુયા પવરા. ૩

કમસો તેલિં મજ્જા, સિરી ય લલ્લી ધળા ય ધન્ના ય,
નિરુવમ સુંદેરિય સાલિળીડ ચિટંતિ મુદિયાઓ. ૪

કડયાવિ પરિણયવઓ, સિઠી ચિત્તદ્ વયં ગદિડકામો,
એ વિદિયા મુદિયા, તળયા મે ઇચ્ચિરં કાલં. ૫

ધનશ્રેષ્ઠિનું જ્ઞાત આ પ્રમાણે છે.

અહીં અનેક કુતૂહળવાળા મગધ દેશમાં જગત્ લક્ષ્મીના કીડાધર સુમાન રાજગૃહ નામે મોહોટું નગર હતું. ૧

ત્યાં ઘણા મળિરત્નને અંધરનાર, બુદ્ધિશાળી ધન નામે શેઠ હતો, તેની બહુ કલ્યાણ કરનારી બદ્રા નામે સ્ત્રી હતી. ૨

તેમને પ્રજ્ઞાના ચાર શુભની માફક, ધનપાળ-ધનદેવ-ધનદ-અને ધનરક્ષિત નામે ચાર ઉત્તમ પુત્રો હતા. ૩

તેમની અતુકમે શ્રી-લક્ષ્મી-ધના-અને ધન્યા એ નામની અનુપમ રૂપવાળી ચાર ભાર્યાઓ હતી, તેઓ શુભ સાથે રહેતી. ૪

હવે શેઠ અવસ્થાવાન થયાથી તત્ત લેવા ઇચ્છતો થકો વિચારવા લાગ્યો કે આટલે લગણુ તો આ મારા પુત્રો મેં સુખી રાખ્યા છે. ૫

જઈ પુણ કાવિહુ સુખા, કુટુંબમારં ધરિજ્જ અવિણઠં,
તો પચ્છાવિ અઈસુહી, ન મુણંતિ ગયંપિ કાલ મિમે. ૬

કા પુણ રમાણ ડચિયા, ગિહચિંતાઈ તિ હું સપુત્તા જા,
સા ડળ મઈઈ નેયા, પુત્તણ સારેણ જં વુદ્ધી. ૭

જુજ્જઈ તઓ પરિક્સા, રમાણ મુહિસયણ વંધુ પચ્ચક્કલં,
જં સંઠવિયકુટુંવા, કુટુંબિણો હુંતિ કિત્તિપયં. ૮

રિય ચિંતિરૂણ મુદ્ડં, મંડવં તાડિરૂણ નિયમેહે,
નિયમિત્તનાઈવગ્ગં, નિમંતણ મોયણટાણ. ૯

ધુત્તરં ચ મમાણિરૂણ, તંબોલ કુમુમ માર્હિં,
તસ્સ સમવસં સિટી, દક્કારાવેઈ વહુયાઓ. ૧૦

પણ હવે જો કોઈ વહુ કુટુંબનો ભાર બરોબર ઊપાડી દેશે તો પા-
છળ પણ એઓ અતિ સુખી રહી વળત પસાર કરશે. ૬

હવે આ ચાર વહુઓમાંથી ઘરની સંભાળ કરવા યોગ્ય કઈ વહુ છે?
હા-બાઈયુ! જે પુણ્યવાળી હશે તે. તેવી કોણ છે તે તેની બુદ્ધિ ઊપરથી
માલમ થશે જે માટે બુદ્ધિ પુણ્યના અનુસારે રહેલ છે. ૭

માટે એમની મિત્ર સગા અને ભાઈભાંડુની રૂબરૂ પરીક્ષા લેવી જો-
ઈયે, જે માટે કુટુંબને ઠેકાણે પાડ્યાથીજ કોટુંબિકોની કીર્તિ જળવાય
છે. ૮

એમ ચિંતવીને તેણે પોતાના ઘરમાં મોટો મંડપ બંધાવી ભોજનના
માટે પોતાના મિત્ર જ્ઞાતિવર્ગને નિમંત્રિત કર્યા. ૯

તેમને જમાડી પાન ફૂલ આપીને તેમની સમક્ષ શેઠે વહુઓને
બોલાવી. ૧૦

પળ પળ સાલિકળે, અપ્પિઝળ પમળેઈ રક્ષિયવ્વ ત્તિ,
જહયા મળ્લેમિ તયા, એ એ અપ્પિયવ્વા ય. ૧૧

એવં તિ તાહિ મળિણ, વિસઙ્ગિજયા ગડરવેળ નિયસયળા,
પત્તા ય સયં ઠાળં, કિ મિત્થ તત્તં તિ સવિયક્કા. ૧૨

મળ્લિહિદ્દિ જયા તાઓ, જઓ તઓ મિળ્લિહંડં સમપ્પિસ્સં,
ઇય ચિંતિય પઢમાણ, વહૂઈ તે ડઙ્ગિજયા ઝત્તિ. ૧૩

વીયાણ તુમભાવં, અવળેડં મક્ષિયા લહું ચેવ,
તહયાણ તાય સમપ્પિય ત્તિ અડ્ડગડરવ પરાણ. ૧૪

ડઙ્ગલ વસળેળં વંધિઝળ પક્ષિવિય મૂસળકરંડે,
પડ્ડિણ તિકાલ પડિયરળ, જોગઓ રક્ષિયા તે ડ. ૧૫

અહ ધન્નાણ નિયપિડ, મેઢાઓ સદ્દિઝળ સયળજળો,
મળિઓ જહ પડ્વરિસં, વુઢિ મિમે જંતિ તહ કુળહ. ૧૬

તેણે દરેક વહુને પાંચ પાંચ ચોખાના દાણા આપીને કહ્યું આ દા-
ણાને સંભાળી રાખજો અને જ્યારે માથું ત્યારે એ મને આપજો. ૧૧

તે વહુઓએ તે વાત કબૂલ રાખતાં શેઠે માન સાથે પોતાનાં સગાં-
વહાલાંને વિસન્નિત કર્યાં, તેઓ આ વાતમાં શું તત્ત્વ હશે તે વિચારતા થકા
સ્વ સ્વસ્થાને ગયા. ૧૨

ત્યાં પહેલી વહુએ વિચાર્યું કે સસરાજી માગશે ત્યારે જ્યાં ત્યાંથી
આવા દાણા લઈને આપીશ એમ વિચારી તેણીએ તે ફેંકી દીધા. ૧૩

બીજી વહુએ તેમની છાલ જાતારી તે ખાઈ લીધા.

ત્રીજીએ વિચાર્યું કે સસરાજીના આપેલ છે તેથી માનની સાથે ઉ-
જવળ વસ્ત્રમાં બાંધી પોતાના આભૂષણના કરંડિયામાં રાખી દરરોજ ત્રિકાળ
સંભાળીને સાચવી રાખ્યા. ૧૪-૧૫

ચોથી ધન્યા નામની વહુએ પોતાના પિયેરથી એક સગાને બોલાવી
કહ્યું કે દર વર્ષે આ દાણા વાવીને વધતા રહે તેમ તું કરજો. ૧૬

તેણાં વરિસારત્તે, પત્તે તે વાવિયા પવત્તેજ,
સુહંમિ કિયારે જલ ખરિયંમિ પરોહ મણુપત્તા. ૧૭

તો સવ્વે ઉક્કલ્લિહં, પુણરત્તિ આરોવિયા કમેજ તઓ,
જાઓ પદમે વરિસે, પસથઓ પથઓ તેસિં. ૧૮

વીયંમિ વચ્છરે આદગો, ઉ તદ્દયંમિ સ્વારિયા જાયા,
તુરિયે કુંભો પંચ, વરિસે પુણ કુંભ સહસાણિ. ૧૯

અહ સિઠિણા ત્રિ મોયણ, પુરસસરં સયણમાહ પચ્ચક્કલં,
સહાવિય વહુયાઓ, સાલિક્કણા મગ્ગિયા તેહ. ૨૦

કિચ્છેજ સુમરિય સિરી, જઓ તઓ અપ્પણ કળે પંચ,
અહ સવહ સાવિયા મળહ, હજ્જિયા તે મણ તાય. ૨૧

તેણે વર્ષાઋતુ આવતાં મહેનત લઈ તે દાણા પાણીથી ભરેલા નાના
ક્યારડામાં વાળ્યા એટલે તે ઊગી નીકળ્યા. ૧૭

ત્યારે તે સર્વે ઊએડીને ફરીને રોખ્યા એમ ક્રમે કરીને પહેલે વર્ષે
તે એક પાલી જેટલા થયા. ૧૮

બીજા વર્ષે આઠક પ્રમાણ થયા, ત્રીજા વર્ષે ખારી પ્રમાણ થયા, ચોથે
વર્ષે કુંભ પ્રમાણ થયા અને પાંચમે વર્ષે હજાર કુંભ (કળશી) થઈ પડ્યા. ૧૯

હવે શેઠે ફરીને સગાવાલાને જમાડી તેમની રૂબરૂ વહુઓને બોલાવી
તે ચોખાના દાણા માગ્યા. ૨૦

ત્યારે પહેલી શ્રી નામની વહુ તો તે વાતજ વીસરી ગઈ હતી એ-
ટલે જેમ તેમ યાદ કરીને જ્યાં ત્યાંથી ઊપાડીને તેણીએ પાંચ દાણા આપ્યા,
ત્યારે સસરાએ તેને મોટા સોગન આપી ખર્ચ પૂછતાં તેણીએ કહી આપ્યું
કે હે તાત, મેં તે ફેંકી દીધા હતા. ૨૧

એવં લચ્છી વિ કહેઈ, કેયલં મક્કસિયા મણ તેડ,
 આમરણ કરંડાઓ, તે ગહિયધના સમખેઈ. ૨૨
 અદ્યત્તા અહ ધન્નાવિ મગિયા સવિળયં મળઈ તાય,
 તે એવ મેવ અદ્યૂરિ ભાવ મિણિંહ સગણુપત્તા. ૨૩
 એવં ભવંતિ એ સુરક્કસિયા તાય વાવિયા સંતા,
 સન્નિઠ્ઠાયા પુણ હુદિભાવ રહિયત્તાઓ નેવ. ૨૪
 સંતિ મમ જળયગેહં, વહું કુઠારેણ સંનિલિત્તાં તે,
 સગડાઈ વાદ્યનેહિં, તો આણાવઈ લહું સિઠી. ૨૫
 તો નિયમિપ્પાયં કહિય સિઠિયા પુલ્લિઓ સયળવગ્ગો,
 કિં હત્ય ઉચિય મિણિંહ, સ આહ તુલ્લિ ચ્ચિય મુણેહ. ૨૬
 જંપઈ ધનો વિ ઉજ્જણ, સીલા પદમ ત્તિ ઉજ્જિયા નામ,
 વારછમણાઈ છટ્ટુણ વા વારા વસડ મહ ગેહ. ૨૭

એમ બીજી વડુ બોલી કે હું તો તે બાઈ ગઈ હતી.

ત્રીજી ધના નામની વડુએ તે આભૂષણનાં કરંડિયામાંથી કહાડી

આપ્યા. ૨૨

હવે અતિ ભાગ્યશાળિની ધન્યા નામની ચોથી વડુ પાસેથી શેઠે તે
 દાણા માગ્યા, ત્યારે તે વિનયપૂર્વક કહેવા લાગી કે હે તાત, તે દાણા આવી
 આવી રીતે હમણા બહુ વધી પડ્યા છે. હે તાત, એ રીતે એ વાળ્યા થકાજ
 એ સુરક્ષિત રાખ્યા કહેવાય, બાકી વધારે કર્યા વગર રાખી મેલ્યા શા કા-
 મના? માટે હાલ તે મારા બાપના ઘરે ઘણા કુઠારોમાં રખાયલા છે, માટે
 તમે ગાડાં મોકલાવી તે મંગાવી લ્યો. ૨૩-૨૪-૨૫

ત્યારે પોતાનો અભિપ્રાય બહાર કરીને શેઠે સગાવહાલાને પૂછ્યું કે
 હવે ઇહાં શી રીતે કરવું ઉચિત છે? તેઓ બોલ્યા કે તમેજ તે વાત બણો
 છો. ૨૬

ત્યારે શેઠ બોલ્યો કે પેહેલી વડુ ઉલ્લસનશીલ હોવાથી હું તેનું
 ઉલ્લસતા એવું નામ પાડું છું અને તેણે અમારા ઘરમાં છાણ વાસીદું કર-
 વાનું કામ કરવું. ૨૭

રંધણ કંઢણ સોહણ, દલણાઈ નિયોગિણી હવડ વીયા,
નિય આચરણ વસેણં, ભોગવડ નામ સુપસિદ્ધા. ૨૮

જં સાલિકળા જત્તેણ રવિસ્વયા રવિસ્વયાભિહા તેણ,
મણિ કળગ રયણ મંહાર, સામિણી હવડ તડયવહૂ. ૨૯

અળકમણિઝ્જાણા, તુરિયા સવ્વસ્સ સામિણી હોડ,
સાલિકળ રોહણવસા, રોહિણિનામા ગસ્યપુન્ના. ૩૦

एवं च दीहदंसित्तणेण, काउं कुडुंवसुत्थं सो,
धणसिद्धी निम्मलधम्म, कम्मआराहगो जाओ. ३१

અન્નોવિ રહો વળઓ, છટંગ રોહિણીઈ નાયંમિ,
મણિઓ સુહમ્મ પહુણા કિર વિત્થરેણે વં. ૩૨

ખીજીતું તેના આચરણ પ્રમાણે હું ભોગવતી નામ આપું છું, અને તેણે રંધવા ખાંડવાતું તથા સોવા ઢળવાતું કામ કરવું. ૨૮

ત્રીજીએ ચોખાના દાણા સંભાળીને રાખ્યા માટે તેનું રક્ષિતા એવું નામ પાડું છું, અને તેણીએ મણિ સુવર્ણ, રત્ન વગેરે ભંડાર સંભાળવાતું કામ કરવું. ૨૯

ચોથીએ ચોખાના દાણા વવરાવ્યા માટે તેણીનું રોહિણી એવું નામ આપું છું, તે પુણ્યશાળિની હોવાથી એ ત્રણે વહુઓ ઉપર દેખરેખ રાખનારી થઈ રહ્યા અને તેનો હુકમ બધાને પાળવો પડશે. ૩૦

આ રીતે દીર્ઘદર્શિ થઈને તે ધન શેડ કુટુંબને સ્વસ્થ કરી નિર્મળ ધર્મ કર્મનો આરાધક થયો. ૩૧

વળી આ બાબત જ્ઞાત ધર્મ કથા નામના છઠ્ઠા અંગમાં રોહિણીના જ્ઞાતમાં સુધર્મ સ્વામિએ બહુ વિસ્તારે કરીને એનો આ રીતે ખીજો ઉપનય પણ બતાવેલ છે:—૩૨

જહ સો ધણો તહ ગુરુ, જહ નાયજણો તહા સમણસંઘો,
જહ વહુયા તહ મહવા, જહ સાલિકણા વયાઈ તહા. ૩૩

જહ સા ઉઝ્ઝિયનામા, તે સાલિકણે સમુઝ્ઝિં પત્તા,
પેસણદુક્ખં પરમં, તહ કોઈ જિઓ કુકમ્મવસા. ૩૪

સયલ સમીહિય સંસિદ્ધિ, કારણ તારણ મવસમુદ્દા,
ઉઝ્ઝિત્તુ વણ મરણાઈ આવયાઓ ઉવજ્ઞેઈ. ૩૫

અન્નો ઉણ વીયવહુ વ્વ વત્થમોયણ જસાઈ લોમેણ,
મુત્તં તાઈં પરલોય, દુક્ખ લક્ખલક્ખણી હોઈ. ૩૬

તત્તો વિ ય જો અન્નો, સો તાઈં જીવિયં વરક્ખિત્તા,
રક્ખિયવહુ વ્વ જાયઈ, સર્વેસિ ગઝરવઠાણં. ૩૭

જેમ તે ધન શેઠ તેમ ગુરુ બાણવા, જેમ જ્ઞાતિજન તેમ શ્રમણસંઘ
બાણવો. જેમ વહુઓ તેમ લગ્ય હવો બાણવા, અને જેમ ચોખાના દાણા
તેમ મહાવ્રત બાણવા. ૩૩

હવે જેમ પહેલી ઉજ્જિતતા નામે વહુ ચોખાના દાણા ઉજ્જિત કરીને
ગુલામગિરીતું મહા દુઃખ પામી તેમ કોઈ હવ કુકર્મના વશે સકળ સમી-
હિતની સિદ્ધિ કરનાર અને ભવસમુદ્રથી તારનાર મહાવ્રતોને મેલીને મરણા-
દિક દુઃખ પામે છે. ૩૪-૩૫

વળી બીજા કેટલાક હવો બીજા વહુના માફક વસ્ત્ર ભોજન અને
યશાદિકના લોભથી તે વ્રતોને ખાઈ કરીને પરલોકનાં લાળો દુઃખ પામવાને
ચોગ્ય થાય છે. ૩૬

ત્રીજા હવો રક્ષિતા નામની વહુ માફક તે વ્રતોને પોતાના હવિ-
તની માફક સાચવીને સર્વે તરફ માન મેળવે છે. ૩૭

જો પુણ તઓવિ અન્નો, રોહિણિવહુય વ્વ વુદ્ધિમાણેઈ,
 પંચવિ વયાઈ સ હવઈ, સંઘપહાણો ગણહરુ વ્વ. ૩૮
 અન્નો વિ ઇત્થ દીસઈ, વવહારે ઉવણઓ ઇહં નાણ,
 જહ કિલ કસ્સઈ ગુરુણો, સીસા ચત્તારિ નિપ્પન્ના. ૩૯
 આયરિયત્તણ જુગ્ગા, પજ્જાણં સુણ ય સમિદ્ધા,
 અહ ચિત્તિઝં પવત્તો, ગુરુ સમપ્પેમિ કસ્સ ગણં. ૪૦
 તત્તો તેણ પરિચ્છા, હેઝં દેસંતરે વિહારાય,
 કા હોઈ કસ્સ સિદ્ધિ ત્તિ, પેસિયા ઉચિય પરિવારા. ૪૧
 ચડરોવિ તઓ પત્તા, લેમાઈ ગુણન્નિણ્ણસુ દેસેસુ,
 જો તત્થ સવ્વજિઠો, સાયાવહુલો કહુયવયણો. ૪૨
 ઇમંતાણુવગા, નિવ્વેયત્તેણ તહય આણીઓ,
 સવ્વો પરિવારો જહ, અચિરા તસ્સુબ્ભગો જાઓ. ૪૩

વળી ચોથા છવે રોહિણી નામની વહુ માફક પાંચે વ્રતોને વધારતા રહે છે, તેઓ ગણધરની માફક સંઘમાં પ્રધાન થાય છે. ૩૮

વળી આ જ્ઞાતનો વ્યવહારમાં બીજો પણ ઉપનય દેખાય છે તે આ રીતે કે કોઈક ગુરૂના ચાર શિષ્યો હતા. ૩૯

તેઓ બધા વ્રતપર્યાય અને શ્રુતપાઠથી આચાર્ય પદને યોગ્ય થયા હતા. હવે ગુરૂ વિચારવા લાગ્યો કે આ ગરુડ કોને સોંપવો? ૪૦

ત્યારે તેણે તેમની પરીક્ષા કરવા માટે કોણુ કેટલી સિદ્ધિ કરે છે તે બાજુવા ખાતર તેમને ઉચિત પરિવાર આપીને દેશાંતરમાં વિહાર કરવા મોકલ્યા. ૪૧

તેઓ ચારે દેશમાં જીજીવાળા નૃદા નૃદા દેશમાં ગયા. ત્યાં જો સર્વથી મોટો શિષ્ય હતો, તે સુખશીળ બની કટુક વચન બોલતો, અને એકાંતે કોઈને મદદ દેકો નહિ આપતો, તેથી તેનો સઘળો પરિવાર થોડા વખતમાં તેના પાસેથી નાશી ભાગી ગયો. ૪૨-૪૩

વીઓ વિ સાયકહુલત્તણેન નિયદેહસંઠિં ચેવ,
કારેઈ સાદરં સીસ, વગ્ગ મવરં નડણ કિરિયં. ૪૪

તદ્ધો પુણ સારણવારણાઈ કરણેન નિચ્ચ મુજ્જુત્તો,
રક્ષવઈ પમત્તભાવં, ગચ્છંતં તં પરીવારં. ૪૫

જો પુણ તુરિઓ સીસો, સયલ મહીમંડલો વલદ્ધજસો,
જિણ સમયામયમેદ્ધો, દુકર સામન્ન નિરઓ ય. ૪૬

ઓડન્ન દેવલોગં વ, મૂરિસંતોસપોમ મણુપ્પત્તં,
નિયય વિહાર ધરાયલ, મુવજ્જણયંતો નિયગુણેદ્ધિં. ૪૭

દેસન્નૂ કાલન્નૂ, મુદ્દીદંસી જહેવ કાલજ્જો,
જાઓ પમ્મયપરિવાર, પરિગઓ વિહિય જણબોદ્ધો. ૪૮

પત્તો ગુરુણો પાસે, ઉવલદ્ધો તેણ તેસિ વુત્તંતો,
તો નિયય ગચ્છ મેલણ, પુવ્વો દિન્નો ય અહિમારો. ૪૯

બીજો શિષ્ય પણ માંદો સાજો રહીને પરિવાર પાસેથી પોતાના શરીરની સંભાળ લેવરાવવા લાગ્યો, પણ તેણે તેમને ખરી ક્રિયા કરાવી નહિ. ૪૪

ત્રીજા શિષ્યે નિત્ય ઉઘમી રહીને આરસંભાળ લઈ પરિવારને પ્રમાદી થતા અટકાવી રાખ્યા. ૪૫

હવે જે ચોથો શિષ્ય હતો તે પૃથ્વીભરમાં યશ મેળવવા લાગ્યો. કેમકે તે જિનસિદ્ધાંતરૂપ અમૃતવુ' ઘર હોઈ દુષ્કર શ્રમભુપણુ' પાળતો અને પોતાની વિહાર ભૂમિને પોતાના ગુણોવડે જાણે દેવલોકથી આવી વસી હોય તેટલી સંતોષિત કરતો, વળી તે આર્યકાલિક સૂરિના માફક દેશકાળનો જાણ અને સુદીર્ઘદર્શિ હોઈને લોકોને બોધતો થકો ભારે પરિવારવાળો થઈ પડ્યો. ૪૬-૪૭-૪૮

તે ગુરૂના પાસે આવ્યો ત્યારે ગુરૂએ બધાનો વૃત્તાંત જાણી લઈને તે આરે શિષ્યોને પોતાના ગચ્છનો નીચે મુજબ અધિકાર આપ્યો. ૪૯

સચ્ચિત્ત મચિત્તં વા, જં મચ્છે છઠ્ઠુનારિહં કિંચિ,
પદમેણ પરિઠાવણ, મિમસ્સ કઞ્જં તિ સંઠવિયં. ૫૦

જં મચ્તં પાણં વા, ઉવગરણં વા ગણસ્સ પાઞ્ઞમં,
તં દુડ્ડેણા પરિતંતેણ ઉપ્પાદયઘ્વં તિ. ૫૧

ગુરુ થેર ગિલાણ તવસ્સિ, વાલ સેહાદ્દયાણ ય મુણીણં,
રક્ષા દક્ખ વિચક્ખણ, જુગ્ગા તદ્દયંમિ સંઠવિયા. ૫૨
જો પુણ તેસિ કણિઠો, ગુરુભાયા તસ્સ નિયમણો સઘ્વો,
બહુપણય પરાયણ, માણમેણ ગુરુણા સમુવણીઓ. ૫૩

एवं जहजुग्ग निउंजणेण आराहणं परं पत्तो,
सो सूरौ तह गच्छो, सव्वो गुणभायणं जाओ. ५४

કિર દીહદંસિ ગુણસંગેણ, ધણ સિઠિણા દ્દહં પગયં,
મવિયમદ્દ કોવણત્થં, પયંપિયા ઉવણયવિભાસા. ૫૫

પહેલા શિષ્યને સચિત્ત અચિત્ત 'પરકવવાનું' કામ બળવવાનો હુકમ કર્યો. ૫૦

બીજાને હુકમ કર્યો કે તારે ગચ્છને થોડા ભક્તપાન ઉપકરણ વગેરે લાવી આપવાનું કામ થાક્યા વગર બળવતા રહેવું. ૫૧

ત્રીજાને કહ્યું કે તારે ગુરુ-સ્થવિર-બ્રહ્માન-તપસ્વી-આગશિષ્ય વગેરે મુનિઓની રક્ષા કરવી, કેમકે તે દક્ષ અને વિચક્ષણ હોય તેજ કરી શકે. ૫૨

હવે થોથો જે તેમાંનો થોથો નાનો ગુરુભાઈ હતો તેને તે ગુરુએ મનમાં બહુ પ્રીતિ લાવીને પોતાનો આજો ગચ્છ સોંપ્યો. ૫૩

આ રીતે જેને જે થોડા હતું તેને તે સોંપીને તે આચાર્ય પરમ આરાધક થયો અને તે ગચ્છ પણ પૂર્ણ ગુણુશાળી થયો. ૫૪

આ સ્થળે આલતા પ્રકરણમાં તો દીર્ઘદર્શિ ગુણુવાળા ધન શેઠના જ્ઞાતનોજ ઉપયોગ છે, છતાં ભવ્ય જનોની ગુદ્ધિ ઊઘાડવા આતર ઉપનયની વાત પણ કહી બતાવી છે. ૫૫

इति फल मकलंक मलोक मस्तोक मेतद्-

गुणिन इह धनाख्य श्रेष्ठिनः संनिशम्प,

गुण ममल मुदारं दीर्घदर्शित्व मेव-

श्रयत भविकलोकाः किं बहु व्याकृतेन. ૫૬

(इति धनश्रेष्ठि वृत्तकं समाप्तं)

આ રીતે ધન શેઠને પ્રાપ્ત થએલું નિર્મળ યશવાળું ભારે કૃણ સ્ત્રાંભ-
ળીને દીર્ઘદર્શિપણારૂપ નિર્મળ ઉત્તમ ગુણને હે ભગ્ય લોકો તમે ધારણ કરો.
આજુ કહેવાની શી જરૂર છે? ૫૬

એ રીતે ધન શેઠનું જ્ઞાત છે.

પે ૩૮૭મ ગુણ.

व्याख्यातः सुदीर्घदर्शी ति पंचदशो गुणः, सांप्रत विशेष-
षज्ञ इति षोडशं गुणं प्रचिकटयिषु राह.

સુદીર્ઘદર્શીપણારૂપ પંદરમો ગુણ વર્ણવ્યો, હવે વિશેષજ્ઞપણા-
રૂપ સોલમો ગુણને પ્રગટ કરે છે:—

(मूळ गाथा.)

वत्थूणं गुणदोसे—

लक्खेइ अपक्खवाय भावेण,

पाएण विसेसन्नू—

ऊत्तम धम्मारिहो तेण. ૨૨

(भूण गाथानो अर्थ.)

વિશેષજ્ઞ પુરૂષ અપક્ષપાતપણે કરી વસ્તુઓના ગુણ દોષ
જાણી શકે છે, માટે પ્રાપ્ત કરીને તેવો પુરૂષ જ ઉત્તમ ધર્મને
ચોગ્ય છે. ૨૩

(ટીકા.)

વસ્તુનાં દ્રવ્યાણાં સચેતના ચેતનાનાં ધર્માધર્મહેતૂનાં વા, ગુણાન્ દોષાં
અ લક્ષયતિ જાના ત્યપક્ષપાત ભાવેન માધ્યસ્થ્ય સુસ્થચેતસ્તયા,

(વિશેષજ્ઞ પુરૂષ) વસ્તુ એટલે સચેતન-અચેતન દ્રવ્યો અથવા ધર્મ-
અધર્મના હેતુઓ-તેના ગુણો અને દોષોને અપક્ષપાત ભાવે કરીને એટલે
માધ્યસ્થ્ય ભાવથી સુસ્થ ચિત્ત રાખીને ઓળખે છે એટલે બાણી શકે છે.

પક્ષપાતયુક્તો હિ દોષાન પિ ગુણાન્—ગુણા નપિ દોષા નધ્યવસ્યતિ
સમર્થ યતિ ચ.

કેમકે પક્ષપાતી પુરૂષ દોષોને ગુણો માની લે છે અને ગુણોને દોષો
માની લે છે, અને તેવીજ રીતે તેનું સમર્થન કરે છે.

ઉક્તંચ,

આગ્રહી વત નિનીષતિ યુક્તિં, તત્ર, યત્ર મતિ રસ્ય નિવિષ્ટા,
પક્ષપાત રહિતસ્ય તુ યુક્તિ યત્ર, તત્ર મતિ રેતિ નિવેશં

આગ્રહી માણસ, અસ, જ્યાં તેની મતિ ઝેડી હોય છે ત્યાં યુક્તિને
તાણવા ઇચ્છે છે, પણ નિપક્ષપાતી માણસની તો મતિ, જ્યાં યુક્તિ હોય
ત્યાં તણાય છે.

અતઃ પ્રાયેણ બાહુલ્યેન વિશેષજ્ઞઃ સારેતરવેદી ઉત્તમધર્માર્હઃ પ્રધાન ધ-
ર્મોચિતો ભવતિ, સુબુદ્ધિર્મંત્રિવ દિતિ.

એથી પ્રાયે એટલે ઘણા ભાગે વિશેષજ્ઞ એટલે સારા નરતાને બાહુ-
નારોજ ઉત્તમ ધર્મને અર્હ એટલે પ્રધાન ધર્મને યોગ્ય થાય છે, સુબુદ્ધિ મં-
ત્રિના માફક.

(તત્કથા પુન રેવં)

ઇહ પુત્રભદ્ર ચેદય, વિભૂસિયા અત્થિ પુરવરી ચૈવા,
તત્થ જિયસત્તુરાયા, રાયા ઇવ સયલ જણદ્ધો. ૧

રુવેણ દારિણી સોલ, સાલિણી ધારિણી પિયા તસ્સ,
અદ્દીણી કયસત્તૂ, અદ્દીણસત્તૂ ય જુવરાયા. ૨

ઉપ્પત્તિયાઈ ચઠવિહ, વિસુદ્ધ નિયવુદ્ધિ વિજિયસુરમંતી,
જીવાજીવાઈ પયત્થ, સત્થ વિત્થર વિસેસન્નૂ. ૩

રજ્જધુરા ચિંતણ પવણ, માણસો ધમ્મ કમ્મ કયકરણો,
નિવ માણસ કલહંસો, અત્થિ સુબુદ્ધી મહામંતી. ૪

મયકુદ્ધિય વિણઠ અણિઠ, ગંધ ગઝદ્ધર સરીરસંછન્ના,
મયગવ સમંસ રુહિરાઈ પિચ્છિલા, અસુઈ વીમત્થા. ૫

સુપ્પુદ્ધિ મંત્રિની કથા આ પ્રમાણે છે:—

અહીં પૂર્ણભદ્ર નામના ચેત્યથી વિભૂષિત ચંપા નામે નગરી હતી.
ત્યાં જિતશત્રુ નામે રાજા હતો, તે ચંદ્રના માફક સકળ જનને ઇષ્ટ હતો. ૧

તેની મનોહર રૂપવાળી અને શીળશોભિત ધારિણી નામે રાણી હતી,
અને તેનો શત્રુઓને અતિદીન કરનાર અદ્દીનશત્રુ નામે યુવરાજા કુમાર હતો. ૨

તે રાજાનો ઔત્પાતિકી વગેરે ચાર પ્રકારની નિર્મળ બુદ્ધિવટે વૃહ-
સ્પતિને જીતે એવો અને જીવાજીવાઈ પદાર્થોના વિસ્તારના વિશેષનો જાણ-
નાર રાજ્યભારની ચિંતામાં મન રાખનાર ધર્મના કામ કરવા તૈયાર રહેનાર
રાજાના મનરૂપ માનસમાં હંસની માફક રમનાર સુપ્પુદ્ધિ નામે મહા મંત્રી
હતો. ૩-૪

તે ચંપાનગરીની ઇશાન કોણે બાહર એક મોટી ખાઈ હતી, તેમાં
મરેલા સડેલા વણસેલા અને ગંધાતા રખડતા કલેવરો ભરવામાં આવતાં, તેથી
તે મુડદાની વસા માંસ અને રૂધિરથી ભરપૂર બની ભયાનક અશુચિમય થઈ
રહી હતી. ૫

મયસપ્પસાણ ગોણાઈ, દેહદુર્મગ્ધ સલિલ પડિપુત્તા,
ઈસાણ દિસાઈ પુરીઈ, તીઈં વહિ અત્થિ ગુરુપરિહા. ૬

કઈયાવિ હુ ભોયણ મંડવંમિ નિવઈં સુહાસણનિસન્નો,
સઈસર તલવર કુમર, સિઠિ સત્થાહ પમિહજુઓ. ૭

આસાયણિજ્જ વીસાયણિજ્જ પલહાયણિજ્જ માહારં,
સુહવન્ન ગંધરસ ફરિસ, પરિગયં મુંજણ હિઠો. ૮

મુત્તુત્તરંપિ તંમિ ય, આહારે જાયવિમ્હઓ મળઈ,
સઈસર પમુહજણો, અહો મણુન્નો ય આહારો. ૯

તે વિ હુ અણુવિત્તીણ, મળંતિ જં આણવેઈ સામિ ત્તિ,
તત્તો ય સુબુદ્ધિં પઈ, જંપઈ એવં ચિય નરિંદો. ૧૦

નિવઈસસ ઇય મઠં, મંતી ના ઢાઈ ન પરિયાણાઈ,
તુસિણી ચિઠઈ તત્તો, દુચ્ચં તત્તં પિ આહ નિવો. ૧૧

તેમાં મરેલા સર્પ કૂતરા અને બેલોનાં કલેવર નાખવામાં આવતાં,
તેથી તે દુર્ગંધી પાણીવાળી બની હતી. ૬

હવે રાજા એકવેળા લોજન મંડપમાં બીજા અનેક રાજા (ખડીયા),
ઈશ્વર (સરદાર), તલવર, કુમાર, શેઠ, સાર્થવાહુ વગેરેની સાથે સુખાસનપર
બેસીને ખાનપાન યોગ્ય, આનંદ જનક, અને સારા વર્ણુગંધરસ સ્પર્શવાળા
આંહારને હર્ષથી ખાવા લાગ્યો. ૭—૮

ખાવા બાદ પણ તે આહાર માટે આશ્ચર્ય પામી રાજા બીજા જ-
હોને કહેવા લાગ્યો કે અહો આ આહાર કેવો મનોહર હતો ? ૮

ત્યારે તેઓ રાજાનું મન રાખવા બોલ્યા કે બરોબર તેવો જ હતો.
ત્યારે રાજા સુબુદ્ધિ મંત્રિ પ્રત્યે પણ તેમજ કહેવા લાગ્યો. ૧૦

પરંતુ સુબુદ્ધિ રાજાની આ વાત તરફ બેઠરકાર રહીને શુપચુપ
રહ્યો, ત્યારે રાજાએ તે વાત બીજવાર અને છેવટ ત્રીજવાર બોલવાની. ૧૧

અહ જંપદ વરમંતી, સાચિય એયંમિ અહમણુભેવિ,
આહારે અમ્હાણં, ન મળાગવિ ચિમ્હઓ હોઈ. ૧૨
જં પુગલા મુદા વિ હુ, અમુહત્તેણં સ્વણેણ જાયંતિ,
અમ્હા વિ હુ મુદભાવેણ પરિણમંતે સ્વણેણાવિ. ૧૩

કિંચ

મુદસદા મુદરુવા, મુદગંધા મુદરસા મુદાફાસા,
અમુહત્તેણં જાયંતિ, પુગલા નણુ પઓમેણ. ૧૪
એવં મુચુદ્ધિ વચણં, ન સદહઈ નરવઈ કયાવિ પુણો,
સામંત મંતિ સહિઓ, વિણિગઓ વાહિયાલીએ. ૧૫
પરિહો દય અંતેણં, વચમાણો દુરહિગંધ અભિમૂઓ,
દદ પિહિયવચણ નાસો, અકમિઓ કંપિ મૂભાગં. ૧૬
જંપેઈ મંતિમાઈ, અહો હમં મંગુલં પરિહસદયં,
અહિમડય દુરહિગંધં, મળંતિ તે દેવ એવ મિણં. ૧૭

ત્યારે સુબુદ્ધિ મંત્રી બોલ્યો કે હે સ્વામિન્ ! આવા અતિ મનોહર
આહારમાં પણ મને લગારે વિસ્મય થતો નથી. ૧૨

કારણ કે શુભ પુદ્ગળો ક્ષણવારમાં અશુભ થઈ પડે છે અને અશુભ
પુદ્ગળો ક્ષણવારમાં શુભ થઈ પડે છે. ૧૩

વળી શુભ શબ્દવાળા—શુભ રૂપવાળા—શુભ ગંધવાળા—શુભ રસ-
વાળા—અને શુભ સ્પર્શવાળા—પુદ્ગળો પ્રયોગે કરી અશુભ બની જાય છે. ૧૪

આ મંત્રિનું વચન રાજાએ કબૂલ નહિ કર્યું. બાદ કોઈક વેળા રાજા
સામંત અને મંત્રિઓ સાથે બાહેર ફરવા નીકળ્યો. ૧૫

તે બાઈના નજીક આવતાં દુર્ગંધથી મુઝાઈને સુખ અને નાશિકાને
ખૂબ ઠાંકીને તેટલો ભૂમિલાગ પસાર કરવા લાગ્યો. ૧૬

બાદ તે મંત્રી વગેરેને કહેવા લાગ્યો, આ બાઈનું પાણી સર્પ વગે-
રેના મુકદ્દમી દુર્ગંધિ થઈ બહુ ખરાબ થઈ ગયું છે, ત્યારે તેઓ પણ હા
પાડવા લાગ્યા. ૧૭

તો ધનઈ સુબુદ્ધિ પડ, ઉબ્વેયકરં અહોદગં ઇયં,
 મંત્રી વિ આહ નરવર, નહુ જુત્તો હત્ય ઉબ્વેઓ. ૧૮
 જં અગુરુ બુસિણ વળસાર, કુસુમપમુદેહિ મુરહિદબ્વેહિં,
 વાસિયમિતા અમુહા વિ, પુગ્ગલા જંતિ મુહભાવં. ૧૯
 કપ્પૂરમાઈણો વિ હુ, અઈમુઈણો દેહમાઈ માસજ્જ,
 અમુહા હવંતિ તમ્મહા, મુહઅમુહકહા ન વત્તવ્વા. ૨૦

(અતઃ)

પુગ્ગલાણ પરીણામં, તેસિં નરુચ્ચા જહાતહા,
 વિણીયતળ્હો વિહરે, સીઈખૂણ અપ્પણા. ૨૧
 અહ ઈસિ ફુરિયકોવો, નરનાહો જંપણ મહામંતિ,
 મા પર મપ્પં તદુભય, મેવં કુમ્માહિયં કુણસુ. ૨૨
 ચિંતઈ મંતિવરિઠો, અહો ઈમો નરવરો કહં હોહી,
 પરમત્થ વિસેસન્નૂ, જિણપવચણ ભાવિયં મઈ ય. ૨૩

ત્યારે રાજા સુબુદ્ધિના પ્રતે કહેવા લાગ્યો કે, અહો! આ પાણી કેવું ઉદ્દેગ કરનારું છે? મંત્રી બોલ્યો કે હે નરવર, એમાં ઉદ્દેગ પામવાનું શું કામ છે? ૧૮

કારણ કે અગર-અંદન-કપૂર-અને કૂલ વગેરે સુગંધિ દ્રવ્યોથી વાસ્યા થકા અશુભ પુદ્ગળો પણ શુભ થતા દેખાય છે. અને કપૂર વગેરે અતિશુચિ પદાર્થો પણ દેહાદિક સાથે સંબંધિત થઈ અશુભ બને છે, માટે શુભ અને અશુભની વાતજ મ કરો. ૧૯-૨૦

એટલા માટે કહેલું છે કે તે તે પુદ્ગળોનો પરિણામ વિચારીને જેમ તેમ તૃષ્ણા દાખીને આત્માને શાંત રાખી વિચરવું જોઈએ. ૨૧

આમ સાંભળી રાજા જરા ગુસ્સે થઈ સુબુદ્ધિને કહેવા લાગ્યો કે તું આ રીતે પોતને પરને અને બન્નેને ખોટા હઠમાં શામાટે તાણે છે? ૨૨

ત્યારે મંત્રિ વિચારવા લાગ્યો કે, અહો! આ રાજા પરમાર્થના વિશેષને જાણનાર અને જિન પ્રવચનથી ભાવિત બુદ્ધિવાળો શી રીતે થઈ શકે? ૨૩

અડપચ્ચ ઇયનરેહિં, સંજ્ઞા સમયંમિ નવયકુંભેહિં,
પરિહોદગ માળાવિય, ગાલિય સેવહ નવઘડેસુ. ૨૪

પક્ષિયવિય સડજસારે, તે લંબિયમુદિય કરાવેહિં,
મહયા જત્તેણ પુણો, સત્ત દિણે પરિવસાવેહિં. ૨૫

एवं दुच्चं तच्चंपि, सत्त राइंदियं कए संते,
તં જાય મુદગ રયણં, અત્થં સત્થં ફલિહ્વન્નં. ૨૬

તો તં વામહ મંતી, ણ્ણા સક્કરિય માહ્દવ્વેહિં,
રન્નો પાણિયં ઘરિયં, સદાવિત્તા ઇમં આહ. ૨૭

મો મો તુમં નિવડ્ણો, મોયણ વેલાહિં ઉદગ રયણ મિણં,
ઉવણિજ્જ સોવિં જંપહિં, જં સામી આળવેહિં તિ. ૨૮

તેણવિ તહેવ વિહિય, રાયા ગુરુ હરિસ પુલહિય સરીરો,
સપરિયણોવિ પસંસહિં, અહો ઇમં ઉદગરયણં તિ. ૨૯

આદ તેણે સાંજના સમયે પોતાના ખાસ વિશ્વાસુ માણસો મારફત તે ખાઈતું પાણી મગાવીને ગળાવી નવા ઘડાઓમાં રાખી તેમાં સાજીખાર નાખી તેમને સુદ્રિત કરાવીને લટકાવી રાખ્યા, એમ એ ત્રણવાર સાત સાત રાત દિવસ પ્રયોગ કરતાં તે પાણી સ્ફટિકના માફક સાફ અને ધોળું થઈ ઉત્તમ થઈ રહ્યું. ૨૪-૨૫-૨૬

પછી તે પાણીને તે મંત્રિએ એલાયચી અને સાકર વગેરે દ્રવ્યોથી વાસિત કર્યું. આદ રાજાના પાણી લાવનારને બોલાવીને આ રીતે કહ્યું:-૨૭

હો હો, તું રાજાના જન્મવાની વેળાએ ત્યાં આ પાણી ધરજે, ત્યારે તેણે તે વાત કબૂલ રાખી. ૨૮

આદ તેણે તેમ કરતાં રાજા પોતાના પરિવાર સાથે તે પાણી પીને આરે હર્ષથી રોમાંચિત થઈ પ્રશંસવા લાગ્યો કે, અહો! આ કેવું ઉત્તમ પાણી છે? ૨૯

તયણુ નરિંદો પાણિયહરિયં સદાવિઝં મળઇ મદ્,
આસાઇયં કઓ તે, જલરયણ મિણં ઇમાં આહ. ૩૦

દેવ મણ દગરયણં, મુબુદ્ધિ સચિવાડ પાવિયં ઇયં,
તો રાયા સદાવિય, મુબુદ્ધિમંતિં ઇય મળેઇ. ૩૧

કિં મંતિ તુહ અણિઠો, અહયં જેણે ય મુદગ વરરયણં,
કલિલ ઓયણવેલા વેલાણ જો ઉવદવસિ. ૩૨

હંહો દેવાણુપિયા, કત્તો ઇયં તણ સમુવલલ્લં,
પમળેઇ મંતિપવરો, તં પરિહોદ્દમ મિણં દેવ. ૩૩

ઇમિણા મણ ઉવાણ. ઇરિસં કારિયં મહીનાદ્,
તં વયણ મમન્નંતો, રાયાવિ તહેવ કારેઇ. ૩૪

તં કમસો જલરયણં, જાયં માણસજલં વ દગૂણં,
જંપેઇ મંતિરાયં, રાયા વિન્દ્ય મરિય હિયઓ. ૩૫

પછી તરત જ રાજાએ પાણી લાવનારને બોલાવી પૂછ્યું કે હે ભદ્ર!
તેં આ ઉત્તમ પાણી ક્યાંથી મેળવ્યું? ત્યારે તે બોલ્યો કે હે દેવ, આ ઉ-
દક રત્ન હું મુબુદ્ધિ મંત્રિ પાસેથી લાવેલો છું. ત્યારે રાજાએ મુબુદ્ધિ મં-
ત્રિને બોલાવીને આ રીતે કહ્યું. ૩૦-૩૧

હે મંત્રિ, શું તને હું અનિષ્ટ છું કે જે માટે ગઈ કાલે ભોજન
વેળાએ તારે ત્યાંથી આવેલું ઉદકરત્ન તું હાથેમાં રાખે નથી મોકલાવતો? ૩૨

હે દેવાનુપ્રિય, આ ઉદકરત્ન તેં ક્યાંથી મેળવ્યું છે? ત્યારે મંત્રિ
બોલ્યો કે હે દેવ, જે તેજ આશ્રિત પાણી છે. ૩૩

અને હે મહીનાથ, આવા આવા ઉપાયે કરીને મેં તે આવું કરાવેલું
છે, ત્યારે રાજાને તે વચનની આતરી નહિ આવતાં તેણે પોતે તે અજમાયસ
કરી બોધ, ત્યારે ક્રમે કરીને તે પાણી માનસ સરોવરના જળ જેવું ઉત્તમ
બની રહ્યું. ત્યારે રાજા મનમાં વિચાર પાડીને મંત્રિને કહેવા લાગ્યો. ૩૪-૩૫

દેવાણુપિયા કત્તો, તણ વિસેસા ઇમે પરિનાયા,
અડસુહમવુદ્ધિગમ્મા, સ આહ જિણ વયણઓ દેવ. ૩૬

મળઈ નિવો જિણવયણં તુહંતિણ મંતિ સોડ મિચ્છામિ,
કેવલિપણીય મળહં, ધમ્મં एसो વિ સાહેઈ. ૩૭

પઢમં ચાડજ્ઞામં, ધમ્મં મુણિજણ નિવેસિયં કહિડં,
સમ્મદંસણ મૂલં, મિહત્થધમ્મંપિ સાહેઈ. ૩૮

તં સોડ મળઈ નિવઈ, અમચ્ચવર પવયણં તુ નિમ્મંથં,
સચ્ચ મણુત્તર મિચ્છાઈ, સદહામી તહિં ચ્ચાઈ. ૩૯

કિંતુ અહં તુહપાસે, સાવયધમ્મં ગહિતુ મિચ્છામિ,
મંતી વિ મળઈ સાંમિય, મા પઢિવંચં કરેસુ તિ. ૪૦

તો જિયસત્તુનરિંદો, સુબુદ્ધિમંતિસ્સ અંતિણ તુઠો,
સમ્મં દુવાલસવિહં, મિહત્થધમ્મં પવજ્જેઈ. ૪૧

હે દેવ! તુ પ્રિય, આવા અતિ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિગમ્ય બનાવો તેં શાથી
જાણી શક્યા છે? ત્યારે મંત્રિ બોલ્યો કે હે દેવ, જિન વચનથી. ૩૬

ત્યારે રાજા બોલ્યો કે હે મંત્રિ, હું તારી પાસેથી જિનવચન સાં-
ભળવા ઇચ્છું છું, ત્યારે મંત્રી તેને કેવળિપ્રણીત નિર્મળ ધર્મ કહેવા લાગ્યો. ૩૭

મંત્રિએ પહેલાં તેને સુનિજનમાં રહેલ આતુર્યામ ધર્મ સંભળાવ્યો,
બાદ સમ્યક્ત્વ મૂળ ગૃહસ્થ ધર્મ સંભળાવ્યો. ૩૮

તે સંભળીને રાજા બોલ્યો કે હે અમાત્યવર, આ નિર્ઐથ પ્રવચન
સત્ય અને સર્વાધિક છે અને હું તેને તથા કરીને શ્રદ્ધા છું. ૩૯

પરંતુ (હાલ) હું તારી પાસે શ્રાવક ધર્મ લેવા ઇચ્છું છું, ત્યારે
મંત્રિ બોલ્યો કે હે સ્વામિન્, વગર વિલાંબે તેમ કરો. ૪૦

ત્યારે જિતશત્રુ રાજા સુબુદ્ધિ મંત્રિના પાસે હર્ષિત થઈ રૂઢી રીતે
બાર પ્રકારનો ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકારવા લાગ્યો. ૪૧

તડયા થેરાગમણં, વેદણ વઢિયાઈ નિમ્મઓ રાય,
મેંતીવિ સુણિય ધમ્મં, હિઠો વિન્નવઈ ગુરુપાણ. ૪૨

સુમ્હાણ મંતિણ હં, પવ્વઈહં નવરિ પુચ્છિહં ભૂવં,
મણિયં ગુરુહિં મો મંતિ. મા પમાયં કરિજ્જાસિ. ૪૩

અહ તેણ નિવો પુઠો, પયંપણ મંતિ નિયયરજ્જ મિણં,
પાલિત્તુ કિંચિ કાલં, દુવેવિ દિક્કલં ગહિસ્સામો. ૪૪

एवં होउ त्ति पयंपियंमि सचिवेण दोवि तं रज्जं,
धम्मं तह पालंता, वारसवरिसाई वोलंति. ४५

इत्तो य तहिं पत्ता, थेरा तेसिं तिण सुणियधम्मो,
अदीण सत्तु नियणुत्त ठविय गुरुरज्ज पव्वमारो. ४६

सुहवुद्धि सुवुद्धि सुमंति संजुओ पवयणं पभावंतो,
गिण्हइ वयं नरिंदो, विमहाविय देवदेविंदो. ४७

તેટલામાં ત્યાં સ્થવિર મુનિઓ પધાર્યા, તેમને વાંદવા માટે રાજા ત્યાં ગયો. ત્યાં મંત્રિએ ધર્મ સાંભળી હર્ષિત થઈ શુર પાસે વીનતી કરી કે તમારા પાસે હું પ્રવ્રજ્યા લઈશ, કિંતુ રાજાને પૂછી આવું છું, ત્યારે શુર બોલ્યા કે હે મંત્રિ, તરતોતરત તેમ કર. ૪૨-૪૩

હવે તેણે રાજાને પૂછતાં રાજા બોલ્યો કે હે મંત્રિ, આપણું આ રાજ્ય કેટલાક વખત લગી પાળીને પછી આપણુ બન્ને જણુ દીક્ષા લેશું. ૪૪

મંત્રીએ કહ્યું કે ઠીક. ત્યારે એમજ કરશું—એમ કહીને તે બન્ને જણુ રાજ્ય અને ધર્મ પાળતા થકા બાર વર્ષ પસાર કરતા હતા. ૪૫

એ વેળા ત્યાં ફરીને સ્થવિરો આવ્યા, તેમના પાસે ધર્મ સાંભળીને રાજા પોતાના અદીનશત્રુ નામના પુત્રને રાજ્યભાર સોંપી બુદ્ધિવાન સુબુદ્ધિ મંત્રિના સાથે મળેલો રહીને પ્રવચનની પ્રભાવના કરતો થકો ઇંદ્રાદિકને વિ-સ્મય પમાડી દીક્ષા સ્વીકારતો હવો. ૪૬-૪૭

હમ્મા હમ્મવિહારી, દુવેવિ હક્કારસંગ મુયધારી,
અહમુદ્ધ વંધયારી, કુળંતિ દિક્કલં નિરહયારી. ૪૮
વિલસંત સિયજ્ઞાણા, રવિચ્ચયની સેસજંતુ સંતાણા,
હપ્પન્ન વિમલનાણા, સિદ્ધિ પત્તા મુણિ પહાણા. ૪૯
ઇતિ સ્પષ્ટં યસ્મા જ્ઞિનવચન પુષ્પૈક મધુકૃત-
સુબુદ્ધિ મંત્રીશઃ સ્વપરહિતકર્તા સમજનિ,
વિશેષજ્ઞત્વાણ્યં ગુણ મમલ મેનં કૃતધિયઃ
શ્રયંતાં સંસારસ્ફુરદુધિ પોત પ્રતિકૃતિં. ૫૦

ઇતિ સુબુદ્ધિ મંત્રિ કથા સમાપ્તા.

તેઓ બે હથ હથ વિહારી થઇને અગ્યાર અંગ ભણી અતિ શુદ્ધ
બ્રહ્મચર્ય પાળી નિરતિચારપણે દીક્ષા પાળવા લાગ્યા. ૪૮

તેઓ તમામ જંતુઓની રક્ષા કરતા થકા શુકલ ધ્યાનપર ચડી કે-
વળજ્ઞાન પામી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થયા. ૪૯

આ રીતે જિન વચનરૂપ પુષ્પોમાં ભમરાની માફક પ્રીતિધરનાર સુ-
બુદ્ધિ મંત્રી સ્પષ્ટ રીતે વિશેષજ્ઞત્વ ગુણના યોગે સ્વપરહિત કર્તા થયો. માટે
હે બુદ્ધિમાન જનો, તમે સંસારથી તારવામાં વહાણ સમાન આ ગુણને ધા-
રણ કરો. ૫૦

આ રીતે સુબુદ્ધિ મંત્રીની કથા છે.

સપ્તદશતમ ગુણ.

ઉક્તો વિશેષજ્ઞ ઇતિ ષોડશો ગુણઃ સંપ્રતિ વૃદ્ધાનુગે ઇતિ
સસદશં ગુણ મભિધિત્સુ રાહ.

વિશેષજ્ઞપણારૂપ સોલમો ગુણ કહ્યો, હવે વૃદ્ધાનુગપણારૂપ
સતરમો ગુણ કહે છે.

(મૂઠ ગાથા.)

બુદ્ધો પરિણય બુદ્ધી-
 પાવાયારે પવત્તઈ નેવ,
 બુદ્ધાણુગો વિ એવં-
 સંસગ્ગકિયા ગુણા જેણ. ૨૪
 (મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

વૃદ્ધ પુરૂષ પાકી બુદ્ધિવાળો હોવાથી પાપાચારમાં નહિજ
 પ્રવર્તે, એ રીતે તેની પાછળ ચાલનાર હોય તે પણ પાપાચારમાં
 નહિ પ્રવર્તે. કેમકે સોખત પ્રમાણે ગુણ આવે છે. ૨૪

(ટીકા.)

વૃદ્ધઃ પ્રવયાઃ પરિપક્વધિષણઃ પરિણામસુંદરમતિઃ સદ્વિવેકાદિગુણ સ-
 મન્વિત્ત્વમિત્યર્થઃ

વૃદ્ધ એટલે અવસ્થાવાન પુરૂષ પરિપક્વ બુદ્ધિવાળો એટલે પરિ-
 ણામ સુંદર બુદ્ધિવાળો અર્થાત્ વિવેક વગેરે ગુણોથી સહિત હોય છે.

(તથા ચોક્ત)

તપઃ શ્રુત-ધૃતિ-ધ્યાન-વિવેક-યમ-સંયમૈઃ,

યે વૃદ્ધા સ્તે ત્ર શસ્યંતે, ન પુનઃ પલિતાં કુરૈઃ ?

જેઓ તપ, શ્રુત, ધૈર્ય, ધ્યાન, વિવેક, યમ, અને સંયમથી વધેલા
 હોય તેઓ વૃદ્ધ બાણુવા, નહિ કે જેમને ઘોળા વાળ આબ્યા હોય તે વૃદ્ધ
 લેખાય. ૧

સત્તત્ત્વનિકષોદ્ધુતં, વિવેકાલોક વર્દિતં,

યેષાં बोधमयं तत्त्वं, ते वृद्धा विदुषां मताः ૨

અસા તત્ત્વરૂપ કસોટીથી પ્રગટેલું અને વિવેકરૂપ પ્રકાશથી વૃદ્ધિ
 પામેલું જ્ઞાનમય તત્ત્વ જેમણે મેળવ્યું હોય તેમને પડિત જનો વૃદ્ધ ગણે છે. ૨

www.jainelibrary.org

સ एवंविधो वृद्धः—पापाचारेऽधुमकर्मणि—प्रवर्त्तते नैव,

માટે એવા પ્રકારનો વૃદ્ધ પુરૂષ પાપાચારમાં એટલે ભુંડા કામમાં નહિજ પ્રવર્તે.

स हि किल यथावस्थिततत्त्व मव बुध्यत इति.

કેમકે તે અરેખર યથાવસ્થિત તત્ત્વને સમજેલો હોય છે.

यतएव वृद्धो ना हितहर्तो प्रवर्त्तते,—ततो वृद्ध मनुगच्छति य स्तन्य-
साहस्रारितया—स वृद्धानुगः—सो प्येवमेव पापे न प्रवर्त्तते इति भावः

જે માટે વૃદ્ધ પુરૂષ અહિતના હેતુમાં નથી પ્રવર્તે,—તે માટે વૃદ્ધના પાછળ ચાલનાર એટલે તેને અનુસરનાર તે વૃદ્ધાનુગ પુરૂષ પણ એજ રીતે પાપમાં નથી પ્રવર્તે એ મતલબ છે.

यनीषि वृद्धानुग—मध्यमबुद्धिवत्

બુદ્ધિમાન વૃદ્ધજન પાછળ ચાલનાર મધ્યમબુદ્ધિના માફક.

केन हेतुने त्याह,—संसर्गकृताः सांगत्य जनिता गुणा येन कारणेन
प्राणिनां स्युः, रतएव प्रोक्त मागमे—

શા હેતુથી એમ છે તે કહે છે:—જે કારણે પ્રાણિઓના ગુણો સંસર્ગકૃત છે એટલે કે સોબત પ્રમાણે થતા હોય છે, એથીજ આગમમાં કહેલું છે કે:—

उत्तमगुण संसग्गी, सीलदरिदं पि कुणइ सीलदं,

जह मेरु गिरिविलगं, तणंपि कणगत्तण मुवेइ (त्ति)

ઉત્તમ ગુણવાનની સોબત શીળહીનને પણ શીળવાન કરે છે, જેમકે મેરૂ પર્વતપર બિગેલું ઘાસ પણ સોનારૂપે થઈ જાય છે.

(મધ્યમબુદ્ધિ ચરિતં પુન રેષં)

અસ્ય ત્ર ભરતક્ષેત્રે, પુરં ક્ષિતિ પ્રતિષ્ઠિતં,
તત્ત્વ કર્મવિલાસાઘ્યો, રાજા વીર્ય નિધાનધૂઃ ૧

તસ્ય પ્રણયિની જ્યેષ્ઠા, યથાર્થા શુભ મુંદરી,
અન્યા કુશલ માલાઘ્યા, શાલેવ મકલાપદાં. ૨

તયો મેનીષિવાલાઘ્યૌ, પુત્રૌ પ્રેમપરૌ મિથઃ,
સ્વદેહોદ્યાન મન્યેશુ, સ્તૌ ગતૌ ક્રીડિતું મુદા. ૩

તાઘ્યા મદર્શિ તત્રૈકઃ, પુમા નુદ્બંધ તત્પરઃ
બાલઃ પાશ મપાસ્યા થ, પમચ્છો દ્વંધ કારણં. ૪

અમુના પ્રશ્રિતેના લ મિત્યુ કત્વો હંબયન્ પુનઃ,
નિવાર્ય સાદરં પૃષ્ઠો, બાલેને દં સ ઝચિવાન્. ૫

મધ્યમબુદ્ધિનું ચરિત્ર આ પ્રમાણે છે:—

આ ભરતક્ષેત્રમાં ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠિત નામે નગર છે, તેમાં બળવાન કર્મ-
વિલાસ નામે રાજા હતો. ૧

તેની યથાર્થ નામવાળી શુભમુંદરી નામે એક સ્ત્રી હતી, અને બીજી
સકળ આપદાનીશાળા સમાન અકુશળમાળા નામે સ્ત્રી હતી. ૨

તે એ સ્ત્રીઓના મનીષિ અને બાળ નામે એ પુત્રો હતા, તેઓ અ-
રસપરસ પ્રીતિવાન રહી એકબેળા શરીરરૂપી ઉદ્યાનમાં ક્રીડા કરવા ગયા. ૩

ત્યાં તેમણે એક માણસને ફાંસો ખાતો જોયો; ત્યારે બાળ તેના ફાં-
સાને દૂરકરી તે માણસને ફાંસો ખાવાનું કારણ પૂછવા લાગ્યો. ૪

તે માણસ બોલ્યો કે એ વાત પૂછવી મુલતવી રાખો, એમ કહીને
તે ફરી ફાંસો લેવા તૈયાર થયો, ત્યારે જેમ તેમ તેને અટકાવીને બાળ તેને
આદરથી પૂછવા લાગ્યો; એટલે તે આ પ્રમાણે બોલ્યો:—૫

સ્પર્શનાભયસ્ય મે ભદ્ર, ભવજંતુ રમૂત સત્વા,
સમં સદાગમેનો ચ્ચૈઃ, સ મૈત્રી મન્યદા કરોત્. ૬

તતઃ પ્રભૃતિ જન્ને સૌ, વૃટ્યસ્મેમા મપો પરિ,
લલનાતુલિકાત્યાગી, મુદુસ્તપતપોરતઃ. ૭

અંગીકૃત વહુ કલેશઃ, કેશ લુંચન લાલસઃ,
મકાષ્ટ શમ્યા શયનઃ, પ્રાંતરુક્ષાશનો મૃજં. ૮

(યુગ્મ)

સ્ફૂર્જ દુર્જ સ્વલધ્યાનો, જ્ઞાનોત્સાહિત ભાવનઃ,
માં મુક્ત્વા મદગમ્યાયાં, સ યયૌ નિર્વૃત્તૌ પુરિ. ૯

તતો મિત્ર વિયુક્તેન, મયે દં મો શ્ચિકીર્ષિતં,
શ્રુત્વે તિ તત્ દદમેમા, પ્રીતો વાલો મ્યધા દિતિ. ૧૦

હે ભદ્ર! માઈ' નામ સ્પર્શન છે, મારો એક ભવજંતુ નામે મિત્ર હતો,
તેણે કેટલોક વખત થયા સદાગમના સાથે મૈત્રી બાંધી. ૬

ત્યારથી માંડીને એનો મારાપરથી પ્રેમ વૃદ્ધ્યો, તે સ્ત્રી અને પલંગને
છોડી સખત તપ તપવા લાગ્યો, ભારે કલેશ મહેત્રા લાગ્યો, કેશ લુંચન ક-
રવા લાગ્યો, જમીન અને કાષ્ટપર સૂવા લાગ્યો, અને હલકું રૂખુંસૂખું ખાવા
લાગ્યો. ૭-૮

તે બિચળતા ધ્યાનમાં ચડી જ્ઞાનથી ભાવનાઓને બિત્તેજિત કરી, મને
છોડીને મારાથી જ્યાં નહિ જઈ શકાય એવી નિર્વૃત્તિ નામની પુરીમાં જતો
રહ્યો છે. ૯

તેથી મિત્રના વિયોગે કરીને હું આમ કરવા લાગ્યો છું. તે સાંભળી
તેના તે દૃઢ પ્રેમથી ખુશી થઈને બાળ બોલ્યો-૧૦

મિત્ર વાત્સલ્ય યુક્તાનાં, દૃઢ સૌહાર્દશાલિનાં,
પરોપકાર શીલાનાં યુક્ત, મેતદ્ ભવાદૃશાં. ૧૧

(ચતઃ)

મિત્રસ્ય વિરહે સ્થાતું, ક્ષણ મપ્યુચિતં નહિ,
મનસ્વિના મિત્રીવા શુ, દિવસેના સ્ત મીયતે. ૧૨

અહો તે મિત્ર વાત્સલ્ય, મહો તે સ્થિરરાગિતા,
અહો તવ કૃતજ્ઞત્વ, મહો તે સાહસં દૃઢં. ૧૩

ભવજંતોઃ પુનરહો, ક્ષણ રક્ત વિરક્તતા,
અહો હૃદયકાઠિન્ય, મહો મૌઢ્ય મનુત્તરં. ૧૪

તથાપિ ધીર ધીરત્વં, કૃત્વા હિત્વા તથા શુચં,
સ્વાસ્થ્યં ધેહિ મુદં દેહિ, મમ મિત્રં ભવા ધુના. ૧૫

મિત્રપર વાત્સલ્ય ધરનાર, મજબૂત પ્રીતિશાળિ, અને પરોપકાર પ-
રાયણ તમારા જેવાને એમજ કરવું વાજબી છે. ૧૧

જે માટે મનસ્વી પુરૂષોને મિત્રના વિરહમાં ક્ષણભર પણ રહેવું ધ-
ટતું નથી એમ વિચારીનેજ જીવો મિત્ર (સૂર્ય) નો વિરહ થતાં દિવસ પણ
અસ્ત થાય છે. ૧૨

ધન્ય છે તારા મિત્ર વાત્સલ્યને, ધન્ય છે તારી સ્થિરતાને, ધન્ય છે
તારી કૃતજ્ઞતાને, અને ધન્ય છે તારા દૃઢ સાહસને. ૧૩

ભવજંતુની ક્ષણવારમાં થએલી રક્ત વિરક્તતા જીવો ! તેના હૃદયની
કઠોરતા જીવો ! અને તેની મહા મૂઢતા જીવો ! ૧૪

તોપણ હે ધીર, તું ધીરજ ધરી શોક મેલીને સ્વસ્થ થા અને હૃદય
પામી મારો મિત્ર થા. ૧૫

સ્પર્શનો પ્યાલ્ય દિત્ય સ્તુ, ભવજંતુ રિવા સિ મે,
તત સ્તેન વ્યથા ન્મૈર્ઞી, વાલઃ પ્રીતાંતરાત્મના. ૧૬

સદાગમત્યાજિતત્વા, ન્નૂનં નૈષ શુભાશયઃ,
મનીષિણે તિ વિદ્યથે, વહિર્વૃત્ત્યા ત્વસૌ સત્વા. ૧૭

તૌ તં વૃત્તાંત માલ્યાતં, માતાપિત્રો યથાસ્થિતં,
તતો રાજા ભવદ્ ભૂરિ, હર્ષદ્રુમ વિહંગમઃ ૧૮

જવાચા કુશલા દૃષ્ટા, સાધુ સાધ્વ સિ પુત્રક,
યત્ ત્વયા સર્વસૌખ્યાનાં, સ્વાનિ રેષ સત્વા કૃતઃ ૧૯

તુષાર ઇવ પદ્મસ્ય, સ્વર્ભાનુ રિવ શીતમોઃ,
સ્પર્શનો યં સત્વા સૌખ્ય, કારણં મે સુતસ્ય ન. ૨૦

एवं विषाद विवशा, चिंतयच्छुभमुंदरी,
किंतु नाचीकथत् किंचिद्, गांभीर्यात् स्वसुतं प्रति. ૨૧ (યુગ્મં)

સ્પર્શન બોલ્યો—બહુ સાફ, તમેજ મારા ભવજંતુ સમાન છે. ત્યારે
બાળ મનમાં ખુશી થઇને તેની સાથે દોસ્તી કરવા લાગ્યો. ૧૬

મનીષિ નામનો કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે સદાગમથી એ તબયલ
હોવાથી નક્કી એ સ્પર્શન ભૂડા આશયવાળો હોવો જોઇએ, તેથી તેણે બાહેર-
થીજ તેની સાથે દોસ્તી દર્શાવી. ૧૭

તે બે જણાએ તે વૃત્તાંત માળાપને કહી સંભળાવ્યો. ત્યારે રાજા બારે
હર્ષ પામવા લાગ્યો. ૧૮

અકુશળા માતા હર્ષિત થઈ બોલી કે, હે પુત્ર! તે બહુજ ઠીક કર્યું,
કે જે આ સર્વ સુખની બાણ સમાન સ્પર્શનને તે મિત્ર કર્યો. ૧૯

શુભસુંદરી વિચારવા લાગી કે, પદ્મને જેમ હિમ બાળે છે, ચંદ્રમાને
જેમ રાહુ ઝસે છે, તેમ આ સ્પર્શન પણ મિત્ર થયાથી મારા પુત્રના સુખનું
કારણ નથી, એમ ચિંતવીને વિષાદ પામવા લાગી, પણ ગાંભીર્ય ધારી તેણીએ
પુત્રને કાંઈ કહ્યું નહિ. ૨૦-૨૧

સ્પર્શનમૂલ શુદ્ધ્યર્થ, પરેચ્ચિ મનીષિણા,
આહ્ય રહસિ પ્રોક્તો, બોધો નાનાં ગરક્ષકઃ ૨૨

ભદ્રા સ્ય મૂલશુદ્ધિ મે, શીઘ્રં જ્ઞાત્વા નિવેદય,
યદા જ્ઞાપયતિ સ્વામી, ત્યુક્ત્વા સૌ નિરગાત્ તતઃ ૨૩

તેના ત્મીયઃ પ્રભાવાશ્રયઃ, પ્રૈષિ પ્રણધિપૂરુષઃ
પ્રસ્તુતાર્થાય સો ન્યેત્યુ, યાત્વા માદ્ બોધસન્નિધૌ. ૨૪

તતઃ કૃતાવનામો સૌ, બોધેના પ્રચ્છિ સાદરં,
પ્રભાવ કથયા ત્મીયં, વૃત્તાંતં સો પ્યથા રુચત. ૨૫

ઇત સ્તદા હિ નિર્ગત્ય, વાહ્યદેશેષુ વંન્નમં,
મયા નચાપિ ગંધોપિ, પ્રસ્તુતાર્થસ્ય તેષ્વથ. ૨૬

આગા માંતરદેશેષુ, તત્રચા પશ્ય મુલ્લવણં,
પુરં રાજસ ચિત્તારુચં, સમંતા ત્તમસા ચિત્તં. ૨૭

હવે એક વેળા સ્પર્શનની મૂળ શુદ્ધિ મેળવવા માટે મનીષિએ બોધ નામના અંગરક્ષકને એકાંતમાં બોલાવી કહ્યું કે હે ભદ્ર, આ સ્પર્શનની મૂળ શુદ્ધિ શોધીને મને જલદી જણાવ—ત્યારે સ્વામિની આજ્ઞા કબૂલ કરી તે બોધ ત્યાંથી રવાને થયો. ૨૨-૨૩

તે બોધે પોતાનો પ્રભાવ નામે પ્રતિનિધિ ગુરૂષ આ કામના માટે મોકલાવ્યો. તે કેટલાક દિવસે પાછો આવી બોધ પાસે જઈ તેને પ્રણામ કરવા લાગ્યો, એટલે બોધે તેને આદરથી પૂછ્યું કે હે પ્રભાવ, તારો વૃત્તાંત કહે, ત્યારે તે બોલ્યો:—૨૪-૨૫

અહીંથી ત્યારે હું નીકળીને બાહિરના દેશોમાં ખૂબ રખડ્યો, પણ મને એ વાતનો કશો લેશ માત્ર પણ પત્તો મળ્યો નહિ. ૨૬

ત્યારે હું અંદરના દેશોમાં આવ્યો, ત્યાં મેં રાજસચિત્ત નામનું ચારે બાજુથી અધિકાર ભરેલું ભયંકર નગર જોયું. ૨૭

પુરે તસ્મિન્નહં યાવત્, પ્રાપ્તો રાજકુલાંતિકં,
 તાવ દુલ્લસિતોઽકાંડ, એવ કોલાહલધ્વનિઃ ૨૮
 બ્રહ્માંડ ભાંડ સંવ્યાપિ, સ્ફૂર્જ દૂષણઘણારવા,
 લૌલ્યાદિ ભૂયાધિષ્ટાના, મિથ્યામાના દયો રથાઃ ૨૯
 ગર્જિતર્જિ તજીમૂતા, મમત્વાદ્યા મતંગજાઃ,
 હેષા પૂરિત દિક્ચક્રા, અજ્ઞાનાદ્યા સ્તુરંગમાઃ ૩૦
 અનેકરણ સંઘટ્ટ, પ્રૌઢ નિર્વ્યૂઢ સાહસાઃ,
 ચેલુ ઘૃહીતનાનાસ્ત્રા, શ્વાપલાદ્યાઃ પદાતયઃ ૩૧

(ત્રિભિર્વિશેષકં)

પ્રસર્પદર્પ કંદર્પ, પટહોદ્યોષણાત્ સ્ત્રણાત્,
 પ્રાચાલી દ્વલસ્થામા, પર મપ્યમિતં બલં. ૩૨
 પૃષ્ઠો મયા થ વિષયા મિલાષસ્યૈવ પૂરુષઃ,
 વિપાકારુયઃ સમાચરુયૌ, રાજ્ઞઃ પ્રસ્થાન કારણં. ૩૩

તે નગરમાં પેસીને હું જેવો દરબાર ઘર પાસે આંચે, તેવામાં મેં
 ત્યાં ઓચિંતો કોલાહલ થતો સાંભળ્યો. ૨૮

ત્યાં લૌક્યાદિક રાજાઓના મિથ્યાભિમાનાદિક રથો પોતાના ઊછળતા
 ઘણુઘણુટથી બ્રહ્માંડને ભરી નાખતા હતા. ૨૯

મમત્વાદિક હાથીઓ ગાળીને મેઘને પણ હલકો પાડતા હતા, તેમ
 જ અજ્ઞાનાદિક ઘોડાઓ હણુહણુટથી દિશાઓ ભરી નાખતા હતા. ૩૦

વળી આપણ વગેરે પદ્ધતિઓ અનેક લડાઈ લડવાથી મજબૂત સા-
 હસિક બન્યા થકા અનેક જાતના હથિયારો લઈ ચાલતા હતા. ૩૧

આ શિવાય ખીળું પણ તમામ લશ્કર ઊછળતા ગર્વવાળા કંદર્પને
 પડધા વાગવાથી તરતો તરત તૈયાર થઈ ચાલવા લાગ્યું. ૩૨

ત્યારે મેં વિષયાભિલાષનાજ વિપાક નામના માણસને પૂછતાં તે આ
 પ્રસ્થાનતું કારણ નીચે મુજબ કહેવા લાગ્યો. ૩૩

મો મદ્રા ત્રા સ્તિ વૈરીન કુંમ નિર્મદકેસરી,
મુખ્ય શ્વરટ્ચક્રસ્ય નરેન્દ્રો રાગકેસરી. ૩૪

તસ્યા સ્તિ મંત્રી વિષયા, મિલાષો નામ વિશ્રુતઃ,
ચંદમાર્ચઢવત્ પ્રૌઢ, પ્રતાપાક્રાંત વિષ્ટપઃ ૩૫

રાગકેસરિ દેવેન, સ મંત્રીશો ન્યદા મુદા,
જગદે જગદેતનમે, વશ્યં કુરુ વિશારદ. ૩૬

ઓ મિત્યુક્ત્વા મહામંત્રી, વિશ્વવશ્યત્વહેતવે,
સ્પર્શનાદીનિ પંચ સ્વ, માનુષાણિ સમાદિશત. ૩૭

મંત્રિણો ચે ન્યદા દેવ, દેવશાસનતો મયા,
સ્વમાનુષાણિ પ્રેષ્યંત, જગત્સાધન હેતવે. ૩૮

તૈઃ સાધિતં જગત્ પ્રાયો, ગ્રાહિતં દેવશાસનં,
કેવલં શ્રૂયતે કશ્ચિત્, સસ્યાના મીતિસંઘવત. ૩૯

તે બોલ્યો કે આ હું ટાઢ લશ્કરનો મુખ્ય સરદાર રાગકેશરી નામે
રાજા છે, તે વૈરીઓના હાથીઓના કુંભસ્થળ વિદારવામાં સિંહ સમાન છે. ૩૪

તેનો વિષયાભિલાષ નામે પ્રખ્યાત મંત્રી છે, તે પ્રચંડ સૂર્યના મા-
ફક પ્રૌઢ પ્રતાપથી આખા જગત્ને દબાવનાર છે. ૩૫

તે મંત્રીશ્વરને એક વેળા રાગકેશરી કહેવા લાગ્યો કે હે બુદ્ધિમાન
મને તું આ જગત્ વશ કરી આપ. ૩૬

ત્યારે મંત્રીએ તે વાત કબૂલ કરીને જગત્ને વશ કરવા માટે પોતાના
સ્પર્શનાદિક પાંચ માણસોને બોલાવી ફરમાવ્યું. ૩૭

બાદ કેટલેક વખતે મંત્રીએ રાજાને કહ્યું કે હે દેવ ! તમારા હુક-
મથી મેં મારા માણસોને જગત્ને વશ કરવા મોકલાવ્યા છે. તેઓએ પ્રાપ્ત
સઘળું જગત્ જીતીને તમારા તાબે કર્યું છે, છતાં એવું સંભળાય છે કે ની-
ચજેલા પાકને જેમ તીડતું ટોળું બગાડે. ૩૮-૩૯

તેષા મુપદ્રવકરઃ, સ્ફુટોદ્ભટ પરાક્રમઃ,
સંતોષનામા ચરટઃ, કૂટઃ કપટ પાટવઃ ૪૦

મૂયો મૂયઃ પરામૂય, તાનિ તેન કિયાન્ જનઃ
દેવમુક્તેર્ધહિસ્થાયાં, પ્રક્ષિપ્તો નિર્વૃતૌ પુરિ. ૪૧

ત ન્મંત્રિવચનં શ્રુત્વા, કોપાટો પારુણે ક્ષણઃ,
તસ્યો પરિ સ્વયં દેવઃ, પ્રતસ્થે રણકર્મણે. ૪૨

ઇત શ્વાસ્મારિ દેવેન, તાતપાદા મિવંદનં,
તરંગેણ વ પાથોધે, વૈવલે ચ ક્ષણા તતઃ ૪૩

વિપાકો થ મયા નાથ, સંભ્રમોદ્ભ્રાંત ચક્ષુષા,
પૃષ્ઠઃ કોસ્ય નરેન્દ્રસ્ય, પિતે તિ મમ કથ્યતાં. ૪૪

ઈષદ્ વિહસ્ય સ પ્રોચે, નતુ મોહો મહા નૃપઃ,
ત્રિલોકી રુયાત મહિમા, દધ્યૌ વૃદ્ધો ન્યદે તિ સઃ ૪૫

તેમ આપણા જીતાયલા લોકોને ઉપદ્રવ કરનાર ભારે પરાક્રમવાન
સંતોષ નામે બહુરવટિઓ કૂઠકપટમાં કુશળ રહી વારંવાર કેટલાક જનોને
પકડી પકડીને તમારા લોગવટાથી બાહેર રહેલી નિર્વૃત્તિપુરીમાં નાખ્યા કરે
છે. ૪૦-૪૧

મંત્રિનું તે વચન સાંભળીને રાજા કોપના ભરાવથી લાલ નેત્રવાળો
બનીને તેની સાથે લડવા માટે જાતે રવાના થયો હતો. ૪૨

એટલામાં તો તે રાજાને આપને પગે પડવાની વાત યાદ આવ્યાથી
તરતો તરત તે દરિયાના મોઝાં માફક પાછો વળ્યો છે. ૪૩

ત્યારે હું ભયથી આમ તેમ નજર ફેરવતો થકો વિપાકને પૂછવા
લાગ્યો કે આ રાજાનો આપ કોણ છે તે મને કહે. ૪૪

તે લગાર હસીને બોલ્યો, કે શું એટલી પણ તને ખબર નથી કે?
અરે એ તો ત્રણે લોકમાં વિખ્યાત મહિમાવાળો મોહ નામે મહા નરેન્દ્ર છે.

પાર્શ્વે સ્થિતીપિ વીર્યેણ, ક્ષમો હં રક્ષિતું જગત્,
તેના ધુના પ્રયજ્ઞામિ, સામ્રાજ્યં નિજ સૂનવે. ૪૬

રાજ્યં દેવાય દત્વા થ, શેતે મોહો નિરાકુલઃ
તથાપી દં જગત્ તસ્ય, પ્રભાવેણૈવ વર્તેતે. ૪૭

તદેષ મોહરાજ સ્તે, કથં પ્રષ્ટવ્યતાં ગતઃ,
વ્યાહારિ હારિ વચનં તત સ્તં પ્રત્ય દો મયા. ૪૮

ભવતા ભદ્ર પાપો હં, સાધુ સાધુ પ્રવોધિતઃ,
પરં નિવેશ્યતા મગ્રે, કિમભૂત્ સો પ્યથા વદત્. ૪૯

ગત્વા સારપરીવાર, યુક્તો દેવઃ પિતુઃ ક્રમૌ,
નનામૈ નં ચ વૃત્તાંતં, મૂલતોપિ વ્યજિજ્ઞયત્. ૫૦

મોહો વોચત હે વત્સ, યન્મદંગસ્ય વાધ્યતે,
પામાવ્યાપ્ત મયસ્યે વ, ત ત્સારં કિલં સંપ્રતિ. ૫૧

તે વૃદ્ધ થવાથી તેણે વિચાર્યું કે હું પડખે રહીને પણ મારા બળે જગતને વશ રાખી શકીશ, તેથી હવે મારા પુત્રને રાજ્ય સોંપુ. તેથી આ રાગકેશરીને રાજ્ય આપીને તે નિશ્ચિંત થઈ સૂતો છે; છતાં તેનાજ પ્રભાવથી આ જગત્ વશમાં રહે છે. ૪૫-૪૬-૪૭

માટે મોહ રાજાની તારે પરપૂછ કરવાની શી જરૂર છે? આ રીતે તે બાલ્યો ત્યારે મેં તેના પ્રત્યે આ રીતે મીઠું વચન કહ્યું કે હે ભદ્ર, હું નિર્બુદ્ધ છું, માટે તે મને ઠીક પ્રબોધિત કર્યો, પણ હવે આગળ શી વાત છે તે કહે ત્યારે તે બાલ્યો. ૪૮-૪૯

રાગકેશરી પરિવાર સહિત બાપ પાસે જઈ તેના ચરણે નમ્યો, અને તેણે તેને સઘળો વૃત્તાંત સંભળાવ્યો. ૫૦

મોહ બાલ્યો કે હે પુત્ર, એ તો મારા અંગને ખરજની માફક પીડા કરે છે. ૫૧

તત્ત્વં તિષ્ઠ નિજં રાજ્યં, સુચિરં પ્રતિપાલય,
 સંતોષ શત્રુઘાતાર્થ, મહં યાસ્યામિ સંગરે. ૫૨
 દેવઃ શ્રુતીઃ પિધાયા રુયા, દાઃ ક્ષાંતં પાતકં હૃદઃ,
 અનંતકાલ સંસ્થાપિ, તાતીયં ભવતાદ્ વપુઃ ૫૩
 દેવેન વાર્યમાણોપિ, મોહઃ સર્વાભિ સારતઃ,
 સ્વયં ચચાલ મદ્રે દં, રાજ્ઞઃ પ્રસ્થાન કારણં. ૫૪
 ઇત્યુક્ત્વા સ યયૌ તૂર્ણં, ચિત્તે દધ્યા વહં પુનઃ,
 અયે સ્પર્શન સંશુદ્ધિં, લંબ્ય યં સકલા મયા. ૫૫
 કિંત્વિદં ઘટતે નાયં, યત્ સંતોષાત્ પરામયં,
 સ્પર્શનસ્યા હ સ પુન, સ્ત યાચ્છયૌ સદાગમાત્. ૫૬
 ત તસ્યા નુચરઃ કોપિ, સંતોષો ભવિતા હયં,
 એવં વિતર્કય જ્ઞાનાં, પ્રમાણં સ્વામ્યતઃ પરં. ૫૭

વાસ્તે તું ઇહાં રહી ચિરંકાળ તારું રાજ્ય પાળ, સંતોષ શત્રુને મારવા માટે લડાઇ કરવા હું જ નહીં. ૫૨

ત્યારે રાગકેશરી કાને હાથ દઇ બોલવા લાગ્યો કે હાય હાય, આ તે શા ભોગ મળ્યા ! તમારું શરીર તો અનંત કાળ સૂઈ એક જ સ્થાને રહેવું જોઈયે. ૫૩

એમ તેણે વારતાં છતાં પણ મોહ અવધી આગળ પડી પોતે ચાલતો થયો છે. એ આ પ્રસ્થાનનું કારણ છે. ૫૪

એમ કહીને તે વિપાક જાતી ત્યાંથી ચાલતો થયો એટલે હું વિચારવા લાગ્યો કે અરે સ્પર્શનની સઘળી શોધ મેં મેળવી, પણ એમાં એણે જે સંતોષથી સ્પર્શનના પરાભવની વાત જણાવી છે તે અઘટમાન લાગે છે, તેથી ફરીને પૂછી જોતાં તેણે સદાગમનું નામ આપ્યું. ૫૫-૫૬

ત્યારે મેં તર્ક કર્યો કે સંતોષ એ સદાગમનો કોઈક અનુચર હોવો જોઈએ, એ રીતે વિચાર કરતો થકો હું તમારા આગળ આવ્યો છું. હવે આપ સુખત્યાર છો. ૫૭

બોધેના મિદધે સાધુ, પ્રભાવાનુષ્ઠિતં ત્વયા,
તેનૈવ સહિતો બોધો, યયૌ પાર્શ્વે મનીષિણઃ ૫૮

કૃતાનતિઃ કુમારાય, તં વૃત્તાંતં ન્યવી વિદત્,
પ્રભાવં પૂજ્યામાસ, પ્રીતાત્મા નૃપનંદનઃ ૫૯

મનીષિણા ન્યદા પ્રોચે, સ્પર્શના સ્વ્યાહિ કિં તવ,
ચક્રે સદાગમે નૈવ, મિત્રેણ વિરહો નનુ. ૬૦

તત્રા સીત્ કિમુતા ન્યો પિ, સ સ્માદા સીત્ પરં સસ્ત્રે,
કૃતં તત્કથયા ચન્માં, સ કદર્થયતે મૃશં. ૬૧

કર્તા હિ સૈવ સર્વસ્યો, પદેષ્ટૈવ સદાગમઃ,
ભૂયઃ કિં તસ્ય નામે તિ, તં પપચ્છ નૃપાત્મજઃ ૬૨

બોધ બોલ્યો કે હે પ્રભાવ, તે' હીક કામ બબાળ્યુ'. પછી તેને સાથે
તેણેને બોધ મનીષિ કુમાર પાસે ગયો. ૫૮

કુમારને નમીને બોધે તે વૃત્તાંત સંભળાવ્યો, એટલે કુમાર આનં-
દિત થઈ પ્રભાવને પૂજવા લાગ્યો. ૫૯

પછી મનીષિ કુમારે એક વેળા સ્પર્શનને કહ્યું કે હે સ્પર્શન, શું
તને સદાગમેજ મિત્રનો વિરહ કરાવ્યો છે કે કેમ તે બોલ. ૬૦

તે કામમાં બીજે પણ કોઈ મદદગાર હતો કે કેમ? ત્યારે સ્પર્શન
બોલ્યો કે હા હતો. પણ હે મિત્ર તેની વાત પૂછ નહિ, કારણ કે તે મને
બહુ દુઃખ આપે છે. ૬૧

અર્જ કહું તો તેજ સઘળો કર્તાહર્તા છે, બાકી સદાગમ તો ફક્ત
ઉપદેશ કરનાર છે. ત્યારે કુમારે ફરીને પૂછ્યું કે તેનું નામ શું તે
કહે. ૬૨

મયવિહલ ઉચૈ સૌ, તસ્યા હં કુરકર્મણઃ
 નામા પુચ્ચરિતું નેશ, સ્તતો વાદી શરેદ્ર સૂઃ ૬૩
 ત્વયા નૈવા સ્મ, દમ્યર્ણે, ભીતિઃ કાર્યા મનાગપિ,
 મદ્ર નશ્વગ્નિ રિત્યુક્તે, મુલ્હદાહઃ પ્રજાયતે. ૬૪
 અથ જ્ઞાત્વા તિનિર્વંધં, સ્પર્શનઃ સ્માહ દૈન્યમાક્રુ,
 સંતોષ ઇતિ દુર્નામ, તસ્ય પાપશિરોમણેઃ ૬૫
 નરેન્દ્રનંદનો દધ્યા, વિચિત્રા સકલો પ્યહો,
 પ્રભાવાનીત વૃત્તાંતો, ઘટાકોટિ મટીકત. ૬૬
 અન્યદાઃ સ્પર્શનઃ સિદ્ધ, યોગિવત્ તત્પુરે વિશત,
 વાલો તીવ વશીભૂતો, મનીષી તુ તથા નહિ. ૬૭
 તામ્યાં સર્વઃ પ્રબંધો યં, સ્વસ્વમાત્રો નિવેદિતઃ,
 ઉવાચા કુશલા વાલં, વત્સે દં સાધુ સાધવ ભૂત. ૬૮

ત્યારે તે ભયથી વિહ્વળ થઈ બોલ્યો કે તે કૂર કર્મીનું તો હું નામ
 પણ ઉચ્ચારી શકું તેમ નથી. ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે તારે અમારી આ-
 ગળ જરાએ ખીક રાખવી નહિ જોઈયે. હે ભદ્ર, અગ્નિ શબ્દ બોલ્યાથી કંઈ
 મુખમાં દાહ ઉત્પન્ન થતો નથી. ૬૩-૬૪

ત્યારે બહુ આશ્ચર્ય થતો જાણી સ્પર્શન દીનતા ધરી બોલ્યો કે તે
 પાપિઓના શિરોમણિનું સંતોષ એવું નામ છે. ૬૫

ત્યારે રાજકુમાર વિચારવા લાગ્યો કે આટલાથી હવે પ્રભાવ આણેલો
 તમામ વૃત્તાંત ઘટિત થઈ જાય છે. ૬૬

બાદ એક વેળા સિદ્ધ યોગિની માફક સ્પર્શન તે નગરમાં પેઠો, ત્યારે
 બાળ કુમાર તો તેને ખૂબ વશીભૂત થઈ રહ્યો પણ મનીષિ કુમાર તેવો વશ
 નહિ થયો. ૬૭

તેમણે આ સર્વ પ્રબંધ પોતપોતાની માતાઓને જણાવ્યો. ત્યારે અ-
 કુશળા બોલી કે હે પુત્ર ! બધું હીક થયું છે. ૬૮

સ્વસુતં મધુરૈ વાક્યૈ, વર્માષે શુભ સુંદરી,
વત્સા સ્ય પાપમિત્રસ્ય, સંબંધ સ્તે ન સુંદરઃ ૬૯

સો મ્યથા દેવમેવૈતત્, માતઃ કિં ક્રિયતે પરં,
પ્રતિપન્ન મકાલે હિ, સતાં હાતું ન યુજ્યતે. ૭૦

શુભ સુંદર્યથા વોચ, દહો તે વત્સ સન્મતિઃ,
અહો તે નતવાત્સલ્ય, મહો તે નીતિ નૈપુણં. ૭૧

(તથાહિ)

નાકાંડ એવ મુંચંતિ, સદોષ મપિ સજ્જનાઃ,
પ્રતિપન્નં ગૃહસ્થાવી, તત્રોદાહરણં જિનાઃ. ૭૨

યસ્તુ મૂઢતયા કાલે, પ્રાપ્તેપિ ન પરિત્યજેત્,
સ દોષં લભતે તસ્માત્, સંક્ષયં નાત્ર સંશયઃ ૭૩

હવે શુભ સુંદરી પોતાના પુત્રને મધુર વાક્યોથી કહેવા લાગી કે હે
વત્સ, આ પાપ મિત્રની સાથે સંબંધ રાખવો તારે સુંદર નથી. ૬૯

તે બોલ્યો કે હે માતા, તારી વાત ખરી છે, પણ શું કરું, જે માટે
કબૂલેલાને વગર પ્રસ્તાવે સંજ્ઞનોએ છોડવું બેઠયે નહિ. ૭૦

શુભ સુંદરી બોલી કે હે પુત્ર, તારી પવિત્ર બુદ્ધિને ધન્ય છે, નમેલા
ઊપર વત્સલ રહેવાના તારા કામને ધન્ય છે, અને તારી નીતિ નિપુણતાને
પણ ધન્ય છે. ૭૧

જે માટે કહેલું છે કે,

સંજ્ઞન પુરૂષો સદોષ વસ્તુને પણ વગર પ્રસ્તાવે છોડી દેતા નથી
આ બાબતમાં પરણીને ઘરવાસમાં રહેતા તીર્થંકરજી ઉદાહરણ છે. ૭૨

પણ જે પુરૂષ અવસર પ્રાપ્ત થતાં પણ મૂઢ બની સદોષનો ત્યાગ
નહિ કરે તે તેથી ક્ષય પામે છે એ વાતમાં સંશય નથી. ૭૩

કર્મ વિલાસ રાજો પિ, તજજ્ઞાત્વા દયિતા મુખાદ,
તુષ્ટો મનીષિણો ગાઢં, રુષ્ટો બાલસ્ય ચોપરિ. ૭૪

અભૂ ત્યક્તાન્ય કર્તવ્યો, બાલઃ સ્પર્શન દોષતઃ,
વિલસન્ મૃદ્વપસ્મારો, ત્સાર મારિત ચેતનઃ ૭૫

તન્મૂલગુદ્ધિ માલ્યાય, બાલઃ પ્રોક્તો મનીષિણા,
સ્પર્શને ત્ર રિપૌ ભ્રાત, મૌ વિશ્રંભ કૃથાઃ કચિત્. ૭૬

બાલો જ જલ્પ હે બંધો, નિઃશેષ સુખદાયકઃ,
અયં વરવયસ્યો મે, કથં શત્રુ સ્ત્રવ્યો દિતઃ ૭૭

દધ્યૌ મનીષી બાલો ય, મુપદેશશતૈ રપિ,
આકાર્ય કરણો યુક્તો, નિષેધધું પાર્યતે નહિ. ૭૮

અકાર્યે દુર્વિનીતેષુ, પ્રવૃત્તેષુ તતઃ સદા,
ન કિંચિ દુપદેષ્ટવ્યં, સતા કાર્યા વધીરણા. ૭૯

કર્મવિલાસ રાજા પણ સ્ત્રીઓના મુખથી તે વાત જાણીને મનીષિના
ઉપર ખુશી થયો અને બાળના ઉપર ગુસ્સે થયો. ૭૪

હવે બાળકુમાર સ્પર્શનના દોષથી બીજું કામ છોડી વિલાસમાં પડ્યો
થકો લગાર છકેલો અને કામથી ચેતનહીન બની ગયો. ૭૫

ત્યારે મનીષિ કુમારે સ્પર્શનની મૂળ શુદ્ધિ જણાવીને બાળને કહ્યું,
કે હે ભાઈ, આ સ્પર્શન શત્રુનો તું કોઈ સ્થળે પણ વિશ્વાસ કરીશ નહિ. ૭૬

બાળ બોલ્યો કે હે બંધુ ! આ તો સકળ સુખદાયક આપણો ઉત્તમ
મિત્ર છે, તેને તું શત્રુ કેમ કહે છે ? ૭૭

મનીષિ વિચારવા લાગ્યો કે, આ બાળ અકાર્ય કરવામાં તૈયાર થએલ
છે, માટે સે'કડો ઉપદેશથી પણ એ શેકાશે નહિ. ૭૮

જે માટે એમ કહેલું છે કે, દુર્વિનીત જનો અકાર્યમાં પ્રવર્તે ત્યારે
સત્યુદ્ધે તેમને ઉપદેશ નહિ કરતાં ઉપેક્ષા કરવી જોઈયે. ૭૯

इत्या लोच्य स्वयं चित्ते, हित्वा बालस्य शिक्षणं,
स्वकार्यं करणो युक्तो, मनीषी मौनमाश्रितः ८०

अथ सामान्यरूपाख्या, प्रिया तस्यैव भूयते,
अस्ति मध्यमबुद्ध्याख्य, स्नस्याश्च तनयो नयी. ८१

तदा देशान्तरादागात्, स दृष्ट्वा स्पर्शनं मुदा,
बालं पप्रच्छ कोयं ना, स ऊचे तस्य वल्गितं. ८२

ततो बालस्य वचनात्, स्पर्शनो मध्यमांगके,
प्राविशत् तेन जज्ञे सो, बालवद् विव्द्वलाशयः ८३

मनीषી तच्च विज्ञाय, मध्यमाय न્યवेदयत्,
मूलात् સ્પર્શન સંશુદ્ધિ, સ દધ્યૌ સંશયાકુલઃ ૮૪

એમ પોતે મનમાં વિચારીને મનીષિ કુમાર બાળને શિક્ષણ આપવાનું છેડી પોતાનું કામ કરવામાં તત્પર બની મૌન ધરી રહ્યો. ૮૦

હવે તે રાજાની સામાન્યરૂપા નામની એક રાણી હતી, અને તેને મધ્યમબુદ્ધિ નામે પુત્ર હતો. ૮૧

તે તે વખતે દેશાંતરથી ઘરે આવ્યો, તે સ્પર્શનને જોઈ હર્ષિત થઈ બાળને પૂછવા લાગ્યો કે આ કોણ છે? ત્યારે બાળે તેની બોળબાણ આપી. ૮૨

પછી બાળના કહેવાથી સ્પર્શન મધ્યમબુદ્ધિના અંગમાં પેડે, તેથી તે બાળની માફક વિદ્વજ ચિત્તવાળો બન્યો. ૮૩

મનીષિને તે વાતની ખબર પડતાં તેણે મધ્યમબુદ્ધિને સ્પર્શનની મૂળથી કીધેલી શોધ જણાવી, ત્યારે મધ્યમબુદ્ધિ સંશયમાં પડી વિચારવા લાગ્યો. ૮૪

एकतः स्पर्श सत्सौख्य, मन्यतो भ्रातृवारणं,
नहि जानाम्य हं सम्यक्, किं विधातुं ममो चित्तं. ८५

તત્ પૃચ્છામિ સદાસૌખ્ય, જનનીં જનની મિતિ,
ધ્યાત્વા નિવેદ્ય વૃત્તં સ્વં. કૃત્યં પપ્રચ્છતાં તતઃ ૮૬

जगाद् सापि माव्यस्य, मधुना घेहि नंदन,
कालांतरे तु बालिनं पक्ष निर्दोष माश्रये: ८७

(ચતઃ)

સંશયાપન્ન ચિત્તેન, મિત્રે કાર્યદયે સતા,
કાર્યઃ કાલવિલંબો વ્ર, દૃષ્ટાંતો મિથુનદ્રવ્યં. ૮૮

(તથાદિ)

पुरे कस्मिन्नृजो राज्ञः, प्रगुणा नाम पत्नय भूत,
तस्या श्र तनयो पुग्गो, वधूश्च कुटिलाभिधा. ८९

એકબાબુ સ્પર્શન તરફનું મહાનું સુખ રહેલ છે, અને બીજી બાબુ
ભાઈવારે છે, માટે મારે શું કરવું ઉચિત છે તે હું બરાબર જાણી શકતો નથી. ૮૫

માટે મારું સદા સુખ ચાહનારી માતાને પૂછી જોઉં એમ વિચારી
તેણે માને સઘળો વૃત્તાંત કહીને પોતે શું કરવું તે પૂછ્યું. ૮૬

તે બોલી કે હે નંદન ! હાલ તું મધ્યસ્થ રહે, વખત આવે જો બ-
ળવાનું અને નિર્દોષ પક્ષ જણાય તેને પકડજે. ૮૭

જે માટે કહેલું છે કે,

जे नूदा नूदा कामभां संशय जितो यतां ते स्थजे क्षणविक्षंभ क-
रवो जेधये. ये जाणत ये जेउलानुं दृष्टांत छे. ८८

એ જોડલાનું દૃષ્ટાંત આ રીતે છે:—

એક નગરમાં રૂબુ નામે રાજા હતો, તેની પ્રગુણા નામે પત્ની હતી.
તેનો મુગ્ધ નામે પુત્ર હતો અને અકુટિલા નામે તેની વધુ હતી. ૮૯

પુષ્પોચ્ચયકૃતે ન્યે યુ, સ્તે મુખધાકુટિલે મધૌ,
સ્વર્ગેહોપવને યાતાં, મૃદીત્વા હેમમૂર્ષિકે. ૧૦

કઃ પૂર્વે પૂરયે ચ્છૂર્વ, મિત્યાશયપરૌ મિથઃ,
દૂરં દૂરતરં જાતૌ, તન્વા નૌ કુસુમોચ્ચયં. ૧૧

ઇત શ્ચ વ્યંતરયુગં, તન્વા માત્ર કેલિલાલસં,
દેવી વિચક્ષણા નામ, દેવઃ કાલજ્ઞ સંજ્ઞિતઃ ૧૨

દેવો દેવાનુભાવેના, નુરક્તોઽકુટિલાં પ્રતિ,
મુગ્ધં પ્રતિ પુન દેવી, દેવો વાદીત પ્રિયા મય. ૧૩

પ્રિયે ગચ્છ પુરો યાવદ્, મૂપાલોપવના દિતઃ,
પુષ્પાણ્યા દાય પૂજાર્થ, મેષ આયામિ સત્ત્વરં. ૧૪

સંકેતં ચ તયો જ્ઞાત્વા, વિભંગેન મુરઃ ક્ષણાત્,
વિધાય મુગ્ધરૂપં સ્વં, પુષ્પૈર્થૃત્વા થ મૂર્ષિકાં. ૧૫

હવે તે મુગ્ધ અને અકુટિલા એક વેળા વંસત ઋતુમાં સોનાનાં સુ-
પડાં લઇને પોતાના ઘરના નજીકના બગીચામાં ફૂલ વીણવા ગયાં. ૯૦

બાદ તેઓ પહેલું સૂપડું કોણ ભરે છે એવા આશયથી ફૂલ એ-
કઠાં કરતાં થકાં એક બીજાથી છેટે છેટે થતાં ગયાં. ૯૧

એટલામાં ત્યાં કીડા કરતું એક વ્યંતરનું જોડલું આવ્યું. તેમાં જે
દેવી હતી તેનું વિચક્ષણા એવું નામ હતું અને દેવનું નામ કાલજ્ઞ હતું. ૯૨

હવે દેવયોગે તે દેવ અકુટિલા ઉપર મોહિત થઈ પડ્યો અને દેવી
મુગ્ધ પ્રતે મોહિત થઈ, ત્યારે દેવ પોતાની પ્રિયાને કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રિ-
યા, તું આગળ ચાલ. હું આ રાત્રના ઉપવનમાંથી પૂજના અર્થે ફૂલો લઇને
જલદી તારી પાછળ આવું છું. ૯૩-૯૪

પછી તે સ્ત્રી ભર્તારના અંદેશને પોતાના વિભંગ જ્ઞાનથી બાણી લ-
ઇને તે દેવ મુગ્ધનું રૂપ કરી સૂપડાને ફૂલથી ભરી અકુટિલા પાસે આવી
કહેવા લાગ્યો. ૯૫

આગા દકુટિલાપાર્શ્વે, જિતાસિ ત્વં પ્રિયે ભણન્,
ત્રિપન્નાં તાં ચ સંભાષ્ય, નિનાય કદલીગૃહે. ૯૬

एवं विचक्षणा प्या श्व, कुटिला रूप धारिणी,
प्रतार्य मुग्धकं निन्ये, तदैव कदलीगृहे. ९७

त द्वीक्ष्य मुग्धधी मुग्धो वितर्ककुलितो जनि,
बभूव विस्मयस्पेराऽकुटिलाऽकुटिलाग्रया. ९८

दध्यौ देवांगना केयं, द्विलीया हું मम प्रिया,
तत्पर स्त्री कृता संगं, दृन्मयेनં पुरुषाधमं. ९९

स्वैरिणीं दयितां चेमां, पीडयामि दृढं तथा,
असौ यथा नरे न्यत्र, विभत्ते न मनोपि हि. ૧૦૦

यद्वा स्वयं सदाचार भ्रष्टस्य मम नोचितं,
कर्तुं मेतादृશં કર્મ, ત દૂરં કાલયાપના. ૧૦૧

કે હે પ્રિયા, મેં તને છતી છે. તે સાંભળી તે જશ જ'ખવાણી પડી.
તેને તે કેળના ઘરમાં લઈ ગયો. ૯૬

એ રીતે વિચક્ષણા પણ જલદી અકુટિલાનું રૂપ ધારણ કરીને મુ-
ગ્ધને ભોળવીને તેજ કેળના ઘરમાં લઈ આવી. ૯૭

તે જોઈને મુગ્ધ ભુદ્ધિવાળો મુગ્ધ અનેક વિતર્ક કરવા લાગ્યો તથા
અકુટિલ આશયવાળી અકુટિલા પણ આશ્ચર્યચકિત થઈ રહી. ૯૮

હવે દેવ વિચારવા લાગ્યો કે આ સ્ત્રી કોણ છે? હા એ મારી પ્રિયા
જ છે, માટે પરસ્ત્રીમાં આસંગ કરનાર આ પુરુષાધમને મારી નાખું. અને
આ સ્વેચ્છાચારિણી મારી દયિતાને પણ ખૂબ પીડું કે જેથી તે બીજા કોઈ
માણસપર ફરીથી નજરજ નાખે નહિ. ૯૯-૧૦૦

અથવા તો હું પોતેજ સદાચારથી ભ્રષ્ટ થયો છું, માટે એવું કામ
મારે કરવું ઉચિત નથી, માટે દાળદોષ કરવો સારો છે. ૧૦૧

ધ્યાત્વા વિચક્ષણા પ્યેવં કાલક્ષેપપરા ભવત્,
ક્ષણં પ્રત્નીજ્ય તન્ના ગાત્, સ્વહેદે ત ચ્ચતુષ્ટયં. ૧૦૨

તદ્ દૃષ્ટ્વા સપ્રિયો રાજા, પ્રીત આરુયા દ્વદો સુતઃ,
વધૂ શ્ચ મે દ્વિગુણિતા, વનદેવ્યા પ્રસજયા. ૧૦૩

સકલેપિ પુરે હર્ષા, મ્મહોત્સવ ય્ચીકરત્,
તેષાં ચતુર્ણાં યપ્યેવં, યથૌ કાલઃ કિયાનપિ. ૧૦૪

અથ તત્ર પુરે મોહ, વિલયાસ્યે શુકાનને,
સૂરિ પ્રબોધકો નામ, જ્ઞાનવાન્ સપ્ર વાસરત્. ૧૦૫

અથ લોકા નરેન્દ્રા યા વંદનાયૈ મુનીશિતુઃ,
નિર્યયુ ભગવાં સ્તેભ્ય ઇતિ ચક્રે મુદેશનાં. ૧૦૬

શલ્યં કામા વિષં કામાઃ, કામા આશીવિષોપમા,
કામાર્થનાપરા જીવા, અકામા યાંતિ દુર્ગતિ. ૧૦૭

આ રીતે વિચક્ષણા પણ વિચાર કરીને કાળક્ષેપમાં તત્પર થઈ પછી
થોડીવાર રમીને તે ચારે ઘરે આપ્યાં. ૧૦૨

તે જોઈને રાણી સહિત રાજા ખુશી થઈ બોલ્યો કે, અહો! મારો દી-
કરો તથા વહૂ વનદેવીઓ પ્રસજ થઈ બેવડા કરી આપ્યાં. ૧૦૩

તેથી તેણે આખા નગરમાં મહોત્સવ કરાવ્યો. આ રીતે તે ચારેનો કે-
ટલોક કાળ પસાર થયો. ૧૦૪

હવે તે નગરમાં મોહવિલય નામના વનમાં પ્રબોધક નામે જ્ઞાનવાન્
આચાર્ય પધાર્યા. ૧૦૫

ત્યારે રાજા વગેરે લોકો તે મુનીશ્વરને વાંદવા ગયા, તેમના પ્રત્યે સૂ-
રિઓ નીચે મુજબ ઉત્તમ દેશના આપી. ૧૦૬

કામ શલ્ય સમાન છે, કામ આશીવિષ સમાન છે, કામને ઈચ્છતા
થકા જીવો અકામ રહ્યા છતાં પણ દુર્ગતિ પામે છે. ૧૦૭

તત્ શૃણ્વતો ગુરો વાક્યં, તયો દેવી સુપર્વણોઃ.

મોહજાલં પ્રવિધ્વસ્તં, જાતા સમ્યક્ચવાસના. ૧૦૮

અત્રાંતરે તયો દેહાત્ કૃષ્ણ રક્તાણુ સંચયૈઃ

નિર્ગતે ભીષણાકારા, ઘટિતૈ કા નિતાંવિની. ૧૦૯

સા ચ ભાગવતં તેજો, ડાહંતી પર્યદો વહ્નિઃ,

મત્વા પરાઙ્મુખીમ્યા, વતસ્યે દુસ્થિતાશયા. ૧૧૦

અથો ત્યાયા વદન્ દેવઃ, સમિયો ભગવ ન્નહં,

કથ મસ્મા ન્મહાપાપા, ન્મુચ્યે પ્રાંચે મુનીશ્વરઃ ૧૧૧

નાયં મો ભવતો દોષઃ, કિંત્વ સ્યાઃ પાપયોષિતઃ,

કાસા વિતિ ગુહઃ પૃથઃ, પ્રાહા સ્તુતકિરા ગિરા. ૧૧૨

તે ગુરુતું વાક્ય સાંભળતાં તે દેવ અને દેવીતું મોહજાળ નાશ પામ્યું, અને તેમને સમ્યક્ત્વની વાસના પ્રાપ્ત થઈ. ૧૦૮

એટલામાં તેમના શરીરમાંથી નીકળતા કાળા રાતા પરમાણુથી બનેલી, લયંકર આકૃતિવાળી એક સ્ત્રી નીકળી. ૧૦૯

તેણી ભગવાન તું તેજ સહી નહિ શકવાથી પર્યદાની આહરે પરાઙ્મુખ ધારીને દિશગીર થઈ થકી બીબી રહી. ૧૧૦

હવે પોતાની પ્રિયા સહીત દેવ બીબીને બોલ્યો કે હે ભગવન, હું આ મહાપાપથી શી રીતે મુક્ત થાઉં? ત્યારે મુનીશ્વરે બોલ્યા:—૧૧૧

હે દેવ, આ તમારે વાંક નથી, પણ એ બધો એક પાપણી સ્ત્રીના વાંક છે. ત્યારે તેમણે પૂછ્યું કે તે કેણુ છે? ત્યારે અમૃત ઝરતી વાણીએ ગુરુ બોલ્યા. ૧૧૨

મદ્રૌ વિષયતૃષ્ણે યં, દુર્જયા ત્રિદશૈ રપિ,
રજનીવ તમિસ્રસ્ય, સર્વદોષતતેઃ પદં ૧૧૩

શુદ્ધ સ્ફટિક સંકાશૌ, સ્વરૂપેણ યુવાં પુનઃ,
એવૈવ સર્વદોષાણાં, કારણત્વેન સંસ્થિતા. ૧૧૪

ઇહ સ્થાતુ મશક્તે તિ, દૂર મેષા સ્થિતા ધૂના,
મવંતો મત્સમીપા ચ્ચ, નિર્ગચ્છંતૌ પ્રતીક્ષતે. ૧૧૫

તૌ પ્રોચતુઃ કદા સ્વામિન, મોક્ષો નૌ ભવિતા નયા,
ગુરુઃ પ્રાહ ભવે નાત્ર, પરં ભાવી ભવંતરે. ૧૧૬

કિંતુ સમ્યક્ત્વ મહાત્મ્યાત્, નાત્યંતં નૌ વિવાધિકા,
પ્રતિપન્નં તત સ્તામ્યાં, સમ્યક્ત્વં મોક્ષસૌખ્યદં. ૧૧૭

રુજુરાટ્ પ્રગુણા દેવી, સ મુગ્ધોડકુટિલા તથા,
અથો વિજ્ઞપયામ્રાણુ, શૈલં સ્વસ્વ વિદંબનાં. ૧૧૮

હે ભદ્ર, આ તે વિષય તૃષ્ણા છે, તેને દેવો પણ છુટી શકતા નથી.
તે સર્વ દોષ રૂપ અધિકારને વિસ્તારવા સત્તિ સમાન છે. ૧૧૩

તમે તો સ્વરૂપે નિર્મળ સ્ફટિક જેવા છો. બાકી આ સ્ત્રીજ સર્વ દો-
ષોના કારણપણે રહેલી છે. ૧૧૪

તે ઇહાં રહી શકવા અસમર્થ હોવાથી હમણાં તે દૂર થઈ ગઈ છે,
અને તમે ભારી પાસેથી ઊઠી ક્યારે ચલાના થશે તેની વાટ જોતી ગઈ છે. ૧૧૫

તેઓ બોલ્યા કે હે ભગવન્, અમારો તેણીનાથી ક્યારે છૂટકારો
થશે? શુદ્ધ બોલ્યા કે આ ભવમાં તો થનાર નથી, બાકી ભવાંતરમાં થશે.
પરંતુ સમ્યક્ત્વના પ્રભાવથી તે હવે તમને પીડા કરી શકશે નહિ. એ સાં-
ભળી તેમણે મોક્ષસુખ આપનાર સમ્યક્ત્વ અંગીકાર કર્યું. ૧૧૬-૧૧૭

હવે ઋણુ રાજ પ્રગુણા રાણી, મુગ્ધ કુમાર તથા અકુટિલા વધૂ,
એ ચારે જણે શુદ્ધપ્રત્યે પોતપોતાની વિટંબના કહી. ૧૧૮

અત્રાંતરે તદંગેભ્યો, નિર્ગતૈઃ પરમાણુભિઃ,
 ઘટિતં વર્ણતઃ શ્વેતં, ડિંભ મેક મદંમકં. ૧૧૯
 રક્ષિતાનિ મયા યૂયં, બ્રુવાણ મિતિ ચો ચ્ચકૈઃ,
 પશ્યદુરો મુક્તાંધોજં, સર્વેષાં પુરતઃ સ્થિતં. ૧૨૦ (યુગ્મં)
 દ્વિતીયં કૃષ્ણવર્ણાંભં, ડિંભ તદનુ નિર્યયો,
 તત્તો જાતં મહાકૃષ્ણં, ડિંભરૂપ તૃતીયકં. ૧૨૧
 આહત્ય તચ્ચ શુક્લેન, વર્દ્ધમાનં નિવારિતં,
 તત્તો દ્વે અપિ તે કૃષ્ણે, નિર્ગતે ગુરુપર્ષદઃ ૧૨૨
 ગુરુઃ પ્રોવાચ મો મદ્રા, ન દોષો વોત્ર કશ્ચન,
 અજ્ઞાન પાપાભિધયોઃ, કિંત્રસૌ કૃષ્ણડિંભયોઃ ૧૨૩

(તથાહિ)

યત્તાવદિદ મજ્ઞાનં, યુગ્મદેહા દ્વિનિર્ગતં,
 એતદેવ સમસ્તસ્ય, દોષદ્વંદ્સ્ય કારણં. ૧૨૪

એ અવસરે તેમના અંગમાંથી નીકળેલા ધોળા પરમાણુથી બનેલું એક નિષ્કપટી બાળક નીકળી પડ્યું. તે બોલ્યું કે મેં તમને બચાવ્યા છે, એમ કહી તે ગુફના મુખને જોતું થકું બધા આગળ જીલું રહ્યું. ૧૧૯-૧૨૦

ત્યારબાદ તેમના શરીરમાંથી એક કંઈક કાળા વર્ણુવાળું બાળક નીકળ્યું, તથા ત્યારબાદ ત્રીજું અતિશય કાળું બાળક નીકળી પડ્યું. ૧૨૧

તે ત્રીજું બાળક પોતાનું શરીર વધારવા માંડ્યું, એટલે ધોળા બાળકે તેને ધમ્પો મારીને અટકાવ્યું. બાદ તે બન્ને કાળા બાળકો ગુફની પર્ષદામાંથી રવાને થયા. ૧૨૨

ગુફ બોલ્યા કે હે ભદ્રો, આ બાળકમાં તમારો દોષ મુદ્દલજ નથી. કિંતુ આ અજ્ઞાન અને પાપ નામના કાળા બાળકોનોજ દોષ છે. ૧૨૩

તે આ રીતે કે તમારા શરીરમાંથી જે આ પહેલાં અજ્ઞાન નીકળ્યું, તેજ સમસ્ત દોષોનું કારણ છે. ૧૨૪

અનેન વર્તમાનેન, શરીરે જંતવો યતઃ,
કાર્યા કાર્યં ન જાનંતિ, ગમ્યાગમ્યાદિકં તથા. ૧૨૫
તતઃ પાપં નિવર્જનંતિ, દુઃસ્વદંદોલિદાયકં,
યત્તુ પૂર્વં સિતં દિંમં, તદાર્જવં મુદાદૃતં. ૧૨૬
અજ્ઞાના દ્વર્દ્ધમાનં હિ, પાપં વો વાર્યતા મુના,
રક્ષિતાનિ મયા યૂય, મત એવેદ માહ્યત. ૧૨૭

(યતઃ)

ધન્યાના માર્જવં યેષા, મેત ચ્ચેતસિ વર્તંતે,
અજ્ઞાના દાચરંતોપિ, પાપં તે સ્વલ્પપાતકાઃ ૧૨૮
તદેવં વિધિભાવાનાં, મદ્રાણાં યુજ્યતે ધુના,
અજ્ઞાનપાપે નિર્ધૂય, સમ્યગ્ધર્મ નિષેવણં. ૧૨૯
ઉપાદેયો હિ સંસારે, ધર્મ એવ બુધૈઃ સદા,
વિશુદ્ધો મુક્તયે સર્વે, યતો ન્યત્ દુઃસ્વકારણં. ૧૩૦

એ જ્યાં લગી શરીરમાં વર્તે છે ત્યાં લગી જંતુઓ કાર્યાકાર્ય જાણી શકતા નથી, તેમજ ગમ્યાગમ્ય પણ જાણતા નથી. ૧૨૫

તેથી તેવા જીવો દુઃખને દેનાર પાપ વધારે છે. હવે જે સૌ પહેલાં થોડું બાળક નીકળ્યું હતું તે આર્જવગુણ જાણવો. ૧૨૬

અજ્ઞાનથી તમારું પાપ વધતું હતું તેને જોણે રોકી પાડ્યું, અને તમોને મેં બચાવ્યા છે એમ પણ એજ બોલ્યું હતું. ૧૨૭

તે માટે જેમના ચિત્તમાં આર્જવ વર્તે છે, તેમને ભાગ્યશાળીજ ગણવા, તેઓ અજ્ઞાનથી પાપ આવરે છે, છતાં તેમને બહુ થોડું પાપ લાગે છે. ૧૨૮

માટે આવા પ્રકારના તમો ભદ્ર જનોને હવે અજ્ઞાન અને પાપને દૂર કરી સમ્યક્ ધર્મ સેવવો ઘટે છે. ૧૨૯

પંડિતોએ મુક્તિ મેળવવા માટે આ સંસારમાં વિશુદ્ધ ધર્મનેજ સદા અહણ કરવો જોઈએ, જે માટે બીજું સઘળું દુઃખતું કારણ છે. ૧૩૦

અનિત્યઃ પ્રિય સંયોગ, ઇર્ષ્યા શોકાદિ સંકુલઃ,
અનિત્યં યૌવનં ચાપિ કુત્સિતા ચરણાસ્પદં. ૧૩૧

અનિત્યં સર્વં મેવે હ, ભવે વાદ્ધિતરંગવત્,
અતો વદત કિં યુક્તા, કચિ દાસ્થા વિવેકિનાં. ૧૩૨

શ્રુત્વે તિં રાજ્યે સંસ્થાપ્ય, શુભાચારાભિધં સુતં,
માત્રાજી દૃઙ્મૂપાલો, જાયાપુત્ર વધૂ યુતઃ ૧૩૩

તત સ્તે કૃષ્ણરૂપે દ્રે, ડિંમે તૂર્ણં પલાયિતે,
શુકલરૂપં પુન ડિંમં, પ્રવિઠં તનુષુ ક્ષણાવ. ૧૩૪

કાલજ્ઞેન તત શ્ચિત્તે, સમાયેણ વિચિતિતં,
તક્ષ્યા હો ધન્યતા મીષાં, યેઃ પ્રાપ્તં વ્રતં માર્હતં ૧૩૫

વયં તુ દેવભાવેન, વ્યર્થકેના ત્ર વંચિતાઃ,
યદ્વા સમ્યક્ત્વ સંપ્રાપ્ત્યા સુધન્યા વય મળ્યહો. ૧૩૬

પ્રિય સંયોગ અનિત્ય અને ઇર્ષ્યા તથા શોકાદિકથી ભરપૂર છે, વળી
યૌવન પણ ભૂંડા આચરણુનું ઘર હોઈ અનિત્ય છે. ૧૩૧

આ ભવમાં દરિયાનાં મોજાં માફક સઘળું અનિત્યજ છે. માટે બોલો
કે વિવેકિ જનોને કોઈ ઠેકાણે પણ આસ્થા ધારવી યુક્ત છે વા? ૧૩૨

આણું સાંભળીને શુભાચાર નામના પુત્રને રાજ્યમાં સ્થાપી, જબ્બ
રાજા પોતાની સ્ત્રી, પુત્ર તથા વધૂ સાથે પ્રવ્રજિત થયો. ૧૩૩

ત્યારે તે કાળા વર્ણુવાળા બે બાળક જલદી નાશી પરવાર્યા, અને ધો-
ળા રૂપવાળું બાળક ઝટ પાછું તેમના શરીરમાં પેડું. ૧૩૪

ત્યારે દેવી સહિત દેવે વિચાર્યું કે બુવો એમને ધન્ય છે કે જેમણે
અર્હત્ પ્રણીત દીક્ષા લીધી છે. ૧૩૫

અમે તો આ વ્યર્થ જતાર દેવભવ પામી કળાયા છીએ, અથવા તો
સમ્યક્ત્વ પામવાથી અમે પણ ધન્યજ ગણાઈએ. ૧૩૬

સદર્ષા વથ તૌ સૂરેઃ, પ્રણમ્ય ચરણદ્વયં,
તેના નુશિષ્ટૌ સ્વસ્થાનં, પ્રાપતં દેવદંપતી. ૧૩૭

ઈદં પુત્ર મયા તુભ્યં, કથિતં મિથુનદ્વયં,
સંદિગ્ધે ચેં હિ તત્કાલ, વિલંબો ગુણભાજનં. ૧૩૮

ય દાદિશતિ મા મંથ કર્તા હં ત ત્તયૈવ હિ,
ઈતિ જલ્પન્ મુદા મધ્યઃ પ્રપેદે જનની વચઃ ૧૩૯

બાલો પ્યથ સ્વમિત્રેણ, માત્રાઽકુશલમાલયા,
અધિષ્ઠિતો ભવદ્ ગાઢ, મકૃત્યકરણા દતઃ ૧૪૦

કુર્વિદ હુંવમાતંગ, જાતીયાસ્વપિ તદ્રશઃ,
અતિ લૌલ્યેન નારીષુ, પ્રાવર્તત નિરંતરં. ૧૪૧

તત શ્ચ ગતલજ્જો યં, પાપિષ્ઠઃ કુલદૂષણઃ
एवं स निद्यते लोकै, नैच पापा न्निवर्त्तते. ૧૪૨

પછી તેઓ હર્ષથી સૂરિના ચરણે નમી તેમની શિક્ષા સ્વીકારી તે દેવદેવી સ્વસ્થાને ગયાં. ૧૩૭

આ રીતે હે પુત્ર, તને મેં જે બેડલાંની વાત કહી, માટે સંદેહ ભરેલી વાતમાં કાળ વિલંબ કરવાથી ફાયદો થાય છે. ૧૩૮

ત્યારે મધ્યમણુદ્ધિ બોલ્યો કે હે માતા, જેમ તમે ક્રૂરમાવો છો તેમજ હું કરનાર છું, એમ બોલીને તેણે હર્ષથી માતાનું વચન કબૂલ રાખ્યું. ૧૩૯

હવે પેટ્રી તરફ બાળ કુમાર પોતાના સ્પર્શન મિત્ર તથા અકુશળ-માળા માતાના વશમાં રહી અકૃત્ય કરવામાં અતિશય ફસી પડ્યો. ૧૪૦

તે ઢઢ અને ચાંડાળ બતિની સ્ત્રીઓમાં પણ અતિ લુબ્ધ થઈ નિરંતર વ્યભિચાર સેવવા લાગ્યો. ૧૪૧

ત્યારે લોકો તેને નિંદવા લાગ્યા કે, આ નિર્લજ્જ અને પાપિષ્ઠ પોતાના કુળને ડાઘ લગાડે છે; છતાં તે પાપથી નિવર્ત્યો નહિ. ૧૪૨

અથ નિંદાપરે લોકે, સ્નેહવિવ્હલ માનસઃ,
લોકાપવાદ મીરુ સ્તં, મધ્યબુદ્ધિ રમાવત. ૧૪૩

ભ્રાત નોં યુજ્યતે કર્તું, તથ લોક વિરુદ્ધકં,
અગમ્ય ગમનં નિઘં, સપાપં કૂલ દૂષણં. ૧૪૪

સ પ્રાહ વિપ્રલબ્ધો સિ, નૂનં વંધો મનીષિણા,
નાર્હો ય મુપદેશનાં, મૌન્ય મૂદિતિ મધ્યમઃ ૧૪૫

અપરેષુ મૈથીં બાલઃ, સમં મધ્યમબુદ્ધિના,
યમૌ લીલાવરોદ્યાન, સંસ્થિતે કામધામનિ. ૧૪૬

તત્રચૈ સ્થિષ્ઠ પાર્શ્વસ્થં, ગુપ્તસ્થાન વ્યવસ્થિતં,
કામસ્ય વાસમવનં, મંદમંદ પ્રકાશકં. ૧૪૭

કુતૂહલ વશેના ય દ્વારે સંસ્થાપ્ય મધ્યમં,
મધ્યે પ્રવિષ્ઠઃ સહસા, સ બાલ સ્તસ્ય સગ્નઃ ૧૪૮

હવે લોકોમાં તેની આવી રીતે નિંદા થતી જોઈ સ્નેહથી વિરૂદ્ધ
મનવાળો મધ્યમબુદ્ધિ લોકાપવાદથી ડરીને તેને આ રીતે કહેવા લાગ્યો. ૧૪૩

હે ભાઈ, તારે આવું લોક વિરુદ્ધ અને કૂળને દૂષણ લગાડનાર અ-
ગમ્ય ગમન નહિ કરવું જોઈયે. ૧૪૪

ત્યારે તે બાળ બોલ્યો કે, અરે તું પણ મનીષિથી છેતરાયો છે. ત્યારે
મધ્યમબુદ્ધિએ વિચાર્યું કે, આ ઉપદેશને યોગ્ય નથી, માટે તે મૌન ધારી
રહ્યો. ૧૪૫

એક વેળા વસંત ઋતુમાં બાળ કુમાર મધ્યમબુદ્ધિના સંઘાતે લી-
લાવર ઉદ્યાનમાં રહેલા કામદેવના મકાનમાં ગયો. ૧૪૬

ત્યાં તેણે તે મકાનના પડખે ગુપ્તસ્થાનમાં રહેલું મંદ મંદ પ્રકાશ-
વાળું કામતું વાસમંદિર જોયું. ૧૪૭

ત્યારે તે કુતૂહળના વશે મધ્યમ કુમારને દરવાજાપર બેસાડી પોતે
ઝટ દઈ તે ઘરની અંદર પેઠો. ૧૪૮

તત્ર કામસ્ય શયને, કોમલામલ તૂલિકે,
મિત્રાવાદોષતો બાલઃ શેતે સ્મ ગતપુણ્યકઃ ૧૪૯

ઇતશ્ચ તત્રૈવપુરે, બહિ રંગનરેશિતુઃ
શત્રુ મર્દનનાન્નો ભૂત, મિયા મદનકંદલી. ૧૫૦

સા ગત્ય તત્ર કામો યં, શય્યાસ્થ ઇતિ ભક્તિતઃ
સ્પૃશંતી સર્વગામેષુ, તે બાલક મપૂજન્તુ. ૧૫૧

યયૌ સ્વમંદિરે રાજી, પ્રપૂજ્ય ચ રતીશ્વરં,
બાલ સ્તુ તસ્યાઃ સસ્પર્શ, વશ્યો ભૂ ન્નષ્ટચેતનઃ ૧૫૨

મયા કથં નુ લભ્યે ય, મિતિ ચિંતા પરાયણઃ,
અલ્પોદકે યીન ઇવ, તત્રા સ્થા ચ્ચ સ દુઃસ્થિતઃ ૧૫૩

— — — — —
— — — — —

ત્યાં કોમળા નિર્મળા તૂલિકાવાળા કામદેવના પદાંગપર સ્પર્શન મિત્ર
અને અકુશળા માતાના દોષે કરીને તે હીનપુણ્ય સૂઈ ગયો. ૧૪૯

એવામાં તેજ નગરમાં રહેલા શત્રુમર્દન રાજાની મદનકંદળી નામે
રાણી હતી, તે ત્યાં આવીને તેને શય્યાપર સૂતેલો કામદેવ માની લઈ ભક્તિ-
થકી તેના સર્વ અંગમાં ફરસીને તેને પૂજવા લાગી. ૧૫૦-૧૫૧

આ રીતે રાણી કામદેવને પૂજીને પોતાના ઘરે પહોંચી. હવે બાળ
કુમાર તેના સંસ્પર્શના યોગે મૂઢ બની ગયો. ૧૫૨

તે વિચારવા લાગ્યો કે, એ સ્ત્રી મને શી રીતે મળે? એમ ચિંત-
વતો તે થોડા પાણીમાં જેમ માછલું તરફડે તેમ દુઃખિત થઈ રહ્યો. ૧૫૩

એટલામાં તે બાળકના માફક ચેનચાળા કરતા તે બાળકુમારને તે
સ્થળે રહેતા વ્યંતરે પકડયો. ૧૫૪

— — — — —
 બાલ સ્તાવચ્ચ તત્રત્ય, વ્યંતરેણ ન્યવધ્યત. ૧૫૫

અપાત્યત મહીપીઠે, સર્વાંગીણ મયાત્યત,
 બહિ રક્ષેપિ લોકેભ્ય, સ્તદ્વૃત્તં ચ ન્યવેદ્યત. ૧૫૬

તતો ગાઢતરં પ્રાર્થ્ય, વ્યંતરા ન્મધ્યબુદ્ધિના,
 લોકૈ શ્ચ મોચિતો બાલો, નિન્યે ચ નિજમંદિરે. ૧૫૭

મધ્યબુદ્ધિ મથો બાલો, ડપ્રાક્ષીદ્ વંધો કિમુ ત્વયા,
 વ્યુદૈક્ષિ વાસમવના, નિર્યાતી કાપિ નાયિકા. ૧૫૮

સ પ્રાહા દર્શિં યદ્યેવં, હે ભ્રાત સ્તર્હિં કસ્ય સા,
 સ સ્માહા ત્રૈવ ભૂપસ્ય, દેવી મદનકંદલી. ૧૫૯

તદા કળ્યા વદદ્ બાલઃ, કથં સા માદૃશા મિતિ,
 મધ્યમેન તદાકૂતં, જ્ઞાત મુક્તં ચ તં પ્રતિ. ૧૬૦

તેણે તેને પલંગપરથી જમીનપર પાડ્યો, તેના સર્વ અંગે તાડના કરી અને બાહરે લોકોમાં તેનું સંબંધુ લોપાળું ફેડાયું. ૧૫૫

ત્યારે મધ્યમબુદ્ધિએ તથા લોકોએ બહુ બહુ પ્રાર્થના કરીને તેને તે વ્યંતર પાસેથી છોડાવીને ઘરે આણ્યો. ૧૫૬

હવે બાળ મધ્યમબુદ્ધિને પૂછવા લાગ્યો કે હે ભાઈ, તે તે વાસલ-વનથી નીકળતી કોઈ સ્ત્રી જોઈ કે કેમ? ૧૫૭

મધ્યમબુદ્ધિ બોલ્યો કે હા જોઈ, ત્યારે તે બોલ્યો કે, ત્યારે ભાઈ કહે કે તે કોની સ્ત્રી હતી? ત્યારે મધ્યમબુદ્ધિએ કહ્યું કે, તે અહીં રહેલા રાજાની મદનકંદળી નામે રાણી હતી. ૧૫૮-૧૫૯

તે સાંભળી બાળ બોલ્યો કે, તે મારા જેવાની ક્યાંથી હોય? આમ બોલવાપરથી મધ્યમબુદ્ધિ તેનો આશય ચેતી જઈ કહેવા લાગ્યો,—૧૬૦

બ્રાતઃ કેય મવિદ્યા તે, યદેવં તપ્પસે કિમ્,
ઘ્વયા ધુનૈવ વ્યસ્મારિ, યત્ કૃચ્છ્રેણા સિ મોચિતઃ ૧૬૧

ત ઞ્હુત્વા બાલકો જહ્ને, કઞ્જલ શ્યામલાનનઃ
અયોગ્યો ય મિતિ જ્ઞાત્વા, મધ્યમો મૌન પાશ્રયત્. ૧૬૨

ઇતશ્ચા સ્તમિતે સૂર્યે નિઃસૃત્ય નિજમંદિરાત્
ગંતું પ્રવૃત્તે બાલો, મિસુખં નૃપવેશ્મનઃ ૧૬૩

બ્રાતૃ સ્નેહ વિમૂઢાત્મા, મધ્ય સ્તત્પૃષ્ઠતો લગત્,
કેનાપિ પુરુષેણા થ, બાલૌ વધ્યત નિશ્ચલં. ૧૬૪

મક્ષિપ્ત આરટન્ વ્યોમ્નિ, તતો મધ્ય સ્ત મન્વગાત્,
રે રે ક યાસિ યાસીતિ, પ્રાપ્તઃ પ્રાપ્ત ઇતિબ્રુવન્. ૧૬૫

ગૃહીતબાલઃ સ પુમાન્, ક્ષણેના મૂ દર્શનઃ,
બ્રાતૃ પ્રાપ્ત્યાશયા મધ્ય, સ્તયાપિ વલે નહિ. ૧૬૬

કે હે ભાઈ, આ તને શી બલા વળગી છે કે, જેથી તું આમ દુઃખી થાય છે. શું તું ભૂલી ગયો કે હમણાંજ તને બહુ મેહેનતે છોડવ્યો છે. ૧૬૧

તે સાંભળીને બાળ કાળું મેશ જેવું મુખ ધરવા લાગ્યો, ત્યારે મધ્યમ કુમાર તેને અયોગ્ય બાળી મૌન રહ્યો. ૧૬૨

એવામાં સૂર્ય આશ્રમતાં તે બાળ પોતાના ઘરથી નીકળી તે રાજના ઘર તરફ ચાલતો થયો. ૧૬૩

ત્યારે ભાઈના સ્નેહથી મુંઝાઈને મધ્યમ કુમાર તેની પાછળ પડ્યો. હવે કોઈક પુરૂષ આવી તે બાળને મજબૂત બાંધી રડતો ને રડતો આકાશમાં ફેંક્યો, ત્યારે “અરે ક્યાં બંધ છે પકડો પકડો” એમ બોલતો મધ્યમ કુમાર તેની મદદે આવી પહોંચ્યો. ૧૬૪-૧૬૫

એટલામાં તો તે પુરૂષ બાળને પકડી અદ્રષ્ટ થઈ ગયો, છતાં મધ્યમ કુમાર ભાઈની શોધ કરવાની આશાથી પાછો નહિ વળ્યો. ૧૬૬

બંધ્રમન્ સપ્તમે ચાન્હિ, પુરં પ્રાપ કુશસ્થલં,
નોદંતે માત્ર મપ્યાપ, સ્વાનુજસ્ય પરં ક્વચિત્. ૧૬૭

તતો શ્રાવ્યવિયોગાર્ત્તઃ, કંઠવદ્ધશિલો વટે,
પતન્ નંદન સંજ્ઞેન, રાજપુત્રેણ વારિતઃ ૧૬૮

પૃષ્ઠશ્ચ નંદનાયા સ્વ્યત્, તં વૃત્તાંત મશેષતઃ,
સ ઝઙ્ગે ભદ્ર યદ્યેવં, તર્હી ણ્ટં સિદ્ધવત્ તવ. ૧૬૯

(તથાહિ)

હરિશ્ચંદ્રો નૃપો ત્રા સ્તિ, સ ચા રિભિ રભિદ્રુતઃ,
સેચરં રતિકેલ્યાણ્યં, મિત્રં પ્રોચે કૃતાંજલિઃ ૧૭૦

સલ્લે કુરુ તથા શત્રુ, વિધાતં સ્યા યથા મમ,
તતો નૃપાય સ દદૌ, વિદ્યાં શત્રુ વિધાતિર્ની. ૧૭૧

હવે તે મધ્યમ કુમાર રખડતો રખડતો સાતમે દહાડે કુશસ્થળપુરમાં
આવી પહોંચ્યો, પણ તેણે કોઈ સ્થળે પોતાના ભાઈને એકે સમાચાર ન
મેળવ્યો. ૧૬૭

ત્યારે તે ભાઈના વિયોગથી પીડાઈને ગળામાં પથ્થર બાંધી ફૂવામાં
પડવા તૈયાર થયો, એટલામાં તેને નંદન નામના રાજા કુમારે અટકાવ્યો. ૧૬૮

આદ નંદનના પૂછવાથી તેણે તેને બધી હકીકત સંભળાવી, એટલે
નંદને તેને કહ્યું કે, જો એમ છે તો, સિદ્ધના માફક તારું ઇષ્ટ થયું
બાધુ. ૧૬૯

તે આ રીતે કે,

અહીં હરિશ્ચંદ્ર નામે રાજા છે, તેને દુશ્મનો દબાવવા લાગ્યા, એટ-
લે તેણે પોતાના મિત્ર રતિકેલિ નામના વિદ્યાધરને પ્રણામ કરી વીનતી કરી
કે, હે મિત્ર! તું કોઈ રીતે મારા શત્રુનો વિદાત થાય તેમ કર, ત્યારે તેણે
રાજાને શત્રુ વિદાતની વિદ્યા આપી. ૧૭૦-૧૭૧

તતઃ ષાળ્માસિકી રાજા, પૂર્વ સેવા મચીકરત્,
અધુના વર્તતે ભદ્ર, સાધનાવસરઃ સ્વલુ. ૧૭૨

તતો હોમાર્થ માનીત, આકાશે રતિકેલિના,
ઇતો છમે દિને કોપિં, પુમાન્ લક્ષણ લક્ષિતઃ ૧૭૩

પોષં પોષં તદંગામૃક, પલલૈ સ્તર્પણાપરઃ
વિદ્યાં માસાઘ રાટ્ ચક્રે, પશ્ચાત્સેવાં દિનાષ્ટકં. ૧૭૪

રાજા ધુના તુ રક્ષાર્થ, મર્પિતો સ્તિ મમેવ સઃ,
મધ્યમઃ પ્રાહ યદ્યેવં, તર્હિ તં દર્શયા શુ મે. ૧૭૫

તેના વ્યદર્શિ ચર્માસ્થિ, શેષાંગ મુપલક્ષ્ય તં,
મધ્યો યાચત કારુણ્યાત્, સોપિ ચાસ્મૈ સમાર્પયત્. ૧૭૬

ઉક્ત શ્ચ મધ્યમ સ્તેન, રાજદ્રૌહ મિદં નનુ,
ઇતો પસર શીઘ્રં મો, આત્માનં રક્ષિતા સ્મ્યહં. ૧૭૭

ત્યારે રાજાએ તેની છ માસ લગીની પૂર્વ સેવા પૂરી કરી છે, અને હવે તેની સાધના કરવાનો અવસર પ્રાપ્ત થયો છે. ૧૭૨

તેથી હોમ કરવા માટે રતિકેલિ વિદ્યાધર આજથી આઠમા દિવસ-પર કોઈક લક્ષણવાન પુરૂષને આકાશ માર્ગે લાવેલો છે. ૧૭૩

તેના અંગના લોહી અને માંસવડે ખૂબ તર્પણ કરીને રાજા વિદ્યાને પ્રસન્ન કરી તેની આઠ દિન સૂધીની પશ્ચાત્સેવા કરનાર છે. ૧૭૪

તે માણસને હાલ તેની રક્ષા કરવા માટે રાજાએ મનેજ સોંપેલ છે, ત્યારે મધ્યમ બોલ્યો કે, જો એમ હોય તો તે મને જલદી બતાવ. ૧૭૫

ત્યારે તેણે હાડપિંજર બનેલો તે બતાવ્યો, એટલે તેને આલખીને મધ્યમ કુમાર કડ્ડણ લાવી તેના પાસેથી માગવા લાગ્યો, એટલે તેણે તેને તે હવાલે કર્યો. ૧૭૬

છતાં તેણે મધ્યમને કહ્યું કે, આ કામ રાજદ્રોહ છે, માટે અહીંથી તું જલદી દૂર થા-હું મારો પોતે બચાવ કરીશ. ૧૭૭

મહાપ્રસાદ ઇત્યુક્ત્વા, વાલ માદાય સૌં જસા,
મીતમીતો પચક્રામ, ક્રમાત્ પ્રાપ સ્વપત્તનં. ૧૭૮

કથંકથ મપિ પ્રાપ, વલિતાં વાલક સ્તતઃ,
આશ્વ્ય ભંદનવ ન્મધ્ય, વુદ્ધેઃ સ્વં વૃત્ત મુચ્ચકેઃ ૧૭૯

મનીષ્યપિ તદા તત્રા, ગમ છોકાનુવૃત્તિતઃ,
તત્કુહ્યાં તરિતો શ્રૌષી, ત્સર્વ વાલવિચેષ્ટિતં. ૧૮૦

તત સ્ત માહ હે આતઃ, કથિતં તે મયા પુરા,
યદેષઃ સ્પર્શનઃ પાપઃ, સર્વદોષનિકેતનં. ૧૮૧

વાલો પ્યજલ્પ દદ્યાપિ, યદિ તા માયતેક્ષણાં,
પ્રાપ્ત્યુયાં કોમલસ્પર્શાં, ત ન્મે દુઃખં ન કિંચન. ૧૮૨

દદ્યૌ મનીષી ત ચ્છુત્વા, હી વાલો યં વરાકઃ,
નૈવો પદેશમંત્રાણાં, કાલ દષ્ટુ ઇવો ચિતઃ ૧૮૩

ત્યારે મધ્યમ કુમાર તેનો ઉપકાર માની આજને લઈ, બીતો, બીતો,
જલદી ત્યાંથી નીકળી, અનુક્રમે પોતાના શહેરમાં આવ્યો. ૧૭૮

પછી, બાળ જેમ તેમ કરી કાંઈક બળવાળો થયો, એટલે નંદનની
માફકજ તેણે મધ્યમ કુમારને પોતાની સઘળી હકીકત કહી. ૧૭૯

આ વખતે મનીષિ કુમાર પણ લોકાનુવૃત્તિથી ત્યાં આવી પહોંચ્યો,
અને તેણે પડદા પાછળ રહીને, સઘળું આજનું બ્યાન સાંભળ્યું. ૧૮૦

પછી મનીષિ કુમાર તેને કહેવા લાગ્યો કે, હે ભાઈ ! તને મેં અ-
ગાઉથી ચેતવ્યું હતું કે, આ સ્પર્શન પાપિષ્ઠ અને બધા દોષનું ઘર સમાન
છે. ૧૮૧

બાળ બોલ્યો કે, હવે પણ જો તે લાંબા નેત્રવાળી કોમલાંગી સ્ત્રીને
પામું તો, આ બધું દુઃખ ભૂલી જઈ. ૧૮૨

તે સાંભળી મનીષિ વિચારવા લાગ્યો કે, દિલગીરીની વાત છે કે,
આ બિચારો બાળ કાળા સર્પે દંશેલાની માફક ઉપદેશ મંત્રને ઉચિત નથી. ૧૮૩

(કિંચ)

एकं हि चक्षु रमलं सहजो विवेक,
स्तद्वद्भि रेव सह संवसति द्वितीयं,
एतद्वयं भुवि न यस्य स तत्त्वतो य-
स्तस्या प्यमार्ग चलने खलु को पराधः १८४

મધ્યબુદ્ધિ રથો ત્યાપ્ય, પ્રોક્ત સ્તેન વચસ્વિના,
કિં ત્વયાપિ વિનષ્ટવ્યં, વિલગ્નેના સ્ય પૃષ્ઠતઃ ૧૮૫

મનીષિણ મસૌ પ્રોચે, પદ્મકોશી કૃતાંજલિઃ,
અદ્યમમૃતિ વાલસ્ય, સંગો ત્યાજિ મયાનધ. ૧૮૬

इदानीं माश्रयिष्यामि, वृद्धमार्गानु गामितां,
जलांजलि मलं दास्ये, सकल क्लेश संहतेः १८७

જે માટે કહેલું છે કે,

સ્વાભાવિક વિવેક એ એક નિર્મળ ચક્ષુ છે, અને વિવેકિઓની સાથે સોળત એ બીજી ચક્ષુ છે. જગત્માં જેને એ બે ચક્ષુ નહિ હોય તે પરમાર્થે આંધળોજ નાણવો; માટે તેવો પુરૂષ જો ઉલટે માર્ગ ચાલે, તો, તેમાં તેનો શો વાંક છે? ૧૮૪

હવે, મનીષિએ મધ્યમબુદ્ધિને ઊઠાવીને કહ્યું કે, આ બાળની પૂઠે વળગા રહીને શું હવે તારે પણ વિનષ્ટ થવું છે કે કેમ? ૧૮૫

ત્યારે બાળ પદ્મકોશના માફક અંજલિ જોડી, મનીષિને કહેવા લાગ્યો કે, હે પવિત્ર બંધુ! હું આજથી માંડી આ બાળની સોળત છોડી દઉં છું. ૧૮૬

હવેથી હું વૃદ્ધના માર્ગનેજ અનુસરીશ કે જેથી, સકળ કલેશને જલાંજલિ આપવા સમર્થ થઈ શકીશ. ૧૮૭

વૃદ્ધાનુગો ભવિષ્યં ચે, જ્વ મિવા હં પુરાપિ હિ,
અસહિષ્યે તદા આત, નૈવં કૈશવજ્ઞાં દશાં. ૧૮૮

તે ધન્યા પુણ્યભાજ સ્તે, યેદિ વૃદ્ધાનુગાઃ સદા,
યદ્વા વૃદ્ધાનુગામિત્વં, સ્વયં સિદ્ધં વ્રતં સતાં. ૧૮૯

વિપશુ રૂચૈઃ સ્થેયં પદ મનુવિધેયં ચ મહતાં—
મિયા ન્યાયયા વૃત્તિ, મૈલિન મસુભંગે પ્યસુકરં,
અસંતો ના ખ્યથ્યાઃ સુદૃદપિ ન યાચ્યસ્તનુધનઃ—
સતાં કેનો દિષ્ટં વિષમ મસિધારાવ્રત મિદં. ૧૯૦

પરં મમાપિ ધન્યત્વં, કિંચના વ્યાપિ વિચ્રતે,
યદ હં ત્વ મિવા ભૂવં, વૃદ્ધમાર્ગાનુગામુકઃ. ૧૯૧

જે હું તારા માફક અગાઉથીજ વૃદ્ધાનુસારી રહ્યો હોત, તો, હે
ભાઈ ! હું આવી કલેશ ભરેલી દશાને નહિ પામત. ૧૮૮

જેઓ હુમેશાં વૃદ્ધાનુસારી રહે છે, તેમને ધન્ય છે અને તેઓજ પુ-
ણ્યશાળી છે, અથવા તો વૃદ્ધાનુસારિપણું એ સત્પુરુષોનું સ્વયંસિદ્ધ વ્રતજ
હોય છે. ૧૮૯

જે માટે કહેલું છે કે,

વિપદ્ યડતાં હિમ્મત રાખવી, મહા પુરુષોના માર્ગને અનુસરવું,
ન્યાય ભરેલી રીતે વૃત્તિ મેળવવી, પ્રાણુ જતાં પણ ભુંડું કામ નહિ કરવું,
અસત્ પુરુષોની પ્રાર્થના નહિ કરવી, અને ઓછા ધનવાળા મિત્રને પણ નહિ
યાચવું, એ રીતે તરવારની ધાર સમાન સખત વ્રત પાળવાનું સજ્જનોને
કોણે દર્શાવ્યું હશે ? (અર્થાત્ તેઓ પોતાના સહજ સ્વભાવથીજ એ વ્રત
પાળે છે.) ૧૯૦

પરંતુ આજથી હું પણ કાંઈક ધન્ય ગણાઉં કે જેથી, હવે હું
તારા માફક વૃદ્ધાનુસારી થયો છું. ૧૯૧

(કિંચ)

રાગાદિભિઃ સમં યાતિ, શાંતિ સ્મરહુતાશનઃ
 ઘત્તે પ્રસન્નતાં સ્વાંતં, ધ્રુવં વૃદ્ધાનુગામિનાં. ૧૯૨
 અહો માતેવ હિતકૃદ્, દીપિકેવા યદર્શિની,
 વિનેત્રી ગુરુવાણીવ, પુંસાં વૃદ્ધાનુગામિતા. ૧૯૩
 માતાપિ વિકૃતિં યાયાત્, કદાચિ દૈવયોગતઃ,
 નપુન વૃદ્ધસેવે યં, કદાપિ વિહિતા સતી. ૧૯૪
 વૃદ્ધ વાક્યમૃત સ્યંદ, સુંદરે તસ્ય માનસે,
 જ્ઞાનરાજ મરાલી યં, સુસ્થિરાં સ્થિતિ મશ્રુતાં. ૧૯૫
 યો વૃદ્ધમંડલીં મંદો, નુપાસ્યેવ સમીહતે,
 તત્ત્વં વિજ્ઞાતુ મત્યુથૈઃ સ ઇચ્છે દ્રમનં કરૈઃ ૧૯૬
 વૃદ્ધોપદેશતિગ્માંશુ, પ્રાપ્ય યસ્ય મનોવુજં,
 ન પ્રાવોધિ કથં તત્ર, ગુણલક્ષ્મી સમાશ્રયેત. ૧૯૭

વળી વૃદ્ધાનુસારિ પુરૂષોનો જેમ રાગદ્રેષ મંદ પડે છે તેમ કામાગ્નિ
 પણ શાંત પડે છે અને ખરેખર તેમનું મન પ્રસન્ન રહે છે. ૧૯૨

વૃદ્ધાનુગામિતા માતાની માફક હિત કરનારી છે, દીપિકાની માફક
 પરમાર્થ બતાવનારી છે, અને ગુરુવાણીની માફક સીધે માર્ગે દોરનારી છે. ૧૯૩

કદાચિત્ દૈવયોગે માતા વિકાર પામે, પણ આ વૃદ્ધસેવા કદાપિ વિ-
 કાર પામતી નથી. ૧૯૪

વૃદ્ધ વાક્યરૂપ અમૃતના ઝરણથી સુંદર રહેલા મનરૂપ માનસ સ-
 રોવરમાં જ્ઞાનરૂપ રાજહંસ રૂડી રીતે નિવાસ કરે છે. ૧૯૫

જે મંદબુદ્ધિ વૃદ્ધોની મંડળીની ઉપાસના કર્યા વગરજ તત્ત્વ જાણુ-
 વા ઇચ્છે તે જાણે કિરણો પકડીને ઊડવા ઇચ્છે છે. ૧૯૬

વૃદ્ધોના ઉપદેશરૂપ સૂર્યને પામી કરીને જેનું મનરૂપી કમળ વિ-
 કાશિત થયું નથી ત્યાં ગુણ લક્ષ્મી શી રીતે વાસો કરે? ૧૯૭

કથં તસ્ય વરાકસ્ય, પાપપંકઃ પ્રહીયતાં,
વૃદ્ધવાગ્વારિભિ ર્યેન, નાત્મા પ્રાક્ષાલિ કર્હિચિત્. ૧૯૮

વૃદ્ધોપજીવિનાં પુંસાં, કરસ્થા એવ સંપદઃ,
કિં કદાપિ વિષીદંતિ, ફલૈઃ કલ્પદ્રુભાજિનઃ ૧૯૯.

વૃદ્ધોપદેશ વોહિત્યૈઃ, સત્કાષ્ટૈ ગુણયંત્રિતૈઃ,
તીર્યતે દુસ્તરો પ્યેષ, ભવિકૈ રાગસાગરઃ ૨૦૦

મિથ્યાત્વાદિ નાપોત્તુંગ, શ્રંગભંગાય કલ્પતે,
દેહિનાં વૃદ્ધસેવોત્થ, વિવેક કુલિશો હ્યયં. ૨૦૧

નૃણાં તિમિસ્ર મશ્રાંતં, ક્ષાયિતે ક્ષણમાત્રતઃ,
વૃદ્ધાનુસેવયા નૂનં, પ્રભયે વ પ્રભાપતેઃ ૨૦૨

એકૈવ વૃદ્ધસત્સેવા, સ્વાતિવૃષ્ટિ નિપેતુષી,
સ્વાંતશુક્તિપુ જંતૂનાં, પ્રમૂતે મૌક્તિકં ફલં. ૨૦૩

જેણે પોતાના આત્માને વૃદ્ધ વાણીરૂપ પાણીથી પખાડ્યો નથી, તે
સંક જનનો પાપ પંક શી રીતે ઊતરે? ૧૯૮

વૃદ્ધને અનુસરનારા જનોને હથેલીમાં સંપદા મળે છે; કેમકે કલ્પ-
વૃક્ષપર ચડી બેઠેલા જનોને શું કોઈ વેળા ફળો મેળવવાનાં વાંખા પડે? ૧૯૯

વૃદ્ધોપદેશ જહાજ સમાન છે, તેમાં સત્પણરૂપ કાષ્ટ છે, તે ગુણરૂપ
દોરડાથી બાંધેલ છે. તેનાવડે લબ્યજનો દુસ્તર રાગસાગરને તરી પાર ઊતરે
છે. ૨૦૦

વૃદ્ધ સેવાથી પ્રાપ્ત થએલ વિવેકરૂપ વજ્ર પ્રાણિઓના મિથ્યાત્વા-
દિક પર્વતોને તોડવા સમર્થ થાય છે. ૨૦૧

સૂર્યની પ્રભાના માફક વૃદ્ધ સેવાથી માણસોનું અસાનરૂપી અધકાર
ક્ષણવારમાં નાશ પામે છે. ૨૦૨

એકલી વૃદ્ધ સેવારૂપ સ્વાતિની વૃષ્ટિ પડતી થકી પ્રાણિઓના મન-
રૂપી શીષોમાં સહગુણરૂપી મોતીઓ પેદા કરે છે. ૨૦૩

વિશ્વવિદ્યામુ ચાતુર્યં, વિનયેષ્વ તિકૌશલં,
કલર્યતિ ગતક્લેશં, વૃદ્ધસેવાપરા નરાઃ ૨૦૪

શરીરાહાર સંસાર, કામભોગેષ્વપિ સ્ફુટં,
વિરજ્યતિ નરઃ સિપં, વૃદ્ધૈ સ્તત્ત્વે પ્રવોધિતઃ ૨૦૫

જ્ઞાનધ્યાનાદિ શૂન્યોપિ, વૃદ્ધાન્ યદિ મહીયતે,
વિલંબ્ય ભવકાંતારં, તદા યાતિ મહોદયં. ૨૦૬

કુર્વે ન્નપિ તપ સ્તીવ્રં, વિદ ન્નપ્યશ્વિલં શ્રુતં,
ના સાદયતિ કલ્યાણં, ચે દ્વૃદ્ધા નવમન્યતે. ૨૦૭

ન ત લ્લોકે પરં ધામ, ન ત ત્સૌખ્ય મસંહિતં,
યદ્ વૃદ્ધ વરિવસ્યાકૃ, ત્રાપ્નોતિ પુરુષઃ ક્ષણાત્. ૨૦૮

યા માપ્ય જાયતે નૃણાં, સ્વપ્નેપિ નહિ દુર્ગતિઃ,
ચિરં વિજયતાં સૈષા, વૃદ્ધપાદાનુગામિતા. ૨૦૯

વૃદ્ધ સેવામાં તત્પર રહેનાર માણસો તમામ વિદ્યાઓમાં ચતુર થાય છે, અને, વિનય ગુણમાં વગર મહેનતે કુશળતા મેળવે છે. ૨૦૪

વૃદ્ધ જનોએ તત્વને સમજાવેલો પુરૂષ શરીર-આહાર-અને કામ-લોગોમાં પણ ઝટ વિરક્ત થઈ શકે છે. ૨૦૫

જ્ઞાન ધ્યાનાદિકથી રહિત છતાં પણ, જે વૃદ્ધાને પૂજે છે, તે સંસારરૂપ અટવી ઉલ્લાસીને મહોદય પામે છે. ૨૦૬

તીવ્ર તપ કરતો થકો તથા બધું શાસ્ત્ર લખતો થકો, પણ જે વૃદ્ધોની અવજા કરે તે કશું કલ્યાણ મેળવી શકતો નથી. ૨૦૭

લોકમાં એવું કોઈ ઉત્તમ ધામ નથી, તથા એવું કોઈ અખંડ સુખ નથી કે જે વૃદ્ધ સેવા કરનાર પુરૂષ મેળવી શકે નહિ. ૨૦૮

જેને પામીને માણસોને સ્વપ્નમાં પણ દુર્ગતિ થતી નથી, તે વૃદ્ધાનુસારિતા ચિરંકાળ વિજયમાન રહેા. ૨૦૯

एवं तस्य वचः श्रुत्वा, मनीषी मोदमेदुरः
 स्वं धामा गम देशोपि, धर्मकर्मरतो भवत्. २१०
 बाल स्त्वंवां कुमित्राभ्यां, प्रेर्यमाणो मुहुर्मुहुः,
 शत्रुमर्दनराट् सौधं, प्रदोषे गा दुराशयः २११
 तदा मंडन शालायां, देवी मदनकंदली,
 आत्मानं મંડયં ત્યાસીદ્, વિવિધૈ વૈરવર્ણકૈઃ ૨૧૨
 स पापो दैवयोगेना, विश द्रासगृहे द्रुतं,
 अस्वाप्सी नृपशय्याया, महो स्पर्श इति ब्रुवन्. २१३
 इतश्च नृप मायांतं, दृष्ट्वा बालो भयाकुलः,
 शय्यातो न्यपतद् भूमौ, ज्ञાત શ્વાસૌ મહીભુજા. ૨૧૪
 कुद्धो राट् स्वनरं प्रोचे, रे रे एष नराधमः,
 सौधे त्रैव कदर्थ्यो हि, सर्वा मपि तमस्विनी. २१५

આ રીતે મધ્યમ કુમારનાં વચ્ચનો સાંભળી મનીષિ કુમાર બહુ રાજી થયો થકો પોતાના મુકામે આવ્યો, અને આ મધ્યમ કુમાર પણ ધર્મ પરાયણ થયો. ૨૧૦

હવે બાળ માતા અને કુમિત્રવડે વારંવાર પ્રેરાયો થકો દુષ્ટાશય બનીને, રાત પડતાં, શત્રુમર્દન રાજાના મહેલમાં ગયો. ૨૧૧

તે વેળા મદનકંદળી રાણી મંડનશાળામાં રહી, પોતાને વિવિધ તરેહની વાનકીથી શણગારતી હતી. ૨૧૨

હવે તે પાપિષ્ઠ બાળ દૈવયોગે વાસધરમાં ઝટ દઇ છુસી ગયો, અને રાજાની સુવાણી શર્યા જોઇ તેપર સૂઈ ગયો. ૨૧૩

એટલામાં રાજાને આવતો જોઇ, બાળ ભયભીત થઇ, શર્યાથી નીચે ફૂટી પડ્યો, તે રાજાના બાણવામાં આવ્યો, એટલે રાજા ક્રોધિત થઇ પોતાના માણસને કહેવા લાગ્યો કે, આ નીચ માણસને આખી રાત આજ મકાનમાં રાખ આપો. ૨૧૪-૨૧૫

તત સ્તેન નિવદ્ધો સૌ, સ્તંભે દંભોલિકંટકે,
ઉત્સિક્ત સ્તપ્તતૈલૈ શ્ચ, કશાભિ રતિતાઢિતઃ ૨૧૬

અંગુલ્યગ્રેષુ વિક્ષિપ્તા, સ્તસ્યા યસ્યશલાકિકાઃ,
ક્રંદતો સ્ય ભરાકસ્ય, સા યયૌ સકલા નિશા. ૨૧૭

પ્રાતઃ ક્રુદ્ધનૃપાદેશાત્, તસ્યા રક્ષક પૂરુષાઃ,
આરોપયન્ સ્વરેડકર્ણે, ચૂર્ણેઘૌરિક પુદ્રકં. ૨૧૮

શિરોઘૃત કલિંજં ચ, નિવપત્ર સ્વજાંચિતં,
કશ્ચિત્ કેશેષુ દગ્રેથ, મલ્લૂક મિવ લુબ્ધકઃ ૨૧૯

જઘાના ન્ય શ્વપેદાભિ, ભૂતા તં મિવ માંત્રિકાઃ,
યષ્ટયા ન્યો તાઢ્યદ્ ગેહ, પ્રવિષ્ટ મિવ કુવકુરં. ૨૨૦

એવં વિઢંબના પૂર્વે, ભ્રામયિત્વા સ્થિલે પુરે,
પાદપે સાય મુદંબધ્ય, પુરારક્ષો વિશ્વ પુરં. ૨૨૧

ત્યારે તેણે તેને પકડીને વજૂના કાંટાવાળા થાંભલામાં બાંધ્યો, તપા-
વેલા તેલથી તેને સીંચ્યો તથા તાબણાથી તેને તાડ્યો. ૨૧૬

તેની આંગળીઓના ટેરવાઓમાં લોખંડની શળીયો ખસેલી. એ રીતે
વિટંબના પાખી, તે આખી રાત બાળે રડતાં રડતાં પસાર કરી. ૨૧૭

પ્રભાતે કોપેલા તે રાખના હુકમથી તેના આ રક્ષકો તેને ચૂના અને
ગેરૂત તિલક કરી, માથાપર કાળીશું બંધાવી, ગળે લીંબડાના પાનની માળા
પહેરાવી, કાન કાપેલા ગધેરાપર ચડાવ્યો. પછી કોઈકે તેને શિકારી જેમ રીં-
છને જેંચે તેમ, વાળો પકડી જેંચવા લાગ્યો, કોઈકે-ભૂત વળગેલાને ભૂવો
થપાટો લગાવે તેમ, થપાટો લગાવવા લાગ્યો; અને કોઈકે ઘરમાં પેઠેલા કૂ-
તરાને જેમ મારે તેમ, તેને લાકડીઓ મારવા લાગ્યો. ૨૧૮-૨૧૯-૨૨૦

આ રીતે વિટંબનાપૂર્વક આખા શહેરમાં ભ્રમવાળીને સાંજે તેને આડ-
માં ફાંસે લટકાવીને તે આ રક્ષકો શહેરમાં દાખલ થયા. ૨૨૧

અથો દૈવનિયોગેન, શ્રુતિત સ્તસ્ય પાશકઃ,
પતિત શ્ચ ક્ષિતો બાલઃ, ક્ષણાત્ સંપ્રાપ્ત ચેતનઃ ૨૨૨

સ્વમંદિરે ક્ષનૈ રાગાત્ પ્રચ્છન્ન સ્તસ્થિવાન્ સદા,
ગાઢ મીલ્યા નરેન્દ્રસ્ય, ન નિર્યાતિસ્મ કુત્રચિત્. ૨૨૩

ઇતશ્ચ તત્પુરોદ્યાને, સ્વવિલાસાદ્યે વરે,
પ્રબોધનરતિ નામ, મુર્નીદ્રઃ સમવાસરત્. ૨૨૪

ઉદ્યાન પાલક મુલાત્, શ્રુત્વા ગુર્વાગમં મુદા,
અધિષ્ઠિતઃ સ્વયા માત્રા, મનીષ્યા હાસ્ત મધ્યમં. ૨૨૫

સોપિ બાલં હઠેનાપિ, સમાહૂય ત્રયો વ્યથ,
તત્રો ધ્યાનવરે જગ્મુ, મૂરિકૌતુક સંકુલે. ૨૨૬

પ્રમોદશે સ્વરાભિચયે, ચૈત્યે તત્ર જિનેશિતુઃ,
વિંશં યુગાદિદેવસ્ય, ન તૌ મધ્યમનીષિણો. ૨૨૭

હવે દેવયોગે તેનો કાંસો તૂટી જતાં તે બાળ જમીનપર પડ્યો, અને થોડીવારમાં તેને શુદ્ધિ આવી, એટલે તે ધીમે ધીમે ચાલી ઘરે આવી છુપાઈ રહ્યો. કેમકે રાજાની બીકથી બાહર નીકળતોજ નહિ. ૨૨૨-૨૨૩

એવામાં તે નગરના સ્વવિકાસ નામના ઉત્તમ ઉદ્યાનમાં પ્રબોધનરતિ નામે મુર્નીદ્ર પધાર્યા. ૨૨૪

ત્યારે ઉદ્યાન પાળકના મુખથી શુદ્ધુ આગમન સાંભળી, હર્ષિત થઈ, પોતાની મા સાથે રહીને, મનીષિ કુમારે મધ્યમને પણ સાથે બોલાવ્યો. ૨૨૫

તે મધ્યમ કુમારે વળી હઠ કરીને બાળને સાથે બોલાવ્યો, એમ ત્રણે જણ તે ઘણા કૌતુકથી ભરેલા ઉદ્યાનમાં ગયા. ૨૨૬

ત્યાં પ્રમોદશેખર નામના જિનેશ્વરના ચૈત્યમાં યુગાદિ દેવની પ્રતિમાને મધ્યમ કુમાર અને મનીષિ નમ્યા, બાદ દેવની દક્ષિણ બાજુએ રહેલા

દેવ દક્ષિણ ભાગસ્થં, તૌ નત્વા તં મુનીશ્વરં,
શુદ્ધં શુશ્રુવતુ ધર્મં, કર્મમર્મ પ્રદર્શનં. ૨૨૮

અંબા કુમિત્ર દોષેણ, સ બાલઃ શૂન્યમાનસઃ,
ગુરં ગ્રામ્ય ઇવા નત્વા, આત્રોઃ પાર્શ્વે મુપાવિશત્. ૨૨૯

ઇતશ્ચ જિનસદ્રક્ત, સુબુદ્ધિ સચિવેરિતઃ,
સમં મદનકંદલયા, ચૈત્યે તત્રા ગમ ન્તૃપઃ ૨૩૦

નત્વા જિનં ગુરં શ્રાપિ, રાજા શ્રૌષીત્ મુદેશનાં,
સુબુદ્ધિ સ્તુ જિનાધીશં, સ્તોતુ મિત્યં પ્રચક્રમે. ૨૩૧

જય દેવાધિદેવા ધિ, વ્યાધિવૈધુર્યનાશન,
સર્વદા સર્વ દારિદ્રય, મુદ્રા વિદ્રાવણક્ષમ. ૨૩૨

અગમ્ય પુણ્ય કારુણ્ય, પળ્યાપળ વૃષધ્વજ,
જય સંદેહસંદોહ, શૈલદંભોલિ સંનિભ. ૨૩૩

તે મુનીશ્વરને નમીને, કર્મના મર્મને બતાવનારી શુદ્ધ ધર્મની દેશના સાંભળવા લાગ્યા. ૨૨૭-૨૨૮

પરંતુ, બાળ કુમાર માતા અને કુમિત્રના દોષે કરીને, ગામડીયાની માફક શૂન્ય મનથી જરા નમીને, ભાઈઓના પડખે બેઠો. ૨૨૯

એટલામાં જિનેશ્વરના ખરા ભક્ત સુબુદ્ધિ મંત્રીની પ્રેરણાથી રાજા મદનકંદણી સાથે તે ચૈત્યમાં આવ્યો. ૨૩૦

તે રાજા જિન અને ગુરૂને નમી, દેશના સાંભળવા લાગ્યો. અને સુ-બુદ્ધિ મંત્રી નીચે મુજબ જિનેશ્વરને સ્તુતિ કરવા લાગ્યો. ૨૩૧

હે દેવાધિ દેવ ! આધિવ્યાધિની વિધુરતાને નાશ કરનાર, સર્વદા સર્વ પ્રકારના દરિદ્રપણાની છાપને ગાળવા સમર્થ, અગણિત પવિત્ર કારુણ્યરૂપ પ-ણ્યના આપણુ (હાટ) સમાન, વૃષભના લાંછનને ધરનાર, સંદેહરૂપ પર્વતને ભાંગવા વજ્ર સમાન, આકરા કષાયરૂપ સંતાપને સમાવવા અમૃત સમાન,

સ્ફુરત્કષાય સંતાપ, સંપાત શમનામૃત,
જય સંસારકાં તાર, દાવ પાવક પાવન. ૨૩૪

સદાસદાગમાં ભોજ, વિવોધનદિન પ્રભું,
નત્વા ન ત્વા ભવે ભાવિ, ભવિનઃ પતનં સ્વલુ. ૨૩૫

યે દેવ દેવ ગંભીર, નાભે નાભેય ભૂરિભિઃ,
ત્વદ્ગુણૈઃ સ્વં નિયચ્છંતિ, તે મુક્તાઃ સ્યુ મહાદ્ભુતં. ૨૩૬

દેવ ત્વન્નામ સન્મંત્રો, યેષાં ચિત્તે ચકાસ્તિ ન,
મોહસર્પવિષં તેષાં, કથં યાતુ ક્ષયં ક્ષણાત્. ૨૩૭

પરિસ્પૃશંતિ યે નિત્યં, ત્વદીયં પદપંકજં,
તેષાં તીર્થેશ્વરત્વાદિ, પદવી ન દવીયસી. ૨૩૮

નમઃ સદર્શનજ્ઞાન, વીર્યાનં દમયાય તે,
અનંત જંતુ સંતાન, ત્રાણપ્રવળ ચેતસે. ૨૩૯

સંસારરૂપ અટવીને બાળવા દવાનળ સમાન, પવિત્રાત્મા તું જયવાન્ રહે.
૨૩૨-૨૩૩-૨૩૪

સર્વદા સદાગમરૂપ કમળને વિકાશિત કરવા સૂર્ય સમાન, તમને ન-
મવાથી ભવિષ્ય સંસારમાં પડતાં અટકે છે. હે દેવના દેવ ! ગંભીર નાભિ-
વાળા, નાભિ રાબના પુત્ર, તારા ઘણા ગુણોથી જેઓ પોતાને બાંધે છે, તેઓ
ઉલટા મુક્ત થાય છે, એ આશ્ચર્યની વાત છે. હે દેવ ! તારા નામરૂપી સન્મંત્ર
જેના ચિત્તમાં ચમકતો નથી, તેમને લાગેલું 'મોહરૂપી સર્પતું' વિષ શી રીતે
જિતરી શકે ? ૨૩૫-૨૩૬-૨૩૭

હે દેવ ! જેઓ તારા ચરણકમળને નિત્ય દ્રશ્ય છે, તેમને તીર્થેકર-
પણા વગેરેની પદવી વધારે દૂર રહેતી નથી. સચ્ચક્ દર્શન-જ્ઞાન-વીર્ય-અને આ-
નંદમય અને અનંત જીવોના રક્ષણ કરવામાં ચિત્ત રાખનાર તમાને નમસ્કાર

एवं युगादि तीर्थेशं, ये स्तुवंति सदा नराः—
देवैर्द्रष्टव्यं स्ते, प्राप्नुवंति महोदयं. २४०

इति तीर्थपतिं स्तुत्वा, सचिवेशः प्रमोदभाक्,
नत्वा च सूरिपादाब्ज, मश्रौषी देशना मिति. २४१

यथा नरा स्त्रिया ज्ञेया, जघन्योत्तम मध्यमाः
तेषु च प्रथमे रक्ताः, स्पर्शने दुःखदायके. २४२

समतावर्त्तिनो मध्याः, सदा तद्विष उत्तमाः
क्रमेण नरकस्वर्ग, शिवाख्यगतिगामिनः २४३

मनीषि मध्यराजाद्या, स्तत् શ્રુત્વા ભાવિતા મૃશં,
બાલ સ્ત્વેકમના સ્તસ્થૌ, પડ્યન્ મદનકંદલીં. ૨૪૪

मिश्रांवा प्रेरणाद् देव्याः, संमुखं सं प्रधावितः,
अये सएव बालो य, मित्यूचे कुपितो नृपः २४५

થાઓ. આ રીતે યુગાદિ જિનને જે માણસો સદા સ્તવે છે, તેઓ દેવે'દ્રના સમૂહને વંદનીય થઈ મહોદય પામે છે. ૨૩૮-૨૩૯-૨૪૦

આ રીતે તીર્થકરને સ્તવીને, મંત્રીશ્વર હર્ષ સાથે સૂરિના ચરણે ન-
મી, આ રીતે દેશના સાંભળવા લાગ્યો. ૨૪૧

(દેશના.)

માણસો ત્રણ પ્રકારના થાય છે—અધમ, મધ્યમ અને ઉત્તમ. તેઓ-
માં જેઓ અધમ હોય છે તેઓ દુઃખદાયક સ્પર્શનમાં રકત રહે છે, જેઓ
મધ્યમ હોય છે તેઓ વચગાળે રહે છે, અને જેઓ ઉત્તમ હોય છે તેઓ
સ્પર્શનના હમેશા દુઃખમન રહે છે. અધમ નરકમાં જાય છે, મધ્ય સ્વર્ગમાં જાય
છે અને ઉત્તમ મોક્ષમાં જાય છે. ૨૪૨-૨૪૩

આ દેશના સાંભળી મનીષિ કુમાર મધ્યમ કુમાર અને રાજા વગેરે
ભાષે ભાવિત થયા. છતાં જાણ તો એક મનથી મદનકંદળી તરફ જ નેતો

તતો રાજમયા જ્ઞઃ, કામાવેશઃ સ બાલકઃ

નશ્યન્ મનગતિ ધૂમૌ, ન્યપત વ્રતચેતનઃ ૨૪૬

અથ રાજા ગુરુઃ પૃષ્ઠઃ, કિં પુમા નેષ દૃશઃ,

પ્રૌઢ સ્પર્શન દોષેને, ત્યૂચે સૂરિ રપિ સ્ફુટં. ૨૪૭

ધરાધીશઃ પુનઃ પ્રોચે, માવ્ય સ્ય કિં મતઃ પુરઃ

ગુરુઃ પ્રાહ ક્ષણા દેષ, કૃચ્છ્રાત્ પ્રાપ્સ્યતિ ચેતનાં. ૨૪૮

ઇતો નશ્યન્ કર્મપૂર, ગ્રામાસન્ન સરોવરે,

શ્રમસ્થિન્ન શરીર થ, સ્નાનાથૈ ષ નિર્મક્ષ્યતિ. ૨૪૯

તત્ત્વ સ્નાનકૃતે પૂર્વ, પવતીર્ણી સ્વપાકિકાં,

સ્પૃશ જ્ઞેકેન વાણેન, ચંડાલેન હનિષ્યતે. ૨૫૦

નરકેષુ તતો મંતા, તત સ્તિર્યક્ષ્વ નંતશઃ,

ભૂયોપિ નરકેષ્વેવં, અમિષ્યત્યેષ સંસૃતૌ. ૨૫૧

રહ્યો. એટલામાં કુભિત્ર અને માની પ્રેરણાથી ફરીને તે રાણી સામે ઢોડ્યો, એટલે રાજા કોપીને બોલ્યો કે, અરે! આ તો તેજ બાળ છે. ત્યારે રાજાથી બીને તે કામાવેશી બાળ નાસવા માંડ્યો, તે નાસતો નાસતો થાકી જઈને ભૂમિપર બેશુદ્ધ થઈ પડ્યો, ૨૪૪-૨૪૫-૨૪૬

હવે રાજાએ ગુરૂને 'પૂછ્યું' કે, આ પુરૂષ આવો કેમ છે? ગુરૂએ ખુલ્લું કહ્યું કે આકરા સ્પર્શનના દોષે કરી એ એવો થયો છે. ૨૪૭

રાજા ફરીને બોલ્યો કે, આતું આગળમાં શું થનાર છે? ગુરૂ બોલ્યા કે, ક્ષણવાર પછી એ જેમ તેમ કરી ચેતના પામી, ઈહાંથી નાશી, કર્મપૂર ગામના નજીક રહેલા તળાવમાં થાક્યો પાક્યો થકો નહાવા ઊતરશે. ત્યાં સ્નાન કરવા પૂર્વે ઊતરેલી ચંડાળણને અડકતાં, તેને (ઊપર રહેલો) ચંડાળ એક બાણથી મારી નાખશે. ત્યાંથી તે નરકમાં જશે ત્યાંથી અનંતીવાર તિર્યચ થઈ, ફરી નરકમાં જશે, એમ સંસારમાં ભટક્યા કરશે. ૨૪૮-૨૪૯-૨૫૦-૨૫૧

શ્રુત્વેતિ મંત્રિણં પ્રોચે, નૃપતિઃ ક્રોધદુર્દરઃ
મો મો નિર્વાસય સિમ્નં, મદેશાત્ સ્પર્શનં હ્યમું. ૨૫૨

વ્યાધુઘ્ન યદિવા ગચ્છેત્, તદા લોહવિનિર્મિતે,
યંત્રે ક્ષિપ્ત્વા તથા પિષ્યા, ઘથાયં મશ્મસા દ્ધવેત્. ૨૫૩

અથ સ્પષ્ટ મમાષિષ્ટ, સૂરિ મો મનુજાધિપ,
નાં તરંગ જનધ્વંસે, વાહ્યોપાયઃ પ્રવર્ત્તે. ૨૫૪

વમાષે ધૂપતિ ધૂયો, મક્તિત સ્તં ગુરું પ્રતિ,
સ્વામિ ન્નુપાયઃ ક સ્તર્હિ, પ્રોચે નૂચાનપુંગવઃ. ૨૫૫

જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર, તપઃ સંતોષ લક્ષણં,
સુયંત્ર મપ્રમાદાઘ્યં, સાધવો વા હંતિ યત્. ૨૫૬

તદેવાં તરવૈરીમ, ધ્વંસે પંચાનનાયતે,
અદૃષ્ટ પારસંસાર, વાર્દ્ધેઃ પ્રવહનાયતે. ૨૫૭

એમ સાંભળીને, રાજા ભારે ક્રોધ ધરી મંત્રિને કહેવા લાગ્યો કે હે મંત્રિ ! આ સ્પર્શનને ઝટપટ મારા દેશમાંથી કહાડી મૂકો. કદાચ પાછો વળી આવે તો લોહાની ઘાણીમાં નાખી એલું પીલો કે ખાખ થઈ જાય. ૨૫૨-૨૫૩

ત્યારે, સૂરિ બોલ્યા કે, હે નરેન્દ્ર ! અંતરંગ શત્રુને જીતવામાં બાહ્યના ઉપાય આલી શકતા નથી. ૨૫૪

ત્યારે રાજા ફરીને ભક્તિ સાથે ગુરૂને પૂછવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિન્ ! ત્યારે બીજો કયો ઉપાય છે ? ત્યારે પૂર્ણ જ્ઞાની ગુરૂ બોલ્યાઃ—

જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર તપ સંતોષરૂપ અપ્રમાદ નામનું યંત્ર જેને સાધુઓ ફેરવે છે, તેજ અંતરંગ શત્રુરૂપ હાથીનો ધ્વંશ કરવામાં સિંહનું કામ કરે છે, અને અપાર સંસારસાગરમાં પ્રવહણુની ગરજ સારે છે. ૨૫૫-૨૫૬-૨૫૭

યતિ ધર્મક્રિયાસક્તૌ, તત્ શ્રુત્વા નૃપ મધ્યમૌ,
સમ્યક્ત્વ મૂલ મનઘં, યદિધર્મ સમાશ્રિતૌ. ૨૬૮

ગાઠં વિજ્ઞપયામાસ, મનીષી તુ મુનીશ્વરં,
ભગવન્ દેહિ મે દીક્ષાં, ભવાંભો નિધિ મંથિની. ૨૬૯

વત્સ મા સ્મ પ્રમાદી સ્ત્વ, મેવમુક્તે ચ સૂરિણા,
તતો મનીષિણં પ્રોચે, રાજા વિસ્મિતમાનસઃ ૨૬૦

પ્રસીદ મદ્ગૃહં હોહિ, મુદં દેહિ ક્ષણં ચ મે,
યેના હં તે મહાભાગ, કુર્વે નિઃક્રમણોત્સવં. ૨૬૧

તતો રાજાનુવૃત્ત્યૈષ, યયૌ નૃપનિકેતનં,
યદાનો રાજા આનંદં, તત્રા સ્થાત્ સપ્તવાસરીં. ૨૬૨

દિના તતો ઇમે ચા નિહ કૃતસ્તાન વિલેપનઃ,
આમુક્ત રત્નાલંકારઃ સદશાં શુકશોભિતઃ ૨૬૩

ત્યારે તે સાંભળીને, યતિધર્મ પાળવામાં અશક્ત રહેલા રાજા અને
મધ્યમ કુમાર સમ્યક્ત્વમૂળ નિર્મળ શ્રાવકધર્મ સ્વીકારતા હવા. ૨૫૮

પણ મનીષિ કુમાર તો તે મુનીશ્વરને આગ્રહથી વીનવવા લાગ્યો કે,
હે ભગવન્! મને તમે સંસાર સમુદ્ર તારનારી દીક્ષાજ આપો. ૨૫૯

ત્યારે સૂરિ બોલ્યા કે હે વત્સ! એમાં આલસ્યજ કર નહિ, બાહ
રાજા વિસ્મય પામી, મનીષિને કહેવા લાગ્યો કે, મહેરબાની કરી, મારા ઘરે
પધારો, અને મને ક્ષણભર રાજી કર, કે જેથી, હે મહાભાગ, હું તારું નિ-
ષ્ક્રમણોત્સવ કરું. ૨૬૦-૨૬૧

ત્યારે રાજાની અનુવૃત્તિથી તે રાજાનાં ઘરે ગયો, ત્યાં રાજાને આનં-
દિત કરતો થકો સાત દિવસ રહ્યો. આઠમે દિને સ્નાનવિલેપન કરી, મોતીના
અલંકાર પહેરી, ઝરીના છેડાવાળા વસ્ત્રો પહેરી, ઉત્તમ રથ કે જેમાં રાજા

પ્રધાન સ્યંદના રૂઢઃ સારથી ભૂત ભૂપતિઃ,

જંગમઃ કલ્પશાસ્ત્રીવ, દદ દાન મનુત્તરં. ૨૬૪

વીજયમાન શ્રામરાખ્યાં, શ્વેતચ્છત્રેણ રાજિતઃ,

વૈતાલિકૈઃ સ્તૂયમાન, તિવિઙ્ગત સંસ્તવઃ ૨૬૫.

અત્યદ્ભુત ગુણગ્રામ, રામણીય કરંજિતૈઃ,

તદૈવોપગતૈ દેવૈઃ, સ્તૂયમાનઃ સુરેન્દ્રવત. ૨૬૬

નિષાદિ સાદિ પાદાતિ, રથિકામાત્ય મધ્યમૈઃ,

અન્વીયમાનઃ સ પ્રાપ, સ્થાનં મૂરિપવિત્રિતં. ૨૬૭

(પંચમિઃ કુલકં)

તતો રથા ત્સમુત્તીર્ય, મનીષી પાતકા દિવ,

પ્રમોદ શેખરામિશ્ય, ચૈત્ય દ્વારે સ્થિતઃ ક્ષણં. ૨૬૮

અત્રાંતરે નૃપસ્યાપિ, મનીષિ ચરિતં મુદા,

પરિભાવયતઃ સમ્યક્, નિર્મલેનાં તરાત્મના. ૨૬૯

સારથિ થઈ બેઠો તેનાપર ચડી, જંગમ કલ્પવૃક્ષના માફક ઉત્કૃષ્ટ દાન દેતો થકો, બે આમશેથી વીજતો થકો, શ્વેત છત્રથી શોભતો થકો, ભાટ ચારણો-વડે, ફઠ પ્રતિજ્ઞપણા માટે સ્તવાતો થકો, અને તેના અતિ અદ્ભુત ગુણોથી રંજિત થઈને, તેજ વખતે આવી પહોંચેલા દેવોવડે ઈંદ્રની માફક વખણાતો થકો, તે કુમાર ઘણા ઘોડાવાળા, હાથીવાળા, પાયદળ, રથવાળા, તથા અમા-ત્ય અને મધ્યમના સંઘાતે સૂરિથી પવિત્ર રહેલા તે સ્થાનમાં આવી પહોંચ્યો. ૨૬૩-૨૬૪-૨૬૫-૨૬૬-૨૬૭

પછી, રથથી ઊતરીને પાતકથી ઊતર્યો હોય તેમ, તે પ્રમોદશેખર નામના ચૈત્યના દરવાજે ક્ષણવાર ઊભો રહ્યો. ૨૬૮

એવામાં રાજાને પણ મનીષિનું ચરિત્ર સમ્યક્ રીતે, નિર્મળ અંતઃક-રણથી વિચારતાં થકાં, ચારિત્ર પરિણામ ઉત્પન્ન થયો કે, જે ધર્મરૂપ કલ્પ-

ચારિત્ર પરિણામો ભૂત, કર્મકલ્પ વારિદઃ,
અહો વૃદ્ધાનુગામિત્વં, દેહિનાં સર્વકામધુક્. ૨૭૦ (યુગ્મં)

તતઃ સુબુદ્ધ્ય માત્યાય, દેવ્યૈ મધ્યમબુદ્ધયે,
સામંતેભ્ય શ્ર્ચ ભૂનાથો, નિજાભિપ્રાય માણ્યત. ૨૭૧

અંચિત્યત્વા ચ મહતાં, સંનિધેઃ સુનિધે રિવ,
સર્વોપિ જાતચારિત્ર, પરિણામા સ્ત મૂચિરે. ૨૭૨

સાધુ સાધૂ હિતં દેવ, યુક્ત મેત દ્વવાદૃશાં,
સંસારે હ્યત્ર નિઃસારે, ના ન્ય ચ્ચારુ વિવેકિનાં. ૨૭૩

વય મપ્યે ત દેવે હ, કર્તુ મીહામહે પ્રભો,
તદ્ શ્રુત્વા મુમુદે રાજા, કેકીવાં ભોધરધ્વનિ. ૨૭૪

રાજચિન્હાર્પણા દ્રાજ્યે, કૃત્વા પુત્રં મુલોચનં,
તતો નૃપાનુગાઃ સર્વે, પ્રાવિશન્ જિનમંદિરે. ૨૭૫

વૃક્ષને વધારવા મેઘ સમાન ગણાય છે. આ રીતે જીવો વૃદ્ધાનુગામિપણું, પ્રા-
ણિઓના સર્વે મનવાંછિત પૂરવા કામધેનુ સમાન થાય છે. ૨૬૯-૨૭૦

ત્યારે રાજાએ તે વાત સુબુદ્ધિ અમાત્યને, રાણીને, મધ્યમ કુમારને,
તથા સામંતોને જણાવી. ૨૭૧

ત્યારે નિધાનની માફક મહંત મુરૂધોની સોબતનાં કૃપા પણ અચિ-
ત્ય હોવાથી, બધાને ચારિત્ર લેવાનો પરિણામ થયો એટલે તેઓ બોલ્યા કે,
હે રાજન્ ! તમે બહુજ સાડું કહ્યું, તમારા જેવાને એ યુક્તજ છે, કારણ કે
આ અસાર સંસારમાં વિવેકિ જનો માટે જીનું કશું સાડું નથી. ૨૭૨-૨૭૩

અમે પણ હે પ્રભુ ! એમજ કરવા માગીએ છીએ; તે સાંભળીને મોર
જેમ મેઘની ગર્જના સાંભળી રાજ થાય, તેમ રાજ રાજ થયો. ૨૭૪

પછી રાજા સુલોચનને રાજ્યચિન્હો આપી, રાજ્યમાં સ્થાપિત કરી,
તે બધાની સાથે જિનમંદિરમાં આવ્યો. ૨૭૫

જિનં સંપૂજ્ય સૂરિભ્યઃ, કથિતં તૈઃ સ્વ ચિંતિતં,
સાધુ સાધુ મહાભાગા, ઇતિ પ્રોવાચ તાન્ ગુરુઃ ૨૭૬
તતઃ પ્રવચનોક્તેન, વિધિના સૂરિણા સ્વયં,
તે સર્વે દીક્ષિતા એવં, ચા ન્વશિષ્યતં સાદરં. ૨૭૭

(તથાહિ)

ચત્વારિ પરમાંગાનિ, દુર્લભાની હ જન્મિનાં,
માનુષત્વં શ્રુતિઃ શ્રદ્ધા, સંયમે વીર્યં મુત્તમં. ૨૭૮
એનાં સમગ્રસામગ્રીં, સંપ્રાપ્ય કથમપ્ય હો,
ભવદ્દિ નૈહિ કર્તવ્યઃ, પ્રમાદો ત્ર મનાગપિ. ૨૭૯
તત સ્તૈઃ પ્રણતૈઃ સર્વે, જંજલ્પે સૂરિસંમુખં,
એવ મેત દિતીં જ્ઞામઃ, કુર્મઃ પૂજ્યાનુશાસનં. ૨૮૦
પ્રહૃષ્ટૈઃ સ્થવિરર્ષિભ્ય, સ્તે સર્વે પ્યથ સૂરિભિઃ,
અર્પિતા આર્યિકાભ્ય સ્તુ, સાધ્વી મદનકંદલીં. ૨૮૧

ત્યાં જિનેશ્વરને પૂજી, તેઓએ ગુરુને પોતપોતાનો અભિપ્રાય કહ્યો,
એટલે ગુરુ બોલ્યા કે, હે મહાભાગ ! તમે ઘણું સાડું કરો છો. ૨૭૬

પછી સિદ્ધાંતમાં કહેલી વિધિથી ગુરુએ પોતાને હાથે તેમને દીક્ષા
આપીને, આદર સાથે આ પ્રમાણે શીખામણ આપીઃ—૨૭૭

જંતુઓને આ જગતમાં ચાર પરમ અંગ મળવાં અતિ દુર્લભ છે. એક
મનુષ્યપણું બીજું ધર્મ શ્રવણ ત્રીજું શ્રદ્ધા અને ચોથું સંયમમાં ઉત્તમ વીર્ય. ૨૭૮

આ સકળ સામગ્રીને બહુ મુશ્કેલીએ તમે મેળવી છે, માટે તમારે
હવે લગાર પણ પ્રમાદ નહિ કરવો. ૨૭૯

ત્યારે તે બધા નમેલા રહી સૂરિના સામે બોલ્યા કે, તમારી આજ્ઞા
પ્રમાણુ છે, અમે એમજ કરવા ઇચ્છીએ છીએ. ૨૮૦

આચાર્યે હર્ષિત થઇ, તે બધાને સ્થવિર ઋષિઓને સોંપ્યા, અને મ-
દનકંદળી સાધ્વીને આર્યાઓને સોંપત કરી. ૨૮૧

કાલં વિદ્વત્ય ભૂયાંસ, માગમોક્તેન વર્ત્મના,
પર્યંતકાલે સંપ્રાપ્તે, વિધાયા રાધના વિધિ ૨૮૨

સર્વેપિ વિમલધ્યાનાઃ, પ્રતનૂભૂત કર્મકાઃ,
મધ્યમાચા ગતાઃ સ્વર્ગે, મનીષી તુ શિવં યયૌ. ૨૮૩

વાલસ્ય તુ યદાદિષ્ટં, મદંતૈર્ભાવિ ચેષ્ટિતં,
ત તથૈવા સ્થિલં જજ્ઞે, નાન્યથા મુનિભાષિતં. ૨૮૪

एवं वृद्धानुगत्य प्रगुण गुण जुषो मध्यवृद्धे विशुद्धं-
श्लोकं कुंदेदुशुभ्रं त्रिदिवशिव फलं धर्मकर्मा यवेत्य,
भो भव्या दुःख क्लृप्त क्षय दवदहने पुण्यकदांबुदामे-
संपत्संपत्ति बीजे सकलगुणकरे धत्त यत्नं तदत्र. ૨૮૫

(इति मध्यमबुद्धि चरितं समाप्तं)

તેઓ આગમની રીતે ઘણો કાળ વિચરીને અંતકાળે આરાધનાની વિધિ સાચવી નિર્મળ ધ્યાનથી કર્મને હલકા કરી મધ્યમ કુમાર વગેરે સ્વર્ગે પહોંચ્યા અને મનીષિ કુમાર મુક્તિએ પહોંચ્યો. ૨૮૨-૨૮૩

હવે ગુરૂએ બાળના માટે જે ભવિષ્ય વાત કહી હતી, તે સઘળી તે-મજ થઈ, કેમકે, મુનિ જનનું ભાષિત અન્યથા થઈ શકતું નથી. ૨૮૪

આ રીતે વૃદ્ધાનુગપણાદ્ય ગુણ ધરનાર મધ્યમબુદ્ધિ કુમારનું ધર્મ કર્મ કરવાથી, સ્વર્ગ અને મોક્ષ મુખનું ફળ આપનાર એવું કુંદના કૂલ અને ચંદ્ર જેવું સ્વચ્છ યશ સાંભળીને, હે ભગ્ને, દુઃખદાયક ધાસને બાળવા દહન સમાન, પુણ્યદાયક કંદને વધારવા મેઘ સમાન, સંપદાદાયક પાકની પેદાશના બીજ સમાન અને સકળ ગુણ પેદા કરનાર આ વૃદ્ધાનુગપણાદ્ય ગુણમાં-યત્ન કરો. ૨૮૫

આ રીતે મધ્યમબુદ્ધિનું ચરિત્ર સમાપ્ત થયું.

અષ્ટાદશઃતમ ગુણ.

ઉક્તો વૃદ્ધાનુગ ઇતિ સસદશો ગુણ, સાંપ્રત મષ્ટાદશં વિન-
યગુણ મધિકૃત્યા હ.

વૃદ્ધાનુગપણાર્પ સતરમો ગુણ કહ્યો, હવે અઢારમા વિ-
નયગુણની બાબત કહે છે.

(મૂલ ગાથા.)

વિણઓ સઠ્ઠગુણાણં—

મૂલં સન્નાણદંસણાઈણં;

સુક્ખસ્સય તે મૂલં—

તેણ વિણઓ ઇહ પસત્થો. ૨૫

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

વિનય એજ સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન વગેરે સઘળા ગુણોનું
મૂળ છે; અને તે ગુણો જ સુખનાં મૂળ છે, તેથી આ જગોએ
વિનીતને પ્રશસ્ત ગણ્યો છે. ૨૫

(ટીકા.)

વિનીયતેડપનીયતે વિલીયતે વા અષ્ટપ્રકારં કર્મ્મ યેનસ વિનય ઇતિ
સામયિકી નિરુક્તિઃ ।

વિશેષે લઇ જવાય એટલે કે દૂર કરી શકાય, અથવા નાશ કરી
શકાય, આઠ પ્રકારના કર્મ જેનાવડે તે વિનય કહેવાય, એમ સમય સંબંધી
અર્થાત્ જિનસિધ્ધાંતની નિરૂક્તિ છે.

(ઉક્તંચ)

જમ્હા વિણયઈ કર્મ્મં, અઠવિહં વાઝરંત મુક્કસાયં,
તમ્હા ડ વયંતિ વિઝ, વિણડ ત્તિ વિલીણ સંસારા,

જે માટે અહ પ્રકારનું ચાતુરંત (ચાર ગતિના કારણ સંસારનું કારણ) કહેલું કર્મ દૂર કરે છે. તેથી સંસારને વિલીન કરનાર વિદ્વાનો તેને વિનય કહે છે.

સ પુનર્દર્શન-^૧જ્ઞાન-^૨ચારિત્ર-^૩તપ-^૪ઔપચારિક-^૫ભેદાત્ પંચધા,

તે દર્શન વિનય, જ્ઞાન વિનય, ચારિત્ર વિનય તપ વિનય અને ઔપચારિક વિનય, એવા ભેદોથી કરીને પાંચ પ્રકારે છે.

(તથા ચોક્તં)

દંસણ નાણ ચરિત્તે, તવે ય તહ ઓવયારિણે ચેવ,
મુક્કલ્લત્થ મેસ વિણઓ, પંચવિહો હોઈ નાયવ્વો. ૧
દવ્વાઈ સદહંતે, નાણેણ કુણંતયંમિ કજ્જાઈ,
ચરણં તવં ચ સમં, કુણમાણો હોઈ તવ્વિણઓ. ૨
અહ ઓવયારિઓ પુણ, દુવિહો વિણઓ સમાસઓ હોઈ,
પઠિરુવ જોગજુંજણ, તહય અણાસાયણા વિણઓ. ૩
પઠિરુવો સ્વલુ વિણઓ, કાઈયજોગેય વાય-માણસિઓ,
અઠ ચડવિહ હુવિહો, પરુવણા તસ્સિ મા હોઈ. ૪

(તેનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે.)

દર્શનમાં, જ્ઞાનમાં, ચારિત્રમાં, તપમાં, અને ઔપચારિક એમ મોક્ષના અર્થે પાંચ પ્રકારનો વિનય કહેલો છે. (૧)

દ્રવ્યાદિક પદાર્થની શ્રદ્ધા કરતાં, દર્શન વિનય કહેવાય છે, તેમનું જ્ઞાન મેળવ્યાથી જ્ઞાન વિનય થાય છે, ક્રિયા કરતાં ચારિત્ર વિનય બોલાય છે, અને સમ્યક્ રીતે તપ કરતાં તપ વિનય થાય છે. ૨

હવે ઔપચારિક વિનય સંક્ષેપમાં બે પ્રકારે છે:—એક પ્રતિરૂપ યોગ યુજનરૂપ, અને બીજો અનાશાતના વિનય. ૩

પ્રતિરૂપ વિનય પાછો ત્રણ પ્રકારનો છે:—કાયિક, વાચિક, અને માનસિક. ત્યાં કાયિક આઠ પ્રકારનો છે, વાચિક ચાર પ્રકારનો છે, અને માનસિક બે પ્રકારનો છે—તેની પ્રરૂપણા આ રીતે છે:—૪

અઢમુઢાળં અંજલિ, આસનદાળં અભિગ્ગહકિર્કય,
મુસ્સસણ અણુમચ્છણ, સંસાહણ કાય અઢવિહો. ૫

દિય મિયઅ ફરુસવાઈ, અણુવાઈ માસિવાઈઓ વિણઓ,
અકુસલમણો નિરોહો, કુસલમણોદીરણં ચેવ. ૬

પઢિરુવો સ્વલુ વિણઓ, પરાણુવિત્તિમઈઓ મુણેયવ્વો,
અપ્પઢિરુવો વિણઓ, નાયવ્વો કેવલીણં તુ. ૭

એસો મે પરિકીહઓ, વિણઓ પઢિવત્તિ લક્ષણો તિવિહો,
વાવન્ન વિહિવિહાણં, ચિંતિ અણા સાયણા વિણયં. ૮

કાયિક વિનયના આઠ પ્રકાર આ રીતે છે:—ગુણવાન્ જનને ઊઠી સામા જવું તે અભ્યુત્થાન, તેના સામે હાથ ઝેડી ઊભા રહેવું, તે અંજલિ-બંધ, તેમને આસન આપવું તે આસનપ્રદાન, તેમની ચીજ વસ્તુ લઈ ઠેકાણે રાખવી, તે અભિગ્રહ, તેમને વંદન કરવું તે કૃતિકર્મ, તેમની આજ્ઞા સાંભળવા તૈયાર રહેવું, તે શુશ્રૂષા, તેમની પાછળ જવું તે અનુગમન, અને તેમની પગચાંપી કરવી તે સંસાધન.

વાચિક વિનયના ચાર પ્રકાર આ રીતે છે:—હિતકારી બોલવું, મિત (અપ પૂરતું) બોલવું, અપરૂષ (મધુર) બોલવું, અને અનુપાતિ (અનુસરતું) બોલવું.

માનસિક વિનયના બે પ્રકાર આ રીતે છે:—અકુશળ મનનો નિરોધ કરવો, અને કુશળ મનની ઉદ્દીરણા કરવી—અર્થાત્ ભુંડું નહિ ચિંતવવું અને ભણું ચિંતવવું. ૫-૬

આ રીતે પ્રતિરૂપ વિનયપરની અનુવૃત્તિમય છે. કેવળજ્ઞાનિ અપ્રતિરૂપ વિનય કરે છે. ૭

આ રીતે પ્રતિપત્તિરૂપ ત્રણ પ્રકારનો વિનય કહ્યો. હવે અનાશાતના વિનયના બાવન પ્રકાર છે; તે આ રીતે છે:—૮

તિત્થયર સિદ્ધ કુલગણ, સંઘકિરિય ધમ્મનાણ નાણીણં,
આયરિય થેરુ વજ્ઞાય, ગણીણ તેરસ પયાયાઈ. ૯

અણા સાયણા ય મત્તી, બહુમાણો તહય વત્ત સંજણો,
તિત્થયરાઈ તેરસ, ચડગુણા હંતિ વાવન્ના. ૧૦

તીર્થંકર, સિદ્ધ, કુળ, ગણ, સંઘ, કિયા, ધર્મ, જ્ઞાન, જ્ઞાની, આચાર્ય, સ્થવિર, ઉપાધ્યાય, અને ગણી એ તેર પદની આશાતના કરવાથી દૂર રહેવું, ભક્તિ કરવી, બહુ માન કરવું, તેમજ પ્રશંસા કરવી એમ ચાર પ્રકારે તેર પદ ગણતાં બાવન પ્રકાર થાય છે. ૯-૧૦

एवंविधश्च विनयः सर्वगुणानां मूलं वर्तते.

આવા પ્રકારનો વિનય સર્વ ગુણોતું મૂળ રહેલ છે.

तथाचोक्तं

વિણઓ સાસણે મૂલં, વિણીઓ સંજઓ મહે,
વિણયાડ વિપમુક્કસ્સ, કઓ ધમ્મો કઓ તવો.

વિનયજ જિન શાસનતું મૂળ છે, માટે સંયત સાધુએ વિનીત થવું
એછયે, કારણ કે, વિનયથી રહિત જનને ધર્મ અને તપ શેના હોય.

कतमाना मित्याह—सज्ञान दर्शनादीनां

સર્વ ગુણો કયા તે કહે છે કે, સમ્યક્ જ્ઞાનદર્શન વગેરે ગુણો તેમતું
મૂળ વિનયજ છે.

उक्तंच

વિણયા નાણં, નાણાડ, દંસણં, દંસણાડ ચરણં તુ,
ચરણાહિંતો મુક્કલો, મુક્કલે મુક્કલં અણા વાહં.

વિનયથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે, જ્ઞાનથી દર્શન પ્રાપ્ત થાય છે, દર્શનથી
ચારિત્ર પ્રાપ્ત થાય છે, ચારિત્રથી મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે, અને મોક્ષ પ્રાપ્ત
થતાં અનંત અવ્યાખ્યાય સુખ પ્રાપ્ત થાય છે.

તતઃ કિ મિત્યાહ—ચકારસ્ય પુનઃ શબ્દાર્થસ્યૈ વં યોગ—સ્તે પુન
ર્ગુણા મોક્ષસ્ય મૂલં—સમ્યગ્ દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગં ઇતિ વ-
ચનાત.

તેથી શુ' થાય તે કહે છે—ચકાર પુનર્ શબ્દના અર્થે વાપરેલ છે, તે
આવી રીતે બેડવો કે, તે વળી ગુણો મોક્ષનું મૂળ છે, કારણ કે, સમ્યગ્દર્શન
જ્ઞાન અને ચારિત્ર એજ મોક્ષનો માર્ગ છે, એમ કહેલું છે.

તેન હેતુના વિનીતઃ ઇહ ધર્માધિકારે પ્રશસ્તઃ શ્લાઘિતઃ, ભુવનકુમારવત્.

તે કારણે વિનીત પુરુષજ આ ધર્માધિકારમાં પ્રશસ્ત કહેતાં વખા-
ણેલો છે. ભુવન કુમારની માફક.

(તત્કથાનકં ચૈવં)

સુઙ્ગાણિયં સુપત્તાં, કુસુમં વ સમત્થિં ઇત્ય કુસુમપુરં,
ધણઓ વિવ મૂરિધણો ધણઓ નામેણ તત્થ નિવો. ૧

આસિ પડમેસયસ્સ વ, પડમા પડમાવર્ઘિં પિયા તસ્સ,
પુત્તો ય ભુવણ તિલઓ, તિલઓ ઇવ સેસપુરિસાણ. ૨

ભુવનતિલક કુમારનું કથાનક આ પ્રમાણે છે.

શુચિપાણિજ (પવિત્ર પ્રાણીથી પેદા થએલ) અને સુપત્ર (સારી
પાંખડીવાળાં) કુસુમ (ફૂલ) જેવું શુચિપાણિજ (સારા વેપારવાળું) અને
સુપાત્ર (સારા લોકોવાળું) ઇહાં કુસુમપુર નામે નગર હતું, ત્યાં ધનદ
(કુબેર) ના માફક બહુ ધનવાળો ધનદ નામે રાજા હતો. ૧

તેની પત્નેશય (શ્રી કૃષ્ણ) ની જેમ પદ્મા સ્ત્રી હતી, તેવી પદ્માવતી
નામે રાણી હતી. તેમનો શેષ જનોમાં તિલક સમાન ભુવનતિલક નામે પુત્ર
હતો. ૨

તસ્સ ય રૂવાઈ ગુણાળ, જઈવિ ઉવમાપયં ઇમે હુજ્જા,
મયણાઈણો પસિદ્ધા, વિણયગુણો અણુવમો તહવિ. ૩

સો કાલંમિ સુહેળં, ઉજ્જાય મહન્નવાડ ગિળ્હેઈ,
વિણઓળઓ કલાઓ, જલપહલીઓ જલહરુ વ્વ. ૪

તેણય વિણયગુણેળં, જણિઓ વિજ્જાગુણો ઉ સો તસ્સ,
જો અમરસુંદરીણવિ, મુહાઈં મુહલાઈં કાસી ય. ૫

અન્નદિણે સો રાયા, અત્થાણ સમાઈ જાવ આસીણો,
ચિટેઈ તાવ દિટેળ, વિત્તિણા એવ વિન્નતો. ૬

સામિય રયણત્થલપુર, પહુણો સિરિ અમરચંદનરવણો,
ચિટઈ પહાણપુરિસાં, વાહિં કો તસ્સ આણ્સો. ૭

તે કુમારના રૂપાદિક ગુણો કામદેવાદિકના સમાન હતા, પણ તેનો વિનયગુણ તો અનુપમજ હતો. ૩

તે કુમાર અવસર પ્રાપ્ત થતાં, મહા સમુદ્રમાંથી મેઘ જેમ જળ ભરેલી વાદળીઓ ગ્રહણ કરે તેમ, વિનયનમ્ર રહીને, ઉપાધ્યાયરૂપ મહા સમુદ્ર પાસેથી કળાઓ ગ્રહણ કરવા લાગ્યો. ૪

તેના તેવા વિનય ગુણથી કરીને, તેને એવી વિદ્યા પ્રાપ્ત થઈ કે, જેથી તેણે દેવાંગનાઓના મુખને પણ મુખર બનાવ્યાં; અર્થાત્ તેઓ તેના વખાણ કરવા તત્પર થઈ. ૫

એક દિવસે રાજા આસ્થાન સભામાં બેઠેલો હતો, તેવામાં હર્ષ પામેલો વેત્રિ (ક્ષારપાળ) તેને આ રીતે વીનવવા લાગ્યો. ૬

તે બોલ્યો કે, હે સ્વામિન્! રત્નસ્થળ નગરના સ્વામિ અમરચંદ્ર રાજાનો પ્રધાન બાહર આવી બેલો છે, તેના માટે શો હુકમ છે? ૭

લહુ મુંચસુ ઇયરજ્ઞા, બુત્તો સો વિશિષ્ઠા સમ્મણીઓ,
નમિય નિવં ઉવવિદો, સમણે ઇય મ્હણિય મારજ્ઞો. ૮

દેવ સિરિધણય નરવર, તુમ્હં પડે જંપણે અમરચંદો,
અમ્હ પહ્ અત્થિ મહં, વરધૂયા જસમઈ નામ. ૯

સા તુહ સુયસ્સ વિમલં, ગુણનિવહં સ્વેયરીહિ ગિજ્ઞંતં,
આયન્નિઝ્ઞણ સુદરં, અચ્ચંતં તંમિ અણુરત્તા. ૧૦

કિંચ તયં ચિય મિત્તાંવ, કમલિણી નિચ્ચમેવ જ્ઞાયંતી,
પરિચત્ત કુસુમ તંબોલ, માઈ કહકહવિ ગમઈ દિણે. ૧૧

જા અઙ્ગવિ સા વાલા, તણં વ નહુ ચયઈ જીવિયં નિયયં,
તા તુમ્હેઈ નરવર, પુવ્વસિણે હામિબુદિકણ. ૧૨

સહલા કિજ્જજ અમ્હાણ, પત્થણા પેસિયં નિયં તણયં,
તીણે મિણ્હાવિજ્જજ, વરલક્ષણ લક્ષિઓ પાણી. ૧૩

રાજાએ કહ્યું કે જલદી તેને અંદર મોકલો, એટલે છીદાર તેને અંદર લાવ્યો. તે રાજાને નમીને બેઠા બાદ અવસર પામી આ રીતે કહેવા લાગ્યો. ૮

હે ધનદ નરેશ્વર, તમોને અમારા સ્વામિ અમરચંદ્રે કહેવરાવ્યું છે કે, મારી યશોમતી નામે ઉત્તમ પુત્રી છે; તે તમારા પુત્રના નિર્મળ ગુણો વિદ્યાધરીઓ ગાયેલા સાંભળીને ઘણો વખત થયો તેના તરફ અત્યંત અનુરક્ત થઈ છે. ૯-૧૦

વળી તે કમલિણી જેમ સૂર્યના તરફ રહે તેમ તે કુમારનેજ હુમેશાં ચિંતવતી થકી કૂલતંબોળ વગેરે છોડી જેમ તેમ કરી દિવસો પસાર કરે છે. ૧૧

તે બાળા (તમારા કુમાર વિના) પોતાના જીવિતને પણ તણખલા માફક છોડી દેવા તૈયાર થઈ છે, છતાં હજી જીવે છે ત્યાં લગણુ હે નરેશ્વર, તમો પ્રથમના સ્નેહમાં વધારો કરવા આતર, અમારી પ્રાર્થના સફળ કરો, અને તમારા પુત્રને ત્યાં મોકલાવી તેણીનું લક્ષણ ભરપૂર હાથ તેના હાથ સાથે મેળાવો. ૧૨-૧૩

અહ મહિલાસ વરમંતિ, વયળ મવલોયણ નિવો સોવિ,
વિળણ ભગઈ સામિય, જુઠા મિળં કીરડ પમાળં. ૧૪

જં ભગઈ તયં કુળિમુલ્તિ, નિવડણા જંપિણ પઠાળનરો,
સો પત્તો નિવડિન્ને, આવાસે ફુરિયગુરુહરિસો. ૧૫

તો રન્ના ણુન્નાઓ, અણેય સામંતમંતિવાઈ જુઓ,
સો કુમરો સંચલિઓ, અલ્લિય ચડરંગ વલકલિઓ. ૧૬

સંપત્તો અઈદૂરં, પઠંમિ સિદ્ધરનયર બાઈંમિ,
મુચ્છા મિલ્લિય નયળો, સો પડિઓ રહવરુચ્છંમે. ૧૭

અહ મજ્જિમલંધારે, સહસા કોલાહલે સમુચ્છલિણ,
મિલિઓ અગિમપચ્છિમ, લંધારજળો તઈ સવ્વો. ૧૮

ત્યારે રાજાએ મતિવિલાસ નામના મંત્રીધરના મુખ તરફ જોયું,
એટલે તે વિનયપૂર્વક કહેવા લાગ્યો કે સ્વામિન્ ! આ માથું બરોબર ચુકત
છે માટે કબૂલ રાખો. ૧૪

ત્યારે રાજાએ તે પ્રધાન પુરૂષને કહ્યું કે જેમ કહો છો તેમ કરો,
એટલે તે પ્રધાન પુરૂષ ભારે હર્ષ પામી રાજાએ આપેલા ઊતારામાં આંચો. ૧૫

પછી રાજાએ અનેક સામંત અને મંત્રિઓ સાથે કુમારને ત્યાં જવા
ફરમાવ્યું, એટલે તે અસ્ખલિત ચતુરંગ લશ્કર લઈ રવાને થયો. ૧૬

તે કુમાર રસ્તામાં આગળ અતિ દૂર રહેલા ત્રિદ્વપુર નગરની બા-
હર આવી પહોંચ્યો, તે વખતે તે મૂર્છા પામી બંધ આંખે રથના આગલા
ભાગે ઢળી પડ્યો. ૧૭

આ બનાવ જોઈ વચલા લશ્કરમાં એચિતો કલકલાટ થઈ પડ્યો,
એટલે આગળ પાછળ તમામ લશ્કર ત્યાં ભેગું થઈ ગયું. ૧૮

તો મંતિ માઈણો તં, મહુરાલાવેહિં આલવંતિ મિસં,
કઠં વ વિગયચિઠો, ન કિંપિ પઢિજંપણ કુમરો. ૧૯

આદત્તા તે સવ્વે, વિવિહોસહમંત તંતમણિ પમુદે,
પકુણંતિ બહુવયારે, નય સે જાયઈ ગુણો કોવિ. ૨૦

કિંતુ પવટ્ટઈ અહિયં, વિયણા વિયલંતિ સયલઅંગાઈ,
તો મંતિમાઈ લોઓ, કરુણસરં પલવણ એવં. ૨૧

હા ગુણરયણ મહોયહિ, હા નિરુવપ વિણય કણય કણયમિરે,
હા પણય કપ્પપાયવ, કુમાર પત્તો સિ કિ મવત્થં. ૨૨

સુયવચ્છલસસ દેવસસ, કિંતુ ગંતું વયં કહિસસામો,
ઇય જા પલવેઈ જણો, સિદ્ધપુર વહિટિવ્વજાણે. ૨૩

ત્યારે મંત્રિઓ વગેરે કુમારને મધુર વચનોથી બહુએ બોલાવવા લાગ્યા, પણ કુમાર લાકડાની માફક નિશ્ચેષ્ટ રહી કાંઈ પણ બોલી શક્યો નહિ. ૧૯

તેઓ બધા આકુળ થઈ વિવિધ પ્રકારનાં ઔષધ, મંત્ર, તંત્ર, અને મણિ વગેરેના ઘણા ઉપચાર કરવા લાગ્યા, પણ કુમારને કશો ફાયદો થયો નહિ. કિંતુ અધિક અધિક વેદના થવા લાગી, અને તેનાં સર્વ અંગો વિકળ થવા લાગ્યાં, ત્યારે મંત્રી વગેરે કંઈજીવરે આ રીતે વિલાપ કરવા લાગ્યા:-
૨૦-૨૧

હાય હાય, હે ગુણરત્નના મહા સમુદ્ર, અતુષમ વિનયરૂપ કનકના કનકાચળ, નમેલા પ્રતે કલ્પવૃક્ષ સમાન કુમાર, તું શી અવસ્થાને પ્રાપ્ત થયો છે? ૨૨

પુત્રવત્સલ રાજાની પાસે જઈ અમે શા સમાચાર આપશું? આ રીતે તેઓ સિદ્ધપુરના બાહેરલા ઉદ્યાનમાં રહી વિલાપ કરવા લાગ્યા. ૨૩

તા સુરકિન્નરસેવિજ્જ, માળચરણો અણેગ સમણજુઓ,
નામેણ સરયમાણૂ, વરનાળી આગઓ તત્થ. ૨૪

અમરકય કળકમલા, સીળો ધમ્મં કહેઈ અહ તત્થ,
સો મંતિપ્પમુહજણો, ગઓ ગુરં નમિય ઉવવિઠો. ૨૫

અહ કંઠીરવ સામંત પુચ્છિઓ કુમર દુક્ષ વુત્તંતં,
તેસિં આડલભાવા, સમાસઓ કહેઈ ઇય સૂરી. ૨૬

ધાયઈસંઢે દીવે, ભરહે ભવણા ગરંમિ નયરંમિ,
વિહરંતો સંપત્તો, ઇકો ગચ્છો સુગુરુકાલિઓ. ૨૭

તત્થય ઇગો સાહૂ, વાસવનામા સુવાસનારહિઓ,
ગુરુગચ્છ પચ્ચળીઓ, અઈઅવિળીઓ કિલિઠમણો. ૨૮

તેટલામાં ત્યાં સુરાસુરથી સેવાયલ ચરણવાળા અને અનેક શ્રમણોથી
પરિવરેલા શરહલાનુ નામે પ્રવરણની સમોસર્યા. ૨૪

તેઓ દેવકૃત કનકકમળપર બેસી ધર્મ કહેવા લાગ્યા, ત્યારે મંત્રિ
વગેરે જનો ત્યાં જઈ તેમને નમીને ત્યાં બેઠા. ૨૫

હવે કંઠીરવ નામનો સામંત તેમને કુમારનો વૃત્તાંત પૂછવા લાગ્યો,
ત્યારે તેઓને આકુળ બાણીને આચાર્ય સંક્ષેપમાં આ રીતે હકીકત કહેવા
લાગ્યા:-૨૬

આચાર્ય બોલ્યા કે, ધાતકીખંડ નામના દ્વીપમાં ભરતક્ષેત્રમાં ભાવનાકર
નગરમાં વિચરતાં વિચરતાં એક સુશુર સહિત સાધુઓનું ગચ્છ (ટોળું)
અ.વી પહોંચ્યું. ૨૭

તે ગચ્છમાં એક વાસવ નામે સાધુ હતો, તે સદાસનાથી રહિત
હતો, પોતાના શુર અને ગચ્છનો દુશ્મન હતો, અવિનીત હતો, અને કિલ્લ
મનવાળો હતો.

સો કડયાવિ ગુરૂહિં, મણિઓ મો મદ્દ હોસુ વિણયપરો,
જમ્હા વિણણં ચિય, કલ્લાણ પરંપરા હોઈ. ૨૯

(ઉક્તંચ)

વિનયફલં શુશ્રૂષા, ગુરુશુશ્રૂષાફલં શ્રુતજ્ઞાનં,
જ્ઞાનસ્ય ફલં વિરતિ, વિરતિફલં ચા શ્રવનિરોધઃ ૩૦
સંવરફલં તપોબલ, મથ તપસો નિર્જરા ફલં દૃષ્ટં,
તક્ષ્માત્ ક્રિયાનિવૃત્તિઃ, ક્રિયાનિવૃત્તે રયોગિત્વં. ૩૧
યોગનિરોધા દ્રવસંતતિક્ષયઃ સંતતિક્ષયા ન્યોક્ષઃ,
તસ્માત્ કલ્યાણાનાં, સર્વેષાં ભાજનં વિનયઃ ૩૨

(તથા)

મૂલાઝ સંધપ્પમ્મવો દુમસ્સ, સંધાઝ પચ્છા સમુવિતિ સાહા,
સાહપ્પસાહાવિ રૂહંતિ પત્તા, તઓ સિ પુપ્ફં ચ ફલં રસોય. ૩૩

તેને એકવેળા ગુરૂએ કહ્યું કે હે ભદ્ર, તું વિનયમાં તત્પર થા-જે
માટે વિનયથીજ સઘળાં કલ્યાણ થાય છે. ૨૯

જે માટે કહેલું છે કે, વિનયનું ફળ શુશ્રૂષા છે, શુશ્રૂષાનું ફળ શ્રુતજ્ઞાન છે,
જ્ઞાનનું ફળ વિરતિ છે, વિરતિનું ફળ આશ્રવનિરોધ છે, અર્થાત્ સંવર છે, સં-
વરનું ફળ તપોબળ છે, તપનું ફળ નિર્જરા છે, નિર્જરાથી ક્રિયાની નિવૃત્તિ
થાય છે, ક્રિયા નિવૃત્ત થયાથી અયોગિપણું થાય છે, અયોગિપણાથી ભવની
સંતતિનો ક્ષય થાય છે, સંતતિના ક્ષયથી મોક્ષ થાય છે. માટે વિનય સકળ
કલ્યાણનું ભાજન છે. ૩૦-૩૧-૩૨

વળી જેમ આડના મૂળમાંથી રકંધ થાય છે, રકંધમાંથી શાખા થાય
છે, શાખામાંથી પડશાખા ફૂટે છે, તેમાંથી પત્ર, પુષ્પ, ફળ, અને રસ થાય

एवं धम्मस्स विणओ, मूलं परमो से मुक्खो,
जेण किंत्ति सुयं सिग्घं, नीसेसं चा भिगच्छइ. ३४

इय गुरूवयणं पवणं व, वणदवो पप्प सप्प इव कूरो,
कोवेण धगवगतो, सो अहिययरं समुज्जलिओ. ३५

सो अन्नया अकज्जंमि कत्थइ चोइओ मुणीहिंप्पि,
जाओ भिसं पउठो, इहपरलोएय निरविक्खो. ३६

सव्वे सिघायणत्थं ताल उड विसंखि वित्तु जल मज्झे,
सो एगदिसा हुत्तो सयंपणठो उभय भीओ. ३७

गच्छाणुकंपियाए य, देवयाए तयं कहेऊण,
तप्परिभोग पवत्ता, निवारिया साहुणो सव्वे. ३८

છે, એમ વિનય એ ધર્મનું મૂળ છે, અને મોક્ષ એ તેનું ફળ છે, વિનયથીજ ક્ષીત્તિ તથા સમસ્ત શ્રુત જ્ઞાન જલદી મેળવી શકાય છે. ૩૩-૩૪

આ રીતે શુરુનું વચન સાંભળી તે વાસવમુનિ પવનથી જેમ દવાનળ જોસ પકડે તેમ સર્પની માફક ફૂર બનીને કોપથી ધગધગતો થકો વધારે બળવા લાગ્યો. ૩૫

તેને એક વેળાએ અકાર્યમાં પ્રવર્તતાં થકાં બીજા મુનિઓએ વારતાં તે તેમના પર પણ અતિશય પ્રદ્રેષી થઈ આ લોક-પરલોકથી બેદરકાર બન્યો, અર્થાત્ તેણે તેમની ગોચરીમાં વિષ ભેળી દીધું. ૩૬

— — — — —
— — — — —

એવામાં ગચ્છપર અનુકંપા રાખનારી દેવીએ તે વાત જણાવી દ-
ઇને તે આહાર ખાવા તૈયાર થયલા સર્વે સાધુઓને તે ખાતાં અટકાવ્યા. ૩૮

સો વચ્ચંતો રન્ને, કત્યવિ વણદવ પલિત્તસવ્વંગો,
 મરિક્કણ સમુપ્પન્નો, પરમાઝ અપ્પઙ્ગાણે. ૩૯
 — — — —, તો મચ્છેસું પુણોવિ નરયંમિ,
 સવ્વત્થ દહણહિંદણ, મિંદણ વિયણાહિં સંતત્તો. ૪૦
 મમિઓ મૂરિમ્ભેસું, અન્નાણતવં કરિત્તુ કિંપિ પુરા,
 જાઓ ધણયનરિંદસ્સ, એસ અઙ્ગલ્લહો પુત્તો. ૪૧
 રિસિધાય પરિણ્ણં, જં ચ તયા અજ્જિયં અમુહકમ્મં,
 તસ્સેસવસા ઇંહિં, એય મવત્થં ગઓ કુમરો. ૪૨
 તો મીણં કંઠીરવેણ પણમિત્તુ પમણિયં નાહ,
 કહ હોઙ્ પુણો એસો, પઞ્ણો પઢિમ્ભણ્ઙ મુણિનાહો. ૪૩
 સ્ત્રીણપ્પાયં કમ્મં, ઇમસ્સ સંપઙ્ વિમુચ્ચમાણો ય,
 ચિઠ્ઠિ વિયણાહિં ઇહા, ગઓ વિમુચ્ચિહિં સવ્વત્તો. ૪૪

હવે તે વાસવ જંગલમાં જતો રહ્યો. ત્યાં કોઈક સ્થળે દવાનળમાં
 સપડાઈ બળી મરીને સાતમી નરકમાં અપ્રતિષ્ઠાન નામના સ્થળમાં મહાન્
 આયુષ્યવાળો એટલે કે તેલીશ સાગરોપમના આયુષ્યે નારક થઈ ઉપનો. ૩૯
 ત્યાંથી મચ્છ થયો, ત્યાંથી ફરી નરકમાં ગયો, એમ સર્વ સ્થળે દ-
 હન, છેદન, અને ભેદનની વેદનાથી પીડાતો રહ્યો. ૪૦

એમ ઘણા ભવ-લભી બાદ કોઈક જન્મમાં અજ્ઞાન તપ કરી ધનદ
 રાજાનો આ અતિ વૃદ્ધ ભુલ થયો છે. ૪૧

ઋષિ ધાતમાં તત્પર થઈ એણે જે પૂર્વે અશુભ કર્મ બાંધ્યું છે,
 તેના શેષના વશે કરીને હમણા આ કુમાર આવી અવસ્થાને પામ્યો છે. ૪૨

ત્યારે ભીત થએલા કંઠીરવે પ્રણામ કરી તે જ્ઞાનીને કહ્યું કે હે નાથ,
 આ હવે શી રીતે આરામ પામશે? ત્યારે મુનીશ્વર બોલ્યા:—૪૩

આ કુમારતું તે કર્મ લગલગ ક્ષીણ થવા આગ્યું છે, અને હમણા
 તે વેદનાથી રહિત થયો છે અને તે ઇહાં આવતાં સર્વથા આરામ પામશે. ૪૪

ઇય સોઝ મંતિ પમુહા, લોયા હરિસિયમળા કુમરપાસં,
સંપન્તા અહ દિઠો, પડળપ્પાઓ તઓ તેહિં. ૪૫

કહિઓ કેવલિ કહિઓ, પુઠ્ઠમવાઈ ય વડ્યરો તસ્સ,
તો સો મીઓ પમુડ્ય, મળો ય પત્તો સુગુરુપાસે. ૪૬

નમિઝં સૂરિં કંઠીરવાઈ, વહુલોય સંજુઓ કુમરો,
નિસ્સીમમીમ ભવભય, મીઓ દિક્કલં પવજ્જેઈ. ૪૭

ઇય સુણિય જસમઈ વિ હુ, તત્થા મંતૂળ ગિળ્હણ દિક્કલં,
સેસજળો પુળ વલિઝં, ધળયનિવસ્સા હ તં ચરિયં. ૪૮

પુઠ્ઠકય અવિળયફલં, સુમરંતો માળસે કુમરસાહ,
અડસય વિળય પહાળો, જાઓ અચિરેણ ગીયત્થો. ૪૯

વિળય વયાવચ્ચે, સો તહ દઢ મિગ્ગહો સમુપ્પન્નો,
જહ તગ્ગુણ તુઠેહિં, અમરેહિ વિ સંથુઓ વહુસાં. ૫૦

એમ સાંભળી મંત્રિ વગેરે લોકો રાજી થયા થકા કુમાર પાસે પ-
હોંચ્યા અને જોયું તો કુમાર લગભગ હુશિયાર થયલો દેખાયો. ૪૫

તેમણે તેને કેવળિએ કહેલો પૂર્વભવાદિકનો વ્યતિકર કહી સંભળાવ્યો,
ત્યારે તે ભય પામવાની સાથે પ્રમુદિત થઈ સુશુદ્ધ પાસે ગયો. ૪૬

તે કંઠીરવ વગેરેની સાથે સૂરિને નમીને અતિ ભયાનક સંસારના
ભયથી ખીતો થકો દીક્ષા લેતો હવો. ૪૭

એ વાત સાંભળીને યશોમતી પણ ત્યાં આવી દીક્ષા લેવા લાગી.
હવે બાકીના લોકે ત્યાંથી પાછા વળીને તે વાત ધનદ રાજાને જણાવી. ૪૮

હવે કુમાર પૂર્વકૃત અવિનયનું ક્ષણ મનમાં સંભારતો થકો હમણા
અતિશય વિનય કરવામાં તત્પર રહી થોડાજ વખતમાં ગીતાર્થ થયો. ૪૯

તે હવે વિનય અને વૈયાવૃત્ત્યમાં એવો દઢ પ્રતિજ્ઞ થયો કે, તેના શુ-
ભ્રાથી તુષ્ઠ થઈને દેવો પણ તેની બહુવાર સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. ૫૦

તં ઉવ્વૂહંતિ ગુરુ, અભિક્ષણં મહુર નિહણ વચ્ચેહિં,
ધન્નો સિ મો મહાયસ, તુહ સહલં જમ્મ જીયં ચ. ૫૧

પરિચ્છા રાયરિસિણા, દમગમુણીસુ વિ પહ્તવિણણં,
વેયાવચ્ચ પરેણ ય, સચ્ચવિયં તે હમં વચ્ચં. ૫૨

પળમંતિ ય પુવ્વચરં, કુલયા ન નમંતિ અકુલયા પુરિસા,
પળઓ પુવ્વિં હહ જહ્જણસ્સ જહ ચક્કવઠિમુણી. ૫૩

હય ઉવ્વૂહિજ્જંતો, સો કેવલિણાવિ ફુરિયમજ્જત્થો,
પાલહ વય મકલંકં, વાવત્તરિ પુવ્વલક્કહાઈ. ૫૪

સવ્વાહ પુવ્વલક્કહે, અસિંહં પરિપાલિહ્ણ પજ્જંતે,
પહિવગ્ગ પાયવગમો, અજ્ઞીણજ્ઞાણ લીલમણો. ૫૫

હપ્પન્ન વિમલનાણો, વિલીણ નીસેસ કમ્મસંતાણો,
સો મુવ્વણ તિલયસાહ, મુવ્વણોવરિમં પયં પત્તો. ૫૬

શુદ્ધ તેને વારંવાર મધુર વચનોથી ઉત્તેજિત કરતા કે, હે મહા-
યશ, તારું જન્મ અને જીવનું સફળ છે. ૫૧

તું રાજ્ય છોડી રાજર્ષિ થયો છે છતાં દ્રમક મુનિ (ભીખારી હોઈને
થએલા મુનિ) નો પણ વિનય અને વૈયાવૃત્ત્ય કરે છે, તેથી તું આ વચનને
સાચું પાડે છે કે, કુલીન પુરૂષો પહેલાં નમે છે, અને અકુલીન પુરૂષોજ તેમ
કરતાં અટકે છે, જે માટે અકવર્તી પણ જ્યારે મુનિ થાય છે ત્યારે તેનાથી
અગાઉના તમામ મુનીઓને નમે છે. ૫૨-૫૩

આ રીતે કેવળિ ભગવાન તેની ઉપવૃત્તિ કરતા છતાં તેણે મધ્યસ્થ
રહી યોતેર લાખ પૂર્વ સૂધી તે વ્રતને નિષ્કલંકપણે પાલન કર્યું. ૫૪

એકંદર એસી લાખ પૂર્વનું સર્વ આયુષ્ય પૂરું કરી અંતે પાદપો-
પગમન નામનું અણુસણ કરી સંપૂર્ણ ધ્યાન મગ્ન રહીને વિમળ જ્ઞાન પામી
સકળ કર્મના સંતાનને તોડી તે જીવનતિલક સાધુ જગતના ઉપર રહેલ સિ-
દ્ધિસ્થાનને પામ્યો. ૫૫-૫૬

इति विनय गुणेन प्राप्तनिःशेष सिद्धे,
 धनदत्तपतिमूनो वृत्त मुच्चैर्निशम्य,
 सकल गुणगरिष्ठे लब्धविश्वप्रतिष्ठे,
 सुगुण इह विधत्ता स्वांत प्रश्रान्त भावाः ५७

इति भुवनतिलक कुमार कथानकं समाप्तं.

આ રીતે વિનયગુણથી તમામ સિદ્ધિને પામેલા ધનદ રાજાનું ચરિત્ર સાંભળીને સકળગુણમાં ગરિષ્ઠ અને આ જગતભરમાં વખણાયલા વિનય નામના સદ્ગુણમાં ઊછળતા ભાવે મન ધરે. ૫૭

આ રીતે ભુવનતિલક કુમારની કથા સમાપ્ત થઈ છે.

એકેનવિંશતિતમ ગુણ.

उक्तो विनीत इत्यष्टादशो गुणः, सांप्रत मेकोनविंशस्य कृतज्ञता गुणस्या वसर स्तत्र परेण कृत मुपकार मविस्मृत्या जानाती ति कृतज्ञः प्रतीत एवा त स्तं फलद्वारेण व्याचष्टे.

વિનીતપણાંરૂપ અઢારમો ગુણ કહ્યો, હવે ઓગણીશમા કૃતજ્ઞપણાંરૂપ ગુણનો અવસર છે, ત્યાં બીજાએ કરેલા ઉપકારને વીસાર્યા વગર જાણતો રહે તે કૃતજ્ઞ કહેવાય છે એ વાત પાંચરીજ છે તેથી તે ગુણને ફળ દ્વારે વર્ણવે છે.

(मूळ गाथा.)

बहुमन्नइ धम्म गुरुं-

पर मुवयारि ति तत्तबुद्धीए,

ततो गुणाण बुद्धी-

गुणारिहो तेणिह कयन्नू. २६

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

કૃતજ પુરૂષ ધર્મગુરૂ વગેરેને ખરી બુદ્ધિથી પરમોપકારી ગ-
ણીને તેમનો બહુ માન કરે છે, તેથી ગુણોની વૃદ્ધિ થાય છે. માટે
કૃતજજી બીજા ગુણોને યોગ્ય ગણાય છે. ૨૬

(ટીકા.)

વહુમન્યતે સગૌરવં પશ્યતિ-ધર્મગુરું ધર્મદાતાત્ત્વ માચાર્યાદિકં, પરમોપ-
કારી મમાવ-મુદ્ધૃતોડહ મનેના કારણ વત્સલેના તિયોરસંસાર કૂપ કુહરે
નિપત ન્નિત્યેવં પ્રકારયા તત્ત્વબુદ્ધયા પરમાર્થ સારમત્યા.

બહુ માનિત કરે છે એટલે કે ગૌરવથી જુલે છે ધર્મ ગુરૂને એટલે
ધર્મ દાતાત્ત્વ આચાર્યાદિકને-(તે આ રીતે કે) આ મારા પરમ ઉપકારી છે,
એમણે વિના કારણ મારાપર વત્સલ રહી મને આ અતિ ઘોર સંસારરૂપ
કૂવામાં પડતાં ઉદ્ધર્યો છે, એવી રીતની તત્ત્વબુદ્ધિથી એટલે પરમાર્થવાળી
મતિથી.

સ હિ ભાવય ત્યેવં પરમાગમવાક્યં

તિણ્હં દુષ્પણિયારં સમણાસો-તંજહા-અમ્માપિઝણં, મહિસ્સ, ધમ્મા-
યરિયસ્સ ય.

તે આ પરમાગમના વાક્યને વિચારે છે કે,

હે આયુધ્યન્ શ્રમણો, ત્રણ જણનો બદલો વાળવો મુશ્કેલ છે:-મા-
આપનો, સ્વામિનો, અને ધર્માચાર્યનો.

તત્થ સાયં પાઓ વિયણં કેહ પુરિસે અમ્માપિયરં સયપાગ સહસ્સ
પાગોહિં તિલ્લેહિં અબ્બંમિત્તા, મુરહિણા મંધોદણં ઉવ્વદિત્તા, તિહિં ઉદમોહિં
મજ્જાવિત્તા, સવ્વાલંકાર વિમ્ભૂસિયં કારિત્તા, મણુન્નં થાલીપાગમુદ્ધં અઠાર-
સંવજ્જણાલં મોયણં મોયાવિત્તા, જાવજ્જીવં પિઠિવહિંસયાણ પરિવાહિજ્જા,
તેણાવિ તસ્સ અમ્માપિઝસ્સ દુષ્પણિયારં હવહ-—

ત્યાં કોઈ પુરૂષ પોતાના માળાપને સાંજ સવાર શતપાક અને સહસ્રપાક તૈલથી અભ્યંગન કરી સુગંધિ ગંધોદકથી ઉદ્ધર્તન કરી ત્રણ પાણીથી ન્હવરાવી સર્વાલંકારથી શણગાર કરાવી, પવિત્ર વાસણમાં પિરસેલું અઢાર શાક સહિત મનોર ભોજન જમાડી યાવજીવ પોતાની પૂઠે ઊપાડતો રહે તેટલાથી પણ તે માળાપનો બદલો વાળી શકાય નહિ.

અહળં સે તં અમ્માપિયરં કેવલિપન્નતે ધમ્મે આઘવહિત્તા પન્નવહિત્તા પરુવિત્તા ઠાવિત્તા ભવહિ, તેણા મેવ અમ્માપિઉસ્સ સુપહિયારં ભવહિ.

હવે જો તે પુરૂષ તે માળાપને કેવળિ ભાષિત ધર્મ કહી સમજાવી બતાવી તેમાં તેમને સ્થાપનાર થાય, તોજ માળાપનો બરોબર બદલો વાળ્યો જાણાય.

સમણાઉસો કેહ મહચ્ચે દરિદં સમુક્કસિજ્ઞા, તણં સે દરિદે સમુક્કિઠે સમાણે પચ્છા પુરંચળં વિપુલમહિસમન્નાગણં યા વિ વિહરિજ્ઞા—તણં સે મહચ્ચે અન્નયા કયાઈ દરિદીહૂણં સમાણે તસ્સ દલિહસ્સ અંતિયં હવ્વ માગહિજ્ઞા—

હે આયુષ્મન્ શ્રમણો, કોઈ મહધિક પુરૂષ કોઈ દરિદ્રીને ટેકો આપી જાણ્યો કરે, ત્યારે દરિદ્રી જાણે ચડ્યો થકો આગળ પાછળ બહુ બુદ્ધિવાન થઈને રહે. એવામાં તે મહદ્ધિક કોઈક વેળાએ દરિદ્રી થઈને તે પહેલા દરિદ્રના પાસે આવે—

તણં સે દરિદે તસ્સ મહિસ્સ સવ્વસ્સ મવિ દલહિજ્ઞા, તેણાવિ તસ્સ દુપ્પહિયારં હવહિ.

ત્યારે તે દરિદ્ર તે શેઠને પોતાનું સર્વસ્વ પણ આપી દે, તોપણ તેનો બદલો વાળી શકતો નથી.

અહળં સે તં મહિં કેવલિપન્નત્ત ધમ્મે આઘવહિત્તા પન્નવહિત્તા પરુવિત્તા ઠાવિત્તા ભવહિ, તણં સે તસ્સ મહિસ્સ સુપહિયારં ભવહિ.

પણ જો તે દરિદ્રી તે સ્વામિને કેવળિભાષિત ધર્મ કહી જાણાવી બતાવી તેમાં તેને સ્થાપિત કરે તો તે સ્વામિનો બદલો વાળી શકે.

કેઈ તહારૂવસ્સ સમણસ્સ વા માહણસ્સ વા અંતિયં એગ મવિ આરિયં
ધમ્મિયં સુવચણં નિસમ્મ કાલમાસે કાલં વિચ્ચા અન્નયરેસુ દેવલોણસુ દે-
વત્તાણ ઉવવન્ને.

કેઈ યુરૂપ તેવા પ્રકારના શ્રમણ કે બ્રાહ્મણના પાસે એક પણ આર્ય
ધાર્મિક સુવચન સાંભળી કાળક્રમે મરણ પામી કેઈ પણ દેવલોકમાં દેવતા-
પણે ઉપજે.

તણં સે દેવે તં ધમ્માયરિયં દુઙ્ખિક્ખાઓ વા દેસાઓ સુખિક્ખં
દેસં સાહરિજ્જા, કંતારાઓ વા નિકંતારં, દીહકાલિણ વા રોગાયકેણં
અભિભૂયં વિમોહજ્જા, તેણાવિ તસ્સ ધમ્માયરિયસ્સ દુપ્પડિયારં હવહ્.

ત્યારે તે દેવ તે ધર્માચાર્યને દુકાળવાળા દેશથી હરીને સુકાળવાળા
દેશમાં દાખલ કરે, અગર અટવીમાંથી ખેતી વસતીવાળા પ્રદેશમાં આણે,
અથવા લાંબા વખતથી રોગે પીડાયલાને રોગથી મુક્ત કરે, તોપણ તે ધર્મા-
ચાર્યનો બદલો વળી શકતો નથી.

અહણં સે તં ધમ્માયરિયં કેવલિપવ્વત્તે ધમ્મે આઘવહ્સા પન્નવહ્સા
પરૂવિત્તા ઠાવિત્તા ભવહ્, તણં તસ્સ ધમ્માયરિયસ્સ સુપડિયારં હવહ્ તિ.

પણ જો તે તે ધર્માચાર્યને કેવળિ ભાષિત ધર્મ કહી સમજાવી બ-
તાવી તેમાં તેને સ્થાપિત કરે તોજ તેનો બદલો વળી શકે છે.

વાચક મુખ્યેના પ્યુત્તં.

દુઃપ્રતિકારૌ માતા પિતરૌ સ્વામી ગુરુ શ્ચ લોકેઽસ્મિન્,
તત્ર ગુરુ રિદ્ધા મુત્ર ચ સુદુષ્કરતર પ્રતીકારઃ (ઈતિ)

વાચકમુખ્ય ઉભાસ્વાતિએ પણ કહ્યું છે કે,

આ લોકમાં માતા પિતા સ્વામી અને ગુરુ એ દુઃપ્રતીકાર છે. ત્યાં
પણ ગુરુ તો અહીં અને પરલવમાં અતિશય દુઃપ્રતીકારજ છે.

તસ્માત્ કૃતજ્ઞતા ભાવજનિત ગુરુ વહુ માનાત્ ગુણાનાં જ્ઞાત્યાદીનાં
જ્ઞાનાદીનાં વા વૃદ્ધિર્ભવતી તિ ગમ્યતે.

તેથી એટલે કે કૃતજ્ઞતાભાવથી કરેલા ગુરૂજનના બહુમાનથી ગુણોની એટલે ક્ષાંતિ વગેરા અથવા જ્ઞાન વગેરા ગુણોની વૃદ્ધિ થાય છે. (થાય છે એ ક્રિયાપદ અધ્યાહારથી લઇ લેવાનું છે)

ગુણાર્હો ગુણ પ્રતિપત્તિયોગ્ય સ્તેન કારણેને હ ધર્માધિકારવિચારે કૃતજ્ઞ ઉક્તશબ્દાર્થો,—ધવલરાજ તનૂજ વિમલ કુમારવત્.

તે કારણે આ ધર્માધિકારના વિચારમાં ગુણાર્હ એટલે ગુણોની પ્રતિપત્તિ કરવા લાયક કૃતજ્ઞ છે. (કૃતજ્ઞ શબ્દનો અર્થ ઊપર કહેલોજ છે.) ધવલ રાજના પુત્ર વિમળ કુમારના માફક.

તત્ત્વચરિતં પુન રિદં.

પુર મત્થિ વદ્ધમાણં, સુવદ્ધમાણં સિરીહિ પડરાહિં,
બહુવિહમહલ્લ કલ્લાણ, કારણં વદ્ધમાણં વ. ૧

રમસવસ નમિર નિવ નિવહ, મસલસેવિજ્જ માણકમકમલો,
રજ્જમર ધરણ ધવલો, ધવલો નામેણ તત્થ નિવો. ૨

સયયં સુહાસિણી સુમણ, સંગયા કિંતુ અસસયકુલીણા,
દેવી ઇવ દેવી કમલ, સુંદરી નામ તસસ ત્થિ. ૩

ધવલ રાજના પુત્ર વિમલ કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે.

ઘણી રિદ્ધિથી વધતું વર્ધમાન નામે નગર હતું. તે વર્ધમાનક (શરાવળા) ની માફક ઘણા મંગળતું કારણભૂત હતું. ૧

ત્યાં ઊતાવળથી નમતા રાજરૂપ લમરાઓથી સેવાતા ચરણ કમળવાળો અને રાજ્યનો ભાર ધારણ કરવા ધવળવૃષલ સમાન ધવલ નામે રાજા હતો. ૨

તેની હમેશ સુભામણ કરનારી અને સુમન (પુષ્પ) ધારણ કરતી દેવીના સરખી છતાં અતિશય કુલીન કમળસુંદરી નામે દેવી (રાણી) હતી. ૩

નીસેસ કલાકુસલો, સરુવ્વ સરલો વિમુક્કલિલમલો,
તાણં તણઓ વિમલો, કચન્નુયાઈ સવરકમલો. ૪

કિર સામદેવ સિઠિસ્સ, નંદણો વહુલિયાઈ કુલભવણં,
જાઓ ય વામદેવુ ત્તિ, તસ્સ મિત્તં મહામદ્દણો. ૫

કહયાવિ કીલણકણ, અન્નુન્નં કીલિયવ્વનેહેણ,
કીલાનંદણ નામે, ઉજ્જાણે દોધિ તે પત્તા. ૬

તત્થ નરમિદ્દુણ પયપંતિ, મુત્તમં વાલુયાગયં દટ્ટું,
તણુલક્ષણ નિડ્ડણમદ્દે, મિત્તં પદ્દ જંપણ વિમલો. ૭

જાણ દ્દમા પયપંતી, ચકકંકુસ કમલ કલસ કચસોહા,
દીસદ્દ સ્થેયરસામીહિ, તેહિ વરમિત્તા ભવિયવ્વં. ૮

તયણુ ઘણ કોડમેણં, પુરઓ ગંતું લયાગિહસ્સંતે,
આસીણં તં મિદ્દુણં, નિયંતિ તે પરમસુંદરં. ૯

તેમનો બધી કળાઓમાં કુશળ, બાણુની માફક સરળ, પાપ મળથી
રહિત, અને કૃતજ્ઞતારૂપ હૃદયને રહેવા માટે ઉત્તમ કમળ સમાન વિમળ
નામે પુત્ર હતો. ૪

તે કુમારને સામદેવ શેઠનો વામદેવ નામે પુત્ર કે જે કપટકળાનો
કુળગૃહ હતો, તે મિત્ર થયો. ૫

તે બે બાણુ કોઈક વેળા રમવા માટે અરસપરસ રમવામાં પ્રેમ ધા-
રણ કરીને કીડાનંદન નામના ઉદ્યાનમાં આવી પહોંચ્યા. ૬

ત્યાં રેતીમાં બે માણુસનાં પગલાં જોઈને શરીરલક્ષણ જાણવામાં નિ-
પુણ બુદ્ધિવાળો વિમલ ચોતાના મિત્ર પ્રતે કહેવા લાગ્યો. ૭

હે મિત્ર, આ ચક-ચક-કુશ-કમલ-અને કળશથી શોભતી જેમના પ-
ગની હાર દેખાય છે, તે નક્કી વિદ્યાધરના સ્વામી હોવા જોઈએ. ૮

બાદ ઘણા કૌતુકથી તેઓએ આગળ ચાલતાં લતાગૃહના છેડે બેઠેલા
તે પરમ રૂપવાન જોડલાને જોયો. ૯

इत्तो य दुवे पुरिसा, कडिय करवाल भीसण करग्गा,
हणहणहणत्ति भणिरा, लयागिहस्सु वरि संपत्ता. १०

एगेण ताण वुत्तं, रे रे निल्लज्ज होसु तं पुरिसो,
मुमरेसु इठदेवं, कुणसु सुदिठं च जियलोयं. ११

तं सुणिय फुरिय गुरूकोव, पसरमिस मिसमिसंत अहरदलो,
वल्लिमिहंमज्झमनरो, विणिग्गओ खग्गवग्गकरो. १२

तो मुक्कहक्क बहु असि, खडक्क संभंत खेमरी विंदं,
जायं तेसिं गयणं, गणंमि अइदारूणं जुज्झं. १३

जो उण वीओ पुरिसો, लयाગિહં સો પવિટ્ટુ મહિલસહ,
તત્તો મિહુણ નરત્તી, મયકંપંતા વિણિક્ખંતા. ૧૪

દટું ચ ધણઈ વિમલં, પુરિસુત્તમ રક્ષ રક્ષ મં મીયં,
સો આહ હોમુ મદે, વીસત્થા નત્થિ તુજ્ઞ મયં. ૧૫

એટલામાં ત્યાં તે લતાગૃહના ઊપર ઊઘાડી તરવારો હાથમાં ધરીને
માર માર કરતા એ પુરૂષો ત્યાં પ્રાપ્ત થયા. ૧૦

તેમાંના એકે કહ્યું કે, અરે નિલ્લજ્જ ! તું હવે શૂરો થઈ સામો થા,
અને તારા ઇષ્ટદેવને સંભાર અને આ દેખાતી દુનિયાને જરોળર જોઈ લે. ૧૧

તે સાંભળીને ઊછળતા ભારે ડોપના જોરથી હોઠ કચકચાવતો થકો
હાથમાં તરવાર ધરીને તે લતાઘરમાં રહેલો વિદ્યાધર બાહરે નીકળ્યો. ૧૨

બાદ તે બે જણાતું આકાશમાં અતિ ભયંકર યુદ્ધ થયું કે જેમાં
તેઓ બે હાંકી પાડતા તથા તરવારોના બે ખટકાશ થતા તેથી વિદ્યાધરીઓ
ભડકી જતી. ૧૩

હવે બે સાથે બીજો પુરૂષ આવેલ હતો તે લતાઘરમાં પેસવા તૈયાર
થયો, એટલે પહેલાં જોડલામાંની સ્ત્રી ભયભીત થઈ બાહરે નીકળી. ૧૪

તે વિમળને જોઈ બોલી કે, હે ઉત્તમ પુરૂષ ! મુજને બચાવ, ત્યારે
તે બોલ્યો કે હે ભત્રી બેન-વિદ્યાસ રાખ, તને ભય નથી. ૧૫

ઇત્તો તમ્મહનત્થં, પત્તો સો સ્થેયરો ગયણમમ્મે,
વિમલગુણ તુઠવળ દેવયાઇ અહ થંભિઓ સહસા. ૧૬

સોવિ ય જુઝ્ઝંતનરો, વિજિઓ મિહુળગનરેણ ય પલાણો,
તપ્પુઠીં લમ્મો, જિયકાસી મિહુળમો સોવિ. ૧૭

થંભિય નરેણ દિઠો, સંજાયા તયણુ તસસ ગમણિચ્છા,
તં નાઁ દેવીં, ઇદિ ત્તિ ઉત્તંભિઓ સો ડ. ૧૮

લમ્મો ય તેસિ પિઠે, તિન્નિવિ પત્તા અદંસણ પહંમિ,
અહ વાલા રુયઇ દ્વઢા, મં મુત્તું નાદ કત્થ ગઓ. ૧૯

ઇત્થંતરંમિ જયલચ્છિ, પરિગઓ આગઓ મિહુળ પુરિસો,
જાયા ય હઠતુઠા, સા વાલા અમયસિત્ત વ્વ. ૨૦

એટલામાં તે વિમળને પકડવા માટે તે વિદ્યાધર આકાશ માર્ગે આ-
ગળ વધ્યો, પણ વિમળના ગુણોથી તુષ્ઠ થએલી વનદેવીએ તેને અટકાવી રા-
ખ્યો. ૧૬

વળી તે લડતા માણસને પણ પેલા જોડલાના માણસે છત્યું એટલે
તે નાશવા લાગ્યો તેથી જોડલાનો માણસ પણ તેને બરોબર છતવા તેની
પૂઠે લાગ્યો. ૧૭

તે બનાવ પેલા થંભાચલા માણસે જોયો, તેથી તેને ત્યાં જવાની ઈ-
ચ્છા થઇ એટલે દેવીએ તેને ઝટ છૂટો કર્યો. ૧૮

તે પણ તેમની પૂઠે લાગ્યો-બાદ ત્રણે જણ નજરથી વેગળે થયા,
ત્યારે તે સ્ત્રી શેવા લાગી કે, હાથહાથ હે નાથ! તું મને મેલીને ક્યાં ગયો? ૧૯

એટલામાં જય મેળવીને તે જોડલાનો પુરૂષ ત્યાં આવ્યો, તેથી તે
સ્ત્રી અમૃતથી સીંચાઈ હોય તેમ આનંદિત થઇ. ૨૦

સો નમિય મળઈ વિમલં, તં ચિય બંધૂ તમેવ મહ મિત્તાં,
જં એસા મઝ્ઝ પિયા, હીરંતી રત્તિયા ધીર. ૨૧

વિમલો વિ મળેઈ અલં, કયન્નુસિર રયણ સંભમેણ હં,
કિંતુ ઇમં વુત્તાંતં, કહેસુ એસોવિ ઇય મળઈ. ૨૨

અત્થિહ વેયઢગિરિંદ, સંઠિએ રયણસંચએ નયરે,
રાયા મણિરહ નામો, કણયસિહા મારિયા તસ્સ. ૨૩

તાણં ચ અત્થિપુત્તો, વિણયપરો રયણસેહરો નામ,
ધૂયાહ દુનિ પવરા, રયણસિહા મણિસિહા ય તહા. ૨૪

રયણસિહા સસિણેહં, પરિણીયા મેહનાય સ્વયરેણં,
તેસિં ચ અહં પુત્તો, નામેણં રયણ ચૂહુ ચિ. ૨૫

અમિયપ્પહ સ્વયરેણં, પરિણીયા મણિસિહા, હ તેસિંપિ,
સંજાયા દુન્નિ સુયા, અચલો ચવલો ય પવલવલા. ૨૬

તે વિદ્યાધર વિમળને નમીને કહેવા લાગ્યો કે, તુંજ મારો ભાઈ અને
તુંજ મારો મિત્ર છે, તે કેમ જે તે આ મારી હરાતી પ્રિયાને બચાવી રાખી. ૨૧

ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે, હે કૃતજ્ઞ શિરોમણિ! આ બાબત સંભ્રમ ક-
રવાનું કામ નથી, કિંતુ આ બાબતનો વૃત્તાંત કહે, ત્યારે તે નીચે સુજબ
કહેવા લાગ્યો. ૨૨

અહીં વૈતાલ્ય પર્વતમાં રહેલા રત્નસંચય નગરમાં મણિરથ નામે રાજા
હતો, તેની કનકશિખા નામે ભાર્યા હતી. ૨૩

તેમનો વિનયશાળી રત્નશેખર નામે પુત્ર છે, અને રત્નશિખા અને
મણિશિખા નામે બે ઉત્તમ પુત્રીઓ છે. ૨૪

રત્નશિખાને મેઘનાદ નામનો વિદ્યાધર પ્રીતિપૂર્વક પરણ્યો, તેમનો
હું રત્નચૂડ નામે પુત્ર છું. ૨૫

તેમજ મણિશિખાને અમિતપ્રભ વિદ્યાધર પરણ્યો, તેના અચળ અને
ચપળ નામે બે બળવાન પુત્ર થયા. ૨૬

તહ રયણ સેહસ્સવિ, રકંતા નામિયાઈ દહ્યાઈ,
જાયા એસા કિર ચૂથ, મંજરી વલ્લહા ધૂયા. ૨૭

સચ્ચેહિ વિ બાલનો, સદ પંસુકીલિણિ અમ્હેહિ,
મહિયાડ નિયકુલક્રમ, સમાગયાઓ ય વિજ્ઞાઓ. ૨૮

ચંદણ મિહાણ નિયમિત્તા, સિદ્ધપુત્રાસ્સ સંગમવસેણ,
જાઓ મહ માડલઓ, અચ્ચંતં જડ્ણ ધમ્મરઓ. ૨૯

તેણં મહાસણં, જણની જણગો ય મજ્ઞ અહયં ચ,
કહિઝણં જિણધમ્મં, મિહિધમ્મ ધુરંધરા વિહિયા. ૩૦

નિદિટો હં અહ ચંદણેણં પાસિત્તુ લક્ષણં કિંપિ,
વિજ્ઞાચકી હોહી, એસો ખલુ દારગો અડરા. ૩૧

તો વિમલો મિત્તેણં વુત્તો, સંવયડ્ તુજ્ઞ તં વયણં,
સો મળડ ન મે વયણં, કિંતુ ઇમં આગમુદિટં. ૩૨

તેમજ રત્નશેખરને પણ તેની રતિકાંતા નામની સ્ત્રીથી આ માનીતી
ચૂતમંજરી નામે પુત્રી થઈ છે. ૨૭

અમો બધાએ નાનપણમાં સાથે ધૂળમાં રમીને પોતાના કુળક્રમમાં
આવેલી વિદ્યાઓ ગ્રહણ કરી છે. ૨૮

હવે મારો મામો તેના મિત્ર ચંદન નામના સિદ્ધ પુત્રની સોબતના
યોગે કરીને જૈન ધર્મમાં અત્યંત આસક્ત થયો. ૨૯

તે મહાશયે મારા માળાપને તથા મને જિન ધર્મ કહી સંભળાવીને
શ્રાવક ધર્મના ધુરંધર બનાવ્યા છે. ૩૦

હવે તે ચંદનસિદ્ધ પુત્રે માઈ કંઈક ચિન્હ જોઈને મને કહ્યું કે, આ
બાળક થોડા વખતમાં વિદ્યાધરોનો ચક્રવર્તી થશે. ૩૧

આ સાંભળીને વિમળ કુમારને તેનો મિત્ર કહેવા લાગ્યો કે, તારું વ-
ચન મળતું આવે છે. ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે, એ કંઈ માઈ વચન નથી, પણ
આગમ લાખિત છે. ૩૨

પુણ મળઈ રયણ ચૂડો, તુઠેળં માડલેળ મમ દિક્ષા,
તા ચૂયમંજરી પરિણિયા મણ સા હમા મદ. ૩૩

તત્તો ય અચલચલા, કુવિયા નય મં ચયંતિ પરિહરિણં,
ભૂયઃ છિદ્રમગ્ન, પડળમળા નિગ્મમંતિ દિણે. ૩૪

છલઘાય જાણણત્યં, ફુડવયણો નિયચરો પડત્તો મે,
સો અન્નદિણે સહસા, આગંતું મમ ઇય કહિત્થા. ૩૫

જહ દેવ તેસિ સિદ્ધા, કાલી વિજ્ઞા તહ ત્થિ ઇય મંતો,
જુઝ્ઞિહિ તુહ સહેગો, વીઓ પુણ તુહ પિયં હરિહી. ૩૬

કો વંધવેહિ સરિસં, જુઝ્ઞસ્સહ ચિંતિઝ્ઞણ એવ મહં,
અવિ તેસિ નિગ્મહસ્સમો, હત્થ નિલીણુ મ્હિ લયગેહે. ૩૭

તે દોવિ મણ જિણિયા, નય હણિયા માયરુ ત્થિ કાઝ્ઞણ,
ઈત્તો ય પરં તુમ્હવિ, પાયં સવ્વંપિ પચ્ચક્કસં. ૩૮

ફરીને રત્નચૂડ બોલ્યો કે, મારા મામાએ ખુશી થઈને આ ચૂતમંજરી
મને આપી, તેથી હું તેને પરણ્યો છું. ૩૩

ત્યારે અચળ અને અપળ કોઈ ભરાયા છતાં મને કશું પરાભવ કરી
શકતા નહિ, તેથી ભૂતના માફક છિદ્રો બેતા થકા દિવસો ગાળવા લાગ્યા. ૩૪

તેમના છળભેદ બાણવા ખાતર મેં એક સ્ફુટવક્ત્રા બસુસ બેડી રા-
ખ્યો હતો, તે એક દિવસે ઓચિંતો આવી મને આ રીતે કહેવા લાગ્યો. ૩૫

કે હે દેવ, તેમને કાળી વિદ્યા સિદ્ધ થઈ છે અને તેમણે એવો છાનો
મંત્ર (કરાવ) કર્યો છે કે, એકે તારી સાથે લડવું અને બીજાએ તારી સ્ત્રી
હરવી. ૩૬

ત્યારે હું વિચારવા લાગ્યો કે, ભાઈઓ સાથે કોણ લડે? એમ ધારીને
હું તેમને નિગ્રહ કરવા સમર્થ છતાં આ લતાઘરમાં સંતાઈ રહ્યો. ૩૭

તે બન્નેને મેં જીત્યા છે છતાં ભાઈઓ ગણીને મારી નાખ્યા નથી.
આ ઉપરાંત તો પ્રાચે બધું તમને પ્રત્યક્ષજ છે. ૩૮

તા ધારંતેણ ઇમં, મહ જીયં ધારિયં તણ અહવા,
સયલાવિ ધરા ધરિયા, જસ્સુ વયારે મઈ એવં. ૩૯

(ઉક્તંચ)

દો પુરિસે ધરડ ધરા, અહવા દોહિંપિ ધારિયા ધરણી,
ઉવયારે જસ્સ મઈ, ઉવયરિડં જો ન સંફુસઈ. ૪૦
તો દિજ્જડ આણસો, તુજ્જ પિયં કિં કરેસુ એસ જણો,
અહ દંત કંતિ ધવલિય, ધરવલઓ જંપણ વિમલો. ૪૧
મો રયણચૂડ ચૂડામણી, તુમં આસિ કત્તુ લોયંમિ,
સવ્વંપિં તણ વિહિયં, પયડંતેણં નિયરહસં. ૪૨

(યત્તઃ)

વચઃસહસ્રેણં સતાં ન સુંદરં, હિરણ્યકોઢ્યાપિ નવા નિરીક્ષિતં,

અવાપ્યતે સજ્જનલોકચેતસા, ન કોટિલક્ષૈ રપિ ભાવમીલનં. ૪૩

માટે આ મારી સ્ત્રીને રાખતાં તેં મારૂં ભવિત રાખ્યું છે, અથવા
તો તેં આખી પૃથ્વી ધારી રાખી છે કે જેની ઉપકાર કરવામાં આવી તીવ્ર
લાગણી છે. ૩૯

જે માટે કહેલું છે કે,

આ પૃથ્વી જે પુરૂષને ધારણ કરે અથવા તો જે પુરૂષે પૃથ્વી ધા-
રણ કરી છે, તે જે એ કે એક તો જેની ઉપકાર કરવામાં મતિ હોય અને
ખીજે એ કે જે ઉપકાર કરી ગર્વ ન કરે. ૪૦

માટે ફરમાવો કે તમારૂં હું શું પ્રિય કરૂં? ત્યારે હાંતની કાંતિથી
ભૂવલયને અજવાળતો થકો વિમળ બોલ્યો. ૪૧

હે રત્નચૂડ! તું આ લોકમાં ચૂડામણિ સમાન છે. અને તેં તારૂં ર-
હસ્ય પ્રગટ કર્યું એટલે સઘળું થઈ ચૂક્યું જાણવું. ૪૨

જે માટે કહેલું છે કે,

સજ્જનોના હબારો વાક્યોથી અથવા કોડો સોના મહોરોથી કંઈ સુ-
દરપણું સિદ્ધ થતું નથી, પણ તેમના ચિત્તની પ્રસન્નતાથીજ ખરેખરૂં ભાવ
મેલાપ થાય છે. ૪૩

તો સપ્પણયં મળિયં, સ્વયરેણં કુમર મજ્જ પસિડણ,
 મિણ્હસુ ઇમં સુરયણં, ચિંતામણિ રયણ સારિત્થં. ૪૪

જંપડ ધવલંગરુહો, દિન્નં તુમણ મણ ય ગહિય મિણં,
 અત્થહ તહેવ પાસે, મુચ્ચડ અડસંભમં મદ. ૪૫

અહ અડિનીરીહભાવં, નાહં વિમલસ્સ વિમલભાવસ્સ,
 તત્તેલઅંચલે તં, રયણં બંધઈ રયણચૂડો. ૪૬

પુઠો ય વામદેવો, અંબાપિડનામ માહયં સવ્વં,
 કુમરસ્સ સંતિયં કહઈ, સહરિસો સ્વેયરવરસ્સ. ૪૭

તં મુણિય વિમલચરિયં, અચ્છરિયકરં વિચિત્તણ સ્વયરો,
 પઠિડવગરામિ અહયં, જિણવિંબં દંસિય ઇમસ્સ. ૪૮

તો મળિયં સ્વયરેણં, કુમારવર અત્થિ કાળણે ઇત્થં,
 મમ માયામદ કારિય, માહિજિણિંદસ્સ ચેઈ હરં. ૪૯

ત્યારે પ્રીતિપૂર્વક વિદ્યાધર બોલ્યો કે, હે કુમાર, મેહરબાની કરી આ ચિંતામણિ સમાન એક ઉત્તમ રત્ન છે તે બોલ્યો. ૪૪

વિમળ બોલ્યો કે, તેં દીધું અને મેં લીધું તારે માનવું. બાકી તેને તારા પાસેજ રહેવા દે, અને અતિ ધાંધલ કરવી છોડી દે. ૪૫

હવે વિદ્યાધરે નિર્મળ ભાવવાળા વિમળનું નિરીહપણું જાણીને, તેના કપડાના છેડામાં તે રત્ન બાંધ્યું. ૪૬

બાદ તેણે વામદેવને પૂછતાં તેણે હર્ષિત થઈ તેને વિમળકુમારના માબાપનાં નામ ઠામ જણાવ્યાં. ૪૭

આ રીતે આશ્ચર્યકારક વિમળકુમારનું વૃત્તાંત સાંભળીને વિદ્યાધર વિચારવા લાગ્યો કે, એને હું જિન પ્રતિમા બતાવી ધર્મ બોધ આપી ઉપકારનો બદલો વાળું. ૪૮

બાદ વિદ્યાધર બોલ્યો કે, હે કુમાર! આ વનમાં મારા મમાવાનું કરાવેલું આદીશ્વર ભગવાનનું ઠેકેડું છે. ૪૯

તં મમ કાઝ પસાયં, કુમરવરો દટુ અરિહણ્ણં,
 एवं ति भणिय सन्वे, जिणभवणा भिमुह मह चलिया. ૫૦

યંભસય સંમિવિટ્ઠં, વહુવિહ દુમસંગયં વ ડજ્જાણં,
 नहुसरसरि लहरीहि व मणोरहं वरपडागाहिं. ૫૧

અઈંડજ્ઞણં કંચણ, પયદંડેહિં ચ દંતુરં વ સયા,
 उवरिं विरायमाणं, चामीयर विमल कलसेणं. ૫૨

કત્થઈ પલ્લવિયંપિ વ, રોમંચપવંચ અચ્ચિયં વ કહિં,
 संबम्मियं व कत्थवि, कत्थवि लितां च करणेहिं. ૫૩

ઠાણઠાણે વિયરિય, હરિચંદણવાસગેહિ કયસોહં,
 मुसिलिठ संधिभावा, इकसिलाइ व्व निम्मवियं. ૫૪

માટે મારાપર મહેરબાની કરી તેને હમણાં જોવા પધારો. તે વાતને
 કબૂલ રાખી બધા જિન મંદિરની સન્મુખ આવ્યા. ૫૦

તે મંદિર સેંકડા થંભો ઉપર ચણેલ હતું. તેથી જાણે અનેક આડો-
 વાળું ઉધાન હોય તેવું લાગતું, વળી આકાશમાં ફરકતી ધનઝોથી જાણે
 આકાશ ગંગાની લહેરો વહેતી ન હોય ! તેવું દીસતું. ૫૧

તેના ટોચે અતિ જાંચા સોનાના દંડ હતા અને સોનાના કળશથી
 તે શોભતું હતું. ૫૨

કયાંક તેની કેરણીમાં વેલ, ખૂટા હતા, કયાંક જાણે રોમાંચ ફરકતા
 જીવતાં ચિત્રો દેખાતાં, કયાંક બજાર ધારી ચિત્રો હતાં, કયાંક હીલતી ઈ-
 દ્રિયોવાળાં ચિત્રો હતાં. ૫૩

તેમાં સ્થળે સ્થળે હરિયંદનના ફૂલોના તખતા ભરેલા હતા, અને
 તેવું સાંધમેલતું કામ એવું સરસ કરેલ હતું કે, જાણે તે એકજ પથરમાંથી
 બનાવ્યું હોય તેવું લાગતું. ૫૪

વહુસાલભંજિયાહિં, વિસિઠચિઠાહિં — — —,
વર અચ્છરાહિં સયયં, અહિઠિયં મેરુસિહરં વ. ૫૫

एवंविह जिणभवणं, पत्ता दिठा य रिसहनाहस्स,
पडिमा अपडिमरूवा, नमिया दिठोहि तेहि तओ. ५६

तं अइसयरमणीयं, विवं उरुफुरिय दुरियगिरिसंबं,
अणमिस नयण जुएहिं, पिच्छेउं धवलनिवतणओ. ५७

एरिसरुवं विवं, पुव्विपि मए कहिंचि दिठं ति,
चित्ततो मुच्छाए પાડિઓ ધરણીયલે સહસા. ૫૮

अह पवणपयाणेणं, पच्चागयचेयणो पुणो कुमरो,
अइ आयरेणं पुठो, खयरेणं किं नु एयं ति. ५९

तो रयणचूडचरणे, भवहरणे पणमिउं धवलपुत्तो,
हरिसभर निम्भरंगो, एवं थुणिउं समाढत्तो. ६०

વળી તેમાં વિવિધ ચાળા કરતી અનેક પૂતળીઓ હતી, તેથી તે બાણે અપ્સરાઓથી અધિષ્ઠિત મેરુતું ટુંક હોય તેવું લાગતું હતું. ૫૫

એવા જિન મંદિરમાં જઈ તેમણે ત્યાં ઋષભદેવ ભગવાનની સુંદર પ્રતિમા બેઠી, તેથી તેઓ હર્ષિત થઈ તેને નમ્યા. ૫૬

હવે તે અતિશય રમણીય અને પસરેલા પાપરૂપ પર્વતને તોડવા વજ્ર સમાન જિનબિંબને નિર્નિમેષ નેત્રોવડે બેતાં થકાં વિમળ કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે, આવા રૂપવાળું બિંબ મેં પૂર્વે પણ ક્યાંક દીઠેલું છે, એમ ચિંતવતો થકો તે ઓચિંતો મૂંઠા ખાઈ પૃથ્વીપર પડી ગયો. ૫૭-૫૮

ત્યારે તેનાપર પવન નાખતાં તે ચેતના પામ્યો, ત્યારે વિદ્યાધર તેને આથહથી પૂછવા લાગ્યો કે, આ શું થયું ? ત્યારે રત્નચૂડના પગે લાગીને વિમળ કુમાર ભારે હર્ષથી તેની આ રીતે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે, તું મારો માઆપ છે, તું

તં માયા તં ચ પિયા, તં ભાયા તં સુહં તુમં દેવો,
તં પરમપ્પા જીયંપિ, મજ્ઞ તં ચેવ ચયરવર. ૬૧

જેણ રૂપં સુરનર સુચ્ચ, કારણં દુરિય તિમિર રશિવિંબં,
વિંબં જુગાઈ દેવસ્સ, દંસિયં મહ તણ સામિ. ૬૨

અયં દંસંતેણં, તુમણ મહ દંસિઓ સુગઈમગ્ગો,
છિન્નં ચ દુક્કલજાલં, વિણિમ્મિયં પરમસોજ્ઞં. ૬૩

ચયરોવિ ભણેઈ અહં, પરમત્થં હત્ય કિંપિ નહુજાણે,
વિમલોવિ આહ સામિય, સંજાયં જાઈમરણં મે. ૬૪

પુવ્વભવેસુવિ વહુસો, જિણવિંવે વંદિણ મણ નાહ,
સંમત્તનાણ દંસણ, ચરણં પરિપાલિયં સુદ્ધં. ૬૫

મિત્તીપમોય કરુણા મજ્ઞસ્થગુણેહિ ભાવિઓ અપ્પા,
ઈચ્છાઈ મણ સરિયં, જાઈ સરણેણ સવ્વંપિ. ૬૬

મારોભાઈ અને મિત્ર છે, તુંજ મારો દેવ, અને પરમાત્મા છે, અને તુંજ મારો જીવ છે. કેમકે તે' દેવ મનુષ્યના સુખનું કારણ ભૂત અને પાપતિમિર નશા-ડવા સૂર્યસમાન એવું આ યુગાદીશ્વર પ્રભુનું ણિંબ મને બતાવ્યું, અને તે બતાવતાં તે' મને સુગતિનો માર્ગજ બતાવ્યો, તથા દુઃખની જાળ છેદિત કરી અને એ રીતે પરમ ઐશ્વર્ય ભાવ બતાવ્યો છે. ૫૬-૬૭

વિદ્યાધર બોલ્યો કે હું કંઈ પરમાર્થ સમજ્યો નથી. ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે, મને જાતિસ્મરણ થયું છે. ૬૪

મેં પૂર્વભવમાં ઘણીવાર જિનણિંબ વાંઘા છે અને સમ્યક્ જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્ર પાળ્યાં છે, વળી મૈત્રી-પ્રમોદ-કરુણા-અને માધ્યસ્થ ભાવનાઓ ભાવી છે, ઇત્યાદિ સઘળી વાત મને જાતિસ્મરણથી યાદ આવે છે. માટે હું

તં મજ્ઞ કયં તુમણ, જં પરમચુરુ કુર્ણંતિ મો મહ,
 હય જંપંતો કુમરો, પડિઓ સ્વયરિંદ ચલણેસુ. ૬૭
 અલ મિત્થ સંભમેળંતિ, વુત્તુ ઉઠાવિહં ચ નિવત્તણયં,
 સાહંમિયં તિ વંદિત્તુ, સવિણયં જંપણ સ્વયરો. ૬૮
 મો મો નરિંદનંદણ, સંપન્નં મહ સમીહિયં સવ્વં,
 જં એવં તુહમત્તી, જિણનાહે નિચ્ચલા જાયા. ૬૯
 ઠાળે ય એસ હરિસો, પયડુકરિસો કુમાર તુહ જમ્હા,
 મુત્તું દુહા વિમુત્તિ, જનનત્થ રમંતિ સપ્પુરિસા. ૭૦

(ઉક્તંચ)

અજ્ઞાનાંધા શ્વટુલવનિતા પાંગવિક્ષેપિતા સ્તે-
 કામે સત્તિં દધતિ વિભવાભોગ તુંગાર્જને વા,
 વિદ્રષ્ટિચત્તં ભવતિ હિ મહ ન્મોક્ષ સૌચ્યૈકતાનં-
 નાલપસ્કંધે વિટપિનિ કષ ત્યંસમિત્તિ મર્જેદ્રઃ ૭૧

ભદ્ર! તે' મને એટલું કયું કે, જેટલું કોઈ પરમચુરુ કરે-એમ બોલીને કુમાર વિદ્યાધરના પગે પડ્યો. ૬૫-૬૭

ત્યારે વિદ્યાધરે કહ્યું કે, એટલી ભક્તિનું કામ નથી. એમ કહી કુમારને ઊઠાવી અને તેને સાધાર્મિક ગણીને પ્રણામ કરી વિનયપૂર્વક આ રીતે કહ્યું:—હે નરેન્દ્રનંદન, માફ કરવું ઇચ્છિત પ્રાપ્ત થયું કે જે તને જિનેશ્વર ભગવાનપર આવી ભક્તિ ઉત્પન્ન થઈ છે. ૬૮-૬૯

હે કુમાર! તું આટલો ભારે હર્ષ કરે છે તે વાજળીજ છે, કારણ કે સજ્જનો દુઃખથી સુદિત પામવાના કામ શિવાય બીજા કામે નથી રમતા,-

જે માટે કહેલું છે કે:—

અજ્ઞાનથી આંધળા જનો સ્ત્રીઓના અંચળ કટાક્ષથી આકર્ષાઈ કામમાં આસક્ત થાય છે, અથવા પૈસા કમાવવા મશ્ગુલ રહે છે, પણ જ્ઞાની વિદ્વાન્ જનનું ચિત્ત તો હમેશ મોક્ષ મુખમાંજ મગ્ન રહે છે, કેમકે હાથી કંઈ નાનકડા ઝાડમાં પોતાના આંધને ઘસતો નથી. ૭૦-૭૧

કિંચ નિયભાવ સરિસં, ફલ મિહ મિચ્છંતિ પાણિણો પાયં,
સુણઓ કવલેણ હરી, તૂસઈ કરિકુંભદલણેણ. ૭૨

ઉત્તાલકરો નચ્ચઈ, વીહદલં પપ્પ મૂસઓ અહિયં,
મુંજઈ કરી અવન્નાઈ, મોયણં નિવઈહિન્નંમિ. ૭૩

પુલ્લિંવ તુપં સુરયણે, પત્તે મજ્જસ્થભાવ મલ્લીણો,
નહુ લક્ષિણઓ મળ તુહ, હરિસવિયારો મળાંગં પિ. ૭૪

અહુણા તં પુણ જાઓ, હરિસ મરુઢિમજ્જમાણ રોમંચો,
જિણપવયણસ્સ લામે, પુરિમુત્તમ સાહુસાહુ અસિ. ૭૫

પર મિત્થ જણે નેવં, ગુરુત્ત મારોવળીયયં કુમર,
જં બુદ્ધો સિ સયં ચિય, નિમિત્તમિત્ત જણો एसो. ૭૬

લોયંતિયદેવેહિં સહસંબુદ્ધા જિણેસરા જઈવિ,
પડિવોહિજ્જંતિ તદ્દાવિ, તેસિ નહુ ટુંતિ તે ગુરુણો. ૭૭

વળી પ્રાચે પ્રાણિઓ પોતાના ભાવ પ્રમાણેજ ફળ ઇચ્છે છે, જુવો ફૂતરે કોઝિયાથી તૃપ્ત રહે છે, ત્યારે સિંહ હાથીના કુંભસ્થળ વિહારી સં-
તોષિત થાય છે, વળી ઊંદરને ઘડોનો દાણો મળે, તે હાથ ઊંચા કરી નાચે
છે અને હાથીને મળીદા મળતાં પણ બેઢરકાર રહી માંડ માંડ તે ખાય
છે. ૭૨-૭૩

પહેલાં ત્યારે મેં તારા કપડામાં ઉત્તમ રત્ન બાંધ્યું, ત્યારે તું ઉદાસ
ભાવે રહ્યો હતો, અને તે વેળા તારામાં હર્ષનો લવલેશ જોટલો વિકાર પણ
મારા જોવામાં નહતો આવ્યો. પણ હમણાં જિન પ્રવચનનો લાભ થતાં તું
હર્ષથી રોમાંચિત બની ગયો છે, જોજ હે ઉત્તમ પુરૂષ! તારા સારાપણાની
નિશાની છે. ૭૪-૭૫

છતાં તું મને શુરૂ તરીકે ગણે છે તે તારે ન ગણવું જોઈયે, કેમકે
તું તો પોતેજ પ્રતિબોધ પામ્યો છે. હું તો માત્ર નિમિત્તદર્શક રહેલ છું,
વળી જુવો જિનેશ્વર ભગવાન સ્વયંબુદ્ધ છતાં તેમને લોકાંતિક દેવ પ્રતિબો-

તહચેવ ઇમોવિ જણો, જાણિજ્જત તો મળેઈ નિવતણઓ,
સંબુદ્ધાણ જિણાણં, હેઝવિ ન હુંતિ તે દેવા. ૭૮

તં પુણ મજ્ઞં સિરિરિસહનાહ, પઢિમાઈ દંસણ વસેણં,
સદ્ધમ્મલંભણેણં, ફુદં ગુરુ હોસિ જં મણિયં. ૭૯

જો જેણ સુદ્ધધમ્મંમિ, ઠાવિઓ સંજણેણ મિહિણા વા,
સો ચેવ તસ્સ જાયઈ, ધમ્મગુરુ ધમ્મદાણાઓ. ૮૦

ઉચિયં ચ સુપુરિસાણં, કાઝં વિણયાઈયં સુહગુલંમિ,
સાહમ્મિયમિત્તસ્સ વિ, મણિયં કિર વંદનાઈયં. ૮૧

સખરો જંપઈ નેવં વુત્તં અરિહેઈ નરવરંગરૂહો,
જં ગુણપમરિસરૂહો, તં ચિય સવ્વેસિ હોસિ ગુરુ. ૮૨

મળઈ કુમારો ગુણગણ, વઢિયાણ કયન્નુયાણ સુનરાણં,
ણંચિય ઇહ લિંગં, જં ગુરુણો પૂયણં નિચ્ચં. ૮૩

ધિત કરે છે, તેથી કંઈ તેઓ તેમના ગુરૂ થઈ શકતા નથી. તેમજ મને પણ તારે જાણવું. ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે, જિન ભગવાન તો સંબુદ્ધ હોય છે, માટે ત્યાં તેમના બોધમાં દેવો કંઈ હેતુભૂત પણ થતા નથી. ૭૬-૭૮

તું તો મને રિપલદેવ સ્વામિની પ્રતિમા બતાવીને ખરા ધર્મને પ-માડનાર હોવાથી ખુલ્લી રીતે ગુરૂ થાય, જે માટે કહ્યું છે કે, જે સાધુ અથવા ગૃહસ્થે જેને શુદ્ધ ધર્મમાં સ્થાપિત કર્યો હોય, તે તેને ધર્મદાતા હોવાથી તેનો ધર્મગુરૂ ગણાય. અને એવા શુભ ગુરૂપ્રતે વિનયાદિ કરવાનું સત્પુરુષોને ઉચિત છે, કેમકે સાધર્મિ મિત્રને પણ વંદનાદિક કરવાનું કહેલ છે. ૭૬-૮૧

વિદ્યાધર બોલ્યો—હે રાજકુમાર! એમ ના બોલ, તું ગુણવાન હોવાથી તુંજ બધાનો ગુરૂ છે. ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે, ગુણવાન અને કૃતરાજ નોનું એજ લિંગ છે કે, તેઓ નિત્ય ગુરૂના પૂજનાર રહે છે. કારણ કે તેજ મહાત્મા છે, તેજ ધન્ય છે, તેજ કૃતરાજ છે, તેજ કુલીન અને ધીર છે, તેજ

સ મહપ્પા સો ધન્નો, સ કયન્નૂ સો કુલુબ્ધવો ધીરો,
સો ભુવણ વંદણિજ્જો, સ તવસ્સી પઢિઓ સોય. ૮૪

દાસત્તં પેસત્તં, સેવમભાવં ચ કિંકરત્તં ચ,
અણવરયં કુલ્લંતો, જો સુગુરુણં ન લજ્જેહ. ૮૫

તિ ચ્ચિય મણવયણતણૂ, સકયત્થા ગુણગુરુણ સુગુરુણ,
જે નિહ્ચિંતણ સંથુણણ વિણય કરણુજ્જુયા સયયં. ૮૬

(અવિય)

સમ્મત્તદાગયાણં, દુપ્પડિયારં ભવેસુ વહુણ્ણુ,
સવ્વગુણમેલિયાહિ વિ, ઉવયાર સહસ્સ કોડીહિં. ૮૭

મો સુપુરિસ બુદ્ધો હં, તુજ્ઞ પસાણં ગિણિહં દિક્ખં,
કિંતુ મહ તાયપપુહા, વહવે હહ વંધવા સંતિં. ૮૮

જહ તેસિં પઢિવોહો, જાયહ તો હં ભવામિ કયકિચ્ચો,
તા ઉવહસ સુગુરું મે, અહ હિઠો મણહ સ્વયરિંદો. ૮૯

જગત્માં વંદનીય છે, તેજ તપસ્વી છે અને તેજ પાંડિત છે કે, જે સુશુર મહારાજતું નિરંતર દાસપણું પ્રેષપણું સેવકપણું તથા કિંકરપણું કરતો થકો પણ શરમાય નહિ. ૮૨-૮૫

વળી મન, વચન અને કાય પણ તેજ કૃતાર્થ જાણવાં કે, જે શુભવાન શુરની આશેચ્ચતા ચિંતવવામાં, તેની સ્તુતિ કરવામાં, તથા વિનય કરવામાં હમેશ કામે લાગે. ૮૬

સમ્યક્ત્વ દાયકનો પ્રત્યુપકાર તો અનેક ભવોમાં કોડો ઉપકાર કરતાં પણ નહિ થઈ શકે એમ છે. ૮૭

માટે હે સત્પુરુષ! હું તારા પસાયે ઓધ પામ્યો છું અને દીક્ષા લઈશ, પણ પિતા વગેરે ઈહાં મારા ઘણા બાંધવો છે, તેથી જો તેમને પણ પ્રતિબોધ થાય તો, હું કૃતકૃત્ય થાઉં. માટે સુશુર કોણ છે તે મને બતાવ, ત્યારે વિદ્યાધર હર્ષ પામી નીચે મુજબ બોલ્યો. ૮૮-૮૯

અત્થિ બુહનામ સૂરી, જલભર ભરિયં બુવાહ સમધોસો,
જઈ ણ્હ કહવિ સો રહ, તો પડિવોહિજ્જ તુહ બંધુ. ૯૦

કુમરેણ તઓ મણિયં, સો દિઠો કત્થ તે મહાભાગ,
સો આહ રહુ જ્જાણે, જિણ મવળાસન્ન મૂભાગે. ૯૧

જં અર્ય અઠમીણ, સપરિયણેના ગણ મે રત્થ,
પવિસંતેણં જિણમંદિરંમિ, દિઠં સુમુણિવિદં. ૯૨

તસ્સ ય મજ્ઞે ણ્ગો, સાહૂ મસિઅસિલયા કસિણદેહો,
પિંગલસિર ચિહુરભરો, સેલુ વ્વ જહંતદવજણો. ૯૩

આહુ વ્વ લહુયકન્નો, દુઠવિરાલુ વ્વ પિંગનયણજુઓ,
પવગુ વ્વ ચિવિહનાસો, મિય વ્વ અરૂદીહકંબુદ્ધો. ૯૪

હંબોયરો વ્વ થૂલોયરો ય, ઉવ્વેગજણગરૂવધરો,
ધમ્મં વાગરમાણો, દિઠો મહુમહુરસદેણં. ૯૫

બુધ નામે આચાર્ય કે જે જળ ભરેલ મેઘના માફક ગર્જન કરનાર છે, તે જો કોઈ પ્રકારે ઇહાં પધારે તો તારા લાઇઓને તેઓ પ્રતિબોધ આપે. ૯૦

ત્યારે કુમારે પૂછ્યું કે, હે મહાભાગ! તેમને તે ક્યાં દીઠા? તે બોલ્યો કે, આજ ઉદ્યાનમાં જિન મંદિરની નજીકમાં ગઈ આઠમે પરિવાર સહિત હું અહીં આવેલ, ત્યારે જિન મંદિરની અંદર પ્રવેશ કરતાંજ એક મુનિઓતું ટોળું જોયું, તેમાં વચ્ચે એક સાધુ સારી અને તલવાર માફક કાળા દેહવાળો અને પીળા કેશવાળો હોવાથી, જાણે અગ્નિથી બળતો પહાડ હોય, તેવો જ-ણાતો તથા ઉંદર માફક નાના કાનવાળો અને વિકરાળ બિલાડાની માફક પીળી આંખોવાળો, વાંદરા માફક ચપટા નાકવાળો, મૃગ માફક અતિ લાંબી કોટવાળો, લાંબા અને મોટા પેટવાળો, એમ ઉદ્વેગકારી રૂપવાળો છતાં મીઠે શબ્દે ધર્મ કહેતો થકો મેં દીઠો. ૯૧-૯૫

તં અસરિસ ગુણજુત્તં, દહું મે ચિંતિયં શ્મં હિયણ,
જહ ઇયસસ મગવઓ, ગુણાણુસુવં ન સુવં તિ. ૧૬

તો પવિસિય જિણમવણં, જિણપડિમં પ્હવિય પૂરૂણં ચ,
સ્વણમિત્તેણં સાહૂણ, વંદણત્થં વિણિકૂસંતો. ૧૭

તાં સો ચેવ વરમુણી, ઉવવિટો વિમલકણય કમલંમિ,
રડમુક્ક વ્વ અણંગો, સસહર ઇવ રોહિણી રહિઓ. ૧૮

માસુરમુવન્નવન્નો, તણુપ્પહા પહલ હણિય તમપસરો,
અલિહલ કહ્જલકેસો, સુસિલિઠ પલંવસ વણજુગો. ૧૯

નીલુપ્પલદલ નયણો, અહ્હવ્વય સરલનાસિયાવંસો,
કંઘુવિહંવિરકંટો, નવપલ્લવ અરૂણ અહરૂટો. ૨૦

કેશરિ કિસોર ઉચરો, વિસાહ વત્થયલ જણિય કણયસિલો,
સુરકિંનર પરિયરિઓ, દિટો દિટીહ સુહહેહ. ૨૦૧

તેને જોઈને મેં મારા હૃદયમાં ચિંતવ્યું કે, આ મહારાજનું તેના ગુણોને મળતું રૂપ નથી. પછી જિન મંદિરમાં પેસી જિન પ્રતિમા નહવરાવી ખૂણ ક્ષણેક પછી સાધુઓને વાંદવા બાહર નીકળ્યો તો તેજ મુનિને મેં નિર્મળ સોનાના કમળપર બેઠેલો જોયો. ત્યારે તે રતિરહિત કામદેવ અથવા શે-હિણીરહિત અંદ્ર જેવો દેખાવા લાગ્યો. વળી તે દીપતા સોના જેવા વર્ણવાળો, શરીરની કાંતિથી અધારાને ટાળનાર, લમરા જેવા કાળા વાળવાળો, સુંદર લાંબા કાનવાળો, નીલકમળના પત્ર જેવા નેત્રવાળો, અતિ ઊંચી અને સરળ નાસિકાવાળો, કંબુ જેવા કંઠવાળો, નવપલ્લવ જેવા લાલ હોડવાળો, સિંહના અગ્ર જેવા પેટવાળો, પહોળી છાતીવડે મેરૂ જેવો લાગતો, અને સુર અને કિંનરોથી વીંટાયેલો એમ નેત્રને આનંદકારી તે મુનિ જોયો. ૯૬-૯૭ ૯૮-૯૯-૧૦૦-૧૦૧

તો ચિંતિયં મળે કહ, એસ રાજેણં અણેરિસો જાઓ,
અહવા ચંદણ ગુરુણા, કહિયા સે વિવિહલદ્વીઓ. ૧૦૨

તથાહિ

આમોસહી વિપ્પોસહિ, રેલોસંહિ જરલઓસહી ચેવ,
સવ્વોસહિ સંભિન્ને, ઓહિ રિઝ વિઝલમહલદ્વી. ૧૦૩

ચારણ આસીલિસ કેવલી ય મળનાણિણોય પુવ્વધરા,
અરહંત ચક્રવટ્ટી, બલદેવા વાસુદેવા ય. ૧૦૪

સ્વીરમહુ સપ્પિઆસવ, કોઠયબુદ્ધી પયાણુસારીય,
તહ વીયબુદ્ધી તેયય, આહારમ સીયલેસાય. ૧૦૫

વેઝવિવેહલદ્વી, અવલીણ મહાણસી પુલાયા ય,
પરિણામ તવવસેણં, એમાઈ હંતિ લદ્વીઓ. ૧૦૬

ત્યારે મેં 'ચિંતંયુ' કે, આ સાધુ ક્ષણવારમાં આવા તે કેમ થઈ ગયા,
અથવા તો અંદન ગુરૂએ મને અનેક લખિયો કહેલી છે (તેના પ્રતાપે આમ
બન્યું હશે.) ૧૦૨

તે લખિયોનાં નામ આ પ્રમાણે છે:—આમર્ષોષધિ, વિઘ્નોષધિ, ખે-
લ્લોષધિ, જલ્લોષધિ, સર્વોષધિ, સંલિન્નશ્રોત, અવધિજ્ઞાન, કલ્પમતિજ્ઞાન,
વિપુલમતિજ્ઞાન, આરણ્યલખિ, આશીવિષલખિ, કેવળજ્ઞાનિપણું, મનપર્યવજ્ઞા-
નિપણું, પૂર્વધરપણું, અર્હતપણું, ચક્રવર્તિપણું, બળદેવપણું, વાસુદેવપણું,
ક્ષીરાશ્રવ મધ્વાશ્રવ સપિરાશ્રવલખિ, કોષ્ઠબુદ્ધિ, પદ્માનુસારિલખિ, બીજબુદ્ધિ,
તેજોલેખ્યા, આહારકલખિ, સીતલેશ્યા, વૈક્રિયલખિ, અક્ષીણ મહાનસલખિ,
અને પુલાકલખિ, ઇત્યાદિ લખિયો પરિણામ અને તપના વશે પ્રગટે છે.
૧૦૩-૧૦૪-૧૦૫-૧૦૬

સંકરિસણ મામો સો, મુત્તપુરીસાણ વિપ્પુસો વા વિ,
અન્ને વિડ સિ વિઢે, માસંતિ પડ્ધિ પાસવળં. ૧૦૭

एए अन्नेवि बहू, जेसिं सव्वेपि सुरहिणो वयवा,
रोगो वसमसमस्था, ते हुंति तओसहिप्पत्ता. १०८

જો મુણહ સવ્વઓ મુણહ, સવ્વવિસણ ચ સવ્વસોણિં,
મુણહ વહુણ વ સદે, મિન્ને સંભિન્નસોઓ સો. ૧૦૯

रिउ सामन्नं तम्मत्त, गाहिणी रिउमई मणोनानं,
पायं विसेस विमुहं, घटमिच्चं चितियं मुणइ. ११०

વિઝલં વત્થુવિસેસણ, નાણં તમ્માહિણી મહ વિઝલા,
ચિંતિય મણુસરહ ઘટં, પસંગઓ પજ્જવસણિં. ૧૧૧

હવે તેનું વિવરણ કરે છે:—આમર્ષ એટલે સ્પર્શ તેજ ઔષધરૂપ હોય તે આમર્ષોષધિલબ્ધિ જાણવી. મૂત્ર અને પુરીષના વિપ્રુષ્ટ એટલે ખિંદુ-ઓ ઔષધ થઈ પડે તે વિઔષધિ જાણવી. બીજા એમ વ્યાખ્યા કરે છે કે વિ શબ્દે વિષ્ટા અને પ શબ્દે પિશાબ લેવો. તેથી તે તથા બીજા પણ જે-મના અવયવો સુગંધિ હોઈ રોગ મટાડી શકે તેમને તે તે ઔષધિની લ-બ્ધિવાળા જાણવા. ૧૦૭-૧૦૮

જે સર્વ જાણુથી સર્વ વિષયોને સર્વ ઇન્દ્રિયોથી ગ્રહણ કરે અથવા જૂદી જૂદી જાતના બહુ શબ્દ સાંભળી શકે તે સંલિપ્ત શ્રોતલબ્ધિવાન જાણવો. ૧૦૯

સામાન્ય માત્રને ગ્રહણ કરનાર મનોજ્ઞાની ઋણુમતિ જાણવો, તે પ્રાયે વિશેષને ગ્રહણ ન કરતાં ઘટ એવું ચિંતવીએ તો તે ઘટનુંજ ગ્રહણ કરે છે. ૧૧૦

વસ્તુના વિશેષ પર્યાયને ગ્રહણ કરનાર મનોજ્ઞાની વિપુલમતિ કહે-વાય છે, તે ઘડાને ચિંતવતાં તેના સેંકડો પર્યાયથી તેનું ગ્રહણ કરી શકે છે. ૧૧૧

અહસય ચરણ સમત્થા, જંઘાવિજ્જાહિ ચારણા મુળઓ,
જંવાહિં જાઈ પઢમો, નિસ્સં કાઝં રવિકરેવિ. ૧૧૨

ણુપ્પાણ ગઓ, રુયગવરંમી તઓ પહિનિયત્તો,
વીણં નંદીસર, મેઈ રહં તઈયણ પુણો. ૧૧૩

(ઊર્ધ્વ) પઢમેણ પંડગવણં, વીરુપ્પાણ નંદણં રહ,
તઈરુપ્પાણ તઓ, રહ જંઘા ચારણો રહ. ૧૧૪

પઢમેણ માણુસુત્તર નગં, સુનંદીસરં તુ વીણં,
રહ તઓ તઈણં, કય ચેઈયવંદણો રહયં. ૧૧૫

પઢમેણ નંદણવણે, વીરુપ્પાણ પંડગવણંમિ,
રહ રહં તઈણં, જો વિજ્ઞાચારણો રોઈ. ૧૧૬

આસીં દાઢા તમ્મય, મહાવિસા સીવિસા ભવે દુવિહી,
તે કમ્મજાઈ મેણ, જેગહા ચરુવિહિવિગપ્પા. ૧૧૭

જંઘા અને વિદ્યાવટે અતિશય ચાલવા સમર્થ તે ચારણલબ્ધિવાન ના-
ણુવા. ત્યાં જંઘાચારણુ જંઘાએ કરીને સૂર્યના કિરણોની નિશ્રાએ પણ જઈ
શકે છે. ૧૧૨

તે એક ઉત્પાતે રૂચકવરપર જઈ ત્યાંથી વળતો બીજા ઉત્પાતે નંદી-
શ્વર પહોંચી ત્રીજા ઉત્પાતે પોતાના ઠેકાણે આવી પહોંચે. ૧૧૩

(ઊર્ધ્વગતિના હિશાએ) પહેલા ઉત્પાતે પંડકવને પોહોંચે, બીજાએ
નંદન વનમાં આવે અને ત્રીજા ઉત્પાતે ત્યાંથી ઇહાં આવે. ૧૧૪

વિદ્યાચારણુ પહેલે ઉત્પાતે માનુષોત્તર પર્વતપર જાય, બીજા ઉત્પાતે
નંદીશ્વર જાય અને ત્યાંના ચેત્ય (જિનપ્રતિમાઓ) વાંદીને ત્રીજે ઉત્પાતે
ત્યાંથી ઇહાં આવે. (ઊર્ધ્વગતિમાં) પહેલે ઉત્પાતે નંદનવને જઈ બીજે ઉત્પાતે
પંડકવનમાં જાય અને ત્રીજા ઉત્પાતે ઇહાં આવે. ૧૧૫-૧૧૬

આશી એટલે દાઢ તેમાં રહેલ વિષવાળા તે આશીવિષ તથા મહા-
વિષ એમ બે પ્રકારે હોય છે, તે જાળને પાછા કર્મ અને જાતિના વિભાગે ચાર
પ્રકારના થાય છે. ૧૧૭

સ્ત્રીરમહુ સપ્પિસા ઓવમાણ વયણા તયાસવા હુંતિ,
કુઠયધન સુતિમ્મલ, સુત્તત્થા કુઠવુદ્ધી ય. ૧૧૮

જો સુત્તયણ વહું, સુય મણુધારઈ પયાણુસારી સો,
જો અત્થપણ ત્થં, અણુસરઈ સ વીયવુદ્ધી ડ. ૧૧૯

સમઓ જહન્ન મંતર, મુકોસેણં તુ જાવ છમ્માસા,
આહારસરીરાણં, વુકોસેણં નવ સહસ્સા. ૧૨૦

ચત્તારિય વારાઓ, ચડ્ડસપુવ્વી કરેઈ આહારં,
સંસારંપિ વસંતો, ઇગમ્મવે દુન્નિ વારાઓ. ૧૨૧

તિત્થયર રિદ્ધિસંદંસણત્થ, મત્થો વગહણહેડં વા,
સંસયવુચ્છેયત્થં, ગમણં જિણપાય મૂલંમિ. ૧૨૨

ક્ષીર-મધુ અને સપિષ્ (ધૂત) એ ઉપમાવાચક શબ્દ છે; તેને અર-
નારા તે તે લબ્ધિવાળા નાણુવા. ધાન્ય ભરપૂર ડોણક (ડોઠાર) માફક સૂત્રા-
ર્થને ધારણ કરનાર તે કુદ્ધ બુદ્ધિ નાણુવા. ૧૧૮

જે સૂત્રના એક પદે ઘણું શ્રુત ધારણ કરે તે પદાનુસારી નાણુવો,
અને જે એક અર્થ પદે કરી અનેક અર્થ સમજે તે બીજબુદ્ધિ નાણુવો. ૧૧૯

આહારક લબ્ધિવાળાને આહારક શરીર હોય છે, તેનું અંતરકાળ જ-
ઘન્યથી એક સમય છે, અને ઉત્કૃષ્ટું છ માસ છે. તે આહારક શરીર ઉત્કૃ-
ષ્ટપણે નવ હબ્દવાર ધારણ કરાય છે. આદ્યપૂર્વી સંસારમાં વસતાં ચારવાર
આહારક શરીર ધરે અને તેજ ભવમાં તો માત્ર એ વાર ધારી શકે. ૧૨૦-૧૨૧

તીર્થંકરની ઋદ્ધિ જોવા માટે, અથવા અર્થ સમજવા માટે, અથવા
સંશય ટાળવા માટે જિનેશ્વર પાસે જતાં આહારક શરીર કરવાની જરૂર
પડે છે. ૧૨૨

સમળી મવગચવેયં, પહિહાર પુલાય મવ્વમત્તં ચ,
 ચત્તદસપુલ્લિ આહારગં ચ ન કયાઈ સંહરઈ. ૧૨૩
 વેડધિવય લઢીઈ, અણુ વ્વ સુહુમા સળેણ જાયંતિ,
 કેચળગિરિ વ્વ ગુરુણો, લહુદેહા અક્કત્તલં વ. ૧૨૪
 પઢઓ પઢકોડીઓ, પકુળંતિ ઘઢાઝ ઘઢસહસ્સાઈ,
 ચિત્તિયમિત્તં રૂવં, કુળંતિ મળિણ્ણ કિં વહુળા. ૧૨૫
 અંતમુહુત્તં નરણ્ણુ, હુંતિ ચત્તારિ તિરિયમણ્ણુ,
 દેવેસુ અદ્દમાસો, ઉક્કોસવિઝવ્વળાકાલો. ૧૨૬
 અવલ્લીળ મહાળસિયા, મિલ્લં જેળા ણિયં પુળો તેળ,
 પરિમુત્તં ચિય સિજ્જઈ, વહુળ્લિં ન ઉળ અન્નેહિં. ૧૨૭
 મવસિદ્ધિય પુરિસાળં, ણયાઝ હવંતિ મળિય લઢીઓ,
 મવસિદ્ધિય મહિલાળિ, જત્તિય જાયંતિ તં વુચ્છં. ૧૨૮

આર્યાજી, અવેદિ, પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રવંત, પુલાક લઘિવંત, અપ્રમાદિ સાધુ, ચત્તદસપુલ્લી સાધુ આહારક શરિરી, એતુ કોઈ દેવતા સાહારણ કરી શકે નહીં. ૧૨૩

વૈદિકિય લઘિવડે ક્ષણવારમાં પરમાણુ માફક સૂક્ષ્મ થઈ શકાય છે, અગર મેડ જેવા મોહોટા થઈ શકાય છે, અગર આકાશની તૂલ માફક હલકું થઈ શકાય છે. વળી એક વસ્ત્રમાંથી કોડ વસ્ત્ર કરાય છે, એક ઘડામાંથી કોડ ઘડા કરી શકાય છે અને ચિંતન્યુ રૂપ કરી શકાય છે, વધુ શું કહીયે. ૧૨૪-૧૨૫

નરકમાં નારક જીવોની વિકૃત્વજ્ઞા ઉત્કૃષ્ટી અંતર્મુહુર્ત ટકે, તિર્યચ અને મનુષ્યની વિકૃત્વજ્ઞા ચાર મુહૂર્ત ટકે અને દેવની વિકૃત્વજ્ઞા પંદર દિવસ ટકી શકે છે. ૧૨૬

અક્ષીણ મહાનસ લઘિવાનુ જો ભિક્ષા લઈ આવે તો પોતે ખાય તો ખૂટે પણ ખીળ ગમે તેટલા ખાય તોપણ નહિ ખૂટે. ૧૨૭

એ કહેલી લઘિઓ ભવ્ય પુરૂષને તમામ સંભવી શકે. હવે ભવ્ય સ્ત્રીને કેટલી સંભવે તે કહે છે:—અર્હતપણું, ચક્રવર્તિપણું, વાસુદેવપણું, ખ-

અરિહંત ચક્રિ કેસવ બલ સંભિન્ના ય ચારણા પુન્ના,
ગણહર પુલાય આહારગં ચ નહુ ભવિય મહિલાણં. ૧૨૯

અભવિય પુરિસાણં પુણ, દસ પુલ્લાઝ કેવલિચં ચ,
ઉઝ્જુમઈ વિઝલમઈ, તેરસ ણ્યાઝ નહુ હંતિ. ૧૩૦

અભવિયમહિલાણંપિ હુ, ણ્યાઝ નહંતિ મણિયલદ્વીઓ,
મહૂસીરાસવ લદ્વી વિ, નેવ સેસાઝ અવિરુધ્ધા. ૧૩૧

તા નૂણં વેઝવિય, લધ્ધિપમાવેણ નિમ્મિયં પહુણા,
પુલ્લિં વિરુવરૂવં, ઇમ્મસ સાહાવિયં તુ ઇમં. ૧૩૨

તો વિમ્મિહણ ગુરુણો, મુણિણો ય મણ મિવાંદિયા સન્ને,
દિન્નો ય તેહિ કપસિવ, મુહલામો ધમ્મલામો મે. ૧૩૩

મુણિણાય મુહારસ વરિસ, સુંદરા દેસણા સ્વણં તેસિં,
પુઠો ય મુળીણગો, કિનામા એસ મુણિનાહો. ૧૩૪

જદેવપણું, સંલિન્નશ્રોતસૂલખિ, ચારણલખિ, પૂર્વધરપણું, ગણધરપણું, પુ-
લાકલખિ, આહારકલખિ, એ દશ લખિઓ લભ્ય સીને પણ નહિ પ્રાપ્ત
થાય. ૧૨૮-૧૨૯

અલભ્ય પુરૂષને એ દશ લખિઓ તથા કેવળિપણું, ઋણુમતિ,
અને વિપુળમતિ એમ તેર લખિ ન હોય, તેમજ અલભ્ય સીને એ તેર
તથા મધુક્ષીરાશ્રવલખિ પણ નહિ હોય, બાકી બીજી સંભવી શકે. ૧૩૦-૧૩૧

માટે આ આચાર્યે નક્કી વૈકિયલખિના પ્રભાવે કરીને પેહેણું કદરૂપું
રૂપ કર્યું હતું, પણ એનું સ્વાભાવિક રૂપ તો આજ છે. ૧૩૨

તેથી મેં વિસ્મિત થઈ શુરને તથા સઘળા મુનિઓને વાંઢ્યા, ત્યારે
તેમણે મને સુક્તિ સુખ આપનાર ધર્મ લાભ આપ્યો. ૧૩૩

બાદ આચાર્યે ક્ષણભર તેમને અમૃતની વૃષ્ટિ સમાન દેશના આપી.
ત્યારે મેં એક મુનિને પૂછ્યું કે એમનું નામ શું છે? ૧૩૪

મળિયં ચ તેર્ણ મુળિણા, અમ્હગુરુ એસ મુવળ વિકલાઓ,
બુહનામા વદ્ધિનિહી, વિહરઈ અણિયય વિહારેળ. ૧૩૫

તં મુળિય અહં હિઠો, નમિહં ગુરુણો ગઓ સઠાળંમિ,
પરડવયારિક્ક ગુરુ, ગુરુવિ અન્નત્થ વિહરિત્થા. ૧૩૬

તેળ મળેમિ અહં તો, બુહસૂરી જઈય એઈ રહ કહવિ,
તો તુજ્ઞ વંધુવર્ગં, મુહેળ ધમ્મંપિ વોહિજ્ઞા. ૧૩૭

જં મહ પરિવારસ્સ ય, ધમ્મે ટ્વિજ્જત્થ મેવ તદયાવિ,
વિહિયં વિહિવ્વિરુવં, તેળં પરહિયકયમળેળં. ૧૩૮

વિમલો મળેઈ મુપુરિસ, અન્નમત્થિય ઇત્થ સો સમળસીહો,
તુમઈ ટ્વિચ્ચ આળેઓ, એવં તિ પવજ્જણે સ્વયરો. ૧૩૯

તો અંમુપુન્ન નયળો, કુપરં આપુચ્છિહં રયળચૂહો,
સંપત્તો સટ્ઠાળં, મુસરંતો વિમલગુણ નિવહં. ૧૪૦

તે મુનિ બોલ્યો કે, એ જગદ્વિખ્યાત બુધ નામે લખિયાના લંડાર અ-
મારા ગુંડે છે, અને તે અનિયતવિહારે વિચરે છે. ૧૩૫

તે સાંભળીને હું હર્ષિત થઈ ગુરૂને નમી સ્વસ્થાને ગયો અને પરા-
પકાર કરવામાં મહાન્ ગુરૂ પશુ ખીજા સ્થળે પધાર્યા. ૧૩૬

તેથી હું કહું છું કે, બે બુધસૂરી કોઈ પ્રકારે ઈહાં આવે તો, તારા
બંધુવર્ગને સુખે ધર્મ પમાડે. ૧૩૭

કેમકે મારા પરિવારને પણ ધર્મમાં લાવવા માટે તે વખતે તે પરા-
પકારી મહાત્માએ વૈકિરણ્ણ કર્યું હતું. ૧૩૮

ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે, હે સત્પુરૂષ, તે શ્રમણસિંહને તું જ પ્રાર્થના
કરી ઈહાં લાવ, ત્યારે વિદ્યાધર તેમ કરવા કબૂલ થયો. ૧૩૯

બાદ રત્નચૂડ આંખે આંસુ લાવી કુમારની રજા લઈ તેના ગુણ સં-
ભારતો થકો પોતાને સ્થાને આવ્યો. ૧૪૦

કુમરો વિ જિણં થુણિં, નિગંતૂણં જિણિંદ ભવણાઓ,
પથણેઈ મિત્ત ઇયં, રયણં ઇત્યો વગોવેદિ. ૧૪૧

ગુરુણ કહિંચિ કજ્જે, ઉવજ્જિજિહિંઈ ઇમં મહારયણં,
ગેહે નીયં ઇમેવ, જાહી પુણ અણાયરઓ. ૧૪૨

જં આણવેઈ કુમર ત્તિ, મણિય તત્થેવ ગુવિલદેસંમિ,
સો ગોવહ તં રયણં, અહ પત્તા દોવિ સગિહેસુ. ૧૪૩

વહુલી વસઓ પવિસિય, બુદ્ધી ચિંતેઈ સામદેવસુઓ,
વંચિત્તુ વિમલકુમરં, રયણં પત્તો ત મુદેસં. ૧૪૪

તત્તો ઉક્કણિંડં તં, તત્થુ વલં વત્થવેદિયં ત્તિવિંડં,
અન્નત્થ નિહિય રયણં, મિહપત્તો ચિંતઈ નિસાણ. ૧૪૫

નહુ સાહુ મણ વિહિયં, જં રયણં નાણિયં તયં ગેહે,
ગિણિહિંઈ કોવિ અન્નો, કેણવિ દિંડં ધુવં હોહી. ૧૪૬

હવે વિમળ કુમાર પણ જિનને સ્તવી જિનમંદિરથી બાહર નીકળ્યો,
અને મિત્રને કહેવા લાગ્યો કે, આ રત્ન તું ઇહાં સાચવી રાખ. ૧૪૧

કેમકે આ મહારત્ન કોઈ પણ મોટા કામમાં ખપ લાગશે, અને તે
આદરથી સાચવ્યા વગર ઘરે લઈ જતાં એમજ જતું રહેશે. ૧૪૨

તમે જે ફરમાવો તે કબૂલ છે, એમ કહી તે મિત્રે ત્યાંજ ગુપ્ત પ્ર-
દેશમાં તે રત્ન દાટયું, બાદ તે બે જણ પોતપોતાના ઘરે આવ્યા. ૧૪૩

બાદ કપટના વશથી બુદ્ધિબ્રષ્ટ થએલો તે સામદેવનો પુત્ર ચિંતવવા
લાગ્યો કે, વિમળ કુમારને ઠગીને એ રત્ન (મારે) લઈ લેવું, તેથી તે પાછો
ત્યાં આવ્યો. ૧૪૪

ત્યાં તેણે ખોદીને તે રત્ન કાઢી લઈ તેના ઠેકાણે વચ્ચમાં વીંટાળેલો
પત્થર દાટ્યો, અને તે રત્ન ખીબા સ્થળે દાટયું, પછી ઘરે આવી રાતે ફરી
વિચારવા લાગ્યો કે, મેં તે રત્ન ઘરે આણ્યું નહિ એ ઠીક ન કર્યું, કેમકે
કોઈએ પણ તે જોયું હશે તો તે લઈ જશે. ૧૪૫-૧૪૬

इच्छाङ्ग आलजालं, परिचितं तस्स तस्स पावस्स,
वारिगयस्स गयस्स व, न मणागवि आगया निदा. १४८

उठित्तु सो पभाए, तुरियं तुरियं गओ तहिं ठाणे,
जा गिण्हस्सइ रयणं, ता कुमरो तग्गिहे पत्तो. १४९

उज्जाणगयं सुणिउंच, वामदेवं लहुं कुमारोवि,
पत्तो तहिंचि दिठो, आगच्छंतो य इयरेण. १५०

तो अइसंभंतेणं, તેણં વિસ્સરિય રયણ ઠાણેણં,
મીણ સુન્નહિયણ, ગિણ્હં ઉવલલ્લં તં. ૧૫૧

खिवियं कडिवट्टीए, पुठो विमलेण कीस संभंतो,
दीससि वयंस तुह बिरह, भावओ सोवि पच्चाह. १५२

તં સંઠવિઝ કુમરો, પત્તો જિણમંદિરે સમં તેણ,
મજ્જંમિ ગઓ વિમલો, ઠિઓ ય બાલો વહિં દેસે. ૧૫૩

ઈત્યાદિક આબળાજ ચિંતવતાં થકાં તે પાપીને પાણીમાં રહેલા
હાથીની માફક લગાર પણ નિદ્રા નહિ આવી. ૧૪૮

પ્રભાત થતાં તે ઊઠીને ઝટપટ તે ઠેકાણે ગયો અને જોયો તે રત્નને
લેવા તૈયાર થયો કે, તેટલામાં વિમળ કુમાર તેના ઘરે આંચ્યો. ૧૪૯

કુમારને માલમ પડ્યું કે, વામદેવ ઉદ્યાનમાં ગયો છે તેથી તે પણ
જલદી ત્યાં આંચ્યો તેને વામદેવે આવતો જોયો તેથી તેણે ઊતાવળમાં રત્ન
જ્યાં છુપાંચું હતું તે ભૂલી જઈ ભયથી શૂન્યહૃદય બનીને તે પત્થરનો ક-
ટકો લઈ કેડે ધાલ્યો, ત્યારે વિમળે 'પૂછ્યું' કે હે મિત્ર, તું આટલો સંભ્રાંત
કેમ દેખાય છે? એટલે વામદેવ બોલ્યો કે, તારા વિરહથી બ્યાકુળ થયો છું.
૧૫૦-૧૫૧-૧૫૨

તેને ધીરજ આપીને તેના સાથે કુમાર જિન મંદિરમાં આંચ્યો. બાદ
કુમાર મંદિરની અંદર ગયો, અને વામદેવ બાહરે બેસી રહ્યો. ૧૫૩

નાઓ કુમરેણ અહં તિ, સંકિરો ખીયમાણસો ધણિયં,
નઠો નઠવિવેગો, તઓ પપ્પસાઝ સિઠિસુઓ. ૧૫૪

દ્વદ્વપપ્પહિ તિહિ વાસરેહિ અઢવીસ જોયણે ગંતું,
જા છોડઈ મણિગંઠિ, તા પિચ્છઈ ઉવલસકલં સો. ૧૫૫

હાહા હઓ હઓ મ્હિ, ત્તિ, મુચ્છિઓ નિવઢિઓ ધરણિવટ્ટે,
પપ્પચાગય ચેયન્નો, વિવિહપલાવે કરેસી ય. ૧૫૬

તત્થજ્જવિ ગંતૂણં, ગદ્દેમિ તં રયણ મિય વિચિંતેઝં,
ચલિઓ સદેસમિમુહં, મુહું મુહું મણસિ ઝૂરંતો. ૧૫૭

ઇત્તો ય નમિય દેવં, જિણભવણાઓ વિણિગ્ગઓ કુમરો,
મિત્ત મપાસિત્તુ તઓ, ગવેસણ કાળણાઈસુ. ૧૫૮

સવ્વત્થવિં અનિયંતો, ચઝદિસિં પેસણ નિણ પુરિસે,
સો પત્તો ઇમેહિં, ઉવણીઓ કુમરપાસંમિ. ૧૫૯

વામદેવને શંકા થઈ કે, કુમારે મને જાણી લીધો છે, તેથી તે ખી-
કનો માર્યો વિવેકહીન બની ત્યાંથી નાસવા માંડ્યો. ૧૫૪

તે દોડાદોડ કરીને ત્રણ દિવસમાં અઠાવીશ યોજન ચાલી પછી મ-
ણિવાળી ગાંઠ છોડી બેવા લાગ્યો તો તેણે તેમાં પથરનો કટકો બેંચ્યો. ૧૫૫

ત્યારે તે હાથ હાથ કરી મૂર્ચિત થઈ જમીનપર પડ્યો, અને પાછો
શુદ્ધીમાં આવતાં અનેક પ્રલાપ કરવા લાગ્યો. ૧૫૬

તેણે વિચાર્યું કે હજુ પણ ત્યાં જઈને તે રત્ન લાવું; તેથી તે મ-
નમાં વારંવાર શોક કરતો થકો સ્વદેશ તરફ પાછો વળ્યો. ૧૫૭

એટલામાં દેવને નમીને જિન મંદિરથી કુમાર બાહરે નીકળ્યો; ત્યાં
તેણે મિત્રને નહિ બેચારી વન વગેરે સ્થળે તેની શોધ કરી. ૧૫૮

બધા સ્થળે તે નહિ દેખાયાથી કુમારે ચારે દિશામાં પોતાના મા-
ણસો મોકલાવ્યા; તેટલામાં વામદેવ ત્યાં આવી પહોંચતાં તેને કુમારના કેટ-

અદ્વાસણે નિવેસિય, પુઠો કુમરેણ કહસુ મે મિત્ત,
જં અણુભૂયં તુમણ, સુહદુક્ષં સોવિ ઇય આહ. ૧૬૦

તડયા જિણનમણત્યં, ચેડિગિહંતો ગઓ તુમં કુપર,
જિણભવણ દારદેસે, અહયં પુણ જાવ ચિઠામિ. ૧૬૧

તાવ સહસ ત્તિ પત્તા, ણગા સ્વયરી ય કહ્દિયકિવાણા,
સરિરંસાણ તીણ, ગયણે ઉપ્પાડિઓ ય અહં. ૧૬૨

નીઓ ય દૂરદેસે, ઇત્તો અન્નાવિ આગયા સ્વયરી,
સા મહ રૂવવિમૂઢા, ઉદાલેઝં સમાઢત્તા. ૧૬૩

તાણં જુજ્ઞંતીણં, પડિઓ હં મહિયલે તઓ નઠો,
પત્તો ય તુહ નરેહિં, નિવનંદણ તં ચ મિલિઓ સિ. ૧૬૪

લાઠ માણસો ત્યાં લઈ આવ્યા; ત્યારે કુમારે તેને અર્ધાસનપર બેસાડી કહ્યું કે, હે મિત્ર, તેં જે મુખ દુઃખ અનુભવ્યું હોય તે મને કહે. ત્યારે વામદેવ આ પ્રમાણે બોલ્યો. ૧૫૯-૧૬૦

હે કુમાર, તમે જ્યારે જિનને નમવા દેરાસરની અંદર ગયા, અને હું તેના દરવાજે બિલો હતો, ત્યારે ત્યાં એક ઊંચાડી તરવારવાળી વિદ્યાધરી આવી, તેણીએ મારી સાથે રમવા ખાતર મને આકાશમાં બેઠકથો. ૧૬૧-૧૬૨

તે વિદ્યાધરી મને બહુ લાંબે લઈ ગઈ એટલામાં બીજી વિદ્યાધરી ત્યાં આવી. તે પણ મારા રૂપથી મોહિત થઈ મને બેસાડી જવા તૈયાર થઈ. ૧૬૩

તેથી તે બે વિદ્યાધરીઓ લડવા લાગી, તેથી હું જમીનપર પડી ગયો, એટલે નાશી છૂટ્યો અને તારા માણસોને આવી મળ્યો, અને તમને પણ મળ્યો છું. ૧૬૪

તેણ નિર્દાસિય સસિનેહ, વયણ રચનાઈ રંજિઓ કુમરો,
પમળઈ રૂરં જાયં, જં દિઢીઈ તુમં દિઢો. ૧૬૫

ઈત્થંતરંમિ વામો, અકંતો ઇવ મહામહિષરેણ,
દલિઓ વિવ વજ્રેણં, પઢિઓ વેયણ સમુગ્ધાણ. ૧૬૬

તથાહિ

ઉપ્પન્ના સિરવિયણા, ગહંતિ અંગાઈં પચલિયા દસણા,
સંજાય મુયરમૂલં, મમં તારાયણં સહસા. ૧૬૭

તો આદન્નો વિમલો, ગુરુઓ હાહારવો સમુચ્છલિઓ,
પત્તો ધવલનરિંદો, કિં કિં તિ જણો વહૂ મિલિઓ. ૧૬૮

આહૂયા વરવિજ્જા, તેહિ પચ્છાઉ વિવિહકિરિયાઓ,
નય જાઓ કોવિ ગુણો, સરિયં વિમલેણ અહ રચણં. ૧૬૯

આ રીતે તેણે બતાવેલ સ્નેહવાળી વચન રચનાથી કુમાર રંજિત થઈ બોલ્યો કે સાફ થયું કે, તને હું નજરે જોઈ શક્યો છું. ૧૬૫

એટલામાં તે વામદેવ જાણે મોટા પર્વતથી ઢબાયો હોય અથવા વજ્રથી ભેદાયો હોય તેવી વેદનાથી બ્યાકુળ થઈ પડ્યો. ૧૬૬

(તે આ રીતે કે)

તેનું માથું ઢૂળવા માંડયું, અંગ ભાંગવા લાગ્યાં, હાંત હીલવા લાગ્યા, પેટમાં શૂળ થવા લાગ્યું, અને ઓચિંતી આંખોની કીકીઓ જાણે ચડી ગઈ. ૧૬૭

ત્યારે વિમળ કુમાર પણ આકુળ થયો અને ત્યાં ભારે હાહાકાર વર્તીઈ રહ્યો, તેથી ત્યાં ધવલ નરેંદ્ર પણ આવી પહોંચ્યો, અને બહુ માણસો ભેગા થયા. ૧૬૮

સારા વૈદ્યો બોલાવ્યા, તેમણે અનેક ઉપચાર કર્યા, પણ કશો શુભ ન થયો, તેવામાં વિમળ કુમારને રતનની વાત યાદ આવી. ૧૬૯

તં સઘ્વરોગ હરણં તિ, તત્થ ગંતૂણ પિચ્છણ જાવ,
ત મદંતું ચ વિસક્કો, મિત્તાસમીવં. પુણો પત્તો. ૧૭૦

અહ ણ્ણા ધુઠ્ઠિત્થી, વિયંભિયા મોઢિયં નિયં અંગે,
ઉન્નિલિલિયં ધુયજુયં, કેસા વિ હુ મુક્કલી હૂયા. ૧૭૧

મુક્કા સિક્કારરવા, અઈ વિગરાલં પયાસિયં રુવં,
મોઓ જણો ય પુચ્છઈ, હે મયવઈ કહમ્મુ કા સિ તુમં. ૧૭૨

સા આહ અહં વણ દેવય મ્હિ एसो मए कओ एवं,
જં ઇમિણા પાવેણં, સરલો વિ પવંચિઓ વિમલો. ૧૭૩

इय रइय मालजालं, तं रयणं विणिहियं अमुगदेसे,
તા ચૂરિસ્સં સજ્જણ, જણવામં વામદેવં તિ. ૧૭૪

કારણ કે તે સર્વ રોગને હરનાર હતું એમ ધારી ત્યાં જઈ કુમારે તે જોયું, પણ તે તેના જોવામાં ન આવ્યું તેથી તે દિલગીર થઈ મિત્ર પાસે પાછો આવ્યો. ૧૭૦

એટલામાં એક બુદ્ધી સ્ત્રીને બગાસાં આવવા માંડ્યાં, તેણીએ પોતાનું અંગ મરડ્યું, બાંદો બાંધી કરી અને કેશ છૂટા મેલ્યા. ૧૭૧

તેણીએ ચીસો પાડી વિકરાળરૂપ ધારણ કર્યું. તે જોઈ લોકો ડરીને પૂછવા લાગ્યા કે હે ભગવતી, તું કેાણ છે તે કહે. ૧૭૨

તે બોલી કે હું વનદેવતા છું અને મેં આ વામદેવને આવો કર્યો છે, કારણ કે એ પાપિયે વિમળ જોવા સરળ મિત્ર સાથે પણ દગો કર્યો છે. ૧૭૩

તેણે આવું આવું કપટ કરીને તે રત્ન અમુક પ્રદેશમાં છુપાવ્યું છે, માટે સજ્જન જનોના સાથે બાંધું ચાલનાર આ વામદેવતા હું ચૂરેચૂર ક-રીશ. ૧૭૪

તો ચિમલેણં દેવિં, અન્નતિથય મોહો નિયયમિત્તો,
સો ધિદ્ધિકારહો, જાઓ બહુઓ તળાઓ વિ. ૧૭૫

તહવિહુ વિમલ કુમારો, ગંભીરિમ વિજિય અંતિમ સમુદ્ધો,
પુવ્વંપિ વ તં પિચ્છહ, નહુ દંસહ કત્થહ વિચારં. ૧૭૬

અન્નદિણંમિ સમિત્તો, કુમરો પત્તો જિણિંદભવણંમિ,
પૂહત્તુ રિસહનાહં, एवं થુણિહં સમાદત્તો. ૧૭૭

સિરિ રિસહનાહ તુહ પય, નહકંતીઓ જયંતુ તિજયસ્સ,
જંતીહ વજ્જપિંજર, ભાવં ભાવારિખીયસ્સ. ૧૭૮

તુહ કમકમલં વિમલં, દહું દૂરાહ દેવ પહિદિવસં,
ધન્ના કલિમલમુક્કા, રાયમરાહુ વ્વ ધાવંતિ. ૧૭૯

અસરિસ ભવદુહ દંદોલિ, ધોલિયાણં જિયાણ જયનાહ,
તં ચિય ઈકો સરણં, સીયત્તાણં વ દિણનાહો. ૧૮૦

ત્યારે વિમળે દેવીની પ્રાર્થના કરીને પોતાના મિત્રને મૂકાવ્યો--એ
વેળા તે ફિટકારો પામી તણખલાથી પણ હલકો પડ્યો. ૧૭૫

તેમ છતાં વિમળ કુમાર ગાંભીર્ય ગુણથી સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રને પણ
જીતનાર હોઈ પ્રથમના માફકજ તેના તરફ જતો રહી કોઈ વાતે પણ ગુસ્સે
નહિ થયો. ૧૭૬

એક દિવસે કુમાર મિત્રના સાથે જિન મંદિરમાં જઈ ઋષભદેવ સ્વા-
મિની પૂજા કરી તેમની આ રીતે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો. ૧૭૭

હે શ્રી ઋષભનાથ, તારા પગના નખની કાંતિ જ્યવાન્ રહો કે જે
ભાવ શત્રુથી બીધેલા ત્રણે જગતના જીવોને વળ્લુપિંજરની માફક બચાવે છે. ૧૭૮

હે દેવ, તારા નિર્મળ ચરણકમળને જોવા માટે દરરોજ દૂર દેશથી
કલેશકંકાસ છોડીને રાજહંસની માફક ભાગ્યશાળી જનો દોડતા આવે છે. ૧૭૯

હે જગન્નાથ, ભારે ભવદુઃખની જંગળથી ઘેરાયલા જીવોને તુંજ
એક શરણુ છે, જેમ તાઢથી પીડાતા જનોને સૂર્યજ શરણુ છે. ૧૮૦

તિહુયણપહુ અમયંપિ વ, સમ્મં તુહ પવયણે પરિણસંમિ,
અજરામરભાવં સ્વલુ, લહંતિ લહુ લહુયકમ્માણો. ૧૮૧

દેવ વરનાણ દંસણ, તુહાવિ તુહ દંસણેણ દેહીણં,
નીરેણ સવરાણ વ, સ્વણેણ સ્વય મેહ માલિચં. ૧૮૨

તુહ સમરણેણ સામિય, કિલિઠ કમ્મોવિં સિજ્ઞણ જીવો,
કિં નહુ જાયઈ કળગં, લોહંપિં રસસ્સ ફરિસેણં. ૧૮૩

પહુ તુહ ગુણ થુણણેણં વિમુદ્ધચિત્તાણ ભવિયસત્તાણ,
ઘણનીરેણ વ જંબૂ, ફલાઈં વિગલંતિ પાવાઈં. ૧૮૪

દંસણ પવણે નયણે માલં માલં હવેઈ તુહ નમણે,
તા પરુચક્કલીભાવં, લહુ મહ તિજઈસ વિયરેસુ. ૧૮૫

ઈય સંથુઓ સિ દેવિંદ વિંદ વંદિય જુમાઈ જિણચંદ,
મંહેદેસુ નિપ્પકંપં, ભવે ભવે નિયપણ ભત્તિં. ૧૮૬

હે ત્રિભુવનના પ્રભુ, અમૃતના માફક તારૂં પ્રવચન સમ્યક્પણે પર-
ભ્રુમતાં લઘુકર્મીં જીવો થોડાજ વખતમાં અજરામરપદ પામે છે. ૧૮૧

હે ઉત્તમ જ્ઞાનદર્શનવાળા દેવ, પાણીથી જેમ વસ્તુનું મેલ ધોવાય તેમ
દ્રવ્ય તથા ભાવથી તારા દર્શન કરતાં પ્રાણિઓનું પાપ મેલ નાશ પામે છે. ૧૮૨

હે સ્વામિનું તારૂં સ્મરણ કરવાથી કિલકર્મીં જીવ પણ સિદ્ધ થાય
છે. કેમકે રસાયનના સ્પર્શથી લોહ પણ સુવર્ણપણું શુ' નથી પામતું કે? ૧૮૩

હે પ્રભુ, તારા ગુણ સ્તવવાથી નિર્મળ ચિત્તવાળા ભવ્ય પ્રાણિઓના
પાપ ગળે છે, જેમકે વરસાદના પાણીથી જાંખૂના ફળો ગળે છે. ૧૮૪

હે ત્રિજગતના ઇશ, મારા નેત્ર તને જોવા આતુર છે, અને મારૂં
બાલ તને નમવા તૈયાર છે માટે તું મને જલદી પ્રત્યક્ષ થા. ૧૮૫

હે દેવેન્દ્રના સમૂહથી વાંટેલા યુગાદિ જિનેશ્વર, હું તારી આ રીતે
સ્તુતિ કરૂં છું, તેથી ભવોભવ તારા પગોની અવિચળ ભક્તિ આપ. ૧૮૬

एवं जा धवलनरिंद, नंदणो शुणिय पढमजिणचंदं,
 चंदु व्व विमललेसो, पंचंगं कुणइ पणिवायं. १८७
 ता तव्वेलं पत्तो, बहुखेयर परिगओ रयणचूडो,
 तं सुणिय विमल विहियं, थयं पहिठो भणइ एवं. १८८
 भो साहु साहु सुपुरिस, नित्थિन्नो ते भवोयही एस,
 जस्से रिसा जिणिंदे, भत्ती विप्फुरइ अकलंका. १८९
 तत्तो नमित्तુ देवं, परुप्परं वंदणाइयं काउं,
 मणिपीढियाइ बाहिं, हिठा ते दोवि उवविठा. १९०
 અહ પુચ્છિય તણુકુસલં, સ્વયરિંદો મળઈ મો મહાભાગ,
 જે મહ કાલ વિલંબો, જાઓ હેડં સુણસુ તત્થ. ૧૯૧
 તइया तुम्ह सयासा, पत्तो सपुरंमि पणमिया पियरो,
 अभिनंदिओ य तेहिं, हरिसं सुयपुन्न नयणेहिं. १९२

આ રીતે ધવલ રાજના કુમારે અંદ્રના માફક નિર્મળ લેશ્યાવાન થઈ આદીશ્વરની સ્તુતિ કરી પંચાંગ નમસ્કાર કર્યો તેટલામાં તેજ અવસરે ત્યાં ઘણા વિદ્યાધરોની સાથે રત્નચૂડ આવી પહોંચ્યો, તેણે વિમળે કરેલો સ્તવ સાંભળ્યો, તેથી તે હર્ષ પામી આ રીતે બોલ્યો. ૧૮૭-૧૮૮

હે સત્પુરુષ, તે બહુ સાફ કર્યું, તારા સંસાર સમુદ્રનો છેડો આવ્યો છે કે જેના ચિત્તમાં જિનેશ્વર ભાવર આવી અકલંક ભક્તિ ઉલ્લસી રહી છે. ૧૮૯

પછી દેવને નમીને તે અરસપરસ પ્રણામાદિક કરી બાહરની મણિ-પીઠિકાપર હરિત થયા થકા તે બન્ને જણ બેઠા. ૧૯૦

હવે શરીર સંબંધી સુખસાતા પૂછી વિદ્યાધરેંદ્ર બોલ્યો કે હે મહા ભાગ, મને આટલો કાળ વિલંબ કેમ થયો તેનું કારણ સાંભળ. ૧૯૧

ત્યારે તારી પાસેથી રવાને થઈ હું મારા નગરમાં ગયો અને માબાપને યગે પડ્યો એટલે તેમણે આંખમાં હર્ષનાં આંસુ લાવી આશીષ આપી. ૧૯૨

અકંતે તંમિ દિને, મહ સયણગયસ્સ સરિયજિણગુરુણો,
નિદા ગયા નિસાણ ય, દવ્વઓ ભાવઓ નડણ. ૧૯૩

મો ભુવણે સરમત્તય, ડઠસુ એવં સુણંતઓ વયણં,
બુદ્ધો નિણમિ પુરઓ, રોહિણિં પમુહાડ વિજ્ઞાઓ. ૧૯૪

તુહ ધીર ધમ્મથિરભાવ, રંજિયા પુન્નપેરિયા અમ્હે,
સિદ્ધાડ ત્તિ મણિત્તા, મહ અંગે અણુપવિઠાઓ. ૧૯૫

તો સયલ સ્વેયરેહિં, વિહિઓ મે સ્વયરચક્કિ અમિસેઓ,
વોલીણા કેવિ દિણા, નવરજ્જં સંઠવંતસ્સ. ૧૯૬

સુમરિય તુહ આણં, પરિમમિઓ મૂરિમંડલેસુ અહં,
દિઠો ઇગત્થ મણ, તુહસૂરી મૂરિસીસ જુઓ. ૧૯૭

કહિઓ તુહ વુત્તાંતો, સયલો વિ હૂ તસ્સ સમણસીહસ્સ,
તુમ્હાણ લુગ્ગહઠા, અરિરા રહ સો પહૂ ઇદ્. ૧૯૮

બાદ તે દિવસ પસાર થતાં રાતે હું દેવશુર સંભારી બિછાનામાં
સૂતો એટલે દ્રવ્યથી નિદ્રા આવી, પણ ભાવથી નહિ. ૧૯૩

બીધમાં મેં સાંભળ્યું કે મને કોઈ કહે છે કે હે જિનેન્દ્રના ભક્ત
બેઠ બેઠ, તે સાંભળી હું બગીને જોવા લાગ્યો તો, રોહિણી પ્રસુખ વિદ્યાઓ
મારા સામે બોલેલી દેખાઈ. ૧૯૪

તેઓ બોલી કે, તારી ધર્મમાં દૃઢતા જોઈ અમે રંજિત થઈ તારા પુણ્યે
પ્રેરી થઈ તને સિદ્ધ થઈ છીયે; એમ કહી તે મારા શરીરમાં પેઠી. ૧૯૫

તારે બધા વિદ્યાધરોએ મને વિદ્યાધર અકવત્તિપણાનો અભિષેક કર્યો,
તેથી તું સંન્ય રથાપન કરતાં આટલા દિવસ પસાર થયા છે. ૧૯૬

એટલામાં તારી ફરમાસ મને યાદ આવી, તેથી ઘણા દેશોમાં હું
કર્યો, ત્યારે એક કેકાણે મેં બુદ્ધસૂરિને ઘણા શિષ્યોથી પરિવરેલા જોયા. ૧૯૭

તેમને મેં તારો સઘળો વૃત્તાંત કહ્યો, તેથી તારાપર અનુગ્રહ લાવી
તેં પ્રભુ થઈ જાવો આવે છે. ૧૯૮

इय कारणाउ अहयं, कालविलंबेण कुमर इह पत्तो,
इह जा कहेइ खयरो, ता पत्तो तत्थ सो भयवं. १९९

उज्जाण पालएहिं, तुरियं वद्धाविओ धवलराओ,
विमल खयराइ सहिओ, पत्तो गुरुचरण नमणत्थं. २००

तिपयाहिणी करेउं, सपरियणो पणमिऊण गुरुपाए,
भत्तिभरपुल इयंगो, उवविओ उचिय देसंमि. २०१

अथ राजा गुरो रूपं, भुवनानंद दायकं,
साक्षा निरीक्ष्य निर्व्याजं, व्याजहार संविस्मयः २०२

भगव श्रीदशे रूपे, राजभारो चित्तेपि हिं,
कुतो वैराग्यतः पूज्यै, जग्गुहे दुष्करं व्रतं. २०३

अवबुध्य तत स्तेषાં, પ્રતિવોધં વિશેષતઃ,
વાચસ્પતિમતિ વાંચ, મુત્રાચે તિ યતિપ્રભુઃ. ૨૦૪

આ કારણે હે કુમાર, મને કાળ વિલંબ થયો છે, એમ તે વિદ્યાધર
કહી રહ્યા એટલામાં તો તે ભગવાન આવી પહોંચ્યા. ૧૯૯

ત્યારે ઉદ્યાન પાળકોએ ધવલ રાજને તરત વધામણી આપી, તેથી
તે વિમળ તથા વિદ્યાધર વગેરેને સાથે લઈ શુરને નમવા આવ્યો. ૨૦૦

તે ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપી પરિજન સાથે ભક્તિથી શેમાંચિત અંગ-
વાળો થઈ શુરના પગે લાગી ઉચિત દેશમાં બેઠો. ૨૦૧

હવે રાજા શુરતું જગતને આનંદકારી રૂપ ભેદને વિસ્મય પામી નિ-
ષ્કપટથી બોલ્યો કે હે ભગવન-આવું રાજપદ યોગ્યરૂપ છતાં તમે શા વૈરા-
ગ્યથી આ દુષ્કર વ્રત લીધું છે? ૨૦૨-૨૦૩

ત્યારે વૃહસ્પતિ તુલ્ય બુદ્ધિવાળા યતીશ્વર તે વાતથી તેમને વિશેષ
પ્રતિબોધ થશે એમ ધારી આ રીતે બોલ્યા:—૨૦૪

રાજનુ રાજકરાકાર, જૈન મંદિર સુંદર,
પ્રભૂત વૃત્ત વૃત્તાંતં, પુર મસ્તિ ધરાતલં. ૨૦૬

રાજા શુભવિયાકાલ્ય, સ્તવ શત્રુ વનાતલઃ,
સદાનભોગા દેવી વ, તદેવી નિજ સાધુતા. ૨૦૬

ક્રમાત્ તયોઃ સમુદ્ભૂતઃ સદ્ભૂતગુણમંદિરં,
કેતકીપત્ર પાવિત્ર, ચરિત્ર સ્તનયો બુધઃ ૨૦૭

શુભાભિપ્રાય ભૂપસ્ય, પુત્રિકાં ધિષણાભિધાં,
ગૃહે સ્વયંવરાયાતા, મુપાયંસ્ત સ યૌવને. ૨૦૮

તથાઽશુભ વિપાકો, સ્તિ, આતા તસ્યૈવ ભૂપતેઃ
ભાર્યા પરિણતિ સ્તસ્ય, તથા મંદાન્હયઃ સુતઃ ૨૦૯

અન્યોન્ય દૃઢસૌહાર્દો, બુધમંદૌ મહામુદા,
ઐકદા નિજકક્ષેત્રે, પરિક્રીડિતુ મીયતુઃ ૨૧૦

હે રાજન, અંદ્રકિરણ સમાન (ધોળા) જિન મંદિરેથી શોભતું અને
અનેક બનાવેલું ધામ ધરાતલ નામે નગર છે. ૨૦૫

ત્યાં શત્રુરૂપ વનને બાળવા અગ્નિ સમાન શુભવિપાક નામે રાજા છે,
અને તેની સદાનભોગા (હમેશાં આકાશગામિની) દેવી માફક સદાનભોગા
(દાનભોગ કરનારી) નિજસાધુતા નામે રાણી છે. ૨૦૬

તેમને ખરો ગુણશાળી અને કેતકીના પાન માફક પવિત્ર આશિશ્ચ-
વાળો બુધ નામે પુત્ર થયો. ૨૦૭

તે યૌવન પામતાં શુભાભિપ્રાય રાજાની ધિષણા નામની પુત્રી કે જે
સ્વયંવરથી તેના ઘરે આવી હતી, તેને પરણ્યો. ૨૦૮

હવે તે રાજાનો અશુભવિપાક નામનો બીજો લાઇ હતો, તેની પરિ-
ણતિ નામે સ્ત્રી હતી અને મંદ નામે તેમનો પુત્ર હતો. ૨૦૯

બુધ અને મંદની એક બીજામાં મજબૂત દોસ્તી બંધાઇ, તેથી તેઓ
મોટા હર્ષથી પોતાના ક્ષેત્રમાં એક વેળા રમવા આવ્યા. ૨૧૦

તસ્યાં તે દદૃશે તામ્યાં, વિશાલો ભાલપર્વતઃ,
રોલંબનીલકેશાલિ, વનરાજી વિરાજિતઃ ૨૧૧

અધસ્તા જ્ઞાલશૈલસ્ય, વરાપવરકદ્વયા,
દદૃશે તઃ સ્ફુરધ્ધ્વાંતા, નાસિકાનામિકા ગુહા. ૨૧૨

તદ્ગુહાશ્રયિણા ગ્રાણા, મિથેન શિશુના સમં,
શિશ્વ્યા ભુજંગતાનામ્ન્યા, મંદો મૈત્રીં મુદાકરોત્. ૨૧૩

દધ્યૌ બુધ સ્તુ શુદ્ધાત્મા, સતા મન્યસ્ત્રિયા સહ,
આલાપોપિ ન યુક્તઃ સ્યા, ન્મિત્રતાયા સ્તુ કા કથા. ૨૧૪

તનૂ મે ભુજંગતા હ્રેષા, હ્રેયા ગ્રાણ સ્ત્વસૌ ધ્રુવં,
સ્વક્ષેત્રાદ્રિગુહામધ્ય, વાસ્તવ્યો હૃતિ પાલનં. ૨૧૫

एवं ध्यात्वा बुधः कृत्वा, ग्राणेन सह मैत्रिकां,
उभाभ्या मपि मंद स्तु, स्वस्वसन्न समेयतुः ૨૧૬

તે ક્ષેત્રના છેડે તેમણે એક મોટો ભાલ નામનો પર્વત જોયો, કે જે
ભમરા જેવા કાળા કેશની શ્રેણિરૂપ વનસ્પતિથી શોભિત હતો. ૨૧૧

ભાલ પર્વતની નીચે બે ઓરડાવાળી અને અંદર અંધારાવાળી ના-
સિકા નામે શુદ્ધ તેમણે જોઈ. ૨૧૨

તે શુદ્ધમાં વસતા ગ્રાણ નામના બાળક સાથે તથા ભુજંગતા નામની
બાળિકા સાથે મંદ કુમારે દોસ્તી બાંધી. ૨૧૩

બુધ કુમાર શુદ્ધ મનવાળો હોવાથી વિચારવા લાગ્યો કે, સજ્જનોને
પરાર્ધ સ્ત્રી સાથે બોલવું પણ યુક્ત નથી, તો મિલતાની વાત કેમ થશે? ૨૧૪

માટે મારે આ ભુજંગતા વળ્યું છે. બાકી ગ્રાણ તો પોતાના ક્ષેત્રની
શુદ્ધમાં રહેનાર હોવાથી પાળન કરવા યોગ્ય છે. ૨૧૫

એમ ચિંતવી બુધે ફક્ત ગ્રાણના સાથેજ દોસ્તી કરી, અને અંદે
અન્ને સાથે કરી. બાદ તેઓ પોતપોતાના ઘરે આવ્યા. ૨૧૬

અથો ભુજંગતાદોષાવ, સુગંધાગ્રાણલંપટઃ,
અમંદમંદથી મંદઃ, માપ દુઃસ્થં પદેપદે. ૨૧૭

ઇતશ્ચ યૌવનારુદ્ધો વિચારો બુધદારકઃ,
કથંચિ નિરગાદ્ ગેહાદ્, દેશદર્શન કામ્યયા. ૨૧૮

વહિરંગાંતરંગેષુ, ભૂરિદેશેષુ ભૂરિશઃ,
સ ભૂરિકૌતુકો શ્રાંત્વા, તદાગા નિજમંદિરે. ૨૧૯

અથ તસ્મિન્ સમાયાતે, મુદિતૌ ધિષણાબુદ્ધૌ,
સંતુષ્ટં રાજકં સર્વે, મૃશ માનંદિતં પુરં. ૨૨૦

વૃત્તે મહાવિમર્દેન, તત શ્રાગમનોત્સવે,
સા સાયિ મૈત્રિકાતેન, ગ્રાણેન બુધમંદયોઃ ૨૨૧

તતઃ પિતર મેકાંતે, વિચારઃ પ્રોચિવા નિતિ,
તાત ગ્રાણેન તે મૈત્રી, ન ભવ્યા શૃણુ કારણં. ૨૨૨

હવે ભુજંગતાના દોષથી ભારે મંદ બુદ્ધિવાળો મંદ સુગંધ સૂંઘવામાં લંપટ થઇ પગલે પગલે દુઃખી થવા માંડ્યો. ૨૧૭

આણીમેર બુધનો પુલ વિચાર યૌવન પામ્યો થકો દેશાંતરો જોવાની ઇચ્છાથી ઘરથી જોમ તેમ કરી બાહર નીકળી પડ્યો. ૨૧૮

તે ભારે કૌતુકી હોવાથી બાહરના અને અંદરના ઘણા દેશોમાં ઘણીવાર લમીને આખરે પોતાના ઘરે આવી પહોંચ્યો. ૨૧૯

તે ઘરે આવતાં ધિષણા અને બુધ રાજ થયા, બધા સરદારો રાજ થયા અને નગર પણ આનંદિત થયું. ૨૨૦

તે વખતે ભારે લીડથી તેનો આગમનોત્સવ કરવામાં આવ્યો અને તેણે ગ્રાણ સાથે બુધ અને મંદની તે મૈત્રી જાણી લીધી. ૨૨૧

ત્યારે પિતાને એકાંતમાં વિચારે કહ્યું કે, હે તાત, ગ્રાણ સાથે તમારે મૈત્રી રાખવી સારી નથી. તેનું કારણ સાંભળો. ૨૨૨

તહા હં તાત મંવાં ચા, ના પૃચ્છય નિરગાં ગ્રહાત,
દેશાન્ન દિદ્ધુ રશ્રામ્યં, તાત દેશેષુ ભૂરિપુ. ૨૨૩

અન્યદા ભવચક્રાણ્યે, સંપ્રાપ્તો હં મહાપુરે,
તત્ર રાજપથે પશ્ય, મેકાં પ્રવરસુંદરીં. ૨૨૪

તાં દૃષ્ટ્વા તાત જાતો હં, પ્રમોદપુલકાંકિતઃ
ચિત્ત માર્દ્રીં ભવેદ્ દૃષ્ટે, હ્યવિજ્ઞાતેપિ સજ્જને. ૨૨૫

સાપિ માં વીક્ષ્વ સંજજ્ઞે, ક્ષિપ્તે વ સુસ્તસાગરે,
સિકતેવા મૃતસેકેન, પ્રાપ્તરાજ્યે વ હર્ષભાક્. ૨૨૬

તતઃ કૃતપ્રણામો હં, પ્રોક્તો દત્તાશિષા તયા,
ક સ્ત્વં વત્સ, મયા પ્યુક્તં, ધિષણાબુધમૂ રહં. ૨૨૭

અપૃષ્ટ્વા પિતરૌ માત, દેશકાલિકયા ગતઃ,
અથો સા માં પરિવ્રજ્ય, પ્રોચે હર્ષાશ્રુપૂર્ણદક્. ૨૨૮

તે વખતે હું તમોને તથા મારી માતાને પૂછ્યા વગર ઘરથી નીકળી
ગયો, તે દેશોને જોવા માટે ઘણા દેશોમાં ફર્યો. ૨૨૩

હવે એક વખતે હું ભવચક્ર નામના મહાનગરમાં આવી પહોંચ્યો,
ત્યાં રાજમાર્ગમાં મેં એક ઉત્તમ સ્ત્રી જોઈ. ૨૨૪

તેને જોઈને હું પ્રમોદથી રોમાંચિત થયો, કેમકે અજાણ્યા પણ
સારા માણસને જોઈને ચિત્તમાં પ્રેમ આવે છે. ૨૨૫

તે સ્ત્રી પણ મને જોઈને જાણે સુખસાગરમાં પડી હોય, અથવા અ-
મૃતથી સિંચાઈ હોય, અથવા તો રાજ્ય પામી હોય, તેમ હર્ષિત થઈ. ૨૨૬

બાદ મેં પ્રણામ કર્યો એટલે તેણીએ આશીર્વાદ આપી અને પૂછ્યું કે,
તું કોણ છે, ત્યારે મેં પણ કહ્યું કે, હું ધિષણા અને બુધનો પુત્ર છું. ૨૨૭

હે માતા, હું માળાપને પૂછ્યા વગર દેશ જોવાની ઇચ્છાથી ઇહાં આ-
વ્યો છું. ત્યારે તે મને ભેટીને આંખમાં હર્ષનાં આંસુ ભરી કહેવા લાગી. ૨૨૮

ધન્યા સ્મિ કૃતકૃત્યા સ્મિ, યદ્ દૃષ્ટત્વં મયા નય,
ત્વં ન જાનાસિ માં વત્સ, હૃદ્ય મુક્તો સિ ય ત્તદા. ૨૨૯

અહં હિ બુધરાજસ્ય, સર્વકાર્યેષુ સંમતા,
ધિષણાયા વયસ્યા સ્મિ, નામ્ના માર્ગાનુસારિતા. ૨૩૦

અતો મે ભાગિનેય સ્ત્વં, સુંદરં કૃતવાન સિ,
યદ્ દેશદર્શનાકાંક્ષી, નગરે ત્ર સમાગમઃ ૨૩૧

યેને દં નગરં દૃષ્ટં, મૂરિવૃત્તાંતસંયુતં,
તેન વત્સે ક્ષિતં સર્વં, ભુવનં સચરાચરં. ૨૩૨

મયો ક્ત મંબ યદ્યેવં, ત ન્મે સંદર્શયા ધુના,
પુર મેત તથૈવાં વા, મમ સર્વ મદીદશત્વ. ૨૩૩

અથૈ કત્ર મયા દૃષ્ટં, પુરં તત્ર મહાગિરિઃ
તચ્છિલ્લરે તિરમ્યં ચ, નિવિષ્ટ મપરં પુરં. ૨૩૪

હે નિર્મલ કુમાર, હું ધન્ય અને કૃતકૃત્ય છું; કે તને મેં નજરે દીઠો, કેમકે હે વત્સ! તું મને નથી ઓળખતો તે કેમજે તું નાનો હતો ત્યારે હું તને મૂકીને ગએલ છું. ૨૨૯

પણ હું બુધ રાજની સર્વ કામોમાં માનીતી અને ધિષણાની સખી છું. માફ નામ માર્ગાનુસારિતા છે, માટે તું મારો ભાણેજ થાય, તેં સુંદર કર્યું કે દેશ જોવાની ઇચ્છાથી આ નગરમાં આવી અડચો. ૨૩૦-૨૩૧

જેણે આ ઘણા બનાવોથી ભરપૂર નગર જોયું, તેણે હે વત્સ, તમામ ચરાચર વિશ્વ જોયું બાણુવું. ૨૩૨

મેં કહ્યું કે, હે માતા, જો એમ હોય તો, મને હવે આખું નગર બતાવ, ત્યારે તેણીએ બધું મને બતાવ્યું. ૨૩૩

ત્યાં જોતાં જોતાં એક ઠેકાણે મેં ત્યાં એક બીજું પુર (૫૩) જોયું, ત્યાં વળી મોહોટો પર્વત જોયો અને તેની ટોચે વળી બીજું પુર જોયું. ૨૩૪

મયોક્ત મંબ કિનામ, પુર મેત દવાંતરં,
કિનામા યં ગિરિઃ કિંચ શિખરે દૃશ્યતે પુરં. ૨૩૫

અંબા જગાદ વત્સે દં, પુરં સાત્વિક માનસં,
વિવેકો યં ગિરિઃ શૃંગ, મપ્રમત્તત્વ મિ ત્યદઃ ૨૩૬

ઇદં તુ ભુવનચ્યાતં, વત્સ જૈનં મહાપુરં,
તવ વિજ્ઞાત સારસ્પ, કથં પ્રઠવ્યતાં ગતં. ૨૩૭

યાવ ત્સા કથયત્યે વં, તાત મહ્યં સ્ફુટાક્ષરં,
તાવ જ્ઞાતોઽપર સ્તત્ર, વૃત્તાંતઃ શ્રૂયતાં સતુ. ૨૩૮

ગાદં પ્રહારનિમિત્તો, નીયમાનઃ સુવિહ્વલઃ,
પુરુષૈ વેષ્ટિતો વ્યૈક્ષિ, મયૈ કો રાજદારકઃ ૨૩૯

મયોક્તં દારકઃ કોયં, કિંવા ગાદપ્રહારિતઃ,
કુત્ર વા નીયતે લગ્નાઃ, કેચામી પરિચારકાઃ ૨૪૦

ત્યારે મેં કહ્યું હે માતા, આ અંદરના પુરનું શું નામ છે તથા આ પર્વત અને તેના ટોચે દેખાતા પુરનું શું નામ છે? ૨૩૫

તે માતા બોલી કે હે વત્સ, આ સાત્વિકમાનસ નામે પુર છે અને તેમાં આ વિવેક નામે પર્વત છે, અને તેનું આ અપ્રમત્તત્વ નામે ટુંક છે. ૨૩૬

આ એ જગદ્વિખ્યાત જૈન નામનું મહાનગર છે, તું તો તમામ સાર સમજે છે, માટે કેમ પૂછે છે? ૨૩૭

આ રીતે હે તાત, તે ખુદલી વાણીથી મને કહેવા લાગી પેટલામાં ત્યાં એક બીજો બનાવ બન્યો તે સાંભળો. ૨૩૮

મેં એક રાજબાળક સખત પ્રહારથી મરાયલો અને કેદ જવાતો હોવાથી વિદ્વજ બનેલો અને લોકોના ટોળાથી વીંટાયલો બોલ્યો. ૨૩૯

મેં કહ્યું કે આ બાળક કોણ છે, શામાટે તેને સખત માર મારવામાં આવ્યો છે ક્યાં લઈ જવાય છે અને તેના પડખે ચાલનારા કોણ છે? ૨૪૦

અંધિકા સ્માહ હે વત્સ, વિદ્યતે ત્ર મહાગિરૌ,
રાજા ચારિત્ર ધર્મારૂયો, યતિ ધર્મ શ્ચ તત્સુતઃ ૨૪૧

તસ્યા યં સંયમો નામ, પુરુષઃ પ્રૌઢ પૌરુષઃ,
एकाकी च कचित् दृष्टो, महामोहादिशत्रुभिः ૨૪૨

बहुत्वा दथ शत्रुणां, प्रहारै र्जर्जरीकृतः,
अयं निःसारितो वत्स, रणभूमेः पदातिभिः ૨૪૩

प्रक्षिप्य दोलिकायां च, नीयते सौ स्वमंदिरे,
अस्य चा त्र पुरे जैने, सर्वे तिष्ठन्ति बांधवाः ૨૪૪

ततो हं कौतुकाक्षिप्त, स्तात मात्रासमं क्षणात्,
तेषा म्णु समारूढो विवेक गिरिमस्तके. ૨૪૫

अथ तत्र पुरे जैने, राजमंडल मध्यगः,
दृष्ट्वा श्रित्तसमाधाने, मंडपे स महानृपः ૨૪૬

તે માતા બોલી કે હે વત્સ, આ મહાપર્વતમાં ચારિત્રધર્મ નામે રા-
જા છે તેનો યતિધર્મ નામે પુત્ર છે. ૨૪૧

તે યતિધર્મનો આ સંયમ નામે ભારે બળવાન પુરુષ છે, તેને મહા-
મોહ વગેરે શત્રુઓએ કોઈક વેળા એકલો બોલ્યો. ૨૪૨

તે શત્રુઓ સંખ્યામાં ઘણા હોવાથી તેમણે એને ધા મારી જર્જર
કરી નાખ્યો તેથી પાયદળ સૈનિકોએ તેને રણભૂમિથી બહાર આણ્યો છે. ૨૪૩

તેને ડોળીમાં નાંખીને તેના ઘરે લઈ જાય છે કેમકે આ જૈનપુરમાં
તેના ઘણા બાંધવો રહેલા છે. ૨૪૪

ત્યારે હું કૌતુકથી હે તાત, તે માતાની સાથે તરત તેમની પાછળ
વિવેક પર્વતની ટોચે ચડી ગયો, ત્યાં મેં ચિત્ત સમાધાન નામના મંડપમાં
રાજમંડળની વચ્ચે તે મહારાજાને બેઠેલો જોયો. ૨૪૫-૨૪૬

સત્યશૌચ તપસ્ત્યાગ, બ્રહ્માર્કિચનતાદયઃ,
અન્યેપિ મંડલાધીશા અંબયા દર્શિતા મમ. ૨૪૭

ઇતશ્ચ તૈ નૈરૈ સ્તૂર્ણ, સમાનીતઃ સ સંયમઃ,
દર્શિતોસ્ય નરેન્દ્રસ્ય, વૃત્તાંત શ્ર નિવેદિતઃ ૨૪૮

તદ્વેતુક સ્તત સ્તાત, મોહચારિત્રભૂખુજોઃ
તદા મહાહવો જજ્ઞે, વિશ્વસ્યાપિ મયંકરઃ ૨૪૯

ક્ષણા ચ્ચારિત્ર ભૂપાલઃ, સબલો બલશાલિના,
જિગ્મે મોહનરેદ્રેણ, નપ્ત્વા સ્વસ્થાન માશ્રયત્. ૨૫૦

તતઃ પરિણતં રાજ્યં, મહામોહ મહીપતેઃ,
ચારિત્ર ધર્મરાજ સ્તુ, નિરુદ્ધો મ્યંતરે સ્થિતઃ ૨૫૧

માર્ગાનુસારિતા વાદીત્, દૃષ્ટં વત્સ કુતૂહલં,
સ્પૃષ્ટં દૃષ્ટં મયા પ્યુક્ત, મંત્રિકાયાઃ પ્રસાદતઃ ૨૫૨

સત્ય, શૌચ, તપ, ત્યાગ, બ્રહ્મ, અને અર્કિચનતા વગેરે બીજા માંડગિક શબ્દઓ પણ મને તે માતાએ બતાવ્યા. ૨૪૭

આણીમેર તે માણસોએ આણેલો સંયમ તે રાજાને બતાવવામાં આવ્યો અને સશ્વજો વૃત્તાંત તેને કહેવામાં આવ્યો તેથી તે કારણે મોહ અને ચારિત્ર રાજાનો તે વખતે જગતને પણ ભય પમાડનાર મહા યુદ્ધ થયું. ૨૪૮-૨૪૯

થોડી વારમાં સેના સહિત ચારિત્ર રાજા બળવાન મોહ રાજાએ હારાવ્યો એટલે તે નાશી પોતાના કિલ્લામાં ભરાયો. ૨૫૦

ત્યારે મોહ રાજાનું રાજ્ય સ્થપાયું અને ચારિત્રધર્મ રાજા જે અંદર ભરાઈ બેઠો હતો તેનાપર ઘેરો ઘાલવામાં આવ્યો. ૨૫૧

માર્ગાનુસારિતા માતા બોલી કે હે વત્સ, તે આ કુતૂહળ જોયું? ત્યારે મેં કહ્યું કે હા. તમારી મેહરબાનીથી બરાબર જોયું. ૨૫૨

કેવલં કલહસ્યા સ્ય, મૂલ મંત્ર પરિસ્ફુટં,
અહં વિજ્ઞા તુ મિચ્છામિ, પ્રોર્ષે વા શૃણુ પુત્રક. ૨૫૩

રાગકેશરિ રાજસ્ય, મંત્રી પ્રોત્સાહ સાહસઃ
ત્રૈલોક્યા મપિ વિષયા, ખિલાષ ઇતિ વિશ્રુતઃ ૨૫૪

અનેન મંત્રિણા પૂર્વે, વિશ્વસાધન હેતવે,
માનુષાણિ પ્રયુક્તાનિ, પંચા ત્મીયાનિ સર્વતઃ. ૨૫૫

સ્પર્શનં રસના ગ્રાણં, દક્ શ્રોત્ર મિતિ નામતઃ,
જગજ્જય પ્રવીણાનિ, વિશ્વાદૈતલ્યાનિ ચ. ૨૫૬

કવાપિ તાન્ય ભિભૂતાનિ, સંતોષેણ પુરા કિલ,
ચારિત્રધર્મ રાજસ્ય, મંત્રપાલેન લીલયા. ૨૫૭

તન્નિમિત્તઃ સમસ્તો યં, જાતો મીષાં પરસ્પરં,
કલહો વત્સ સાટોપ, મંતરંગમહીમુજાં. ૨૫૮

પણ હે માતા, આ કહ્યાતું મૂળ શું છે તે ખુદ્દી રીતે હું જાણવા ઇચ્છું છું. ત્યારે માતા બોલી કે હે પુત્ર, સાંભળ. ૨૫૩

રાગકેશરિ રાજનો ભારે સાહસિક અને ત્રણે જગત્માં પ્રસિદ્ધ વિષયાભિલાષ નામે મંત્રી છે. ૨૫૪

એ મંત્રિએ પહેલાં જગત્ને સાધવા માટે પોતાના પાંચ માણસોને જાણીતી રીતે સર્વ સ્થળે મોકલાવ્યા. ૨૫૫

તેમનાં નામ આ પ્રમાણે છે:—સ્પર્શન, રસના, શ્રાણ, દક્, અને શ્રોત્ર એ પાંચે જગત્ને જીતવામાં પ્રવીણ અને અનુપમ બળવાળા છે. ૨૫૬

તે પાંચે જાણીને કોઈક સ્થળે ચારિત્રધર્મ રાજના સંતોષ નામના મંત્રિએ પૂર્વે રમતમાં અપમાનિત કર્યા. ૨૫૭

તેના કારણે એ અંતરંગ રાજ્યોનો પરસ્પર આ બેસવાળો કલહ જીલો થયો છે. ૨૫૮

મયા વાચ્ય થ પૂર્ણ મે, દેશ દર્શન કૌતુકં,
સાંપતં તાતપાદાનાં, સમીપે ગંતુ મુત્સુકઃ ૨૬૨

માત્રો કંતં ગમ્યતાં વત્સ, નિરૂપ્ય જનચેષ્ટિતં,
અહ મપ્યા ગમિષ્યામિ, તત્તૈવ તવ સન્નિધૌ. ૨૬૦

તતો હ માગમં ક્ષિપ્રં, નિશ્ચિત્યે દં પ્રયોજનં,
તત સ્તાતા મુના મૈત્રી, ઘ્રાણેન ન તવો ચિતા. ૨૬૧

યાવ ત્રિવેદય ત્યેવં, વિચારો નિજબીજિને,
માર્ગાનુસારિતા તાવ, દાગાદ્ ધવલભૂપતે. ૨૬૨

સમર્થિતં તયા સર્વે, વિચારકથિતં વચઃ,
ત્યજામિ ઘ્રાણ મિત્યેવં બુધસ્યાપિ દ્વદિં સ્થિતં. ૨૬૩

ઈતો ભુજંગતાયુક્તો, ઘ્રાણ લાલન લાલસઃ,
મંદઃ સુગંધિ ગંધાનાં, સદાન્વેષણ તત્પરઃ ૨૬૪

હું બોલ્યો કે દેશો જોવાનું મારું કૌતુક હવે પૂર્ણ થયું, હવે હું
મારા બાપના પાસે જવા ઉત્સુક થયો છું. ૨૫૬

માતા બોલી કે હે પુત્ર, ખુશીથી જા. હું પણ આ લોકો શું કરે
છે તે જોઈને ત્યાંજ તારી પાસે આવનાર છું. ૨૬૦

ત્યારબાદ હું તરતજ આ પ્રયોજન નક્કી કરીને ઈહાં આવ્યો છું,
માટે હે તાત, આ ઘ્રાણ સાથે તમારે મૈત્રી રાખવી ઉચિત નથી. ૨૬૧

આ રીતે વિચાર પોતાના બાપને કહેતો હતો એટલામાં તો ત્યાં હે
ધવલ રાજન, માર્ગાનુસારિતા આવી પહોંચી. ૨૬૨

તેણે વિચારની કહેલી સઘળી વાત ફરીને કહી મજબૂત કરી. ત્યારે
બુધના મનમાં આવ્યું કે ઘ્રાણને છોડી દઉં. ૨૬૩

આણીમેર મંદ કુમાર ભુજંગતાવાળો થઈ ઘ્રાણને લાડ લડાવવામાં
મશગુલ થયો થકો અને સુગંધિ ગંધોને હમેશાં શોધતો થકો તેજ નગરમાં

તત્રૈવ નગરે ભ્રામ્યન્, લીલાવત્યા નિજસ્વમુઃ

દેવરાજસ્ય માર્યાયા, યયૌ ગેહે કદાચન. ૨૬૫

સપત્ની પુત્ર ઘાતાર્થે તસ્મિન્નેવ ક્ષણે તયા,

આત્તો ડોંબકરાદ્ ગંધ, સંયોગો મારણાત્મકઃ ૨૬૬

તાં ગંધપુટિકાં દ્વારે મુકૃત્વા લીલાવતી મૃદે,

મૃત્વિશેષ સ ચ પ્રાપ્તો મંદઃ સા તેન વીક્ષિતા. ૨૬૭

તતો મુજંગતા દોષાત્, છોટયિત્વા પુટી મસૌ,

તાન્ ગંધાન્ સહસા જિગ્રત્, પ્રાણૈ શ્ચ મુમુચે ક્ષણાત્ ૨૬૮

તં મંદં વ્રાણદોષેણ, વિપન્નં વીક્ષ્ય શુદ્ધધીઃ,

વિરક્તઃ પ્રાત્રજન્ ધર્મ, ઘોષાચાર્યાતિકે બુધઃ. ૨૬૯

સ ક્રમેણ સમસ્તાંગો, પાંગપૂર્વ વિશારદઃ,

અનેકલબ્ધિવાર્યબ્ધિઃ, સંપ્રાપ્ત સૂરિ વૈભવઃ ૨૭૦

ભમતો રહી પોતાની બેન લીલાવતી કે જે દેવરાજની ભાર્યા થઈ હતી તેના ઘરે કોઈ વેળા ગયો. ૨૬૪-૨૬૫

તે અવસરે તેણીએ ત્યાં પોતાની સોડકચના પુત્રને મારવા માટે કોઈ આંડળના હાથે સુંઘવાથી મારી નાખનાર ગંધસંયોગ આણી રખાવ્યો હતો. ૨૬૬

હવે તે ગંધપુટિકાને દરવાજાપર મેલી લીલાવતી ઘરમાં ગએલી હતી, તેટલામાં તે આવેલો અને તેણે તે ગંધની પુડી જોઈ. ૨૬૭

ત્યારે ભુજંગતાના (શોકીનપણાના) દોષે કરીને તે તેને છોડીને તે-માંના ગંધદ્રવ્યને ઝટ ઢઈ સુંઘતો થકો તરત મરણ પામ્યો. ૨૬૮

તે મંદને વ્રાણના દોષથી મરેલો જોઈને શુદ્ધ બુદ્ધિવાન બુધ વૈરાગ્ય પામી ધર્મઘોષ સૂરિ પાસે દીક્ષિત થયો. ૨૬૯

તે અનુક્રમે બધા અંગ-ઉપાંગ અને પૂર્વ ભણી હુશીયાર થયો, અને અનેક લબ્ધિઓ મેળવી સૂરિપદને પામ્યો. ૨૭૦

વિહર જન સંપ્રાપ્તઃ, સ ઇષો હં નરેશ્વર,
વ્રતહેતુઃ પુનર્જન્ને, તન્ મે મંદસ્ય ચેષ્ટતં. ૨૭૧

તત્ શ્રુત્વા વિસ્મયસ્મેર, લોચનો ધવલો નૃપઃ,
વિમલાયા જનાઃ સર્વે, કૃતાંજલય ઋચિરે. ૨૭૨

અહો ભગવતાં રૂપ, મહો મધુરિમા ગિરાં,
અહો પરોપકારિત્વ મહો વોધન ચાતુરી. ૨૭૩

અહો સદા સ્વયંવોધ, વંધુરૈક ધુરીણતા,
યદ્રા ભગવતો મુણ્ય, ચરિત્રં સર્વ મપ્યહો. ૨૭૪

અહ સગિસેસં રાયા, સંવેગગઓ પયંપણ કુપરં,
તં વચ્છ ગિણ્હ રજ્જં, વયં તૂ દિવસં ગહિસ્સામો. ૨૭૫

મળઈ કુમારો કિં તાય, તુહ અહં ઇહ અણિઠઓ તણઓ,
રજ્જપયાણ મિસેણં, જેણ મિમં ચિવસિ મવઅવહે. ૨૭૬

તે વિચરતો થકો ઇહાં આવેલો આ હું પોતે છું, માટે હે નરેશ્વર!
મારે વ્રત લેવાનો હેતુ એ મંદનો બનાવ છે. ૨૭૧

તે સાંભળીને ધવલ રાજા વિસ્મયથી આંખો વિકસિત કરવા લાગ્યો,
અને વિમળ વગેરે સર્વે જનો અંજલિ કરીને નીચે મુજબ બોલવા લાગ્યા:-

અહો આ 'પૂજ્ય આચાર્યતુ' કેવું સુંદર રૂપ છે! કેવી વાણીની મી-
ઠાશ છે! કેવું 'પરોપકારિપણું' છે! કેવી પ્રતિબોધ આપવાની કળા છે! અને
કેવી હુમેશાં પોતાનેજ સમજાવવામાં તત્પરતા છે! અથવા તો આ પૂજ્ય મ-
હાત્માનું 'સઘળું' ચરિત્રજ કેવું ભવ્ય છે? ૨૭૨-૨૭૩-૨૭૪

હવે રાજા વિશેષ સંવેગ પામીને કુમારને કહેવા લાગ્યો કે હે વત્સ,
તું રાજ્ય સંભાળ, અને અમે દીક્ષા લેશું. ૨૭૫

કુમાર બોલ્યો કે તાત, શું હું તમારો અનિષ્ટ પુત્ર છું કે રાજ્ય
દેવાની મિથે કરીને મને ભવરૂપ ક્ષવામાં નાખો છો? ૨૭૬

તં મુણિય મળે તુઠો, ધવલો વિમલસ્સ ઢહરયં બંધું,
કમલં કયલદલક્ષ્વં, નિયરજ્જભરંમિ સંઠવડ. ૨૭૭

વિમલ કુમારેણ સમં, અંતેર પડરમંતિ માઈ જુઓ,
સિરિ બુહસૂરિસયાસે, ગિણ્હડ દિક્ષં ધવલરાઓ. ૨૭૮

ઇત્થંતરંમિ નઠો, મુઠી બંધિત્તુ વામદેવો સો,
મા હુ કુમારો દિક્ષં, બલાવિ મં ગાહ્હસ્સ ત્તિ. ૨૭૯

કુમાર મુણિણાવિ કિમિણં તિ પુચ્છિઓ જંપણ સમણસીહો,
વિમલ અનિમ્મલ ચરિણિમિણા કિં પુચ્છિણં તે. ૨૮૦

નિયકજ્જ વિગ્ધજળમે, ઇમસ્સ ચરિણ વહીરણં કુણંસુ,
ઇયરોવિ આહ એવં, જં પુજ્જા આણવંતિ ત્તિ. ૨૮૧

અહ કયકિચ્ચં અપ્પં, મન્નંતો રયણચૂઢ સ્વયરિંદો,
નમિંડં ગુરુપયકમલં, સંપત્તો નિયયનયરંમિ. ૨૮૨

તે સાંભળી ધવલ રાજા મનમાં રાજી થઈને વિમળનો નાનો ભાઈ
કમળ કે જે કમળદળ સમાન નેત્રવાળો હતો તેને રાજ્યનો ભાર સોંપતો
હવો. ૨૭૭

પછી વિમળ કુમાર તથા રાણીઓ નગરજન અને મંત્રિઓ સાથે
બુધ સૂરિના પાસે ધવલ રાજા દીક્ષા લેતો હવો. ૨૭૮

એ વખતે વામદેવ વિચારવા લાગ્યો કે રખેને કુમાર મને જોર કરી
દીક્ષા અપાવે તેથી મૂઠો બાંધીને ત્યાંથી નાશી ગયો. ૨૭૯

કુમાર મુનિએ પણ આતું શું કારણ હશે તે શરૂને પૂછતાં તે બોલ્યા
કે હે વિમળ! આ મલિન ચરિત્ર પૂછવાતું તારે શું કામ છે? ૨૮૦

પોતાના કામમાં વિદ્ધ કરનાર એના ચરિત્રનો તું દરકાર જ મકર,
ત્યારે વિમળ બોલ્યો આપ પૂજ્યતું વચન મારે પ્રમાણ છે. ૨૮૧

હવે રત્નચૂડ વિદ્યાધર પોતાને કૃતકૃત્ય થયો માનીને શરૂના અરણ્ય
નમીને પોતાના નગરે ગયો. ૨૮૨

ચિંતઈ કુમારસાહુ, કયન્નુસિર સેહરો કયાવિ મણે,
પરઝવ યારપરત્તં, અહો અહો રયણચૂડસ્સ. ૨૮૩

પદમજિણ નાહદંસણ, પવર વરત્તાઈ જેણ પદમંપિ,
ભવભીમ કૂવ કુહરે, નિવહંતો રવિલ્લઓ તઈયા. ૨૮૪

સિરિં બુહ મુણિંદ દંસણ, દંસણ પાયણેણ પુણ અહુણા,
અહયં તહ ઇસ જણો, સિદ્ધિપુરી સંમુહો વિહિઓ. ૨૮૫

ઇય ચિંતંતો નિચ્ચં, કમેણ નિઠવિય અઠકમ્મમલો,
વિમલો તહ ધવલનિવો, અઈ વિમલપયં સમણુપત્તો. ૨૮૬

તઈયા સ વામદેવો, દિક્ષાગાહણ મયા તયા નઠો,
કંચણપુરંમિ પત્તો, ઠિઓ ગિહે સરલસિઠિસ્સ. ૨૮૭

સિઠી સો ય અપુત્તો, તં સવ્વત્થવિ ગણેઈ પુત્તં વ,
અંત દ્વળંપિ દંસઈ, અઈસરલો તસ્સ કુઢિલસ્સ. ૨૮૮

કુમાર સાધુ કૃતજ્ઞનો શિરોમણિ હોવાથી એક વખતે મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે અહો રત્નચૂડના પરોપકારિપણને રંગ છે. ૨૮૩

તેણે પૂર્વે મને પ્રથમ જિનેશ્વરના દર્શનરૂપ વરત્રા (દોરડી) થી સંસારરૂપી ભયંકર કૂવામાં પડતો બચાવ્યો. ૨૮૪

અને હુમણા વળી બુદ્ધ મુનીશ્વરના દર્શન કરાવીને મને તથા આ બધા જનોને સિદ્ધિપુરીના સન્નુળ કર્યા. ૨૮૫

એમ નિત્ય વિચારતો થકો તે અને ધવલ રાજા અનુક્રમે આઠ કર્મ બધાવીને અતિ નિર્મળ પદને પ્રાપ્ત થયા. ૨૮૬

હવે વામદેવ તે વેળા દીક્ષા લેવરાવવાના ભયથી નાઠો થકો કંચનપુરમાં ગયો, ત્યાં જઈ સરલ શેઠના ઘરે રહ્યો. ૨૮૭

તે શેઠ અપુત્ર હોવાથી તેને પોતાના પુત્ર તરીકે ગણવા લાગ્યો અને તે કપડીને પોતાનું ઢાંટેલું ધન પણ તે સરલ શેઠે બતાવી દીધું. ૨૮૮

કઈઆવિ સો નિસાણ, અંતદ્ધણ મુક્તિણિત્તુ અન્નત્થા,
હટ્ટાઉ ઠવઈ છન્નં, વહેરિઓ દંડપાસીહિં. ૨૮૯

તા ઉગ્ગઓ દિણયરો, મુઠો મુઠ ત્તિ તેણ પુક્કરિયં,
મિલિઓ પમ્મયલોઓ, સરલો જાઓ વિસન્નમણો. ૨૯૦

મા કુણમ્મ સિઠિ સ્વેયં, લદ્ધો ચોરુ ત્તિ મણિય પાસીહિં,
વંધિત્તુ વામદેવો, નીઓ નરનાહ પાસંમિ. ૨૯૧

કુવિણ્ણ તેણ વજ્જ્ઞો, આણત્તો સરલસિઠિણા તત્તો,
દાઝણ પહૂયધણં, કહકહમવિ મોહો એસો. ૨૯૨

તો નિંદિજ્જઈ લોણ, કયમ્મ ચૂડામણી ઇમો પાવો,
જેણ નિયજણયતુલ્લો, વીસસિઓ વંચિઓ સરલો. ૨૯૩

અન્નદિણે નિવગેહં, મિન્નં કેણાવિ સિદ્ધવિજ્જેણ,
નય લક્ષિઓ ય એસો, તો કુવિઓ નરવઈ વાદં. ૨૯૪

તેથી એક વેળા રાતે વામદેવે દાટેલું ધન ખોદી કાઢી હાટથી બા-
હિર છાતું સંતાડયું, તે ચોકીદારેના જોવામાં આવતાં તેમણે કાઢી લીધું. ૨૮૬

એટલામાં સૂરજ ઊગ્યો એટલે વામદેવે પોકાર પાડ્યો કે ખાતર પ-
ડયું ખાતર પડયું! તેથી ત્યાં ઘણા લોક મળ્યા અને સરલ પણ દિલગીર
થયો. ૨૯૦

ત્યારે ચોકીદારેએ કહ્યું કે હે શેઠ દિલગીર નહિ થાઓ, ચોર અમે
પકડ્યોજ છે, એમ કહી વામદેવને બાંધી તેઓ રાજા પાસે લઈ ગયા. ૨૯૧

રાજાએ કોપ કરી તેને મારવાનો હુકમ કર્યો, ત્યારે સરલ શેઠે વી-
નતી કરી બહુ ધન આપી જેમ તેમ કરીને તેને છોડ્યો. ૨૯૨

ત્યારે તે લોકોમાં નિંદાવા લાગ્યો કે આ પાપી તો કૃતમ્મનો સરદાર
છે, કે જેણે પોતાના પિતા તુલ્ય વિશ્વાસી સરલ શેઠને ઠગ્યો. ૨૯૩

અન્ય દિવસે કોઈકે વિદ્યાસિદ્ધ માણસે રાજાનું ઘર ફાડયું પણ તેનો
પત્તો લાગ્યો નહિ, ત્યારે રાજા ભારે ગુસ્સે થયો. ૨૯૪

एयं तू वामदेवस्त, कम्म मियं जंपिउं तयं पार्व,
ओबंधावइ सो वि हु, मरिउं पत्तो तमतमाए. २९५

तसो अणंतकालं, भमिय भवे कहवि लहिय नरजम्पं,
होउं कयन्नुपवरो, सिवं गओ वामदेवो वि. २९६

इत्येवं च कृतज्ञता गुणसुधां संतापनिर्व्यापिकां—
दुःप्रापा मजरामरास्पदकरीं प्रार्थ्या बुधाना मपि,
पायं पाय मपायमुक्ततनवः स्फारीभवत्संमदा—
भो भव्या भवता निशं विमलवन् निःशेषतृष्णोज्झिताः २९७

इति विमलकुमार चरितं समाप्तं.

તે રાજાએ કહ્યું કે આ કામ વામદેવનું જ છે, એમ કહી તે પાપિ-
ષ્ઠને ફાંસીએ ચડાવ્યો, તેથી તે મરીને સાતમી તમતમા નારકીમાં ગયો. ૨૯૫

ત્યાંથી અનંતકાળ સૂધી સંસારમાં રજળીને કોઈક પ્રકારે મનુષ્યભવ
પામી કૃતજ થઈ વામદેવ મુક્તિ પામ્યો. ૨૯૬

આ રીતે કૃતજતા ગુણરૂપ સુધા કે જે સંતાપને ટાળનાર છે, દુર્લભ
છે, અજરામરપદ આપનારી છે, ખુદ જનોને પણ પ્રાર્થનીય છે, તેને પામીને
અપાય કષ્ટથી નિરાળા રહી અને ભારે આનંદ પામીને હે ભવ્યો વિમળ કુ-
મારની માફક હૃદયમાં સંપૂર્ણપણે તૃષ્ણા રહિત રહો.

विमल कुमारं चरित्रं समाप्तं ययुः.

(विंशतितमो गुणः)

उक्तः कृतज्ञ इत्येकोनविंशतितमो गुणः, संप्रति विंशतितम
गुणः परहितार्थकारी, तत्स्वरूपं नामत एव सुगम-मत स्तस्य
धर्मप्राप्तौ फल माह.

કૃતજ્ઞપણાંય એકવીશમે ગુણ કહ્યો, હવે પરહિતાર્થકારિય-
ણાંય વીશમે ગુણ છે. તેનું સ્વરૂપ તેના નામથીજ જાણી શકાય
તેમ છે, માટે ધર્મ પ્રાપ્તિની બાબતમાં તેનું જ્ઞ કહે છે.

(મૂઠ ગાથા.)

પરહિય નિરઓ ધન્નો—
સમ્મં વિન્નાય ધમ્મ સન્ભાવો,
અન્નેવિ ઠવઙ્ગ મગ્ગે—
નિરીહચિત્તો મહાસત્તો. ૨૭

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

પરનું હિત સાધવામાં તૈયાર રહેનાર ધન્ય પુરૂષ છે, કેમકે
તે ધર્મના ખરા મતલબને બરોબર રીતે જાણનાર હોવાથી નિઃસ્પૃહ
મહા સત્ત્વવાનું રહી બીજાઓને પણ માર્ગમાં સ્થાપે છે.

(ટીકા.)

યોહિ પ્રકૃત્યૈવ પરેષાં હિતકરણે નિતરાં રતો ભવતિ, સ ધન્યો ધના-
ર્હિત્વાત.

જે સ્વભાવેજ બીજાઓનું હિત કરવામાં અતિશય રક્ત હોય, તે
ધન્ય જાણવો અર્થાત્ તે (ધર્મરૂપ) ધનને પામવા યોગ્ય હોવાથી ધન્ય ક-
હેવાય છે.

સમ્યગ્વિજ્ઞાત ધર્મ સદ્ભાવો—યથાવત્ત બુદ્ધધર્મતત્ત્વો ગીતાર્થો ભૂત્ત્વે
યાવત્ત્વ અનેના ગીતાર્થસ્ય પરહિતમપિ ચિકીર્ષત્ત્વ સ્તદ્સંભવ માહ.

સમ્યક્ રીતે ધર્મના સહભાવને જાણનાર એટલે બરોબર રીતે ધર્મ-
ના તત્ત્વને સમજનાર અર્થાત્ ગીતાર્થ થએલો એણે કરીને અગીતાર્થ જે પ-
રહિત કરવા ઇચ્છતો હોય તોપણ તેનાથી તે થઈ શકે નહિ એમ જણાવ્યું.

તથા ચા ગમઃ

કિં તો ઇત્તો કઠયરં, જં સમ્પ મનાય સમયસઙ્ખાવો,
અર્ષં કુદેસણા, કઠયરાગંમિ પાઢેઈ. ત્તિ.

જે માટે આગમમાં કહ્યું છે કે,
એનાથી બીબું દુઃખ ભરેલું શું છે કે જે શાસ્ત્રનો શો પરમાર્થ છે
તે સમ્યક્ રીતે બહુયા વિના બીબને ખોટો ઉપદેશ આપી ભારે કષ્ટમાં
પાડે છે.

अन्यानपि अविज्ञात धर्मान् सद्गुरु पार्श्वे समाकर्णि तागम वचन
रचना प्रपंचैः स्थापयति प्रवर्त्तयति, ज्ञातधर्मांश्च सीदतः स्थिरीकरोति मार्गे
शुद्धधर्मे भीम कुमारवत्.

ગીતાર્થ થએલો પુરૂષ બીબા અબાણુ જનોને સદ્ગુરુ પાસે સાંભળેલ
આગમના વચનોના પ્રપંચથી માર્ગમાં એટલે શુદ્ધ ધર્મમાં સ્થાપે છે એટલે
પ્રવર્તીવે છે, અને બાણુકારોમાં જે સીદાતા હોય તેમને સ્થિર કરે છે. બીમ
કુમારના માફક.

अनेन यतिश्राद्ध साधारणेन परहितगुण व्याख्यानपदेन साधो सिव
श्रावकस्यापि स्वभूमिकानुसारेण देशनायां व्याप्रियमाणस्या नुज्ञा माह.

આ સાધુ અને શ્રાવકને સરખી રીતે લાગુ પડતા પરહિત ગુણના
વ્યાખ્યાનપદથી સાધુ માફક શ્રાવકને પણ પોતાની ભૂમિકાના અનુસારે દેશ-
નામાં પ્રવર્તવાની સંમતિ આપી છે.

तथाचोक्तं श्रीपंचमांग द्वितीयशत पंचमोद्देशके

तहारुवं नं भंते समणं वा माहणंवा पज्जुवासमाणस्स किंफला पज्जु-
वासणा? गोयमा, सवणफला. सेणं भंते सवणे किंफले? नाणफले. से णं
भंते नाणे किंफले? विन्नाणफले. सेणं भंते विन्नाण किंफले? पच्चक्खाणे

જે માટે શ્રી પાંચમા અંગના બીજા શતકના પાંચમા
ઉદ્દેશમાં કહ્યું છે કે,

गाहा.

सवणे नाणे य विन्नाणे—
पच्चक्खाणे य संजमे,
अणण्हए तवे चेव,—
वोदाणे अकिरिया चेव.

ગાથાનો અર્થ.

શ્રવણ, જ્ઞાન, વિજ્ઞાન, પ્રત્યાખ્યાન, સંયમ, અનાશ્રવ, તપ, વ્યવહાન, અને અક્રિયા (એ એકએકના ફળ છે).

अस्य सूत्रस्य वृत्तिः

तद्वाच्यं मित्यादि तथारूप मुचितस्वभावं कंचन पुरुषं श्रमणं वा त-
पोयुक्तं उपलक्षणत्वा दस्यो तत्तत्पुण्यवन्त मित्यर्थः—माहनं वा स्वयं हनन नि-

દૃષ્ટાત્વાત્ પરં પ્રતિ માહને તિવાદિનં-ઉપલક્ષણત્વા દેવ મૂલગુણ યુક્ત મિતિ-
ભાવઃ-વાશ્વદો ત્ર સમુચ્ચયે-અથવા શ્રમણઃ સાધુઃ માહનઃ શ્રાવકઃ-શ્રવણ
ફલે તિ સિદ્ધાંત શ્રવણ ફલા-નાળ ફલ ત્તિ શ્રુતજ્ઞાન ફલં-શ્રવણા ધિષ
શ્રુતજ્ઞાન મવાપ્યતે-વિન્નાળફલ ત્તિ વિશિષ્ટ જ્ઞાનફલં શ્રુતજ્ઞાના દ્વિ દેયો-
પાદેય વિવેકકારિ વિજ્ઞાન મુત્પદ્યતે એવ-પચ્ચક્ષ્ણાણ ત્તિ વિનિવૃત્તિ ફલં
વિશિષ્ટ જ્ઞાનો હિ પાપં પ્રત્યાહ્યાતિ-સંજમ ફલ ત્તિ કૃત પ્રત્યાહ્યાસ્ય હિ
સંયમો ભવસ્યેવ-અળ્પહયફલ ત્તિ અનાશ્રવ ફલ સંયમવાન્ કિલ નવં કર્મ
નોપાદતે-તવફલ ત્તિ અનાશ્રવો હિ લઘુકર્મત્વા ત્તપસ્યતીતિ-વોદાળ ફલ
ત્તિ વ્યદાનં કર્મ નિર્જરણં તપસા હિ પુરાતનં કર્મ નિર્જરયતિ-અકિરિયા
ફલ ત્તિ યોગ નિરોધફલં કર્મ નિર્જરાતો હિ યોગનિરોધં કુરુતે-સિદ્ધિ પ-
જ્જવસાળ ફલ ત્તિ સિદ્ધિલક્ષણં પર્યવસાનફલં સકલફલ પર્યંતર્વાત્તિ ફલં
યસ્યાઃ સા તથા-ગાહ ત્તિ સંગ્રહ ગાથા-એતલ્લક્ષણં ચૈતત્-વિષમાક્ષરપાદં
ચે-ત્વાદિછંદઃશાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ મિતિ.

આ સૂત્રની વૃત્તિનો અર્થ.

તથા રૂપ એટલે યોગ્ય સ્વભાવવાળા કોઈ પુરૂષને-શ્રમણ એટલે તપ-
સ્વિને-એ ઓળખ બતાવનાર પદ હોવાથી એનો એ પરમાર્થ નીકળે છે કે
ઉત્તર ગુણવાન્ને, માહન એટલે પોતે હણવાથી નિવર્તેલ હોવાથી ખીજાને
માહન (મ હણ) એમ બોલનારને, એ પદ પણ ઉપલક્ષણ વાચી હોવાથી તેનો
એ પરમાર્થ નીકળે છે કે મૂળ ગુણવાળાને-વા શબ્દ સમુચ્ચયાર્થે છે. અથવા
શ્રમણ એટલે સાધુ અને માહન એટલે શ્રાવક બંધુવો. તેની પર્યુપાસના શ્ર-
વણરૂળા એટલે સિદ્ધાંત શ્રવણના રૂળવાળી છે. શ્રવણ જ્ઞાનરૂળવાળું છે એટલે
શ્રુતજ્ઞાનના રૂળવાળું છે. કેમકે શ્રવણથી શ્રુતજ્ઞાન થાય છે. તેનાથી વિજ્ઞાન
એટલે વિશિષ્ટ જ્ઞાન થાય છે, કેમકે શ્રુતજ્ઞાનથી હેય અને ઉપાદેયનો વિવેક
કરાવનાર વિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે. તેનાથી પ્રત્યાખ્યાન એટલે નિવૃત્તિ થાય

છે, કેમકે વિશિષ્ટ જ્ઞાનવાન પુરૂષ પાપતુ' વર્જન કરે છે. તેનાથી સંયમ થાય છે, કેમકે પ્રત્યાખ્યાન કરનારને સંયમ હોય છેજ. તેનાથી અનાશ્રવ થાય છે, જે માટે સંયમવાળો પુરૂષ નવાં કર્મ બાંધતો નથી. તેનાથી તપ કરી શકાય છે, કેમકે અનાશ્રવી હોય તે લઘુકર્મી હોવાથી તપ કરવા સમર્થ થાય છે. તપથી વ્યવદાન એટલે કર્મની નિર્જરા થાય છે, કેમકે તપથી જુના કર્મ ક્ષય પમાડાય છે. તેનાથી અક્રિયા એટલે યોગનિરોધ થાય છે, કેમકે કર્મની નિર્જરાથી યોગનિરોધ કરી શકાય છે. અને તેનાથી સિદ્ધિરૂપ છેલ્લું ફળ એટલે કે બધા ફળના અંતે રહેલું ફળ મળે છે.

ગાથા એટલે સંગ્રહ ગાથા છે. તેનું લક્ષણ વિષમ અક્ષર અને વિષમ ચરણવાળું ઇત્યાદિ છંદ શાસ્ત્રમાં પાઢરૂં છે.

શ્રી ધર્મ દાસગણિ પૂજ્યૈ રૂપદેશ માલાયા મપ્યુક્તં

વંદઈ પદિપુચ્છઈ પજ્જુવાસણ સાહુણો સયયમેવ,
પઢઈ સુણેઈ ગુણેઈય, જણસ્સ ધમ્મં પરિકહેઈ. ત્તિ.

શ્રી ધર્મ દાસ ગણિ પૂજ્યે પણ ઉપદેશમાળામાં કહ્યું છે કે,

શ્રાવક હમેશાં સાધુઓને વાંદે, પૂછે, તેમની પર્યુપાસના કરે, ભણે, સાંભળે, ચિંતવે, અને બીજા જનને ધર્મ કહે પણ અરે.

કિંવિશિષ્ટઃ સ ન્નિત્યાહ-નિરીહચિત્તો નિઃસ્પૃહમનાઃ, સસ્પૃહો હિ શુદ્ધમાર્ગોપદેષ્ટાપિ ન પ્રશસ્યતે.

કેવો હોઈને તે કહે છે-નિરીહચિત્ત એટલે નિઃસ્પૃહ મનવાળો હોઈને, કેમકે સસ્પૃહ હોઈ શુદ્ધ માર્ગનો ઉપદેશ કરે તોપણ પ્રશંસાતો નથી.

તથાચોક્તં

પરલોકાતિગં ધામ, તપઃ શ્રુત મિતિ દ્વયં,
તદેવા ચિંત્વનિર્લુપ્ત, સારં તૃણ લવાયતે.

જે માટે કહ્યું છે કે,

તપ અને શ્રુત એ બે પરલોકથી પણ અધિક તેજવાળા છે, પણ તેજ સ્વાર્થી અનેલા માણસના પાસે હોય તો નિઃસાર થઈ તણખલા તુલ્ય થાય છે.

કિમિત્યેવંવિષ્ણુ ઇત્યાહ—મહાસત્ત્વ ઇતિ કૃત્વા, યતઃ સત્ત્વવતા મેવામી ગુણાઃ સંભવંતિ, તથાહિ—

પરોપકારૈ કરતિ નિરીહતા,
વિનીતતા સત્ય મતુચ્છ ચિત્તતા,
વિદ્યા વિનોદો નુ દિનં ન દીનતા,
ગુણા ઇમે સત્ત્વવતાં ભવંતિ—ઇતિ.

એવો કેમ હોય તે માટે કહે છે કે મહા સત્ત્વવાનું હોય છે, તેથી કરીને, કારણ કે સત્ત્વવાનું જનોમાંજ આવા ગુણો હોય છે. જેવા કે:-

પરોપકાર તત્પરતા, નિઃસ્પૃહતા, વિનીતતા, સત્યતા, ઉદારતા, વિદ્યા વિનોદિતા—અને હમેશાં અદીનતા, એ ગુણો સત્ત્વવાનું પુરૂષમાંજ હોય છે.

ભીમકુમાર કથા ચેયં.

કાપિ શીર્ષ કદલ કલિતં, જિન મુવન મુકેશરં શ્રિયા શ્લિષ્ટં,
કિંતુ જડસંગ મુકં, ઇહ ત્થિ કમલં વ કમલપુરં. ૧

તન્ના ભવ દરિપાર્થિવ, કરટિ ઘટાવિ ઘટન પ્રકટવીર્યઃ,
ળયકાળળ કયવાસો, હરિ વ્વ હરિવાહનો રાયા. ૨

ભીમ કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે.

કાંગરાકૃષ્ણ પત્રદળથી શોભતું, જિન મંદિરકૃષ્ણ કેશરાવાળું લક્ષ્મીથી સેવાયલું છતાં જડના સંગથી રહિત એલું કમળના જેવું કમળપુર નામે ઇહાં નગર હતું. ૧

ત્યાં દુશ્મન રાજાઓના હાથીઓની ઘટાને તોડવામાં બળવાન અને નીતિરૂપ વનમાં વસનાર સિંહના જેવો હરિવાહન નામે રાજા હતો. ૨

પ્રાણેશા તસ્ય વમ્ભૂવ, માલતી માલતી સુરભિશીલા,
નિસ્સીમ અમીમપરો, વયારસારો મુઓ ભીમો. ૩

અતિ શુદ્ધ બુદ્ધિ બુદ્ધિલ, મંત્રિસુતઃ પ્રેમવારિ વારિનિધિઃ
ભીમ કુમરસ્સ જાઓ, વરમિત્તો બુદ્ધિ મયરહરો. ૪

અન્યેશુઃ સ વયસ્યઃ, પ્રશસ્યવિનયો નયોજ્વલઃ સ્વશૃઙ્ખલ,
કુમરો પમાય સમણ, સંપત્તો રાયપયમૂલે. ૫

અનમ ન્તૃપપદ કમલં, તેન નિજાંકે ક્ષણં પરિશ્વજ્ય,
સંઠવિઓ પચ્છા પુણ, ઉવવિટો ઉચિય ઠાળંમિ. ૬

નરનાથ ચરણ યુગલં, સપ્રણયં નિજક મંક મારોપ્ય,
સંવાહૃ ગયવાહં, નીલુપ્પલ કોમલ કરોહિં. ૭

ભક્તિ ભર નિર્ભરાંગઃ, ગૃણોતિ જનકસ્ય શાસનં યાવત્,
ઉજ્જાણ પાલગેળં, તા વિન્નત્તો નિવો એવં. ૮

તેની માલતીના ફૂલ જેવા સુગંધી શીંગવાળી માલતી નામે રાણી હતી, તેનો અગણિત કંઈણામય ઉપકારમાં પરાયણ ભીમ નામે કુમાર હતો. ૩

તે ભીમ કુમારને અતિ પવિત્ર બુદ્ધિશાળી બુદ્ધિલ નામના મંત્રીનો બુદ્ધિમકરવ્યજ નામે પ્રેમ પરિપૂર્ણ પુત્ર મિત્ર હતો. ૪

એક દિવસે મિત્રને સાથે લઈ ઉત્તમ વિનયવાળો અને નીતિનિપુણ કુમાર પોતાના ઘરથી પ્રભાતે નીકળી રાજના પાસે આવ્યો. ૫

ત્યાં આવી તે રાજના પગે પડ્યો એટલે રાજાએ તેને ખોળામાં ખેસાડી ક્ષણભર ભેટીને પછી નીચે જતાર્યો એટલે ઉચિત આસનપર બેઠો. ૬

પછી તે પોતાના નીલાકમલ જેવા કોમળ હાથોવડે પ્રીતિપૂર્વક રાજના ચરણ કમળને પોતાના ખોળામાં લઈ તેમની ચાંપી કરવા લાગ્યો. ૭

આ રીતે ભક્તિ કરતો થકો તે રાજાનો હુકમ સાંભળતો હતો, તેવામાં ઉદ્યાનપાળકે આવી રાજાને નીચે મુજબ વધામણી આપી. ૮

દેવ નૃપ દેવવંદિત, પદારવિદોઽરવિદ મુનિરાજઃ,
ભૂરિ વિણય સમેઓ, પત્તો કુસુમાકરુઙ્ગાણે. ૯

તત્ શ્રુત્વા ભૂમર્ત્તા, દત્ત્વા દાનં મહત્ મુદા તસ્મૈ,
વહુમંતિ કુમાર જુઓ, પત્તો ગુરુચરણ નમણત્થં. ૧૦

વિધિના વ્રતિતતિસહિતં, યતિપતિ મભિવંદ્ય નૃપતિ રાસીનઃ,
દુંદુભિ ઉદ્દામસરં, ગુરુવિ એવં કહદ્ધ ધમ્મં. ૧૧

વિફલં પશો રિવાયુ, નૈરસ્ય નિત્યં ત્રિવર્ગશૂન્યસ્ય,
તત્રાપિ વરો ધર્મો, ય ત્તમૃતે સ્તો ન કામાર્થો. ૧૨

સ રજઃ કનક સ્થાલે, ક્ષિપતિ સ કુરુતેઽમૃતેન પદશૌચં,
મૃષ્ટાતિ કાચ શકલં, ચિંતારત્નં સ વિક્રીય. ૧૩

વાહ્યતિ જંમશુંબન, કુંભિન મિંધનભરં સ મૃદાત્મા,
સ્થૂલામલ મૂક્તાફલ, માલાં વિદલયતિ સૂત્રાર્થ. ૧૪

હે દેવ, રાજા અને દેવોથી વંદાયલા છે પાદારવિદ જેના એવા અર-
વિદ નામે સુનીશ્વર ઘણા શિષ્યો સાથે કુસુમાકર ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે. ૯

તે સાંભળીને રાજા હર્ષથી તેને મોટું દાન આપી ઘણા મંત્રિ તથા
કુમારને સાથે લઈ ગુરૂના ચરણે નમવા આવ્યો. ૧૦

ત્યાં તે ઘણા યતિઓથી પરિવરેલા તે યતીશ્વરને વિધિથી વાંદીને.
બેઠો, એટલે ગુરૂએ હુંદુભિ જેવા ઊંચા સ્વરે આ રીતે ધર્મ સંભળાવ્યો. ૧૧

જે માણસ હમેશાં ત્રિવર્ગ શૂન્ય રહેતો હોય તેનું આયુષ્ય પશુ
માફક નિષ્ફળ છે. તે ત્રણ વર્ગમાં પણ ધર્મ સાધવો અશક્ય છે, જે માટે તેના
શિવાય કામ અને અર્થ થતા નથી. ૧૨

જે માણસ ધર્મથી વેગળો રહી મનુષ્ય જન્મને ફક્ત કામ અને અ-
ર્થમાં પૂરું કરે છે, તે મૂઠ સોનાના થાળમાં ધૂળ નાખે છે, અમૃતથી પગ
પખાળે છે, ચિંતામણિને સાટે કાચનો કટકો ખરીદે છે, અંખાડીથી શોભતા
હાથી પાસેથી લાકડાંના બોળા ઊપડાવે છે, સૂતરના તાંતણા માટે મોટા નિ-

જન્મૂલ્ય સ કલ્પતરૂં, ધસૂરં વપતિ નિજગૃહેઽલ્પમતિઃ,
નાવં સ જલધિમધ્યે, મિનતિ કિલ લોહકીલાય. ૧૬
ભસ્મકૃતે સ દહતિ ચારુ, ચંદનં, યો મનુષ્ય જન્મેદં,
કામાર્થાર્થે નયતે, સતતં સદ્ધર્મ પરિમુક્તઃ ૧૬

(ચતુર્ભિઃ કલાપકં.)

^૧ સત્સંગત્યા ^૨ જિનપતિ, ^૩ નત્યા ^૪ ગુરુસેવયા સદા દયયા,
^૫ તપસા ^૬ દાનેન તથા, તત્ સફલં તદ્ બુદ્ધૈઃ કાર્યં. ૧૭

યતઃ

પુષ્પાતિ ગુણં મુષ્પાતિ તુષ્પણં સન્મતં પ્રવોધયતિ,
શોધયતે પાપરજઃ, સત્સંગતિ રંગિનાં સતતં. ૧૮

સઘઃ ફલંતિ કામા, વામાઃ કામા મયાય ન યતંતે,
ન ભવતિ મહાભીતી તિ, જિનપતિ નતિમતિમતઃ પુંસઃ ૧૯

મૈળ મોતીની માળા તોડે છે, તે ટુંક બુદ્ધિ ધરમાં જાગેલા કલ્પવૃક્ષને જાણેડી
ત્યાં ધતૂરાને વાવે છે, તે ખરેખર લોહના ખીલા માટે ભર દરિએ નાવને
ફાડે છે, અને તે ભક્ષ્મના અર્થે ઉત્તમ ચંદનને બાળે છે. ૧૩-૧૪-૧૫-૧૬
(આર શ્લોકનો સાથે સંબંધ છે.)

તે માટે પંડિતોએ તે મનુષ્ય જન્મને સત્પુરુષોની સંગતિથી, જિ-
નેશ્વરની પ્રણતિથી, ગુરૂની સેવાથી, હમેશાં દયા ધરવાથી, તપથી અને દા-
નથી સફળ કરવું જોઈએ. ૧૭

જે માટે કહ્યું છે કે,

સત્પુરુષની સંગતિ હમેશાં જીવોના ગુણને વધારે છે, દૂષણને હરે
છે, સારો મત જણાવે છે અને પાપપાકને શોધે છે. ૧૮

જિનેશ્વરને નમવાની બુદ્ધિ રાખનાર પુરુષના મનોરથ તરત સિદ્ધ
થાય છે, વિરૂદ્ધ ઇચ્છાઓ પરાલભ નથી કરતી, અને સંસારના ભયની પીડા
નથી થતી. ૧૯

ગુરુસેવા કરણપરો, નરો ન રોગૈ રમિશ્ચુતો ભવતિ,
જ્ઞાન સુદર્શન ચરણૈ, રાદ્રિયતે સદ્ગુણ ગણૈ શ્વ. ૨૦

મૌઢસ્ફૂર્તિ નિરુપમમૂર્તિઃ શરદિંદુ કુંદ સમકીર્તિઃ,
ભવતિ શિવસૌખ્યભાગી, સદા દયાલંકૃતઃ પુરુષઃ ૨૧

જલ મિવ દહનં સ્થલ મિવ, જલધિ મૃગ ઇવ મૃગાધિપ સ્તસ્ય,
ઈહ ભવતિ યેન સતતં, નિજશક્ત્યા તપ્યતે સુતપઃ ૨૨

તં પરિહરતિ ભવાર્ત્તિઃ, સ્પૃહયતિ સુગતિ વિમુંચતે કુગતિઃ,
યઃ પાત્રત્રા કુરૂતે, નિજકં ન્યાયાર્જિતં વિત્તં. ૨૩

ઈતિ ગુરુવચનં શ્રુત્વા, નરનાથઃ પ્રમુદિતઃ સુતાદિયુતઃ,
ગિળ્હઙ્ ગિહત્થધમ્મં, સંમં સંમત્ત સંજુત્તં. ૨૪

શમિનાં સ્વામિન માનમ્ય, મેદિનીશો જગામ નિજધામ,
ભવિયજળ વોહણત્થં, ગુરુવિ અન્નત્થ વિહરેઙ્. ૨૫

ગુરૂની સેવામાં પરાયણ પુરૂષ રોગોથી પીડાતો નથી અને જ્ઞાનદર્શન આશિરૂપ સદ્ગુણોથી શણગારાય છે. ૨૦

હમેશાં દયાથી શોભતો પુરૂષ ભારે સ્ફૂર્તિવાળો, નિરૂપમ આકારવાળો, શરદપૂનમના ચંદ્ર જેવી કીર્તિવાળો અને મુક્તિ સુખને પામનાર થાય છે. ૨૧

જે પુરૂષ પોતાની શક્તિના અનુસારે હમેશાં સાડું તપ તપ્યા કરે, તેના આગળ અગ્નિ પાણી માફક, દરિયો સ્થળની માફક અને સિંહ હરણના માફક થઈ રહે છે. ૨૨

જે પુરૂષ પોતાના ન્યાય પ્રાપ્ત થઈને પાત્રમાં વાપરે છે, તેને ભવની પીડા નડતી નથી, સુગતિ નજીક થાય છે અને કુગતિ દૂર રહે છે. ૨૩

આ રીતે ગુરૂનાં વચન સાંભળી રાજા રાજ થઈને કુમાર વગેરેની સાથે સમ્યક્ત્વ સહિત ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકારતો હોયો. ૨૪

પછી તે રાજા તે યતીશ્વરને નમીને સ્વસ્થાને ગયો અને ભગ્ય જ-નોને બોધવા માટે ગુરૂ પણ બીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા. ૨૫

આસન્ના સીનસત્ત્વં, નિજ ભવનસ્થં કુમાર મન્યેષુઃ,
સૂરિગુણે વક્તંતં, નમિત્તં વિન્નવદ્દિય વિત્તી. ૨૬

દેવ નરહંડમાલા, કલિતઃ કાપાલિકો શલિષ્ઠાંગઃ,
તુહ દંસણ મીહદ્દિ તો, કુમરેણં મુંચ દિય મણિણ. ૨૭

તેનાસૌ પરિમુક્તો, દત્ત્વા શીર્વાદ મુચિત માસીનઃ,
પત્થાવં લહિય મણેદ્દિ, દેહિ મહ કુમર જ્ઞાતિ રહં. ૨૮

તદનુ ભ્રૂક્ષેપવશા, દ્રૂરસ્થે પરિજને જગૌ યોગી,
ભુવનવલ્લો હિણિનામા, કુમાર મહ અત્થિ વરવિજ્જા. ૨૯

તસ્યા શ્ચ પૂર્વસેવાં, દ્વાદશવર્ષા ણ્યકાર્ષ મધુના તુ,
તં કસિણ ચડદસિદિણે, સાહિત્ત મિચ્છામિ પેયવણે. ૩૦

ઉત્તર સાધકભાવં, ત્વં દેહિ વિષેહિ મે શ્રમં સફલં,
આમં તિ મણદ્દિ કુમરો, પરોવચારિક્ક રસિયમણો. ૩૧

હવે એક વેળા કુમાર પોતાને ઘરે મિત્રના સાથે એકો થકો સૂરિના
ગુણ વર્ણવતો હતો તેવામાં છડીદારે તેને નમન કરી આ રીતે વીનતિ કરી. ૨૬

હે દેવ, કેમકે માણસની બોપરીઓની માળા ધારણ કરનાર મન-
બૂત બાંધાવાળો કાપાળિક તમારી મુલાકાત લેવા આવ્યો છે. કુમારે કહ્યું તેને
અંદર આવવા દો, એટલે તેણે તેને અંદર મોકલાવ્યો. તે યોગી આશીર્વાદ
આપીને ઉચિત સ્થળે બેસી અવસર પામી બોલ્યો કે હે કુમર! મને જલદી
એકાંતે મુલાકાત આપો. ૨૭-૨૮

ત્યારે રાજાએ કટાક્ષની નિશાનીથી આકરોને દૂર કરતાં યોગી બો-
લ્યો કે હે કુમાર, ભુવનક્ષોભિની નામે એક ઉત્તમ વિદ્યા મારી પાસે છે. ૨૯

તેની મેં બાર વર્ષ લગી પૂર્વ સેવા કરી છે, હવે કાળીચોદશના દિને
મશાણમાં તેને સાધવા ઇચ્છું છું. ૩૦

તેથી તું મારે ઉત્તર સાધક થઈ મારી મહેનત સફળ કર. ત્યારે
કુમાર પરોપકાર કરવામાં આસક્ત હોવાથી તે વાત સ્વીકારતો હવે. ૩૧

અઘ્ન દિના દશમદિને, સા રજની ભાવિની તતો ભદ્ર,
ગચ્છ તુમં સઠાણં, ઇય મણિઓ સો કુમારેણ. ૩૨

યોગ્યૂ ચે તવ પાર્શ્વે, સ્થાસ્યામિ કુમાર આલ્ય દિત્યસ્તુ,
તો અણુદિણં સ કુમરસ્સ, અંતિષ કુણઈ સયણાઈ. ૩૩

તદ્વીક્ષ્ય સચિવસૂતુઃ પ્રોચે પાષંડિ સંસ્તવવશેન,
મિત્ત નિયં સંમત્તં, કરેસિ કિં સાઝ્યારં તિ. ૩૪

તત આહ નૃપતિતનય, સ્ત્વયે દ માવેદિ સત્યમેવ સત્ત્વે,
કિંતૂ મણ દક્ષિન્ના, ઇરિસ મેયસ્સ પઢિવન્નં. ૩૫

પ્રતિપન્ને નિર્વહણં, સત્પુરુષાણાં મહાવ્રતં હોયત્,
કિં મુયઈ સસી સસયં, નિયદેહ કલંકકારિં પિ. ૩૬

પછી કુમારે તે યોગીને કહ્યું કે, તે રાત તો આજથી દશમે દિવસે
આવનાર છે, માટે તમે તમારા સ્થાને બેસો. ૩૨

યોગીએ કહ્યું કે, હું તારી પાસેજ ત્યાં લગી રહીશ. એટલે કુમારે તે
આમત હા બાણી, તેથી તે યોગી દરરોજ કુમાર પાસેજ બેસતો સૂતો. ૩૩

તે જોઇને રાજકુમારને મંત્રિકુમાર કહેવા લાગ્યો કે હે મિત્ર, આ
પાષંડિનો પરિચય કરી તું પોતાના સમ્યક્ત્વને શામાટે અતિચાર દ્વિષિત
કરે છે? ૩૪

ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે, તું સાચી વાત કહે છે, પણ હું દાક્ષિ-
ણ્યતાથી એને એમ કરવા કબૂલ થયો છું. ૩૫

કબૂલ કરેલી વાતને પૂરી પાડવી એ સત્યુદ્ધેષોતું મહાન્ મત છે,
કેમકે જુઓ, ચંદ્ર પોતાના દેહને કલંકિત કરનાર શશલાને પણ શું મૂકી
આપે છે? ૩૬

કિં કુરુતે હિ કુસંગો, નરસ્ય નિજધર્મ કર્મ મુદ્દસ્ય,
વિસહર સિરેવિ વસિઓ, કિં ન મળી હરહ વિસમવિસં. ૩૭

હતરઃ સ્માહ યદિ ભવાન્, પ્રતિપન્નં સત્ય મેવ નિર્વહતિ,
નિવ્વહહ તઓ પુવ્વં, ગીકય મુવિસુદ્ધ સંમત્તં. ૩૮

અહિમણિ રભાવુકં દ્રવ્ય, મત્ર જીવ સ્તુ ભાવુકં તસ્માદ,
ચિંતિજ્જંતો સંમં, દિઠંતો એસ જંકિચિ. ૩૯

એવં મુયુક્ત યુક્તિભિ, રુક્તોપિ ચતેન નૃપતિ તનુજન્મા,
તં લિંગિ આલિંગિય, હિયઓ માણેણ ન ચણ્ડ. ૪૦

પ્રાપ્તે ચ તત્ર દિવસે, વંચિત્વા પરિજનં ગૃહીતાસિઃ,
કાવાલિણ્ણ સહ નિસિ, પત્તો કુમરો મુસાણંમિ. ૪૧

આલિણ્ણ મંડલ મસા, વંચિત્વા મંત્રદેવતાં સમ્યક્,
અહ કારં સિહવંધં, કુમરસ્સ સમુઠિઓ જાવ. ૪૨

જે માણસ પોતાના ધર્મમાં બરોબર દૃઢ હોય તેને કુસંગ શું કરનાર છે? વિષધર (સર્પ) ના માથામાં વસેલો મણિ પણ શું વિષમ વિધને નથી હરતો? ૩૭

મંત્રિકુમાર બોલ્યો કે, જો તમે કબૂલેલાને બરોબર પાળતા હો તો, પૂર્વે અંગીકાર કરેલા નિર્મળ સમ્યકત્વનેજ પાલન કરો. વળી સર્પનો મણિ તો અભાવુક દ્રવ્ય છે અને ઇહાં જીવ તો ભાવુક દ્રવ્ય છે, માટે બરોબર વિચારતાં તમે આપેલો દ્રષ્ટાંત નકામો છે. ૩૮-૩૯

એમ યોગ્ય યુક્તિઓથી તેણે સમજાવ્યા છતાં પણ રાજકુમાર તે લિંગિ તરફ ખેંચાતો રહીને માનશુણ્થી તેને છોડતો ન હવો. ૪૦

તે દિવસ આવતાં કુમાર પોતાના ચાકરોની નજર ચુકવી તરવાર લઈને કાપાળિકની સાથે રાતે શ્મશાનમાં આવી પહોંચ્યો. ૪૧

હવે યોગી ત્યાં મંડળ ચિત્રીને મંત્રદેવતાને બરોબર પૂજીને કુમારનો શિખાબંધ કરવા બિઠ્યો. ૪૨

તાવ દુવાચ કુમારઃ, સત્ત્વં નિજ મેવ મે શિશ્વાબંધઃ
 નિયકજ્જં ચિય પકુણ્ણસુ, મા ધરસુ મણે ભયં તિ તઓ. ૪૩
 તસ્થા બુદ્ધત સ્વજ્ઞ સ્તત્પાર્શ્વે સૌ કપાલ્ય થો દધ્યૌ,
 કુમર સિદ્ધગહ્ણ સિદ્ધબંધ, બ્રહ્મલિયા વિહલિયા તાવ. ૪૪
 ત દમુષ્ય શિરો ગ્રાહ્યં, સ વિક્રમેણૈ વ મનસિ કૃત્યૈ વં,
 ગરુડ્ય ગિરિ સિહર લંઘણ, પવણં કાઠં નિયં રુવં. ૪૫
 કૂપ સમર્કણ કુહર, સ્તમાલ દલકાલ કાર્તિકાહસ્તઃ,
 દિક્કરહિ રહિયપહિમં, લગ્ગો ધહહહિહિ મહિવિયહં. ૪૬
 તદુર્વિલસિત મિતિ વીક્ષ્ય, નૃપ સુતઃ કેસરી વ કરિયૂથં,
 અવસુહિય મળો જા મંડલગ્ગમુગ્ગં સ પડ્ડણેહ. ૪૭
 તાવ દુવાય સ પાપો, રે બાલક તવ શિરઃ સરોજેન,
 પૂહ્ણત્તુ અજ્જ નિયગુત્ત, દેવયં હોમિ સુકયત્થો. ૪૮

ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે મારો સત્ત્વગુણજ મારો શિષ્યાબંધ છે, માટે તું તારું કામ કર્યાકર, અને મનમાં જરાએ ખીક રાખ માં. એમ કહી તે જાંચે કરેલી તરવાર સાથે તેના પાસે જીલો રહ્યો. ત્યારે કાપાલિક વિચારવા લાગ્યો કે કુમારનું માથું લેવા માટે શિષ્યાબંધ બાંધવાનો ઢાંગ તો નિષ્ફળ ગયો. માટે હવે બળ વાપરીનેજ એનું માથું કાપવું, એમ મનમાં તાકીને તેણે મોટા પર્વતના ટોચને પણ ઉદ્ધાંધી બાંધ એવું પોતાનું રૂપ કર્યું. ૪૩-૪૪-૪૫

તેણે ફૂવા જેવા ઊંડા કાન કર્યા, અને હાથમાં તમાલના પાન જેવી કાળી કાતર લીધી, અને દિગ્ગજની માફક અતિ આકરો ધડહટાડ કરવા લાગ્યો. ૪૬

તેનું આયુ' તોફાન એઇને હાથીને એઇ જેમ સિંહ જીજીની પડે તેમ બેધડક રહીને રાજકુમાર તરવારને તૈયાર કરવા લાગ્યો. ૪૭

તેટલામાં તે પાપી કાપાલિક બોલ્યો કે હે બાળક, તારા મસ્તક કમળવડે આજ મારી કુળદેવીની પૂજા કરી હું કૃતાર્થ થઇશ. ૪૮

તત આશ્રયત ક્ષિતિપમ્ભુતો, રે રે પાપંડિ પાશ પાપિષ્ઠ,
ચંડાલ હુંવ ચિઠિય, નિઠિય કલ્લાણ અન્નાણ. ૪૯

વિશ્વસિતાનાં યેષાં, ત્વયા કપાલૈ વિનિર્મમે માલા,
તાણવિ વરં વાલેમિ, અજ્જ ગહિં તુહ કવાલં. ૫૦

મુક્તો થ કત્તિકાયા, ઘાતઃ કુપિતેન તેન ભીમોપિ,
તં ચલિય ચગ્ગ દંડેણ, ચિપ્પ મારુદ્ધ તવચંધં. ૫૧

દધ્યૌ ચ કમલલાવં, હુનામિ કિં મૌલિ મસ્ય ચદ્દમેન,
સેવ મિમં પડિવન્નં, હ્ણેમિ કહ કઙ્કયવેણ હવા. ૫૨

યદિ કથમપિ જિનધર્મે, વહુર્જાત્યુક્તઃ પ્રપચ્ચતે ચાયં,
તો પવચણં પભાવઙ્, ઇય હ્ણઙ્ સિરાંસિ મુઠ્ઠીર્હિં. ૫૩

યાવ ત્તં હંતુમના, દોર્ઢંઢાભ્યં ગ્રહીધ્યતે યોગી,
તા તક્ષવણસ્સંતો, પવિસઙ્ કરકલિય કરવાલો. ૫૪

ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે અરે પાપિષ્ઠ, ચાંડાળ અને હૂણ જેવા
ચેષ્ટિત કરનાર, અકલ્યાણી, અરાની, નીચ, પાપંડી, તેં આજ સૂધી જે જે
વિશ્વાસીઓને મારી નાખી તેમના કપાળની માળા કરી છે, તેતું વેર પણ
આજ હું તારું કપાળ લઈને વાળીશ. ૪૯-૫૦

ત્યારે તે કાપાલિકે ક્રોધ કરી કાતરનો ઘા કર્યો, તેને ભીમ કુમાર
તરવારવડે ચુકાવીને તે કાપાલિકના ખાંધપર ચડી બેઠો. ૫૧

બાહ કુમાર વિચારવા લાગ્યો, કમળની માફક આતું માથું તરવારવડે
કાપી લઉં કે કેમ, અથવા તો આ મને મસ્તકપર લઈ હવે મારો સેવક બ-
ન્યો છે તેને કપટથી કેમ માફ, અગર આ બહુ શક્તિવાળો હોઈ હોઈ રીતે
જૈન ધર્મ પામે તો બહુ પ્રભાવના કરે એમ વિચારી તે તેના મસ્તકપર મૂ-
કીઓ મારવા લાગ્યો. ૫૨-૫૩

એટલામાં યોગી તેને પોતાની બાંહોથી પકડવા લાગ્યો તેટલામાં તે
કુમાર તરવાર સાથે તેના ઊંડા કાનમાં પડી ગયો. ૫૪

તં પ્રજહાર કુમારઃ, સ્વરત્સવરૈઃ પોત્રવત્ મહીપીઠં,
સો મુંડાદંડ પવિઠ, સરડ કરડિવ્વ કહુ રડહ. ૫૫

કુચ્છેણ કર્ણ કુહરાત્, કરેણ નિઃસાર્ય નૃપચતં યોગી,
ધરિતં ચરણે કંદુવ્વ, દૂર મુચ્છાલણ ગયણે. ૫૬

સ તુ નિપતત્ મગનતલાદ્, દૈવવશાત્ પ્રાપિ યક્ષિણીદેવ્યા,
કર સરરુહસંપુડણ, કાતં નીઓ ય નિયમવણે. ૫૭

વીક્ષ્ય ચ તત્રા ત્માનં, પ્રણિમયં સિંહાસને સમાસીનં,
અહિયં વિમ્હિયહિયઓ, જાવ કિમેયં તિ ચિંતેહ. ૫૮

તાવ ઓજિતહસ્તા, તસ્ય પુરો ભૂય યક્ષિણી પ્રાહ,
મહ ઇમો વિંજ્ઞાગિરી, તન્નાયેણં ઇમા અહવી. ૫૯

ત્યાં તેને કુમાર આળસ નળોવડે પોત્ર (પાવડુ) જેમ જમીન વિદારે તેમ વિદારવા લાગ્યો. ત્યારે તે યોગી શૂંડમાં સરડો પેશી જવાથી રડતા હાથીના માફક રડવા લાગ્યો. ૫૫

ત્યારે જેમ તેમ કરીને યોગીએ પોતાના હાથોવડે રાજકુમારને કાનથી બાહરે કાઢ્યો, અને તેના પગ પકડીને ઢાંડાની માફક તેને આકાશમાં ઊછાલ્યો. ૫૬

તે કુમાર આકાશમાંથી પડતો થકો નશીબયોગે એક યક્ષિણીએ અધર ઝીલી લીધો અને તેને પોતાના કરકમળના સંપુટમાં ધરીને તેણી પોતાના ભુવનમાં લઈ ગઈ. ૫૭

ત્યાં તેણીએ તેને મહિમય સિંહાસનપર બેસાડ્યો તે જોઈ તે વિસ્મિત થઈ વિચારવા લાગ્યો કે આ તે શું છે? ૫૮

તેટલામાં તે યક્ષિણી તેના આગળ પ્રગટ થઈને હાથ જોડી તેને કહેવા લાગી કે હે ભદ્ર, આ વિંધ્ય પર્વત છે અને તેનાજ નામે આ અટવી છે એટલે કે વિંધ્યાટવી છે. ૫૯

વિંધ્યાદ્રિકંદરાંત, ગત મતિસંગત મિદં ત્રિદશસદમ,
અહ મિત્થ સામિણી, જવિલ્લિયી ય નામેણ કમલક્ષ્મા. ૬૦

અઘા ઘાપદવલિતા, કપાલિનો ત્ક્ષિપ્ત મંતરિસતલાત્,
તં નિવડંતં પિન્નિલ્લુ, ચિત્તુ પત્તા હં હિટા. ૬૧

સંપ્રતિ દુર્મથમન્મથ, શિતશર નિકરમહાર વિધુરાંગી,
તુહ સરણ મહં પત્તા, મુપુરિસ મં રક્ષ રક્ષ તઓ. ૬૨

તદનુ વિહસ્ય સ ઝ્ઞચે, હે વિબુધે વિબુધ નિંદિતા નેતાન,
વંતા સવે ય પિત્તાસવે ય તુચ્છે અણિચ્છે ય. ૬૩

નરકપુર સરલ સરાણિ, પ્રાયા નાયાસ નિવહ સંસાધ્યાન,
અંતે કયરણ રણ, જણ વહુદુક્કલલક્ષણં. ૬૪

આપાત માત્ર મધુરાન્, વિષવત્ પરિણામ દારુણાન્ વિષયાન્,
ભવતરુ મૂલસમાણે, માણેઽ સચેયણો કોણુ. ૬૫

વિંધ્ય પર્વતની શુક્લની અંદર આ અતિ સગવડવાળું દેવગૃહ છે,
અને હું ઇહાં એની માલેક કમળાક્ષા નામની ચક્ષિણી છું. ૬૦

આજ હું અષ્ટાપદથી વળેલી છું, તે તને કપાળિએ ઊંચે ફેંકયાથી
આકાશમાંથી પડતો બેઠો તને અધર ઝીલી લેવા હર્ષિત થઈ ઇહાં આવી
છું. ૬૧

હવે હું અસહ્ય કામના તીખા બાણના પ્રહારથી વિંહળ થઈ છું,
અને તારે શરણે આવી છું માટે હે ભલા પુરૂષ મને તું તેથી બચાવ. ૬૨

ત્યારે હસીને તે બોલ્યો કે હે સમન્ન ચક્ષિણી, આ વિષયો સમન્ન
જનોને નિંદનીય છે, વમેલી મદિરા સમાન છે, વમેલા પિત્ત જેવા છે, તુચ્છ
છે, અનિત્ય છે, નરકનગર જવાના સરલ માર્ગ જેવા છે, બહુ કષ્ટ સાધ્ય છે,
અંતે દગો દઈ રડાવનાર છે, લાખો દુઃખના જનક છે, દેખીતાજ મીઠા લાગે
છે પણ પરિણામે વિષની માફક ભયંકર છે, અને સંસારરૂપી ઝાડના મૂળ સ-
માન છે, માટે તેમને કોણ ડાહ્યા માણસ લોગવે. ૬૩-૬૪-૬૫

શામ્યંતિ નૈવ વિષયા હિ સેવયા પ્રત્યુત પ્રવર્દ્ધેતે,
કરરુહ કંદુયણેણં, પામા ઇવ પામર જિયાણં. ૬૬

(ઉક્તંચ)

ન જાતુ કામઃ કામાના, મુપભોગેન શામ્યતિ,
હવિષા કૃષ્ણવર્ત્મે વ, ભૂય એવા ભિવર્દ્ધેતે. ૬૭

તદ્ દુઃખ લક્ષહેતું, ગૃહિં વિષયેષુ મુંચ ભવમીરુ,
સિરિ જિણનાહે તદ્દેસયંમિ ભત્તિ સયા કુણસુ. ૬૮

ઇતિ તદ્વચનામૃત માપ્ય, યક્ષિણી શાંત વિષય સંતાપા,
સંજોડિયં કરકમલા, કમલવસ્ત્રા જંપણ કુમરં. ૬૯

સ્વામિં સ્તવ પ્રસાદાત્, સુલભં સ્વલુ મે પરત્ર વિશદપદં,
નીસેસ દુહામોણ, મોણ સંમં ચયંતીણ. ૭૦

વિષયો સેવવાથી કંઈ શમતા નથી પણ ઉલટા વધે છે, જેમકે પા-
મર જનોની પામા (ખસ) હાથની ખરજ કરવાથી ઉલટી વધે છે. ૬૬

જે માટે કહ્યું છે કે,

કામ કદાપિ તેના ઉપભોગથી શાંત પડતું નથી. તે તો ધૃતના હો-
મથી જેમ અગ્નિ વધે છે તેમ વધ્યાજ કરે છે. ૬૭

માટે હે ભવલીરૂ, લાખો દુઃખની હેતુ આ વિષયગૃહિને તું છોડી
દે. અને શ્રીજિનેશ્વર તથા તેના બતાવનાર (ગુરૂ) માં ભક્તિ કર. ૬૮

આવા તેના વચનામૃતથી યક્ષિણીનો વિષય સંતાપ ઠંડા પડ્યો,
તેથી તે હસ્ત કમળ બેડીને કુમારને આ રીતે કહેવા લાગી. ૬૯

હે સ્વામિન્, તારા પ્રસાદથી મને પરલવમાં ઉત્તમ પદ મળવું સુ-
લભ થયું છે. કેમકે હું સકળ દુઃખને બતાવનાર ભોગોને સમ્યક્ રીતે ત્યાગ
કરવા સમર્થ થઈ છું. ૭૦

ત્વયિ મુદ્દહો ભક્તિભરો, રાગ ઇવ સુપાશિતે શુકે મે સ્તુ,
જો પુજ્જો તુહ વિ સયા, સો મહ દેવો જિણો હોડ. ૭૧

ઇતિ યાવદ્ ગુરુભક્તિઃ, સા ન્યદપિ મણિષ્યતિ સ્ફુટં કિંચિન્,
તા મુણિઽં મહુરશુણિ, કુમરો પુચ્છઇ તયં દેવિ. ૭૨

અતિ બંધુર બંધસમૃદ્ધ, શુદ્ધ સિદ્ધાંત સારવચનેન,
કે ઇહ કુણંતિ સજ્ઞાય, મસરિસં સા તઓ મળઇ. ૭૩

સંતીહ ગિરૌ મુનયો, માસ ચતુષ્કાચ્ચ પારયંતિ વિમ્બો,
તેસિં સજ્ઞાય પરાણ, એસ મુમ્મઇ મહુરસદ્દો. ૭૪

અથ નૃપતિમૂનુ રુચે, હિમે શિશ્વી શૈષ તમસિ મણિદીપઃ,
જં ઇત્યવિ પુન્નેહિં, મુસાદુસંગો મહં જાઓ. ૭૫

જેમ પંજરમાં રાખેલા શુક ઊપર રાગ રહે છે તેમ તારા વિષે મારો
મનજૂત લકિતરાગ થાયો, અને જે તારે પણ સદા પૂજ્ય છે તે જિનેશ્વર
મારા દેવ થયો. ૭૧

જેમ તે ભારે લકિતવાળી દેવી જેવામાં કાંઈક કહેવા લાગી, તેટલામાં
ત્યાં થતી મધુરધ્વનિને સાંભળી કુમાર દેવીને પૂછવા લાગ્યો. ૭૨

અતિ મનોહર બંધવાળા શુદ્ધ સિદ્ધાંતના વચનોવડે ઈહાં કોણુ આવો
ઉત્તમ સ્વાધ્યાય કરે છે ? ત્યારે તે દેવી બોલી. ૭૩

હું સ્વામિન્, આ પર્વતમાં ચોમાસીના પારણે આહાર કરનાર મહા
મુનિઓ રહેલા છે, તેઓ સ્વાધ્યાય કરે છે, તેથી તેમનો આ મધુર શબ્દ
સંભળાય છે. ૭૪

ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે આતો શીયાળામાં અગ્નિ મળે અથવા
અધારામાં દીવો મળે તેમ થયું કે ઈહાં પણ મને પુન્યયોગે મુસાધુની સો-
બત મળી. ૭૫

તદહ મિદાનીં રજની, શેષ મમીષાં સમીપ મુપગમ્ય,
 ગમિહિં તિ તઓ નીઓ, સો દેવીએ મુળીળંતે. ૭૬
 પ્રાતઃ સપરિજના હં મુનીન્ પ્રણંસ્યામિ સે તિ જલ્પિત્ત્વા,
 સઠાણં સંપત્તા, મુમરંતી કુમર ઉવણસં. ૭૭
 ઇતરોપિ ગુહાદ્વાર, પ્રત્યાસન્નસ્થિતં નનામ ગુહં,
 ઉવલદ્ધ ધમ્મલાહો, ઉવવિસણ મુદ્ધમહિપીઢે. ૭૮
 વિસ્મિતહૃદયોઽપૃચ્છત્, ભગવન્ કથમિહ સુભીષણે દેશે,
 તુઘ્મે ચિઠહ અમયા, અસહાયા નિરસણા તિસિયા. ૭૯
 એવં કુમારપૃષ્ઠો, યાવત્ પ્રતિષ્ઠણતિ કિંચન મુનોશઃ,
 તા નિયઈ નિવઙ્ગતણઓ, ગયણે ઇંતં મુયં ઇમં. ૮૦
 દીર્ઘતરા ગવલરૂચિઃ સા વતરંતી નભોગણા ચ્છુશુભે,
 નહલચ્છીએ વેણિગ્ગ, લંબિરા લહહલાવન્ના. ૮૧

માટે હું હવે બાકીની રાત એમના પાસે જઇને પસાર કરું, ત્યારે
 દેવી તેને મુનિઓ પાસે લઈ ગઈ. ૭૬

પછી દેવી બોલી કે હું પ્રભાતે મારા પરિજન સાથે મુનિઓને વાં-
 હવા આવીશ એમ કહી કુમારનો ઉપદેશ સંભારતી થકી સ્વસ્થાને પ્રાપ્ત થઈ. ૭૭

હવે કુમાર શુક્લા દરવાજાની નજીકમાં બેઠેલા શુરને નમ્યો એટલે
 તેમણે તેને ધર્મ લાલ આપ્યો. બાદ તે પવિત્ર જમીનપર બેઠો. ૭૮

પછી તે વિસ્મય પામી શુરને પૂછવા લાગ્યો કે હે ભગવન્ તમે
 આવા ભયાનક પ્રદેશમાં કોઈના ટેકા વગર અને ભૂખ્યા તરસ્યા રહીને નિર્ભય
 કેમ રહી શકો છો. ૭૯

આ રીતે કુમારે પૂછતાં શુર જેવામાં જવાળ આપવા લાગ્યા તેવા-
 માં કુમારે આકાશથી આવતી એક ભુજા બેઠી. ૮૦

તે ભુજા અતિ લાંબી અને કાળાશથી ઝગઝગતી હોઈ આકાશથી
 નીચે આવતી થકી શોભવા લાગી. તે આકાશ લક્ષ્મીની વેણી માફક મનોહર
 લાવણ્યવાળી હતી. ૮૧

તરલતર ભીષણાકૃતિ, રતિકઠિના રક્તચંદનો લિપ્તા,
મૂમીણ પદિલગ્ગા, જમસ્સ જીહ વ્વ સા સહહ. ૮૨

અથ વિસ્મય ભરજનની સમાગતા જ્ઞાનિતિ તત્પ્રદેશે સા,
મયરહિયાણં તાણં, મુણિકુમરાણં નિયંતાણં. ૮૩

આગમ્ય તદનુ સહસા, સિતિપતિ તનયસ્ય મંડલાગ્રં સા,
મુઠીહ ગહિય મુદિદં, ચલિયા પચ્છામુહં જ્ઞત્તિ. ૮૪

કશ્ય મુજે યં કિંવા, કરિષ્યતે નેન મમ કૃપાણેન,
પિચ્છામિ સયં ગંતું, ઇય કુમરો ઊઠિઓ સહસા. ૮૫

પ્રણિપત્ય સૂરિચરણે, પંચાસ્ય ઇવા તિકૌ તુકવશેન,
ઉચ્છલિતં હેયવરો, આરુઢો તીહ વાહાણ. ૮૬

હરગલ મવલ મુનીલિપ્ત, મુજાધિરુઢો વ્રજન્ ગગનપાર્ગે,
કાલિય વુઢારુઢો, વિઠ્ઠુ વ્વ વિરાયણ કુમરો. ૮૭

તે અંચળ અને લયાનક હતી, અતિ કઠિન હતી, અને રાતા અં-
દનથી લીંપાયલી હતી તેથી જાણે જમીનપર પડેલી ચમની જીલ હોય તેવી
લાગતી. ૮૨

હવે તે વિસ્મય કરનારી જીભ ઝટ તે પ્રદેશમાં આવી, ત્યારે મુ-
નિઓ તથા કુમાર નિર્ભય રહી તેને જોતા રહ્યા. ૮૩

તે આવીને ઝટ કુમારની તરવારને મૂઠમાં મજબૂત લઇને ઝટ ઈધ
પાછી વળી. ૮૪

આ જીભ કોની હશે, અથવા આ મારી તરવારને તે શું કરશે, એ
હું જાતે જઈ જોઉં તો કીક એમ વિચારી કુમાર ઝટ ઊઠ્યો અને શુરૂના પગે
લાગીને અતિ કોતુકના લીધે સિંહની માફક છેલાઈથી છલાંગ મારીને તે આ-
હુપર ચડી બેઠો. ૮૫-૮૬

મહાદેવના ગળા જેવી કાળી જીભ જિપર ચડીને આકાશમાર્ગે જતો
કુમાર કાળિકામુર જિપર ચડેલો વિષ્ણુ હોય તેમ શોલવા લાગ્યો. ૮૭

સ્થૂર સ્થિરભુજ ફલકો, પરિસ્થિતો વિપુલ ગગનનલરાશિ,
 વણિઓ વ્વ ભિન્નવોઓ, તરમાણો સહૃદ્ધિ નિવડ્ડુઓ. ૮૮
 વહુતર તરુવર ગિરિગણ, ગિરિસરિતો યાતિ યાત્ર દમિપદ્યન,
 મીમો અડસયમીમં, તા પિચ્છઈ કાલિયા ભવણં. ૮૯
 તદ્ગર્ભગૃહાસીના, પ્રહરણયુક્ મહિષવાહના સીના,
 તેણં દિઠા નરહંડ, મંડિયા કાલિયા પડિમા. ૯૦
 તસ્યા શ્વા ગ્રે દદૃશે, સ પૂર્વ કાપાલિક સ્તથા તેન,
 વામકરેણં ઇગો, પુરિસો કેસેસુ પરિમહિઓ. ૯૧
 યસ્યાં કિલ વાહાયા, માગચ્છતિ નૃપસુતઃ સમારુઢઃ,
 સા તસ્સ દુઠજોગિસ્સ, સંતિયા દાહિના વાહા. ૯૨
 તં કેશેષુ ગૃહીતં, દૃષ્ટ્વા પરિચિંતિતં કુમારેણ,
 કિં એસ કુપાસંડી, કાહી એસસ્સ પુરિસસ્સ. ૯૩

જાડા અને સ્થિર ભુજરૂપ ફલક (પાટિયા) ઊપર રહ્યા થકો મોટા
 સમુદ્રને ઉલ્લંઘતો થકો જાણે લાગેલા વહાણનો વાણિયો તરતો હોય તેમ દે-
 ખાવા લાગ્યો. ૮૮

તે ઘણા આડવાળા પર્વતો તથા નદીઓને જોતો થકો ચાલ્યો તેવામાં
 તેણે અતિશય લચાનક કાળિકાનું મંદિર જોયું. ૮૯

તે મંદિરના ગર્ભગૃહમાં તેણે હથિયાર ધારણ કરનારી પાડા ઊપર
 ચઢેલી અને મનુષ્યોની ઝોપરીઓથી સજ્જાસયલી કાળિકાની મૂર્તિ જોઈ. ૯૦

તે મૂર્તિના આગળ તેણે તે પ્રથમનો કાપાલિક જોયો, અને તેણે પો-
 તાના ડાબા હાથમાં કેશ પકડીને ધરી રાખેલો એક પુરૂષ જોયો. ૯૧

વળી જે ભુજ ઊપર રાજકુમાર ચડી બેઠેલો હતો તે તે દૃષ્ટ થોજિની
 જમણી ભુજ હતી. ૯૨

વાળથી પકડેલા પુરૂષને જોઈને કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો કે આ પુ-
 રૂષને આ કુપાપડિ શું કરનાર છે, તે હું છાનો થઈને જોઉં, પછી જે કર-
 વાનું હશે તે કરીશ. ૯૩

તત્ પ્રચ્છન્નો મૂત્વા, તાવત્ પશ્યામિ ચેષ્ટિત મમુષ્ય,
પચ્છા જં કાયવ્વં, તં કાઠં હ્ય વિચિંતેઽં. ૯૪

તસ્થા વુત્તીર્યં મુજા, ત્તિમૃત સ્તસ્યૈવ યોગિનઃ પશ્વાત્,
અપ્પિત્તુ કુમરસ્વગ્ગં, સઠાણં સા મુયા લગ્ગા. ૯૫

તં નર મથ યોગ્યૂ ચે, સ્મરે છદેવં કુરુષ્વ મોઃ શરણં,
તૂહ સિર મિમિણા અસિણા, જં છિત્તું પૂઠ્ઠં દેવિં. ૯૬

સ પ્રાહ પરમ કરુણા, રસનીરનિધિ જિનેશ્વરો દેવઃ,
સવ્વાવત્થ ગણાવિ, સરિયવ્વો મજ્ઞ નહુ અન્નો. ૯૭

દૃઢ જિનધર્મ ધુરીણો, ભીમાલ્યો નિજસસ્ત્રઃ કુલસ્વામી,
કેળાવિ કત્થવિનીઓ, કુલિંગિણા સો ડ મે સરણં. ૯૮

યોગ્યૂ ચે રં પૂર્વં, સ તવ સ્વામી મયેન મે નણ્ઠઃ,
અન્નદ સિરેણ તસ્સેવ, કાલિયં દેવિ મચ્ચિત્તો. ૯૯

એમ ચિંતવીને કુમાર બાહુથી ઊતરીને તેજ યોગિની પાછળ શુપચુપ
બિભો રહ્યા. હવે પેલી બુદ્ધ યોગિને કુમારનું ખડ્ગ આપીને સ્વસ્થાને વળગી. ૯૫

હવે યોગી તે માણસને કહેવા લાગ્યો કે તારા ઇષ્ટદેવને સંભાર અને
તારે જેનું શરણ લેવું હોય તે લઈ લે. કેમકે હું તારું માથું આ તરવાર-
થી કાપીને દેવીની પૂજા કરનાર છું. ૯૬

તે પુરૂષ બોલ્યો કે પરમકરૂણા જળના સમુદ્ર જિનેશ્વર ભગવાનજ
મારા દેવ છે, તેથી સર્વ અવસ્થામાં મારે તેજ સ્મર્ત્તવ્ય છે, બીજો કોઈ નહિ. ૯૭

વળી જૈનધર્મનો મજબૂત હિમાયતી ભીમ નામે મારો મિત્ર અને
કુળ સ્વામી જેને કોઈકે કુલિંગી કયાંક લઈ ગયેલ છે તેજ મને શરણ છે. ૯૮

યોગી બોલ્યો કે અરે તારો સ્વામી તો મારા ભયથી પહેલેથીજ
નાશી ગયો છે, નહિ તો તેનાજ મસ્તકથી આ કાળિકા દેવીની હું પૂજા
કરતો. ૯૯

તદભાવે તત્પૂજા, તવ શિરસાપિ હિ મયા ય કર્તવ્યા,
તા ત્વજ્ઞ કહં સરણં, સો દોદ્ધી મૂઠ કાઝરિસો. ૧૦૦

રે રે સ તવ સ્વામી, મમા ધુના શંસિ કાલિકાદેવ્યા,
વિંજ્ઞ ગુહા આસન્ને, પાસે કિર સેયમિક્કવૂણં. ૧૦૧

કરવાલો યં તસ્યૈ વ, નિશિત આનાયિતો મયા પશ્ય,
ઇમિણ ત્વિચ તુહ સીસં, છિજ્જિહિર્હૈ ઇણિહ નિબ્ધંતં. ૧૦૨

ઉમયા લાપાન્ શ્રુત્વા, દધ્યૌ મીમઃ સદુઃસ્વસામર્ષ,
હા કહ પાવોત્તિ નહ્ડ, મહ મિત્તં બુદ્ધિમયરહરં. ૧૦૩

હક્કયતિ સ્મ તત સ્તં, રે યોગિન્નુવ મવા ધુના પુરુષઃ,
ગિણિત્તુ તુજ્ઞ મઝલિ, મિઝલેમિ જયસ્સવિ દુહાંડં. ૧૦૪

તં નર મપાસ્ય યોગી, કુમાર મમિધાવિત સ્તત સ્તેન,
દારકવાઢ પહારેણ, પાડિઓ સે કરાઝ અસી. ૧૦૫

તે નહિ મળતાં હવે તારા માથાવડે પણ મારે તેની પૂજા કરવાની
છે, માટે હે મૂઠ, તે કાણુરૂપ તને શું શરણુ થઈ શકશે? ૧૦૦

અરે તારો તે સ્વામી તો હમણા વિધ્યાચળની ગુફામાં રહેલા શ્વે-
તાંબર ભિક્ષુકોની પાસે છે એમ મને કાળિ દેવીએ જણાવ્યું છે. ૧૦૧

જો, આ તેનીજ તીક્ષ્ણ તરવાર મેં અણાવેલી છે અને એનાવડેજ
હમણા તારું માથું બેશક કપાશે. ૧૦૨

આ રીતે બન્નેની વાતો સાંભળી કુમાર દિલગીરી અને ગુસ્સામાં
ગરકાવ થઈ વિચારવા લાગ્યો કે અરે આ પાપી મારા મિત્ર બુદ્ધિમકરધરને
પણ નડવા મંડ્યો છે. ૧૦૩

તેથી તે તેને હાક મારી કહેવા લાગ્યો કે અરે જોગટા, હવે પુરૂષ
થઈ સામે બોલો રહે, તારું માથું લઈ હું જમત્ભરના દુઃખ ટાળનાર છું. ૧૦૪

ત્યારે તે માણસને છોડીને યોગી કુમાર આમે દોડ્યો ત્યારે તેણે દર-
વાજના કમાડના ધક્કાથી તેના હાથમાંની તરવાર પાડી નાખી. ૧૦૫

ઘટવા કચેપુ ભૂમૌ, નિપાત્ય દત્ત્વો રસિ ક્રમં મીમઃ,
 જા લુણિહી સે મીસં, તા કાન્કી અંતરે હોડં. ૧૦૬
 પ્રીતા હ વીર મૈ નં, રધોહિ મમ વત્સલં છલિતલોકં,
 જો નરસિર કમલેહિં, કરેદ્ મદ પૂય મદ્ મત્તો. ૧૦૭
 મો અષ્ટશતં પૂર્ણ, મૌલિનાં મોલિના મુના ચ સ્યાત્,
 પાયઠિય નિયયરુવા, અહં ચ ઇયસ્સ સિજ્ઞંતી. ૧૦૮
 તાવત્ ત્વ મસમકરુણા, પળ્યાપળ આગમઃ ક્ષિતિપતનય,
 તૂહ પડરપડરિસેળં, તુઠા મગ્ગમુ વરં રૂઢ્યં. ૧૦૯
 પરહિતમતિઃ સ ઉચે, તૂઠા યદિ મમ દદાસિ વર મિષ્ટં,
 તો તિમરણ પરિમુદ્ધં, જીવવદં લહુ વિવજ્ઞેહિ. ૧૧૦
 તવ મુતપઃ શીલામ્બ્યાં, વિકલાયાઃ કા હિ ધર્મસંપ્રાપ્તિઃ,
 એસે વ તુજ્ઞ ધર્મો ચણ્ણુ તસજીવવદ મેયં. ૧૧૧

પછી તેના કેશ પકડીને જમીનપર પટકી છાતીપર પગ દઇને ભી-
 મકુમાર જેવો તેતું મસ્તક કાપવા લાગ્યો તેવામાં કાળી દેવી આકાશમાં
 પ્રગટ થઈ. ૧૦૬

તે બોલી કે હે વીર, હું 'બુશી થઈ છું'. આ મારો ભક્ત જે લોકને
 છળીને તેમના મસ્તક કમળોથી ભરી પૂજા કરતો રહે છે, તેને તું માર માં. ૧૦૭

હે કુમાર, આજે જો એ માથું કાપત તો તેવડે એકસો આઠ માથાં
 પૂરા થાત અને હું મારૂં રૂપ પ્રગટ કરી એને સિદ્ધ થાત. ૧૦૮

પણ તેટલામાં હે રાજકુમાર તું કંઈનાનો ભંડાર ઈહાં આવી પહો-
 ન્યો છે. હવે હું તારા ભારે પરાક્રમથી તુષ્ઠ થઈ છું, માટે જોઈતો વર માગ. ૧૦૯

પરહિતને ચાહનાર કુમાર બોલ્યો કે જો તું તુષ્ઠ થઈ મને ઈષ્ટ વર
 દેતી હોય તો તું મન વચન કાયથી જીવ હિંસાને જલદી છોડી આપ. ૧૧૦

તું તપ અને શીળથી વિકળ છે, માટે તને ધર્મની પ્રાપ્તિ તે શી
 હોય, માટે આજ તારો ધર્મ છે કે આ ત્રસજીવનો વધ છોડી આપ. ૧૧૧

યદ્દ દિહ નાત્મલાભં, લભતે કિલ પાદપો વિનામૂલં,
તદ્ધ ધમ્મોવિ જિયાણં, ન હોઈ નૂળં દયાઈ વિણા. ૧૧૨

મા ભદ્રે સ્વસ્ય પુરો, જીવવથ મચીકરઃ કદાચિ દપિ,
તદ્ધ મા તૂસમુ ભવદુદ્ધ, પયાણ સજ્જેણ મજ્જેણ. ૧૧૩

કારુણ્યમયં સમ્યક્, યદ્ય કરિષ્યઃ પુરાદિ જિનધર્મં,
તો નેવં પાવંતી, કુદેવ જોણીઈ દેવત્તં. ૧૧૪

તત્ત્વ જીવવથં ત્વં, તવ ભક્તા અપિ ભવંતુ કરુણાર્દ્રાઃ,
પૂયસુ જિણ પડિમાઓ, ધરસુ જિણુત્તં ચ સમત્તં. ૧૧૫

જિનમાર્ગ સંસ્થિતાનાં, કુરુ સાંનિધ્યં ચ સર્વકાર્યેષુ,
જં લહિતં નરજમ્મં, તં ભદ્રે લહિસિ લહુ સિદ્ધિં. ૧૧૬

અદ્ય પ્રપૃતિ સમસ્તાન્, જીવા ન્નિજજીવન્ન નિરીક્ષિણ્યે,
અહયં તિ મણિય કાલી, સહસૈવ અદંસણં પત્તા. ૧૧૭

જેમ છંદાં ઝાડ મૂળ વિના ઊગી શકતો નથી, તેમ જીવોને કયા
વિના ધર્મ થતો નથી. ૧૧૨

માટે હે ભદ્રે, તારી આગળ કયારે પણ જીવહિંસા કરવા દે માં,
તેમજ સંસારમાં દુઃખ દેવાને સજ્જ રહેલ મધ્યથી પણ તુષ્ટ થા માં. ૧૧૩

જો તે પૂર્વે સમ્યક્ રીતે કરુણામય જિનધર્મ કર્યો હોત તો આવી
કદેવ યોનિમાં દેવતા નહિ થાત. ૧૧૪

માટે તું જીવવથ છોડ, અને તારા ભક્તો પણ કરુણાવાળા થાઓ,
તું જિન પ્રતિમાઓને પૂજ, અને જિનભાષિત સમ્યક્ત્વ ધારણ કર, ૧૧૫

વળી તું જિન માર્ગમાં રહેનાર જનોને સર્વ કાર્યોમાં મદદગાર થા,
કે જેથી વળતો મનુષ્યભવ પામીને જલદી સિદ્ધિ પામીશ. ૧૧૬

ત્યારે કાલિકા યોદ્ધા કે હું આજથી માંડીને સર્વ જીવોને મારા જીવ
સમાન જોઈશ, એમ કહીને તે ઝડ અલોપ થઈ. ૧૧૭

અથ મંત્રિસુતો મીમં, પ્રણનામા લિંગ્ય સોપિતં પ્રાહ,
કહ મિત્ત મુળંતો વિ હુ, ગઓ વસ મિમસ્સ પાવસ્સ. ૧૧૮

સચિવતનૂજો પ્યૂચે, મિત્ર પ્રથમે ચ યામિનીયામે,
વાસગિહે તુગ મજ્જા, પન્ના અનિર્ણિ તં તત્થ. ૧૧૯

સંભ્રાંત નયન યુગલા, સા પૃચ્છદ્ યામિકાં સ્તત સ્તેપિ,
પમળંતિ અહો છલિયા, જગંતા વિ હુ કહં અમ્હે. ૧૨૦

સર્વત્ર માર્ગિતોપિ ચ, યદા ન દૃષ્યો સિ તદનુ મૂમર્ત્તુઃ
કહિયં કેળવિ હરિઓ, કુમરો નિસિં પદપજામંમિ. ૧૨૧

શ્રુત્વે દં તવ જનકો, જનની લાંક શ્વ વિલપિતું લગ્નઃ,
અહ ઓચરિતં પત્તે, જંપડ કુલદેવયા એવં. ૧૨૨

નૃપ મુસ્થો ભવ તવ મૂનુ, રપહતો યોગિના ધમેન નિશિ,
ઉત્તર સાહગ મિસઓ, કુમરસ્સ સિરં ગહિસ્સ ત્તિ. ૧૨૩

હવે મંત્રિકુમાર ભીમને પળે પડ્યો ત્યારે કુમાર પણ તેને ભેટીને
કહેવા લાગ્યો કે હે મિત્ર, તું જાણતાં છતાં પણ આ પાપિના હાથમાં કેમ
સપડાયો. ૧૧૮

ત્યારે મંત્રિકુમાર બોલ્યો કે હે મિત્ર આજ રાત્રિના પહેલાં પહેરે
વાસધરમાં તારી સ્ત્રી ગઈ, તે તને ત્યાં નહિ જોવાથી ગભરાઈ. ૧૧૯

ત્યારે તે આંખો ફરકાવી પહેરેગિરાને પૂછવા લાગી ત્યારે તેઓ પણ
બોલ્યા કે અરે અમો જાગતા છતાં અમને કુમાર છેતરી ચાલ્યો ગયો છે. ૧૨૦

પછી સઘળે શોધ કરતાં પણ તારો પત્તો ન લાગ્યો ત્યારે રાજાને
કહેવરાવ્યું કે કુમારને રાતના પહેલા પહેરે કોઈક હરી ગયો છે. ૧૨૧

આ સાંભળીને તારો બાપ તથા માતાઓ વિલાપ કરવા લાગ્યા, ત્યારે
કોઈકના આંગમાં કુળદેવતા ઊતરીને નીચે મુજબ કહેવા લાગી. ૧૨૨

હે રાજા, ધીરા થાઓ, તમારા પુત્રને રાતે એક નીચ યોગિએ ઉ-
ત્તર સાધકના મિષે તેનું માથું લેવા હરેલ છે. ૧૨૩

યક્ષિણ્યા નિજગેહે, નીત શ્વે ત્યાદિ સસ્ફુટં પ્રોચ્ય,
મળિયં થોવદિણેહિં, રૂઢ એહી ગુરુવિપૂર્ણ. ૧૨૪

અથ સા સ્વસ્થાન મગાત્, સંવાદયિતું વચ સ્ત્વહં તસ્યાઃ
અવસોઽ જોયણત્થં, વિણિગ્ગઓ નિયયભવણાઓ. ૧૨૫

તાવત્ સહસા કેના, પ્યુક્તં પુરુષેણ મુદિત ચિત્તેન,
મળાંચિતિયત્થાસિદ્ધી, તૂહ મદ્દ ઇમા દ્વવડ સિગ્ધં. ૧૨૬

ઈત્યેવં શુભશબ્દેન, રંજિતો યાવ દાસ્મિ ચલિતમનાઃ,
તો ગયણ ગણિ મિણા, ઉત્તિસ્વવિઓ ઇત્થ આણીઓ. ૧૨૭

પુણ્યમ્મર પ્રાપ્યાણાં, ભવતા મમુનૈવ મેલિતો સ્મિ તતઃ,
પરમુવ યારિસ્સ ઇમસ્સ, ધમ્મ મુવડસસુ વરમિત્ત. ૧૨૮

પ્રીતઃ પ્રાહ સ યોગ્યપિ, યઃ કાલ્યા શિશ્રિયે પ્રવરધર્મઃ,
સો મહ સરણં તદેસઓ ય, દેવો તદ્દ જિણુ ત્તિ. ૧૨૯

પરંતુ તેને યક્ષિણી પોતાને ઘેર લઈ ગઈ છે ઇત્યાદિ સઘળું કહીને
કહ્યું કે થોડા દિવસ પછી તે ઇહાં મોહોટી વિભૂતિ સાથે આવી પહોંચશે. ૧૨૪

એમ કહીને તે કુળદેવતા સ્વસ્થાને ગઈ હવે હું તેના વચનની આ-
તરી મેળવવા માટે શકુન જોવા આતર મારા ઘરથી નીકળી પડ્યો. ૧૨૫

તેટલામાં ઓચિંતું કોઈક હર્ષિત ચિત્તવાળા પુરૂષે કહ્યું કે હે ભદ્ર
આ તારી મનઃસ્થિતિ અર્થની સિદ્ધિ જલદી થયો. ૧૨૬

આ રીતે શુભ શબ્દ થવાથી હું રંજિત થઈ ચાલવા તૈયાર થયો તે-
ટલામાં આકાશમાં રહેલા આ યોગિએ મને ઊપાડી લીધો અને ઇહાં
આણ્યો. ૧૨૭

માટે પુણ્યે તમારા દર્શન થાય તેમના સાથે એણે મને મેળવ્યો છે,
માટે એ પરમ ઉપકારી છે, તેથી હે વરમિત્ર, એને ધર્મનો ઉપદેશ કર. ૧૨૮

હવે તે યોગી પણ ખુશી થઈ બોલ્યો કે જે ઉત્તમ ધર્મ કાળિ દે-
વીએ કબૂલ કર્યો તે મને શરણ થાયો અને તેનો દેખાડનાર જિન મારો દેવ
છે. ૧૨૯

(કિંચ)

અપકાર્યુ પકારપરસ્ય, બુદ્ધિ મકરગૃહ તવ નતો સ્મિ પદૌ,
ગુણ રયણ રોહણ ગિરિં, સામિ કુમારં ચ પદિવત્નો. ૧૩૦

इति याव चे मुदिता, जल्पंति हि ताव दुद्रते सूर्ये,
पत्तो तत्थ जवक्खो, इत्थी अइथोरथिरहत्थो. १३१

કૃત્વા કરેણ મીમં, સચિવં ચા સ્થાપ્ય નિજકપૃષ્ઠે સૌ,
કાલી ભવણાઠ તઓ, લહૂ નદમગ્ને સમુપ્પડાઓ. ૧૩૨

अथ विस्मितः कुमारः, प्रोचे हे मित्र मनुजलोके त्र,
करिरयण मेरिसं किं, दीसइ किंवा समुप्पइ य. १३३

જિન વચન ભાવિતમતિઃ સ્પષ્ટ મભાષિષ્ટ મંત્રિસૂ મિત્રં,
તં નત્થિ સંવિહાણં, સંસારે જં ન સંભવઇ. ૧૩૪

કિંતૂ તવ પુણ્યભાર, પ્રણોદિતઃ કોપિ સુરવરો હ્રેષઃ,
તા જાઝ જત્થ તત્થ વ, ઇત્તો ન મણંપિ ભય મત્થિ. ૧૩૫

વળી અપકારિમાં ઉપકાર કરનાર હે બુદ્ધિમકરગૃહ તારા પગે નમું છું, ગુણરત્નના રોહિણીચળ સમાન આ રાજકુમારને માન આપું છું. એમ તેઓ હર્ષિત થઈ બોલતા હતા તેટલામાં સૂર્ય ઊગતાં ત્યાં એક જાડી અને સ્થિર શૂંઢવાળો જલાશ્વ નામે હાથી આવી પહોંચ્યો. ૧૩૦-૧૩૧

તેણે શૂંઢવડે ભીમ અને મંત્રિકુમારને પોતાની પૂંઠે લઇને તે કાળીના મંદિરથી નીકળી જલાદી આકાશમાં ઊડતો થયો. ૧૩૨

ત્યારે કુમાર વિસ્મિત થઈ બોલ્યો કે હે મિત્ર આ મનુષ્ય લોકમાં આવો કોઈ ઉત્તમ હાથી હશે અને તે વળી ઊડનાર હશે? ત્યારે જિનવચનથી ભાવિત બુદ્ધિવાળો મંત્રિકુમાર સ્પષ્ટ કહેવા લાગ્યો કે હે મિત્ર, એવો કોઈ બનાવજ નથી કે જે સંસારમાં નહિ સંભવે. ૧૩૩-૧૩૪

છતાં આ તો કોઈક તારા પુણ્યે પ્રેરેલો દેવતા લાગે છે, માટે તે ગમે ત્યાં જાઓ, એનાથી આપણને લગારે ભય થનાર નથી. ૧૩૫

इति जल्पतो स्तयोः स, क्षणेन नभसो वर्तीयं शून्यपुरे,
एकंमि पउलिदारे, ते मुत्तु करी कहिंवि गओ. १३६

भीमो मित्रं मुक्त्वा, नगरस्य बहिः स्वयं विवेक्षै कः,
पुरमज्जे ता पिच्छइ, नरसिंह समागिइ जीवं. १३७

तेनच मुखे गृहीतः सुरूप एको नरो रसन विरसं,
मा मम हरेसु पाणे, पुणो पुणो इय पर्यपंतो. १३८

तं दृष्ट्वा क्षितिपीतभू, रहो इदं किमपि दारूणं कर्म,
इय चितिय तं सविणय, मिय पत्थइ मुंच पुरिस मिमं. १३९

उन्मीलिता क्षियुगलेन, तेन સંવીક્ષ્ય નૃપતિ સૂતવદનં,
સ નરો મુહાઝ મુત્તં, સઠવિઓ સુઠુ પયહિઠે. ૧૪૦

સ્મિત્વે તિ વાચ મૂચે, મુંચે કથ મેતકં પ્રસન્ન મુખ,
જં અઙ્ગ સપ્પે સો, લલ્લો છુહિણ મક્કલં તિ. ૧૪૧

એમ તે એ બોલતા હતા તેવામાં તે હાથી તરત આકાશથી ઊતરીને કોઈક શૂના નગરના દરવાજામાં તેમને મૂકીને પોતે ક્યાંક જતો રહ્યા. ૧૩૬

ત્યારે બીમ કુમાર પોતાના મિત્રને બાહર મેલીને પોતે એકલો નગરમાં પેઠો, તેણે નગરની વચ્ચે આવતાં એક નરસિંહના આકારવાળો એટલે કે નીચે સિંહ જેવો અને મુખમાં મનુષ્ય જેવો જીવ જોયો. ૧૩૭

અને તેણે મોઢામાં એક રૂપવાન્ પુરૂષને પકડયો હતો, તે પુરૂષ “મારા પ્રાણ હરણુ મ કર” એમ વારંવાર બોલતો થકો રડતો હતો. ૧૩૮

તેને જોઈને રાજકુમારે વિચાર્યું કે અહો આ લયંકર કર્મ શું છે ? તેથી તે વિનયપૂર્વક પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો કે આ પુરૂષને મૂક. ૧૩૯

ત્યારે તેણે બન્ને આંખો ઊઘાડી રાજકુમારને જોઈને તે માણસને માંથી કહાડી પોતાના પગ નીચે મેલીને લગાર હસીને કહ્યું કે હે પ્રસન્નમુખ, હું એને કેમ મૂકું, કેમકે આજ મેં પોતે ભૂખેલો થઈ આ લક્ષ્ય મેળવ્યું છે. ૧૪૦-૧૪૧

આહ કુમાર સ્ત્વંકૃત, વૈક્ષિયરૂપ ઇવ લક્ષ્યસે ભદ્ર,
તો કંહ તુહ ભવસ્વ મિણં, જ મકવલા દારિણો અમરા. ૧૪૨

અબુધો યદ્વા તદ્વા, કરોતિ, યુક્તં હિ ન પુન રેત ત્તે,
સદુહં પલવંતાણં, સત્તાણં ઘાયણં વિબુદ્હ. ૧૪૩

યઃ સ્વલુ યથાતથા વા, દેહશ્રુતો હંતિ વિરસ મારસતઃ,
સો દુઃસ્વ લક્ રિંછોલિ, કવલિઓ ભમદ્ ભીમભવે. ૧૪૪

સ પ્રાહ સત્ય મેતત્, કિંત્વ મુના દર્શિ મમ પુરા દુઃસ્વં,
તદ્ જહ સયસો દણિ, વિમંમિ નહુ સમદ્ મહ કોહો. ૧૪૫

અતર્ણ વહુ કદર્થન પૂર્વ મિમં પૂર્વશત્રુ મિતિદુઃસ્વં,
મારિસ્સામિ અહં અહ, નિવત્તણઓ મળદ્ મો ભદ્. ૧૪૬

અપકારિણિ યદિ કોપઃ, કોપે કોપં તતો ન કિં કુરુષે,
સયલપુરિ સત્થહણ, જળણ નીસેસદુઃસ્વાણ. ૧૪૭

કુમાર બોલ્યો કે હે ભદ્ર, આ તો તેં ઉત્તર વૈક્ષિયરૂપ કંઈ લાગે
છે, તો પછી તને આ લક્ષ્ય શેતુ' હોય, કેમકે દેવતાને કવલાહાર છે નહિ. ૧૪૨

વળી જે અબુધ હોય તે તો જે તે કરે, પણ તું તો વિબુધ છે,
માટે તને આવા દુઃખથી રહતા જીવોનો ઘાત કરવો યુક્ત નથી. ૧૪૩

કારણ કે જે રહતા પ્રાણિઓને જેમ તેમ કરીને મારી નાખે તે લાખો
દુઃખની રૂંવાટીથી વીંટાઈને ભયંકર સંસારમાં ભમે છે. ૧૪૪

તે બોલ્યો કે એ વાત સાચી છે, પણ એણે પૂર્વે મને એવું દુઃખ
આપ્યું છે કે જે એને સો વાર મારું તોપણ મારો ક્રોધ થમે નહિ. ૧૪૫

એથીજ આ પૂર્વના શત્રુને બહુ કદર્થનાપૂર્વક અતિ દુઃખ આપીને
હું મારીશ. ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે હે ભદ્ર, ૧૪૬

જે તને અપકારિ જીપર કોપ હોય તો કોપ ઉપર કોપ કેમ કરતો
નથી, કેમકે કોપ તો સકળ પુરુષાર્થને હણનાર અને સઘળાં દુઃખોને પેદા
કરનાર છે. ૧૪૭

તન્મુંચ દીન મેનં, કરુણારસ કારણં કુરુ સુધર્મં,
મુક્ત્વં દુઃસ્વ વિમુક્ત્વં, લહેસિ જં અજ્ઞજન્મેવિં. ૧૪૮

इति बहु भणितोपि यदा, न मुंचते तं नरं स दुष्टात्मा,
चित्तेइ कुमारचरो, न सामसज्જો इमुत्ति तओ. ૧૪૯

કોપાવિષ્ટં ઘૃષ્ટં, તં સહસા પ્રેર્ય નૃપતિતનુ જન્મા,
નિયપટીણ ઠાવઈ, તં પુરિસં સો તઓ કુવિઓ. ૧૫૦

भीमं स भीममूर्ति, निर्गरीतु मधावत प्रसृतवदनः,
तं धरिय खुरे कुमरो, लग्गो भामेउ सिरउवरिं. ૧૫૧

તદનુ સ સૂક્ષ્મો ભૂત્વા, નિર્ગત્ય કુમાર હસ્ત મધ્ય તલાત્,
કુમરગુણ રંજિયમણો, અદિસ્સો ઠાઈ તત્થેવ. ૧૫૨

तस्मि न्नदृश्यमाने, नृपतनय स्तस्य नागरनरस्य,
बाहुविलग्नो कोउग, भरेण पविसेइ नियभवणे. ૧૫૩

માટે આ રાંકને મૂકી દે, અને કંઈણારસવાળા ધર્મને કર કે જેથી
તું ભવાંતરે દુઃખ રહિત મોક્ષ પામી શકીશ. ૧૪૮

આ રીતે બહુ કહ્યા છતાં પણ તે દુષ્ટાત્મા તેને છોડવા તૈયાર ન થયો,
ત્યારે કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો કે આ કંઈ નરમાસથી સમજી શકે તેમ નથી. ૧૪૯

તે કોપે ચડેલા ધીકને રાજકુમારે ધક્કો મારી તે પુરૂષને પોતાની
પીઠે બિપાલી લીધો તેથી તે કોપિત થઈ ભયંકર રૂપ ધરી મોં ફાડીને ભીમને
ગળી જવા દોડ્યો, ત્યારે કુમાર તેને ખુરમાં પકડીને માથાપર ભમાવવા લા-
ગ્યો. ૧૫૦-૧૫૧

ત્યારે તે સૂક્ષ્મ થઈને કુમારના હાથથી છૂટો થઈને કુમારના ગુણથી
રંજિત થઈ ત્યાંજ અદ્રશ્ય થઈ ગયો. ૧૫૨

તેને અદ્રશ્ય થએલો જોઈ રાજકુમાર તે નાગરિક પુરૂષની બાહુ પ-
કડીને કૌતુકથી રાજભુવનમાં આવ્યો. ૧૫૩

તત્રચ સપ્તમભૂમિ, સ્તંભાશ્રિત સાલભંજિકાભિ રિદં,
જોદિય કરાહિ ભણિયં, સાગય મિહ ભીમકુમરસ્ત. ૧૫૪

ત્વરિતં ત્વરિતં ચ તતઃ, સ્તંભો પરિભાગતઃ સમવતીર્ય,
તાહિં બહુમાણેનં, દિન્નં કળગાસનં તસ્મ. ૧૫૫

તેન પુરુષેણ સાર્દ્ધં નૃપાત્મજ સ્તત્ર યાવ દાસીનઃ,
તા મજ્જળ સામગ્ગી, સઘ્વા પત્તા નદાઽ તહિં. ૧૫૬

પંચાલિકાઃ પ્રમુદિતાઃ પ્રોત્તુઃ પરિધાય પોતિકા મેનાં,
અમ્હોઽરિ પસિડણં, કરેઽન્દ્રાણં કુમારવરો. ૧૫૭

ધરણી ધવમવ ઝચે, મમ મિત્રં નગરપરિસરો ઘ્રાને,
ચિઠઈ તં હકારહ, આળીઓ તાહિં લહુ સોચિ. ૧૫૮

તાભિ મિત્રસમેતો, ભીમઃ સંસ્નાપ્ય ભોજિતો ભક્ત્યા,
જા પલ્લકે પલ્લક, વિમ્હઓ ચિઠઈ સુહેળ. ૧૫૯

ત્યાં સાતમી ભૂમિના થાંલલીઓમાં રહેલી શાલિભંજિકાઓ (પૂત-
ળીઓ) હાથ જોડીને ભીમકુમારની સ્વાગત બોલવા લાગી. ૧૫૪

પછી તે પૂતળીઓ ઝટપટ થાંલલાઓથી નીચે ઊતરી અને તેણી-
ઓએ કુમારને સોનાતું આસન બેસાડવા આપ્યું. ૧૫૫

ત્યારે તે પુરુષ સાથે રાજકુમાર ત્યાં બેઠો એટલામાં આકાશથી ત્યાં
બધી નહાવાની સમાથી આવી પહોંચી. ૧૫૬

ત્યારે પૂતળીઓ પ્રમુદિત થઈ બોલી કે આ પોતિકા વસ્ત્ર પહેરીને
અમારાપર પ્રસાદ કરી તમો સ્નાન કરો. ૧૫૭

રાજકુમાર બોલ્યો કે મારો મિત્ર નગરના બાહરના ઉદ્યાનમાં રહેલ
છે, તેને બોલાવી લાવો, ત્યારે તેઓ તેને પણ ઝટ ત્યાં લઈ આવી. ૧૫૮

પછી તેઓએ મિત્ર સહિત ભીમકુમારને નહવરાવીને ભક્તિપૂર્વક
જમાડ્યો. બાદ તે પલંગપર શયન કરી વિસ્મિત થઈને બેઠો. ૧૫૯

તાવ દ્રુવાચ સમક્ષં, કૃતાંત્રલિ નિજરઃ કુમારવરં,
તુહ અસમવિક્રમેણં, પરિતુઠો હં વરેસુ વરં. ૧૬૦

જગદે જગતીશબુવા, યદિ તુષ્ટ સ્ત્વ મસિ મમ તતઃ કથય,
કો તં કો ડવયારો, કિં પુર મિણ મુન્વસં જાયં. ૧૬૧

મોચે સુરઃ પુર મિદં, કનકપુરં કનકરથ નૃપો જા ભૂત,
જો રક્ષિત્વો તણ સો, અહ માસિ પુરોહિતો ચંડો. ૧૬૨

સર્વસ્ય જનસ્યો પરિ, સદાપિ ચા સ્થાત્ ક્રુધા જ્વલં સ્તદનુ,
સન્વોવિ જળો જાઓ, મહ વડરી કોવિ નહુ મુયળો. ૧૬૩

અય મપિ નૃપઃ પ્રકૃત્યા, ક્રૂરમનાઃ કર્ણ દુર્બલઃ પ્રાયઃ,
સંકાશ્ચિ અવરાહસ્સ, કારણ દંડ મહચંડં. ૧૬૪

કેનચિ દપરેચુ મયિ, મત્સરભર પૂરિતેન નૃપપુરતઃ
અલિયં કહિય મિણં જહ, સહ હુંબીણ ઇમો નુત્યો. ૧૬૫

તેટલામાં દેવતા પ્રત્યક્ષ થઈ કુમારની સામે હાથ જોડીને બોલ્યો કે તારા પ્રબળ પરાક્રમથી હું તુષ્ટ થયો છું. માટે વર માગ. ૧૬૦

કુમાર બોલ્યો કે જો તું મારાપર તુષ્ટ થયો હોય તો કહે કે તું કોણ છે, શા માટે અમને આટલો ઉપચાર કરે છે અને આ નગર બિજડ કેમ થયું છે? ૧૬૧

દેવતા બોલ્યો કે આ કનકપુર નામે નગર છે, તેમાં કનકરથ નામે રાજા હતો કે જેને તે બચાવ્યો છે. અને હું તેનો ચંડ નામે પુરોહિત હતો. ૧૬૨

હું બધા લોકો ઉપર હમેશાં ગુસ્સે રહેતો તેથી બધા લોક મારા વેરી થયા, કોઈ સુખન રહ્યો નહિ. ૧૬૩

આ રાજા પણ સ્વભાવે ક્રૂર અને પ્રાચે કાનનો કાચો હતો, તેથી અપરાધની ફક્ત શંકાથી પણ ભારે આકરી શિક્ષા કરાવતો. ૧૬૪

હવે એક દિવસે મારાપર મત્સરે ભરાધને કોઈએ રાજાને એવું બૂકું સમજાવ્યું કે આ પુરોહિત ચંડાળણી સાથે વસ્યો છે. ૧૬૫

કાલં ચ માર્ગયન્ન પ્યવિચાર્ય શિષેન વેષ્ટયિત્વા હં,
છંટાવેડં તિલ્લેણ, જાલિઓ જેણ વિરસંતો. ૧૬૬

તદ્વન્તુ સદુઃસં મૃત્વા, જાતો હ મકામ નિર્જરાવશતઃ,
નામેણં સર્વગિલુ ત્તિ, રક્તસો સરિય અહ વહરં. ૧૬૭

इहच समेत्य मया भोः सर्वोपि तिरोहितो नगरलोकः,
एस निवो संगहिओ, निम्मिय नरसिंहरूपेण. ૧૬૮

करुणालंकृत पौरुष, गुण मणिरत्नाकरेण मोचयता,
एवं तूमए सुमए, चमकियं मह मणं गाढं. ૧૬૯

एष समग्रोपि मया, तवो पचारो ह्यदृश्यरूपेण,
मज्जनमाई विहिओ, भत्तीए दिव्वसत्तीए. ૧૭૦

तव चरित मुदितमनसा, प्रकटीचके मयैष पुरलोकः
अह नियइ बालियदिठी, कुमरो सयलं नयरलयं. ૧૭૧

ત્યારે મેં તેની પૂરતી ખાતરી કરવા માટે કાળવિલાંબ કરવાનું કહ્યું
છતાં પણ તેણે મને શબ્દથી વીટાવી તેલ છંટાવીને રડતો રડતો જતાવ્યો. ૧૬૬

ત્યારે હુઃખી થઈ મરીને હું અકામનિર્જરાના યોગે સર્વગિલ નામે
રાક્ષસ થયો. ખાદ વૈર સાંભારીને હું ઇલાં આપ્યો અને આ નગરના લોક
મેં બંધા અદ્રશ્ય કર્યા અને પછી આ રાજાને નરસિંહનું રૂપ કરીને પકડ્યો.
૧૬૭-૧૬૮

પણ કંઈલા યુક્ત યૌરુષગુણ રૂપ મણિના સમુદ્ર એવા તમોએ તેને
મૂકાવ્યો તેથી હે સુમતિવાન, માડું મન બહુ અમત્કૃત થયું છે. ૧૬૯

આ સ્નાનાદિક સઘળો તારો ઉપચાર મેં અદ્રશ્યરૂપે રહી ભક્તિથી
દિવ્યશક્તિવડે કર્યો છે. ૧૭૦

વળી તારા ચરિત્રથી ખુશી થઈને મેં આ નગરના લોકને પ્રકટ કર્યા
છે. તે સાંભળી કુમારે નજર ફેરવી જોયું તો સઘળા લોક દેખાયા. ૧૭૧

અત્રાંતરે કુમારઃ, પ્રૌક્ષિષ્ટ વિશિષ્ટ વિબુધ પરિવારં,
ઈતં ગયણપહેણં, મોયરિઝં ચારણ મુર્ણિદં. ૧૭૨

યત્ર કિલ મંત્રિપુત્રઃ, કુમારમુક્તઃ સ્થિતો ભવ તત્ર,
સુરરદ્ય કણય કમલે, ઠિઓ ગુરુ કહદ્ધ ધમ્મકહં. ૧૭૩

અથ ભીમ પ્રેરણયા, સર્વગિલો મંત્રિસુતુ કનકરથૌ,
સવ્વોવિ નયરલોઓ, પત્તો ગુરુપાય નમણત્યં. ૧૭૪

ક્ષિતિતલવિનિહિત શિરસઃ, પ્રમુદિત મનસઃ પ્રનષ્ટ વહૂતમસઃ,
પણમેઝં મુણિનાહં, મુણંતિ તે દેસણં એયં. ૧૭૫

ક્રોધઃ સુખત રૂપરથુઃ, ક્રોધો વૈરાતુબંધ કંદયનઃ,
સંતા વકરો કોહો, કોહો તવનિયમ વણદહણો. ૧૭૬

કોપાટો પવિસંસ્થુલ, દેહો દેહી કરોતિ વિવિધાનિ,
વહમારણ અબ્બક્ષા, દાણ માઈણિ પાવાણિ. ૧૭૭

એવામાં કુમારે વિશિષ્ટ પંડિતોથી પરિવરેલા ચારણ મુનીંદ્રને આ-
કાશ માર્ગે ઊતરતા જોયા. ૧૭૨

તે આચાર્ય જ્યાં કુમાર મંત્રિ પુત્રને મેલી આવ્યો હતો ત્યાં દેવ-
રચિત સુવર્ણ કમળપર બેસી ધર્મકથા કરવા લાગ્યા. ૧૭૩

હવે ભીમકુમારની પ્રેરણાથી સર્વગિલ, મંત્રિકુમાર, કનકરથ, તથા
તમામ નગરલોક ગુરૂને નમવા આવ્યા. ૧૭૪

તેઓ જમીનપર માથું અડાડી હર્ષિત મનથી પાપને દૂર કરતા, થકા
મુનીશ્વરને નમીને આ રીતે દેશના સાંભળવા લાગ્યા. ૧૭૫

ક્રોધ સુખરૂપ ઝાડને કાપવા પરથુ સમાન છે, વૈરાતુબંધરૂપ કંદને
વધારવા મેઘ સમાન છે, સંતાપને ઊપબંધનાર છે અને તપનિયમરૂપ વનને
બાળવા અગ્નિ સમાન છે. ૧૭૬

કોપના ભરાવથી ઊછળતા શરીરવાળો પ્રાણી વધ, મારણ, અભ્યા-
સ્યાને વંજેરે અનેક પાપ કરે છે. ૧૭૭

તત ઝર્જસ્વલ મતિવદુ, સૂદારૂણં કર્મજાલ મર્જિત્વા,
ભમઈ ભવભીમરન્ને, નિસ્સામન્ને દુહકંતો. ૧૭૮

તદ્ ભોભવ્યા ભવ્યં, પદ મિચ્છંતો વિહાય કોપભરં,
પયડિય સિવપયસમ્મે, જિણધમ્મે ઝજ્જમં કુણહ. ૧૭૯

શ્રુત્વૈ વં સર્વગિલો, નત્વા મુનિપતિપદૌ જગાદે તિ,
કોવો કળગરહ નિવે, અઙ્ગપ્પભિર્મિ મણ્ણ મુક્કો. ૧૮૦

અત્રચ ભીમકુમારે, ધર્મગુરા વિવ મમા સ્તુ દૃઢભક્તિઃ,
અહ તત્થ ગઢયઢંતો, સમાગઓ કરિવરો ણ્ણો. ૧૮૧

તદ્દર્શને ચ સદસા, સા પર્ષદ્ ભૃશ મુપાગમત્ત સ્તોમં,
તો કુમરો તં કરિણં, વપ્પુક્કારેઢ ધીરવિઓ. ૧૮૨

અવિહસ્તો નિજહસ્તં, હસ્તી સંકોચ્ય તદનુ શાંતમનાઃ
કાઢં પયાહિર્ણં સપરિસસ્સ ગુરુણો તઓ નમઈ. ૧૮૩

તેથી જોરવાળું અતિ ઘણું દારૂણ કર્મજાળ ઉપાળીને અનુપમ ભવરૂપ
ભયંકર અરણ્યમાં દુઃખી થઈને ભટકે છે. ૧૭૮

માટે હે ભગ્યો, જો તમને ઉત્તમપદ મેળવવાની ઇચ્છા હોય તો કે-
પને મૂકીને શિવપદના સુખને પ્રગટાવનાર જિન ધર્મમાં ઉદ્યમ કરો. ૧૭૯

એમ સાંભળીને સર્વગિલ ગુરૂના પગે નમીને બાલ્યો કે કનકરથ
રાજા જીપરનો કેપ આજથી માંડીને હું છોડી દઉં છું. ૧૮૦

વળી આ ભીમકુમાર કે જે મારા ધર્મગુરૂ જેવો છે તેમાં મારી દૃઢ
ભક્તિ થાયો. એટલામાં ત્યાં ગડગડ કરતો એક મોટો હાથી આવી ચડ્યો. ૧૮૧

તેને ઓચિંતો આવતો જોઈને તે પર્ષદા અતિશય જ્વાલ પામી, તે-
ટલામાં કુમારે ધીરે રહીને તેને બાપુકાર્યો—એટલે હાથી પોતાની ચૂંદ સં-
કેાચી શાંત થઈ પર્ષદા સહિત ગુરૂને પ્રદક્ષિણા કરી પગે લાગ્યો. ૧૮૨-૧૮૩

અથ યતિપતિના જગદે, મતંગજો સ્મા વહો મહાયજ્ઞા,
મીમં અણુસરિય ઇહં, ત માગઓ કવિવરો હોઝં. ૧૮૪

કાલી ભવના દ્રવતા પૂર્વ મસૌ ક્ષિતિપતનય આનિન્યે,
ઇહયં નિયપઢિપુત્તય, કળમરહ નરિંદરસ્વાણ. ૧૮૫

સંપ્રતિ નિજનગરં પ્રતિ, નેતું મીમં મૃશં ત્વ મુન્સહસે,
તં આયન્નિય કરિવર, રૂવં સો જ્ઞાતિ સંહરઙ્. ૧૮૬

માસ્વદલંકૃતિ યુક્તે, પ્રત્યક્ષં ચક્ષરુપ માધાય,
પમળઙ્ નાળ મહોદહિ, મુણિંદ એવંચિય ઇમં તિ. ૧૮૭

વિજ્ઞાપ્યં કિંત્વે તત્, પૂર્વ કક્ષીકૃતેપિ સમ્યક્ત્વે,
મહ મળભવણે લગ્મા, કુલિંગિ સંસગ્મઓ અગ્મી. ૧૮૮

તેના શુ દારુદાહં, સા દાહિ વિશુદ્ધ દર્શન સમૃદ્ધિઃ,
તો હદ્દી અપ્પિદ્દી, વણેસુ જક્ષ્વો અહં જાઓ. ૧૮૯

હવે યતીશ્વરે આ હાથીને કહ્યું કે હે મહા યજ્ઞ, તું ભીમને અ-
નુસરીને ઇહાં હાથીરૂપે આગ્યો છે કે? ૧૮૪

વળી તે કાળીના ભવનથી આ રાજકુમારને પોતાના પૈત્ર કનકર-
થને અચાવવા માટે ઇહાં આણેલો છે. અને હવે તેને તારા પોતાના નગરપ્રતે
લઇ જવા તું તૈયાર થયો છે ખરો કે ના? તે શાંભળીને તે હાથીના રૂપને
સંહરવા લાગ્યો. ૧૮૫-૧૮૬

તે દેહીખ્યમાન અલંકારવાળું યજ્ઞનું રૂપ ધારણ કરી બોલ્યો કે હે
જ્ઞાનસમુદ્ર મુનીશ્વર! તમારી બાત બરોબર છે. ૧૮૭

છતાં મારે જણાવવું જોઇયે કે પૂર્વે મેં સમ્યક્ત્વ અંગીકાર કર્યું હતું
તે છતાં કુલિંગિના સંસર્ગથી મારા મનરૂપ ભવનમાં આગ સળગી, તેથી
મારી નિર્મળ સમ્યક્ત્વરૂપ સમૃદ્ધિ ળળી ભસ્મ થઇ ગઇ, તેથી હું વનમાં
આવો અદ્ય ઋદ્ધિવાન યજ્ઞ થયો છું. ૧૮૮-૧૮૯

તસ્માત્ પ્રસન્ન ભગવ, જ્ઞારોપય મન વિશુદ્ધ સમ્યક્ત્વં,
કળગ રહ રક્ષસાદિહિ, યણિય સમ્મંપિ ઇય હોઝ. ૧૨૦

અથ ગુરુણા સમ્યક્ત્વં, દત્તે તૃષ યજ્ઞ રાક્ષસાદીનાં,
કુમરો કુલિંગિ સંગા, ઇયાર ચાલોયણ ગુરુણો. ૧૨૧

અતિ નિર્મલ સમ્યક્ત્વો, ભીષો મુનિષુંગવં નમસ્કૃત્ય,
કળગર હરાય ભવજે, રક્ષસમાદિહિં સહ પત્તો. ૧૨૨

કનકરથોપિ નરેન્દ્રઃ, પ્રમૂત સામંત મંત્રિ પરિકલિતઃ,
નમિત્તં મળેદ્ કુમરં, સવ્વ મિણં તુહ પસાઝ ત્તિ. ૧૨૩

ચઙ્ગીચ્યતે યદેતત્, રાજ્યં પ્રાજ્યં ચદેપ પુરલોકઃ,
જં ઇયસ્સ અતુચ્છા, લચ્છી કિર જં ચ સમત્તાં. ૧૨૪

તદયં લોક સ્તવ નાથ, કિંકરઃ સમુચિતે તતઃ કાર્યે,
તહ વાવારેયવ્વો, જહ હોઈ ખિસં અણુમહિઓ. ૧૨૫

માટે હે ભગવન, તમે પ્રસન્ન કરીને મને વિશુદ્ધ સમ્યક્ત્વ આપો,
ત્યારે કનકરથ તથા રાક્ષસ વગેરેએ પણ કહ્યું કે અમને પણ તે આપો. ૧૨૦

હવે ગુરુએ તે બધાને સમ્યક્ત્વ આપ્યું, અને ભીમ કુમારે કુલિ-
ંગિના સંગનો અતિચાર આલોચ્યો. ૧૨૧

પછી તે અતિ નિર્મળ સમ્યક્ત્વવાનું ભીમકુમાર મુનીશ્વરને નમીને
રાક્ષસ વગેરેની સાથે કનકરથ રાજના ઘરે આવ્યો. ૧૨૨

હવે કનકરથ રાજ ઘણા સામંત મંત્રિ વગેરેથી પરિવર્યો થકો કુ-
મારને નમીને કહેવા લાગ્યો કે જે જીવીએ છીએ, જે આ મહાન રાજ્ય છે,
જે આ નગર લોક છે, જે આ અમારી સોટી લક્ષ્મી છે, તથા જે સમ્યક્ત્વ
મળ્યું તે બધો તારો પસાય છે. ૧૨૩-૧૨૪

તે માટે હે નાથ, અમે તારા કિંકર છીએ સાટે યોગ્ય કામમાં અ-
મને જોડ્યા કે જેથી તમારા વધુ આભારી થઈએ. ૧૨૫

સ પ્રાહ્ જનનમરણે, અન્યોન્ય નિવંધને યથા સુમતાં,
તદ્ સંપયાવયાઓય, કે ઇહં હેઝ્ણો અન્ને. ૧૯૬

एष पुन व्योपारो, भव्यानां सुकुल संभवानां वः,
जिणधम्मो अइदुलहे, नहु कायव्वो पमाओ त्ति. १९७

સોદરભાવઃ સાધર્મિકેષુ, સેવાસુ સાધુવર્ગસ્ય,
પરહિય કરણે જત્તો, તુબ્બેહિ સયા વિહેયવ્વો. ૧૯૮

अथ विहितांजल स्ते, वभाषिरे नाथ कतिपयान् दिवसान्,
इह चिठसु जेण म्हावि, जिणधम्मो होइ कोसल्लं. १९९

इति तद्वचनं श्रुत्वा यावत् प्रतिवक्ति किंचिदपि भीमः,
ता डमडमंत डमरुय, तद् समुच्च सियनिवलोया. २००

विंशतिवाहा काली, सा कापलिकयुता गम तत्र,
रायमुयं नमिज्जणं, उवविठा कुमरनिदिठा. २०१

કુમાર બોલ્યો કે જેમ જીવેના જન્મ અને મરણ અરસપરસ હેતુ ભૂત છે તેમ સંપદા અને આપદાઓ પણ છે, તેમાં બીજા કોણ હેતુ ગણાય. ૧૯૬

પણ તમે સુકુળમાં જન્મેલા અને લભ્ય છો તો તેથી તમારી એ ફરજ છે કે આ અતિ દુર્લભ જિન ધર્મમાં તમારે પ્રમાદ નહિ કરવો. ૧૯૭

વળી સાધર્મિકોમાં બહુલાવ રાખવો, સાધુ વર્ગની સેવામાં તથા પરહિત સાધવામાં હુમેશાં તમારે ચત્ત રાખવો. ૧૯૮

ત્યારે તેઓ હાથ બેઠી બોલ્યા કે હે નાથ, તમે કેટલાક દિવસ ઇહિં રહો કે જેથી અમે પણ જિનધર્મમાં કુશળ થઈ શકીયે. ૧૯૯

આ રીતે તેમનું વચન સાંભળી જેવો ભીમકુમાર ઉત્તર વાળવા તૈયાર થયો કે તેવામાં ડમડમ કરતા ડમડકના શબ્દથી રાજા અને લોકોને બીવરાવતી વીશ બાહુવાળી તે ઢાળી દેવી કાપલિકની સાથે ત્યાં આવી. ૨૦૦-૨૦૧

અમળ ચ્ચ કુમાર તદા, ત્વયિ કરિણા નીયમાન ઇહ સસ્રે,
 ઓહીહિ નાહ તુહ દિય, મિમં ન ચલિયા પર્ણયંપિ. ૨૦૨
 તવ જનકઃ પુરલોકઃ, સ્મૃત્વા તવ ગુણગર્ણં રૂદ્ધ ન્નધુના,
 કજ્જ વસેર્ણં તદિયં ગયાઈ મે કહવિ સંઠવિઝં. ૨૦૩
 વિદધે પુરત સ્તેષાં, મયા પ્રતિજ્ઞા યથા દિનયુગાંતે,
 ઇહ મે આણેયઘ્વો, ભીમકુમારો સમિત્તજુઓ. ૨૦૪
 કથિતં ચ યથા ભીમો, હૃતિષ્ટપદ્ વહુજનં જિનેંદ્રમતે,
 રવિસ્વત્યા વહુલોયં, મારિઝ્જંતં ચ ગુરુકરુણો. ૨૦૫
 અતિહિત નિજસસ્વ સહિત, સ્તિષ્ઠતિ કુશલેન કનકપુર નગરે,
 મા મો પમોયઠાણે, માદુ વિસાયં કુણહ તુઘ્વે. ૨૦૬
 શ્રુત્વૈ વ સુત્સુકમના, યાવત્ પ્રસ્થાસ્યતે વરકુમારઃ,
 તા ગયણયલે મેરી, મંભાઈરવો સમુચ્છલિઓ. ૨૦૭

તે બોલી કે હે કુમાર, તે વેળા તને તારા મિત્ર સહિત હાથી જી-
 પાડી ગયો ત્યારે હું અવધિથી તારું હિત ધનાર છે એમ જોઈ એક પગ
 પછી ચાલી નહિ. ૨૦૨

પછી હમણું તારો આપ તથા નગર લોક તારા ગુણો સંભારીને રાવે
 છે, તે મેં કામના પ્રસંગે ત્યાં જતાં જોયા જોયી તેમને જેમ તેમ ધીરજ
 આપી તેમના આગળ એવી પ્રતિજ્ઞા લીધી કે, જે દિનના છેડે મારે ભીમકુ-
 મારને તેના મિત્ર સાથે ત્યાં લઈ આવવું. ૨૦૩-૨૦૪

વળી મેં કહ્યું કે ભીમકુમારે તો ઘણા જણને જૈન ધર્મમાં સ્થાપ્યા
 છે અને ભારે કડ્ડણા કરી ઘણા જણને મરતાં બચાવ્યા છે. ૨૦૫

તે પોતાના હિતચિંતકને મિત્રની સાથે કનકપુરમાં શ્રેમકુશળતાએ
 રહેલ છે, માટે હર્ષના સ્થાને તમે વિષાદ મ કરો. ૨૦૬

આમ સાંભળી કુમાર ઉત્સુક થઈ ત્યાં જવા તૈયાર થયો તેટલામાં
 આકાશમાં ભેરી અને ભંભાનો અવાજ ઊઠવા લાગ્યો. ૨૦૭

ચંચદ્વિમાનમાલા, મધ્ય વિમાનસ્થિતા કમલવદના,
દિઠા ઇમા દેવી, દસદિસિ નિન્નાસિયતમોહા. ૨૦૮

અથ કિમિતિ મળન રજનીચરઃ કરે મુદ્ગરં દધદ્ ચક્ષઃ,
કરકલિય દિત્તકત્તી ક્ષત્તિ સમુઠેઽ કાલી વિ. ૨૦૯

મીમો મીમવ દમયો યાવ શિષ્ટતિ ચ તાવ દિત્યુચ્ચૈઃ,
જય જીવ નંદ નંદળ, હરિવાહળ નિવડ્ઞો કુમર. ૨૧૦

ફતિ જલપંતો દેવા, દેવ્ય શ્વાયુઃ કુમારવરપાર્શ્વે,
સાહંતિ જન્નિલ્લનીપ્, કમલક્ષાણ ય આગમળં. ૨૧૧

અથ સાપિ વરવિમાનં, મૂલ્ત્વા મુદિતા કુમારપદકમલં,
નમિક્કળ ડચિયઠાણે, ડવવિઠા વિન્નવડ્ ઇવં. ૨૧૨

એવામાં વિમાનોની હારના વચ્ચેવચ્ચના વિમાનમાં રહેલી કમળ
જેવા મુખવાળી એક દેવી દેખાઈ કે જેની કાંતિથી દશે દિશામાં અધકાર
ફર થતું હતું. ૨૦૮

ત્યારે રાક્ષસ તથા હાથમાં મુદ્ગર ધરતો યક્ષ તથા હાથમાં રાખેલ
દીપતી કાતરવાળી કાળી એ બધા ઝટ આ તે શું છે એમ કહી તૈયાર
થયા. ૨૦૯

આ વખતે ભીમકુમાર તો ભીમની માફક નિર્ભય બોલો રહ્યો તેવામાં
દેવો અને દેવીઓ બંને કુમાર પાસે આવી તેને વધાવવા લાગ્યા કે હે હરિ-
વાહન રાજાના પુત્ર, તું જયવાન રહે, જીવતો રહે, આનંદમાં રહે એમ ક-
હીને તેમણે કમળાક્ષા યક્ષિણીનું આગમન જણાવ્યું. ૨૧૦-૨૧૧

હવે તે યક્ષિણી પણ વિમાનથી ઊતરી કુમારને ચરણે નમી ઉચિત-
સ્થાને બેસી આ રીતે વીનવવા લાગી. ૨૧૨

સમ્યક્ત્વં મમ દત્ત્વા, વિંધ્યગુહાયાં તદા સુસુનિસવિધે
 તં સિ ડિઓ નિસિ ગોસે સપરિયણા તત્થ હં પત્તા. ૨૧૩
 મળતા મુનયો યૂયં, ન તત્ર દૃષ્ટા સ્તતો મયા વધિના,
 કારિઙ્ગંતા મઙ્ગળવિહિ મિહ દિઠા મુહિઠાણ ૨૧૪
 અથ વલિતાં હં સ્વલિતાં, સ્તોકં કાલં ચ ગુરુકકાર્યેણ,
 સંપદ્ધિં તુમં મહાયસ, દિઠોસિ મુપુન્નજોણ. ૨૧૫
 યક્ષેણ વિમાન મથો વિરચય્ય ક્ષિતિપમ્મૂ રિત્યુક્તઃ,
 આરુહ્ય નાહ સિગ્ધં, ગંતવ્વં કમલ પુરનયરે. ૨૧૬
 તત ઉત્તસ્થો મીમઃ, પ્રીતિં સંવોધ્ય કનકરથરાજં,
 આરુઠો ય વિમાનં, સહ બુદ્ધિલમંતિ પુત્તેણ. ૨૧૭
 તસ્ય વ્રજતો દેવા, ગાયંતઃ કેપિ કેપિ નૃત્યંતઃ,
 ગયમઙ્ગિજ હયદેહિસિ, તપ્પુરઓ કેવિ કુવંતા. ૨૧૮

હે કુમાર તું મને સમ્યક્ત્વ આપી વિંધ્ય પર્વતની ગુફામાં સુનિ-
 ઓની પાસે રાતે રહ્યો. ત્યાં પ્રભાતે હું મારા પરિવાર સાથે આવી. ૨૧૩

હું સુનિઓને નમી પણ તમોને ત્યાં ન જોયા ત્યારે અવધિથી મેં
 જોયું તો ઇહાં તમોને સ્નાન કરતા જોયા તેથી હું રાજી થઈ. ૨૧૪

હવે હું ત્યાંથી વળતી થોડો વખત એક મોટા કામના લીધે અટકી
 ગઈ હતી પણ હમણાં હે મહાયશ, પુણ્યયોગે તારાં દર્શન થયાં છે. ૨૧૫

બાહ્ય યક્ષે વિમાન રચાવીને રાજકુમારને કહ્યું કે હે નાથ! હવે જ-
 લદી ચડો કેમકે આપણને કનકપુર જવું છે. ૨૧૬

ત્યારે ભીમકુમાર ઊઠીને પ્રીતિવાળા કનકરથ રાજને જેમ તેમ સ-
 મનવી બુદ્ધિલ મંત્રિના પુત્ર સાથે વિમાનપર ચડ્યો. ૨૧૭

તેને ચાલતાં કોઈ દેવતા ગાવા લાગ્યા, કોઈ નાચવા લાગ્યા, અને
 કોઈ હાથીના જેવી ગર્જના કરવા લાગ્યા તો કોઈ થોડા માફક અંખારવા
 લાગ્યા. ૨૧૮

મેરી મંભાદિરવૈઃ, સમસ્ત મંબરતલં વધિરયંતઃ,

કુમરેણ સમં પત્તા, કંમલપુરાસન્ન ગામંભિ. ૨૧૯

તત્રચ મીમ શ્વૈત્યે, ગમત તતો યક્ષરાક્ષસપ્રમુખૈઃ,

પણમેવિ જિણવરિંદં, દિઠો દાવેદ્ સ મહર્થં. ૨૨૦

અથ પટ્ટમેરિ સ્લલરિ, કંસાલકમુખ્ય તૂર્ય શબ્દૌઘઃ,

કમલપુરે અત્થાણઠિણ્ણ સુણિઓ નરિંદેણ. ૨૨૧

તદનુ નૃપો મંત્રિજનં, પપ્પચ્છ કિમય કસ્યયન સુમુનેઃ,

વરનાણં ઉપ્પન્નં, જં સુચ્ચઈ અમરતૂરરવો. ૨૨૨

યાવદ્ વિમૂચ્ચ સમ્યક્, મંત્રિજનઃ પ્રતિવચઃ કિમપિ દત્તે,

તગ્ગા મસામિણે વં, રાયા વદ્ધાવિઓ તાવ. ૨૨૩

વહ્હેદેવી દેવયુતઃ, પ્રાપ્ત કુમારઃ પ્રભો મમ ગ્રામે,

તેણં જિણિંદ ભવણે, મહૂસવો એસ પારદ્ધો. ૨૨૪

વળી ભેરી અને ભાંભા વગેરેના નાદથી આકાશને ઘેરેડું કરતા થકા તેઓ બધા કુમારના સાથે કમળપુરના પાસેના ગામમાં આવી પહોંચ્યા. ૨૧૯

ત્યાં ભીમકુમાર જિન મંદિરમાં ગયો અને યક્ષ રાક્ષસ વગેરેની સાથે રહીને જિનેશ્વરને નમીને હર્ષિત થઈ સંગીતપૂર્વક મહોત્સવ કરાવવા લાગ્યો. ૨૨૦

હવે પડહ, ભેરી, જાલર, અને કાંસીયા વગેરે વાજાનો અવાજ કમળપુરમાં સભામાં બેઠેલા રાજાએ સાંભળ્યો. ૨૨૧

ત્યારે રાજાએ મંત્રિઓને પૂછ્યું કે આજ શું કોઈ મહાસુનિને કેવળજ્ઞાન ઊપદ્રવ્યું છે કે જેથી દેવતાઓના વાજાનો અવાજ સંભળાય છે? ૨૨૨

ત્યારે મંત્રિઓ વિચાર કરીને જેવું કંઈ ઉત્તર આપવા તૈયાર થયા કે તેવામાં તે ગામના સ્વામિએ રાજાને વધામણી આપી કે હે મહારાજ, ઘણા દેવદેવી સાથે તમારો કુમાર મારા ગામે આવી પહોંચ્યો છે અને તેણે જિન મંદિરમાં આ મહોત્સવ શરૂ કર્યો છે. ૨૨૩-૨૨૪

દત્વા નિજાંગલગ્ના, મલંકૃતિ મુકુટવર્જિતાં તસ્મૈ,
વુત્તો વિત્તી રન્ના, ભણેસુ સામંતમાઈ જણં. ૨૨૨

સંવહતિ યેન સર્વઃ, પ્રગે કુમારસ્ય સંમુખં મંતું,
કારેસુ હઠસોહં ચ, સોવિ તહ કારણ સર્વં. ૨૨૬

પ્રાતશ્ચ પ્રીતમનાઃ, સપરિજનઃ સંમુખં યયૌ રાજા,
આગચ્છંતો કુમરો, દિઠો ગૈર્યેનાંમિ ઇંદુ વ્વ. ૨૨૭

ઉત્તીર્ય વરવિમાના, ન્નનામ ભીમો નૃપસ્ય પદકમલં,
જળણી પમુહ જળસ્ત ય, અન્નાણવિ કુળઈ જહજુગં. ૨૨૮

જનકાદેશાત્ કરિવર, મધ્યારૂઢો થ બુદ્ધિલસુતોપિ,
નિયનિય પિતૃ પર્મિર્ણં, જહોચિયં કુળઈ સર્વેસિં. ૨૨૯

હૃષ્ટેન સચિવસૂતુ ભીમેન સ્વસ્ય પૃષ્ટતો ધ્યાસિ,
અહ સહ પિતૃણા પત્તો, ધવલહરે ભીમવર કુમરો. ૨૩૦

ત્યારે રાજાએ તેને પોતાના મુગટ શિવાય બાકીના અલંકાર દબાવે
પછી પોતાના છડીદારને કહ્યું કે, તું સામંત વગેરે લોકને કહે કે આવતી
સવારે સર્વેને કુમારની સામે જવાનું બની શકે માટે હાટ સજ્જાગારાવી રાખો
ત્યારે તેણે પણ જઈ તે પ્રમાણે કહીને તેમજ કરાવ્યું. ૨૨૫-૨૨૬

પ્રભાતે હર્ષિત થઈ રાજા સપરિવાર કુમારની સામે ગયો, ત્યારે આ-
કાશમાં બાણે ચંદ્ર હોય તેમ કુમારને આકાશ માર્ગે સામે આવતો ભેયો. ૨૨૭

પછી શ્રીમકુમાર વિમાનથી ઊતરી રાજાને પગે લાગ્યો તથા માતા
પ્રમુખનું તથા બીજાઓનું પણ યથાયોગ્ય તેણે સાચવ્યું. ૨૨૮

બાદ પિતાના હુકમ પ્રમાણે તે હાથીપર બેઠો. તેમજ બુદ્ધિલ મંત્રિના
કુમારે પણ પોતાના માથાપ વગેરે સર્વે જનનું યથોચિત સંભાળ્યું. ૨૨૯

શ્રીમકુમારે હર્ષિત થઈ તેને પોતાની પાછળ બેસાડ્યો. બાદ પિતા
સાથે શ્રીમકુમાર ધવલ ઘરમાં પહોંચ્યો. ૨૩૦

• મુક્તોત્તરં ચ રાજા, મીમસ્યા પ્રચ્છ ચરિત મતિરુચિરં,
જં જહ વિત્તં તં તદ્, સાહદ્ સર્વ્વંપિ મંતિસુઓ. ૨૩૧

અત્રાંતરે ચ કથિતં, હરિવાહન નરપતેઃ કૃતાંજલિભિઃ,
ઉજ્જાણ પાલણ્હિં, અરવિંદ મુણિંદ આમમણં. ૨૩૨

અથ સપરિકરો રાજા, તત્ર યયૌ પ્રમુદિતો ગુરુ બ્રત્વા,
નિસિયદ્ ડચિયઠાણે, તો ધમ્મં પરિકહદ્ સૂરી. ૨૩૩

મો મળ્યા એષ મદ્ઃ, શ્મશાન તુલ્યઃ સદાપ્ય શુચિરૂપઃ,
વિલસિર મોહપિસાઓ, પરિભમિર કસાય મિદ્ધહ્લો. ૨૩૪

દુર્જય વિભવ પિપાસા, પરિસર્પત્સતત શાકિની સંઘઃ,
અદ્ ડગ્ગરાગ પાવગ, હજ્જં તપમ્ભૂય જળદેહો. ૨૩૫

દુર્દ્દર માર વિકાર, જ્વાલામાલા કરાલ દિક્ચક્રઃ,
પદ્ સમય પસપ્પિરગુરુ, પમોસધૂમેણ દુપ્પિચ્છો. ૨૩૬

જમ્યા બાદ રાજાએ મંત્રિકુમારને લીમતું સઘણું ચરિત્ર પૂછ્યું, ત્યારે
જે જેમ બન્યું હતું તે તેમ તેણે કહી સંભળાવ્યું. ૨૩૧

એવામાં હરિવાહન રાજાને ઉદ્યાનપાળકોએ આવી હાથ જોડી કહ્યું
કે અરવિંદ સુનીશ્વર પધાર્યા છે. ૨૩૨

ત્યારે પરિવાર સહિત રાજા ત્યાં આવી હર્ષથી શુરૂને નમીને ઉચિ-
તસ્થાને બેઠો ત્યારે આચાર્ય ધર્મ કહેવા લાગ્યા:-૨૩૩

હે ભગ્યો, આ સંસાર મચ્છાણુ માફક હમેશાં અશુચિમય છે, તેમાં
મોહરૂપી વિશાચ વિલાસ કરે છે અને કષાયરૂપ ગુણોનાં ટોળાં ભમે છે. ૨૩૪

તેમાં દુર્જય ધનતૃષ્ણરૂપ શાકિની હમેશાં ફરે છે, અને અતિ આ-
કરા રાગરૂપ અગ્નિમાં ઘણા જણનાં શરીરો બળે છે. ૨૩૫

દુર્દ્દર કામવિકારની જ્વાળાઓથી તે ચારે બાજુથી ભયંકર લાગે છે,
અને પ્રતિ સમયે ફેલાતા ભારે પ્રદેવરૂપ ધૂમથી તેમાં અંધારું છવાયેલ છે. ૨૩૬

મિથ્યાત્વ મુજગસંસ્થિતિ, રશુભાધ્ય વસાય મીષણ કરંકઃ,

નિદિય વહુનેહ ચંભો, મમંત મુમહંત મૂયગણો. ૨૩૭

સર્વત્ર લોક કલહ, સ્ફુટ દુચ્ચૈઃ સ્થાલિકા સમૂહ ધ,

મુવ્વંત વિવિહ ઉવ્વેય, જણગ કારુન્ન રુક્ષસરો. ૨૩૮

સ્થાન સ્થાન નિવેશિત, ધનસંચય મશ્નકૂટ સંઘનઃ,

કિષ્કાઈ અશુદ્ધલેસા, મુદ્ધગિદ્ધિ સિયાલિ વિકરાલો. ૨૩૯

અતિ દુસ્સહ ત્રિવિધાવ, નિપતદ્દહુ શકુનિકાનિકરરોદ્રઃ,

નિરુકર ગરંત દુઝ્જળ, રિઠો અન્નાણ માયંગો. ૨૪૦

વિપય વિપવંકમગ્નઃ, પ્રાણિવણ સ્તદ્ ભવશ્મશાને ત્ર,

પડિયાણં જીવાણં, કત્તો મુમિણેવિ અત્થિ મુહં. ૨૪૧

વળી એમાં મિથ્યાવશ્ય સર્પ રહે છે, તથા અશુભ અધ્યવસાયરૂપ લયંકર કરંક (ધોર ખોદિઉં) વસે છે, તેમજ સ્નેહરૂપ સ્તંભ લઇને એમાં થણા ભૂતો ફરતા રહે છે. ૨૩૭

વળી એમાં ન્યાં બુઓ ત્યાં કલહ કંકાસરૂપ થાણિઓનો ખડખડાટ થાય છે, અને અનેક બાતના ઉદ્દેગજનક કરૂણ ફેદનના સ્વર સંભળાય છે. ૨૩૮

તથા ઠેકાણે ઠેકાણે હુપાવેલા ધનના ભંડારરૂપ ભસ્મના ઢગલા રહેલા છે, અને કૃષ્ણાદિક અશુભ લેશ્યાવાળી સુખગૃહ્ધિરૂપ શિયાલણીથી એ વિકરાળ લાગે છે. ૨૩૯

અતિ દુઃસહ અનેક આપદાઓરૂપ શમડીઓથી એ બીહામણો છે, વળી એમાં કપટી દુર્બનરૂપ અરિષ્ટ (અશુભ સૂચક ચિન્હ) રહેલાં છે, તથા અજ્ઞાનરૂપ માતંગ (ચંડાળ) એમાં રહે છે. ૨૪૦

માટે આ સંસારરૂપ મશાણમાં પ્રાણિઓ વિષયરૂપ વિવિધ કીચડમાં ખૂચી બસ છે, તેમને સ્વપ્નમાં પણ સુખ ક્યાંથી હોય? ૨૪૧

૧ ૨ ૩ ૪
યદિતુ મુચરિત્ર સુતપો, જ્ઞાન મુદર્શન મહામટાં શ્વતુરઃ,
ઉત્તર સાહગ રુચેણ, ઠાવિડં ચડદિતિં કમસો. ૨૪૨

શૃત્વા મુસાધુમુદ્રાં, જિનશાસન મેઢલે સમુપવિશ્ય,
દાડ પયત્તેણ દદં, દુભેય સિલ્લા સિદ્ધાવંધં. ૨૪૩

મોહ પિશાચ પ્રમૃતી, નપાસ્ય સવા નખીષ્ટ વિગ્રકૃતઃ,
અવશુદ્ધિય માણસેદિં, નિરુદ્ધ ઇંદિય પયારેદિં. ૨૪૪

અવ્યગ્રં પ્રત્યગ્રેઃ, સામાચારી ત્રિ ચિત્ર કુસુમભરૈઃ,
સિદ્ધંતમંતજાવો, કીરદ્ વિહિળા રહેવ તઓ. ૨૪૫

મન ર્હિતા ન્યમુમતાં, સંપદ્યંતે સમસ્ત સૌરુયાનિ,
પગરિ સપત્તે ય જવે, સા લબ્ધિ નિવ્યુરિ પરમા. ૨૪૬

ઈતિ હરિવાહન નૃપતિ, ભીંચાર્યપુતં વિરુદ્ધય ગુરુવચનં,
ભીસણ સંસાર મુદ્ધાણ, વાસઓ મુવહુ વીંહંતો. ૨૪૭

બાકી બે જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર અને તપશ્ચ સાર સુમટોને ચાર દિ-
શામાં ઉત્તરસાધકરૂપે સ્થાપી મુસાધુની મુદ્રા ધરી જિન શાસનરૂપ મંડળમાં
બેસી હિન્મત રાખી બે પ્રકારની શિક્ષારૂપ શિખાખંધ દઈ મોહપિશાચ વ-
ગેરે ઇષ્ટમાં વિગ્રહારીઓને દૂર કરી શાંત મન રાખી ઇદ્રિયોનો પ્રચાર રોકી,
૨૪૨-૨૪૩-૨૪૪

એકાગ્રતાથી સામાચારીરૂપ નવા તરેહવાર પુખ્તોથી સિદ્ધાંતરૂપ મં-
ત્રનો બપ વિધિપૂર્વક કરવામાં આવે તો સઘળા મનઈચ્છિત સુખ પ્રાપ્ત થાય
છે, અને તેનો જીરુસો વધતાં વધતાં પરમ નિર્વૃત્તિ (મુક્તિ) મળે છે. ૨૪૫-૨૪૬

આ રીતના ભાવાર્થ બરેલા ગુરુવચન સાંભળીને હરિવાહન રાજા ભ-
યંકર સંસારરૂપ મશાલમાં વસતાં બીહવા લાગ્યો. ૨૪૭

સામ્રાજ્યં भीमसुते, विन्यस्या नेकलोक संयुक्तः
 भव पेयवणुल्लंघण, पवणं दिक्खं पवज्जेइ. २४८
 एकादशांगधारी, सुचिरं परिपात्रिता मलचरित्रः,
 सो रायरिसी पत्तो, तिहुयण सिहरठियं ठाणं. २४९
 भीमनरेंद्रोपि चिरं कुर्वन् जिनशःसनोन्नवीः शतशः,
 परहिय करणिकरइ, नीईइं पसाहए रज्जं. २५०
 अन्येषु भवकारा, गारा दुद्विग्न मानसः पुत्रं,
 रज्जे ठवित्तु मिण्हिय, दिक्खं भीमो गओ मुक्खं. २५१

इति हि भीम कुमार सुवृत्तकं,
 ममसि कृत्य चमत्कृति कारकं,
 परहितार्थं कृतः कृतिनो मुदा,
 भवत भावित जैन यताः सदा. २५२

(इति भीमकुमार कथा समाप्ता)

(छः)

તેથી તે ભીમકુમારને રાજ્ય સોંપી અનેક લોક સાથે સંસારરૂપ મ-
 સાણને ઉલ્લંઘવા સમર્થ દીક્ષાને લેતો હયો. ૨૪૮

તે અગીઆર અંગ શીળી ચિરંકાળ નિર્મળ ચારિત્ર પાળી તે રાજ્ય
 સિદ્ધિપદ પામ્યો. ૨૪૯

ભીમ રાજા પણ ચિરંકાળ સૂઝી સેંકડો રીતે જિન શાસનની ઉન્નતિ
 કરતો થકો પરહિત કરવામાં તત્પર રહી નીતિથી રાજ્ય પાળતા લાગ્યો. ૨૫૦

તે આખરે સંસારરૂપ કેદખાનાથી ઉદ્વિગ્ન થઈ પુત્રને રાજ્યપર સ્થા-
 પી દીક્ષા લઈ મુક્તિ પામ્યો. ૨૫૧

આ રીતે ભીમકુમારનું ચમત્કારી વૃત્તાંત સાંભળી હે પંડિતો, તમે
 હૃદયથી પરહિતાર્થ કરતા થકા હમેશાં જૈન મતથી ભાવિત રહો. ૨૫૨

(આ રીતે ભીમ કુમારની કથા પૂર્ણ થઈ છે.)

એકવિંશતિતમ ગુણ.

ઉક્તઃ પરહિતાર્થકારી તિ વિંશતિતમો ગુણઃ, સાંપ્રત એક-
વિંશતિતમો લબ્ધલક્ષ્ય ગુણઃ ફલતો મિધીયતે.

પરહિતાર્થકારી નામે વીશમે ગુણ કહ્યો, હવે એકવીશમે
લબ્ધલક્ષ્ય ગુણ કળથી વર્ણવીએ છીએ.

(મૂઠ ગાથા.)

લક્ષ્ણેઽ લદ્ધ લક્ષ્ણો-
સુદેણ સયલંપિ ધમ્મકરણિજ્જં,
દક્ષ્ણો સુસાસણિજ્જો-
તુરિયં ચ સુસિલિસઓ હોઁ. ૨૮

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

લબ્ધલક્ષ્ય પુરૂષ સુખે કરીને સવળું ધર્મ કર્તવ્ય બાણી શકે
છે. તે કહ્યો હોવાથી જલદી કેળવાય છે. ૨૮

(ટીકા.)

લક્ષયતિ જાનાતિ-મતનુજ્ઞાના વરણત્વા લલ્લ્ય મિવ લબ્ધં લક્ષ્યં શિ-
ક્ષણીયાનુષ્ઠાનં યેન સ લબ્ધલક્ષ્યઃ-સુદેના કલેશોના-ત્મનઃ શિક્ષયિતુ ચ
નિર્વેદ મનુત્પાદય ત્રિત્યર્થઃ-સકલં સમસ્તમપિ ધર્મ કરણીયં ચૈત્યવંદન વં-
દનાદિકં-અય મમિપ્રાયઃ-પૂર્વ ભવાભ્યસ્ત મિત્ર સકલં જ્ઞાતિયે વા ધિગચ્છતિ.

લખે એટલે બાણે-હલકું જ્ઞાનાવરણી કર્મ હોવાથી પ્રાપ્ત થયાની મા-
ફક પ્રાપ્ત થયું છે લક્ષ્ય એટલે શીખવા લાયક અનુષ્ઠાન જેને તે લબ્ધ લ-
ક્ષ્ય પુરૂષ સુખે એટલે વગર કલેશે અર્થાત્ કંટાળો આપ્યા વગર-સકળ એટલે
સમસ્ત ધર્મકૃત્ય ચૈત્યવંદન પુરૂષવંદન વગરે-પૂર્વભવે શીખેલું હોય તેમ બધું
જલદી બાણી શકે છે.

તથાચાહ.

મતિજન્મ યદ્ બ્યસ્તં, જીવૈઃ કર્મ શુભાશુભં,
તેનૈ વા બ્યાસયોગેન, તદેવા બ્યસ્યતે મુક્ત. (મિતિ)

જે માટે કહેલું છે કે,

દરેક જન્મમાં જીવેને જે કાંઈ શુભાશુભ કામનો અભ્યાસ કરેલ હોય છે, તે તેજ અભ્યાસના યોગે કરીને ઇંડાં સુખે શીળી શકાય છે.

अतएव दक्षः क्षिप्रकारी, सुशासनीय, स्त्वरितं स्तोककालेन, चकारस्यो परियोगात् सुशिक्षा पारगाभी च स्यात्. नार्गाजुनवत्.

એથીજ દક્ષ એટલે આલાક હોવાથી સુશાસનીય (સુખે કેળવાય એવો) હોવાથી ત્વરિત એટલે થોડા કાળે કરી સુશિક્ષાનો પારગામી પણ થાય છે. નાર્ગાજુન યોગી માફક.

तत्कथा चैवं.

‘पुर मस्थि पाटलिपुत्रं, गंधियहट्टं व सुराहि गंधदं,
तत्थ मुहंढो निवई, ईसरसय सहस नमियकमो. १

कयमयण दमो वहूसुद्ध, आगमो संगमु त्ति वरसूरी,
दूरी कय पावभरो, विहरंतो तत्थ संपत्तो. २

તે નાર્ગાજુનની કથા આ પ્રમાણે છે.

ગાંધીના હાટની માફક સુગંધિ (સુયશવાળા) જનોવાળું પાટલિપુત્ર નામે નગર હતું, ત્યાં મુરંડ નામે રાજા હતો, જેના ચરણ કમળમાં લાખો ઠાકોર નમતા હતા. ૧

ત્યાં કામને જીતનાર અને જાહુ આગમને શુદ્ધ રીતે લલેલા સંગમ નામે મહાન આચાર્ય પાપના સમૂહને દૂર કરતાથકા વિચરતાં વિચરતાં આવી પહોંચ્યા, ૨

ગુણ વૃદ્ધિ ભાવ કલિઓ, સકિરિયા લંકિઓ રૂડરસદો,
લકશ્વર્ગંથુ વ્વ સમત્થિ, તસ્સ ઇગો પવરસીસો. ૩
સો બાલોવિ અવાલ, પ્પહ્ ભાગુણ સ્વણ રોહણ સમ્માણો,
આણિય ચડત્થ રસિયં, કયાવિ ઇય કહ્હ ગુરુપુરઓ. ૪
અંવં તંવચ્છીણ, અપુષ્પિયં પુષ્પદંત પંતીણ,
નવસા લિકંજિયં નવ, વહ્હ કુડણ મે દિલ્લં. ૫
તો ગુરુણા સંહત્તો, વચ્છ પલિત્તો સિ પદાસિ જં ઇવં,
સો આહ મહ વિહિજ્જડ, આચારેણં પસાડ ત્તિ. ૬
તહ વિહિણ ગુરુણા તો, જણેણ પાલિત્તઓ ત્તિ સો વુત્તો,
વહ્હસિદ્ધિજુઓ વાઈ, ઠવિઓ મૂરીહિ નિયયપણ. ૭

તે આચાર્યને વ્યાકરણની* માફક ગુણવૃદ્ધિ લાવવાળો (વધતા ગુણ-વાળો), સત્ક્રિયાથી શોભિત, અને રચિત શબ્દવાળો એક શિષ્ય હતો. ૩

તે બાળક છતાં પણ મોટાને જાજતી બુદ્ધિશીલ ગુણરત્નનો શેઠિણા-ચળ સમાન હતો. તે એક વખતે એથા રસવાળી એટલે ખાટી રાખ આણીને ગુરૂ પાસે આ રીતે બોલ્યો. ૪

તાંણા જેવી લાલ આંખવાળી અને પુષ્પ જેવા દાંતવાળી નવ બુ-વાન વધૂએ કડચ્છીવડે આ અણકૂલેલું (તાબું) અને નવા એખાની કાંજીનું આમ્લ (ખાટિયું) મને આપ્યું છે. ૫

ત્યારે ગુરૂએ કહ્યું કે હે વત્સ, તું આમ બોલે છે તેથી લાગે છે કે તું પલિત્ત (પ્રલિપ્ત ફસી પડેલો) બન્યો છે. ત્યારે તે બોલ્યો કે મને આ-ચાર શીખવી મારાપર પ્રસાદ કરો. ૬

ગુરૂએ તેમ કયું-છતાં લોકોએ તેનું પાલિત્તક એવું નામ પાડી દી-ધું. તે બહુ સિદ્ધિવાળો અને વાદી થયો એટલે ગુરૂએ તેને પોતાના પદે સ્થાપ્યો. ૭

* વ્યાકરણમાં પણ ગુણ અને વૃદ્ધિ હોય છે. સારા ક્રિયાપદ હોય છે અને ર-ચિત શબ્દો પણ હોય છે.

કહ્યાવિ વસઠિવાહિં, વવિસ્વત્તો સો કહિંચિ કજ્જમિ,
જા ચિઠઈ તા તહિયં, સંપત્તા વાઈણો કેવિ. ૮

પુછંતિ સૂરિનિલયં, કહઈ ઇમો વંકદીહરપહેણ,
કાલ વિલંબકણ લહુ, વસહીઈ સયં પુણો પત્તો. ૯

દાઝ કવાઢે કવઢેણ, સુવઈ જા મુણિવરો તહિં તાવ,
પત્તા વાઈ પુચ્છંતિ, કત્થ પાલિત્તઓ સૂરી. ૧૦

અહ પમળંતિ વિણેયા, સુહંસુહેણં સુવંતિ કિર ગુરુણો,
ઉવહાસકણ વિહિઓ, કુવકુડસદ્દો તઓ તેહિં. ૧૧

ગુરુણાવિ વિરાલીણ, સદ્દો વિહિઓ કહંતિ તો ણે,
લીલાઈ તણ જિણિયા, અમ્હે સવ્વેવિ મુણિનાહ. ૧૨

દિજ્જઝઝ દંસણ મિળિંહ, તો લહુ ઉઠેઈ સો તયં લહુયં,
દહું તજ્જિણણત્થં, પવાઈણો ઇય પયંપંતિ. ૧૩

તે ક્યારેક કોઈ કામ સાડ વસતિની બાહર રોકાયો હતો તેવામાં
ત્યાં કોઈક વાદીઓ આવી પહોંચ્યા. ૮

તેઓ તેને આચાર્યનું સ્થાન પૂછવા લાગ્યા ત્યારે એણે તેમને વાંકો
અને લાંબો રસ્તો બતાવ્યો કે જેથી તે વિલાંબે પહોંચે-અને પોતે તેમની
અગાઉ વસતિમાં આવી પહોંચ્યો. ૯

તે વસતિમાં આવી કપટ કરી કમાડ બંધ કરીને સૂઈ રહ્યો, તેટલામાં
તે બાદીઓ આવી પૂછવા લાગ્યા કે પાલિત્તક સૂરિ કયાં છે? ૧૦

ત્યારે શિષ્યો બોલ્યા કે ગુરુ સુષે સૂતેલા છે. ત્યારે તેમણે ઉપહાસ
કરવા માટે કૂકડાનો શબ્દ કર્યો. ૧૧

ત્યારે ગુરુએ બિલાડીનો શબ્દ કર્યો ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે હે મુની-
શ્વર, તમે અમો બધાને લીલા બતાવીનેજ છુટી લીધા છે. ૧૨

માટે હવે દર્શન આપો, ત્યારે તે જલદી બેઠ્યો. ત્યારે તેને બહુ
નાનો બેઠને તેને છતવા માટે તે વાદીઓ આ રીતે કહેવા લાગ્યા. ૧૩

પાલિત્તય કહસુ ફુદં, સયલં મહિમંડલં મયંતેણ,
 દિઠો કહવિ સુઓ વા, ચંદણ રસસીયલો અગ્ગી. ૧૪
 શ્રીકાલઃ સૂરિરાજો નમિ વિ નમિ કુલોત્તંસરત્નાયમાન-
 સ્તચ્છિઘ્યો વૃદ્ધવાદી દ્વિજકુલતિલકઃ સિદ્ધસેનો વભૂવ;
 વિભ્રાણઃ કૂટનિદ્રાં કપટ ઇતિ જને વિશ્રુતો વિશ્વરૂપઃ-
 સંજાતઃ સંગમો યં તદનુચ ગણભૂત પાદલિપ્ત સ્તતો હં. ૧૫
 ઇય જિણપવયણ નહયલ, સસિણો વરવાઈણો મહાકવિણો,
 કહિય નિયપુવ્વ પુરિસે, મણિયં પાલિત્તણે યં. ૧૬
 અયસામિવાય અભિદુંમિયસ્સ પુરિસસ્સ સુદ્ધહિયયસ્સ,
 હોઈ વહંતસ્સ પુણો, ચંદણરસ સીયલો અગ્ગી. ૧૭
 ઇય નિજ્જિણિયા વાણ, અપ્પચ્ચવાણિ વાઈણો ગુરુણા,
 નવ રસતરંગ લોલા, તરંગલોલા કહા ય કયા. ૧૮

હે પાલિત્તક બોલ, આખી પૃથ્વી ફરતાં તેં અગ્નિને અંદનના રસ
 જેવી. શીતળ કયાં પણ દીઠી કે સાંભળી છે? ૧૪

શ્રી કાલિક નામે સૂરિ કે જે નમિ વિનમિના વંશમાં રત્ન સમાન
 થયા. ત્યાર પછી તેના શિષ્ય વૃદ્ધવાદી થયા ત્યાર કેડે તેના શિષ્ય સિદ્ધસેન
 થયા કે જે બ્રાહ્મણ કુળમાં તિલક તુલ્ય હતા અને હમણા કપટનિદ્રાને ધા-
 રણ કરવાથી ખરેખરા કપટરૂપે જગતમાં પાધરા થએલ આ સંગમસૂરિ થયા
 અને તેમનો શિષ્ય હું પાદલિપ્ત નામે થયો છું. ૧૫

આ રીતે જિન પ્રવચનરૂપ નલસ્તલમાં અંદ્ર સમાન ઉત્તમ વાદિ
 અને કવિ એવા પોતાના પૂર્વ પુરૂષો વર્ણવીને તે પાદલિપ્ત બોલ્યા કે. ૧૬

અધ્યયશત્રુ આળ ચડવાથી દુણાયલા શુદ્ધ મનવાળા પુરૂષને અગ્નિ
 જીપાડતાં અંદનના રસ જેવી શીતળ લાગે છે. ૧૭

આ રીતે વગર હરકતે વાદમાં વાદીઓને શુરૂએ જીત્યા પછી તેમના
 આગળ નવ રસથી ભરપૂર અને તરંગ માફક આગળ વધતી કથા કહી સં-
 ભળાવી. ૧૮

સમિયા ય સિરોવિયણા, અટ્ટસ્સ મુરંડરાઇણો તહય,
વિહિયં તં પહુસં જં, અજ્જવિ કહ્ણો ન પાવંતિ. ૧૯

તથાહિ

દીહર ફાણિદ નાલે, મહિહર કેસર દિસામુહ દલિલ્લે,
ઉઅ પિયઇ કાલમમરો, જળમયરંદં પુહઇ પડમે. ૨૦

જે લદ્દ લક્ ભાવેણ, સૂરિણા ગૂઢ સુત્તમાઈયા,
નાયા બહુયામાવા, વિત્થરગંથાઉ તે નેયા. ૨૧

અઠમિમાઈપવ્વ, પાલિત્તો લેવિઝ્ઞ નિયચ્ચલણે,
રેવય વિમલ મિરીસુ, વંદઇ દેવે નહવહેણં. ૨૨

ઇત્તો સુરઠવિસણ, અજ્જુણ રસસિદ્ધિ લદ્દમાહણ્ણો,
સવ્વત્થ લદ્દલક્ખો, જોગી નાગજ્જુણો અત્થિ. ૨૩

વળી સુરૂંડ રાજા માંદો પડતાં તેની મસ્તકની વેદના તે આચાર્યે
શમાવી લીધી અને એવી કવિતા કરી છે કે જે આજ સૂઝી પણ ખીજા ક-
વિઓ કરી શક્યા નથી. ૧૯

તે કવિતા આ રીતે છે.

લાંબા સર્પરૂપ નાળવાળા, પર્વતરૂપી કેશરાવાળા, અને દિશાના સુખ-
રૂપ દળવાળા પૃથ્વીરૂપ પદ્મમાં ડાળરૂપી ભમરો જીવે, જનરૂપ મકરંદ પીયે
છે. ૨૦

વળી તે આચાર્યે લખ્યલક્ષપણાથી જે ગૂઢ સૂત્ર વગેરે અનેક ભાવ
જાણી લીધા છે તે મોટા ગ્રંથથી જાણી લેવા. ૨૧

તે પાદલિપ્ત સૂરિ આઠમ વગેરે પર્વોમાં પોતાના ચરણે લેપ કરી
ગિરનાર અને શેત્રુંજીપર આકાશ માર્ગે દેવ વાંદવા જતા. ૨૨

આણીમેર સોરઠ દેશમાં સોનાસિદ્ધિથી પ્રખ્યાતિ પામેલો અને સર્વ
જાળતોમાં ધ્યાન દેનાર નાગાર્જુન નામે યોગી હતો. ૨૩

સો દદુ મળઈ સૂરિ, વિયરસુ નિયપાય લેવસિદ્ધિ મે,
ગિળ્હેસુ મઝ્ઝ કંચણ, સિદ્ધિ તો મળઈ મુણિપવરો. ૨૪

મો કંચણ સિદ્ધ અકિંચણસ્ત મહ કંચણસ્ત સિદ્ધોઈ,
કિં કઝ્ઝ મવજ્જાણ, કંચણ સિદ્ધાવિ કિંવ ત્થિ. ૨૫

તુહ પાયલેવ સિદ્ધિ, સાવજ્ઞં તેણ નહુ પયચ્છેમિ,
જં સાવજ્ઞુવણ્ણો, મુળીણ નો કપ્પણ મદ. ૨૬

તત્તો ઇમો વિલક્ખો, મુલદ્ધલક્ખો લહંપિ મિક્ખેઈ,
સમણો વાસગ કિરિયં, ચિદ્ધંદણ વંદણાઈયં. ૨૭

તિત્થાગયાણ સૂરીણ, વંદણં દેઈ ચરણ કમલેસુ,
કુસલત્તણેણ પુરઓ ઠાઠં સવ્વેસિ સદાણં. ૨૮

તે પાદલિખ્ત સૂરિને જોઈ જોદ્યો કે તમે અને તમારી પાદલેખની સિદ્ધિ ખતાવો અને આ મારી સોનાસિદ્ધિ હું તમને આપું, ત્યારે સૂરિએ નીચે મુજબ તેને જવાબ વાળ્યો. ૨૪

હે કંચનસિદ્ધ યોગી, હું અકિંચન છું તો પછી આ પાપ ભરેલી સોનાસિદ્ધ સાથે મારે શું કરવાતું છે, અગર એનાથી શો ફાયદો છે. ૨૫

વળી તને પાદલેખની સિદ્ધિ આપવી એ સાવધ કામ છે તેથી તે પણ હું આપી શકતો નથી. કેમકે હે ભદ્ર! મુનિઓને સાવધનો ઉપદેશ પણ કદપે નહિ. ૨૬

ત્યારે તે યોગી દિલગીર થયો થકો પણ ખરોખર લક્ષ્ય રાખીને શ્રાવકની ચૈત્યવંદન શુદ્ધવંદન વગેરે ઘણી ક્રિયા શીખવા લાગ્યો. ૨૭

પછી તીર્થ વાંદવા આવેલા સૂરિના ચરણકમળમાં તે ચતુરાઈ વાપરી બધા શ્રાવકોના મોખરે રહીને વંદન કરવા લાગ્યો. ૨૮

ગુરુચરણં તો કાઝં, નિયમઝલિં નમઈ તયણુ મંધેણ,
લક્ષ્મી સ લલ્લલક્ષ્મી, સત્તુત્તર મોસહીણ સયં. ૨૯

તેણં ઓસહિનિયરેણ, પાયલેવ સયં કુણઈ एसो,
તલ્લસઓ ગયણે કુલ્લકુહુ વ્વ ડપ્પહઈ પહઈ પુણો. ૩૦

પુણ રામણ ગુરુણા દિઠો પુઠોય કહઈ સો એવં,
પહુ તુહ પાય પસાયં, મંધેણ મણ્ણ મ નાયં. ૩૧

પહુ પસિય કહસુ સમ્મં, જોણં જેણં હવેમિ સુકયથો,
ગુરુડવણ્ણેણ વિણા, જમ્મહા ન હવંતિ સિદ્ધીઓ. ૩૨

તો ચિંતઈ મુણિનાહો, સુલલ્લ લલ્લસત્તણં ઇમસ અહો,
જં હેલાણ નાઓ. થમ્મો તહ ઓસહિગણો ય. ૩૩

ત્યાં ગુરુના ચરણમાં પોતાનું માથું ધરી તેમને નમવા લાગ્યો, એ-
ટલે તેણે લક્ષ્મી રાખી ગંધવડે એકસો સાત ઐષધિ ઓળખી લીધી. ૨૯

પછી તે ઐષધિઓવડે તેણે પોતાના પગે લેપ કર્યો, તેના યોગે તે
આકાશમાં ફૂકડાની માફક ઊડતો અને પડતો થવા લાગ્યો. ૩૦

એટલામાં ગુરુ ત્યાં ફરી આવ્યાં તેમણે તેને તેમ થતો જોઈ પૂછ્યું
ત્યારે તેણે એવું કહ્યું કે હે પ્રભુ! આ તમારા ચરણનો પસાય છે, મેં તેની
ગંધ લઈ આટલું જાણ્યું છે. ૩૧

પછી તે જોઈએ કે હે પ્રભુ! પ્રસાદ કરી મને સમ્યક્ યોગ બતાવો
કે જોથી કૃતાર્થ થાઉં, કેમકે ગુરુના ઉપદેશ વિના સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થતી
નથી. ૩૨

ત્યારે આચાર્ય વિચારવા લાગ્યા કે અહો આનું લખ્ખલક્ષ્યપણું કેવું
સરસ છે કે એણે ધર્મ તથા ઐષધિઓ! સહજ સહજ જાણી લીધી. ૩૩

અન્નંપિ ઇમો નાહી, સુદેણ ઇય વિતિત્તં મળઈ સૂરી,
જઈ હોસિ મજ્ઞ સીક્ષો, કહેમિ તો તુહ અહં જોગં. ૩૪

સો આહ નાહ નાહં, સત્તો જઈધમ્મ ભાર મુઘ્વહિત્તં,
કિંતુ પહુ તવસમીવે, ગિહિત્થધમ્મં પવજ્જિસ્સં. ૩૫

એવં કરેસુ ઇય મળિય, સૂરિણા ગાહિઓ ઇમો સમ્મં,
સમત્તમૂલ મમલં, ગિહિધમ્મં પમળિઓ ય ઇમં. ૩૬

સઠિય તંદલં સલિલેણ, કુળસુ તં પાયલેવ મેયં તિ,
કુળઈ તદ્વચ્ચિયં ઇસો, જાયા નહમળલદ્ધી સે. ૩૭

તોઈ પમાવઓ સો, વંદઈ ઉજ્જિતમાઈસુ જિણિદે,
પાલિત્તાણં ચ પુરં, સંઠાવઈ સૂરિનામેણ. ૩૮

ગિરિનાર ગિરિસમીવે, તુરગસુરંગા દસારમંડવઓ,
ચેઈ પમુહં વિહિયં, તેણં નેમિસ્સ મત્તોઈ. ૩૯

માટે એ બીજું પણ સુખે બાણી શકશે એમ વિચારી સૂરિ બોલ્યા
કે બે તું મારે શિષ્ય થાય તો હું તને યોગ બતાવું. ૩૪

ત્યારે તે બોલ્યો કે હે નાથ, હું ચતિધર્મના ભારને ઊપાડવા સમર્થ
નથી, બાકી હે પ્રભુ તમારા પાસેથી ગૃહસ્થ ધર્મ અંગીકાર કરીશ. ૩૫

ઠીક તો એમ કર. એમ કહીને આચાર્યે તેને ફરી રીતે સમ્યક્ત્વપૂ-
ર્વક નિર્મળ ગૃહસ્થ ધર્મ કબૂલાવ્યો અને પછી કહ્યું કે. ૩૬

સાઠી ચોખાના પાણીથી તું તારા પગે લેપ કર, તે સાંભળી તેણે
તેમ કરતાં તેને આકાશમાં ગમન કરવાની લાખિ પ્રાપ્ત થઈ. ૩૭

તે લાખિના પ્રભાવે તે ગિરનાર વગેરે સ્થળે જઈ જિનેન્દ્રના ખિંબ
વાંદતો તથા તેણે પાલિત્ત સૂરિના નામે પાલીતાણું નામે નગર વસાવ્યું. ૩૮

વળી ગિરનારની પાસે થોડો જઈ શકે એવી સુરંગ કરાવી તથા દ-
શાર મંડપ નામે ઐત્ય વગેરે નેમીશ્વર ભગવાનની ભક્તિથી તેણે કરાવ્યાં. ૩૯

એવં મિહત્થધમ્મં, જિજ્ઞાસણ ઉન્નદં ચ કાવણં,
 રૂપરલોપ કલ્લાણ, ભાવણં એસ સંજાઓ. ૪૦
 નાગાર્જુનસ્ય તિ ફલં વિશિષ્ટં, સલબ્ધલક્ષસ્ય નિશમ્ય સમ્બક્,
 ગુણે ત્ર નિઃશેષગુણપ્રધાને, કૃતપ્રયત્ના ભવિકા ભવંતુ. ૪૧

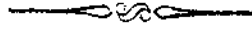
(ઈતિ નાગાર્જુન કથા સમાપ્તા.)

(છ)

એ રીતે ગૃહસ્થ ધર્મ પાળી અને જિનશાસનની ઉન્નતિ કરીને તે
 આ લોક અને પરલોકના કલ્યાણનું પાત્ર થયો. ૪૦

આ રીતે લબ્ધલક્ષ ગુણવાળા નાગાર્જુન યોગિને પ્રાપ્ત થયેલું રૂપ
 રૂડી રીતે સાંભળીને બધા ગુણોમાં પ્રધાનભૂત રહેલા આ ગુણમાં લબ્ધિને
 પ્રયત્ન કરતા થાઓ. ૪૧

(એમ નાગાર્જુનની કથા પૂરી થઈ છે.)

[નિગમનં.]

ઉક્તો લબ્ધલક્ષ્ય इत्येकविंशो गुणः, સામ્પ્રતં નિગમયન્નાહ.
 લબ્ધલક્ષ્યપણુરૂપ એકવીશમો ગુણ કહ્યો, હવે નિગમન
 કરે છે.

(મૂઠ ગાથા.)

एए इगवीस गुणा—
 सुयाणुसारेण किंचि वक्खाया,
 अरिहंति धम्म रयणं—
 धितुं एएहि संपन्ना. ૨૧

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

એ એકવીશ ગુણો શાસ્ત્રના અનુસારે જરા વર્ણવ્યા (કેમકે)
એ ગુણોએ કરી જે સહિત હોય તે ધર્મરત્ન ગ્રહણ કરવાને યોગ્ય
થાય છે. ૨૯

(ટીકા.)

एते पूर्वोक्तस्वरूपा एकविंशतिसंख्या गुणाः—श्रुतानुसारेण शास्त्रांत-
रोपलंभद्वारेण—किंचि न्न सामस्येन—व्याख्याताः स्वरूपतः फलतश्च प्र-
पिताः, किमर्थ मित्याह, यतोऽर्हति योग्यतासारं धर्मरत्नं गृहीतुं, न पुन
र्वसंतनृपव द्राजलीला मिति भावः—के इत्याह—एभिरमंतरोक्तै गुणैः संपन्नाः
संगताः संपूर्णा वे ति. (छ)

એ પૂર્વે કહેલ સ્વરૂપવાળા એકવીશ ગુણો શ્રુતાનુસારે એટલે શાસ્ત્રમાં
જે રીતે મળી આવ્યા તે રીતે (સંપૂર્ણપણે તો નહિ પણ) કાંઈક સ્વરૂપે તથા
ફળ બતાવીને પ્રજ્ઞા. શા માટે તે કહે છે. જે માટે એ હુમણાજ કહેલા
ગુણોથી જે સંપન્ન એટલે સહિત અથવા સંપૂર્ણ હોય તે યોગ્યતાપૂર્વક ધ-
ર્મરત્નને (પામવા) લાયક થાય છે. નહિ કે વસંત રાત્રની માફક રાજલીલા-
નેજ પામે છે, એ ભાવ છે.

आह—कि मेकांतनै तावद्गुणसंपन्ना धर्माधिकारिण उता पवादो
प्य स्ती ति मन्ने सत्या ह. (छ)

શું એકાંતે એટલા ગુણો કરી સંપન્ન હોય તેઓજ ધર્મના અધિકારી
છે કે કંઈ અપવાદ પણ છે? એ પ્રશ્નનું ઉત્તર કહે છે.

पायद्ध गुण विहीणा—

एएसिं मज्झिमा वरा नेया,

इत्तो परेण हीणा—

दरिद्रपाया मुणेयव्वा, ૩૦

એ ગુણોના ચોથા ભાગે હીન તે મધ્યમ જાણવા અને અર્ધા ભાગે હીન હોય તે જઘન્યપાત્ર જાણના, પણ તેથી વધુ હીન હોય તે દરિદ્રપ્રાય અર્થાત્ અયોગ્ય સમજવા.

ટીકા.

इहा धिकारिण स्त्रेधा चित्या—उत्तमा, मध्यमा, जघन्याश्च तत्रोत्तमाः संपूर्णगुणा एव. पादश्चतुर्थांशोऽर्द्धं दलं—गुणशब्दस्य प्रत्येकमभि संबंधात् पादप्रमाणै रर्द्धप्रमाणैश्च गुणै र्ये विहीना विकला एतेषा मुक्तगुणानां मध्यात् ते यथाक्रमं मध्यमावरा ज्ञेया—श्चतुर्थांशविहीना मध्यमा, अर्द्धविहीना जघन्या इति भावः

ઈહાં અધિકારી ત્રણ પ્રકારના છે:—ઉત્તમ, મધ્યમ, અને જઘન્ય. ત્યાં પૂરા ગુણવાળા હોય તે ઉત્તમ જાણવા. પાદ એટલે ચોથો ભાગ અને અર્ધ એટલે અર્ધો ભાગ. ગુણ શબ્દ દરેકમાં લગાડવો. તેથી એ અર્થ છે કે ચોથા ભાગ જેટલા તથા અર્ધ જેટલા ગુણોએ કરી જે હીન એટલે વિકળ એ કહેલા ગુણોમાંથી હોય તે અનુક્રમે મધ્યમ અને અવર જાણવા. અર્થાત્ ચોથા ભાગે હીન તે મધ્યમ અને અર્ધ હીન તે જઘન્ય જાણવા.

तेभ्योपि हीनतरेषु का वार्त्ते त्याह. इत्तो परेणं त्ति—एभ्यो परेणा र्द्धा दप्य धिकै हीना रहिता दरिद्रप्राया अकिंचनजनकल्पा मुणितव्या वेदितव्या—यथाहि दरिद्रा उदरकंदाभरण चित्ता व्याकुलतया न रत्नक्रय मनोरथ मपि कुर्वति, तथै तेपि न धर्माभिलाष मपि विदधती ति. (छ)

તેથી પણ જે વધુ હીન હોય તે કેવા જાણવા તે કહે છે. એથી વધારે એટલે અર્ધા ભાગથી પણ અધિક ગુણ કરીને જે હીન એટલે રહિત હોય તે દરિદ્રપ્રાય એટલે લિખારી જન જેવા જાણવા. જેમ દરિદ્રીઓ પેટ ભરવાની ચિંતામાંજ વ્યાકુળ હોવાથી રત્ન ખરીદવાનો મનોરથ માત્ર પણ કરી શકતા નથી, તેમ એઓ પણ ધર્મની અભિલાષા પણ કરી શકતા નથી.

एवंच स्थिते य द्विधेयं तदाह.

धम्मरयणत्थिणा तो—

પદમં એયજ્જર્ણામિ જડયવ્વં,

જં સુદ્ધ ભૂમિગાણ—

રેહઠ્ઠ ચિત્તં પવિત્તં પિ. ૩૧

એમ છે ત્યારે શું કરવું તે કહે છે.

તે માટે ધર્મ રત્નના અર્થિએ પહેલાં એ ગુણો ઉપાર્જન કરવા યત્ન કરવો જોઈએ, જે માટે પવિત્ર ચિત્ર પણ શુદ્ધ ભૂમિકામાં જ શોભે છે. ૩૧

ધર્મરત્ન મુક્તસ્વરૂપં તદર્થિના તલિલપ્પુના તત સ્તસ્માત્ કારણાત્ મયમ માદા વેષાં ગુણાના મર્જને વિદપને યતિતવ્યં—તદુપાર્જનં પ્રતિ યત્નો વિધેય—સ્તદ્વિનાભાવિત્વા દ્વર્મપ્રાપ્તે—સ્તૈવ હેતુ માહ. યસ્માત્ કારણા ચ્ચુદ્ધભૂમિકાયાં પ્રભાસ ચિત્રકરપરિકર્મિતભૂમા વિવા કલંકાધારે રેહઠ્ઠિ રાજતે ચિત્રં ચિત્રકર્મ પવિત્રમપિ પ્રશસ્ત મપ્યા લિખિતં સદિતિ. (છ)

પૂર્વે કહેલ સ્વરૂપવાળું ધર્મરત્ન તેના અર્થિએ એટલે તેને મેળવવા ઇચ્છા રાખનારે તે કારણે પ્રથમ એટલે શરૂઆતમાં એ ગુણોના અર્જનમાં એટલે વધારવામાં યત્ન કરવો. કેમકે તેમ કર્યા વિના ધર્મપ્રાપ્તિ થતી નથી. ઇહાંજ હેતુ કહે છે. જે માટે શુદ્ધ ભૂમિકામાં એટલે કે પ્રભાસ નામના ચિતારાએ સુધારેલી ભૂમિના માફક નિર્મેળ આધારમાંજ ચિત્ર એટલે ચીતરામણ સાડું ચિતરેલું હોય તે પણ શોભી નીકળે છે.

पूर्व सूचित प्रभास चित्रकृत्कथा चैवं

विलसंत नागपुं नाग, संगयं पुर मिह स्थि साणयं,

कइ लाससिहर सिहरंव, किंतु बहु रुइरधवलहरं. १

ઈહાં જેમ નાગ અને પુનાગ નામના વૃક્ષોથી ડેલાસ પર્વતના શિખર શોભે છે, તેમ નાગ (હાથી) અને પુનાગ (મોટા માણસો) થી શોભતું અને ઘણા મનોહર ધવલગૃહવાળું સાકેત નામે નગર હતું. ૧

રાયા મહાવલો રિડ, રૂઝવાણ મહાવલુ વ્વ તત્થ ત્થિ,
સો અત્થાણુ વવિટો, અન્નદિણે પુચ્છણ દૂયં. ૨

મો મમ રાયંતરભાવિં, રાયલીલોચિયં ન કિં અત્થિ,
સો મળઈ સામિ સવ્વંપિ, અત્થિ મુત્તૂણ ચિત્તમહં. ૩

નયણમણો હારિ ત્થિચિત્ત, ચિત્તઅવલોચણેણ રાયાણો,
જં કિર તીણ્ણિ ફુટં, કુણંતિ ચંકમણલીલાઓ. ૪

ઇય આયન્નિય રન્ના, મહલ્લ કોહલ્લ પૂરિય મણેણ,
આઈઠો વરમંતી, તુરિયં કારેમ્મુ ચિત્તસહં. ૫

દીહર વિસાવસાલા, વહસડળાલંકિયા મુહચ્છાયા,
ઉજ્જાણ મહિ વ્વ લહું, મહામહા તેણ નિમ્મવિયા. ૬

ત્યાં દુશ્મનરૂપી ઝડોને ઝિખેડવા મહાબળ (પવન) સમાન મહાબળ
નામે સભા હુતો. તે એક વેળા સભામાં બેઠો થકો દૂતને પૂછવા લાગ્યો. ૨

હે દૂત, 'મારા રાજ્યમાં રાજલીલાના બરતુ' શું કામ નથી? દૂત
બોલ્યો કે હે સ્વામિ, એક ચિત્ર સભા શિવાય બીજું બધું છે. ૩

કેમકે આંખને પ્રિય લાગતા અનેક ચિત્રો જોવાર્થી ત્યાં સભાએ
ખુલ્લી રીતે હરફરતી મજા મેળવી શકે છે. ૪

એમ સાંભળી મોટા કુતૂહળી (શોકિન) રાજાએ મુખ્યમંત્રિને ફરમા-
વ્યું કે જલદી ચિત્રસભા અણુવો. ૫

ત્યારે તેણે બહુ વિશાળ (મહાન) શાલ (વૃક્ષ) વાળી, બહુ શકુન
(પક્ષિઓ) થી શોભતી, અને શુભ છાયાવાળી ઉદ્યાન ભૂમિના જેવી વિશાળ
શાળા (ઔરડા) વાળી, બહુ શકુન (મગ'ગ) થી અલંકૃત અને પવિત્ર છાય
(છન્ન) વાળી મહા સભા તૈયાર કરાવી. ૬

આહૂયા નરવહ્નિ, ચિત્તયરા ચિત્તક્રમ્મ કયકરણા,
વિમલ પદાસ મિહાણા, તત્તો તુરિયં પુરપદાણા. ૭

અદ્વદ્વિભાણં, વિમદ્વિત્તા અપ્પિયા સદ્ધા તેસિં,
દાવિતુ અંતરા જણણિયં ચ વુત્તા નિવેણે વં. ૮

મો તુલ્લેદિં કમ્મં, કયાવિ નહુ પિચ્છિયવ્વ મન્નુત્તં,
નિયનિયમઈં નિડણં, ઇહ ચિત્તં ચિત્તિયવ્વં ચ. ૯

વિઠી ન મન્નિયવ્વા, જહવિન્નાણં ચ કારિં પસાઓ,
અહમહ મિગાઈ તત્તો, સમ્મં કમ્મં કુળંતિ ઇમે. ૧૦

જાવ ગયા હમ્પાસા, તો પુઠા ઝસુણ તે રન્ના,
વિમલેણ તઓ મણિયં, નિપ્પન્નો દેવ મહ ભાગો. ૧૧

મેહુ વ્વ તયં ભાગં, સુવત્તરૂરં વિચિત્તભૂભાગં,
પિચ્છિત્તુ નિવો તુઠો, મહાપત્તાયં કુળં તસ્સ. ૧૨

પછી રાજાએ ચિત્રતા કામમાં હુશિયાર ગણાતા નગરના મુખ્ય ચિ-
તારા વિમળ અને પ્રભાસ નામે હતા તેમને બોલાવ્યા. ૭

તેમને અર્ધી અર્ધી સલા વેહેલીને આપી અને વચ્ચમાં પડેલો
બંધાવી રાજાએ તેમને આ પ્રમાણે કહ્યો. ૮

જુઓ, તમારે એક બીજાનું કામ ક્યારે પણ ન જોવું કિંતુ ઇહાં
પોતપોતાની મતિથી બરોબર ચિત્ત ચીતરવાં. ૯

ચોવટચીરો નહિ માનતાં હું તમારી હુશિયારી પ્રમાણે તમને ઇ-
નામ આપીશ એમ રાજાએ કહ્યાથી તેઓ સ્પર્ધા સ્પર્ધાથી ખત લઈ કામ
કરવા મંડ્યા. ૧૦

એમ કરતાં છ માસ પસાર થયા ત્યારે રાજાએ ઉત્સુક બની તેમને
પૂછતાં વિમળ બોલ્યો કે હે દેવ! મારો ભાગ મેં તૈયાર કરી લીધો છે. ૧૧

ત્યારે મેડના માફક તે ભાગને સોનાથી શોભતો અને સરસ રીતે
ચીતરેલો જોઈને રાજાએ ખુશી થઈ તેને મોટું ઇનામ આપ્યું. ૧૨

પુઠો મળઈ પહાસો, ચિત્તારંભંપિ દેવ ન કરેપિ,
જં અઙ્ગવિ મે વિહિયં, ભૂમીએ ચેવ પરિકમ્મં. ૧૩

તં ભૂકમ્મં નણુ કેરિસં તિ ભૂવેણ અવણિયા જવળી,
તાવ સવિસેમરમ્મં, સુચિત્તકમ્મં તહિં દિટ્ઠં. ૧૪

તો મળિઓ મો રત્ના, રે કિં અમ્હેવિ વિપ્પયારેમિ,
અત્તોવિ ન વંચિજ્ઞઈ, કિંપુણ સામિ ત્તિ સો આહ. ૧૫

પઢિવિંવ સંકમ્મો દેવ, એસ ઇય મળિય તેણ પરિચચ્છી,
દિન્ના તઓ નિવેણં, સા દિઠા કેવલા ભૂમી. ૧૬

અઈ વિમ્હિણ રન્ના પુઠં કીરઈ કિ મેરિસા ભૂમી,
સો મળઈ દેવ ઇરિસ, મહીઈ ચિત્તં હવઈ સુથિરં. ૧૭

પ્રભાસને પૂછતાં તે બોલ્યો કે મેં તો હજી ચીત્ર કાઢવાની શરૂઆત
પણ નથી કરી, કેમકે હજી સૂધી તો મેં ભૂમીની સુધારણાજ કરી છે. ૧૩

રાજાએ કહ્યું એવું તે ભૂમિ કર્મ વળી કેવું છે એમ કહી પડદો
ઝાંઝ્યો એટલે ત્યાં તો વળી વધારે શોભતી ચિત્રામણુ જોઈ. ૧૪

ત્યારે રાજાએ તેને કહ્યું કે અરે તું અમને પણ ઠગે છે કે? બી-
જાને પણ ઠગવું ન જોઈયે તો વળી ધણીને ઠગવું એ શું? ત્યારે તે બો-
લ્યો. ૧૫

હે દેવ, એ તો પ્રતિબિંબ પ્રકમ્મ્યું છે, એમ કહી તેણે પડદો નીચે
કર્યો કે રાજાએ ત્યાં સાદી ભૂમિજો જોઈ. ૧૬

ત્યારે વિસ્મય પામી રાજાએ પૂછ્યું કે આવી ભૂમિ શામાટે કરી
છે? ત્યારે પ્રભાસ બોલ્યો કે હે દેવ, આવી ભૂમિમાં એક તો ચિત્ર વધારે

વન્નાણ ફુરહ કંતી, અહિયં સોહં ધરંતિ રુવાઈ,
પિચ્છંતાણ જનાણં, માવુલ્લાસો મિસં હોઈ. ૧૮

તં સુણિંડં તસ્સ વિવેગ, રાહ્ણા રાહ્ણા પહિટેણ,
વિટ્ઠણો કઠો પસાઓ, સપસાયં પમણિયં ચઈમં. ૧૯

એવેવ્ ઇમં ચિટ્ઠ, ચિત્તસહા મે ચલંતચિત્ત જુયા,
હોઝ અપુવ્વપસિદ્ધિ ત્તિ, એસ પુણ ઉવણઓ હત્થ. ૨૦

સાણ્યં સંસારો, રાયા સૂરી સહા ય મણુયગઈ,
ચિત્તયરો મવિયજિઓ, ચિત્તસહામૂસમો અપ્પા. ૨૧

મૂપરિકમ્મં સુગુણા, ચિત્તાં ધમ્મો વયાઈ રુવાઈ,
વન્નસમા હહ નિયમા, જિયવિરિયં માવુલ્લાસો. ૨૨

ટકાઉ થાય છે, બીજી રંગોની કાંતિ વધુ રકુરે છે, ત્રીજી ચિત્રેલા આકાર
વધુ શોભે છે, અને ચોથું જોનારાઓને વધુ અને વધુ લાવોલ્લાસ થાય છે.
૧૭-૧૮

તે સાંભળીને તેના વિવેક તરફ રાજી થએલા રાજાએ તેને બમણું
ધનામ આપ્યું અને તે સાથે વળી કહ્યું કે હવે આ ભારી ચાલતા ચિત્રોવાળી
આ ચિત્રસભા જેવી છે તેવીજ રહેવા દે કે જેથી એની સૌ કરતાં અપૂર્વ
પ્રસિદ્ધિ થશે. આ વાતનો ઉપનય ઇહાં આ રીતે છે:-૧૯-૨૦

સાકેતપુર તે સંસાર છે, રાજા તે આચાર્ય છે, સભા તે મનુષ્યગતિ
છે, ચિત્રકર તે ભગ્ય જીવ છે, અને ચિત્રસભાની ભૂમિ તે આત્મા છે. ૨૧

તેમજ ભૂમિપરિકર્મ તે સદ્ગુણો છે, અને ત્યાં ચિત્ર તે ધર્મ છે,
આકાર તે વ્રતો છે, રંગ તે નિયમો છે, અને લાવોલ્લાસ તે જીવનની વીર્ય
છે. ૨૨

एवं प्रभासाभिध चित्रं कृद्वत्—

कार्या त्वभूमि विबुध विशुद्धा,

येनो ज्वलं धर्म विचित्र चित्रं—

शोभा मनन्य प्रतिमां दधीतां २३

इति प्रभासकथा

આ રીતે પ્રભાસ નામના ચીતારાની માફક પંડિતોએ પોતાની આત્મભૂમિ નિર્મળ કરવી કે જેથી ત્યાં ઉજ્જવળ ધર્મરૂપી વિચિત્ર ચિત્રામણ અનુપમ શોભા પામી શકે. ૨૩

(આ રીતે પ્રભાસની કથા છે.)

નનુ ધર્મો દ્વિધા—શ્રાવકધર્મો યતિધર્મ થ—તત્રા ચોડવિરત વિરત શ્રાવક—ધર્મભેદાત્ દ્વિધા. તત્રા વિરતશ્રાવકધર્મસ્યા ન્યત્ર

વારૂ, ધર્મ બે પ્રકારે છે:—શ્રાવકનો ધર્મ અને યતિનો ધર્મ. ત્યાં અવિરત અને વિરતભેદે કરી શ્રાવકધર્મ પાછો બે પ્રકારે છે. ત્યાં અવિરત શ્રાવક ધર્મનો અધિકારી અંધાંતરમાં આ રીતે કહેલ છે.

“तत्थ दिगारी अत्थी, समत्थओ जो न सुत्तपडिकुटो,

अत्थी उ जो विणीओ, समुटिओ पुच्छमाणो य.” ?

“ત્યાં જે અર્થી હોઈ સુત્રને અનુકૂળપણે સમર્થન કરનાર હોય, વળી અર્થી છતાં પણ વિનીત હોઈ સામે આવી પૂછનાર હોય તે અધિકારી જાણવો.”

इत्यादिना धिकारी निरूपितः विरतश्रावक धर्मस्य तु

આ રીતે અધિકારી જણાવેલ છે. અને વિરત શ્રાવક ધર્મનો અધિકારી આ રીતે છે:—

“સંપત્તદંસનાઈ, પડિયહં જઈજના મુળેઈ ય,
સામાયારિં પરમં, જો સ્વલુ તં સાવયં વિંતિ.” ૨

તથા

“પરલોગહિયં સમ્મં, જો જિણવયણં મુળેઈ ઉવઉત્તો,
અઈતિવ્વકમ્મ વિગમા, ઉક્કોસો સાવગો હત્થં. ૩

“જે સમ્યક્ત્વ પામી દરરોજ યતિજન પાસેથી ઉત્તમ સામાન્યારી સાંભળે તેનેજ શ્રાવક કહે છે. તેમજ જે પરલોકમાં હિતકારિ એવા જિન વચનને જે સમ્યક્ રીતે ઉપયોગપૂર્વક સાંભળે તે અતિતીવ્ર કર્મના નાશ થવાથી ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવક બાબુવો.”

इत्यादिभि रसाधारणैः श्रावकशब्दप्रवृत्तिहेतूभिः सूत्रै रधिकारित्व मुक्तं. यतिधर्माधिकारिणो प्यन्यत्रै व मुक्ता, स्तद्यथा,

“पञ्चजज्ञाण अरिहा-आरियदेसंमि जे समुप्पजा,” इत्यादि.

तदेभि रेकविंशत्या गुणैः कतमस्य धर्मस्या धिकारित्व मुक्त मिति. ?

ઇત્યાદિક ખાસ રીતે શ્રાવક શબ્દની પ્રવૃત્તિના હેતુરૂપ સૂત્રોવડે કરીને અધિકારિપણું જણાવેલું છે, અને યતિ ધર્મના અધિકારિઓ પણ ખીબા સ્થળે આ રીતે કહેલા છે કે જે આર્ય દેશમાં સમુત્પન્ન થયા હોય ઇત્યાદિ લક્ષણવાળા હોય તે તેના અધિકારી છે. માટે આ એકવીશ ગુણોવડે તમે કયા ધર્મનું અધિકારિપણું કહો છો ?

अत्रोच्यते

एतानि सर्वाण्यपि आस्त्रांतरीयाणि लक्षणानि प्रायेण तत्तद्गुणस्यां गभूतानि वर्त्तते, चित्रस्य वर्णकशुद्धि-विचित्रवर्णता-सरेखाशुद्धि-नानाभाव प्रतीतिवत्. प्रकृतगुणाः पुनः सर्वधर्माणां साधारणा भूमिकेव चित्रप्रकाराणा मिति सूक्ष्मबुद्ध्या परिभावनীয়ं.

ઇહાં જવાબ કહીયે છીયે.

એ બધાં શાસ્ત્રાંતરમાં કહેલાં લક્ષણો પ્રાપ્તિ તે તે ગુણના અંગભૂતજ છે. જેમકે ચિત્ર એક છતાં તેમાં વિચિત્ર વાના, વિચિત્ર રંગ, અને વિચિત્ર રેખાઓ દેખાય છે તેમ. અને આ ચાલતા ગુણો તો સર્વે ધર્મોની સાધારણ ભૂમિ જેવા છે, જેમ જૂદી જૂદી ચિત્રામણી પણ જગ્યા તો એકજ હોય છે. એ વાત ઊંડી બુદ્ધિથી વિચારી લેવા જેવી છે.

वक्ष्यति च,

दुर्विहंपि धम्मरयणं, तरङ्गं नरो धित्तु पविगलं सो उ,
जस्से गवीसगुणरयण, संपया सुत्तिया अत्थि. (त्ति)

વળી આજ ગ્રંથમાં કહેનાર છે કે

જે પ્રકારનું પણ ધર્મરત્ન પૂરેપૂરું ગ્રહણ કરવા તેજ સમર્થ થાય છે કે જેના પાસે આ એકવીશ ગુણરૂપ રત્નની ઋદ્ધિ કાયમ હોય છે.

अतएवाह.

सह एयंमि गुणोहे—

संजायइ भावसावगत्तं पि,

तस्स पुण लक्खणाइ—

एयाइ भणंति सुहगुरुणो. ૩૨

એથી ઇહાં કહે છે કે

ભાવ શ્રાવકપણું પણ એ ગુણસમૂહ હોય તોજ પ્રાપ્ત થાય છે. તે ભાવ શ્રાવકપણાના લક્ષણો શુભગુરૂ આ રીતે કહે છે. ૩૨

टीका.

सति विद्यमाने एतस्मिन्नन्तरांक्ते गुणौघे संजायते संभवति भाव
श्रावकत्वमपि—दूरे तावद् भावव्यतित्वं मि त्यपे रर्यः

ભાવશ્રાવકપણું પણ ભાવયતિપણું તો દૂર રહો (એ અપિ શબ્દનો અર્થ છે) એ અનંતર કહેલો ગુણ સમૂહ છતાં એટલે વિદ્યમાન હોય તોજ સંભવે.

આહ,

કિ મન્યદપિ શ્રાવકત્વ મસ્તિ, येनै व मुच्यते भावश्रावकत्व मिति?

શંકા.

શું શ્રાવકપણું બીજી રીતે પણ હોય છે કે જેથી એમ કહો છો કે ભાવ શ્રાવકપણું?

સત્યં.

इह जिनागमे सर्वेपि भावा श्रतुर्विधा एव. “नाम स्थापना द्रव्यभावे स्तन्यास” इतिवचनात्.

(ઉત્તર) હા.

અહીં જિનાગમમાં બધા પદાર્થ ચાર પ્રકારનાજ છે. જે માટે કહેલું છે કે “નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય, અને ભાવથી દરેક પદાર્થનો ન્યાસ થાય છે.”

तथाहि

नामश्रावकः सचेतनाचेतनस्य पदार्थस्य यत्, श्रावक इति नाम क्रियते. स्थापनाश्रावकश्चित्रपुस्तकर्मादिगतः.

તે આ રીતે.

નામ શ્રાવક એટલે કોઈપણ સચેતન અચેતન પદાર્થનું શ્રાવક એવું નામ પાડવું તે.

સ્થાપના શ્રાવક તે ચિત્રમાં કે પુસ્તકમાં રહેલો છે.

દ્રવ્યશ્રાવકો જ્ઞશરીરભવ્યશરીરવ્યતિરિક્તો દેવગુરુતત્ત્વાદિશ્રદ્ધાનત્રિ-
કલ સ્થાવિધાજીવિકાહેતોઃ શ્રાવકાકારધારક શ્ચ.

દ્રવ્ય શ્રાવક તે જ્ઞશરીર ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત ગણિયે તો જે દે-
વગુરૂની શ્રદ્ધાથી રહિત હોય તે અથવા આ જીવિકાઅર્થે શ્રાવકનો આકાર
ધારણ કરનાર હોય તે.

ભાવશ્રાવક સ્તુ

શ્રદ્ધાલુતાં શ્રાતિ શૃણોતિ શાસનં,
દીનં વપે દાશુ વૃણોતિ દર્શનં,
કૃંતત્ય પુણ્યાનિ કરોતિ સંયમં,
તં શ્રાવકં પ્રાહુ રમી વિચક્ષણાઃ

ભાવ શ્રાવક તો

“શ્રા એટલે જે શ્રદ્ધાળુપણું રાખે કે શાસ્ત્ર સાંભળે, વ એટલે પા-
ત્રમાં ભાવે કે દર્શનને વરે, ક એટલે પાપ કાપે કે સંયમ કરે તેને વિચક્ષણ
જનો શ્રાવક કહે છે.”

इत्यादि श्रावक शब्दार्थधारी यथाविधि श्रावको चित व्यापार प-
रायणो वक्ष्यमाणः—सचेदा धिक्कृतः—शेषत्रयस्य स्याकथंचिदेव भावा इति.

ઈત્યાદિ શ્રાવક શબ્દના અર્થને ધરનાર અને વિધિ પ્રમાણે શ્રાવકને
લાયક વ્યાપારમાં તત્પર રહેનાર આજ અંથમાં અગાડી વર્ણવવામાં આવશે
તે જાણવો. અને તેનોજ ઇહાં અધિકાર છે. બાકી બીજા ત્રણ તો જેમ તેમ
રહેલા છે (મતલબ કે ઇહાં કામના નથી.)

નનુ

आगमे न्यथा श्रावकभेदाः श्रूयन्ते—यदुक्तं श्री स्थानांगे,

શંકા.

આગમમાં તે શ્રાવકના લેદ બીજી રીતે કહેલા છે, જે માટે શ્રી સ્થાનાંગસૂત્રમાં કહ્યું છે કે:—

“ ચડવિહા સમણો વાસગા પન્નતા, તંજહા, અમ્માપિહ સમાણે, મા-
યસમાણે, મિત્તસમાણે, સવત્તિસમાણે, અહવા ચડવિહા સમણોવાસગા
પન્નતા—તંજહા—અમ્મંસસમાણે, પઢાગસમાણે, સ્વાણુસમાણે, સ્વરંડસમાણે.”

શ્રમણોપાસક ચાર પ્રકારના કહ્યા છે—તે આ રીતે—માળાપ સમાન, ભાઈ સમાન, મિત્ર સમાન અને સોક સમાન. અથવા બીજી રીતે ચાર પ્રકાર છે તે આ રીતે કે આરીસા જેવા ધન જેવા, સ્થાણુ જેવા, અને ખરંટ જેવા.

एतेच साधू त्राश्रित्य द्रष्टव्याः तेचा मीषां चतुर्णां मध्ये कस्मि-
न्नवतरंतीति ?

આ બધા લેદ સાધુને આશ્રી શ્રાવકો કેવા તે માટે કહેલા છે.

હવે આ બધા લેદ અહીં કહેલા ચાર લેદમાં કયા લેદમાં ભિતરે ?

उच्यते.

व्यवहारनयमतेन भावश्रावका एवै ते—तथा व्यवहियमाणत्वात्.

निश्चयनयमतेन पुनः सपत्नीस्वरंડसमानौ मिथ्यादृष्टिप्रायौ द्रव्यश्रावकौ,
शेषा स्तु भावश्रावका—स्तथाहि—तेषां स्वरूप मेव मागमे व्याख्यायते.

उत्तर.

व्यवहारनये એ સર્વે ભાવશ્રાવક છે, કેમકે વ્યવહાર તેમ કરાય છે.

નિશ્ચયનયનામતે સોક અને ખરંટ જેવા મિથ્યા દૃષ્ટિપ્રાય જે હોય તે દ્રવ્ય શ્રાવક જાણવા અને ખાટીના ભાવ શ્રાવક છે. કારણ કે એ આકે લેદનું સ્વરૂપ આગમમાં આ રીતે વ્યાખ્યાત કર્યું છે.

ચિંતઈ જઈકજ્જાઈ, ન દિઠલ્લિઓવિ હોઈ નિન્નેહો,
 ઇંતવચ્છલો જઈજનસ્સ, જળળી સમો સદો. ૧

દિયઈ સસિળેહો ચિચય, મુળીળ મંદાયરો વિળયકમ્મે,
 માઈસમો સાહૂળં, પરાભવે હોઈ સુસહાઓ. ૨

વિત્તસમાળો માળા, ઈસિં રૂસઈ અપુચ્છિઓ કજ્જે,
 મન્નંતો અપ્પાળં, મુળીળ સયળાઝ અબ્બહિયં. ૩

યદ્દો છિદ્ધપ્પેહી, પમાયસલિયાળિ નિચ્ચ મુચ્ચરઈ,
 સદો સવત્તિકપ્પો, સાહુજળં તળસમં ગળઈ. ૪

તથા દ્વિતીયચતુષ્કે

ગુરુભળિયો સુતત્થો, વિંવિજ્જઈ અવિતહો મળે જસ્સ,
 સો આયંસસમાળો, સુસાવઓ વન્નિઓ સમઈ. ૧

જે યતિના કામની સંભાળ લે, ભુલ દેખે તોપણ પ્રીતિ ન મૂકે
 અને યતિજનો એકાંત ભક્ત હોય તે માતાસમાન શ્રાવક બાણવો. ૧

જે હૃદયમાં સ્નેહવાન્ છતાં મુનિઓના વિનય કર્મમાં યોજા આદર
 વાળો હોય તે ભાઈ સમાન બાણવો, તે મુનિને ધરાલવ થતાં તરત સહાય-
 કારી થાય છે. ૨

જે માનગુણી હોઈ કાર્યમાં નહિ પૂછતાં જરા રીસ ધરે અને પો-
 તાને મુનિઓનો ખરેખરો સગો કરી ગણે તે મિત્ર સમાન બાણવો. ૩

જે સ્તબ્ધ હોઈ છિદ્ર બેતો રહે, ભુલચૂક વારંવાર ગાથા કરે, તે
 સોક સમાન શ્રાવક બાણવો. તે સાધુઓને તૃણ તુલ્ય ગણે છે. ૪

વળી બીજી ચોકડીમાં કહ્યું છે કે

ગુરુનો કહેલ સૂત્રાર્થ જેના મનમાં ખરેખરો પેશી બાય તે આરીસા
 સમાન સુશ્રાવક શાસ્ત્રમાં કહેલ છે. ૧

પવ્વણેણ પઢાગા ઇવ, ખામિજ્જઈ જો જણેણ મૂઢેણ,
અવિણિચ્છય ગુરુવયણો, સો હોઈ પઢાડયાતુલ્લો. ૨

પઢિવન્ન મસમ્માહં, ન મુયઈ મીયત્થસમણુસિઠોવિ,
ધાણુસમાણો एसो, અપઓસી મુણિજણે નવરં. ૩

उम्मगदेसओ निन्हवो सि मूढो सि मंदधम्मो सि,
इह सम्मंपि कहंतं, खरंटए सो खरंटसमो. ૪

જહ સિઢિલ મશુદ્ધવ્વં, છુપ્પંતંપિ હુ નરં સ્વરંટેઈ,
એવ મણુસાસગંપિ હુ, દૂસંતો ભવ્વઈ સ્વરંટો. ૫

નિચ્છયઓ મિચ્છતી, સ્વરંટતુલ્લો સવતિતુલ્લોવિ,
વવહારઓ ઉ સઢા, વયંતિ જં જિણગિહાઈસુ. ૬

જે પવનથી હલતી ધબ્બની માફક મૂઢ જનોથી ભમાઈ જાય તે ગુ-
રના વચનપર અપૂર્ણ નિશ્ચયવાળો હોવાથી પતાકા સમાન છે. ૨

જે ગીતાર્થે સમજાવ્યા છતાં પણ લીધેલા હાંસને નહિ છોડે તે થાણુ
સમાન જાણવો, પણ તે પણ મુનિજન પર અદ્વેશી હોય છે. ૩

જે ગુરુએ સાચું કહ્યા છતાં પણ કહે કે તમે તો ઉન્માર્ગ ખતા-
વોછો, નિન્હવ છો, મૂઢ છો, મંદધર્મી છો એ રીતે ગુરુને ખરડે તે ખરંટ
સમાન શ્રાવક જાણવો. ૪

જેમ ગાંડું અશુચિદ્રવ્ય તેને છુપનાર માણસને ખરડે છે, એમ જે
શિક્ષા દેનારને પણ ખરડે તે ખરંટ કહેવાય. ૫

ખરંટ સમાન અને સોઠ સમાન શ્રાવક નિશ્ચય થકી તો મિથ્યાત્વી
છે, તોપણ વ્યવહારથી શ્રાવક ગણાય છે, કેમકે તે જિનમંદિર વગેરેમાં આવે
જાય છે. ૬

इत्यल मतिप्रसंगेन.

તસ્ય પુનર્ભાવશ્રાવકસ્ય લક્ષણાનિ ચિન્હા ન્યેતાનિ વક્ષ્યમાણાનિ
મળંત્ય મિદધતિ—શુભગુરવઃ સંવિગ્નમૂરય ઇતિ. (છ)

આ બીજા પ્રસંગની વાત હવે બંધ કરીએ છીએ.

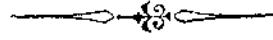
તે ભાવ શ્રાવકના લક્ષણો એટલે ચિન્હો શુભગુરુ એટલે સંવિગ્ન
આચાર્ય આ એટલે અગાઉ કહેવામાં આવશે તે કહે છે.

इति श्रीदेवेंद्रसूरि विरचितायां श्रीमच्चारित्र महाराज प्रसाद कल्पायां
श्रीधर्मरत्न टीकायां पीठाधिकारः समाप्तः

આ રીતે શ્રી દેવેન્દ્રસૂરિ વિરચિત અને આરિત્ર ગુણરૂપ મહારાજની
પ્રસાદીરૂપ શ્રી ધર્મરત્નની ટીકામાં પીઠાધિકાર સમાપ્ત થયો.

शुद्धिपत्रक.

अशुद्ध.	शुद्ध.	पत्र.	पंक्ति.
निर्दोषिता.	निर्दोषिता.	२	१८
तत्रा.	तत्रा.	६	५
चोत्तर.	चोत्तर.	८	६
निवृत्त.	निवृत्त.	८	१६
शुभतिभां.	शुभतिभां.	६	१
श्रीमद्.	श्रीमद्.	११	१
सिद्धार्य.	सिद्धार्य.	११	१६
ऽपायभृतं.	ऽपायभृतं.	१२	१०
अनर्ध्या.	अनर्ध्या.	१७	२१
जंतूनां.	जंतूनां.	१७	२५
द्वियंते.	द्वियंते.	१७	१६
दानृत्वेन.	दानृत्वेन.	१७	२०
दृष्टांत.	दृष्टांत.	१८	६
तूचे.	तूचे.	२१	१०
गृहसि.	गृहसि.	२४	१
शुचि.	शुचि.	२५	११
स्थास्यति.	स्थास्यति.	२६	१
शृणु.	शृणु.	२६	२२
भनवांछित.	भनवांछित.	२७	८
रब्धा.	रब्धा.	२७	१३
विना.	विना.	२७	१३
वज्र.	वज्र.	२८	१९
गृहीत्वा.	गृहीत्वा	२८	२२
परिणीयं.	परिणीय	२८	२३

गुणघण.	गुणगण	२६	२४
अर्हत्तानां	अर्हत्तना	३१	१४
तस्माद्धेतो	तस्माद्धेतो	३१	१८
भीरु	भीरु	३२	२०
धर्मऽरत्न	धर्मरत्न	३२	१९
कारिच	कारीच	३३	१६
नुत्तान	नुत्तान	३४	३
भीरुकः	भीरुकः	३५	१
दुष्टं	दुष्टं	३९	८
विधात	विधान	३६	१३
तरुण्याः	तरुण्यः	४०	१८
दुःखिता	दुःखिता	४०	२१
अवायन	अवायन	४१	१०
प्येवं	प्येवं	४३	१६
शृणोति	शृणोति	४३	१७
निर्याति	निर्याति	४३	१९
निर्दुर	निर्दुर	४४	२
सगुण	सगुणः	४४	२५
भणित्वा	भणित्वा	४८	१७
प्रसादे	प्रसादे	४८	२०
गृहीत्वा	गृहीत्वा	५५	१७
गच्छत्	गच्छन्	५६	२०
झटिति	झटिति	५७	२४
ददुं	ददुं	५८	५
हीरानां हार	भोतीनाहार	५८	१४
वरकुमार	वरकुमार	५८	२०
महूस्सवं	महूस्सवं	५९	६
विज्ञप्त	विज्ञप्तः	६०	१८

धर्मकथं	धर्मकथां	६१	१८
वचतेहि	कचतेहि	६५	८
नुतानमति	नुत्तानमति	६५	१९
व्रजभ्यां	व्रजद्भ्यां	६५	२२
अ६ इपिआना कुल	इपाना कुल	६८	७
लप्स्यते	लप्स्यते	७०	२४
सवणपुडेइ	सवणपुडोहि	७५	६
प्रवर्त्तयत्	प्रवर्त्तयन्	७५	१७
ललिण्हियं	ललिण्हिय	७६	१
हिगंमेहि	हिययगंमेहि	७६	१
चिटं	चिटूं	७८	५
दठं	दठु	७८	५
सोदहु	सोदठु	८०	३
दूरिय	दूसिय	८१	६
जण	जिण	८५	६
हुँदै	हुँदेन	८५	१८
जिन	जन	८५	२१
मोचित	मोचितः	८६	२२
थये	थया	८७	१६
अगृहीत्या	अगृहीत्वा	८७	२२
नृपधुंभुमारः	नृपधुंभुमारः	८९	१८
दठु	दठु	९०	७
नम्पो	नमो	९१	१
नमौ	नमो	९१	१९
पुण्ययुक्तः	पुण्ययुक्तः	९१	१९
वारत्तरुषिः	वारत्तार्षिः	९१	२१
मनीहशानां	मनीहशानां	९२	१९
पहाणणे	पहाणेण	९३	१४
तत्त्वबुद्धा	तत्त्वबुद्धा	९५	१५

मम	मम	९६	१
वादि	वारि	९६	३
खिवितु	खिवितु	९६	३
कमाणं	कम्माणं	९७	३
धितु	धितु	९८	११
निज्जोहं	निज्जोहं	९८	१८
वराकयाः	वराकायाः	९८	२१
उवरअमुं	उवरएसु	९९	२
प्रशमैकधनो	प्रशमैकधनो	९९	२०
संपुटगतं	संपुटगतं	१००	३
ददंतं	ददंतं	१०१	१८
कथंतुं	कथंतुं	१०२	१५
तत्त	ततः	१०२	१६
विकटावटे	विकटावटे	१०२	१८
त्वयापि	त्वयापि	१०२	२०
बहुवर्षाणि	बहुवर्षाणि	१०४	१८
लप्स्यते	लप्स्यते	१०४	१९
ऋजु	ऋजु	१०५	२२
स्वकर्मित्व	स्वकर्मित्व	१०६	१५
विरति	विरति	१०६	१५
पापी	पापी	१०७	१८
गुरुजन	गुरुजन	११०	१६
कुलजन्माः	कुलजन्मानः	११०	२१
श्रीय	श्री	११०	२२
रूप	रूप	१११	१५
जीवस्येन	जीवस्येव	१११	१६
अवना भाक्ष	वृहस्पतिनीभाक्ष	१११	८
प्रत्याय	प्रत्याय	११२	१७
उत्पादत	उत्पाद्य	११२	१७

कथितव्यं	कथयितव्यं	११५	१७
हृदगेहे	हृदगेहे	११७	६
हृदगेहे	हृदगेहे	११७	२१
निरवद्यं	निरवद्य	११८	१९
परुष	परुष	११८	१७
लग्नारे	लग्नारे	११८	१५
सुरूपं	सुरूपं	११८	१६
रूपं	रूपं	११८	२०
कामपमानाः	कामपमानाः	१२०	१८
जिणेहि	जिणेहि	१२३	९
ऋजुः	ऋजुः	१२४	१५
समए	समये	१२५	१६
प्रवररूपाः	प्रवररूपाः	१२५	१८
प्रयोगेन	प्रयोगेण	१२५	२०
विरूपाः	विरूपाः	१२५	२०
कारुण्यादि	कारुण्यादि	१२६	१८
असनाधि	असनादि	१२६	२०
विदुष्याने	विदुष्याने	१२६	२२
उदघृष्टं	उदघृष्टं	१२९	१८
रज्ज	रज्जं	१३१	२
गुरुचरण	गुरुचरण	१३१	१५
चतुर्भि	चतसृभि	१३१	१८
स्वशक्त्या	स्वशक्त्या	१३१	१८
सदृशा	सदृशा	१३४	२०
युवराजा	युवराजः	१३४	२२
रत्नोन्मयं	रत्नोच्चयं	१३७	१९
मुत्तु	मुत्तु	१३८	४
शकासात्	सकाशात्	१३९	१६
मुक्त्वा	मुक्त्वा	१३९	१८

भ्रांत	भ्रांतः	१४०	२०
सिद्धिमुया	सिद्धिमुया	१४२	२
द्रव्यविणो	द्रविणो	१४४	१६
गृहीत्वा	गृहीत्वा	१४४	२०
गृहीतभांडौ	गृहीतभांडौ	१४४	१६
स्थिताश्च	स्थितश्च	१५२	१८
विवेग	विवेक	१५३	१६
गुरुभर	गुरुभर	१५३	२१
वज्रशः	बहुशः	१५३	२२
क्रूरभावं	क्रूरभावं	१५३	२५
मुच्यैः	मुच्यैः	१५४	६
धर्माहो	धर्माहो	१५६	६
दुःस्थाय	दुःस्थाय	१५६	१८
वीर्यं	वीर्यं	१६६	८
परिग	परिग	१६६	८
उक्तो	उक्तो	१६८	१६
मायावि	मायावी	१७०	११
प्रत्यस्थानं	प्रत्ययस्थानं	१७०	१४
स्वचित	स्वचित्त	१७१	१२
दुःप्राप	दुःप्रापं	१७१	१२
भूतले	भूतले	१७१	१६
खिवइ	खिव्वइ	१७४	२
विश्वेषे	विश्वस्ते	१८५	७
हिएण	हियएण	१८६	९
सघृणं	सघृणं	१८७	८
परिष्फुरइ	परिस्फुरइ	१८८	४
अग्निभूइ	अग्निभूइ	१८८	५
विज्झकेऊ	विज्झकेऊ	१८८	८
पुराभिमुहं	पुराभिमुहं	१८५	८

भुक्तो	भुक्तो	१९६	४
धमेण	धम्मेण	१८६	६
चविउण	चविउण	२००	८
सुहाक्षिणु	सुहाक्षिणु	२०५	१२
उपकरो	उपकरो	२०५	१६
यदिहि	यदिह	२०५	१८
लोषणा	लोषणा	२११	६
पुंढरीक	पुंढरीक	२१४	१२
भिजडिनो	भिजडिणो	२२५	७
भे भारा	भारा	२२६	१७
बुढवय	बुढवय	२३२	५
निर्वा	निर्वा	२३४	५
सुरद्रे	सुरद्रे	२३८	५
सुमणत्तं	सुमणत्तं	२३८	८
अज्झः	अज्झ	२४७	७
दुक्भीरु	दुक्भीरु	२५२	६
पिठमय	पिठमय	२५४	४
गलअगुठ	गलअगुठ	२५६	६
मुणिपवरं	मुणिपवरं	२५८	१०
भनवय	भनवय	२६१	१९
कुव	कूप	२६३	५
मणेहि	मणेहि	२६३	११
पिवाशुचि	पिवाशुचि	२७३	२
वृत्ति	वृत्ति	२७३	८
कूरत्तं	कूरत्तं	२७५	१
अखोह	अरकोह	२८०	२
सम्मिच्च	सम्मिच्च	२८९	१५
भूतान	भूतान्	२८०	१०
सुघोस	सुघोष	३०१	२३

प्यसंतो	प्यसंतो	३०५	१२
तत्वंति	तन्वंति	३०५	१३
बालबुद्ध	बालबुद्ध	३११	८
दतुच्छपरिवार	दतुच्छपरिवारः	३२८	६
परिवर्जमितव्याः	परिवर्जमितव्याः	३३२	१२
तेषामप्येते	तेषामप्येते	३३३	८
गुरुणा	गुरुणा	३३४	१०
मुणंति	मनंति	३३६	६
श्रुण्वंति	श्रृण्वंति	३३६	८
तंत्रयुक्त्या	तंत्रयुक्त्या	३३७	३
ह्येवं	ह्येवं	३३७	६
सुगुरुणां	सुगुरुणां	३३८	९
स्वितु	स्वितु	३४२	३
बद्धइ	बद्धइ	३४२	६
अवधार	अवधारण	३४५	२४
रज्जं	रज्जं	३४७	१०
बंधुमुक्ता	बंधुराबंधुमुक्ता	३५७	१०
उक्तः	उक्तः	३९८	२
एजतत्थ	एजजत्थ	३९७	६
पत्तिओ य	पत्तिओरोइओय	३९८	१०
हइ	लूहइ	३७३	२
सिंगाराण	सिंगाराणं	३७३	
हरिसियमणाण	हरिसियमणाणं	३७३	११
वुत्तुं	वुत्तुं	३७५	१०
शुपक्षः	सुपक्षः	३७७	३
विशेषण	विशेषणं	३७८	७
द्रष्टु	दृष्टु	३७८	७
वीया	वीया	३८४	१
बुद्धिमाणेइ	बुद्धिमाणेइ	३८६	१

वृत्तकं	वृत्तकं	३८६	५
युक्तियत्र	युक्तियत्र	३६०	१३
वस्तुनां	वस्तुनां	३६०	२
दुधि	दुदधि	३६६	८
निषकोदभूतं	निकषोदभूतं	४००	२१
तरुणोऽपि	तरुणोऽपि	४०१	१२
कत्वो	कत्वो	४०३	१०
भकाष्ट	भूकाष्ट	४०४	६
चित्तं	चित्तं	४०७	१२
स्फुर्जद्	स्फुर्जद्	४०७	३
घणघणास्वा	घणघणारवाः	४०७	३
भूयाधिष्ठाना	भूपाधिष्ठाना	४०७	४
प्रसर्पदर्प	प्रसर्पदर्प	४०८	१०
व्यजिज्ञपत्	व्यजिज्ञपत्	४११	१०
स्थितीपि	स्थित्वापि	४११	१
किलं	किल	४११	१२
लब्धं यं	लब्धेयं	४१२	८
पूजयामास	पूजयामास	४१३	४
ऊचैसौ	ऊचेऽसौ	४१४	१
पुञ्चरितुं	पुञ्चरितुं	४१४	२
तज्ज्ञात्वा	तज्ज्ञात्वा	४१६	१
विश्रंभ	विश्रंभ	४१६	६
आकार्य	अकार्य	४१६	१०
रूपाख्या	रूपाख्या	४१७	३
स्तस्या	स्तस्या	४१७	४
कार्यद्वये	कार्यद्वये	४१८	८
पत्न्य	पत्न्य	४१८	११
धूना	धुना	४२३	५
गुरुः	गुरुः	४२३	८

महात्म्यात्	माहात्म्यात्	४२३	८
डिभ	डिभं	४२४	५
निर्ययो	निर्ययौ	४२४	५
डिभरूप	डिभरूप	४२४	६
शुक्लरूपं	शुक्लरूपं	४२६	८
तस्याहो	तस्याहो	४२६	९
येः	यैः	४२६	८
व्रतं	व्रत	४२६	८
प्रापतं	प्रापतां	४२७	२
सर्वगाभेषु	सर्वगात्रेषु	४२८	८
तप्यसे	तप्यसे	४३१	१
पाश्र्वत्	पाश्र्वत्	४३१	४
बालौ	बालो	४३१	८
कारुण्यात्	कारुण्यात्	४३३	१०
वराकः	वराकः	४३४	११
गुरुवाणीव	गुरुवाणीव	४३७	४
मत्युच्चैः	मत्युच्चैः	४३७	१०
गुणलक्ष्मी	गुणलक्ष्मी	४३७	१२
भराकस्य	वराकस्य	४४१	४
चूर्णे	चूर्ण	४४१	६
पुद्रकं	पुद्रकं	४४१	६
यष्टया	यस्या	४४१	१०
मुद्बध्य	मुद्बध्य	४४१	१२
पार्श्व	पार्श्व	४४३	४
गुरुंश्चापि	गुरुंश्चापि	४४३	७
वाह्यंति	वाह्यंति	४४७	१०
कृतस्तान	कृतस्तान	४४८	११
वीज्यमान	वीज्यमान	४४८	३
कर्मकल्प	धर्मकल्पदु	४५०	१

न्वशिष्यतं	न्वशिष्यत	४५१	४
अष्टादशः	अष्टादश	४५३	१
ऊपचारिक	औपचारिक	४५४	४
संज्ञान	सदज्ञान	४५६	१६
पुणोविनयरंमि	पुणराविनरएतिरिणपुणो		
	विनयरंमि	४६५	३
मविस्मृत्या	मविस्मृत्य	४६८	१२
सहस्रेणं	सहस्रेण	४७६	१३
अरेअ३ं	अरेअरे।	४७६	२८
ठाणठाणे	ठाणे ठाणे	४८१	६
भे३नुं	भे३नी	४८२	१४
अरूण	अरूण	४८६	१०
महानस	महानस	४९०	२०
सूत्रार्थने	सूत्रार्थने	४९३	१३
तत्थु	तत्थ	४९७	६
संठविउ	संठविओ	४९८	११
साक्षा निरीक्ष्य	साक्षान्निरीक्ष्य	५०७	८
ब्रीदशे	ब्रीदशे	५०७	६
हिं	हि	५०७	६
वियाकारुय	विपाकारुय	५०८	३
तन्मे	तन्मे	५०६	६
बुद्धौ	बुधौ	५१०	७
तहा	तदा	५११	१
ग्रहात्	गृहात्	५११	१
शत्रुणां	शत्रूणां	५१४	५
म्णु	मनु	५१४	१०
दृष्ट	दृष्ट	५१४	१२
निरुद्धो	निरुद्धो	५१५	१०

कवापि	क्वापि	५१६	९
तत्स्वरूपं	तत्स्वरूपं	५२३	२१
प्रत्याख्यास्य	प्रत्याख्यास्य	५२७	६
नोपादत्ते	नोपादत्ते	५२७	८
कुरुते	कुरुते	५३१	६
बुद्धैः	बुधैः	५३२	७
भवमिति	भवमिति	५३२	८
दूषणं	दूषणं	५३२	११
कुरुते	कुरुते	५३३	८
सचिवसूनुः	सचिवसूनुः	५३५	५
दोडंडाभ्यां	दोर्दंडाभ्यां	५३८	११
ग्रहीष्यते	गृहीष्यते	५३८	११
नृपचतं	नृपसुतं	५३९	३
त्रिदशसदम	त्रिदशसदनं	५४०	१
रुचे	रुचे	५४२	६
शैष	सैष	५४२	६
गुरुं	गुरुं	५४३	५
तरुवर	तरुवर	५४५	३
कुरुष्व	कुरुष्व	५४६	५
करुणा	करुणा	५४८	७
तृष्टा	तुष्टा	५४८	६
कितू	कितु	५५२	११
दारुणं	दारुणं	५५४	७
सूतवदनं	सुतवदनं	५५३	६
वैक्रियरूप	वैक्रियरूप	५५४	१
करुणा	करुणा	५५५	१
कुरु	कुरु	५५५	१
समाथी	साभथी	५५६	१८
बहुतमसः	बहुतमसः	५५६	७

સૂદારુણં	સુદારુણં	૫૬૦	૧
સ્માવહો	સાવહો	૫૬૧	૧
મહાયક્ષા	મહાયક્ષ	૫૬૧	૧
મુન્સહસે	મુત્સહસે	૫૬૧	૧
વિહિતાંજલસ્તે	વિહિતાંજલયસ્તે	૫૬૩	૭
વિંશતિવાહા	વિંશતિવાહુ	૫૬૩	૧૧
રુદન્નધુના	રુદન્નધુના	૫૬૪	૩
મૂક્ત્વા	મુક્ત્વા	૫૬૫	૯
ગુરુક	ગુરુક	૫૬૬	૫
કસ્યયન	કસ્યચન	૫૬૭	૭
બહુદેવી	બહુદેવી	૫૬૭	૧૧
હૃષ્ટેન	હૃષ્ટેન	૫૬૮	૧૧
મુક્તોત્તરં	મુક્તોત્તરં	૫૬૯	૧
મતિરુચિરં	મતિરુચિરં	૫૬૯	૧
ગુરુવચનં	ગુરુવચનં	૫૭૧	૧૧
નાગાર્જુનસ્યતિ	નાગાર્જુનસ્યેતિ	૫૮૨	૩
શ્વતુર્થાશ	શ્વતુર્થાશ	૫૮૪	૮
ચિત્રં	ચિત્ર	૫૮૦	૧
વિબુધર્વિ	વિબુધૌર્વિ	૫૯૦	૨
દર્ધીતાં	દર્ધીત	૫૯૦	૪
હેતુભિઃ	હેતુભિઃ	૫૯૧	૧૦
પુસ્તકભાં રહેલો છે	મીણાકારીભાં રહેલો છે	૫૯૩	૨૧
યથાકથં	યથાકથં	૫૯૪	૧૬
અદ્વેશી	અદ્વેષી	૫૯૭	૧૪

વિશેષ સૂચના.

પૃષ્ઠ ૪૨૯ માં શ્લોક ૧૫૪

બાલઃ કિં ચિરયત્યેષ ઇતિ મધ્યમ બુદ્ધિકઃ ૧

પ્રાવિશત્કામધામાંતસ્તદવસ્થં દદર્શ તં ॥ ૧૬૪ ॥

અંદર ગયેલાં તેને વિલંબ કેમ થયો હશે ? એમ ધારી મધ્યમ બુદ્ધિવાલો
તે કુમાર કામદેવના ધરની અંદર પેઠો ત્યાં કુમારને તેવી અવસ્થાવાલો જોયો.

પૃષ્ઠ ૪૩૦ માં અર્દ્ધશ્લોક ૧૫૫

ઉત્થાપિતસ્તતોઽનેન યાવદાહ ન કિંચન ॥

તેણે કુમારને ઉઠાડવા માંડ્યો પણ તે કંઈ બોલ્યો નહીં.

પૃષ્ઠ ૪૬૪ ગાથા ૩૭ મીનો ભાવાર્થ.

પછી બધાનો ધાત કરવાને જલની અંદર વિષ ભેડી દીધું અને પોતે
આ લોક અને પરલોકથી ભય પામી એક દિશા તરફ નાશી ગયો. ૩૭

આ ગ્રંથમાં માગધી ગાથાઓમાં જ્યાં “ ઠ ” એવા અક્ષરો આવે છે
ત્યાં “ ટ ” આવા અક્ષરો પ્રાચીન કરીને જાણવા.

